

MĂRTURIILE

1918

LA ROMÂNII

EDITURA
ȘTIINȚIFICĂ ȘI
ENCICLOPEDICĂ

1918 LA ROMÂNI

II

EDIȚIE ÎN DE DOCUMENTE ÎNTOCMITĂ DE:

ION ARDELEANU

ELENA MOISUC

VASILE ARIMIA

CORNELIA MORARU

ILEANA CHIRTU

MIRCEA MUȘAT

VALENTINA COSTAKE

EMILIA POȘTĂRIȚĂ

IELIȚA GĂMULESCU

CONSTANTIN VLAD

COLECTIV DE COORDONARE:

ION ARDELEANU

VASILE ARIMIA

IONEL GAL

MIRCEA MUȘAT

Au mai tradus și transcris documente:

Eugenia Ciocan, Tahsin Gemil, Sanda Racoviceanu,
Margareta Szabó, Valeria Șindelar

1918 LA ROMÂNI

DESĂVÎRȘIREA UNITĂȚII NAȚIONAL-STATALE A POPORULUI ROMÂN

Documente externe

1916 — 1918

VOL. II

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
BUCUREȘTI, 1983

Desăvîrșirea unității național-statale a poporului român
Documente externe

The accomplishment of the Romanian People's national state unity
External documents

Усовершенствование национально-государственного единства румынского
народа
Зарубежные документы

Die Vollendung der staatlich nationalen Einheit des rumänischen Volkes
Auswärtige Dokumente

L'accomplissement de l'unité nationale d'Etat du peuple roumain
Documents externes

CUPRINS

List of documents	789
Documente	810
Lista ilustrațiilor	1315
Indice	1319

LIST OF DOCUMENTS

- 240 *1916 August <14>/27, Rome.* Telegram sent by Lieutenant-Colonel L. Ferigo in connection with the meeting of the Crown Council and the decision it adopted.
- 241 *1916 August <15>/28, Eucharest.* Telegram sent by Colonel D. I. Andonović to General Bojović and to the Serbian General Headquarters about Romania's declaration of war against Austria-Hungary and the King's proclamation regarding the union of all Romanians, from the Tisa to the Sea.
- 242 *1916 August <15>/28, Rome.* Telegram sent by Lieutenant-Colonel L. Ferigo regarding the decree on mobilization in Romania and Romania's declaration of war against Austria-Hungary.
- 243 *1916 August <15>/28, Vienna.* Dispatch by Alfred Nostitz von Wallwitz, Minister Plenipotentiary of the Kingdom of Saxony in Vienna, to Christoph Vittzhum von Eckstädt, Minister for Foreign Affairs of Saxony, about the impact caused in Vienna by Romania's declaration of war.
- 244 *1916 August <16>/29, Vienna.* Telegram sent by A. Nostitz to Christoph von Eckstädt about the presence of Romanian military forces in Braşov and about the stand taken by the Bulgarians.
- 245 *1916 August <16>/29, Berne.* Dispatch by P. de Groote to Beyens regarding the importance of the fact that Italy and Romania had joined the action.
- 246 *1916 August <16>/29, Sainte Adresse.* Beyens's letter to T. G. Djuvara, Minister of Romania in Belgium, expressing his satisfaction with Romania's entering the war on the side of the Entente, viewed as an act of resistance to German aggression, aimed at achieving the Romanian national aspirations.
- 247 *1916 <August 16–24>/August 29 — September 6, Saloniki.* Excerpt from the war diary of M. Michotte de Welle sent by him to Beyens; it contains references to Romania's entry into the war.
- 248 *1916 August <17>/30, Vienna.* Dispatch by A. Nostitz to Christoph von Eckstädt about the advance of the Romanian Army into Transylvania; the situation in the Balkans; confusion in the Austrian-Hungarian Monarchy.

- 249 *1916 August <18>/31*. Telegram from Count Thurn to St. Burian about the impression made on Emperor Wilhelm II by Romania's declaration of war and his assessment of the event.
- 250 *1916 August <18>/31, Vienna*. Dispatch by A. Nostitz to Christoph von Eckstädt about the advance of the Romanian forces in Transylvania and of the Russian ones in Dobrudja.
- 251 *1916 <August 24>/September 6, Rome*. Dispatch by W. Steen to Beyens concerning two articles published in the Italian press describing some consequences of Romania's entry into the war.
- 252 *1916 <August 25>/September 7, Vienna*. Dispatch by A. Nostitz to Chr. von Eckstädt about the penetration of the Romanian troops in Transylvania and the battles of Turtucaia; some impressions of the ruling circles of the Central Powers.
- 253 *1916 <August 26>/September 7, Vienna*. Dispatch by A. Nostitz to Chr. von Eckstädt about the impact made in Bulgaria by the battles of Turtucaia.
- 254 *1916 <August 29>/September 11*. Copy of a coded telegram from General Joseph-Jacques-Césaire Joffre to Maurice-Paul Emmanuel Sarraill, Commander of the Allied Armies in the Orient, regarding the offensive and the concentration of forces on the Romanian-Bulgarian front.
- 255 *1916 <August 30>/September 12*. Telegram sent by General Yanin from the Russian General Headquarters to the French General Headquarters concerning his conversation with the Russian Emperor about the situation prevailing after the failure at Turtucaia and about the Oriental Army.
- 256 *1916 August 30/<September 12>, Bucharest*. Telegram from Colonel D. I. Andonović to General Bojović about the call to the Romanians serving in the Austrian-Hungarian Army to join the Romanian colours.
- 257 *1916 <September 28>/October 11, Rome*. Dispatch from W. Steen to Beyens regarding the critical comments of some Parisian newspapers blaming the Romanian Government for the defeats suffered on the Romanian front.
- 258 *1916 October <3>/16, London*. Dispatch by Colonel E. de la Panouse, French Military Attaché in England, to Major General Gallieni, French Minister of War, concerning the structure and disposition of the Romanian troops.
- 259 *1916 October <4>/17, Rome*. Dispatch by W. Steen to Beyens regarding the plans for the Austrian-German offensive and the situation of Romania, caused by the failure of the Allies to fulfil their commitments.
- 260 *1916 October <6>/19, Paris*. Dispatch by E. de Gaiffier d'Hestroy, Minister of Belgium in France, to Beyens concerning the statements made by Al. E. Lahovari about the position of Romania following the German offensive and to the lack of assistance from the Allies.
- 261 *1916 October <8>/21, <Rome>*. Dispatch by A. Morel, Belgian Military Attaché in Italy, to Beyens regarding the promises made to Romania by the Allies upon its entry into the war and their failure to keep those promises.

- 262 1916 October <15>/28, *Rome*. Dispatch by A. Morel to the Belgian Foreign Ministry concerning the military situation in the Balkans and the troop movements in Romania.
- 263 1916 October <15>/28, *Rome*. Dispatch by W. Steen to Beyens about the discredit cast on the Romanian Army by certain political circles in France, about the real causes of the defeat at Turtucaia, and about Russia's policy vis-à-vis Romania.
- 264 1916 October <22>/November 4, *Sf. Gheorghe*. Report by the Governor of Trei Scaune county to Tisza about the effects of the penetration of the Romanian troops into Transylvania and their good behaviour, contrasting with the conduct of the German troops who robbed and oppressed the populace.
- 265 1916 <October 27>/November 9, *Paris*. Dispatch from E. d'Hestroy to Beyens regarding the opinions expressed by T. Tittoni, Minister Plenipotentiary of Italy in Paris, about the Balkan problems and the Entente's error in failing to benefit in due time by its alliance with Romania.
- 266 1916 December <6>/19, *Budapest*. Sandor's letter to the Commander of the German troops in Bucharest, asking him to permit the Hungarian police to examine the archives looking for compromising documents about the Romanians from Transylvania who joined the retreating Romanian Army; the letter claimed that they were against the Hungarians and for the union with Romania.
- 267 <1916 December 19>/1917 January 1. Dispatch by Lieutenant-Colonel Marchal of the French Military Mission in Romania to General Henri Mathias Berthelot, Chief of the Military Mission, regarding the establishment of the General Headquarters of the 3rd Army Corps at Căiuți; the position and the combat plan at the front on the Trotuș river; the relations between the Russian and the Romanian Armies.
- 268 <1916 December 26>/1917 January 8, *Paris*. Dispatch by I. Lambert to M.F.F. Wiellemans regarding the delay of Russian assistance to Romania and about the condition of the Romanian Army.
- 269 1917 January <3>/16, *Paris*. Dispatch by I. Lambert to M.F.F. Wiellemans concerning the Russian strategy and tactics with regard to the situation on the front and the withdrawal of the Romanian troops into Russia.
- 270 1917 January <9>/22, *Le Havre*. Note of L. Count d'Ursel, Minister for Foreign Affairs of Belgium, to the Belgian Ministers in Paris, Rome, and Petersburg, with an attached British report regarding the consequences of Romania's occupation from the viewpoint of the Central Empires' supply.
- 271 1917 January <18>/31, *Berlin*. Lutz Korodi's letter to Alfred Zimmermann, German State Secretary, with the attached copy of a letter written by a Transylvanian Saxon about the attitude of the Hungarians towards the Saxons and the Romanians.
- 272 1917 <January 26>/February 8, *Paris*. Dispatch by I. Lambert to M.F.F. Wiellemans concerning Brătianu's policy, the situation in Ro-

mania, and King Ferdinand's position as a member of the House of Hohenzollern.

- 273 1917 *February* <3>/16, *Budapest*. Sandor's note to Tisza regarding the attitude of the Romanian emigrants from Austria-Hungary in the U.S.A.; the stand taken by the Romanian press against the Monarchy.
- 274 1917 <*February* 28>/March 12, <*Budapest*>. Report from an informer to the chief detective of the Hungarian State Police about the mood in the Romanian circles following the sentences passed in an espionage case by a Military Court in Cluj.
- 275 1917 *March* <10>/23, *Bucharest*. Dispatch by Emil Konrad von Konradsheim, Counsellor of the Austrian-Hungarian Legation in Bucharest, to Ottokar Czernin, Minister for Foreign Affairs of Austria-Hungary, about the demonstration of Romanian women in Bucharest.
- 276 1917 *March* <11>/24, *Bucharest*. Dispatch by Karl Wollanka to the Department of the Press, the Ministry of Foreign Affairs of Austria-Hungary, about the demonstration made by 600 women in Bucharest; estimations on the prices of goods and on black-market operations.
- 277 1917 *March* <15>/28, *Jassy*. Notes by Captain Maleissye of the General Staff of the French Army, 2nd Bureau, liaison officer in Russia and Romania, concerning the Romanian-Russian relations and the difficult situation of Romania as a result of the defeats it had suffered.
- 278 1917 *March* <18>/31, *General Headquarters of the German Army*. Quarterly report of the German Military Administration in Romania about the public mood in the occupied territory.
- 279 1917 *March* <18>/31, *Jassy*. Telegram by Saint-Aulaire Count de Beaupoil Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of France in Bucharest, to the Ministry of Foreign Affairs of France concerning the propaganda carried on among the Russian Army and the Romanian population by Russian and Romanian socialists.
- 280 1917 <*March* 24>/April 6, *Paris*. Dispatch by I. Lambert to M.F.F. Wiellemans regarding the problems posed by the evacuation of the Romanian civilian population and troops into Russia.
- 281 1917 *April* <13>/26, <*Darnița*>. Excerpt from the proclamation of Darnița made by the former Romanian prisoners of war, who had formed the Volunteer Corps of the Romanian Army, expressing their wish to fight for „the achievement of our ideal“, for „a single Romanian national state.“
- 282 1917 <*April* 25>/May 8, *Budapest*. Dispatch by Sandor to Tisza concerning the activity of the Romanians in Budapest, compiled on the basis of the reports made by the detectives assigned to keep the Romanians under surveillance.
- 283 1917 <*June* 22>/July 5, *Jassy*. Dispatch by Saint-Aulaire to Alexandre-Félix Joseph Ribot, Chairman of the French Council of Ministers, about the arrival in Jassy of the Transylvanian Volunteer Corps from Russia; the reception given to them and the necessity to persuade the Russian

Government to allow all the willing Transylvanian prisoners to enlist in the Romanian Army.

- 284 1917 <June 29>/July 11, *Washington*. Letter of reply from the President of the United States Thomas Woodrow Wilson to a letter by King Ferdinand of Romania.
- 285 1917 July <16>/29, *Paris*. Telegram from the French Minister of War Georges Clemenceau to General H. M. Berthelot asking him to convey to the Romanian High Command the warmest congratulations of the French Army for the brilliant successes scored by the Romanian Army.
- 286 1917 July <17>/30, *Jassy*. Report from Gustav Boissier, Chargé d'Affaires of Switzerland in Romania, to Dr. Alphons Dunant, Federal Counsellor with the Political Department of the Ministry of Foreign Affairs of Switzerland, concerning the solution of the ministerial crisis in Romania; the situation on the Romanian front; the problems posed by the evacuation of Jassy.
- 287 1917 July 20/<August 2>, *Jassy*. Note by Colonel Hadžić informing the Commander of the Corps of Serbian, Croatian and Slovenian volunteers in Odessa about the situation on the Russian-Romanian front.
- 288 1917 <July 27>/August 9, *Bucharest*. Telegram by E. K. Konradsheim to O. Czernin about the action for the collection of signatures in favour of a separate peace and of P. Carp, carried out in the presence and under the threat of German soldiers.
- 289 1917 <July 28>/August 10, *Bucharest*. Synoptic tables compiled by the military administration in the occupied territories of Romania, submitted to the Chancellor of Germany Dr. Georg Michaelis concerning the export of food and fodder, oil products and raw materials, as well as their distribution among Germany, Austria-Hungary, Turkey, and Bulgaria, during the period December 1, 1916 — August 4, 1917.
- 290 1917 August <1>/14, *Jassy*. Dispatch by M. Ypersele de Strihou to Charles de Broqueville, Minister for Foreign Affairs of Belgium, regarding the Austrian-German attack; the gallantry of the Romanian troops; the steps taken by the Romanian Government for its evacuation to Russia, together with the diplomatic corps.
- 291 1917 August <13>/26, <London>. Telegram from the Foreign Office to Sir George Barclay, Minister Plenipotentiary of Great Britain in Romania, conveying a message of sympathy and admiration from the British Prime Minister Lloyd George to the Romanian people for its courage and sufferings during the year since Romania's entry into the war.
- 292 1917 August <15>/28, *Livermore Falls*. Letter from Major Stanley Washburn, former American military correspondent in Romania, to Senator Elihu Root pleading for assistance to be given to Romania.
- 293 1917 August <16>/29, *Bucharest*. Dispatch by E. K. Konradsheim to the Minister for Foreign Affairs about the failure of the Hentsch-Carp undertaking following the halting of the German offensive in Moldavia by the Romanian and Russian forces.

- 294 1917 *August <18>/31, Jassy*. Letter by Naval Commander de Belloy Chief of the French Naval Mission in Romania, conveying to General H.M. Berthelot an order given by Admiral Neniukov to congratulate the Romanian Navy for its successful bombardment of enemy shore batteries.
- 295 1917 *<August 19>/September 1, Jassy*. Dispatch by G. Boissier to A. Dunant regarding the discussion about the evacuation of the Moldavian capital, the worsening economic situation, the food supply and the state of public health.
- 296 1917 *<August 20>/September 2, Jassy*. Dispatch by M. Ypersele de Strihou to Ch. Broqueville concerning the repulsion of the Austrian-German offensive by the Romanians, the good conduct of the Romanian troops, the lack of assistance from the Russian Army, and the dangers to which the Romanians were exposed.
- 297 1917 *<August 23>/September 5, Paris*. Dispatch by I. Lambert to M.F.F. Willelmans concerning the situation of Romania.
- 298 1917 *<August 25>/September 7, Maine*. Letter by which Major S. Washburn sent to the Secretary of State a detailed memorandum on „The situation of Romania in the war“.
- 299 1917 *August, no date, Paris*. Telegram from G. Clemenceau to General H. M. Berthelot asking to convey to the Commander in Chief of the Romanian Army his complete confidence in the valour of the Romanian troops.
- 300 1917 *September <6>/19, Rome*. Dispatch by W. Steen to C. Broqueville regarding the problem of Romania and the position of the Allies on the Romanian situation and the war on the eastern front.
- 301 1917 *September <11>/24, Jassy*. Dispatch by G. Boissier to A. Dunant regarding the situation on the Romanian front.
- 302 1917 *<September 25>/October 8, Washington*. Report from Ede Cartier, Belgian Minister in Washington, to Baron Charles de Broqueville, Minister for Foreign Affairs of Belgium, concerning Theodore Roosevelt's views on the future peace and the situation of the belligerent countries.
- 303 1917 *October <11>/24, Jassy*. Dispatch by M. Ypersele de Strihou to Ch. Broqueville concerning the visit paid by Thomas Masaryk, President of the Czechoslovak National Council, to Romania and his discussions with the Romanian Government with a view to engaging in a common struggle against Austria-Hungary.
- 304 1917 *October 31/<November 13>, Petersburg*. Protest presented by Th. Masaryk at the meeting of the Executive Committee of the Soviet of Workers' and Soldiers' Deputies in Petersburg against the fact that the instructions for the Conference of the Representatives of Democracy to be held in Paris made no mention about the right to self-determination of the Czechs, Slovaks, Romanians, and Southern Slavs of Austria-Hungary.

- 305 *1917 October, High Command of the German Army.* Dispatch by the Chief of the Austrian-Hungarian General Staff to O. Czernin regarding the situation on the Eastern front.
- 306 *1917 November <7>/20, Paris.* Note of the General Staff of the French Army, Advance Troops, for the Minister of War and the Chairman of the French Council of Ministers concerning the situation of Romania as a consequence of the events in Russia.
- 307 *1917 November <9>/22, <London>.* Telegram from the Foreign Office to G. Barclay conveying a message of the King of England to the King of Romania expressing his sympathy and admiration for the fight and resistance of the Romanian people and offering assurances of financial and military assistance from the Allies.
- 308 *1917 November <10>/23, Paris.* Secret telegram from G. Clemenceau to General H. M. Berthelot directing him to orient the decisions of the Romanian Government and the Romanian High Command so that, in case it became unavoidable to abandon the Romanian territory, the Romanian Army, considered to be a valuable force which brilliantly proved itself in combat, should continue to fight in Bessarabia and in the Donetz area.
- 309 *1917 <November 18>/December 1, <London>.* Telegram from the Foreign Office to G. Barclay informing him that the French Government opposed the disbanding of the Romanian Army and directing him to give Romania every assurance that the Allies considered its cause a sacred one.
- 310 *1917 <November 24>/December 7, Washington.* Dispatch by Sir Cecil Spring Rice, British Ambassador in Washington, to the Foreign Office about President W. Wilson's message to the King of Romania.
- 311 *1917 <November 30>/December 13, <London>.* Letter of R. Graham from the Foreign Office to Dr. Epaminonda Lucaciu, President of the Executive Committee of the Romanian National Committee in America, reproducing an excerpt from the speech delivered by Lord James Arthur Balfour, the Secretary of State for Foreign Affairs of Great Britain, concerning the Romanians' rights.
- 312 *1917 December <1>/14, Jassy.* Political report by G. Boissier to A. Dunant regarding the negotiations for an armistice.
- 313 *1917 December <2>/15, Vienna.* Telegram from O. Czernin to G. zu Hohenlohe concerning the peace negotiations with Romania; pressures exerted on King Ferdinand with a view to obtaining a rectification of the frontier in favour of Austria.
- 314 *1917 December <16>/29, Budapest.* Report of a secret meeting held in Budapest on the initiative of the Executive Committee of the Romanian National Party; it discussed the situation of Romanian internees, the closing of the Romanian schools in border areas and other matters.
- 315 *1917 December <18>/31, Budapest.* Report on a conference held in Budapest by members of the Romanian National Party where Bishop

Miron Cristea and the conservative majority of the Party rejected Dr. Valeriu Braniște's project for adhesion to the socialists.

- 316 1917 December <18>/31, *General Headquarters of the German Army*. Report by Fieldmarshall General August von Mackensen to Wilhelm II about the views of the political group headed by P. Carp and Al. Marghiloman regarding the dynasty and Dobrudja. Mackensen's opinion that the Romanian Army was still firmly disciplined and that the Royal couple enjoyed the sympathy of the populace in the non-occupied Romanian territory.
- 317 1917 December <18>/31, *Washington*. Letter of Vasile Stoica, member of the Romanian Patriotic Mission in the United States, to Robert Lansing, the American Secretary of State, presenting several aspects of the activity of that organization whose purpose was to achieve the liberation of Transylvanian Romanians from Austro-Hungarian oppression and their union with Romania.
- 318 <1917 December 20>/1918 January 2, *Jassy*. Cablegram from Saint Aulaire to the Ministry of External Affaires of France about the importance of Romania for the Entente in the First World War.
- 319 <1917 December 22>/1918 January 4, *Budapest*. Note from the War Ministry of the Kingdom of Hungary to Ugron Gábor, Minister for Internal Affairs of Hungary, concerning a meeting of the workers at Reșița on the subject „The Workers and Peace“.
- 320 1917 <December 25>/1918 January 7, *London*. Telegram sent by the Foreign Office to G. Barclay expressing the idea of mutual support and assistance between Romania and England.
- 321 <1917 December 26>/1918 January 8, *Jassy*. Political report by G. Boissier to Dr. K. Parravicini, Federal Counsellor at the Political Department of the Ministry of Foreign Affairs of Switzerland, regarding the existence of two trends: a pacifist one and the other favourable to the continuation of the war.
- 322 <1917 December 26>/1918 January 8, *The General Headquarters of the German Army*. Dispatch by P. Hindenburg to Wilhelm II about the opportunities for German influence in Romanian economy and about the problem of Dobrudja, stating that a solution should take into account the opinion of the Bulgarian Government, although that problem was vital to Romania.
- 323 <1917>. Message of the League of British Workers addressed to the diplomatic representatives of the Allied countries in London expressing the feelings of solidarity and fraternity of the British people with the peoples fighting for liberty.
- 324 1918 January <11>/24, *London*. Telegram from the Foreign Office to G. Barclay conveying a message to King Ferdinand of Romania from King George V expressing his compassion with the difficult situation of Romania as a result of the separate peace with Germany and his admiration for the valiant military actions of the Romanian Army.

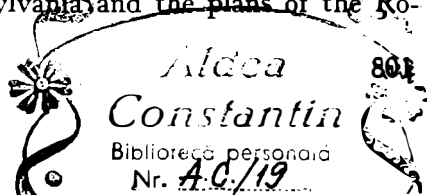
- 325 1918 January <11>/24, London. Telegram from the Foreign Office to G. Barclay conveying a message from the British Prime Minister Lloyd George to I. I. C. Brătianu expressing all his sympathy with the Romanian people and its Army fighting in circumstances of unparalleled difficulty.
- 326 1918 January <15>/28, London. Statement made by the Ministers of Greece, Romania and Serbia in London concerning the need to apply the principle of nationalities and the conclusion of the Peace Treaties.
- 327 1918 January 16/<29>, Jassy. Telegram by Pavle Marinković, Minister of Serbia in Romania, to the Minister for Foreign Affairs of Serbia regarding the position of Romania vis-à-vis the Central Powers after the events in Bessarabia.
- 328 1918 January 17/<30>, Paris. Telegram from Stefanović, Military Attaché of Serbia in Paris, to the Ministry of Foreign Affairs of Serbia, about Senator Dimitrie Drăghicescu's mission to Paris for the purpose of unifying the efforts of the peoples aiming at the defeat of Austria-Hungary; the publication of the newspaper *La Roumanie* in Paris.
- 329 1918 January 23/<February 5>, Petersburg. Telegram sent by Spalajković, diplomatic agent of Serbia in Russia, to the Ministry of Foreign Affairs of Serbia concerning the step taken by the Russian Government to expel the Romanian Mission.
- 330 1918 February <3>/16, <Vienna>. Telegram sent by the Emperor of Austria-Hungary to Emperor Wilhelm II asking him not to impose oppressive terms of peace on Romania, related to the economic privileges that Germany wanted to obtain from Romania.
- 331 1918 February <7>/20, London. Telegram by King George V of Britain to King Ferdinand of Romania expressing his compassion with the Romanian people and the difficult situation created by the conclusion of the Peace of Bucharest.
- 332 1918 February <11>/24, Bucharest. Telegram by Richard von Kühlmann, delegate of Germany to the peace negotiations in Bucharest, to the German Ministry of Foreign Affairs about General Al. Averescu's statement that Romania would accept only a honourable peace.
- 333 1918 February <13>/26, Sofia. Telegram from Dr. Alfred Oberndorff, German Minister in Sofia, to Legation Counsellor Baron H. von Richtofen, about the Bulgarian attitude on the question of Dobrudja.
- 334 1918 February <13>/26, Constantinople. Letter of Marquis Ioan de Pallavicini, Ambassador of Austria-Hungary in Constantinople, to O. Czernin about the political importance of Romania and the need to maintain its territorial integrity.
- 335 1918 February <14>/27, Jassy. Telegrams sent by Saint-Aulaire to the Ministry of Foreign Affairs of France about the confirmation by General Averescu of the information that O. Czernin had threatened retaliation unless Romania accepted the conditions of peace. O. Czernin's audience with King Ferdinand.

- 336 1918 February <14>/27, *Răcăciuni*. Note about O. Czernin's audience with King Ferdinand at Răcăciuni; the communication of the imposed conditions of peace.
- 337 1918 February <15>/28, *Vienna*. Telegram sent by L. Baron Müller de Szentgyörgy, chief of department in the Austrian-Hungarian Ministry of Foreign Affairs, to O. Czernin conveying a cablegram from Arthur von Arz de Straussenburg, Chief of the General Staff of the Imperial-Royal Army, which related the protest made by the Moldavian Republic against the violation of its sovereign territory by the Austrian-Hungarian forces.
- 338 1918 February <15>/28, *Dresden*. Dispatch by K. von Braun, Austrian-Hungarian Minister in Saxony, to O. Czernin about his talk with Chr. Eckstädt and H. Leipzig on the question of the peace negotiations with Romania; the Romanian decision not to cede Dobrudja.
- 339 1918 <February 19>/March 3, *Rome*. Telegram sent by Baron Sidney Sonnino, Italian Minister for Foreign Affairs, to Vittorio Emanuele Orlando, Chairman of the Italian Council of Ministers, regarding the desire of Romanian Austro-Hungarian subjects held prisoner in Italy to form separate army corps.
- 340 1918 <February 19>/March 3, *Vienna*. Telegram sent by the Records Office of the General Staff of the Austrian-Hungarian Army to O. Czernin, conveying an intercepted radiogram of the Government of the Moldavian Republic informing the European Governments and the American Government about the establishment of the Moldavian Republic as an independent national state.
- 341 1918 <February 21>/March 5. Joint telegram of the Allied Ministers announcing that the Transylvanian Committee had proposed the formation of Transylvanian forces, recruited among the Austrian-Hungarian prisoners of Romanian nationality held in Italy, designed to fight on the Italian front.
- 342 1918 March <1>/14, *Bucharest*. Report by E. Kühlmann to the German Ministry of Foreign Affairs about the programme of Marghiloman's Government; the impossibility for Germany to continue the war against Romania.
- 343 1918 March <1>/14, *Berne*. Report by Romberg, Minister of Germany in Berne, to the Chancellor of Germany about his talk with N. Mișu regarding Romania's expectations; his opinion on Russia and King Ferdinand's position.
- 344 1918 March <9>/22, *Berne*. Report by Police Captain Chüm to the Austrian-Hungarian Ministry of Foreign Affairs presenting the text of the manifest of the Socialist Committee for Understanding among Nationalities. The manifest was signed by Dr. N. Lupu on behalf of the Romanian socialists.
- 345 1918 March <13>/26. Report by the Military Agent of Saxony regarding the attitude of the Romanian populace towards the Germans; the propaganda against the Germans.

- 346 1918 *March* <15>/28, *Craiova*. Report by Helf, delegate of the Intelligence Service attached to the Austro-Hungarian consular representation, in Craiova, to E. Konradshheim about the hostile mood of the populace towards the occupation forces.
- 347 1918 <*March* 22>/April 3, *Craiova*. Report by the Imperial-Royal Intelligence Service in Craiova to E. Konradshheim about the rebellions mood in villages and cities against the occupations forces.
- 348 1918 <11>/24, *Washington*. Note from President W. Wilson to R. Lansing containing a message of reply to a letter from the Romanian colony in Paris; the American President expressed his adhesion to the national aspirations of the Romanians.
- 349 1918 *April* <12>/25, <*London*>. Telegram from the Foreign Office to G. Barclay conveying a message by Colonel Walton, Chief of the British Railway Transport Mission in Romania, to Queen Maria expressing the friendship and admiration of the British people for the sacrifices made by Romania.
- 350 1918 *April* <14>/27, *Rome*. Telegram by V. Em. Orlando to General Armando Diaz, Commander in Chief of the Italian Army, in connection with the necessity of using on the battle field the force made up of the Austrian prisoners belonging to oppressed nationalities.
- 351 1918 <*April* 28>/May 11, *Cittàducale*. Telegram of thanks sent by V. Em. Orlando to Professor Simeon Mândrescu, President of the Romanian Society.
- 352 1918 *May* <3>/16. Remarks of the Ministers of the Entente Powers in Jassy, submitted to the British Parliament, concerning the peace terms imposed to Romania by the Central Powers.
- 353 1918 *May* <10>/23, *Paris*. Letter of protest addressed by the Committee of the Romanian Colony in Paris to „the governments and peoples fighting and suffering for a generous ideal“ expressing its disapproval of the conclusion of the Peace Treaty in Bucharest and its adhesion to the Entente Powers and asking for support for the achievement of the Romanians' national aspirations.
- 354 1918 <*May* 19>/June 1, *London*. Statement of the British Secretary of State for Foreign Affairs, Lord R. Cecil, in the Parliament about the military conditions of the Peace Treaty imposed on Romania by the Central Powers and the necessity of a revision of its stipulations.
- 355 1918 <*Mai* 23>/June 5, <*Washington*>. Letter of reply by the Under-secretary of State William Philips addressed, on behalf of the American Secretary of State, to Dr. E. Lucaciu giving assurances to the Romanians of America that the United States Government reiterated its support for the integrity of Romania and its national independence.
- 356 1918 <*May* 30>/June 12, *Rome*. Letter of R. Gallenga, Under-secretary of State for propaganda and publications of the Italian Ministry of Internal Affairs, informing V. Em. Orlando that Vladimir Ghica and S. Mândrescu asked for his support in order to obtain approval for the setting up the Romanian Legion.

- 357 1918 June <2>/15. Article entitled „Statements from Versailles“ published in the newspaper *La Transylvanie*, organ of the National Committee of the Romanians of Transylvania and Bukovina.
- 358 1918 June <6>/19, *Cittàducale*. Minute of the meeting for the setting up of the Action Committee of the Romanians from Transylvania, Banat and Bukovina living in the Allied countries.
- 359 1918 June <10>/23, *Paris*. Copy of a letter by Major General Alby, Chief of the General Staff of the French Army, informing that G. Clemenceau advised General D. Iliescu, representative of the Romanian Army in France, that he would consider the possibilities for organizing special fighting units composed of Romanian and Transylvanian volunteers from America, Russia, Italy, and France.
- 360 1918 <June 18>/July 1, *Paris*. Statute of the National Committee of the Romanians of Transylvania and Bukovina, published in its newspaper *La Transylvanie*, July 1, 1918.
- 361 1918 <June 19> July, 2, *Rome*. Telegram by R. Gallenga to V. Em. Orlando reproducing the letter of the Committee of the Romanian subjects of other states asking for the formation of the Romanian Legion.
- 362 1918 <June 29>/July 12, *Washington*. Letter by V. Stoica, Vice-President of the National Council of the Romanians of Transylvania and Bukovina in Paris, to R. Lansing after the conclusion of peace with Germany; the determination of Transylvanian Romanians to continue the fight on the Allied side up to the final victory.
- 363 1918 <June 29>/July 12, *Washington*. Letter by V. Stoica, President of the Romanian National League in the U.S.A., to R. Lansing, informing him about the creation of that organization and its aims in the struggle for the liberation of the Romanians in the Austrian-Hungarian Empire.
- 364 1918 <June 30>/July 13, *Paris*. Reply by Roman Dmowsky, President of the Polish National Committee, addressed to the National Committee of the Romanians of Transylvania and Bukovina following a message of congratulations sent by the latter on the occasion of the recognition of Poland's independence by „all great democratic nations.“
- 365 1918 July <10>/23, *Geneva*. Protest of the Romanians living in Switzerland against the Treaty of Bucharest of 1918 and the appeal to all Allied Governments, on behalf of the Romanian people, to support the right claims of Romania.
- 366 1918 July <11>/24, *Rome*. Proposals made by the Action Committee of the Romanians of Transylvania, Banat, and Bukovina to the Italian Government in connection with the formation of the Romanian Military Legion on Italian territory.
- 367 1918 July <15>/28. Note concerning the organization of Transylvanian groups in Italy and France; the interest of the Italian and French Governments to support them.

- 368 1918 July, Rome. V. Em. Orlando's letter to Professor S. Mândrescu in connection with the setting up of the Action Council of the Romanians of Transylvania, Banat and Bukovina.
- 369 1918 August<4>/17. Aide-mémoire of the Turkish Embassy in Berlin regarding the anxiety caused among the Moslem population of Dobrudja by the Bulgarian propaganda for the annexation of Dobrudja.
- 370 1918 August <10>/23, Berne. Dispatch by the Austrian-Hungarian Legation in Berne to the Ministry of Foreign Affairs in Vienna about the activity of the Paris-based National Committee of the Romanians of Transylvania and Bukovina and its proclamation, signed by Traian Vuia and others calling the people to fight on the side of the Allies.
- 371 1918 <September 27>/October 10, Paris. Draft Joint Declaration by the Romanian, Czechoslovak, Yugoslavian and Polish National Committees prepared by the National Council of Romanian Unity denouncing the idea of a federalization of Austria-Hungary as a new method of oppressing the peoples under its authority; the document was sent to the Polish National Committee for comments and remarks.
- 372 1918 <September 29>/October 12, Paris. Fragments from a report by I. Lambert regarding the resistance against German occupation in Romania.
- 373 1918 <September 29>/October 12, Paris. Letter of Stephen Pichon, Minister for Foreign Affairs of the French Republic, offering his whole-hearted support to the National Council of Romanian Unity in the activity it planned to undertake.
- 374 1918 October <2>/15, Rome. Order by B. Zuppelli, Italian Minister of War, concerning the military and administrative measures for the organization of the Romanian Legion in Italy.
- 375 1918 October <4>/17, Paris. Letter by Edward G. V. Stanley Lord Derby, Ambassador of Great Britain in Paris, to A. J. Balfour communicating a document about the conference of the National Council of Romanian Unity, held in Paris.
- 376 1918 October <5>/28, Budapest. Declaration of the Executive Committee of the Romanian National Party read in the Hungarian Parliament by Dr. Al. Vaida-Voievod pointing out the right of the Romanian nation in the Austro-Hungarian Empire to state and exercise its rights to a national life of its own.
- 377 1918 October <7>/20. Telegram by Hintze, representative of the German Ministry of Foreign Affairs attached to the German General Headquarters, to the Ministry of Foreign Affairs about the statement made by C. C. Arion, Minister for Foreign Affairs of Romania, regarding the ratification of the Peace Treaty of Bucharest.
- 378 1918 October <10>/23, Paris. St. Pichon's note to C. Clemenceau informing him about the situation in Transylvania and the plans of the Ro-

manian National Council to get in touch with the Transylvanian political groups in order to give them guidance and to ensure the unity of Romanian policy.

- 379 1918 October <10>/23, <Paris>. Note of the Ministry of Foreign Affairs of France, Department of Political and Trade Affairs, concerning Transylvania and Bukovina, the activity of the National Council of Romanian Unity, and the Romanians' right to achieve national unity.
- 380 1918 October <10>/23, Cernăuți (Czernowitz). Telegram by Dr. J. Count of Etzdorf, President of the province of Bukovina, to Friedrich Count of Toggenburg, Austro-Hungarian Minister for Internal Affairs, — a copy of which was also sent to O. Czernin — about the forthcoming National Assembly of the Romanians in Bukovina; their intention to proclaiming their solidarity with the Romanians of Transylvania and Hungary and to elect a National Council that should represent the interests of Romanians living in the Austrian-Hungarian Empire.
- 381 1918 October <14>/27, Cernăuți (Czernowitz). Resolution of the Constituent Assembly of Bukovina.
- 382 1918 October <14>/27, Berlin. Telegram by Wilhelm Stumm, State Secretary of the German Ministry of Foreign Affairs, to E. Count of Fürstenberg-Stammheim, Consul General of Germany in Budapest, about the orientation of the Hungarian Government towards the Entente.
- 383 1918 October <15>/28, Paris. Fragment from a report by I. Lambert regarding the patriotic spirit and the discipline of the Romanian Army.
- 384 1918 October <15>/28, Rome. Telegram by Petrozziello, Head of the Italian Cabinet, to the Commander in Chief Colonel Sicilliani concerning the penetration of Romanian troops in Dobrudja and their wish to defeat Austria.
- 385 1918 October <17>/30, Bucharest. Telegram by Count Demblin, Austrian-Hungarian representative in Bucharest, to the Austrian-Hungarian Ministry of Foreign Affairs concerning the ratification of the separate Peace Treaty concluded with Romania; indications that King Ferdinand refused its ratification; mobilization carried out in Moldavia.
- 386 1918 <October 19>/November 1, Baden. Telephone telegram 'of K. Trautmansdorff, Imperial-Royal Envoy Extraordinary attached to the High Command of the Austrian Army, to the Austrian-Hungarian Ministry of Foreign Affairs about the Romanian National Assembly of Cernăuți (Czernowitz) that proclaimed the union of Bukovina with Romania.
- 387 1918 <October 20>/November 2, London. Note of the Foreign Office about the Nation Council of Romania Unity and the necessity of recognizing it as the only representative body of the Romanian nation.
- 388 <Before 1918 October 21>/November 3. Telegram by R. Lansing to Charles J. Wopicka, Minister of the United States in Romania, giving assurances on behalf of the American Government — to the Romanian Government and people that the integrity, freedom and independence of Romania were a duty of honour for the Allied Powers.

- 389 1918 <October 22>/November 4, *Cluj*. Telegram by Dr. Vincze, Military Commissioner of Cluj, to Jászi Oszkár, Minister without portfolio in charge of the problems of nationalities, about the agreement between the Romanian, Saxon and Hungarian National Councils concerning the maintenance of internal peace.
- 390 1918 <October 22>/November 4, *Paris*. Request of the National Council of Romanian Unity to the Powers of the Entente that the Romanians of former Austria-Hungary should unite with their brothers in the Kingdom of Romania and that they should receive equal treatment with all other nations.
- 391 1918 <October 23>/November 5, *Washington*. R. Lansing's letter to the Chargé d'Affairs ad-interim of Romania in Washington indicating that the American Government was concerned about the future and the integrity of Romania and sympathized with the idea of national unity and with the aspirations of Romanians everywhere.
- 392 1918 <October 23>/November 5, *Bucharest*. Telegram by Horstmann to the German Ministry of Foreign Affairs about his talks with C. C. Arion, Romanian Minister for Foreign Affairs, in connection with the agreement of the Entente for the union of Bessarabia and Transylvania and concerning the withdrawal of the German troops from the occupied territory.
- 393 1918 <October 24>/November 6, *Lugoj*. Report by the Governor of Caraș-Severin county to Jászi Oszkár about unrest in the county; the removal of local authorities; the creation of militia; the establishment of the Romanian and Swabian National Councils; the tendency of the Romanians for an independent organization; he requested instructions concerning the further course of action.
- 394 1918 <October 24>/November 6, *Vladivostok*. Telegram by the National Committee of the Romanian Volunteer Corps in Russia to the Ministry of Foreign Affairs of France asking it to convey to the Czechoslovak National Council the message that the Romanian volunteers in Russia declared the irrevocable will of the population in Romanian territories of the Austrian-Hungarian Empire to be united with Romania.
- 395 1918 <October 24>/November 6, *Arad*. Manifesto of the Romanian National Council to the Romanian nation at the end of the war, calling the Romanians to enlist in the Romanian National Guard, to help keep public order so that the Romanian nation should appear before the world "in its entire purity and splendour."
- 396 1918 <October 24>/November 6, *Bucharest*. Telegram by Demblin to the Austro-Hungarian Ministry of Foreign Affairs informing about the communication made by the Romanian Government in Jassy concerning the request of the National Committee and of the population of Bukovina to be taken under the protection of the Romanian state.
- 397 1918 <October 24>/November 6, *Budapest*. Telegram by Szurmay Sándor, Minister of War of Hungary, to the Military Commander of Făgăraș announcing that Romanian soldiers were allowed to take the oath of allegiance to the Romanian National Council.

- 398 1918 <October 25>/November 7, *Washington*. Telegram conveying the content of a note by R. Lansing, dated November 5, concerning the position of the U. S. Government towards the just territorial and political rights of the Romanian people.
- 399 1918 <October 26>/November 8, *Braşov*. Report by Lerchen, Consul of Germany in Braşov, to Chancellor Max von Baden about the mood and the decisive part to be played by the Romanians, forming an overwhelming majority, in deciding the future political structure of Transylvania.
- 400 1918 <October 27>/November 9, *Washington*. Telegram by J. J. Jusserand, French Ambassador in the U.S.A., to St. Pichon about the Note of the American Government concerning the Romanians' right to fulfil their national aspirations.
- 401 1918 <October 27>/November 7, *Arad*. Ultimatum sent by the Great National Council to the Hungarian Government demanding that all institutions, administrations and political, clerical, financial and military organs in the territories inhabited by Romanians in Transylvania and Hungary should be subordinated to the Great National Council.
- 402 1918 <October 27>/November 9, <*Buŧtea*>. Telegram by Hintze to the Ministry of Foreign Affairs, about the communication conveyed by the High Command of the German Army to General A. Mackensen concerning the favourable position of the German Government towards the Romanian claims in Transylvania.
- 403 1918 <October 29>/November 11, <*London*>. A. J. Balfour's letter to Take Ionescu, President of the National Council of Romanian Unity — an organization set up in Paris — expressing his sympathy with the struggle of the Romanian people for national unity.
- 404 1919 <October 30>/November 12, *Paris*. Report by G. d'Hestroy to P. Hymans about agitation in Romania; the readiness of the Romanian troops to enter Transylvania where they would be welcomed as liberators; the sending of negotiators to Marshall Ferdinand Foch; the intensification of peasant unrest in Romania.
- 405 1918 November 1/<14>, *Jassy*— Cipher telegram by Colonel Hadŭić to M. Rašić, in Saloniki, informing him about the entry of Romanian troops in Brăila, Focşani and Cernăuŧi (Czernowitz); combat engagements with Bulgarian border guards at Tulcea; Bulgarian artillery attacks against the Romanian territory between Ismail and Isaccea.
- 406 1918 November <4>/17, *Budapest*. Telegram by the local gendarmes squad to the Ministry of War in Budapest regarding the incidents in the town of Tîrnăveni.
- 407 1918 November <5>/18, *Arad*. Manifesto of the Great National Council of Hungary and Transylvania to the peoples of the world stating that the Romanian nation had declared its will to establish a free, independent state, and protesting the attempts by the Hungarian Government to submit Transylvania to foreign domination.
- 408 1918 November <5>/18, *London*. A. J. Balfour's letter of reply addressed to Take Ionescu, President of the National Council of Romanian Unity,

assuring him of the full support of the British Government at the Peace Conference with a view of achieving national unity, even if the Allies could not undertake a military action in Transylvania.

- 409 1918 November <5>/18, *Jassy*. Telegram by Gruillet to the Ministry of Foreign Affairs of France reminding of the efforts and the feelings of the Romanians during the war; he believed that the Entente should keep its commitments towards Romania, and insisted on the necessity of the union between Transylvania and Romania.
- 410 1918 November <5>/18, *Făgăraș*. Report by the Vice-governor of Făgăraș county to Ugron Gábor informing him that in the villages of that county Hungarian authorities had been replaced by Romanian authorities and asking him to intercede with the Romanian National Council for the restoration of law and order.
- 411 1918 November <6>/19, *Tîrgu Mureș*. Telegram by the Chief Governor of Mureș-Turda county reporting that the Mayors of the Romanian villages in the northern part of the county no longer recognized their oath of allegiance to the Hungarian authorities, claiming that they would take the oath before the Romanian National Council.
- 412 1918 November <7>/20, *Arad*. Convocation of the National Assembly in Alba Iulia stating the determination of the Romanian nation in Transylvania and Hungary to decide its own future.
- 413 1918 November <7>/20, <Paris>. Telegram by St. Pichon to the Romanian Legation in France, expressing his thanks for the communication about the withdrawal of the German troops from Romanian territory and his satisfaction with the forthcoming achievement of national unity.
- 414 1918 November <8>/21, *Paris*. Telegram by St. Pichon comprising G. Clemenceau's message to I. I. C. Brătianu expressing his joy to see the unity of the Romanian countries achieved.
- 415 1918 November <9>/22, *Rome*. Letter of the National Council of Romanian Unity expressing their gratitude to the Royal Government of Italy for the constant sympathy and interest shown by it to the efforts made by the Romanians for the achievement of their national unity and asking to be recognized and to receive support for the activities carried on by the Council in Italy.
- 416 <Before 1918 November 10/23>. Report by E. Fürstenberg to the German Ministry of Foreign Affairs about the failure of negotiations between the Romanians of Transylvania and the Hungarian Government; the convocation of the National Assembly in Alba Iulia; the quantitative relation of the Romanians in comparison with other nationalities.
- 417 1918 November <11>/24, *Aiud*. Telegram by Baron Bánffy, Chief Governor of Alba county, to Ugron Gábor regarding the announcement made in the newspaper *Românul* about the convocation by the Romanian Council of the National Assembly on December 1, at Alba Iulia.
- 418 1918 November <13>/26, *Budapest*. Telegram by E. Fürstenberg to the German Ministry of Foreign Affairs about the Romanian and Saxon

press in Transylvania; the Romanian National Council and the formation of Romanian national guards; the relations between Romanians and Saxons.

- 419 <Before 1918 November 14/27>, *Washington*. E. Lucaciu's letter to President W. Wilson thanking him for the assurances given in relation to the liberation of the Transylvanians from the centuries-old oppression of Austria-Hungary.
- 420 1918 November <14>/27, *Washington*. Letter from President W. Wilson to E. Lucaciu in reply to his message about the sufferings of the Transylvanian Romanians.
- 421 1918 November <15>/28, *Cernăuți (Czernowitz)*. Fragment from a minute on the General Congress of Bukovina and the motion carried by the General Congress of Bukovina deciding the union of Bukovina with Romania.
- 422 1918 November <15>/28. Cablegram from the General Congress of Bukovina to the Entente informing about the union of Bukovina with Romania.
- 423 1918 November <15>/28, *Paris*. Note of the Romanian Legation in France concerning the wish of all Romanians, including those living in Austria-Hungary, to form one state; the relations between the National Committee of the Romanians in Transylvania and the Romanian National Committee in Paris in connection with the question obtaining a modification of the terms of armistice.
- 424 1918 November <15>/28, *Budapest*. Report by E. Fürstenberg to the German Ministry of Foreign Affairs about the negotiations conducted by the Hungarian Government with the Slovak and Romanian nationalities.
- 425 1918 <November 18>/December 1, *Paris*. Fragment from a report by I. Lambert to M. F. F. Willemsens informing about the creation of the National Councils of the Romanians in Austria-Hungary and about troop movements in the Balkans.
- 426 1918 <November 18>/December 1, *Alba Iulia*. Resolution of the National Assembly of Alba Iulia proclaiming the union of the Romanians of Transylvania, Banat and Hungary and of the territories inhabited by them with Romania.
- 427 1918 <November 19>/December 2, *Budapest*. Telegram by the German Consulate General in Hungary to the Dammert Dispatch Office in Berlin about the National Assembly of Alba Iulia.
- 428 1918 <November 19>/December 2, *Washington*. Telegram from President W. Wilson to Queen Maria of Romania expressing the willingness of the American people and Government to give assistance to Romania.

- 429 1918 *November 22/December 5, Belgrade*. Note from General M. Rašić to Stojan Protić, Vice-Chairman of the Council of Ministers and Minister for Foreign Affairs of Serbia, informing him about certain demonstrations in the region of Banat, occupied by Serbian troops.
- 430 1918 *November 22/December 5, Bucharest*. Report by Manuel Multedo, Minister of Spain in Bucharest, to García Prieta, Minister for Foreign Affairs of Spain, regarding the convocation of the Great Assembly in Alba Iulia and its significance for the history of Romania.
- 431 1918 *November 23/December 6, Paris*. Translation into Hungarian of a news item released by Havas Agency and published by the French newspaper *Le Matin*, about the enthusiasm with which the Romanian populace and the Saxons of Transylvania welcomed the union with Romania.
- 432 1918 *November 23/December 6, Stockholm*. Telegram conveyed by Louis-Charles-Marie Delavaud, Minister of France in Sweden, from G. Derussi, Minister Plenipotentiary of Romania in Sweden, to the Romanian National Council concerning the orderly occupation of Transylvania by the Romanian Army, a fact which was emphasized by the Hungarian press; the enthusiasm of the Romanian populace.
- 433 1918 *November 25/December 8, Rome*. Letter of Sir J. Rennel Rodd, Minister of Britain in Rome, to A. Balfour reproducing the letter of the Italian Government by which it recognized the creation of the National Council of Romanian Unity.
- 434 1918 *November 25/December 8, Paris*. Aide-mémoire of the Romanian Legation in France concerning Romania's entry into the war on the side of the Entente Powers, the aims of the Romanian action and a short historical account of the military operations; the signing of the Treaty of Bucharest, the position of Romania towards the Allies, and the necessity of removing the doubts of certain French politicians in connection with the allied status assigned to Romania.
- 435 1918 *November 26/December 9, Stockholm*. Telegram conveyed by L. Delavaud from G. Derussi to the Romanian National Council regarding the Assembly of Alba Iulia, the draft resolution and the establishment of the Ruling Council (*Consiliul Dirigent*).
- 436 1918 *November 26/December 9, Berne*. Report by Horace Humboldt, British Ambassador to Berne, conveying to A. J. Balfour an Aide-mémoire of the Romanian delegates to the National Assembly of Transylvania to be communicated to the Peace Conference.
- 437 1918 *November 28/December 11, Budapest*. Report by Blücher, Agent of the German Consulate in Budapest, about the National Assembly and the discussions about it.
- 438 1918 *December 2/15, Windsor, Canada*. Memorandum of the Romanians living in Canada to King George V asking him to support the cause of the union of Transylvania and Bukovina with Romania at the Peace Congress in Paris.

- 439 1918 December <11>/24, *Budapest*. Report by E. Fürstenberg to the German Ministry of Foreign Affairs about the negotiations conducted by the Ruling Council in Sibiu with the Saxons regarding the union with Romania.
- 440 1918 December <11>/24, *Cluj*. Report by Captain Botka from Cluj to the Ministry of War in Budapest describing the mood of the Romanian populace in the city and the surrounding area when the Romanian troops entered Cluj.
- 441 1918 December <13>/26. Excerpt from the newspaper *L'Orient* comprising the article entitled "Transylvanian delegation received by the Minister of Belgium", which refers to the visit payed by the delegation headed by Al. Vaida-Voievod and Vasile Goldiș to the Belgian Legation in Bucharest to express their gratitude for the support and sympathy shown by Belgium to the cause of Transylvanian Romanians.
- 442 1918 December <13>/26, *The Army of the Danube*. Telegram by Saint-Aulaire to St. Pichon in connection with Romania's right to achieve its national aspirations.
- 443 1918 December <14>/27, *Bucharest*. Report by M. Ypersele de Strihou to P. Hymans in connection with the proclamation of the union of Transylvania, Bukovina and Bessarabia with Romania.
- 444 1918 December <15>/28, *Paris*. Telegram by St. Pichon to the Ministers Plenipotentiary of France in Bucharest, London, Rome, Washington and Brussels regarding the proposal made by the Government of the French Republic that Romania should be represented at the peace negotiations as an ally and that, on the basis of the Treaty of 1916, a new declaration for the examination of Romanian claims should be formulated.
- 445 1918 December 30/<1919 January 2>, *Bucharest*. Cipher telegram by general Hadžić to M. Rašić about the decree concerning the union of Bukovina with the Kingdom of Romania.
- 446 1918 December 21/<1919 January 3>, *Belgrade*. Note from M. Rašić to the Ministry of Foreign Affairs of Serbia informing about the report of the High Command on the unfavourable propaganda carried on by the Serbian military authorities in the region of Banat; measures suggested in order to stop that propaganda.
- 447 <1918 December 21>/1919 January 3, *Bucharest*. Identical telegram of the four Allied Ministers informing their respective Governments on the decree sanctioning the union of Transylvania and Banat with Romania.
- 448 1918 December 23/<1919 January 5>, *Bucharest*. Cipher telegram by General Hadžić to M. Rašić informing him that the troops of Simon Petliura had attacked the Romanian forces at Hotin, Moghilev and Tiraspol, and that the events on the Dniester would determine the Romanians to reinforce their troops in Bessarabia and Bukovina.
- 449 <1918 December 24>/1919 January 6, *Bucharest*. Telegram by Saint-Aulaire to the French Ministry of Foreign Affairs regarding the fulfilment of Romania's commitments to the Allies and the situation on the front after the conclusion of the Peace Treaty of Bucharest.

- 450 <1918 December 24>/1919 January 6, *Paris*. Telegram by St. Pichon to the Ministers Plenipotentiary of France in some European countries regarding the problem of the final union of Transylvania and Banat with Romania.
- 451 <1918 December 25>/1919 January 7, *Bucharest*. Telegram by Saint-Aulaire to the Ministry of Foreign Affairs of France concerning the failure of the Entente to fulfil its commitments to Romania under the Treaty of August 17, 1916.
- 452 <1918 December 25>/1919 January 7, <*Bucharest*>. Note from Gaillard Lacombe, First Secretary of the French Embassy in Bucharest, to the Ministry of Foreign Affairs of France about the protests of the National Council of the Romanians in Transylvania and Hungary regarding the provisions of the armistice concluded between General Louis-Félix-Marie-François Franchet d'Espéray and the Hungarian Government.
- 453 <1918 December 27>/1919 January 9, *The Army of the Danube*. Telegrams from General H. M. Berthelot to G. Clemenceau expressing his opinion that the Allies were not sincere towards Romania and intend to keep it away from the peace negotiations.
- 454 <1918 December 31>/1919 January 12. Excerpt from the newspaper *Dresdner NN* regarding the union of the Transylvanian Saxons with Romania; their confidence in the rights given by the Romanian state.
- 455 *1918 December*, <*London*>. Telegram from the Foreign Office to G. Barclay regarding the conclusions of the Foreign Office in connection with the claims of the Romanian delegation at the Peace Conference
- 456 *1918*. Note of the Serbian Minister of Finance St. Protić informing the Chairman of the Serbian Government Nikola Pašić, then in Paris, about his talk with I. I. C. Brătianu on the relations of Serbia with Italy, Albania, and Bulgaria, the Treaty of London and the old good-neighbourly and friendly relations between Serbia and Romania.

1916 august <14>/27, Roma. Telegrama lt. col. L. Ferigo în legătură cu şedinţa Consiliului de Coroană şi hotărîrea adoptată.

Registrato al No. 5387
Decifrato Da Ten. Dall'Ara
Indirizzo Presidio — AB — Udine

1110 Uff. Cifra Segr.
operazioni

Testo: Trascrivesi telegramma inviato giorno 27 ore 5 da Bucarest:
N. 233 progressivo 191 M 13 S

STAMANE ha avuto luogo Consiglio della Corona, che ha durato tre ore. Oltre a tutti i ministri vi hanno preso parte: gli ex presidenti del Consiglio, Carp, Maioresco e Roseti; gli ex ministri Marghiloman, Take Ionesco e Filipesco; i Presidenti ed alcuni ex Presidenti dei Corpi Legislativi. Solo quattro di questi membri sono germanofili e precisamente Carp, Maioresco, Marghiloman e Roseti. Il Sovrano ha aperto seduta dicendo avere deciso dichiarare guerra all'Austria a avere riunito Consiglio Corona per cercare mettere unione e concordia fra tutte le personalită politice del paese.

Hanno parlato parecchi oratori: i quattro di opposizione non hanno rinunziato al loro atteggiamento. I discorsi del Sovrano e del presidente del Consiglio hanno impressionato uditorio per eletti sensi patriottici. Sovrano ha dichiarato che per prendere la decisione ha dovuto vincere sè stesso, giacchè i sentimenti e la tradizione sua famiglia lo avrebbero spinto per altra via. Seduta si è chiusa con invito del Re all'Unione di tutti pel conseguimento grande ideale Paese.

Tenente colonnello Ferigo

Generale Barattieri

■ Microf. Italia, r. 107, c. 108—109; 137—138, S. M .E. Ufficio Storico, Sezione Archivio Addetti militari, no. 21, 132.

Înregistrată la nr. 5387
Descifrat de locotenent Dall'Ara
Adresa: Garnizoană — AB — Udine

1110 Of. Cifru. Secretariat
Operațiuni

Conținut: S-a transcris telegrama trimisă pe data de 27, ora 5 din București: Nr. 233 — progresiv 191 M. 13 S

AZI dimineață s-a întrunit Consiliul de Coroană într-o şedință care a durat trei ore. În afară de miniștri, au mai luat parte: foștii președinți ai Consiliului, Carp, Maiorescu și Rosetti; foștii miniștri Marghiloman, Take Ionescu și Filipescu; președinții și unii foști președinți ai Corpurilor Legisla-

tive. Numai patru dintre acești membri sînt germanofili, și anume Carp, Maiorescu, Marghiloman și Rosetti. Suveranul a deschis ședința spunînd că a hotărît să declare război Austriei și a reunit Consiliul de Coroană pentru a încerca să realizeze unitatea de vederi și acordul între toate personalitățile politice ale țării.

Au vorbit cîțiva oratori. Cei patru din opoziție nu au renunțat la atitudinea lor. Discursurile suveranului și ale președintelui Consiliului au impresionat auditoriul prin alesele sentimente patriotice. Suveranul a declarat că pentru a lua această hotărîre a fost nevoit să se învingă pe sine, deoarece sentimentele și tradiția familiei sale erau de natură să-l orienteze spre altă soluție. Ședința s-a închis printr-o chemare la unire adresată de rege tuturor pentru împlinirea marelui ideal al țării.

Lt. col. Ferigo

General Barattieri

241

1916 august <15>/28, București. Telegrama col. D. I. Andonović către generalul Bojović și Comandamentul Suprem sîrb despre declarația de război a României împotriva Austro-Ungariei și proclamația regelui referitoare la unirea românilor de la Tisa pînă la Mare.

Vojni Izaslanik
Bukurešt
Pov nr. 1155
15.VIII.916

Šifra

Min<istru> vojn<om>
i
Vr<hovnoj> Komandi

PRVI dan mobilizacije — Ponedelnik 15 Avgust. To nije početak već dovršetak davne i tajne mobilizacije o kojoj sam ranijim telegramima javljao. Mobilizacija * se propuća uličnim manifestacijama građana, žena i omladine. Kraljeva proklamacija narodu, kratka, govori o ujedinjenju Rumuna od Tise do mora.

Vojnička proklamacija podseća na ranija junačka dela i na Plevnu. Današnji prvi komunike Vr. Komande javlja: „sinoć u 9 časova objavljen rat A<ustro> Ugarskoj i da su iste noći 14/15 Rumunske trupe napale A<ustro> Ugarski front; Savezničke Ruske carske trupe ušle u Dobrođu. Ruska flota stigla <u> Konstanci; Monitori i baterije A. Ugarske bombardovali Verčerovu, Turnu Severin i Đurđevo“.

Pukov<nik>
Andonović

■ Microf. R.S.F. Jugoslavia, r. 130, c. 278; Vojni Istoriski Institut I.N.A., Arhiva bivše srpske vojske, Br. 6/1, Fasc. 4, list 1, kutija 454.

* Po preduzetim vojno <političkim> merama, vidi se da su dobro iskoristili njihovu neutralnost.

Ministrului de război
și
Comandamentului Suprem

PRIMA zi a mobilizării — luni, 15 august. Acesta nu este începutul, ci sfârșitul unei mobilizări pregătite de mai multă vreme în secret despre care v-am informat în telegramele anterioare. Mobilizarea * este însoțită de manifestații de stradă ale cetățenilor, femeilor și tineretului. Proclamația regelui către popor este scurtă și în ea este vorba despre unirea românilor de la Tisa pînă la Mare.

Proclamația militară amintește de faptele eroice anterioare și de Plevna. Primul comunicat de astăzi al Comandamentului Suprem anunță: „Aseară la ora 9 a fost declarat război Austro-Ungariei; în aceeași noapte, 14 spre 15, trupele române au atacat frontul austro-ungar; trupele aliate ruso-țariste au intrat în Dobrogea. Flota rusească a sosit la Constanța. Monitoarele și bateriile austro-ungare au bombardat Vîrciorova, Turnu Severin și Giurgiu“

Colonel
Andonovič

242

1916 august <15>/28, Roma. Telegrama lt. col. L. Ferigo în legătură cu decretarea mobilizării în România și declarația de război a acesteia împotriva Austro-Ungariei.

30 Agosto 1916

Ufficio Segreteria di Sua Eccellenza il Capo di Stato Maggiore dell'Esercito

Telegramma No. 234 del 28 corr. da Bucarest

Indica: — l'inizio della mobilitazione rumena palese (ore 19 del 27)

— l'ora della dichiarazione di guerra all'Austria (ore 21 del 27)

Testo: 1112 Ufficio Cifra — Segreteria Operazioni

Si trasmette telegramma inviato da Bucarest il giorno 28 corrente ore 11, No. 234 progressivo 192—11—13.

IERI sera ore 19 si è proclamato in Romania mobilitazione generale; ore 21 è stato dichiarato guerra all'Austria-Ungaria. Entusiasmo nella capitale non è stato grandissimo, tuttavia maggiore di quanto si credeva: malgrado oscurità le manifestazioni patriottiche sono continuate fino a notte

* După măsurile militaro-politice întreprinse se vede că au folosit bine neutralitatea lor

inoltrata. Lo stato d'assedio è stato proclamato; i sudditi austriaci, tedeschi, bulgari e turchi vengono internati nel distretto di Jalomiza.

Tenente colonnello Ferigo

Generale Barattieri

■ Microf. Italia, r. 107, c. 85—86, 136; S.M.E. Ufficio Storico, Sezione Archivio, Addett; militari, no. 22, 133.

30 august 1916

Oficiul Secretariat al Excelenței Sale, șeful Statului Major al Armatei

Telegrama nr. 234 din 28 curent, București

Indică: — începutul mobilizării române în mod efectiv (ora 19 din 27)
— ora declarației de război făcută Austriei (ora 21 din 27)

Textul: 1112 Oficiul Cifru — Secretariat — Operațiuni

Se transmite telegrama trimisă de la București în ziua de 28 curent, ora 11, Nr. 234 progresiv 192—11—13.

IERI seară, ora 19, s-a proclamat în România mobilizarea generală; la ora 21, s-a declarat război Austro-Ungariei. Entuziasmul în capitală nu a fost extraordinar, totuși mai mare decât se aștepta; în ciuda întunericului, manifestațiile patriotice au continuat până în toiul nopții. A fost proclamată starea de asediu; supușii austrieci, germani, bulgari și turci vor fi internați în lagăr în județul Ialomița.

Lt. col. Ferigo

General Barattieri

243

1916 august <15>/28, Viena. **Raportul ministrului plenipotențiar al Regatului Saxoniei la Viena, Alfred Nostitz von Wallwitz, către ministrul de externe al Saxoniei, Christoph Vitzthum von Eckstädt, despre efectul pe care l-a avut la Viena declarația de război a României.**

Seiner Exzellenz
Königlichen Staatsminister und
Minister der auswärtigen
Angelegenheiten
Herrn Grafen Vitzthum von Eckstädt,
D r e s d e n

Wien, den 28. August 1916

DIE Kriegserklärung, die der rumänische Gesandte gestern Nacht auf dem Ballhausplatz ¹ überreicht hat und die inzwischen von den Telegraphenagenturen weiter gemeldet ist — durch Bratianus Verlegenheit — war als so unmittelbar bevorstehend hier nicht erwartet worden. Allerdings hatte man schon vor einigen Tagen auf dem Ballhausplatz die Überzeugung gewonnen, dass eine bindende Vereinbarung zwischen Bratianu und der En-

tente, deren Vorhandensein bis vor kurzem noch als ausgeschlossen galt vgl. meinen Bericht Nr. 280 vom 19 d. Mts.) jetzt doch wohl vorliegen müsse, und man wusste auch, dass der für Ende dieses Monats in Aussicht genommene Kronrat wider einmal einen kritischen Punkt bedeuten würde. Aber man hielt es jetzt, unter dem Eindruck der plötzlichen bulgarisch-deutschen Offensive, von der namentlich auch Radoslawow eine völlige Niederlage Sarraills erhoffte, trotz allem für möglich, dass der König Ferdinand im letzten Augenblick doch vielleicht Bratianu desavouieren und ein Ministerium Majorescu-Marghiloman berufen würde. Alle diese Kombinationen, über die Euerer Exzellenz zu berichten ich gerade im Begriffe stand, sind nun überholt. Den Anstoss der unerwartet raschen Entscheidung mag tatsächlich wohl die bulgarisch-deutsche Offensive gegeben haben — nur leider gerade in anderem Sinne, als von unserem Standpunkte aus zu wünschen gewesen wäre, Rumänien hat offenbar den Augenblick, da Bulgarien mit seinen Hauptkräften anderweit gebunden ist, zu einem Eingreifen für besonders günstig erachtet. Das würde auch zu dem stimmen, was schon vor einiger Zeit über den eventuellen Feldzugsplan Rumäniens verlautete: es wolle von seinen Truppen nur etwa ein Drittel gegen die bulgarische Grenze aufstellen, die anderen zwei Drittel aber gegen Österreich-Ungarn — zunächst wohl Siebenbürgen — marschieren lassen. Im übrigen wird man nun wohl auch mit dem Durchmarsch der Russen durch die Moldau vielleicht auch die Dobrudscha zu rechnen haben. Das ein neuerlicher, gewaltiger Offensivstoss der Russen unmittelbar bevorsteht, ist ohnehin gewiss.

Den Optimismus, den mindestens der Kriegsminister von Krobatin auch der rumänischen Gefahr gegenüber an den Tag legt, habe ich schon in meinem letzten Berichte erwähnt. Ich gestehe, dass mir an der Aufrichtigkeit dieser Zuversicht manchmal Zweifel kommen; beruhigend ist aber immerhin, dass zur Abwehr auch dieses neuen Angriffs wiederum deutsche Hilfe, insbesondere deutsche Artillerie in gewissen Umfange zur Verfügung zu stehen scheint.

Der Königliche Gesandte
Nostitz

■ Microf. R.D.G., r. 35, c. 291—292; Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden. Gesandtschaft Wien, nr. 365.

Excelenței Sale
Ministrului de stat regal și
ministru al afacerilor externe
domnului conte Vitzthum von Eckstädt
Dresda

Viena, 28 august 1916

DECLARAȚIA de război, pe care ministrul plenipotențiar român a înaintat-o ieri noapte la Ballhausplatz ¹ și care între timp a fost comunicată mai departe de agențiile telegrafice, nu fusese așteptată aici — datorită ipo-

¹ Denumire pentru Ministerul de Externe al Austriei, după locul unde se află plasată la Viena clădirea ministerului respectiv (similar Quai d'orsay, Downing Street, Wilhelmstrasse).

AUTOR ȘI PROPRIETAR
C. NICULESCU ARTIST BUCUREȘTI

REPRODUCEREA INTERZISĂ

EDITURA AGENTIA BENEDICT TENENBAUM
CAL. VICTORIEI 50 BUCUREȘTI.

crizei lui Brătianu — ca fiind atât de direct iminentă. Desigur, încă de câteva zile, la Ballhausplatz se căpătase convingerea că acum trebuie să existe totuși o înțelegere între Brătianu și Antantă a cărei existență a fost socotită pînă de curînd drept exclusă (compară raportul meu nr. 280 din 19 ale acestei luni) și se știa de asemenea că Consiliul de Coroană prevăzut pentru sfîrșitul acestei luni, va însemna din nou un punct critic. Cu toate acestea, sub impresia neașteptatei ofensive bulgaro-germane, de la care și Radoslavov spera o înfrîngere totală a lui Sarraïl, s-a considerat acum posibil ca regele Ferdinand să dezavueze, totuși, în ultima clipă, pe Brătianu și să numească un guvern Maiorescu-Marghiloman. Toate aceste combinații, asupra cărora eram tocmai pe punctul de a raporta Excelenței Voastre, sînt acum depășite. Impulsul acestei hotărîri, neașteptat de rapide, îl va fi dat de fapt, desigur, ofensiva bulgaro-germană — din nefericire însă în alt sens decît ar fi fost de dorit din punctul nostru de vedere; România a considerat, după cît se vede, ca deosbit de favorabil pentru un atac, momentul în care Bulgaria cu principalele sale forțe, este angajată în altă parte. Aceasta ar corespunde și cu cele ce se spuneau, acum cîtva timp, despre eventualul plan de campanie al României: ea vrea să pună pe poziție de luptă numai cam o treime din trupe la granița Bulgariei, iar celelalte două treimi să le pună în marș împotriva Austro-Ungariei — mai întîi desigur împotriva Transilvaniei. Dealtfel, acum trebuie să ne așteptăm desigur și la o trecere a rușilor prin Moldova, poate și prin Dobrogea. Că o nouă, puternică ofensivă a rușilor este absolut iminentă e, oricum, sigur.

Optimismul, pe care cel puțin ministrul de război, von Krobatin, îl afișează chiar și față de pericolul român, l-am amintit încă în ultimul meu raport. Mărturisesc că uneori mă îndoiesc de sinceritatea acestei încrederi; liniștitor este însă oricum, că pentru respingerea și a acestui nou atac pare a sta la dispoziție într-o anumită proporție iarăși ajutorul german, în special artileria germană.

Ministrul plenipotențiar regal
Nostitz

244

1916 august <16>/29, <Viena>. **Telegrama lui A. Nostitz către Chr. V. Eckstädt despre prezența forțelor militare române la Brașov și despre atitudinea bulgarilor.**

No. 6 n
29/8. 1916 abends 9 Uhr
Tagcs. Auswärtiges Ministeriums
Dresden

Telegramm

RUMÄNISCHE Übermacht sicheren Vernahmen nach <schon in Kronstadt, schwelich> sogleich <aufzuhalten. Auch Griechenland voraussichtlich gegen uns. Alles ankornt auf Bulgarien das neuerdings weniger sicher und

von dem entscheidende Nachricht noch fehlt. Zwischen Bulgaren und Griechen ist blutiger Zusammenstoss erfolgt, was> unter gegebenen Umständen <eher günstiges Symptom> ¹

Nostitz

■ Microf. R.D.G., r. 35, c. 293; Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden, Gesandtschaft Wien, no. 365.

Nr. 6 n
<Plecat> 29 august 1916, scara ora 9
<Sosită> ziua la Ministerul de Externe
Dresda

Telegramă

POTRIVIT unor informații sigure, forțe superioare române se află deja în Brașov și este greu să fie oprite imediat. Și Grecia pare a fi contra noastră. Totul depinde de Bulgaria, care în ultimul timp este mai puțin sigură și despre care o știre pozitivă lipsește încă. Între bulgari și greci a avut loc o ciocnire sângeroasă, ceea ce, în împrejurările date este mai curînd un simptom favorabil. ¹

Nostitz

245

1916 august <16>/29, Berna. Raportul lui P. de Groote către Beyens în legătură cu importanța intrării în acțiune a Italiei și României.

Légation de Belgique
No. 4397/1917

Berne, le 29 Août 1916

Monsieur le Baron,

LE Conseil Fédéral s'est chargé ,le samedi 27 courant, d'une démarche sans précédent. Il a remis une déclaration de guerre à une Grande Puissance.

A 11 heures du matin, le marquis Paulucci di Calboli, demandait à être reçu par le Chef du Département Politique et le chargeait de faire parvenir au Gouvernement allemand la déclaration de guerre de l'Italie.

Le Département Politique télégraphia immédiatement à sa Légation à Berlin, chargée de gérer les intérêts italiens en Allemagne depuis l'entrée en guerre de l'Italie. Une dépêche arrivée à Berne, tard dans la soirée, annonçait que la communication avait été remise à la Wilhelmstrasse à 19 heures.

Décidée en principe depuis plusieurs jours, la démarche n'en a pas moins causé une certaine surprise. Elle a été officiellement connue à Berne en même temps que la déclaration de guerre de la Roumanie à l'Autriche-Hongrie. Le double événement a produit une impression de profonde tristesse dans la Ville Fédérale, si fidèle aux Empires Centraux.

¹ Cuvintele din textul german puse în paranteze unghiulare sint cifrate.

Du point de vue suisse, la nouvelle déclaration présente un double intérêt. Tout d'abord, elle va mettre fin aux échanges qui s'opéraient encore entre l'Allemagne et l'Italie. La première, fournissait à la seconde, des tours pour obus, des produits pharmaceutiques et industriels. Et réciproquement, l'une achetait à l'autre des légumes et des fruits du Midi. Les Chemins de fer Fédéraux y perdront, tant pour le présent que pour le futur. Car il est certain que l'Italie sera désormais liée à la politique économique des Alliés. Le trafic des marchandises et des voyageurs entre l'Allemagne et l'Italie, à travers la Suisse, ne reprendra plus le développement qu'il avait jadis.

La rupture impose aussi à la Confédération un redoublement de prudence, en raison de sa situation géographique, entre les deux adversaires. Sans doute, les gouvernements de Berlin et de Rome ont reconnu formellement la neutralité suisse. Rien n'indique leur intention de la violer. Mais depuis la théorie du chiffon de papier, ¹ la Suisse réalise plus, que jamais, qu'elle doit se fier avant tout à la valeur de son excellente armée.

On reconnaît ici que la déclaration officielle de la guerre par l'Italie à l'Allemagne, n'apportera pas de changement matériel à la force respective des deux coalitions. L'entrée en scène de la Roumanie aura plus de poids pour la suite des événements. Son adhésion au groupe de l'Entente augmente encore la force morale de celui-ci.

Beaucoup de suisses germanophiles, et l'on sait qu'ils sont nombreux, se flattaient encore de voir le royaume danubien, se joindre aux Empires Centraux et contribuer au succès de la „Kultur“. Leur désillusion est complète. Peut-être comprendront-ils enfin qu'une phase décisive s'ouvre, qui assurera le triomphe du droit et de la justice.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de ma plus haute considération.

P. de Groote

■ Microf. Belgia, r. 46, c. 610—611; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Suisse, Série non reliée, vol. 4

Legăția Belgiei
Nr. 4397/1917

Berna, 29 august 1916

Domnule baron,

CONSILIUL Federal s-a însărcinat simbătă, 27 a lunii curente, cu un demers fără precedent. El a remis o declarație de război unei mari puteri.

La ora 11 dimineața, marchizul Paulucci di Calboli a cerut să fie primit de șeful Departamentului politic și l-a însărcinat să transmită guvernului german declarația de război a Italiei.

Departamentul politic a telegrafiat imediat Legăției sale din Berlin, însărcinată să gireze interesele italienești în Germania, de la intrarea în război a Italiei.

O depeșă sosită la Berna, seara târziu, anunță că a fost trimisă comunicarea la Wilhelmstrasse la ora 19.

Demersul hotărât în principiu de mai multe zile a produs totuși o oarecare surpriză. El a fost cunoscut oficial la Berna concomitent cu declarația de război a României împotriva Austro-Ungariei. Dublul eveniment a produs o

impresie de profundă tristețe în capitala federală, atât de fidelă Imperiilor Centrale.

Din punctul de vedere al elvețienilor noua declarație prezintă un dublu interes. Mai întâi, ea va pune capăt schimburilor care se mai operau încă între Germania și Italia. Prima furniza celei de a doua, garnituri pentru obuze, produse farmaceutice și industriale și, reciproc, una cumpăra de la cealaltă legume și fructe din sud. Căile ferate federale vor avea de pierdut din acest punct de vedere, atât în prezent, cât și în viitor. Fiindcă, este sigur că Italia va fi, de acum înainte, legată de politica economică a Aliaților, traficul mărfurilor și al călătorilor între Germania și Italia, prin Elveția, nu va mai atinge nivelul pe care îl avea altădată.

De asemenea, ruptura impune Confederației o redublare a prudenței, în virtutea poziției ei geografice între cei doi adversari. Fără îndoială, guvernele de la Berlin și Roma au recunoscut formal neutralitatea elvețiană. Nimic nu indică intenția lor de a o viola. Dar de când cu teoria peticului de hîrtie,¹ Elveția își dă seama mai mult ca oricînd, că ea trebuie să se încreadă, înainte de toate, în valoarea excelenței sale armate.

Se recunoaște aici, că declarația oficială de război a Italiei împotriva Germaniei, nu va aduce o schimbare materială în forța respectivă a celor două coalitii. Intrarea în scenă a României va avea mai multă greutate pentru evoluția evenimentelor. Aderarea sa la grupul Antantei sporește și mai mult forța morală a acesteia.

Mulți elvețieni germanofili, și se știe că sînt mulți, își mai făceau iluzii că vor vedea Regatul dunărean alăturîndu-se Imperiilor Centrale și contribuind astfel la succesul acțiunii „Kultur”. Deziluzia lor este totală. Poate că, în sfîrșit, vor înțelege că se deschide o fază decisivă, care va asigura triumful dreptului și al justiției.

Primiți vă rog, domnule baron, asigurările celei mai înalte considerațiuni.

P. de Groote

246

1916 august <16>/29, Sainte Adresse. Scrisoarea lui Beyens adresată ministrului României în Belgia, T. G. Djuvara, prin care își exprimă bucuria pentru intrarea României în război de partea Antantei, calificînd aceasta ca un act de rezistență față de agresiunea germană, în scopul realizării aspirațiilor naționale.

No. 414
Roumanie

Sainte Adresse, 29 Août 1916

Mon cher Ministre,

EN qualité de vieil et fidèle ami de la Roumanie, j'ai appris avec une émotion et une joie profondes, la nouvelle de la déclaration de guerre de votre pays à l'Autriche-Hongrie.

¹ Aluzie la calificativul de „petic de hîrtie” acordat tratatului de alianță a României cu Puterile Centrale de către Ottokar Czernin, fost ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București.

Je m'en réjouis, parce que je ne doute pas qu'à cette heure décisive de la lutte européenne, la Roumanie, en se rangeant du côté du droit et de la résistance à l'oppression germanique, ne parvienne à réaliser glorieusement ses aspirations nationales et à réunir à la grande famille roumaine ses fils d'au delà des monts injustement séparés d'elle.

Je m'en réjouis aussi, parce que la confraternité d'armes établira sûrement des liens plus étroits entre votre beau pays et le mien.

Quel titre de gloire ce sera pour Monsieur Bratiano, d'avoir su prendre, quand il le fallait, cette résolution d'une si haute importance pour l'avenir du peuple roumain. A trente neuf ans de distance, il va jouer un rôle aussi éclatant que celui qui échet au grand homme que fut son père. Qu'il remporte le même succès, c'est mon vœu le plus sincère. Je me permets de recourir à vous, mon cher Ministre, pour faire parvenir au Président du Conseil, mes espérances et mes chaleureuses félicitations.

Je n'admire pas moins votre noble Souverain d'avoir fait taire des sentiments de famille pour n'écouter que la voix de son patriotisme. Il a senti battre en lui le valeureux cœur de la nation roumaine et, à l'exemple de son admirable prédécesseur, il ajoutera une page immortelle à l'histoire de la Roumanie.

Laissez moi en fin, mon cher Ministre et ami, vous dire à vous qui, depuis le commencement de cette terrible guerre, avez partagé si fidèlement nos pires angoisses et nos plus légitimes espoirs, la joie que j'éprouve à voir aujourd'hui vos vœux et les miens réalisés. C'est avec une ferme confiance dans la victoire comune, que je vous prie de croire à mes sentiments de constante amitié.

Beyens

■ Microf. Belgia, r. 11, c. 1030— 1303; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Roumanie, Série non reliée, Farde no.3

Nr. 414
România

Sainte Adresse, 29 august 1916

Dragul meu ministru,

ÎN calitate de vechi și fidel prieten al României, am aflat cu profundă emoție și bucurie vestea declarației de război a țării dumneavoastră împotriva Austro-Ungariei.

M-am bucurat, pentru că nu mă îndoiesc că în această clipă decisivă a luptei europene, România, situându-se de partea dreptății și a rezistenței față de agresiunea germană, va reuși să-și realizeze în mod glorios aspirațiile naționale și să reunească în marea familie română pe fiii ei de dincolo de munți care au fost, pe nedrept, separați de ea.

Mă mai bucur și pentru că fraternitatea de arme va stabili, în mod sigur, legături mai strânse între frumoasa dumneavoastră țară și a mea.

Ce titlu de glorie va fi pentru domnul Brătianu de a fi știut la momentul oportun, să ia această hotărâre de o atât de mare importanță pentru viitorul poporului român. La treizeci și nouă de ani distanță, el urmează să joace un rol tot atât de strălucit ca cel al marelui om care a fost tatăl său. Urarea mea cea mai sinceră este ca el să aibă același succes. Îmi permit să

apelez la dumneavoastră, dragul meu ministru, pentru a face să parvină președintelui Consiliului, speranțele și călduroasele mele felicitări.

Nu-l admir mai puțin pe nobilul dv. suveran, de a fi făcut abstracție de sentimentele de familie pentru a asculta doar vocea patriotismului său. El a simțit bătînd în el minunata inimă a națiunii române și după exemplul admirabilului său predecesor, va adăuga o pagină nepieritoare la istoria României.

Permiteți-mi în final, dragul meu ministru și prieten, să vă transmit dv. care, de la începutul acestui îngrozitor război, ați împărtășit atît de fidel temerile noastre cele mai mari și speranțele noastre cele mai legitime, bucuria pe care o încerc astăzi, văzînd dorințele voastre și ale mele realizate. Cu credința fermă în victoria comună, vă rog să credeți în sentimentele mele de constantă prietenie.

Beyens

247

1916 <august 16—24>/august 29—septembrie 6, Salonic. Extras din jurnalul de război ținut de M. Michotte de Welle și trimis de acesta lui Beyens în care se fac referiri la intrarea României în război.

Légation de Belgique
en Serbie

Journal tenu à la Légation de Belgique en Serbie (Salonique), du
29 Août en 6 Septembre 1916

1er Septembre Salonique

L'EVENTUALITÉ de l'entrée en lice de la Roumanie avait donné lieu à des si fréquentes déceptions que c'est avec un sentiment de joie mêlé de soulagement que l'on a appris, ici, le fait accompli. Il n'est pas besoin d'être expert en art militaire pour comprendre l'immense importance qu'entraîne avec lui cet événement dont les effets se répercuteront, non seulement sur la campagne balkanique, mais sur l'ensemble du théâtre de la guerre générale.

Par l'accession de ce nouvel allié, la coalition des nations qui luttent pour le droit et la justice voit ses forces notablement augmentées, au moment où l'équilibre est déjà rompu en sa faveur. Ceux-là même, qui ne pêchent pas par optimisme et qui croient que la grande guerre ne finira pas avant le milieu de l'année 1917, sont inclinés à admettre que l'on obtiendra des résultats décisifs, dans les Balkans, d'ici quelques semaines.

L'intervention roumaine n'a pas pour unique conséquence d'amener aux alliés, au moment opportun, une armée fraîche, bien équipée et pleine d'ardeur, puisqu'elle combat pour un idéal national; elle offre, de plus, l'avantage d'ouvrir le champ balkanique à l'armée serbo-russe, rassemblée en Besarabie, qui en traversant la Dobroudja, pourra marcher à la rencontre de l'armée de Salonique.

...¹

■ Microf. Belgia, r. 22, c. 564; Ministère des Affaires Étrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Serbie, Série non reliée, vol. 2.

Jurnal tinut la Legatia Belgiei in Serbia (Salonic) din 29 august
pina la 6 septembrie 1916

1 septembrie Salonic

EVENTUALITATEA intrarii in joc a Romaniei daduse loc la atit de
frecvente deceptii, incit faptul indeplinit a fost primit aici cu un sentiment
de bucurie amestecat cu usurare. Nu este nevoie sa fii expert in arta militara
pentru a intelege importanta imensa pe care o atrage dupa sine acest eveni-
ment, ale carui efecte se vor repercuta nu numai asupra campaniei balcanice,
ci si asupra ansamblului teatrului general de razboi.

Prin alaturarea acestui nou aliat, coalitia natiunilor care lupta pentru
dreptate isi vede fortele considerabil marite, in momentul in care echilibrul
este deja inclinat in favoarea ei. Chiar si cei care nu pacatuiesc prin optimism
si care cred ca marele razboi nu se va sfirsi inainte de mijlocul anului 1917,
sint nevoiti sa admita ca se vor obtine rezultate decisive in Balcani, in urma-
toarele saptamini.

Interventia romana n-a avut ca unica urmare de a aduce Aliatilor, la
momentul oportun, o armata proaspata, bine echipata si plina de ardoare,
pentru ca lupta pentru un ideal national; ea ofera in plus avantajul de a
deschide frontul balcanic pentru armata sirbo-rusa, concentrata in Basarabia,
care traversind Dobrogea, va putea inainta in intimpinarea armatei de la
Salonic.

...¹

248

1916 august <17>/30, Viena. Raportul lui A. Nostitz catre Chr. v. Eckstadt
despre inaintarea armatei romane in Transilvania; situatia din Balcani;
starea internă confuză din Monarhia austro-ungară.

Seiner Exzellenz
dem Königlichen Staatsminister und
Minister der auswärtigen Angelegenheiten
Herrn Grafen Vitzthum von Eckstadt

Dresden
Nr. 60
Ber. 292

Wien, den. 30. August 1916

DIE Situation, wie sie mein gestriges Telegramm gekennzeichnet hat,
ist noch unverändert ernst. Die Rumänen haben in Siebenbürgen weitere,
und zwar anscheinend sehr erhebliche Fortschritte gemacht. Heute vormittag
hat sich auch schon der erste Flüchtling sächsischer Staatsangehörigkeit aus
Kronstadt auf der Gesandtschaft vorgestellt; seiner Erzählung nach sind mit
den Rumänen auch starke russische Kräfte im Vordringen. Dagegen haben

¹ In continuare documentul se referă la armata rusă din Basarabia.

die Bulgaren, deren man nach erst kürzlich wieder ausgetauschten Erklärungen so sicher war, seit Rumäniens Eingreifen noch immer nichts von sich hören lassen. Das deutet zum mindesten darauf hin, dass sie mit der Entente verhandeln, und es ist wohl oder übel mit der Möglichkeit, wenn nicht Wahrscheinlichkeit zu rechnen, dass sie — vielleicht um den Preis von Mazedonien — sich zum Friedensschluss bestimmen lassen. Solchenfalls wäre aber auch die dann isolierte Türkei, die ihrerseits nach einer soeben eingetroffenen Meldung den Krieg an Rumänien erklärt hat, auf die Dauer schwerlich widerstandsfähig. Und was Griechenland anlangt, so ist an einem nunmehrigen Sieg der Veniselospartei, der den Anschluss an die Entente zur unmittelbaren Folge haben müsste, kaum noch zu zweifeln. Man darf trotz allem noch hoffen, aber es heisst doch jetzt der Möglichkeit ins Augen sehen, dass dank einer in der Geschichte noch nicht dagewesenen Reihe von Treubrücken, von Italien angefangen, den Mittelmächten der schon fast sichere Sieg aus den Händen gleitet: wobei freilich nicht zu verkennen ist, dass auch nur diplomatische Siege der Gegner in solchem Umfange nicht möglich sein würden, wenn ihnen nicht mancher militärische und — die Einschätzung und Behandlung der Balkanstaaten anlangend— auch wohl politische Fehler von unserer Seite die Trümpfe erst wieder in die Hand gespielt hätte. Über derlei jetzt noch zu rechten, hat indessen keinen Sinn. Ein Lichtblick ist wenigstens, die in der Frage des deutschen Oberbefehls noch in letzter Stunde erfolgte Klärung, die auch hier in Wien von allen einigermassen Unterrichteten mit einem tiefen Seufzer der Erleichterung begrüsst wird.

Wenn aber was die deutschen Verhältnisse angeht, die neugesicherte Übereinstimmung zwischen Kaiser und Nation zu neuem Vertrauen berechtigt, so bedeutet es für Österreich, das den Sturm der verstärkten Gegner in erster Linie auszuhalten haben wird, ein schlimmes Omen, dass eben jetzt wieder die Aussichtslosigkeit einer inneren Kräftigung der Monarchie in bedrohlichen Anzeichen zu Tage tritt. Die Zeitungen melden, in merkwürdig auffälliger Form, den Krankenheitsurlaub des österreichischen Ministers des Innern. Tatsächlich ist der Urlaub des Prinzen Hohenlohe keineswegs nur auf seine Erkrankung, sondern mindestens ebensowohl auf eine Spannung mit dem Ministerpräsidenten Grafen Stürgkh zurückzuführen, der in seinem czechfreundlichen Opportunismus den Hohenlohe'schen Verwaltungsreform-Vorschlägen * wieder einmal mit passiver Resistenz begegnet. Die Hoffnungen, die in den Kreisen der österreichischen Intelligenz auf den „roten Prinzen“ gesetzt werden, sind nach dem persönlichen Eindruck, den ich von seiner liebenswürdigen und klugen, aber kaum sehr starken Persönlichkeit gewonnen habe, wohl nicht ganz berechtigt. Immerhin galt er vielen als der vorläufig aussichtsvollste Vorkämpfer der heisserstrebten „Erneuerung Österreichs“, und sein Zerwürfnis mit dem Ministerpräsidenten bleibt ein peinliches Symptom mag er noch einmal auf seinen Posten zurückkehren oder mag sein Urlaubsgesuch, wie vielfach angenommen wird, nur den verschleierten Rücktritt bedeuten. Bezeichnend noch für die innere Zerfahrenheit der Monarchie aber sind die verborgenen Strömungen, die mit dem auffällig scharfen

* Es handelt sich soviel ich unterrichtet bin ausser um die Frage der deutschen Amtssprache vor allem um die Schaffung national abgegrenzter Kreise und leistungsfähiger Kreisverbände (nach der sächsischen Terminologie Bezirksverbände), deren Fehlen gerade auch in Österreich als Grundübel empfunden wird.

Vorstoss der Opposition des ungarischen Abgeordnetenhauses in der 16 stündigen Sitzung vom 23/24. dieses Monats im Zusammenhang stehen. Auf sie zurückzukommen, darf ich besonderen Berichte vorbehalten.

Der Königliche Gesandte
Nostitz

■ Microf. R.D.G., r. 35, c. 294—296; Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden. Gesandtschaft Wien, No. 365.

Excelenței Sale,
ministrului de stat regal
și ministru al afacerilor externe,
domnului conte Vitzthum von Eckstädt

Nr. 60
Raport 292

Dresda

Viena, 30 august 1916

SITUAȚIA, așa cum a caracterizat-o telegrama mea de ieri, este încă tot atât de gravă. Românii au făcut noi și, după cum se pare, foarte importante progrese în Transilvania. Azi dimineață s-a prezentat la Legație primul refugiat cetățean sas din Brașov; potrivit relatării sale, o dată cu românii înaintează și puternice forțe ruse. În timp ce bulgarii, de care, după declarații reciproce recente, lumea era atât de sigură, după intrarea în război a României n-au dat încă nici un fel de semn de viață. Acest lucru indică cel puțin atât, că ei tratează cu Antanta și că, de bine de rău, trebuie contat pe posibilitatea, dacă nu chiar probabilitatea, ca ei să se lase determinați să încheie pace, poate cu prețul Macedoniei. Într-un asemenea caz însă și Turcia, rămasă izolată — și care la rîndul ei, potrivit unei informații chiar acum sosite, a declarat război României — ar fi cu greu capabilă de rezistență în mod durabil. În ce privește Grecia, nu mai poate fi pusă acum la îndoială o victorie a partidului lui Venizelos, care ar trebui să aibă drept urmare imediată trecerea de partea Antantei. Cu toate acestea, se mai poate spera; trebuie însă, încă de pe acum, să avem în vedere posibilitatea ca, datorită unei serii de trădări, cum n-au mai existat în istorie, începînd cu Italia, Puterilor Centrale să le scape din mîini victoria care era aproape sigură; nu trebuie, desigur, ignorat că numai niște victorii diplomatice ale adversarilor n-ar fi fost posibile în asemenea proporție, dacă unele greșeli militare și desigur chiar și politice — în ce privește evaluarea și tratarea statelor balcanice — din partea noastră, nu le-ar fi dat din nou în mîini atuurile. A mai purta încă acum asemenea dispute nu are însă nici un sens. Clarificarea efectuată în ultimul ceas în problema Comandamentului superior german — salutată și aici la Viena cu un adînc oftat de ușurare de către toți cei cît de cît informați, înseamnă cel puțin o rază de lumină.

Dacă însă, în ce privește situația germană, concordanța asigurată din nou între împărat și națiune îndreptățește să avem iarăși încredere, pentru Austria, care va trebui să reziste în primul rînd asaltului inamicilor întăriți, este de rău augur că tocmai acum iese la iveală, prin semne amenințătoare, lipsa de perspectivă a unei consolidări interne a Monarhiei. Ziarele anunță într-o formă ciudat de frapantă concediul de boală al ministrului de interne

austriac. În adevăr, concediul principelui Hohenlohe nu se datorează în nici un caz numai îmbolnăvirii sale, ci, cel puțin, tot atât unei relații încordate cu președintele Consiliului de Miniștri, contele Stürgkh, care în oportunismul său amical față de cehi întâmpină din nou cu rezistență pasivă propunerile* de reformă administrativă ale lui Hohenlohe. Speranțele puse de cercurile de intelectuali austrieci în „principele roșu”, după impresia personală pe care mi-am făcut-o eu, despre personalitatea agreabilă și inteligentă, dar nu foarte puternică a acestuia, nu sînt desigur pe deplin justificate. În orice caz, el trece în ochii multora drept pionierul, deocamdată cel mai plin de perspective, atât de arzător doritei „Reinnoiri a Austriei”, iar conflictul lui cu președintele Consiliului de Miniștri rămîne un simptom penibil, chiar dacă el se va reîntoarce încă o dată la postul său, ori dacă cererea lui de concediu, cum se presupune, înseamnă doar demisia camuflată. Încă mai caracteristice pentru starea de confuzie internă a Monarhiei sînt însă curențele ascunse, care se află în legătură cu atacul deosebit de ascuțit al opoziției Camerei ungare a deputaților, în ședința de 16 ore, din 23/24 ale lunii curențe. Îmi rezerv un raport special, pentru a reveni asupra acestei chestiuni.

Plenipotențiarul regal,
Notstitz

249

1916 august <18>/31. Telegrama contelui Thurn către St. Burian despre impresia produsă asupra împăratului Wilhelm al II-lea de declarația de război a României și aprecierea făcută de acesta.

Telegramm

No. 8989

Ref. I

Sekretiert

Ref. IV

Graf Thurn

ddto. Res. Tel. Betr. Abt. 101, 31. August 1916

No. 1201

aufg. 11 U. 40 M. p.m.

Chiffre

einget. 7 U. — M. a.m.

1/9

Streng vertraulich

ICH erfahre streng vertraulich aus der engeren Umgebung Kaiser Wilhelms, dass Höchstderselbe durch die rumänische Kriegserklärung, an deren Möglichkeit er unter dem Einfluss der Berichterstattung des deutschen Gesandten und des Militärattachés in Bukarest niemals hatte glauben wollen, ganz ausser Fassung gebracht war.

* E vorba, în măsura în care sînt informat, nu numai de problema limbii germane ca limbă de cancelarie, ci în special de crearea de districte delimitate național și asociații de districte capabile de randament (asociații districtuale, potrivit terminologiei saxone), a căror lipsă este resimțită în Austria ca un rău principal.

Unter dem ersten Eindruck der Nachricht äusserte er sich zu seiner nächsten Umgebung dahin, nun sei alles aus, der Krieg endgültig verloren und jedes weitere Blutvergiessen hoffnungs- und daher sinnlos.

Die Entlassung Herrn von Falkenhayns scheint auch in letzter Linie darin ihren Grund zu haben, dass Kaiser Wilhelm es ihm zum bitteren Vorwurf macht, er habe die von Rumänien drohende Gefahr nicht erkannt und nichts getan, um ihr vorzubeugen.

Seit Eintreffen des Generalfeldmarschalls von Hindenburg, der sofort telegrafisch nach Pless berufen wurde, hat sich die Stimmung Kaiser Wilhelms wesentlich gebessert und er scheint die Situation, wenn auch noch immer als im höchsten Grade ernst und gefahrdrohend, so doch nicht mehr als hoffnungslos aufzufassen.

Bei seinem Abgange scheint es Herrn von Falkenhayn noch gelungen zu sein, vom Kaiser die Zusicherung auf den Posten eines Botschafters in Konstantinopel zu erlangen.

Der Reichskanzler und der Staatssecretär sind meinen Informationen nach mit dieser Wahl durchaus nicht einverstanden und bleibt es somit abzuwarten, ob es denselben gelingen wird, Kaiser Wilhelm zur Zurücknahme der Herrn von Falkenhayn, wie es scheint, bereits gegebenen Versicherung zu bewegen.

■ Microf. Austria, r. 221, c. 451—452; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 520, Liasse XLVII/7 g.

Telegramă

Nr. 8989

La Secret

Ref. I

Ref. IV

Conte Thurn

datată Secția telegraf rezervat 101, 31 august 1916

Expediată: ora 11,40 p.m.

Sosită: ora 7 a.m.

1/9

Nr. 1201

Cifrat

Strict confidențial

AFLU strict confidențial din anturajul mai apropiat al împăratului Wilhelm că acesta și-a pierdut complet cumpătul prin declarația de război a României, în posibilitatea căreia el nu voise să creadă niciodată, sub influența rapoartelor plenipotențiarului german și ale atașatului militar de la București.

Sub prima impresie a știrii, el s-a exprimat către cei din jurul său că acum totul s-a terminat, războiul este definitiv pierdut și că orice vărsare de sânge în continuare este lipsită de speranță și de sens.

Demiterea domnului von Falkenhayn, pare să-și aibă motivul, în ultimă instanță, în aceea că împăratul Wilhelm îi face reproșuri amare că nu și-a dat seama de pericolul ce amenința din partea României și că n-a făcut nimic pentru a-l preîntîmpina.

După sosirea general-feldmareșalului von Hindenburg, care a fost chemat imediat telegrafic la Pless, dispoziția împăratului Wilhelm s-a îmbunătățit în mod esențial și el pare să înțeleagă situația, chiar dacă încă este foarte gravă și amenințător de periculoasă, totuși nu ca desperată.

La plecarea sa, domnul von Falkenhayn pare să fi reușit să obțină de la împărat asigurarea postului de ambasador la Constantinopol.

Cancelarul Reich-ului și secretarul de stat nu sînt, după informațiile mele, deloc de acord cu această alegere și rămîne de văzut dacă aceștia vor reuși să-l determine pe împăratul Wilhelm să-i retragă domnului von Falkenhayn asigurările, după cum se pare, deja date.

250

1916 august <18>/31, Viena. **Raportul lui A. Nostitz către Chr. v. Eckstädt despre înaintarea armatelor române în Transilvania și a celor ruse în Dobrogea.**

<Registriert> Nr. 6 p
Ber. 292

Wien, den 31. August 1916

Streng vertraulich
Seiner Exzellenz
dem Königlichen Staatsminister und
Minister der auswärtigen Angelegenheiten
Herrn Grafen Vitzthum von Eckstädt

Dresden

IN Siebenbürgen drängt der Weind mit angeblich etwa 125 Bataillonen den dünnen Grenzschutz immer weiter zurück. Die Einnahme der ersten ungarischen Städte wird nun auch schon von den Blättern gemeldet, und ich frage mich, ob vor dem Maros Abschnitt ein Aufhalten überhaupt noch möglich sein wird. Durch die Dobrudscha sind dem Vernehmen auch vorläufig 3 russische Divisionen im Vormarsch. Meine Zweifel an den optimistischen Versicherungen des Herrn von Krobatin erscheinen nach alledem nicht ganz unberechtigt.

Dagegen lässt sich die bulgarische Frage heute etwas hoffnungsvoller an. Im Teschner Hauptquartier will man wissen, der bulgarische Ministerrat habe die Kriegserklärung gegen Rumänien grundsätzlich bereits beschlossen, halte aber bis zur Klärung einiger noch schwebender militärischer Fragen mit der Veröffentlichung noch zurück. Möglich, dass es sich ausserdem auch um politische Zugeständnisse — in Albanien — handelt, die Bulgarien bei dieser Gelegenheit für sich herauszuschlagen wünscht. Hierüber werden voraussichtlich schon die allernächsten Tage Klarheit ergeben, da eine Mitteilung des Königs Ferdinand ¹ nach Pless unterwegs zu sein scheint. Im übrigen, hängt die vorläufige Zurückhaltung der Bulgaren wohl auch mit gewissen Verstimmungen zusammen, an denen der von jeher hochmütige Ton der Wiener Balkanpolitik die Schuld trägt; und endlich kommt hinzu, dass Radoslawow seine Opposition nicht immer geschickt behandelt zu haben und

angesichts des Ernstes der heutigen Lage nun auch mit parlamentarischen Schwierigkeiten zu kämpfen zu haben scheint. Der Einzige, dessen Gewandtheit und Energie man zutrauen darf, dass er mit allen inneren Widerständen fertig wird, ist der König; und wie man auch über die Zuverlässigkeit seines Charakters denken mag, erscheint doch soviel sicher, dass er unter den heutigen Verhältnissen seinen Thron nur gegen Russland behaupten kann und dass er sich hierüber auch klar sein wird. Hierin liegt letzten Endes der triftigste Grund, ein gänzliches Abschwanken Bulgariens noch immer für unwahrscheinlich zu halten.

Der Königliche Gesandte
Nostutz

■ Microf. R. D.G., r. 35, c. 297—298; Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden, Gesandtschaft Wien, No. 365.

Înregistrat nr. 6 p
Raport 292

Strict confidențial
Excelenței Sale
ministrului de stat regal și
ministru al afacerilor externe,
domnului conte Vitzthum von Eckstädt
Dresda

Viena, 31 august 1916

ÎN Transilvania inamicul, cu circa 125 batalioane — după cum se spune — silește puținele gărzii grănicerești să se retragă. Ocuparea primelor orașe ungare este anunțată deja de ziare și mă întreb dacă o oprire ar mai fi posibilă, înainte de sectorul Mureș. Potrivit informațiilor, trei divizii ruse înaintază deocamdată prin Dobrogea. Îndoielile mele față de asigurările optimiste ale domnului von Krobatin par, după toate acestea, nu total lipsite de temei.

În schimb, problema bulgară se prezintă azi ceva mai plină de speranțe. La Cartierul General din Teschen se pretinde a se cunoaște că Consiliul de Miniștri bulgar ar fi hotărât deja, în principiu, declarația de război împotriva României, el reține însă publicarea pînă la clarificarea cîtorva probleme militare încă nedecise. În afară de aceasta, este posibil să fie vorba și de niște concesii în Albania, pe care Bulgaria dorește să le obțină cu acest prilej. În această privință, chiar zilele următoare vor aduce probabil o clarificare, căci o comunicare a regelui Ferdinand¹ pare a fi în drum spre Pless. Dealtfel, reținerea momentană a bulgarilor este legată desigur și de anumite indispoziții, vina purtînd-o tonul arogant de odinioară al politicii vieneze în Balcani; și, în sfîrșit, se mai adaugă faptul că Radoslavov pare să nu fi tratat totdeauna cu abilitate opoziția și că, în fața gravității situației de azi, are de luptat și cu dificultăți parlamentare. Singurul în iscusința și energia căruia poți avea încredere că va învinge toate rezistențele interne este regele; orice ar gîndi unii în privința fermității caracterului său, cel puțin atît este sigur, că în situația de azi el nu-și poate menține tronul decît împotriva Rusiei și că în

¹ Regele Ferdinand al Bulgariei.

această privință, el este de asemenea lămurit. Aici se află, în ultimă instanță, motivul cel mai temeinic de a considera în continuare ca improbabilă o totală întorsătură a Bulgariei.

Ministrul plenipotențiar regal
Nostitz

251

1916 <august 24>/septembrie 6, Roma. Raportul lui W. Steen adresat lui Beyens în legătură cu două articole apărute în presa italiană în care sînt prezentate consecințele intrării României în război.

Légation de Belgique
Près Sa Majesté, le Roi d'Italie
No. 1155/220

Rome, le 6 Septembre 1916

2 annexes (en double)

Monsieur le Baron,

J'AI l'honneur de vous envoyer, sous ce pli, la traduction faite par le Baron de Hübsch, de deux intéressants articles du „Giornale d'Italia“. L'un commente les changements survenus dans le Grand-Etat Major allemand, et l'autre relève les déclarations de Monsieur Rizoff, représentant du Tsar Ferdinand à Berlin, dont je vous ai souvent rapporté les propos, quand il était Ministre de Bulgarie à Rome.

C'est Monsieur Rizoff qui m'assura, en Mars 1915, qu'une grande offensive austro-allemande se préparait contre les russes, qu'elle devait être victorieuse parce que les troupes moscovites avaient gaspillé leurs munitions et qu'après six semaines de refoulement, elles seraient assez réduites pour permettre à l'Allemagne d'envoyer trente corps d'armée (!) de renfort sur son front d'Occident.

Je me rappelle de vous avoir signalé ces affirmations avec incrédulité et d'en avoir parlé à l'ambassadeur de Russie, qui avait cessé tout rapport avec Monsieur Rizoff. Monsieur de Giers m'a dit, plus tard, que son prédécesseur, Monsieur Kroupensky, en donna communication à Monsieur Sazonoff, que lui-même — en ce moment à Pétrograde — fut d'avis que l'Etat-Major du Kaiser organisait, effectivement, un grand coup pour relever le moral de l'Autriche, et que les déclarations de Monsieur Rizoff, malgré leur exagération, pouvaient cacher un fond de vérité dont il fallait tenir compte.

Le 9 Mai, Mackensen infligeait la première d'une série de défaites aux troupes russes, les rejetant du cours supérieur du Dunajetz, jusqu'aux limites de la Galicie. Je rappelle ces souvenirs, pour montrer l'énorme impression que doit l'avoir produite, sur les dirigeants bulgares, la réalisation des prédictions de Berlin. La grande majorité des bulgares avaient une telle foi dans le triomphe des empires du centre, que toutes les offres de l'Entente eussent manqué de prise sur le gouvernement de Sofia, après la débâcle russe du printemps 1915. L'intervention de l'Entente dans les Balkans aurait eu

dés chances de réussite si elle se fut produite de janvier à mai de la dite année, et celà, bien entendu, avec Salonique, au lieu des Dardanelles, comme point de départ.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de ma plus haute considération.

van den Steen

(Traduction)

Annexe à Rome, 6—9—16, no. 220

Le nom de Hindenburg

La défaite de la Marne a eu pour conséquence la retraite de Moltke du poste de chef de l'Etat major. La déclaration de guerre de la Roumanie a perdu Falkenheim, l'homme qui lui avait succédé et qui jouissait de la pleine confiance de l'Empereur. Mais avec cette différence, que la disgrâce de Moltke fut entourée et endoucie par une profusion de remerciements et d'honneurs, tandis que le remplacement de Falkenheim s'est effectué dans le style allemand le plus sec, le plus raide, avec cette façon brusque que les Allemands réservent à toutes les races inférieures, qui ne les entourent que trop sur cette terre. Il a été relevé, licencié, sans qualificatifs, comme un serviteur en faute, et relégué dans quelque office secondaire.

Pourquoi? Quelle connexité peut-il bien y avoir entre la politique de Bucarest et la responsabilité militaire du chef de l'Etat-major? Une déclaration de guerre est un acte politique. Or, à première vue, la failure de la diplomatie allemande près du Roi de Roumanie et de Monsieur Bratiano auront dû frapper de toutes autres personnes que Falkenheim, c'est-à-dire ceux qui sont particulièrement responsables de l'action diplomatique, à commencer par le petit von Jagow, jusqu'au gros (pas grand) Bethmann-Hollweg.

Si l'on s'en tient au critérium logique de la responsabilité des fonctions, les foudres impériales paraissent avoir fait fausse route et sévi capricieusement.

Mais une telle logique aurait eu un tort grave: celui de suivre la voie rectiligne des apparences, tandis que la réalité s'explique, et pas depuis aujourd'hui seulement, en Allemagne, par les hiéroglyphes les plus tortueux et les plus capricieux. Ce n'est, en effet, plus un secret pour personne que depuis les derniers jours du fatal mois de Juillet 1914, le militarisme prussien avait, d'un coup, mis à terre toutes les fonctions constituées, en réunissant dans sa grosse et pesante main tout le faisceau des rênes de l'Empire. Si cette main avait été tout aussi pesante dans la façon de conduire la guerre (avec la conséquence des résultats décisifs et foudroyants dont prônait la certitude) qu'elle l'avait été dans la prise de possession du pouvoir à l'intérieur, si elle avait pu prendre et Paris et Calais et Londres avec la même brutalité victorieuse employée au moment critique des pourparlers, pour mettre de côté les docteurs de la Wilhelmstrasse, par crainte qu'ils ne réussissent à surmonter la crise et à arracher la proie qu'elle croyait sûre, oh! alors tout serait allé pour le mieux dans le meilleur des mondes allemands.

Mais quand, au lieu d'arriver à Paris, il fallut rétrograder sur la Marne, avec tout ce qui s'en est suivi, il restait à payer non seulement les responsabilités directes, mais toutes celles qui y sont rattachées, plus ou moins directement.

C'est ainsi qu'est tombé Moltke; c'est ainsi que tombe Falkenhain, qui expie aujourd'hui en présence du nouveau danger qui surgit entre le Danube et la Transylvanie, le fait d'avoir approuvé deux entreprises également fatales pour la fortune de l'Allemagne et de l'Autriche, l'entreprise de Verdun et celle du Trentin, la première, qui a dévoré les réserves allemandes, en réduisant les armées du Kaiser à la simple défensive, au moment où il aurait eu le plus besoin d'impressionner les neutres hésitants par une démonstration de sa puissance offensive, la seconde, qui a bouleversé la situation militaire de l'Autriche, comme le fait a été reconnu et démontré au Parlement hongrois avec une telle lucidité, que nous pouvons nous dispenser d'y ajouter un corollaire quelconque. L'entreprise de Trentin aura, selon toute probabilité, tué, dans l'histoire, l'antique Empire des Habsbourg.

Et aujourd'hui, on appelle Hindenburg. Personne ne refusera de reconnaître au vieux Maréchal, les grandes qualités militaires dont il est doué, même si l'on n'en accepte pas la transfiguration — grossière comme sa statue de bois enclouée — qu'en a faite l'imagination allemande. Hindenburg se dépensera certainement tout entier, pour soutenir l'édifice croulant, et nous, habitués à nous abstenir du jeu des pronostics correspondant à nos désirs, nous attendons les événements. Mais nous pouvons dès maintenant constater qu'en appelant Hindenburg à un poste particulier pour lequel il n'a pas eu l'occasion de démontrer des aptitudes spéciales, le Kaiser et l'Allemagne ont évoqué aujourd'hui plus qu'une force, un nom, ou ce tantième de force que peut représenter un nom.

Ceci, est un signe grave pour une nation qui a voulu toujours compter sur le positif jusqu'à extrême matérialité. L'Allemagne, en somme, commence à douter des forces sur lesquelles elle avait toujours et avant tout compté.

(Traduction)

Annexe à Rome, 6—9—16, no. 220

L'indignation de Rizoff

L'entrée en guerre de la Roumanie a eu, entre autres, l'effet — quel petit effet d'une grande cause — de faire sortir de ses gonds Monsieur Rizoff, le ministre actuel à Berlin, personnage bien connu chez nous, où il a représenté aussi son heureux pays. Interviewé à Berlin au sujet de l'intervention roumaine, il s'est exprimé dans ces termes mirobolants: „C'est une infamie, une trahison, pire que celle d'Italie, parce que jusqu'au dernier moment Bratiano jurait qu'il n'aurait jamais abandonné la neutralité bienveillante envers les Alliés“.

Or, il est proverbial que parler de corde dans la maison d'un pendu est une chose inconvenante. Mais ce qui est un comble de l'inconvenance, c'est quand celui qui parle de corde est le pendu lui-même. C'est, en effet, le Ministre Rizoff qui parle d'infamie, de trahison, de manquement de parole à la promesse de neutralité! Passons! Mais il pousse sa magnanime indignation jusqu'aux comparaisons, qui, comme on le sait, sont toujours odieuses. Et il dit que la trahison de l'Italie¹ est pire que celle de l'Italie. Passons encore! Pour notre compte, nous ne réussissons pas à nous émouvoir. Seulement, ce que nous voudrions savoir, c'est si la trahison roumaine n'est pas, par hasard, pire que celle de... la Bulgarie. Si nous ne faisons pas erreur bon Dieu! dans cette misérable vallée de larmes de trahisons et de tant d'autres vilaines

choses on trouve aussi la Bulgarie; et elle y est pour quelque chose; il ne convient pas à un ministre bulgare de l'oublier.

Le sieur Rizoff, qui vit désormais, à ce qu'il paraît, lui aussi, dans les nuages métaphysiques de Berlin, tandis qu'il reproche à Monsieur Bratiano d'avoir juré jusqu'à la dernière heure qu'il n'abandonnerait jamais la neutralité, oublie complètement combien de fois, jusqu'au dernier moment, lui-même ici à Rome, donna même à nous personnellement, l'assurance, au nom de son sieur Radoslawoff, que la Bulgarie était fermement décidée à maintenir jusqu'à la fin de la guerre sa neutralité. Il oublie aussi toutes les assurances analogues données par ses collègues dans les autres capitales de l'Europe, *jusqu'au dernier moment*, comme il le prétend pour la Roumanie.

Mais il y avait une différence: la Bulgarie avait affaire avec des gens qui ne lui mettaient pas le couteau sur la gorge, mais qui traitaient et discutaient honnêtement avec elle, pendant qu'elle ourdissait gratuitement cette série de tromperies inutiles que tout le monde connaît. La Roumanie, par contre, ayant reçu de l'Allemagne, comme Rizoff le sait bien, la menace d'une subite invasion au premier signe de vacillation de sa neutralité, s'est vu obligée de couvrir, dans les derniers temps, sous la masque de la neutralité, ses préparatifs pour la sauvegarde de son intérêt national et afin de prévenir la menace. Elle a réussi.

Elle a réussi! C'est probablement ce succès de la finesse diplomatique roumaine qui déplaît à Monsieur Rizoff et provoque son indignation. Mais il n'y a pas de notre faute ni de celle de la Roumanie si la grossière diplomatique des divers Rizoff, dans les capitales de la quadruple, ne sont pas parvenus à obtenir des succès analogues, *jusqu'au dernier moment*.

■ Microf. Belgia, r. 34, c. 673—681; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Italie, Série non reliée, vol. 3.

Legăția Belgiei

pe lângă Maiestatea Sa regele Italiei

Nr. 1155/220

2 anexe (în dublu exemplar)

Roma, 6 septembrie 1916

Domnule baron,

AM onoarea de a vă trimite alăturat traducerea făcută de baronul de Hübsch a două interesante articole din „Giornale d'Italia”. Unul comentează schimbările survenite în cadrul Marelui Stat Major german, iar celălalt relevă declarațiile domnului Rizov, reprezentantul țarului Ferdinand la Berlin, despre care v-am raportat deseori în perioada când era ministrul Bulgariei la Roma.

Domnul Rizov este cel care m-a asigurat, în martie 1915, că se pregătește o mare ofensivă austro-germană împotriva rușilor, că ea va trebui să fie victorioasă întrucât trupele moscovite și-au risipit munițiile și că, după șase săptămâni de defensivă, ele vor fi destul de reduse pentru a permite Germaniei să trimită 30 de corpuri de armată (!) de întărire pe frontul său din occident.

Îmi amintesc că v-am semnalat aceste afirmații cu neîncredere și că i-am vorbit despre ele ambasadorului Rusiei, care încetase orice legătură cu

domnul Rizov. Mai târziu, domnul Giers mi-a spus că predecesorul său, domnul Krupenski, îi comunicase aceasta domnului Sazonov, care, aflându-se în acel moment la Petrograd, a fost de părere că Statul Major al kaiserului organizează efectiv o mare lovitură pentru a ridica moralul Austriei și că declarațiile domnului Rizov, în ciuda exagerărilor, ar putea ascunde un sim-bure de adevăr de care trebuie să se țină seama.

La 9 mai, Mackensen, aplicînd prima dintr-o serie de înfrîngeri ale trupelor rusești, le-a respins de pe cursul superior al Dunaieșului pînă la frontierele Galiției. Amintesc aceste lucruri pentru a arăta deosebita impresie pe care trebuie să o fi produs asupra conducătorilor bulgari, realizarea profeciilor de la Berlin. Marea majoritate a bulgarilor aveau o atît de mare încredere în triumful Imperiilor Centrale, încît toate ofertele Antantei nu avuseseră priză la guvernul de la Sofia după deruta rusă din primăvara lui 1915. Intervenția Antantei în Balcani ar fi avut șanse de reușită dacă ea s-ar fi produs între lunile ianuarie și mai ale anului respectiv și aceasta, avînd, bineînțeles, ca punct de plecare Salonicul în loc de Dardanele.

Primiți, vă rog, domnule baron, asigurările deosebitei mele considerații.

van den Steen

(Traducere)

Anexă la Roma, 6—09—16, nr. 220

Numele de Hindenburg

Înfrîngerea de la Marna a avut drept consecință retragerea lui Moltke din postul de șef al Statului Major. Declarația de război a României l-a pierdut pe Falkenhayn, omul care îi succedase și care se bucura de încrederea totală a împăratului. Dar cu această diferență, că dizgrația lui Moltke a fost copleșită și îndulcită cu multe mulțumiri și onoruri, în timp ce înlocuirea lui Falkenhayn s-a făcut în stilul german cel mai sec, cel mai rigid, în acea manieră brutală pe care germanii o rezervă tuturor raselor inferioare, care se află prea multe în jurul lor pe acest pămînt. El a fost înlocuit, concediat fără calificative, ca un servitor în culpă și surghiunit într-un oarecare serviciu secundar.

De ce? Ce legătură poate fi între politica de la București și responsabilitatea militară a șefului de Stat Major? O declarație de război este un act politic. Or, la prima vedere, eșecul diplomației germane pe lângă regele României și domnul Brătianu, ar fi trebuit să lovească orice altă persoană în afară de Falkenhayn, adică pe cei care sînt în special răspunzători de acțiunea diplomatică, începînd cu micuțul von Jagow pînă la grasul (nu marele) Bethmann-Hollwegg.

Dacă se ține seama de criteriul logic al responsabilității funcțiilor, funcțiile imperiale par să fi apucat pe un drum greșit și să fi bîntuit în dezordine.

O asemenea logică însă ar fi constituit o mare nedreptate, aceea de a urma calea rectiliniei a aparențelor, în timp ce realitatea în Germania se explică, și nu numai de astăzi, prin hieroglifele cele mai întortochiate și cele mai ciudate. Într-adevăr, nu mai este un secret pentru nimeni că din ultimele zile ale fatalei luni iulie 1914, militarismul prusac a pus dintr-odată la pămînt toate funcțiile constituite, strîngînd cu mîna sa mare și grea întregul mînunchi de frîne ale Imperiului. Dacă această mîină ar fi fost la fel de fermă în modul de a duce războiul (cu consecința unor rezultate decisive și fulgurătoare pe

care certitudinea le predică), așa cum fusese la luarea în posesiune a puterii în interior; dacă ea ar fi putut lua și Paris-ul și Calais-ul și Londra cu aceeași brutalitate victorioasă folosită la momentul critic al negocierilor, lăsându-i deoparte pe doctorii de la Wilhelmstrasse de teamă că ei nu vor reuși să depășească criza și să smulgă prada pe care o credeau sigură, o!, atunci totul ar fi mers foarte bine în cea mai bună dintre lumile germane.

Dar când, în loc să ajungă la Paris, ea a trebuit să dea înapoi pe Marna, cu tot ceea ce a urmat, mai rămîneau de plătit nu numai responsabilitățile directe, ci și tot ce era legat mai mult sau mai puțin direct, de ele.

În acest fel a căzut Moltke, în acest fel cade Falkenhayn care ispășește astăzi, sub amenințarea unui nou pericol care apare între Dunăre și Transilvania, faptul de a fi aprobat două acțiuni tot atît de nefaste pentru soarta Germaniei și Austriei, acțiunea de la Verdun și cea din Trentin, prima, cea care a devorat rezervele germane, reducînd armatele kaiserului doar la apărare în momentul în care ar fi fost cel mai mult nevoie să-i impresioneze pe neutrii ezitanți printr-o demonstrație a puterii sale ofensive, cea de a doua, care a bulversat situația militară a Austriei, după cum faptul a fost recunoscut și demonstrat în parlamentul ungar cu o asemenea luciditate, încît putem să ne dispensăm de a mai adăuga vreun corolar oarecare. Acțiunea din Trentin, după toate probabilitățile, va fi distrus pentru istorie vechiul Imperiu al Habsburgilor.

Și astăzi este chemat Hindenburg. Nimeni nu va refuza să-i recunoască bătrînului mareșal marile calități militare cu care este înzestrat, chiar dacă nu se acceptă transfigurarea — grosolană ca și statuia sa de lemn cioplit — pe care i-a făcut-o imaginația germană. Hindenburg se va dăruia desigur cu totul, pentru a susține edificiul pe cale de a se prăbuși și noi, obișnuiți să ne abținem de la jocul pronosticurilor care corespund dorințelor noastre, așteptăm evenimentele. Putem însă de pe acum să constatăm că prin chemarea lui Hindenburg într-o funcție deosebită, pentru care el nu a avut prilejul să demonstreze aptitudini speciale, kaiserul și Germania au evocat astăzi mai mult decît o forță, un nume, sau acea citime de forță pe care o poate reprezenta un nume.

Acesta este un semn grav pentru o națiune care a voit întotdeauna să se bazeze pe lucruri certe pînă la extrema materialitate. Germania, într-un cuvînt, a început să se îndoiască de forțele sale pe care contase întotdeauna mai presus de orice.

(Traducere)

Anexă la Roma, 6—9—16, nr. 220

Indignarea lui Rizov

Intrarea în război a României a avut, între altele, efectul — ce efect mic al unei cauze mari — de a-l face să-și iasă din fire pe domnul Rizov, ministrul actual la Berlin, personaj bine cunoscut la noi, unde a reprezentat, de asemenea, fericita sa țară. Intervievat la Berlin în problema intervenției României, el s-a exprimat în acești termeni uluitori: „Este o infamie, o trădare, mai rea decît cea a Italiei, pentru că pînă în ultimul moment, Brătianu jurase că nu va abandona niciodată neutralitatea binevoitoare față de Aliați”.

Or, este proverbial că a vorbi de funie în casa spînzuratului este un lucru indecent. Dar culmea necuviinței este atunci cînd cel care vorbește de funie este însuși spînzuratul. Într-adevăr, chiar domnul Rizov este cel care vorbește de infamie, de trădare, de lipsă de cuvînt în promisiunea de neutrali-

tate! Să trecem peste asta! Dar el împinge imensa sa indignare pînă la a face comparații care, după cum se știe, sînt întotdeauna odioase. Și el spune că trădarea Italiei ¹ este mai rea decît cea a Italiei. Să trecem și peste asta! În ceea ce ne privește, noi nu reușim să ne emoționăm. Doar că ceea ce am vrea noi să știm este dacă trădarea României nu este, din întîmplare, mai rea decît cea a... Bulgariei. Dacă nu greșim, Dumnezeu, în această mizerabilă vale a plîngerii, a trădărilor și a tuturor celorlalte ticăloșii, se găsește și Bulgaria; și ea se află aici pentru ceva; nu se cuvine ca un ministru bulgar să uite.

Domnul Rizov care trăiește, de acum înainte, după cum se vede, și el în norii metafizici ai Berlinului, în timp ce reproșează domnului Brătianu de a fi jurat pînă în ultima clipă că nu va abandona niciodată neutralitatea, uită complet de cîte ori, pînă în ultimul moment, el însuși, aici la Roma, ne-a dat chiar nouă personal asigurarea, în numele domnului Radoslavov, că Bulgaria este ferm hotărîtă să-și mențină neutralitatea pînă la sfîrșitul războiului. El mai uită și toate asigurările similare date de colegii săi din celelalte capitale ale Europei, *pînă în ultimul moment*, cum îi pretinde el României.

Este însă o diferență: Bulgaria avea de-a face cu indivizi care nu-i puneau cuțitul în gît, ci care o tratau și discutau arătîndu-i bună-credință, în timp ce ea uneltea gratuit această serie de înșelătorii inutile pe care toată lumea le cunoaște. Dimpotrivă, România, după cum domnul Rizov bine știe, fiind amenințată din partea Germaniei cu o invazie neașteptată la primul semn de clătinare a neutralității sale, s-a văzut obligată, în ultima vreme, să acopere sub masca neutralității pregătirile sale, pentru a-și salvarda interesul său național și pentru a preveni amenințarea. Ea a reușit.

Ea a reușit! Probabil că acest succes al fineței diplomatice românești îi displace domnului Rizov și-i provoacă indignare. Nu este însă nici vina noastră, nici cea a României dacă grosolănia diplomatică a diverșilor Rizovi din capitalele Cvadruplei Alianțe nu a reușit să obțină succese analoage *pînă în ultimul moment*.

252

1916 <august 25>/septembrie 7, Viena. Raportul lui A. Nostitz către Chr. v. Echstädt despre pătrunderea trupelor române în Transilvania și despre luptele de la Turtucaia; impresii în cercurile guvernamentale ale Puterilor Centrale.

Nr. 6 r

Ber. 300

1 Anlage

Seiner Exzellenz

dem Königlichen Staatsminister und

Minister der auswärtigen Angelegenheiten

Herrn Grafen Vitzthum von Eckstädt

Dresden

Wien, den 7. September 1916

DIE Erwartung, dass die Erbitterung über die Preisgabe des Siebenbürgen-Grenzgebiets in der Sitzung des ungarischen Abgeordnetenhauses

¹ Este, desigur, vorba de România.

von 5.d.Mts. überaus scharf zum Ausdruck kommen würde, hat sich als nur zu berechtigt erwiesen. Ich gestatte mir den Sitzungsbericht des „Pester Lloyd“, der auch verschiedentliche in der österreichischen Presse unterdrückte Kraftstellen enthält, gehorsamt vorzulegen. Graf Tisza hat der — auch ausserhalb des Parlaments — äusserst erregten Stimmung gegenüber einen sehr schweren Stand; und wenn seine Stellung vielleicht auch nicht unmittelbar bedroht ist, so gilt sie doch jetzt mindestens als geschwächt.

Wenn übrigens der Ministerpräsident darauf hinweist, dass die — gelinde gesagt — Hinterhältigkeit nicht nur Bratianu sondern namentlich auch des Königs Ferdinand von Rumänien „sämtliche zu unserem Bündnissystem gehörenden diplomatischen und militärischen Faktoren irre geführt habe“, so ist damit tatsächlich nicht zuviel gesagt. Es wird Eurer Exzellenz inzwischen auch schon über Berlin bekannt geworden sein, dass Bratianu nicht kurz vor dem entscheidenden Kronrat dem Grafen Czernin gegenüber erklärt hat, „er könne, wolle und werde die Neutralität aufrecht erhalten; das Ergebnis des Kronrats werde dies erweisen“, und dass etwa gleichzeitig Herrn von dem Bussche vom König persönlich versichert worden ist, „selbst wenn Bratianu sich etwa gebunden haben sollte, so sei Er doch frei in seinen Entschliessungen und in seiner Absicht neutral zu bleiben nach wie vor unbeirrt“. Auf diese Beteuerungen ist es zurückzuführen, wenn ebenso wie der deutsche so auch der österreichisch-ungarische Gesandte gerade in den Tagen unmittelbar vor der Kriegserklärung berichtet haben, das die Krisis vorläufig wieder einmal überstanden zu sein scheine, und wenn in erster Linie die österreichisch-ungarische Diplomatie und Heeresleitung, zugleich aber auch die deutsche und bulgarische von der tatsächlichen Verwirklichung des an sich längst befürchteten rumänischen Verrates überrascht worden sind.

Was die Sorge um Bulgarien anlangt, so ist auch sie offenbar keineswegs unbegründet gewesen, und der Grund von Radoslawows Zögern nicht so harmlos, wie seine Communiqués jetzt glauben machen wollen. Nun Bulgariens tatkräftige Mitwirkung — zum mindesten solange wie es gegen Rumänien geht entschieden ist, werden aber von militärischen Sachverständigen (mein Gewährsmann ist in diesem Falle einer der deutschen Offiziere im Teschener Hauptquartier) auch die weiteren Aussichten als recht günstig beurteilt; die soeben gemeldete Erstürmung von Tutrakan scheint diesem Urteil ja auch recht zu gehen. Auch in Börsenkreisen ist man wieder sehr viel zuversichtlicher.

Der Königliche Gesandte
Nostitz

Excelenței Sale
ministrului de stat regal
și ministru al afacerilor externe,
domnului conte Vitzthum von Eckstädt
Dresda

Viena, 7 septembrie 1916

S-A dovedit ca foarte întemeiată previziunea că în ședința Camerei ungare din 5 septembrie își va găsi expresia în mod deosebit de critic indignarea cu privire la cedarea teritoriului de graniță transilvănean. Îmi permit să prezint prea supus raportul asupra ședinței, din ziarul „Pester Lloyd”, care cuprinde și diferite pasaje dure, exprimate mai reținut în presa austriacă. Contele Tisza are o poziție foarte dificilă față de starea de spirit extrem de agitată, chiar și în afara Parlamentului; și chiar dacă poziția sa nu este poate imediat amenințată, ea trece totuși acum ca fiind cel puțin slăbită.

Chiar dacă, dealtfel, președintele Consiliului de Miniștri arată că perfidia — cu indulgență spus — nu numai a lui Brătianu, ci în special a regelui Ferdinand al României au indus în eroare „toți factorii diplomatici și militari care aparțin sistemului nostru de alianță”, cu aceasta de fapt nu s-a spus prea mult. Între timp, probabil că Excelența Voastră a aflat și prin intermediul Berlinului că Brătianu a declarat lui Czernin, cu puțin timp înainte de Consiliul de Coroană, că „el poate, vrea și va menține neutralitatea; rezultatul Consiliului de Coroană va dovedi acest lucru” și că, aproape concomitent, regele personal îl asigurase pe domnul von dem Bussche că „chiar dacă Brătianu se va fi angajat eventual, el este totuși liber în deciziile sale și neclintit, acum ca și mai înainte, în intenția sa de a rămâne neutru”. Pe aceste asigurări se bazează faptul că plenipotențiarul german, ca și cel austro-ungar au raportat chiar în zilele care au precedat declarația de război că deocamdată criza pare a fi încă o dată depășită, precum și faptul că, în primul rînd, diplomația și conducerea armatei austro-ungare, dar și cea germană și bulgară au fost surprinse de realizarea de fapt a trădării române, în sine temută încă de mult.

În ce privește îngrijorarea cu privire la Bulgaria, nici ea — după cît se vede — nu fusese neîntemeiată, iar motivul ezitării lui Radoslavov nu fusese atît de inofensiv, cum vor comunicatele sale să se creadă acum. În prezent, cooperarea energetică a Bulgariei — cel puțin atîta vreme cît merge împotriva României este hotărîtă; expertii militari (omul meu de încredere este, în acest caz, unul din ofițerii *germani* de la Cartierul general din Teschen) apreciază că și perspectivele viitoare sînt foarte favorabile; asaltul de la Turtucaia, anunțat chiar acum, pare a da dreptate acestei aprecieri. Și în cercurile bursei domnește din nou foarte mult optimism.

Ministrul plenipotențiar regal
Nostitz

1916 <august 26>/septembrie 8, Viena. Raportul lui A. Nostitz către Chr. v. Eckstädt despre ecoul luptelor de la Turtucaia în Bulgaria.

Reg. Nr. 6 t
Ber. 302

Wien, den 8. September 1916

DER bulgarische Gesandte, den ich heute besuchte, um ihm zu der Erstürmung von Tutrakan meinen Glückwunsch auszusprechen, schlägt namentlich auch die moralische Bedeutung dieses Erfolges für die bulgarische Volksstimmung ausserordentlich hoch an. Der Krieg gegen Rumänien sei allerdings, wie er auch privaten Mitteilungen entnehme, im Lande ohnehin äusserst populär. Immerhin hätte man bis zu dem ersten Siege wegen eines Rückschlages in der Stimmung der Truppen, deren ganzes Temperament auf schnelle Vorwärtsbewegung hindränge und sich deshalb auch für den Schützengrabenkrieg nicht eigene, einige Sorge haben können — namentlich auch für den Fall eines vorzeitigen Zusammenstosses mit grossen russischen Truppenmassen. Jetzt aber würde auch kein „Engel vom Himmel“, geschweige denn die Scheu vor dem russischen Prestige den Vormarsch der Bulgaren aufhalten können. Er unterschätze die noch zu bewältigenden Schwierigkeiten keineswegs; aber seiner Meinung nach müsse es den konzentrisch operierenden Heeresgruppen unter der Führung von Mackensen und Gallwitz nunmehr binnen zwei Monaten gelingen, Rumänien das Schicksal Serbiens zu bereiten und damit auch den ganzen Plan der grossen russischen Balkanoffensive über den Haufen zu werfen. Um dem jetzt noch zuvorzukommen, müssten die Russen eine Armee von nicht 100 000 sondern 300 000 Mann zu Hilfe senden und dazu wären sie im Augenblick schwerlich im Stande. Auch in Griechenland würde der Tag von Tutrakan die Aktien der Entente sicherlich stark sinken machen. Mit besonderer Genugtuung setzte der Gesandte hinzu, er habe es sich nicht versagen können, durch Vermittlung des griechischen Vertreters auch unserem rumänischen Kollegen Mavrokordato (den man solange wegen unbehelligter Rückkehr des Grafen Czernin Ungewissheit besteht, noch immer hier festhält) ausdrücklich wissen zu lassen, dass seiner Überzeugung nach nun auch die Tage Rumäniens ebenso wie Serbiens gezählt seien.

Der Königliche Gesandte
Nostitz

■ Microf. R.D.G., r. 35, c. 303—304; Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden, Gesandtschaft Wien, No. 365.

Înregistrat nr. 6 t
Raport 302

Viena, 8 septembrie 1916

MINISTRUL plenipotențiar bulgar, pe care l-am vizitat azi pentru a-i exprima felicitările mele pentru cucerirea localității Turtucaia, consideră în special importanța morală a acestui succes ca avînd o valoare extraordinar de mare pentru starea de spirit a bulgarilor. Războiul împotriva

României este fără îndoială, așa cum află el și din comunicări particulare, oricum, extrem de popular în țară. Până la prima victorie a putut exista totuși — în privința scăderii moralului trupelor, al căror temperament tinde spre o mișcare rapidă de înaintare și de aceea nu este potrivit pentru un război de tranșee — oarecare îngrijorare față de eventualitatea unei ciocniri timpurii cu mase mari de trupe ruse. Acum însă nici chiar „un înger din cer” și cu atât mai puțin sfiala în fața prestigiului rus n-ar mai putea opri marșul înainte al bulgarilor. El nu subvaluează nicidecum dificultățile care mai trebuie învinse; după părerea sa însă, grupele de armată care operează concentric, de sub conducerea lui Mackensen și Gallwitz, trebuie să reușească acum, în timp de două luni, să pregătească României soarta Serbiei și să răstoarne astfel și întregul plan al mării ofensive ruse în Balcani. Pentru a preveni încă de pe acum acest lucru, rușii ar trebui să trimită în ajutor o armată nu de 100 000 ostași, ci de 300 000, lucru greu în momentul de față. Ziua de la Turtucaia va face, desigur, să scadă foarte mult acțiunile Antantei și în Grecia. Cu deosebită satisfacție, plenipotențiarul a adăugat că nu și-a putut refuza plăcerea de a înștiința în mod expres — prin mijlocirea reprezentantului grec — și pe colegul nostru român Mavrocordat (care este reținut încă aici, atâta timp cât există incertitudine în ce privește întoarcerea nestinjenită a contelei Czernin) — că, potrivit convingerii sale, și zilele României, ca și acelea ale Serbiei, sînt numărate.

Ministrul plenipotențiar regal
Nostitz

254...

1916 <august 29>/septembrie 11. Copia unei telegrame cifrate a generalului Joseph-Jacques-Césaire Joffre către comandantul Armatelor Aliate din Orient, Maurice-Paul Emmanuel Sarrail, în legătură cu ofensiva și concentrarea forțelor pe frontul româno-bulgar.

Section des Théâtres d'opérations extérieures

Opérations-Priorité

No. 9997/9998/M

Secret

Copie

Au G<rand> Q<uartier> G<énéral>

le 11 Septembre 11 h 35

Télégramme chiffré

Général Commandant en Chef

à Général Commandant en Chef Armée d'Orient

Salonique

PRIMO — Colonel Després vous a tenu au courant des derniers événements du front roumano-bulgare et vous lui avez fait connaître que vous vous disposez à intensifier effort des Armées Alliées d'Orient.

Secundo — Vous m'avez d'autre part rendu compte par télégramme 143 du 3 Septembre que votre offensive sur droite bulgare ne pourrait être déclenchée qu'une semaine plus tard. Stop. La nécessité ne vous a pas échappé

que tout retard dans la préparation de cette manoeuvre devait, dans les circonstances actuelles, être évité et qu'une fois entamée, l'offensive devait être poursuivie à fond et sans arrêt, de manière à obtenir comme résultat minimum le maintien de toutes les forces bulgares qui se trouvent sur frontière grecque.

Tertio — Je vous prie de me faire connaître:

La date à laquelle concentration sur votre aile gauche sera terminée. Stop.

La date à laquelle vous avez décidé de prendre offensive. Stop.

Les forces qui y participeront. Stop.

Les missions et objectifs donnés à Armée serbe et au groupement Cordonnier.

J. Joffre

■ Microf. Franța, r. 174, c. 103; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 17 N.539.

Secția Fronturi externe

Operațiuni-Prioritate

Nr. 9997/9998/M

Secret

Copie

La Marele Cartier General

11 septembrie 1916 ora 11,35

Telegramă cifrată

Generalul Comandant șef
către

Generalul Comandant șef
al Armatei din Orient

Salonic

PRIMO — Colonelul Després v-a ținut la curent cu ultimele evenimente de pe frontul româno-bulgar și dumneavoastră i-ați adus la cunoștință că sînteți dispuși să intensificați eforturile Armatei Aliate din Orient.

Secundo — Pe de altă parte, prin telegrama 143 din 3 septembrie, mi-ați adus la cunoștință că ofensiva dumneavoastră, pe flancul drept al frontului bulgar, nu va putea fi declanșată decît cu o săptămînă mai tîrziu. Stop. Nu v-a scăpat din vedere că orice întîrziere în pregătirea acestei manevre ar trebui, în condițiile actuale, să fie evitată și că odată începută, ofensiva ar trebui să fie continuată cu toate forțele și fără oprire, astfel încît să se soldeze cel puțin cu menținerea pe poziții a tuturor forțelor bulgare care se află la frontiera greacă.

Tertio — Vă rog să-mi comunicați:

Data la care va fi terminată concentrarea pe flancul dv. stîng. Stop.

Data la care ați decis să începeți ofensiva. Stop.

Forțele care vor participa la aceasta. Stop.

Misiunile și obiectivele încredințate armatei sîrbe și grupului Cordonnier.

J. Joffre

1916 <august 30>/septembrie 12. Telegrama trimisă de la Marele Cartier General rus, de generalul Janin, la Marele Cartier General francez, despre discuția purtată cu împăratul rus asupra situației după insuccesul de la Turtucaia și despre armata din Orient.

Copie d'un télégramme chiffré
de G<rand> Q<uartier> G<énéral> Russe

le 12 Septembre 1916 à 0 h 55

Général Janin à G<rand> Q<uartier> G<énéral> Français.

Clé spéciale

No. 56—à 59

SECRET. J'ai l'honneur de vous faire connaître ce qui suit:

Empereur, après déjeuner, m'a pris à part pour me parler, disait-il, de la situation dans les Balkans.

Il s'est assez longuement étendu sur les Roumains, émotion produite chez eux par insuccès de Turtukaï, les demandes de secours nombreux et rapides faites par leur état-major, leur Gouvernement et leur Roi. Il m'a exposé impossibilité où l'on était en Russie de donner large satisfaction à ces demandes en reproduisant considérations exposées par Général Alexeieff dans télégrammes 42 à 46.

Une division de renfort, 115-e part ~~toutefois~~ de Riga pour Dobroudja, ce qui portera à 56 000 hommes forces russes dans cette région. Il a insisté auprès du Roi pour qu'on ne se laisse pas impressionner par un échec partiel de ce genre, en rappelant que Russie comme France a passé par des péripéties plus grandes encore dès début de la guerre. Enfin, il a parlé aussi de nexpérience militaire des Roumains. De là, il est passé à Armée d'Orient et m'a demandé de transmettre au Général Joffre sa prière — „j'insiste sur ce terme“, a-t-il répété, „d'insister auprès du Général Sarrail pour qu'i prenne le plus tôt possible une attitude nettement offensive; ce n'est pas pour Russie, bien entendu“, a-t-il ajouté, „c'est pour Roumanie qui en dehors aide matérielle y trouvera un appui moral dont elle a besoin. Maintenant on y répète que cette offensive de armée d'Orient qu'on avait promis, a été simplement esquissée pour obtenir entrée en campagne des Roumains et ne se continue plus ce résultat obtenu. Elle serait d'un effet très grand pour remonter des gens qu'un premier revers a désespérés“.

Je n'ai pas besoin de dire que j'ai longuement insisté sur difficultés qu'avait rencontrées et rencontre armée d'Orient étant donné terrain des opérations, situation politique en Grèce et retards dans préparatifs dûs à des Anglais qu'il n'est pas commode de conduire, ce qu'il a admis. Fin.

■ Microf. Franța, r. 174, c. 105—106; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 17 N. 539.

General Janin la Marele Cartier general francez.

SECRET. Am onoarea să vă fac cunoscut următoarele:

Împăratul, după masa de prînz, m-a luat deoparte pentru a-mi vorbi, spunea el, despre situația din Balcani.

El s-a referit destul de mult la români, la emoția pe care le-a produs-o insuccesul de la Turtucaia, la cererile de ajutor substanțial și prompt, formulate de Statul lor Major, de guvern și de rege. El mi-a expus condițiile care au pus Rusia în imposibilitate de a satisface pe deplin aceste cereri, reproducînd considerațiile expuse de generalul Alexeev în telegramele 42—46.

Cu toate acestea, o divizie de întărire, a 115-a, pleacă de la Riga spre Dobrogea, ceea ce va ridica la 56 000 oameni forțele ruse în această regiune. El a insistat pe lîngă rege ca oamenii să nu se lase impresionați de un eșec parțial de acest gen, amintind că Rusia, ca și Franța, a trecut prin situații mult mai dificile chiar de la începutul războiului. În fine, el a vorbit de lipsa de experiență militară a românilor. De la aceasta, el a trecut la armata din Orient și mi-a cerut să transmit generalului Joffre rugămintea sa — „însist asupra acestui termen”, a repetat el — „de a insista pe lîngă generalul Sarraill pentru ca să se treacă, cît mai repede posibil, la o poziție net ofensivă; aceasta, se înțelege, nu în favoarea Rusiei, a adăugat el, ci în favoarea României care, în afara sprijinului material, va găsi în aceasta și un sprijin moral, de care ea are nevoie. Acum, aici se reafirmă că această ofensivă a armatei din Orient, care fusese promisă, a fost doar schițată, pentru a se obține intrarea în luptă a românilor și, odată obținut acest rezultat, nu va mai continua. Ea ar fi de foarte mare utilitate pentru remontarea oamenilor, pe care un prim eșec i-a descumpănit”.

Nu mai este nevoie să spun că am insistat îndelung asupra dificultăților pe care le-a întîmpinat și le întîmpină armata din Orient, dat fiind terenul de operații, situația politică din Grecia și întîrzierile în pregătiri datorate englezilor, pe care nu-i ușor să-i manevrezi, lucru cu care <împăratul> a fost de acord. Sfîrșit.

256

1916 <august 30>/septembrie 12, București. Telegrama col. D. I. Andonović către generalul Bojović despre chemarea adresată românilor din armata austro-ungară de a veni sub steagul românesc.

Vojni izarlanik

Bukurešt

Pov. br. 1200

30.VIII.916

Min<istru> voj<nom> i Vr<hovnoj> Komandi

Solun-Krf.

RUMUNSKA proklamacija, koju bacaju sa aeroplana Rumunima u A. Ugarskoj Vojsci, u izvodu: „Braćo Rumuni, radujte se, Rumunija je ušla

u rat i pored Engleske, Francuske, Italije i Rusije pošla da Vas oslobodi. Stoletni san se ispunjava, ganjanje je svršeno. Zajedno sa Rumunima iz Bukovine bićete jedna država.

Od danas vaše mesto nije u A. Ugarskoj vojsci, napustite redove njene, dođite pod Rumunsku zastavu bez ustezanja da se borite zajedno za sreću našu i vašu.

Dođite da stvorimo Veliku Rumuniju!“

Pukovnik
Andonović

■ Microf. R.S.F. Jugoslavia, r. 130, c. 298; Vojni Istoriski Institut I.N.A., Arhiva bivše srpske vojske, Br. 6/17, Fasc. 4, list 1, kutija 454.

Atašatul militar
București
Confidențial nr. 1200
30.VIII.916

Ministrului de război și Comandamentului Suprem
Salonic—Corfu

CHEMAREA românească care este aruncată din aeroplan românilor din armata austro-ungară, în rezumat: „Frați români, bucurați-vă, România a intrat în război și, alături de Anglia, Franța, Italia și Rusia, a pornit să vă elibereze. Visul de sute de ani se împlinește, persecuția s-a terminat. Împreună cu românii din Bucovina veți fi o țară.

De astăzi, locul vostru nu este în armata austro-ungară, părăsiți rîndurile sale, veniți sub steagul român, fără rezerve, să luptați împreună pentru fericirea noastră și a voastră.

Veniți să înfăptuim România Mare!“

Colonel
Andonović

257

1916 <septembrie 28>/octombrie 11, Roma. Raportul lui W. Steen către Beyens în legătură cu discuțiile și învinuirile aduse guvernului român de unele ziare pariziene pentru insuccesele de pe frontul din România.

Légation de Belgique
Près de Sa Majesté le Roi d'Italie
No. 1277/254

Rome, le 11 Octobre 1916

Monsieur le Baron,

LES journaux de Paris sont presque unanimes à rendre le Gouvernement Roumain responsable de ses déboires actuels. Comme vous en ont

842

informé mes rapports et télégrammes, cette impression n'est pas générale en Italie. Les personnes les mieux à même de juger, ici, de la situation en Orient, affirmaient, il y a plusieurs semaines, que ni la Russie, par voie de la Dobroudja, ni les alliés, par celle de la Macédoine, n'étaient en mesure de jouer les rôles qu'ils s'étaient assignés dans la partie balcanique à laquelle ils avaient convié la Roumanie.

Vous vous souviendrez, Monsieur le Baron, que, déjà en été, je vous avais rapporté une information d'après laquelle le Cabinet Bratiano ne se déciderait pour l'intervention que sous la condition d'un accord préalable avec les gouvernements de l'Entente permettant à la Roumanie de réserver à peu près tout son effort militaire pour la conquête de la Transylvanie et du Banat. Quelques troupes seulement devaient, au cas où la Bulgarie déclarerait la guerre aux Roumains, défendre la frontière danubienne et appuyer, sur son flanc droit, l'expédition punitive russe pénétrant dans le royaume du Tsar Ferdinand.

Il paraît que nonobstant le succès des armes moscovites en Bukovine et en Galicie, Monsieur Bratiano maintint la condition ci-dessus comme essentielle et que la Roumanie n'abandonna la neutralité qu'après avoir reçu l'assurance formelle que son plan d'offensive en Transylvanie était admis par l'Entente. A cette assurance s'ajoutait la promesse d'une attaque simultanée de toutes les forces alliées qui devaient entreprendre la campagne balcanique avec des effectifs prépondérants.

Je vous saurais gré, Monsieur le Baron, de vouloir bien me donner tels renseignements intéressants, sur l'accord dont il s'agit, que vous auriez obtenus directement de Bucarest. Ce qu'on dit en France et en Russie, à cet égard, est tendancieux et ne sert pas à éclairer la situation. Au contraire, les dirigeants de l'Entente s'infligent du discrédit en cherchant à dégager leur responsabilité. Ils ont commis de nouvelles fautes, plus lourdes que celle du Gouvernement Roumain, si tant est que celui-ci ait fait une erreur en mettant l'invasion de la Transylvanie au premier plan de ses opérations militaires.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de ma plus haute considération.

van den Steen

■ Microf. Belgia, r. 34, c. 690—692; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Italie, Série non reliée, vol. 3

Legatia Belgiei
pe lângă Maiestatea Sa regele Italiei
Nr. 1277/254

Roma, 11 octombrie 1916

Domnule baron,

ZIARELE de la Paris sînt aproape unanime în a face guvernul român răspunzător de decepțiile lui actuale. După cum v-au informat rapoartele și telegramele mele, această impresie nu este generală în Italia. Persoanele cele mai îndreptățite să judece aici situația din Orient afirmă, acum cîteva săptămîni, că nici Rusia, prin Dobrogea, nici Aliații, prin Macedonia, nu sînt în măsură să joace rolurile pe care și le-au asumat în campania balcanică la care chemaseră și România.

Vă veți aminti, domnule baron, că încă din vară v-am raportat despre o informație, potrivit căreia cabinetul Brătianu nu se va decide să intervină decât cu condiția unui acord prealabil cu guvernele Antantei care să permită României să-și rezerve aproape întregul efort militar pentru cucerirea Transilvaniei și Banatului. În cazul în care Bulgaria ar declara război României, doar câteva trupe trebuiau să apere frontiera dunăreană și să sprijine, în flancul drept, expediția rusă de pedepsire care ar pătrunde în regatul țarului Ferdinand.

Se pare că, în ciuda succesului în Bucovina și Galiția al armatelor moscovite, domnul Brătianu a considerat condiția de mai sus ca esențială și România nu a abandonat neutralitatea decât după ce primise asigurarea oficială că planul său de ofensivă în Transilvania este acceptat de Antantă. La această asigurare s-a adăugat promisiunea unui atac simultan al tuturor forțelor Aliate care trebuiau să întreprindă campania balcanică cu efective superioare.

V-aș fi recunoscător, domnule baron, dacă veți binevoi să-mi dați acele informații interesante asupra acordului respectiv, pe care le veți fi primit direct de la București. Ceea ce se spune în această privință în Franța și în Rusia, este tendențios și nu servește la lămurirea situației. Dimpotrivă, conducătorii Antantei s-au discreditat, căutînd să se degajeze de responsabilitățile lor. Ei au comis noi greșeli, mai grave decât cele ale guvernului român, presupunînd că acesta a comis o eroare, punînd pe primul plan al operațiunilor sale militare intrarea în Transilvania.

Primiți, vă rog, domnule baron, asigurările deosebitei mele considerații.
van den Steen

258

1916 octombrie <3>/16, Londra. **Raportul atașatului militar francez în Anglia, col. L. de la Panouse, către ministrul de război al Franței, generalul de divizie Gallieni, în legătură cu componența și dispunerea trupelor române.**

Ambassade de France en Angleterre
No. 2657

1 Ex. M<inistre> de la G<uerre>
1 Ex. P<résident> du Cons<eil>
1 Ex. C<ommandant> en Chef

Londres le 16 Octobre 1916

Le Colonel de la Panouse,
Attaché Militaire à l'Ambassade
de la République Française en
Angleterre à
Monsieur le Ministre de la Guerre
Etat-Major de l'Armée, 2-e Bureau
Paris

Objet:
Effectifs de l'Armée Roumaine

LA Section Balkanique du War Office a fait, ces jours derniers, un relevé donnant, autant que ses renseignements le lui permettent, les effectifs actuels de l'Armée Roumaine.

Je tiens à dire de suite que la répartition des forces roumaines telle qu'elle est indiquée ci-après, vient d'être modifiée. Néanmoins, je crois que les renseignements portés sur les tableaux présentent un certain intérêt pour vous.

Front de Transylvanie 10 Divisions 1/2
Savoir:

2 Divisions à 20 bataillons	40 Bataillons
8 Divisions à 12 bataillons	96
1 Brigade Indépendante	8
	144 Bataillons

Front Dobroudja—Danube 12 Divisions
Savoir:

1 Div. (la 18e) à 16 bataillons	16 bataillons
11 Divis(ions) à 12 bataillons	132
	148 bataillons

D'après les renseignements fournis par le Colonel Thomson, Attaché Militaire à Bucharest, l'armée de campagne roumaine comprenait, au début des hostilités 620 000 hommes
dont il y a lieu de défalquer
les pertes subies à Tetrakan
et Silestris 30 000

Restent 590 000 hommes

Cet effectif serait réparti de la manière suivante entre les différentes armées:

Infanterie	428 000 hommes
Lignes de communication	60 000
Cavalerie	9 000
Artillerie, etc.	93 000
Total	590 000 hommes

Si l'on divise l'effectif d'infanterie de 428 000 hommes par le nombre de bataillons, soit 292, cela mettrait l'effectif de chaque bataillon à 1500 hommes environ, ce qui paraît invraisemblable. Toutefois le War Office estime que cet effectif élevé du bataillon s'expliquerait par le manque de cadres.

L'Etat-Major Roumain estimait qu'avant les hostilités, il disposait d'une réserve d'hommes instruits de 380 000 hommes, qui ajoutés aux 590 000 hommes mentionnés plus haut donneraient un effectif total en hommes instruits de 970 000 hommes.

Au point de vue de la répartition sur les fronts, des 590 000 hommes de première ligne, il y aurait:

Sur le front de Transylvanie

Infanterie ... 144 Bataill(ons) *	soit 210 000 hom(mes)
Lignes de communication	40 000
Artillerie et Cavalerie	51 000
Total	301 000

* En admettant les bataillons à 1 500 hommes.

Sur le front Dobroudja—Danube

Infanterie ... 148 batail(lons), * soit	218 000 hom(mes)
report	218 000
Lignes de communications	20 000
Artillerie et Cavalerie	51 000
Total:	289 000 hommes
	Colonel de la Panouse

■ Microf. Franța, r. 175, c. 732—734; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 7 N 1253.

Ambasada Franței în Anglia

Nr. 2567

1 exemplar ministrului de război
1 exemplar președintelui Consiliului
1 exemplar comandantului șef

Londra, 16 octombrie 1916

Colonelul Panouse,
atașat militar al Ambasadei
Republicii Franceze în Anglia
către
domnul ministru de război
Statul Major al Armatei, Biroul 2
Paris

Obiectul:

Efectivele armatei române

SECȚIA balcanică a War Office-ului a întocmit în ultimele zile o statistică cuprinzând, atât cât îi permit informațiile (pe care le deține), efectivele actuale ale armatei române.

Trebuie să spun de la început că repartitia forțelor române, așa cum este indicată în cele ce urmează, a fost modificată. Cred totuși că informațiile cuprinse în tabelul alăturat prezintă un anumit interes pentru dv.

<i>Frontul din Transilvania</i>	10 divizii și jumătate
și anume:	
2 divizii a 20 batalioane	40 batalioane
8 divizii a 12 batalioane	96 batalioane
1 brigadă independentă	8 batalioane
	144 batalioane

<i>Frontul Dobrogea—Dunăre</i>	12 divizii
și anume:	
1 divizie (a 18-a) de 16 batalioane	16 batalioane
11 divizii de 12 batalioane	132 batalioane
	148 batalioane

După informațiile furnizate de colonelul Thomson, atașat militar la București, armata română de campanie cuprindea, la începutul ostilităților	620 000 oameni
din care se pot defalca pierderile suferite la Turtukaia și Silistra	30 000 oameni
Rămân:	590 000 oameni

Acest efectiv ar fi repartizat în felul următor între diferitele arme:		
Infanterie	428 000	oameni
Linii de comunicații	60 000	oameni
Cavalerie	9 000	oameni
Artilerie etc.	93 000	oameni
Total	590 000	oameni

Dacă se împarte efectivul de infanterie de 428 000 oameni pe numărul batalioanelor, adică 292, acesta ar indica un efectiv pentru fiecare batalion de aproximativ 1 500 oameni, ceea ce pare de necrezut. Totuși, War Office estimează că acest efectiv ridicat al batalionului s-ar explica prin lipsa cadrelor.

Statul Major român estima că, înainte de începerea ostilităților, dispunea de o rezervă de 380 000 oameni instruiți, care adăugați la cei 590 000 oameni menționați mai sus, ar da un efectiv total de 970 000 oameni instruiți.

Din punct de vedere al repartiției pe fronturi, din cei 590 000 oameni din prima linie, ar fi:

Pe frontul din Transilvania

Infanterie	144 batalioane * adică	210 000	oameni
Linii de comunicații		40 000	oameni
Artilerie și cavalerie		51 000	oameni
Total:		301 000	oameni

Pe frontul Dobrogea—Dunăre

Infanterie	148 batalioane* adică	218 000	oameni
report		218 000	oameni
Linii de comunicații		20 000	oameni
Artilerie și cavalerie		51 000	oameni
Total:		289 000	oameni

Colonel de la Panouse

259

1916 octombrie <4>/17, Roma. Raportul lui W. Steen adresat lui Beyens în legătură cu planul de ofensivă al austro-germanilor și situația României determinată de neîndeplinirea obligațiilor asumate de Aliați.

Légation de Belgique
Près de Sa Majesté le Roi d'Italie
No. 1295/260

Rome, le 17 Octobre 1916

Monsieur le Baron

LE chef de la mission militaire roumaine au Grand Quartier Général italien, a dit au colonel Morel que les austro-allemands méditeraient de traverser la Moldavie pour atteindre Odessa et enfermer ainsi la Roumanie

* Admițind batalioanele de 1 500 oameni.

dans un cercle ennemi. Leur plan consisterait à s'emparer de passes transylvaines à l'ouest du pays des Szeklers, descendre sur Bacau et le nœud ferroviaire de Tecutchiou et envahir la plaine bessarabienne de Jalpoutch.

En supposant que le général de Falkenhayn dispose des 330 000 hommes bien armés et munitionnés qu'indique le général Roumain, ce projet semble bien audacieux.

Vous aurez, sans doute, Monsieur le Baron, au cours de votre long séjour en Roumanie, pu vous rendre compte des difficultés d'une offensive à travers la région baissée et montagneuse d'où partent les sources de l'Olt, d'une part, et celles du Tatras, d'autre part. Tous les avantages appartiennent à la défense que les troupes du Roi Ferdinand semblent avoir organisée de longue date. On conçoit difficilement que les austro-allemands, même s'ils parvenaient à déloger leurs ennemis de cette région et à assurer leurs communications, se hasardent dans les plaines de la Moldavie où ils ne manqueraient pas être attaqués sur leurs deux flancs, à moins qu'ils ne disposent d'effectifs absolument prépondérants, ce qui n'est guère probable.

Un plan de cette nature ne serait réalisable que si les troupes austro-hongroises opérant dans le nœud orographique de Pietrosul se rendaient maîtresses des vallées supérieures de la Moldova et de la Bistritza garantissant de la sorte l'aile gauche des forces de Falkenhayn. Le fait que Kirlibaba est resté aux mains des honveds, malgré tous les efforts du général Lechitzky pour les en déloger et établir la jonction avec la colonne Roumaine qui s'empara du haut Maros, favoriserait cette combinaison. Il est indéniable que la possession de ce nœud constitue le gros atout de la campagne transylvaine et qu'aussi longtemps que l'armée russe de Bucovine n'aura pas conquis la passe de Borgo, elle risquera d'être débordée sur son flanc gauche, au lieu de pouvoir se souder aux troupes roumaines.

Nonobstant cette situation, avantageuse pour les troupes austro-hongroises dans cette région, la plus complexe de toute la chaîne carpathique, il y a lieu de croire que l'effort combiné des russes et des roumains suffira amplement à contenir une invasion éventuelle de la plaine moldave, par le nord, sans laquelle les armées du général de Falkenhayn ne sauraient avancer dans la direction de Bessarabie.

Tout considéré, on peut, sans être stratège, supposer que le royaume danubien risque moins d'être envahi par la Moldavie que par la Valachie. D'autre part, les roumains assurent que leur frontière valaque serait difficilement forcée, même par un ennemi disposant d'effectifs très supérieurs à ceux qu'ils pourraient leur opposer. Ils ont mis tous leurs soins à la fortifier.

Si ces renseignements sont exacts, le moyen le plus efficace d'aider la Roumanie consiste à la débarrasser de tout souci de côté des Balkans. L'entente doit pourvoir, à bref délai, au renforcement considérable de ses armées et entamer une vigoureuse offensive dans la Péninsule. Si elle ne le fait pas, elle perdra tout prestige en Orient et sera cause d'un désastre infligé au dernier venu de ses infortunés clients.

Mon collègue de Roumanie croit savoir qu'un vif désappointement règne à Bucarest et que des sentiments divers, qu'il importe de combattre en temps utile, travaillent la population. On y est très mortifié de n'avoir pu continuer la marche triomphale en Transylvanie.

Il peut ne pas déplaire au gouvernement de Pétrograd de voir son voisin du sud impuissant à réaliser des aspirations quelque peu démesurées, par ses propres moyens. Il serait maladroît de le lui faire trop sentir. Les roumains soutiennent que l'inaction de leurs alliés, au moment de leurs premiers succès, les a contraints d'envoyer sur le Danube et dans la Dobroudja, des effectifs qu'ils destinaient à la conquête de la Transylvanie. Ils prétendent que si les alliés avaient tenu leurs promesses et joué le rôle qu'ils s'étaient eux-mêmes assigné, la Roumanie était en mesure d'accomplir celui qu'elle s'était réservé de l'assentiment de l'Entente. Il serait difficile de prouver le contraire. Toute tentative, dans ce sens, ne ferait qu'augmenter les suspicions que nourrissent instinctivement la plupart des hommes politiques roumains contre la politique moscovite qui contraignit, jadis, le Roi Carol à céder la Bessarabie au „Tsar libérateur”.

La propagande allemande a exploité l'amertume roumaine avant la guerre. Elle ne manquera pas de mettre en relief toutes les fautes nouvelles que commettrait la Russie.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de ma plus haute considération.

van den Steen

■ Microf. Belgia, r. 34, c. 693—697; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce. Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Italie, Série non reliée, vol. 3.

Legatia Belgiei
de pe lângă Maiestatea Sa regele Italiei
Nr. 1295/260

Roma, 17 octombrie 1916

Domnule baron,

ȘEFUL Misiunii Militare române la Marele Cartier General italian i-a spus colonelului Morel că austro-germanii ar proiecta să traverseze Moldova pentru a ajunge la Odesa, închizînd astfel România într-un cerc inamic. Planul lor ar consta în ocuparea trecătorilor din Transilvania la vest de ținutul secuilor, să coboare apoi la Bacău și la nodul feroviar din Tecuci și să invadeze cîmpia basarabeană de la Ialpuș.

Chiar presupunînd că generalul Falkenhayn dispune de 330 000 oameni bine dotați cu arme și muniții, după cum indică generalul român, acest proiect pare foarte îndrăzneț.

Fără îndoială, domnule baron, că în cursul îndelungatei dv. șederi în România, v-ați putut da seama de dificultățile unei ofensive peste regiunea depresionară și muntoasă de unde pleacă izvoarele Oltului, pe de o parte, și cele ale Trotușului, pe de altă parte. Toate avantajele aparțin apărării pe care trupele regelui Ferdinand par să o fi organizat încă de mult. Este greu de conceput ca austro-germanii, chiar dacă ar reuși să-și disloce inamicii din această regiune și să-și asigure comunicațiile, să se hazardeze în cîmpiile Moldovei, unde ei ar risca să fie atacați în cele două flancuri ale lor, în cazul că nu dispun de efective absolut preponderente, ceea ce nu este deloc probabil.

Un plan de această natură n-ar fi realizabil decât dacă trupele austro-ungare care operează în nodul orografic al Pietrosului ar reuși să dețină văile superioare ale Moldovei și Bistriței, asigurînd în acest fel aripa stîngă a armatei lui Falkenhayn. Faptul că Cîrlibaba a rămas în mîinile honvezilor, în ciuda tuturor eforturilor generalului Lecițki de a-i disloca și de a face joncțiunea cu coloana românească care ocupa Mureșul de sus, ar favoriza acest plan. Este incontestabil că deținerea acestui nod constituie marele atu al campaniei din Transilvania și că atîta vreme cît armata rusă din Bucovina nu va cucerii pasul Bîrgău, ea va risca să fie încercuită în flancul stîng, în loc să poată face joncțiunea cu trupele române.

În ciuda acestei situații, avantajoase pentru trupele austro-ungare din această regiune, cea mai complexă din întreg lanțul carpatic, este cazul să presupunem că efortul combinat al rușilor și românilor va fi suficient pentru a stăvili o eventuală invazie în cîmpia Moldovei dinspre nord, fără de care armata generalului Falkenhayn n-ar putea înainta în direcția Basarabiei.

Avînd în vedere toate acestea, se poate presupune, fără a fi strateg, că Regatul dunărean riscă mai puțin să fie invadat prin Moldova decât prin Muntenia. Pe de altă parte, românii asigură că frontiera lor munteană ar fi greu de forțat, chiar de către un inamic care dispune de efective mult superioare celor pe care ei le-ar putea opune. Ei au acordat toată grija pentru a o întări.

Dacă aceste informații sînt exacte, mijlocul cel mai eficace de a-i ajuta pe români constă în a le risipi orice teamă în partea Balcanilor. Antanta trebuie să treacă, în scurt timp, la întărirea considerabilă a armatelor sale și să înceapă o ofensivă puternică în peninsulă. Dacă nu o face, ea își va pierde tot prestigiul în Orient și va fi cauza unui dezastru impus ultimului venit dintre nefericiții săi clienți.

Colegul meu din România pretinde a ști că la București domnește o vie dezamăgire și că sentimente diverse, care trebuie combătute în timp util, frămîntă populația. Oamenii se simt acolo foarte umiliți că nu s-a putut continua marșul triumfal în Transilvania.

Guvernului de la Petrograd nu poate să-i dispacă să-și vadă vecinul din sud neputincios în realizarea, cu propriile sale mijloace, a unor aspirații întrucîtva exagerate. Ar fi nepotrivit să-l facă să simtă mai mult. Românii susțin că lipsa de acțiune a aliaților lor, în momentul primelor lor succese, i-a obligat să trimită la Dunăre și în Dobrogea efectivele pe care le destina-seră cuceririi Transilvaniei. Ei pretind că, dacă Aliații și-ar fi ținut promisiunile și ar fi jucat rolul pe care singuri și l-au asumat, România ar fi fost în măsură de a-l îndeplini pe cel pe care și-l rezervase cu asentimentul Antantei. Ar fi dificil de dovedit contrariul. Orice tentativă în acest sens, n-ar face decât să sporească suspiciunile pe care le nutresc instinctiv cei mai mulți dintre oamenii politici români față de politica moscovită care îl forțase odinioară pe regele Carol să cedeze Basarabia „țarului eliberator”.

Propaganda germană a exploatat înainte de război amărăciunea românilor. Ea nu va pierde prilejul de a scoate în evidență toate noile greșeli pe care le va comite Rusia.

Primiți, vă rog, domnule baron, asigurarea deosebitei mele considerații.

van den Steen

1916 octombrie <6>/19, Paris. Raportul ministrului Belgiei în Franța, E. de Gaiffier d'Hestroy, către Beyens, în legătură cu declarațiile făcute de Al. Em. Lahovari cu privire la situația în care se află România datorită ofensivei germane și a lipsei de ajutor din partea Aliaților.

Légation de Belgique

No. 7675/3029

Paris, le 19 Octobre 1916

Monsieur le Baron,

J'AI trouvé hier Monsieur Lahovary en proie à une grande dépression et le cœur ulcéré. Dans son bureau se trouvaient différentes personnalités roumaines que vous avez connues mieux que moi: Monsieur Michel Soutzo, le prince Cantacuzène, d'autres encore. Leur visage était empreint d'une profonde tristesse, et ce cabinet ministériel me donnait l'impression d'une chambre funéraire.

„Du côté de la Dobroudja, m'a dit le Ministre, nous résistons, et il y a quelque apparence que la pointe de Mackensen soit émoussée. Mais, dans les Carpathes, la situation, sans être désespérée est très sérieuse. Entre Orsova et Buzeu six colonnes ennemies sous le commandement de Falkenhayn montent à l'assaut de nos frontières; en quelques points, ils les ont déjà dépassées. A quelques 40 kilomètres au nord de Buzeu, vers Oltuz ¹ ou Otoz ¹ (j'ai oublié l'orthographe exacte de cette localité) Falkenhayn a constitué une masse imposante de troupes. Son intention évidente est de manoeuvrer par sa gauche, de pénétrer jusqu'à Adjud, noeud de chemin de fer, point le plus important de la grande ligne Czernovitz-Bucarest, et de couper ainsi la Moldavie de la Valachie et d'intercepter les secours venant de Russie. Entre les mains des alliés, la Roumanie constituait un capital important. Ils en ont fait un usage détestable, ou plutôt ils l'ont gaspillé comme des joueurs emballés et novices. C'est sur l'injonction de la Russie, sur son ultimatum que la Roumanie est entrée en guerre; celle-ci aurait encore pu attendre utilement un ou deux mois pour se décider d'après le résultat de l'offensive Sarraill. Et, sachez le bien, la France et l'Angleterre ne nous envoyaient pas de canons et de munitions, sous prétexte que notre attitude était énigmatique. Enfin, on s'est décidé à nous expédier de l'artillerie lourde, mais comme Arkangel sera fermé pour six mois, à partir du 1er novembre, elle arrivera comme des figes après raques. Par suite d'une circonstance particulièrement malheureuse, 17 navires suédois, deux grands navires britanniques transportant pour des centaines de millions de munitions furent récemment torpillés dans l'Océan glacial.

Les Alliés nous reprochent avec vivacité notre raid en Transylvanie, mais la règle de la lutte ne consiste-t-elle pas à tomber sur l'adversaire affaibli pour le mettre hors de combat et puis, il était entendu que nous poursuivions la réalisation de nos aspirations nationales. A aucun moment, ni les Cabinets, ni les Etats Majors ne nous ont demandé de subordonner notre objectif national au plan général des opérations, de donner la main à Sarraill pour couper la Turquie de l'Allemagne et imposer la paix à celle-ci. D'ailleurs, la Roumanie n'élevait aucune revendication contre son voisin du Sud et croyait fermement vivre en paix avec lui.

Seule, une diversion rapide et puissante de la Russie vers Varna est susceptible de nous sauver. En vue de l'exécuter 200 000 hommes au moins sont nécessaires. Le Général Alexeief nous les accordera-t-il? L'optimisme n'est pas permis lorsqu'on voit le grand Etat Major russe détourner vers le front de Broussiloff les deux divisions qui avaient déjà pénétré en Moldavie et dont nous avons le plus urgent besoin. Je ne qualifierais pas la conduite de nos alliés: je dirai seulement que nous avons été déçus".

Au quai d'Orsay, on est loin de pousser le tableau aussi au noir, et de considérer l'occupation de la Roumanie comme certaine et prochaine. On estime même qu'elle serait en mesure de résister victorieusement si le Gouvernement, comme le haut commandement, n'avaient perdu la tête, si les chefs tenaient mieux les soldats en main. Mais voilà, ils ne les tiennent plus du tout, et sur le front de la Dobroudja, les soldats du Roi Ferdinand fuient à la seule vue des Bulgares. A un combat récent, les Roumains tenaient la droite, une division serbe le centre, une division russe la gauche. Tout de suite, la droite a lâché pied, exposant ainsi le centre et la gauche. Il en est résulté que les Serbes ont été complètement anéantis tandis que les Russes ont perdu 70% de leurs effectifs. Comme j'ai eu l'honneur de vous l'écrire, l'édifice du commandement roumain s'est écroulé comme un château de cartes et, malgré son orgueil et sa vanité Monsieur Bratiano se plie aux circonstances et défère le haut commandement au général français Berthelot. Pour sauver les apparences, le Roi a été nommé Général en chef.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, l'assurance de mon très profond respect.

E. de Gaiffier

■ Microf. Belgia, r. 24, c. 114—117; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, France, Série non reliée, vol. 18.

Legatîa Belgiei
Nr. 7675/3029

Paris, 19 octombrie 1916

Domnule baron,

L-AM găsit ieri pe domnul Lahovari pradă unei mari depresiuni și cu inima rănită. În biroul său se găseau diferite personalități române care vă sînt mai bine cunoscute decît mie: domnul Mihail Suțu, prințul Cantacuzino și alții. Pe fața lor era întipărită o profundă tristețe și acest cabinet ministerial îmi dădea impresia unei camere funerare.

„În Dobrogea, mi-a spus ministrul, rezistăm și există o anumită aparență că vîrful de atac al lui Mackensen ar fi tocit. În Carpați însă, situația, fără să fie desperată, este foarte serioasă. Între Orșova și Buzău, șase coloane dușmane sub comanda lui Falkenhayn pornesc la asaltul frontierelor noastre; și în unele puncte ei le-au străpuns deja. Cam la 40 km la nord de Buzău, spre Oltuz ¹ sau Oțoz ¹ (am uitat ortografia exactă a acestei localități) Falkenhayn a constituit un număr impunător de trupe. Intenția sa evidentă

¹ Oituz.

este să manevreze prin stînga sa, să pătrundă pînă la Adjud, nod de cale ferată, punctul cel mai important din marea linie Cernăuți-București, separînd astfel Moldova de Valahia și să intercepteze ajutoarele venind din Rusia. În mîinile Aliatilor, România constituia un capital important. Ei l-au utilizat în mod detestabil sau mai degrabă l-au pierdut ca niște jucători avîntați și novici. Datorită in joncțiunii Rusiei, a ultimatumului ei, România a intrat în război; aceasta ar mai fi putut să aștepte cu folos o lună sau două pentru a se decide în urma rezultatului ofensivei generalului Sarrail. Și, după cum știți bine, Franța și Anglia nu ne-au trimis tunuri și muniții, sub pretext că atitudinea noastră era enigmatică. În sfîrșit, s-a decis să se trimită artilerie grea, dar cum Arhanghelsk-ul va fi închis timp de șase luni, cu începere de la 1 noiembrie, ea va sosi la spartul tîrgului. Ca urmare a unei împrejurări deosebit de nefericite, 17 vase suedeze și două mari vase britanice care transportau muniții în valoare de cîteva sute de milioane au fost recent torpilate în Oceanul Înghețat.

Aliatii ne reproșează persistent incursiunea noastră în Transilvania, dar regula luptei nu constă ea oare în a cădea asupra adversarului slăbit pentru a-l scoate din luptă și apoi se înțelegea că noi urmăream realizarea aspirațiilor noastre naționale. Nici un moment, nici Cabinetele, nici Statele Majore nu ne-au cerut să subordonăm țelul nostru național planului general al operațiilor pentru a-l ajuta pe generalul Sarrail să separe Turcia de Germania și să impună pace acesteia. Dealtfel, România nu a ridicat nici o revendicare împotriva vecinului din sud și credea cu putere în ideea de a trăi în pace cu el.

Doar o diversiune rapidă și puternică a Rusiei spre Varna este susceptibilă de a ne salva. Pentru a o realiza sînt necesari cel puțin 200 000 oameni. Ni-i va da generalul Alexeev? Optimismul nu-și are locul cînd vezi că Marele Stat Major rus dirijează spre frontul lui Brusilov cele două divizii care pătrunseseră deja în Moldova și de care noi aveam cea mai urgentă nevoie. Eu n-aș califica conduita aliaților noștri: aș spune numai că am fost decepționați.

La Quai d'Orsay este departe de a se prezenta tabloul atît de negru și de a se considera ocupația României ca certă și apropiată. Se estimează chiar că ea ar fi în măsură să reziste victorios dacă guvernul ca și Înaltul Comandament nu și-ar fi pierdut capul și dacă șefii i-ar ține mai bine în mînă pe soldați. Dar iată că nu-i țin deloc și, pe frontul din Dobrogea, soldații regelui Ferdinand fug la simpla vedere a bulgarilor. Într-o luptă recentă, românii țineau aripa dreaptă, o divizie sîrbă centrul, o divizie rusă aripa stîngă. Deodată dreapta a abandonat, expunînd astfel centrul și stînga. Rezultatul a fost că, sîrbii au fost complet zdrobiți, în timp ce rușii au pierdut 70% din efectivele lor. După cum am avut onoarea să vă scriu, Comandamentul român s-a prăbușit ca un castel de cărți de joc și, în ciuda orgoliului și a vanității sale, domnul Brătianu s-a adaptat împrejurărilor și a predat Înaltul Comandament generalului francez Berthelot. Pentru a salva aparențele, regele a fost numit comandant suprem.

Primiți, vă rog, domnule baron, asigurarea respectului meu foarte profund.

E. de Gaiffier

1916 octombrie <8>/21, <Roma>. Raportul atașatului militar al Belgiei în Italia, A. Morel, adresat lui Beyens, în legătură cu promisiunile făcute României de Aliați la intrarea în război, promisiuni ce nu fuseseră respectate.

Légation de Belgique
Près Sa Majesté le Roi d'Italie
L'attaché militaire
No. 518/206

Comando Supremo, le 21 — 10 — 16

Monsieur le Baron,

J'AI l'honneur de vous faire parvenir les renseignements suivants, se rapportant aux opérations militaires dans les Balkans:

Les alliés avaient promis à la Roumanie lors de son entrée dans la guerre, le 28 août dernier, que:

1. Les Russes auraient eu à cette époque trois divisions à la frontière sud de la Dobroudja.

2. Les Russes auraient franchi les Carpathes vers Kirlibaba en même temps que les Roumains franchiraient, plus au sud, cette même chaîne de montagnes.

3. Le Général Sarraill aurait déclenché une offensive énergique en Macédoine.

À l'époque prévue, aucune de ces trois promesses n'a été tenue:

Actuellement, la Russie aurait envoyé en Dobroudja: 3 divisions russes, 1 division serbo-croate, 2 divisions de cosaques.

En Moldavie, il devait y avoir deux corps d'armée russes, mais l'arrivée de ces corps n'est pas encore confirmée. (Tous ces renseignements sont fournis par le Général attaché militaire Russe.)

À Salonique, les Anglais auraient accepté d'augmenter de 2 divisions l'effectif de leur corps de débarquement, mais, à l'heure qu'il est, je crois que l'Italie n'a pas encore cédé aux sollicitations des alliés en ce qui concerne le renforcement de ses troupes d'occupation en Grèce, en plus de la brigade dont l'arrivée à bon port a été annoncée hier par la Presse (Suite à mes notes 497/200 du 11 crt. et 506/202 du 16 crt.).

L' attaché militaire
A. Morel

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 117—118; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance générale, dossier 10 948.

Legatia Belgiei
pe lângă Maiestatea Sa regele Italiei Comandamentul Suprem, 21-10-1916
Atașatul militar
Nr. 518/206

Domnule baron,

AM onoarea de a vă trimite următoarele informații referitoare la operațiunile militare din Balcani:

Aliații promiseseră României la intrarea ei în război, în 28 august trecut, că:

1. Rușii vor avea în această epocă trei divizii la frontiera din sudul Dobrogei.

2. Rușii vor trece Carpații spre Cîrlibaba în același timp cu românii, care vor trece același lanț de munți mai la sud.

3. Generalul Sarraïl va declanșa o ofensivă energetică în Macedonia.

La perioada prevăzută nici una din aceste trei promisiuni nu a fost ținută:

În prezent Rusia ar fi trimis în Dobrogea: 3 divizii ruse, 1 divizie sîrbocroată, 2 divizii de cazaci.

În Moldova ar fi trebuit să existe două corpuri rusești de armată, dar sosirea acestor corpuri n-a fost încă confirmată. (Toate aceste informații sînt furnizate de generalul atașat militar român și confirmate de colonelul atașat militar rus.)

La Salonic, englezii ar fi acceptat să mărească cu 2 divizii efectivul corpurilor lor de debarcare, dar, pînă în prezent, Italia nu cred că a cedat încă la solicitările Aliaților în ceea ce privește întărirea trupelor de ocupație în Grecia pe lângă brigada a cărei sosire la liman a fost anunțată ieri de presă (urmare la notele mele 497/200 din 11 crt. și 506/202 din 16 crt.).

Atașatul militar
A. Morel

262

1916 octombrie <15>/28, Roma. **Raportul lui A. Morel către Ministerul de Externe al Belgiei în legătură cu situația militară din Balcani și mișcările de trupe din România.**

Légation de Belgique
Prés de Sa Majesté Le Roi D'Italie
L'Attaché Militaire
No. 536/208
Suite au no. 518/206
du 21 courant

Comando Supremo, le 28—10—16

Rapport sur la situation militaire dans les Balkans

SUIVANT les renseignements provenant de la Mission Russe, ainsi que du bureau d'information établi au Comando Supremo, les Russes feraient depuis une dizaine de jours un sérieux effort pour sauver la situation en Roumanie: 5 corps d'armée et 2 corps de cavalerie seraient transportés en Transylvanie, à l'aile droite roumaine, pour arrêter d'abord l'offensive austro-allemande à la position occidentale de la Moldavie, ensuite prendre l'initiative des mouvements à leur tour et tomber sur les derrières de Falkenhayn. Le déplacement de toutes ces troupes devrait être terminé pour le 1er novembre.

Vers la Dobroudgea, bien que l'on annonce l'envoi du 4-e corp de Sibérie de ce côté, il paraît que la retraite sur la rive gauche du Danube, est décidée: ce serait donc volontairement que les Russo-Roumains auraient abandonné

la ligne Costanza-Cernavoda et l'on peut en conclure que le butin ramassé dans cette région n'a pas été important.

Ce mouvement de retraite serait occasioné par la manque d'artillerie lourde qui engage les Russo-Roumains à mettre la largeur du Danube et des marécages, entre les armées belligérantes.

Le Chef d'Etat-Major de l'armée Serbe à Salonique a télégraphié à l'attaché militaire Serbe que, à la date du 20 courant, les Alliés ne disposaient en 1ère ligne que de 120 000 fantassins répartis comme suit (non compris les troupes récemment débarqués, dont l'influence ne s'est pas encore fait sentir en front):

Français	23 800
Serbes	35 500
Italiens	11 700
Anglais	45 000
Russes	4 000
	120 000

J'insiste sur le fait que ce chiffre de 120 000 se rapporte uniquement aux fantassins valides en 1ère ligne. Ces renseignements, légèrement tendancieux, sont répandus par l'attaché militaire Serbe dans le but de démonstrer que sur ce théâtre d'opérations les Alliés ne donnent pas un effort proportionnel à leurs ressources et que la Serbie seule fournit presque le tiers des troupes de 1ère ligne; de plus, c'est dans le secteur occupé par son armée que la lutte est la plus âpre et que se manifesteront les progrès les plus sensibles.

Mon collègue serbe défend cette thèse que ses compatriotes à Salonique constituent la dernière réserve de la population mâle du pays et que si on continue à la sacrifier, comme les Alliés le font actuellement, il sera inutile de libérer leur territoire, vu qu'il n'y aura plus de Serbes pour l'habiter.

En 11 mois, 80 000 blessés et malades ont dû être évacués de Salonique: les chaleurs exceptionnelles de cet été furent la cause du grand nombre de malades.

Actuellement, il y aurait dans les hopitaux de Grèce: 25 000 serbes et français et 2 500 convalescents.

La réduction du nombre de combattants alliés à Salonique explique l'inaction relative de Général Sarrail. Pour remédier à cette situation, les français enverraient en Grèce 3 divisions et les anglais également 3 divisions, en plus des 2 déjà annoncées.

Quant à l'Italie, elle résiste jusque'à présent aux sollicitations des puissances Alliées et base sur les trois motifs suivants, son refus d'augmenter l'effectif de ses troupes dans les Balkans:

1. la crainte d'une attaque allemande à travers le territoire Suisse;
2. une offensive simultanée projetée par le Comando Supremo sur le front de l'Isonzo et dans le Trentin;
3. l'obligation d'accorder aux soldats des congés pendant la période hivernale, ce qui appauvrit de 150 000 hommes les effectifs disponibles.

L'attaché militaire

A. Morel

P.S. Au moment d'expédier ce rapport, j'apprends que le mouvement de retraite des Russo-Roumains ne sera pas aussi radical que je l'avais compris;

les Russes se retireraient vers le nord de la Dobroudja, jusqu'aux collines baissées qui se trouvent au sud du Danube; ils tiennent vivement à conserver sur la rive droite du flanc, une armée qui constituerait une menace de flanc contre les austro-allemands qui chercheraient dans cette région à franchir le Danube.

A. Morel

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 124—127; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance générale, dossier 10 948.

Legatia Belgiei Comandamentul Suprem, 28 octombrie 1916
pe lângă Maiestatea Sa regele Italiei
Atașatul militar
Nr. 536/208
din 21 curent

Raport asupra situației militare din Balcani

POTRIVIT informațiilor provenind de la misiunea rusă, precum și de la biroul de informații stabilit la Comandamentul Suprem, rușii ar face de vreo zece zile un efort serios pentru a salva situația din România: 5 corpuri de armată și 2 corpuri de cavalerie vor fi transportate în Transilvania în aripa dreaptă română, pentru a opri, în primul rând, ofensiva austro-germană la frontiera occidentală a Moldovei, luând apoi inițiativa mișcărilor la rândul lor, pentru a cădea în spatele lui Falkenhayn. Deplasarea tuturor acestor trupe trebuie să se termine la 1 noiembrie.

Spre Dobrogea, deși se anunță trimiterea corpului 4 din Siberia în această parte, se pare că este hotărâtă retragerea pe malul stîng al Dunării; ca atare ruso-românii ar fi abandonat de bunăvoie linia Constanța-Cernavodă, putîndu-se trage concluzia că prada luată în această regiune nu a fost importantă.

Această mișcare de retragere ar fi determinată de lipsa artileriei grele ceea ce îi obligă pe ruso-români să pună întinderea Dunării și a bălților între armatele beligeranților.

Șeful de Stat Major al armatei sîrbe de la Salonic a telegrafiat atașatului militar sîrb că la data de 20 curent Aliații nu dispuneau în prima linie decît de 120 000 infanteriști repartizați după cum urmează (nefiînd incluse trupele recent debarcate a căror influență nu s-a făcut încă simțită pe front):

francezi	23 800
sîrbi	35 500
italieni	11 700
englezi	45 000
ruși	4 000

120 000

Insist asupra faptului că această cifră de 120 000 se referă doar la infanteriștii valizi din prima linie. Aceste informații, ușor tendențioase, sînt răsbindite de atașatul militar sîrb în scopul de a demonstra că pe acest teatru de operațiuni Aliații nu fac un efort proporțional cu resursele lor și că numai Serbia furnizează aproape o treime din trupele din linia întii; mai mult, că

în sectorul ocupat de armata sa lupta este cea mai aprigă și că se vor manifesta cele mai vizibile progrese.

Colegul meu sîrb apără teza că la Salonic compatrioții săi constituie ultima rezervă a populației bărbătești a țării și că dacă se continuă sacrificarea ei, așa cum fac în prezent Aliații, va fi inutil să li se elibereze teritoriul lor, căci nu vor mai exista sîrbi care să-l locuiască.

În 11 luni, 80 000 de răniți și bolnavi au trebuit să fie evacuați din Salonic; căldurile excepționale din această vară au fost cauza numărului mare de bolnavi.

În prezent, în spitalele din Grecia s-ar mai afla: 25 000 sîrbi și francezi și 25 000 convalescenți.

Reducerea numărului de combatanți aliați de la Salonic explică lipsa de acțiune relativă a generalului Sarraïl. Pentru a remedia această situație, francezii vor trimite în Grecia 3 divizii și englezii, de asemenea, 3 divizii, pe lângă cele 2 deja anunțate.

În ceea ce privește Italia, ea rezistă pînă în prezent solicitărilor Puterilor Aliate și își bazează refuzul său de a mări efectivul trupelor sale din Balcani pe următoarele trei motive:

1. teama de un atac german peste teritoriul elvețian;
2. o ofensivă simultană proiectată de Comandamentul Suprem pe frontul de la Isonzo și în Trentin;
3. obligația de a acorda soldaților concedii în timpul perioadei de iarnă, ceea ce ar diminua cu 150 000 oameni efectivele disponibile.

Atașatul militar

A. Morel

P.S. În momentul expedierii acestui raport, aflu că mișcarea de retragere ruso-română nu va fi atît de radicală cum înțelesesem eu; rușii se vor retrage spre nordul Dobrogei pînă la colinele povîrnite care se află la sudul Dunării; ei țin foarte mult să păstreze pe malul drept al fluviului o armată care să constituie o amenințare de flanc contra austro-germanilor care ar încerca să treacă Dunărea în această regiune.

A. Morel

263

1916 octombrie <15>/28, Roma. Raportul lui W. Steen adresat lui Beyens, în legătură cu discreditarea armatei române de către unele cercuri politice din Franța; cauzele reale ale înfringerii de la Turtucaia; politica Rusiei față de România.

Légation de Belgique
Près Sa Majesté le Roi d'Italie
No. 1357/272

Rome, le 28 Octobre 1916

Monsieur le Baron,

L'INTÉRESSANT rapport du 9 octobre que vous avez bien voulu me communiquer (voir P. no. 6016, d'ordre 326) montre combien on cherchait,

à ce moment, à s'illusionner, à Paris, sur les responsabilités des défaites roumaines. J'ai eu l'honneur de vous entretenir de cette question dans ma lettre du 11 de ce mois, no. 1277/254.

Le rapport de Paris rend compte de la mauvaise impression produite par les insuffisances de l'armée roumaine et cite les boutades qui avaient cours à propos de la retraite de Turtukaia et de Silistre. Evidemment, on feignait d'ignorer en France, l'attitude du Vicomte de St. Aulaire, dès son arrivée à Bucarest. On ne peut cependant pas nier, soit à Paris, soit à Pétrograde qu'on n'ait voulu l'entrée en scène de la Roumanie. Alors, de deux choses l'une: ou bien les Gouvernements russe et français étaient mal renseignés sur la valeur de l'armée roumaine, ou ils ont déterminé son intervention au moyen des promesses fallacieuses que le Cabinet Bratiano avait exigées comme condition essentielle de l'alliance avec l'Entente.

Dans le second cas on serait en droit de se demander si l'Entente envisageait l'écrasement de la Roumanie comme une contingence possible et si elle consentait de l'avance, à ce sacrifice, dans le but égoïste d'affaiblir ses ennemis sur d'autres fronts? Telle ne sera pas, sans doute, la morale que nous tirerons de ce raisonnement mais l'opinion mondiale ne saurait être favorable aux alliés, sur ce point. Les clients de l'Entente ont été sacrifiés, successivement, alors qu'au moins les deux derniers, la Serbie et la Roumanie, auraient pu être tirées d'embarras avec un minimum d'efforts opportuns. Bref, quand le tassement des causes et des efforts permettra de juger les événements avec la sérénité de l'éloignement, l'Entente ne dégagera sa responsabilité morale qu'en excipant de son incapacité.

Une autre question se pose. Quelle a été la politique de Russie? A son ignorance du degré d'efficiences roumaine et à sa propre impréparation militaire, qui constituent de grosses fautes d'incurie, faut-il ajouter un supçon plus grave? Aurait-elle nourri une arrière-pensée de mettre son petit client dans la nécessité de solliciter le secours du Tsar? La Russie a-t-elle calculé, sur l'interversion des rôles qui se produit aujourd'hui, en s'imaginant que la Roumanie rabattrait de ses prétentions irrédentistes? Les prochains événements, c'est-à-dire, la forme et l'étendue de l'aide russe apporteront des indications à cet égard.

Pour déprécier davantage la valeur de l'armée roumaine, on disait, à Paris, que les Austro-Allemands n'avaient mis en ligne, dans l'arc des Carpathes, que 120 bataillons, soit 120 000 fantassins au maximum. J'ai eu l'honneur de vous demander le 17 octobre, no. 1295/260, que le Chef de la mission militaire roumaine, au Grand Quartier Général italien, évaluait le groupe des armées du Général de Falkenhayn à 330 000 hommes. Les informations du Gouvernement italien portent le total à 160 bataillons, soit à 160 000 fantassins, ce qui donne environ 300 000 hommes d'effectif ennemi en Transylvanie.

J'ai reçu, hier, du Colonel Morel, qui se trouve actuellement au „Comando Supremo“, les quelques renseignements que je transcris ci-après. Ils confirment que la Russie intervient, enfin, avec énergie, mais ils sont décevants quant à ce qu'était la préparation des alliés sur le front de Salonique et quant aux intentions ultérieures de l'Italie.

1. La Russie a envoyé 5 corps d'armée, plus 2 corps de cavalerie, vers l'aile droite roumaine, c'est-à-dire pour défendre la frontière occidentale de la Moldavie et prononcer une offensive qui tomberait sur les derrières

de Falkenhayn, en Transylvanie. Ce transport de troupes commence il y a une dizaine de jours, devait être terminé pour le 1er novembre.

2. La Russie envoie en Dobroudja, un nouveau corps, le 4ème sibérien. Date d'arrivée imprécise.

3. L'armée de Sarrail ne comportait à la date du 20 octobre, comme *fantassins valides* de 1-ère ligne, (non compris les dernières brigades débarquées récemment et dont l'influence sur le front ne s'est pas encore fait sentir) que:

23 800 français,
35 500 serbes,
11 700 italiens,
45 000 anglais,
4 000 russes,

Total 120 000 fantassins.

En 11 mois, on a évacué de Salonique 80 000 malades et blessés. Actuellement, il y a dans les hôpitaux 25 000 serbes et français et 2500 convalescents.

4. Les Français vont envoyer à Salonique 3 divisions, les Anglais envoient également 3 divisions, (en plus des deux déjà annoncées).

Quant à l'Italie elle n'a pas encore pris de décision pour les motifs...¹

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de ma plus haute considération,

van den Steen

P.S. Les renseignements parvenus à Rome, au sujet de la première retraite roumaine, en Dobroudja, confirment ce que vous mandait le rapport de Bucarest, n° d'ordre g.l. C'est l'insuffisance des effectifs de la défense qui a causé le désastre de Turtukay. Quant à l'aide russe, elle fut tout à fait inadéquate et les troupes moscovites manquaient de grosse artillerie. On dit que le Gouvernement roumain avait omis de mettre à leur disposition le matériel de transport nécessaire. Actuellement, l'armée russo-roumaine de la Dobroudja se retranche dans les collines sabloneuses, entre Arsova et la lagune de Razim.

van den Steen

■ Microf. Belgia, r. 34, c. 704—708; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Italie, Série non reliée, vol. 3.

Legăția Belgiei

pe lângă Maiestatea Sa regele Italiei

Nr. 1357/272

Roma, 28 octombrie 1916

Domnule baron,

INTERESANTUL raport din 9 octombrie pe care ați avut bunăvoința să mi-l comunicați (vezi P.nr. 6016, nr. de ordine 326) arată cum se încearcă în prezent, la Paris, o amăgire în problema responsabilității înfringerilor române. Am avut onoarea de a vă informa asupra acestei chestiuni în scrisoarea mea din 11 curent cu nr. 1277/254.

Raportul de la Paris relatează despre impresia neplăcută produsă de incapacitatea armatei române și citează butadele care circulau în legătură cu retragerea de la Turtucaia și de la Silistra. Evident că în Franța se ignoră atitudinea vicontelui de St. Aulaire îndată ce a sosit la București. Nu se poate însă nega nici la Paris, nici la Petrograd că nu a fost dorită intrarea în scenă a României. Atunci, una din două: ori guvernele rus și francez au fost prost informate asupra valorii armatei române, ori ele au determinat intervenția sa prin promisiuni amăgitoare pe care cabinetul Brătianu le pretinsese ca o condiție esențială a alianței cu Antanta.

În cea de-a doua situație, ar fi cazul să se pună întrebarea dacă Antanta avea în vedere zdrobirea României ca un eveniment posibil și dacă ea conștientiza anticipat la acest sacrificiu în scopul egoist de a-și slăbi dușmanii de pe alte fronturi? Fără îndoială că nu aceasta va fi morala pe care *noi* o tragem din acest raționament, dar opinia mondială n-ar putea fi favorabilă Alianților asupra acestui punct. Clienții Antantei au fost pe rînd sacrificați, în timp ce ultimii doi, Serbia și România, ar fi putut fi scoși din dificultate cu un minimum de eforturi oportune. Pe scurt, cînd sedimentarea cauzelor și efectelor va permite a se judeca evenimentele cu calmul îndepărtării, Antanta nu se va debarasa de responsabilitatea sa morală decît invocînd incapacitatea ei.

Se mai pune și altă problemă. Care a fost politica Rusiei? La ignoranța sa, în ce privește gradul de eficiență a României și la propria sa lipsă de pregătire militară, care constituie grave greșeli de neglijență, trebuie oare adăugată o bănuială mai serioasă? A nutrit ea un gînd ascuns de a-și pune micul client în situația de a solicita ajutorul țarului? A calculat ea, Rusia, inversarea rolurilor care s-a produs acum, imaginîndu-și că România își va reduce pretențiile sale iredentiste? Evenimentele viitoare, adică forma și dimensiunea ajutorului rusesc, vor aduce indicii în această privință.

Pentru a deprecia și mai mult valoarea armatei române, se spunea, la Paris, că austro-germanii nu trimiseseră pe front, în arcul Carpaților, decît 120 batalioane, adică 120 000 infanteriști maximum. Am avut onoare să vă raportez, în 17 octombrie cu nr. 1292/260, că șeful misiunii militare române la Marele Cartier General italian evalua efectivul armatei generalului Falkenhayn la 330 000 oameni. Informațiile guvernului italian cifrează totalul la 160 batalioane adică 160 000 infanteriști, ceea ce face cam 300 000 oameni de efectiv inamic în Transilvania.

Am primit ieri de la domnul Morel, care se află în prezent la „Comando Supremo”, cîteva informații pe care le voi transcrie mai jos. Ele confirmă că Rusia intervine, în sfîrșit, energic, dar ele sînt descurajante în ceea ce privește pregătirile Alianților pe frontul de la Salonic și intențiile ulterioare ale Italiei.

1. Rusia a trimis 5 corpuri de armată plus 2 corpuri de cavalerie, spre aripa dreaptă română, adică pentru a apăra frontiera vestică a Moldovei și a decretat o ofensivă care va cădea asupra ariergărzilor lui Falkenhayn, în Transilvania. Acest transport de trupe, a început acum zece zile, trebuind să fie terminat la 1 noiembrie.

2. Rusia trimite, în Dobrogea, un nou corp, corpul 4 siberian. Data sosirii imprecisă.

3. Armata lui Sarrail care nu avea la data de 20 octombrie, ca *infanteriști valizi* de linia întîia (nefiind cuprinse ultimele brigăzi debarcate recent

a căror influență pe front nu s-a făcut încă simțită) decît: 23 800 francezi, 35 500 sîrbi, 11 700 italieni, 45 000 englezi, 4 000 ruși,

Total 120 000 infanteriști.

În 11 luni, au fost evacuați de la Salonic 80 000 bolnavi și răniți. În prezent, se află în spitale 25 000 sîrbi și francezi și 2 500 convalescenți.

4. Francezii urmează să trimită la Salonic 3 divizii, englezii au trimis și ei 3 divizii (în plus față de cele două deja anunțate).

În ce privește Italia, ea nu a luat încă vreo hotărîre pentru motivele...¹

Primiți vă rog, domnule baron, asigurarea deosebitei mele considerații
van den Steen

P.S. Informațiile parvenite la Roma, în problema primei retrageri a românilor în Dobrogea, confirmă cele ce v-au fost transmise de la București cu raportul nr. g.1. Dezastrul de la Turtucaia s-a datorat insuficienței efectivelor de apărare. În ceea ce privește ajutorul rusesc, el a fost cu totul neadecvat și trupelor moscovite le-a lipsit artileria grea. Se spune că guvernul român a omis de a pune la dispoziția lor materialul de transport necesar. În prezent, armata ruso-română din Dobrogea se retrage pe colinele nise-poase dintre Hirșova și laguna de la Razelm.

van den Steen

264

1916 octombrie <22>/noiembrie 4, Sf. Gheorghe. **Raportul comitelui suprem al comitatului Trei Scaune către Tisza despre efectele intrării trupelor române în Transilvania și comportarea lor bună în contradicție cu cea a trupelor germane care au jefuit și oprimat populația.**

Háromszék vármegye Főispánja

Szám: 23. 1916

res.

Bizalmas

Nagyméltóságú m. kir. miniszterelnök úrnak

Budapest

6762 RES. számú táviratát egy itt állomásozó német távbeszélő osztag útján vettem kézhez, mert a mi posta — és távirdaforgalmunk — sajnos — máig sincs helyreállítva, bár a lépéseket eziránt már régen megtettük.

A vármegye közigazgatása, élén az alispánnal még a múlt hó 17-én visszatelepült, magam pedig 24-én vettem át ismét hivatalomat székhelyemen.

Szerzett tapasztalataim az okozott károkat illetőleg elég kedvezők, a betörés által okozott pusztítás nem oly nagy, mint amilyent vártunk. Alig egy néhány ház égett el a vármegye belső területén, az is többnyire véletlen és nem szándékos gyújtogatás műve. Csépeletlenül maradt gabonánk mind megvan és sokat megtaláltunk a kicsépeltből is. Különösen a határszélén itthonmaradt nagyobb számú marhaállománynak kevés híjja van. A románok inkább a magánházakat, üzleteket és raktárakat fosztották ki.

¹ Așa în original.

Itt azonban alapos munkát végeztek. Üzlet és raktár nem maradt egy sem feltöretlen. Burgonya, répa és tengeri termésünk betakarítatlanul künn áll.

Tekintettel arra, hogy az elmúlt gazdasági évben mindenből bő termésünk volt, a hazatelepítendő lakosság megélhetését biztosítottnak látom; burgonyában pedig, ha azt ki tudjuk szedetni, nagy feleslegre is számíthatunk.

Ez okból, továbbá, mert az elmenekült lakosság Békés vármegyében az ottani rossz termésviszonyok miatt igazán nyomoruságos télnék néz elébe. és hogy a gazdasági termelésre ismét berendezkedhessünk — ha csak a hadihelyzet megengedi — a lakosságot mielőbb és pedig lehetőleg a tél beállta előtt visszatelepítendőnek vélem. A visszatelepítésnek itt minden előfeltétele megvan.

A román betörés a nemzetiségi politika szempontjából reájok nézve — azt hiszem — sikeresebb volt, mint katonai szempontból. El kell ismernünk azt, hogy az itthonmaradt lakosságot, de különösen a románságot teljesen megnyerték. Ezek a rövid életű, ellenséges megszállás ideje alatt eddig nem élvezett jogokhoz jutottak. A román katonák kiosztották közöttük a szeszyárakban talált szeszt, a boltok és raktárak készletét; katonai assistentiát nyújtottak az elmenekült lakosok vagyonának birtokbavételére. Egyes parancsnokok még földet is osztottak ajándékba, szentsége senkit sem korlátozott. Vidám mulatozás és a nagy szabadság korszaka ez az itthonmaradt románság részére, melyre az sokáig vágyodva fog visszaemlékezni, mert a betörő román katonák bőkezűek voltak. Bőkezűen rászabadították az itthonmaradottakat az elmenekültek vagyonára s azok elvakulva a vagyoni előnytől s nem isgondolva arra, hogy mi ismét visszatérhetünk, gondtalanul duskáltak a máséban. Érthető keserűséget vált ki most a szigor mely a viszsztatérő közrend nyomában jár.

A lelkek tehát meg vannak nyerve — elég primitív eszközökkel.

Anyagi sikerük is nagy, mert a románság mind itthon maradt, az itthon maradottak pedig nemcsak nem károsodtak a menekülés nyomoruságaiban és szenvedéseiben, hanem az említett módon gyarapították is vagyonukat.

Bátran állíthatom tehát, hogy a betörés következtében vármegyémben a székelység és románság vagyoni mérlege nagy eltolódást mutat.

A leírt állapotoknak természetes következménye, hogy sok a bűneset, melyet az itthonmaradottak követtek el. Nagyonbbrészt vagyonelleni cselekmények, de van számos politikai és katonai jellegű is. A nyomozás megyeszerte most van folyamatban. Többen önként távoztak el a visszavonuló ellenséges katonasággal, az itthonmaradott főbűnösöket most vezeti elő a csendőrség, az itt felállított katonai hírszerző iroda különítménye és onnan a hadbíróság, illetőleg a királyi ügyészség elé. Részletes jelentést ezekről csak időről időre fogok tehetni, mert ma a hiteles adatok még rendelkezésemre nem állanak.

A betörő románok általában eléggé kiméletesen bántak az itthonmaradottakkal. Szórványosan — természetes — fordultak elő példák ennek az ellenkezőjére is. A honmaradt tekintélyes számú székelység sem igen panaszol.

Annál több a panasz most azokra a német katonákra, kik a határainkon harcoló csapatok hadtápalakulataiként működnek itt. Ezek megfosztják a lakosságot mind attól, amit a román meghagyott. Erőszakosan requirálnak mindenütt. Elviszik a takarmányt, csépettik a gabonát saját lakosainkkal, saját gépeinkkel, megkérdezésünk nélkül, korlátlanul, és rendelkeznek min-

denki vagyonával, terményeivel, gazdasági és lakóépületeivel, valamint lakásberendezésével is. Nincsenek tekintettel sem a házi, sem a vetőmag szükségletre, sem pedig a hatóságilag megállapított maximális árakra. Igen sokszor fizetés és elismervény nélkül veszik el, amire szükségük van. Magánlakásokat feltörve garázdálkodnak s akként veszélyeztetik a magánvagyonot, hogy az ellen a hatóságok sem tudnak kellő védelmet nyújtani.

E percben kapom a jelentést arról, hogy Papolc községben egy Rosenkrantz nevű német hadnagy beállítva az ott talált cséplőgépeket, mindenkinek a gabonáját, már hetek óta csépeletti és szállíttatja. Az elszállított áruért eddig sem nem fizetett, sem arról elismervényt nem adott. Erőszakoskodásokat követ el. Ma például Bede Károly bírót és Bajkó Lajos ottani birtokost, mert a cséplőgép üzemét a gépész távolléte miatt pontban reggeli 7 órakor meg nem kezdhetette, járőrével elfogatta és a vármegyei tisztí főügyész, írásbeli jelentése szerint — bár a gép kevéssel 7 óra után megindult — még a déli órákban is letartóztatásban tartotta. Ez a hadnagy is kicsépeletti mindenkinek egész készletét, sem a meglévő állatok eltartására, sem vetőmagra egy szemet sem hagy.

Politikai és morális szempontból is ugyan káros hatásúak ezek a — sajnos — naponként előforduló esetek, mert egyesek látják, hogy a német katonák önkényeskedései elől őket megvédeni nem tudjuk.

Mi pedig hiába fordulunk parancsnokságaikhoz, hiába a kormánybiztoshoz. Ma Nagyméltóságodnak táviratilag is bejelentettem sérelmeinket s utalva azok súlyos következményeire, ezuttal is kérem sürgős intézkedését.

Fogadja Nagyméltóságod őszinte tiszteletem nyilvánítását.
Sepsiszentgyörgy 1916 november 4-én

Főispán

■ Microf. R. P. Ungară, r. 74, c. 322—325; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség, K. 26, Központilag iktatott és irattározott iratok. 1916—XVI—326.

Comiteul suprem al comitatului Trei Scaune
Nr.23.1916
Confidențial
Secret

Exceleñței Sale domnului prim-ministru regal ungar

Budapesta

TELEGRAMA dv. cu numărul 6762 confidențial am primit-o personal de la un detașament de transmisiuni german care este în garnizoană aici, pentru că liniile noastre de comunicații prin poștă și telegraf, din păcate, nici pînă astăzi n-au fost restabilite, cu toate că, încă de mult, am făcut demersuri în acest sens.

Administrația comitatului, în frunte cu vicecomitele, s-a întors încă de la data de 17 luna trecută; iar în ce mă privește, la 24 mi-am reluat funcția la sediul meu.

Constatările mele privind pagubele sînt favorabile, devastările pricinuite de invadare ¹ nu sînt așa de mari cum ne-am așteptat. Doar cîteva case din

¹ Autorul are în vedere intrarea trupelor române în Transilvania.

zona centrală a comitatului au ars și aceasta în mare parte este efectul întâmplării și nu al incendierii intenționate. Griul netreierat ne-a rămas integral și o mare parte din cel treierat a fost găsit. Efectivul de animale rămas la noi în majoritate în zona de frontieră nu a suferit multe pierderi. Românii au jefuit în special casele, prăvăliile și depozitele. În acest caz au făcut însă o treabă temeinică. Nici o prăvălie sau depozit n-a rămas nespert. Culturile noastre de cartofi, sfeclă și porumb stau neculese pe câmp.

Avînd în vedere că în anul economic ce a trecut am avut o recoltă abundentă din toate culturile, consider că hrana ce trebuie repartizată locuitorilor este asigurată; iar cît privește cartofii, dacă îi vom putea scoate, vom avea chiar un surplus mare.

Din această cauză și în plus datorită recoltei proaste din comitatul Békés, pe refugiați îi așteaptă o iarnă foarte grea, și pentru a ne putea organiza producția economică — dacă situația militară ne îngăduie — consider că locuitorii trebuie să se întoarcă cît mai repede și, dacă se poate, înainte de sosirea iernii. Pentru reinstalarea lor aici există toate condițiile.

Inviaza română a fost din punct de vedere al politicii naționale, în ceea ce-i privește, mai reușită — cred — decît din punct de vedere militar. Trebuie să recunoaștem că ei au cîștigat pe deplin de partea lor populația rămasă acasă, dar mai ales pe români. Aceștia, în timpul scurtei ocupații inamice, s-au bucurat de drepturi pe care nu le avuseseră pînă atunci. Militarii români au împărțit între ei alcoolul găsit în fabricile de spirt, în stocurile din prăvăli și depozite; au acordat sprijin militar pentru luarea în posesiune a bunurilor populației refugiate. Unii comandanți au împărțit chiar și pămînt, în mod gratuit. Este epoca petrecerilor și a marii libertăți pentru românii rămași acasă, epocă de care își vor aminti cu nostalgie multă vreme, deoarece militarii români invadatori au fost generoși. Au dat cu lărghețe mină liberă celor rămași acasă asupra averilor celor refugiați iar ei, orbiți de foloasele averii, fără să se mai gîndească că noi ne-am putea întoarce, s-au înfruptat fără grijă din bunurile altora. Ordinea severă reintrodusă acum odată cu revenirea la legalitate are — se înțelege — un gust amar.

Sufletele lor au fost deci cîștigate cu mijloace destul de primitive.

Și avantajele lor materiale sînt mari, deoarece românii au rămas cu toții acasă, iar cei rămași acasă nu numai că nu au suferit de mizeria și avaturile refugiului, dar în modul mai sus arătat și-au sporit și averea.

Pot afirma așadar cu curaj că, prin consecințele invaziei, în comitatul meu bilanțul avuției secuimii și a românimii prezintă mari diferențe.

Urmarea firească a situației descrise este înmulțirea cazurilor de delictе comise de cei rămași acasă. În marea lor majoritate acestea constituie aten-tate contra proprietăților, dar numeroase sînt și cele cu caracter politic și militar. Cercetările pe teritoriul comitatului sînt în curs. Un mare număr a plecat de bună voie cu armata inamică în retragere. Principalii vinovați care au rămas acasă sînt ridicați acum de jandarmi și duși la detașamentul biroului de informații militare înființat aici recent, iar de acolo la tribunalul militar, respectiv în fața Procuraturii regale. Rapoarte detaliate asupra acestora voi putea trimite numai din timp în timp, pentru că pînă în prezent nu dispun de date reale.

Românii invadatori s-au purtat în general destul de indulgent cu cei rămași acasă. Izolat, au fost firește și situații contrare. Nici secuii rămași acasă în număr considerabil nu se plîng prea mult.

Din contră, mai multe plângeri sînt acum la adresa acelor militari germani care sînt aici cu unități de aprovizionare ale trupelor ce luptă la granițele noastre. Aceștia pradă populația de tot ce au lăsat românii. Ei fac rechiziționări silnice peste tot. Iau nutrețurile, treieră grînele, folosindu-i pe locuitorii noștri, mașinile noastre, fără să ne întrebe, dispun nelimitat de averea tuturor, de produsele și clădirile gospodărești, de locuințe, precum și de mobilierul din locuințe. Nu țin cont nici de nevoile de hrană, nici de necesarul de semințe și nici de prețurile maxime stabilite de autorități. De multe ori, iau ce au nevoie fără plată și fără a elibera chitanțe. Prin spargerea locuințelor particulare comit asemenea jafuri, periclitînd proprietatea personală, încît împotriva acestora nici autoritățile nu pot acorda ocrotirea necesară.

Chiar acum am primit un raport că în comuna Păpăuți un locotenent german numit Rosenkrantz a pus în funcțiune mașinile de treierat pe care le-a găsit acolo, treieră de mai multe săptămîni cerealele oamenilor și le expediază. Pentru marfa expediată pînă acum nici nu a plătit și nici vreo chitanță nu a dat. El comite abuzuri. Azi, de exemplu, a pus să fie arestați de patrula sa primarul Bede Károly și Bajkó Lajos, proprietar de acolo, pentru că în lipsa mecanicului mașina de treierat nu a putut funcționa exact de la ora 7. Potrivit raportului scris de procurorul șef județean, cu toate că mașina a pornit cu puțin după ora 7, cei doi mai erau la prînz în arest. Acest locotenent treieră la toți locuitorii întreaga recoltă și nu lasă nici un bob, nici pentru animalele existente, nici pentru sămînță.

Aceste întîmplări care — din păcate — se petrec zilnic sînt foarte dăunătoare din punct de vedere politic și moral pentru că unii văd că împotriva acestor samavolnicii ale militarilor germani noi nu-i putem apăra.

Iar noi în zadar ne adresăm comandamentelor lor, în zadar comisarului guvernamental. Astăzi am raportat și telegrafic Excelenței Voastre plîngerile noastre, referindu-mă la consecințele grave, și vă rog și cu acest prilej, să luați măsuri urgente.

Primiți, Excelența Voastră, sincerele mele considerații.

Sf. Gheorghe, 4 noiembrie 1916

Comite suprem

265

1916 <octombrie 27>/noiembrie 9, Paris. **Raportul lui E. d'Hestroy către Beyens în legătură cu opiniile ministrului plenipotențiar al Italiei la Paris, T. Tittoni, despre problemele balcanice și greșeala Antantei de a nu fi fructificat la timp alianța cu România.**

Légation de Belgique
No. 8212/3327
Confidentiel

Paris, le 9 Novembre 1916

Monsieur le Baron,

MONSIEUR Tittoni m'a reçu ce matin pour la première fois. Il m'a donné l'impression d'un homme intelligent, ambitieux, fort au courant des questions balkaniques, mais aigri par les succès diplomatiques. Sa santé est rétablie toutefois, elle ne lui permet pas de supporter le fardeau écrasant

de l'Ambassade d'Italie. Il est heureux de reprendre sa place au Sénat et de passer la main à un ambassadeur jeune, actif et robuste, le Marquis Salvago-Raggi.

„J'ai déclaré brutalement — dit l'ambassadeur — au Quai d'Orsay ¹ et à la Consulta ² que la prolongation de la guerre est due en grande partie à la crise d'hommes d'Etat. Nous avons commencé la guerre sans avoir un diplomate capable de tenir d'une main ferme le Gouvernail de l'Entente. Durant l'hiver 1915, j'ai suggéré à la Russie de céder à la Roumanie la partie montagneuse de la Bessarabie. C'était, non seulement la réparation d'une injustice, mais un acte politique. Qu'importait à la Russie, la perte d'un million d'habitants dont les regards sont sans cesse tournés vers Bucarest, si elle conservait avec Reni l'accès du Danube. Elle s'attachait ainsi à jamais un pays dont l'amitié lui est précieuse. A la suite de cette cession, la Roumanie eut déclaré la guerre aux Empires centraux en même temps que l'Italie, c'est à dire au moment où sa coopération eut été efficace. A cette époque la Serbie n'était pas encore vaincue et l'Entente grâce à l'alliance roumaine, eut été en mesure d'encercler ses ennemis et de maintenir la Bulgarie dans neutralité. Au mois d'Août 1916, le concours du Royaume Danubien était tardif et, partant, inutile. Je n'ai pas hésité à le marquer à Paris et à Rome. Obligées de faire front en Dobroudja et en Transylvanie, les armées roumaines se sont montrées inférieures à leur tâche et n'ont pas ménagé les déceptions aux alliés. Elles sont pour nous une cause de trouble et de faiblesse. Nul ne peut prévoir l'issue de la guerre balkanique et, quant à moi, je ne suis pas certain du tout d'une marche victorieuse russo-roumaine sur Sofia et sur Constantinople. Cette marche est subordonnée à une guerre de mouvement, car une guerre de positions laisserait les ennemis en présence pendant des mois. Vous verrez qu'on va encore arguer du manque d'armes et de munitions pour justifier l'inactivité des troupes. C'eut été néanmoins une faute, je le reconnais volontiers, d'abandonner la Roumanie, de la laisser cueillir par l'Allemagne ...³.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, l'assurance de mon très profond respect.

E. de Gaiffier

■ Microf. Belgia, r. 24, c. 128—129; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, France, Série non reliée, vol. 15.

Legatia Belgiei
Nr. 8212/3327
Confidențial

Paris, 9 noiembrie 1916

Domnule baron,

DOMNUL Tittoni m-a primit pentru prima dată în această dimineață. El mi-a făcut impresia unui om inteligent, ambițios, foarte la curent cu problemele balcanice, dar plictisit de insuccesele diplomatice. Sănătatea sa s-a restabilit, totuși ea nu-i permite să suporte povara apăsătoare a Ambasadei

Italiai. El e fericit să-și reia locul în Senat și să predea funcția unui ambasador tânăr, activ și robust, marchizul Salvaggio-Raggi.

„Am declarat brutal — a spus ambasadorul la Quai d'Orsay ¹ și la Consulta ² — că prelungirea războiului se datorează în mare parte crizei de oameni de stat. Noi am început războiul fără a avea un diplomat în stare să țină cu mână fermă cîrma Antantei. În timpul iernii 1915, am sugerat Rusiei să-i cedeze României partea muntoasă a Basarabiei. Aceasta nu însemna numai repararea unei nedreptăți, ci și un act politic. Ce însemna pentru Rusia pierderea unui milion de locuitori ale căror priviri sînt fără încetare îndreptate spre București, dacă ea păstra prin Reni accesul la Dunăre. Ea își apropia astfel o țară a cărei prietenie îi este de preț. Ca urmare a acestei cedări, România ar fi declarat război Imperiilor Centrale în același timp cu Italia, adică în momentul în care cooperarea sa ar fi fost eficace. În acea perioadă, Serbia nu era încă învinsă și Antanta, grație alianței române ar fi fost în măsură să-și încercuiască dușmanii și să mențină Bulgaria în neutralitate. În luna august 1916, concursul Regatului dunărean era tardiv și ca atare, inutil. N-am ezitat să arăt aceasta la Paris și la Roma. Obligate să facă front în Dobrogea și în Transilvania, armatele române s-au arătat inferioare sarcinii lor și nu i-au menajat pe Aliați în a-i deceptiona. Ele sînt pentru noi un prilej de tulburare și de slăbiciune. Nimeni nu poate prevedea ieșirea din războiul balcanic și în ceca ce mă privește, nu sînt complet sigur de un marș victorios ruso-român asupra Sofiei și Constantinopolului. Acest marș este subordonat unui război de fluctuație, întrucît un război de poziții i-ar lăsa pe inamici, față în față, timp de luni de zile. Veți vedea că se va mai invoca lipsa de arme și de muniții pentru a justifica inactivitatea trupelor. Ar fi fost fără îndoială o greșeală, o recunosc sincer, de a abandona România, de a o lăsa culeasă de Germania...³.

Primiți vă rog, domnule baron, asigurarea profundului meu respect.”

E. de Gaiffier

266

1916 decembrie <6>/19, Budapesta. Scrisoarea lui Sándor către comandantul trupelor germane din București, prin care acesta din urmă este rugat să permită poliției ungare să caute în arhive documente compromițătoare pentru românii din Transilvania care s-au retras cu armata română, motivînd că aceștia sînt împotriva maghiarilor și pentru unirea cu România.

Magyar Királyi Belügyminiszter

Budapest, 1916 évi december hó 19-án

Mélyen Tisztelt Barátom

AZOK a szomorú tapasztalatok, melyeket a hazai román intelligenciához tartozó egyes egyéneknek az itt réájuk váró kötelességek teljesítése helyett Romániába való átszökése és ott az ellenünk irányuló politikai mozgalmakba

¹ Sediul Ministerului de Externe al Franței.

² Sediul Ministerului de Externe al Italiei.

³ În continuare despre atitudinea ambasadorului Italiei față de problema Greciei.

való részvétel által tanúsított, hazafiatlan magatartása tekintetében már előbb is szereztünk, de még inkább azon tény, hogy a részben az ő agitációjuk eredményeképpen bekövetkezett romániai ellenséges betörés alkalmával ők mint vezetők szerepeltek és a megszállott területek román lakosságának — velük úgy látszik, összeköttetésben álló intelligenciája közül — igen sokakat sikerült arra csábítani, hogy az ellenség ittléte alatt annak szolgálatába álljon, visszavonulása alkalmával pedig vele együtt Romániába távozzék: indokoltá teszi, hogy az eddiginél is nagyobb figyelmet fordítsunk a hazai románok intelligensebb elemeinek Romániával fenntartott, elég sűrű érintkezéseire és összeköttetéseire, melyek mint ezen eredmények mutatják — nemcsak ártatlan kulturális és gazdasági térre szorítkoztak, hanem politikai természetűek is voltak és egyeseknél egyenesen hazaárulássá fajultak.

A múltat illetőleg is érdekes, a jövőre való tájékozás szempontjából pedig egyenesen szükséges lenne a lehetőségig megállapítani, hogy a hazai románság köréből kik voltak azok, akik ilyen érintkezést és összeköttetést fenntartottak és ezek milyen mértékben vettek részt a Romániában ellenünk irányuló politikai mozgalmakban, de különösen, hogy fejtettek ki és milyen működést idehaza? Ennek megállapítása céljából az igazságügyi miniszter úrral együtt megtettük az előintézkedéseket a szükséges rendőri nyomozatoknak és bírói vizsgálatoknak keresztülvitele iránt. A dolog természete szerint azonban teljesen hű képet csak úgy kaphatnánk, ha követhetnők azon szálakat is, melyek Romániába vezetnek s illetőleg onnan indultak ki. Erre a legjobb volna a mostani alkalom, amidőn a magunk és szövetségeseink győzedelmes csapatai Románia területének nagy részét, közöttük az ország fővárosát is — elfoglalták és ott hatalmukba kerítették a hivatalok és különböző politikai egyesületek levéltárait is, melyekben ha a legterhelőbbeket a menekülés alkalmával az illetők magukkal vitték is — még mindég sok erre vonatkozó érdekes adat lehet. Azonkívül pedig Romániában sok a háború alatt ott rekedt magyar és német ember, akiknek alkalma volt a tőlünk átszökötteknek magatartását megfigyelhetni és akik kihallgatás esetén bizonyára adatokat szolgáltatnának. Felteszem ugyan, hogy a katonai hatóságok is igyekeznek e tekintetben a magukét megtenni, de (főleg miután a legtöbb parancsnokság német) egészen más körben fog az ő működésük mozogni, mint a mi minket közelebből érdekel és a minek megállapítására sokkal alkalmasabbak a mi polgári rendőri közégeink, kik a szükséges helyi és nyelvismeretekkel rendelkeznek, sőt — régebbi megfigyelések alapján — az egyes embereket magukat is ismerik. Mindezek alapján szükségesnek tartanám tehát, hogy a lehető legsürgősebben leküldhessük Romániába rendőri hatóságainknak néhány ügyes emberét és ezeknek ott a katonai hatóságok részéről mód és alkalom nyújtassék arra, hogy az e célból szükséges kutatásokat teljesíthessék.

Ez iránt intézkedni azonban csak úgy lehet, hogy ha erre a katonai parancsnokságok — különösen pedig a németek megadják nekünk az engedélyt, saját parancsnokságaikat pedig közgeinknek megfelelő támogatására utasítják, miért is bátor vagyok azon kéréssel fordulni Hozzád, hogy ezen engedélyt illetőleg utasítás kiadása céljából hadseregfőparancsnokságunk útján a szükséges lépéseket megtenni és az eredményről engem értesíteni méltoztassál.

Együttal kérlek, fogadd kiváló tiszteletem nyilvánítását, mellyel vagyok.
igaz hived

J. Sándor de Csikszentmihály

■ Microf. R. P. Ungară, r. 74, c. 14—16; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi Levéltár. Miniszterelnökség. K 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1917 XII — 52.

Ministrul de interne regal ungar

Budapesta, 19 decembrie 1916

Multstimate prietene

ACELE experiențe triste pe care le-am avut pînă acum în ce privește atitudinea lipsită de patriotism a unor indivizi aparținînd intelectualității române din țară ca, în loc să se achite de îndatoririle lor de aici, fug în România și participă acolo la mișcări politice îndreptate împotriva noastră, dar mai cu seamă faptul că în timpul invaziei dușmănoase din partea României, intervenită parțial ca rezultat al agitației desfășurate de ei, un rol de conducere l-au avut și unii dintre intelectualii populației române din teritoriile ocupate de trupele invadatoare venind din România — cu care se pare că erau în legătură — reușind să-i ademenească pe mulți să intre în serviciul dușmanului în timp ce se aflau aici, iar odată cu retragerea lor să plece împreună în România, toate acestea ne oferă motive pentru a acorda o atenție și mai mare contactelor și legăturilor destul de numeroase pe care le întrețin cu România elementele mai luminate din țara noastră, care — după cum rezultă din informații — nu s-au limitat doar la domenii culturale și economice inofensive, ci au fost și de natură politică, degenerînd la unii în trădare de patrie.

Este interesant pentru trecut, iar din punct de vedere al orientării pe viitor ar fi de-a dreptul necesar ca, pe cît este posibil, să depistăm cine au fost aceia din cercurile românilor din țară, care au avut asemenea contacte și legături și în ce măsură au luat parte ei la mișcările politice din România îndreptate împotriva noastră, dar în mod deosebit, ce activitate și în ce mod au acționat aici acasă. În scopul investigării acestora împreună cu Ministerul de Justiție am luat măsuri preliminare pentru declanșarea cercetărilor polițienești și a anchetelor judiciare. Potrivit însă naturii acțiunii, o imagine reală ne-am putea face numai dacă am avea posibilitatea să urmărim firele care duc în România și respectiv au pornit de acolo. Pentru aceasta prilejul cel mai bun ar fi acum, cînd trupele victorioase ale noastre și cele ale aliaților noștri au ocupat o mare parte din teritoriul României, inclusiv capitala, unde au capturat și arhivele oficiale și cele ale diferitelor asociații politice, în care, chiar dacă cele cu implicații mai grave au fost mutate de cei în cauză, cu prilejul evacuării, ar putea, chiar și așa, să mai existe multe date interesante care se referă la această problemă. În afară de aceasta, în România există mulți unguri și germani blocați acolo din cauza războiului, care au avut ocazia să urmărească atitudinea celor fugiți de la noi și care în cazul unor interogatorii ar putea probabil să ne furnizeze informații. Chiar presupunînd că și autoritățile militare se vor strădui să acționeze în ce le privește în această direcție, însă (întrucît cele mai multe comandamente sînt germane) ei vor acționa totalmente în alte direcții decît ceea ce ne interesează pe noi mai de aproape

și pentru investigarea cărora sînt mult mai corespunzătoare organele noastre polițienești civile, care dispun de cunoștințele necesare de limbă și cunosc mai bine locul, mai mult, pe baza unor urmăriri mai vechi cunosc chiar pe unii oameni. Avînd în vedere toate acestea, aș considera deci necesar să putem trimite în România cîțiva oameni versați din cadrul autorității noastre polițienești, cărora autoritățile militare de acolo să le dea posibilitatea să întreprindă investigațiile necesare în acest scop.

În această direcție însă vom putea lua măsuri numai dacă comandamentele militare și, în special germanii, ne vor da aprobarea iar comandamentelor noastre li se va dispune de către cei în drept să acorde sprijin agenților noștri, drept pentru care vin a ruga pe Domnia Voastră să binevoiască să facă demersurile necesare la Comandamentul Suprem al armatei noastre în vederea aprobării, precum și a transmiterii indicațiilor, comunicîndu-mi rezultatul.

Totodată vă rog să primiți deosebitul meu respect.

Al Vostru credincios
J. Sándor de Csikszentmihály

267

<1916 decembrie 19>/1917 ianuarie 1. **Raportul lt. col. Marchal, din Misiunea Militară franceză în România, către generalul Henri Mathias Berthelot, șeful Misiunii Militare, în legătură cu instalarea Cartierului General al Corpului 3 Armată la Căiuți; poziția și planul de luptă pe frontul Trotuș; raporturile dintre armatele rusă și română.**

Au Q<uartier> G<énéral> du 3e C<orps> A<rmée>, le 1-er Janvier 1917

Le Lieutenant Colonel Marchal à Monsieur le Général Berthelot
au Grand Quartier Général

I

LE Quartier Général du 3e Corps s'est installé hier 31 Décembre à Caiuțul. Aujourd'hui j'ai reconnu avec le Général Vaitoianu et le Commandant Landrot une partie de la position du Trotus. Les travaux d'organisation de cette position ont été commencés sous la direction du Général russe Chochine qui réside a Bakau. Le plan de cette organisation est loin de nous donner satisfaction: le Général Vaitoianu aurait désiré avec raison que la 1-ère ligne de tranchées suive le bas des pentes au nord du Trotus, de façon à prendre sous un feu rasant le magnifique champ de tir de la vallée; — Au contraire ces tranchées suivent d'une façon générale une ligne à mi-pente, qui donne à des feux fichants sur le fond de la vallée, et devant laquelle il y a un angle mort important. De plus ce qui est plus grave, le réseau de fil de fer n'est presque nulle part battu par les feux de la 1-ère ligne ¹. Il est impossible de modifier le plan précédemment établi, mais nous avons l'intention de pallier aux inconvénients qu'il présente:

1. en installant partout où il sera possible des mitrailleuses a¹, a², a³ permettant de flanquer le réseau de fil de fer actuellement commencé.

2. en installant aux bas des pentes, c'est-à-dire en avant du réseau de fil de fer un certain nombre de points d'appui avancés b^1 , b^2 , b^3 occupés par quelques mitrailleuses, protégés par des fils de fer et flanquant tout le terrain en avant du bas des pentes.

3. en installant à proximité immédiate de la ligne principale de défense c'est-à-dire à mi-pente, quelques pièces de 75 (c^1 , c^2 , c^3) ayant également un rôle de flanquement, mais plus large que celui rempli par les mitrailleuses et battant tout le terrain entre le Trotus et le bas des pentes².

La 6e Division est actuellement à Caiușul en réserve d'armée. Le Général Vaitoianu va demander au Général Commandant de la 2e Armée l'autorisation de prélever sur elle le nombre de travailleurs nécessaires pour exécuter les travaux d'amélioration indiqués ci-dessus.

II

Je crois devoir insister de nouveau sur les rapports difficiles, qui existent entre Russes et Roumains. Les Russes agissent comme en pays conquis et mécontentent tout le monde habitants et autorités locales. Au point de vue strictement militaire, le mélange et le contact d'éléments russes et roumains occasionnent des froissements continuels; Tout ce qui sera fait en vue de diminuer les points de contact sera bien vu des Roumains qui désireraient particulièrement avoir des zones d'action et de cantonnement bien distinctes de celles des Russes.

III

J'ai reçu, le 29 Décembre, un télégramme du Général Vuillemin, ainsi conçu: „Avant de distribuer instructions envoyées hier, attendez note rectificative“.

J'ai l'honneur de rendre compte que je n'ai pas encore reçu les instructions en question.

Marchal

■ Microf. Franța, r. 174, c. 158—160; Archives Historiques Militaires, Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 17 N 551, carton 14, doss. 2.

La Marele Cartier General al Corpului 3 Armată, 1 ianuarie 1917

Lt. col. Marchal către
domnul general Berthelot
la Marele Cartier General

I

CARTIERUL General al Corpului 3 de Armată s-a instalat ieri, 31 decembrie, la Căiuși. Astăzi am făcut recunoașterea, împreună cu generalul Văitoianu și maiorul Landrot, a unei părți a pozițiilor de pe Trotuș. Lucrările de organizare a acestei poziții au fost începute sub conducerea generalului rus Șokin, care are reședința la Bacău. Planul acestei organizări este departe de a ne satisface. Generalul Văitoianu ar dori, pe drept, ca prima linie a tranșelor să urmeze acolo, partea inferioară a pantelor de la nord de Trotuș, în așa fel încât să prindă sub foc razant întinsul câmp de tir al văii. Din contră,

aceste tranșee urmează, în general, o linie la jumătatea pantei, care permite acoperirea fundului văii cu foc și în fața căreia este un important unghi mort. În plus, ceea ce este mai grav, rețeaua de sîrmă ghimpată nu este aproape nicăieri în bătaia focurilor primei linii¹. Este imposibil de modificat planul stabilit inițial; dar noi avem intenția de a remedia inconvenientele pe care acesta le prezintă:

1. instalînd peste tot unde va fi posibil mitraliere a¹, a², a³, care să permită flancarea rețelei de sîrmă ghimpată a cărei instalare începe acum;

2. instalînd în josul pantelor, deci înaintea rețelei de sîrmă ghimpată, un anumit număr de puncte de sprijin avansate b¹, b², b³, ocupate de cîteva mitraliere, protejate de rețeaua de sîrmă ghimpată și flancînd întreg terenul în fața părții inferioare a pantelor.

3. instalînd în imediata apropiere a liniei principale de apărare, deci la jumătatea pantei, cîteva tunuri de 75 (c¹, c², c³), avînd, de asemenea, un rol de flancare, dar mult mai larg decît cel îndeplinit de mitraliere și acoperînd întreg terenul între Troțuș și baza pantelor².

A 6-a Divizie este acum la Căiuți în rezerva armatei. Generalul Văitoianu va cere generalului comandant al Armatei a 2-a autorizația de a scoate din aceasta numărul de lucrători necesari pentru a executa lucrările de ameliorare indicate mai sus.

II

Cred că trebuie să insist asupra raporturilor dificile care există între ruși și români. Rușii acționează ca într-o țară cucerită și nemulțumesc pe toată lumea, locuitori și autoritățile locale. Din punct de vedere strict militar, colaborarea și raporturile între militarii ruși și români dau ocazie la neînțelegeri continue. Tot ce s-ar putea face în vederea reducerii posibilităților de contact ar fi bine văzut de români, care ar dori în mod deosebit să aibă zone de acțiune și de cantonare cu totul distincte de cele ale rușilor.

III

Am primit, la 29 decembrie, o telegramă de la generalul Vuillemin astfel concepută: „Înainte de a difuza instrucțiunile trimise ieri, așteptați nota lămuritoare“.

Am onoarea de a raporta că eu nu am primit încă instrucțiunile respective.

Marchal

268

<1916 decembrie 26>/1917 ianuarie 8, Paris. **Raportul lui I. Lambert către M. F. F. Willems în legătură cu întîrzierea ajutoarelor Rusiei pentru România și cu situația armatei române.**

Confidentiel

Paris, le 8 Janvier 1917

Roumanie

LES avis restent partagés sur les causes réelles des retards apportés dans le secours russe à la Roumanie. En Roumanie, les Roumains et même les

^{1. 2} Crochiuri asupra pozițiilor pe frontul Troțuș.

observateurs étrangers sont enclins à croire à une arrière pensée politique. D'après eux, la Russie a voulu rendre inévitable l'évacuation de tout le pays pour justifier la répudiation des accords du mois d'août en le reconquérant ensuite. Une suspicion naturelle et certaines imprudences de langage de la part d'officiers russes ont donné lieu à ce soupçon que l'on explique par la volonté de la Russie de se ménager des communications avec Constantinople en annexant la Dobroudja.

Les représentants alliés à Petrograd ne pensent pas que ces inquiétudes soient fondées. Ils attribuent la tournure fâcheuse de la campagne des Balkans à une imprévoyance qui fut aussi grande du côté russe que du côté roumain.

Quoi qu'il en soit, les troupes russes, qui sont nombreuses et excellentes, semblent ne vouloir résister sérieusement que sur le Pruth. Partout ailleurs elles n'ont organisé que des positions rudimentaires.

Lorsque la situation sera consolidée, le Roi et la Reine de Roumanie ont, paraît-il, l'intention de se rendre auprès du Tzar pour l'amener à intervenir énergiquement en leur faveur.

L'armée roumaine, encore engagée sur le front, comprend six divisions sous les ordres du général Averesco. La réorganisation de l'armée est en bonne voie et il semble que les premières évaluations furent très pessimistes. Les appréciations russes tendent d'ailleurs à sous-estimer le concours futur des forces roumaines.

On compte que pour le mois de mai quinze divisions d'environ 20 000 hommes seront prêtes à reprendre la lutte dans de bonnes conditions. L'armée roumaine a fait une dure école, mais d'après les officiers étrangers qui s'occupent de la reconstituer cette leçon ne fut pas perdue, et ils affirment qu'au printemps les unités qui rentreront en scène seront aguerries et solides.

le capitaine commandant,
I. Lambert

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 146— 147; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance générale, doss. 10 943.

Confidentiaľ

Paris, 8 ianuarie 1917

România

PĂRERILE rămîn împărțite asupra cauzelor reale ale întîrzierii ajutoarelor ruse față de România. În România, românii și chiar observatorii străini sînt înclinați să creadă într-o idee politică preconcepută. După ei, Rusia a vrut să facă inevitabilă evacuarea întregii țări pentru a justifica faima acor-durilor din luna august, recucerind-o mai apoi. O suspiciune firească și unele imprudențe de limbaj din partea ofițerilor ruși, au dat loc acestei bănuieli care se explică prin voința Rusiei de a-și înlesni comunicațiile cu Constantinopolul, prin anexarea Dobrogei.

Reprezentanții Aliaților la Petersburg nu cred că aceste îngrijorări sînt întemeiate. Ei atribuie întorsătura neplăcută a campaniei din Balcani unei lipse de prevedere care a fost tot atît de mare din partea rusă, cît și din cea română.

Oricum ar fi, trupele ruse, numeroase și excelent pregătite, par a nu putea rezista serios decât pe Prut. Dealtfel, pretutindeni ele nu au organizat decât poziții rudimentare.

Cînd situația se va consolida, regele și regina României se pare că au intenția de a se duce la țară pentru a-l face să intervină energic în favoarea lor.

Armata română, angajată încă pe front, cuprinde 6 divizii sub ordinea generalului Averescu. Reorganizarea armatei este pe calea cea bună și se pare că primele estimări au fost prea pesimiste. Aprecierile rusești tind, dealtfel, să subestimeze concursul viitor al forțelor române.

Se socotește că în luna mai, 15 divizii de aproximativ 20 000 de oameni vor fi gata să reia lupta în bune condițiuni. Armata română a primit o lecție dură, dar potrivit ofițerilor străini care se ocupă să o refacă, această lecție nu a fost pierdută și ei afirmă că în primăvară unitățile care vor intra în scenă vor fi călite și solide.

Căpitanul comandant,
I. Lambert

269

1917 ianuarie <3>/16, Paris. **Raportul lui I. Lambert către M. F. F. Wiellemans, în legătură cu strategia și tactica rusă față de situația frontului și evacuarea trupelor române în Rusia.**

Confidentiel

Paris, le 16 Janvier 1917

Roumanie

LE général Sakharoff est hésitant et faible. Les ordres succèdent aux contre ordres. Après la prise de Braila, il ordonna une contre attaque qu'il décommanda le lendemain, et, après avoir prescrit formellement que la résistance devait se stabiliser sur la ligne de Putna, il donna quelques jours plus tard des directives pour la défense du Trotus. L'idée dominante de sa stratégie est de se retirer sans cesse dans la direction de ses renforts en évitant de se laisser engager à fond. C'est d'ailleurs une méthode familière aux Russes et ils l'adoptent d'autant plus facilement qu'ils luttent sur un territoire qui n'est pas le leur.

La Roumanie, tout entière, sera bientôt abandonnée. Dès le commencement de ce mois, le général Mossolow, ministre du Tzar, parlait de préparer le transfert en Russie du Gouvernement roumain et du corps diplomatique.

Les neuf divisions roumaines, dont la réorganisation est en cours, sont cantonnées dans une zone distante d'environ cent kilomètres du Front. Le général Gourko voudrait, dès maintenant, les évacuer en Russie et les y répartir dans trois régions distinctes (notamment Pultawa et le Caucase). Ce projet inquiète le Gouvernement roumain qui y trouve de graves inconvénients: cet exode en territoire étranger démoralisera l'armée et déterminera un courant de désertion: la fragmentation en plusieurs tronçons détruira son unité si indispensable pour la résurrection nationale, enfin, un tel déplacement retardera de six semaines le moment où l'armée reconstituée pourra reprendre part à la lutte.

Tandis que le Gouvernement roumain adresse ses plaintes à Paris, il s'abstient de faire connaître ses doléances à Petrograd, et le rôle d'avocat permanent de sa cause auquel il convie la France commence à devenir très délicat pour les bonnes relations entre Paris et Petrograd. Le Quartier Général russe ne voit pas sans agacement la présence du général Berthelot aux côtés du Roi Ferdinand. C'est un témoin trop clairvoyant de l'incompétence du commandement, on sait qu'il éclaire le Roi de ses conseils et on lui attribue la résistance que fait celui-ci à l'évacuation de ses troupes en Russie.

Il est probable que le général Berthelot se rendra prochainement au Quartier Impérial pour tâcher d'avoir une conversation utile avec le Tzar.

Cédant à la pression de l'Allemagne, les Etats-Unis envoient leur représentant à Jassy. La gérance de la Légation de Bucarest sera confiée à un consul.

Le ministre de Hollande, sera probablement appelé à La Haye.

le capitaine commandant
I. Lambert

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 142—143; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance générale, doss. 10943.

Confidențial

Paris, 16 ianuarie 1917

România

GENERALUL Saharov este ezitant și slab. Ordinele succed contra-ordinelor. După luarea Brăilei, el a ordonat un contraatac pe care l-a comandat a doua zi și, după ce prescrisese oficial că trebuie să stabilizeze rezistența pe linia Putnei, câteva zile mai târziu a dat directive pentru apărarea Troțușului. Ideea dominantă a strategiei sale este de a se retrage continuu în direcția întăririlor sale, evitînd să se lase angajat temeinic. Este de altfel o metodă obișnuită la ruși și ei o adoptă cu atît mai ușor cu cît luptă pe un teritoriu care nu este al lor.

România, în întregime, va fi în curînd abandonată. De la începutul acestei luni, generalul Mosolov, ministrul țarului, vorbea de pregătirea transferului în Rusia, la guvernului român și a corpului diplomatic.

Cele 9 divizii române a căror organizare este în curs sînt cantonate într-o zonă, la depărtare de aproximativ 100 km de front. Generalul Gurko ar vrea, chiar de pe acum, să le trimită în Rusia și să le repartizeze acolo în trei regiuni distincte (mai ales Poltava și Caucaz). Acest proiect neliniștește guvernul român care vede în aceasta inconveniente mari: acest exod pe teritoriu străin va demoraliza armata și va determina un curent de dezertare; fragmentarea în mai multe tronsoane îi va distruge unitatea atît de indispensabilă pentru refacerea națională; în sfîrșit, o asemenea deplasare va întîrzia cu șase săptămîni momentul în care armata, refăcută, va putea relua lupta.

În timp ce guvernul român își adresează plîngerile la Paris, el se abține de a-și face cunoscute doleanțele la Petrograd și rolul de avocat permanent al cauzei sale, la care este invitată Franța, începe să devină foarte delicat pentru bunele relații dintre Paris și Petrograd. Cartierul General rus nu privește fără iritare prezența generalului Berthelot alături de regele Ferdinand. Este un martor prea clarvăzător al incompetenței Comandamentului; se spune

că îl instruiește pe rege cu sfaturile lui și i se atribuie rezistența pe care acesta o opune evacuării trupelor sale în Rusia.

Este probabil ca generalul Berthelot să plece în curînd la Cartierul imperial pentru a încerca să aibă o convorbire utilă cu țarul.

Cedînd presiunii Germaniei, Statele Unite și-au trimis reprezentantul la Iași. Girarea legației de la București va fi încredințată unui consul.

Ministrul Olandei va fi probabil rechemat la Haga.

căpitanul comandant,

I. Lambert

270

1917 ianuarie <9>/22, Le Hâvre. Nota ministrului de externe al Belgiei, L. conte d'Ursel, adresată miniștrilor Belgiei la Paris, Roma și Petrograd, avînd ca anexă un raport britanic referitor la consecințele ocupării României din punct de vedere al aprovizionării Imperiilor Centrale.

Ministère des Affaires Etrangères
Direction P No. 6266

Le Hâvre, le 22 Janvier 1917

Monsieur,

J'AI l'honneur de vous faire parvenir, sous ce pli, la copie d'un rapport adressé au Secrétaire d'Etat des Affaires Etrangères par un fonctionnaire distingué du Foreign Office et qui renferme d'intéressantes appréciations sur les conséquences de la conquête de la Roumanie au point de vue de l'approvisionnement des Empires Centraux.

Vous voudrez bien considérer ce document comme *confidentiel*. Veuillez agréer etc...

Pour le Ministre
Le Secrétaire général,
(signé) Baron van der Elst

ANNEXE

La menace de l'invasion de la Roumanie est un facteur des plus importants dans toute considération sur la question de l'alimentation dans les Empires du Centre, durant l'année à venir. A part les considérations d'ordre politique et stratégique trop évidentes pour que l'on s'y étende, il est hors de doute qu'il y a un autre motif qui se cache sous l'immense effort que font les Empires du Centre pour occuper les riches plaines de la Roumanie; ce motif est notamment le besoin urgent de maintenir les stocks de fourrages qui s'épuisent, en accaparant les énormes quantités de grains enmagasinés en dedans des frontières de la Roumanie. C'est pourquoi, il y a intérêt à examiner jusqu'à quel point une occupation de ce pays, sans que ces stocks aient été entièrement détruits, mettrait l'ennemi à même de compléter ce qui lui manque en pain, céréales et fourrages.

Cette question a été examinée à fond par le „WAR TRADE INTELLIGENCE DEPARTMENT” dans un mémorandum dans lequel, après avoir comparé les besoins de l'Allemagne, les conclusions générales suivantes sont émises:

1. En cas d'un succès complet dans la présente campagne Roumaine, les Puissances du Centre pourraient entrer en possession de 5 000 000 de tonnes de céréales, et la part de l'Allemagne serait probablement de 3 000 000 de tonnes.

2. La quota part de l'Allemagne comprendrait environ 1 200 000 de tonnes de blé et 1 800 000 de tonnes de maïs et autres céréales fourragères.

3. Cette quantité améliorerait jusqu'à un certain point la situation de pain et représenterait une augmentation de 8 1/2% des stocks actuellement en existence de froment et de pain.

4. D'autre part, 1 800 000 tonnes de céréales fourragères ne remédieraient que insensiblement à la situation fourragère en Allemagne qui est si désespérée que les Autorités n'hésiteraient fort probablement pas à prendre les blés roumains pour remplacer les graines inférieures et les pommes de terre employées actuellement pour faire le pain, et que l'on pourrait utiliser alors comme fourrage.

En admettant que cette ligne de conduite fut suivie, la ration de pain resterait ce qu'elle est à présent, quant à la quantité, mais la qualité serait améliorée tandis que la situation du fourrage serait moins tendue.

Au mieux, l'Allemagne ne recevrait encore que 50% environ des quantités de fourrage dont elle a un besoin urgent pour maintenir ses troupeaux de bestiaux en bonne condition.

Les conclusions ci-dessus sont bien plus favorables à notre point de vue que je n'aurais osé l'espérer et elles ne sont que partiellement affaiblies par un autre mémorandum traitant du même sujet et que Sir James Wilson, délégué britannique à l'International Agricultural Institute à Rome, a eu l'obligeance de me préparer. Par une suite de calculs laborieux, trop longs à reproduire, Sir James Wilson arrive à l'estimation approximative suivante de la quantité de grains en Roumanie au 1er Novembre 1916, en tenant compte d'une consommation normale de trois mois depuis le 1er Août.

La production de seigle en Roumanie est si minime qu'elle n'a pas été prise en considération.

Grain	9 mois de consommation jusqu'au 31 juillet 1917	Disponible pour exportation	Total en Roumanie au 1-er Novembre 1916
	tonnes	tonnes	tonnes
Blé	700 000	1 800 000	2 500 000
Org ^e	100 000	500 000	600 000
Avoine	200 000	—	200 000
Maïs	1 200 000	1 200 000	2 400 000
TOTAL:	2 200 000	3 500 000	5 700 000

D'après ce tableau, la quantité totale des céréales en Roumanie au 1er Novembre était approximativement de 5 500 000 de tonnes, desquelles 2 200 000 de tonnes sont nécessaires pour 9 mois de consommation normale intérieure, jusqu'au 31 juillet 1917.

La Roumanie pourrait ainsi exporter 3 500 000 de tonnes de céréales, soit 1 800 000 de blé, 500 000 d'orge et 1 200 000 de maïs.

D'après l'expérience que nous avons de la conduite des Allemands dans les pays occupés, il y a peu de raison de supposer que l'ennemi laisserait dans

le pays une quantité suffisante de grains pour la consommation des habitants, mais Sir James Wilson est d'opinion que, même dans ce cas, si nous faisons part de la destruction des céréales pendant les opérations de guerre et des difficultés de transport, il n'est pas probable que l'ennemi soit à même d'exporter de la Roumanie avant le 1er Août prochain, plus de 3 500 000 de tonnes, quantité qu'il estime être, à présent, disponible pour l'exportation. Après avoir énuméré la production moyenne, l'importation et l'exportation des diverses céréales en Allemagne et en Autriche-Hongrie, durant les cinq dernières années, Sir James Wilson arrive aux conclusions suivantes :

„Si tout avait été normal, et en supposant que durant l'année courante, l'Allemagne, l'Autriche et la Hongrie avaient eu une récolte normale et que leur consommation était restée la même que dans la moyenne des cinq années avant la guerre, elles auraient eu à importer en blé, seigle, orge, avoine et maïs, ensemble 5 900 000 de tonnes (Allemagne 5 400 000 et Autriche 500 000).

Ainsi si nous supposons qu'elles aient été à même de s'assurer tout le surplus des céréales en ce moment disponibles pour l'exportation en Roumanie, c'est-à-dire 3 500 000 de tonnes, cela aurait constitué plus que la moitié de ce qu'en temps normal, ces pays importent de l'Etranger.

En ce qui concerne le blé seul, les 1 800 000 de tonnes disponibles pour l'exportation de la Roumanie auraient pratiquement représenté la moyenne de ce que les Empires du Centre importent de l'Etranger.

La moyenne approximative de la consommation annuelle intérieure des cinq céréales pour les cinq années antérieures à la guerre était :

	tonnes
Allemagne	32 700 000
Autriche-Hongrie	23 100 000
TOTAL :	55 800 000

Si nous supposons que les Empires du Centre sont capables de s'assurer la totalité des 3 500 000 de tonnes que l'on estime être disponibles pour l'exportation, en Roumanie, cette quantité de céréales serait suffisante pour nourrir toute la population des Empires du Centre — en ce qui concerne les céréales — au même taux qu'avant la guerre, pendant une durée de trois semaines environ et si l'Allemagne s'assurait cette quantité pour elle seule, cela lui permettrait de satisfaire aux besoins de sa consommation normale pendant cinq semaines environ.

■ Microf. Belgia, r. 34, c. 714—719; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Italie, Série non reliée, vol. 4.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția P nr. 6266

Le Hâvre, 22 ianuarie 1917

Domnule,

AM onoarea de a vă trimite, în acest plic, copia unui raport adresat secretarului de stat al afacerilor externe de către un distins funcționar de la

Foreign Office și care conține aprecieri interesante privind consecințele cuceririi României din punct de vedere al aprovizionării Imperiilor Centrale.

Vă rog să considerați acest document drept *confidențial*. Primiți vă rog...

Pentru ministru:

Secretarul general

(Semnat) baron van der Elst

ANEXA

Pericolul invaziei României este unul dintre factorii cei mai importanți sub toate aspectele în ceea ce privește problema alimentației în Imperiile Centrale pentru anul următor. În afara considerentelor de ordin politic și strategic, prea evidente pentru a mai fi arătate, fără îndoială, că există și alt motiv care se ascunde sub imensul efort pe care-l fac Imperiile Centrale să ocupe bogatele cîmpii ale României; acest motiv este în special nevoia urgentă de a menține stocurile de furaj care se epuizează, acaparînd enormele cantități de grîne înmagazinate în interiorul frontierelor României. Iată de ce este interesant de a vedea pînă la ce punct o ocupație a acestei țări, fără ca aceste stocuri să fi fost în întregime distruse, l-ar pune pe inamic în situația să completeze ceea ce-i lipsește în materie de pîine, cereale și furaje.

Această chestiune a fost examinată în detaliu de către „War Trade Intelligence Department” într-un memoriu în care, după ce prezenta nevoile Germaniei, au fost emise următoarele concluzii generale:

1. În cazul unui succes total în actuala campanie românească, Puterile Centrale ar putea intra în posesia a 5 000 000 tone cereale, iar partea Germaniei ar fi, probabil, de 3 000 000 tone.

2. Cota parte a Germaniei ar consta în aproximativ 1 200 000 tone grîu și 1 800 000 tone porumb, precum și alte cereale furajere.

3. Această cantitate ar ameliora pînă la un anumit punct situația pîinii și ar reprezenta o creștere de 8,5% a stocurilor actuale existente, de grîu și pîine.

4. Pe de altă parte, 1 800 000 tone cereale furajere n-ar remedia decît foarte puțin situația furajeră din Germania, situație atît de disperată încît autoritățile foarte probabil nu vor ezita să ia grîul românesc pentru a înlocui grînele inferioare și cartofii întrebuințați în prezent la facerea pîinii și care ar putea fi atunci utilizați ca furaje.

Admițînd că a fost urmată această linie de conduită, rația de pîine va rămîne ca în prezent în ceea ce privește cantitatea, iar calitatea se va îmbunătăți, în vreme ce situația furajelor nu va mai fi problematică.

În cel mai bun caz, Germania n-ar primi decît în jur de 50% din cantitatea de furaj de care are nevoie urgentă, ca să-și mențină cirezile de vite în bune condiții.

Concluziile de mai sus sînt mult mai favorabile, din punctul nostru de vedere, decît îndrăzneam să sper și ele nu sînt decît parțial diminuate de un alt memoriu, care tratează același subiect, și pe care Sir James Wilson, delegatul britanic la Institutul internațional de agricultură de la Roma, a avut amabilitatea de a mi-l pregăti. Printr-o serie de calcule laborioase, prea lungi pentru a fi reproduse, Sir James Wilson ajunge la următoarea estimare aproxi-

mativă a cantității de cereale din România la 1 noiembrie 1916, ținându-se seama de consumul normal în decurs de trei luni, cu începere de la 1 august.

Producția de secară în România este atât de redusă încît n-a fost luată în considerație.

Cereale	9 luni de consum pînă la 31 iulie 1917	Disponibil pentru export	Totalul în România la 1 Noiembrie 1916
	tone	tone	tone
Grii	700 000	1 800 000	2 500 000
Orz	100 000	500 000	600 000
Ovăz	200 000	—	200 000
Porumb	1 200 000	1 200 000	2 400 000
TOTAL:	2 200 000	3 500 000	5 700 000

Potrivit acestui tabel, cantitatea totală de cereale existente în România la 1 noiembrie era de aproximativ 5 500 000 tone, din care 2 200 000 tone sînt necesare pentru 9 luni de consum normal intern pînă la 31 iulie 1917.

România ar putea astfel exporta 3 500 000 tone cereale, adică 1 800 000 grâu, 500 000 orz și 1 200 000 porumb.

După experiența pe care o avem în ceea ce privește conduita germanilor în țările ocupate, există puține motive de a presupune că inamicul ar lăsa în țară o cantitate suficientă de cereale pentru consumul locuitorilor, dar Sir James Wilson este de părere că și în acest caz, dacă noi vom ține seama de distrugerile provocate cerealelor în timpul operațiunilor de război și dificultățile de transport, nu este probabil ca inamicul să fie în stare să exporte din România, înainte de 1 august viitor, mai mult de 3 500 000 tone, cantitate pe care el o apreciază a fi în prezent disponibilă pentru export. După ce a enumerat producția medie, importul și exportul diferitelor cereale în Germania și Austro-Ungaria în ultimii 5 ani, Sir James Wilson ajunge la următoarele concluzii:

„Dacă totul decurgea normal și presupunînd că în anul în curs Germania, Austria și Ungaria ar fi avut o recoltă normală și că consumul lor egal cu media pe cinci ani înainte de război ar fi rămas același, ele ar fi trebuit să importe grâu, secară, orz, ovăz și porumb, la un loc 5 900 000 tone (Germania 5 400 000 și Austria 500 000)“.

Astfel, dacă presupunem că ele ar fi fost în stare să-și asigure întreg surplusul de cereale disponibil în acel moment în România pentru export, adică 3 500 000 tone, acesta ar fi constituit mai mult de jumătate din ceea ce importă aceste țări din străinătate în timp normal.

În ceea ce privește numai grîul, cele 1 800 000 tone disponibile în România pentru export ar reprezenta practic media a ceea ce importă Imperiile Centrale din străinătate.

Media aproximativă a consumului anual intern, din cele cinci cereale pe cinci ani anteriori războiului, era:

	tone
Germania	32 700 000
Austro-Ungaria	23 100 000
TOTAL:	55 800 000

Dacă presupunem că Imperiile Centrale sînt capabile să-și asigure în întregime cele 3 500 000 tone care se estimează a fi disponibile în România pentru export, această cantitate de cereale va fi suficientă pentru a hrăni întreaga populație a Imperiilor Centrale — în privința cerealelor — în aceeași proporție ca înainte de război, în decursul unei perioade de aproximativ trei săptămîni și dacă Germania își asigură această cantitate doar pentru ea, aceasta îi va permite satisfacerea nevoilor sale de consum normal pe o durată de aproximativ cinci săptămîni.

271

1917 ianuarie <18>/31, Berlin. Scrisoarea lui Litz Korodi către secretarul de stat german, Alfred Zimmermann, avînd ca anexă copia scrisorii unui sas din Transilvania, despre atitudinea ungarilor față de sași și de români.

Berlin-Friedenau, 31. Januar 1917
Begastr. 2

Ew. Excellenz

ÜBERSENDE ich in der Anlage Abschrift eines Briefes aus Siebenbürgen, der mir in diesen Tagen zugekommen ist. Der Verfasser ist ein sehr genauer Kenner der ungarischen Verhältnisse und ein ausserordentlich scharfsichtiger politischer Beobachter. Die Aeusserungen meines Bekannten sind von wichtiger grundsätzlicher Bedeutung, und man wird im Deutschen Reich gut tun, sich auch für die Zukunft die angeführten Tatsachen genau vor Augen zu halten. Es sind hier wichtige Fingerzeige für die Behandlung des Madjarentums und Rumänentums gegeben, natürlich nur für den erkennbar, der mit den Grundlagen des dortigen politischn Lebens vertraut ist. Das Erfahrungsmaterial gehört, so gedrängt es auch in der Form der Darstellung ist, unbedingt in die Akten massgebendster Reichsstellen.

Mit ausgezeichnete Hochachtung
Ew. Excellenz ergebenster
Korodi

Sehr geehrter Herr Direktor!

Ich hatte Gelegenheit, während des siebenbürgischen Feldzuges Stimmungen und Verstimmungen massgebender und unmassgebender Kreise aus allen beteiligten Völkern kennen zu lernen und möchte die günstige Gelegenheit nicht vorübergehen lassen, ohne Ihnen einige Eindrücke vertraulich mitzuteilen. Allerdings komme ich nur im letzten Augenblick dazu, es zu tun und muss flüchtig andeutend bleiben, was ich zu entschuldigen bitte.

Es ergab sich in dieser Zeit eine vierfach interessante Berührung: 1. der geflüchteten Sachsen mit den Magyaren im weiten Ungarn; 2. der zurückgebliebenen Sachsen mit den Siebenbürgen verteidigenden magyarischen Soldaten (vor dem deutschen Offensivaufmarsch); 3. der befreienden deutschen

Armee mit der hiesigen Bevölkerung; 4. der Deutschen und Magyaren mit den Rumänen.

Ad. 1:

Die an sich vorhandene Sympathie mit den geflüchteten Mitbürgern, deren trauriges Los als besonders bemitleidenswert erschien, nachdem die heftigen Parlamentsdebatten alle Aufmerksamkeit darauf gelenkt hatten, hat gegen die chauvinistische Gesinnung der gesamten magyarischen Gesellschaft, abgesehen von einigen Kreisen der Hauptstadt, nicht eigentlich aufkommen können. Nach wie vor ist es im Sinne dieser empörend, dass wir uns nicht alle samt und sonders magyarisiert haben. Ja der augenfällige Beweis, dass es noch unmagyarisierte Staatsbürger in Ungarn gibt, hat auch Kreise gereizt, die infolge politischer Indifferenz sich bisher damit nicht befassen. Selbst wo in jeder Beziehung vorbildliche Gastfreundschaft geübt wurde — es war häufig der Fall; allerdings ist auch das Gegenteil nicht selten vorgekommen —, erstreckte sie sich auf die Duldung selbstbewusst andersnationaler Ueberzeugung *nicht*. Ein Beispiel für viele. In der Mädchenbürgerschule zu Grosskiskinda deren Schülerinnenmehrheit aus Schwäbinnen besteht und unter deren Besucherinnen sich auch Töchter geflüchteter Sachsen befanden, wurde just zu dieser Zeit das Ihnen jedenfalls bekannte Gedicht gelernt: „Ne higyj magyar a németnek... u.s.w. Refrain: „Nincsen benne semmi virtus, Verje mag a Jezus Krisztus *!“ Am Orte war eine deutsche Armeekommandantur, deren Offiziere von der Sache erfuhren und empört waren. Auch ist der ungarische Kultusminister von einem tapferen Vater verständigt worden. Ob irgend welche Folgen sich ergeben haben, ist mir unbekannt.

Ad 2:

Die magyarischen Truppen hier haben die sächsischen Gebiete in demselben Masse als Beuteland betrachtet wie Galizien oder Rumänien. Soweit das Landsknechtssitten sind, ergeben sie kein Mass für Gesinnung. Eine Gruppe von Gewalttätigkeiten deutet aber unfehlbar auf unentwurzelbare Animosität gegen unsere Art. Sie betreffen den Unfug mit sächsischen Kirchentrachten und Entweihung von Kirchen. Das haben sie nur bei Sachsen und Rumänen getan, und das lässt nur einen Schluss zu analog dem Ad 1 gezogenen.

Ad 3:

Zu Beginn des deutschen Offensivaufmarsches in Siebenbürgen und seiner überraschenden Erfolge konnten sich die Magyaren einer anfliegenden Sympathie zu den Deutschen nicht ganz erwehren. Es dauerte aber kurz, und der ererbte Deutschenhass durchbrach diese sanfte Decke und klammerte sich an alles und jedes, was sich gegen die Deutschen vorbringen liess; oft und gewöhnlich dieselben Dinge, bei denen man gegenüber den magyarischen Truppenkörpern alle Augen schloss, bei denen man aber gegenüber den Deutschen vor Wut und Aufregung keine Grenzen der Besinnung mehr einhielt. Als Substrat dieser Aufregung dienen die Landsknechtsgewohnheiten

* Uebersetzung (für die Abschrift); „Glaub nicht, Madjare, dem Deutschen...“ „In ihm ist ja nichts von virtus, schlag ihn doch der Jesus Christus!“

der deutschen Soldaten: rücksichtsloses oder unbefugtes Requirieren und Rauben. Es ist heute guter Ton in der hiesigen magyarischen Gesellschaft, wenn sie unter sich ist, über die Deutschen zu wehklagen. Nichts wünscht man vorgeblich dringender, als dass man nichts mehr mit ihnen zu tun habe. Es liegt darin jene Methode, die dieser Rasse immer der Lebensinstinkt so prompt geliefert hat, dass sie sich andere zur Hilfe heranzuholen aber gleichzeitig sich vor ihnen einzukapseln und vor auflösender Berührung fernzuhalten verstand.

Die Reibungen, die sich aus diesen und anderen Erscheinungen ergaben, haben bei aufgeweckten Geistern unter den Deutschen das tiefe Interesse erweckt, irgendwie zum Verständnis dieser ihnen so fremden Welt hier unten vorzudringen. Ich habe selbst für befreundete, zum Teil massgebende Herren, eine systematische Zusammenfassung über die ungarische Nationalitätenpolitik geschrieben. Da sie aus dem Verkehr mit Deutschen und aus ihren anregenden Fragen erwachsen ist, scheint sie mir bei entsprechender Umarbeitung geeignet, nach dem Kriege und nach Aufhebung der Zensur der breiten deutschen Öffentlichkeit, soweit sie hierfür Interesse hat, Fingerzeige zum Verständnis zu bieten. Könnten Sie vielleicht ihre Aufnahme in die „Preussischen Jahrbücher“ bei Delbrück ** seinerzeit erwirken? Auf alle Fälle müssten wir trachten, dem nun ernstlich erwachten Interesse besonders auch der hohen und einflussreichen Militärs nach dem Kriege durch entsprechende Orientierung entgegenzukommen. Denn das Bedürfnis, sich orientieren zu lassen, ist bei lebhaften Geistern — wie ich mich überzeugen konnte — in nie geahntem Masse gestiegen.

Ad 4:

Das Verhältnis der Deutschen zu den Rumänen ist, wie man es nach dem Vorangegangenen und dem Volkscharakter erwarten konnte, scharf, aber sachlich.

Das Verhältnis der regierenden magyarischen Kreise zu den Rumänen ist allem Erwarten und dem ganzen Volkscharakter entgegengesetzt. Da ich die ganze Zeit über eine politische Beraterrolle hatte, verfüge ich über ganz authentische Informationen. Es ist Ministerpräsident Tisza, der, wo er nur kann, äusserste Milde gegen und möglichste Berücksichtigung der Rumänen durchsetzt. Auch die Magyaren nichtregierender Zirkel, die darin Einblick gewinnen konnten, sind empört. Es fragt sich nur, was Tiszas Motive sind. Die Magyaren nichtregierender Zirkel behaupten: Wahlpolitik; er wolle mit dem Geld der Juden (Kriegswirtschaftsmittelpunkte u.s.w.) und der Ergebenheit der Rumänen sich auf alle Fälle die Mehrheit auch bei den nächsten Wahlen ertrotzen. Ich habe Anhaltspunkte zu bemerken geglaubt, die schliessen lassen, dass er weiter blickt: dass er in einer Verständigung mit dem ganz ergeben gemachten Rumänentum (auch im wiederzuerrichtenden Königreich) einen Schutzwall gegen den gefürchteten deutschen Einfluss errichten will (wobei auch die Sachsen ziemlich in den Talon fallen werden). Die Grundlage für diese Bestrebungen ist meisterhaft herausgearbeitet dadurch, dass das Odium der Rumänenknechtung jetzt fast ausschliesslich auf deutsche Heeresverbände fällt; für das Volksempfinden verschwinden die zugeteilten öst.-ung. Gruppen fast ganz.

** Eine Verständigung diesbezüglich bitte ich nur vertraulich, da ich im Ja-Falle die Pseudonymität wählen müsste.

Zum Schluss noch nebenbei die Bemerkung, dass wir Sachsen in General Falkenhayn einen wirklich warmen Freund und Kenner gewonnen haben. Er hat heute schon mehr Literatur über uns gelesen als mancher gebildete Sieb. Sachse.

■ Microf. R.F.G., r. 64, c. 190—194; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Akten betref. Siebenbürgen und die Stellung der Deutschen und Rumänen in Ungarn, Oesterreich No. 104.

Berlin-Friedenau, 31 ianuarie 1917
Str. Bega 2

ExceleŃței Voastre

ÎI ÎNAINTEZ, în anexă, copia unei scrisori din Transilvania care mi-a sosit zilele acestea. Autorul este un foarte bun cunoscător al situației din Ungaria și un observator politic extraordinar de clarvăzător. Afirmațiile cunoscutului meu sînt de o importanță fundamentală și ar fi bine ca în Reich-ul german faptele amintite să fie și în viitor mereu prezente în minte. Sînt date aici importante indicații pentru un tratament al maghiarilor și românilor, demne de observat, firește, numai pentru acela care este familiarizat cu bazele vieții politice de acolo. Materialul bazat pe experiență, oricît ar fi de concentrat în forma de expunere, își are locul neapărat între actele forurilor hotărîtoare din Germania.

Cu deosebită stimă
Al ExceleŃței Voastre prea supus
Korodi

Mult stimat domnule director!

În timpul campaniei din Transilvania, am avut ocazia să cunosc stări de spirit și indispoziții, atît ale unor cercuri hotărîtoare, cît și ale altora nehotărîtoare, aparținînd tuturor popoarelor de acolo și n-aș vrea să pierd ocazia favorabilă de a vă împărtăși confidențial cîteva impresii. Ajung la această comunicare, desigur, abia în ultimul moment și sînt nevoit să rămîn doar la o schițare fugitivă, pentru care îmi cer scuze.

În această perioadă au existat patru feluri de contacte interesante: 1. între sașii refugiați și unguri din îndepărtata Ungarie; 2. între sașii rămași pe loc și soldații care apărau Transilvania (înainte marșului ofensivei germane); 3. între armata germană eliberatoare și populația de aici; 4. contactul germanilor și maghiarilor cu românii.

La 1:

Simpatia care există în sine față de niște concetățeni refugiați, a căror soartă tristă părea deosebit de demnă de compătimire, după ce vehemente dezbateri parlamentare atrăseseră toată atenția în această direcție, nu s-a putut impune de fapt — cu excepția cîtorva cercuri din capitală — față de atitudinea șovină a întregii societăți maghiare. Și acum ca și mai înainte, în sensul acestei atitudini este revoltător că noi nu ne-am maghiarizat cu toții fără excepție. Ba chiar dovada evidentă că mai există cetățeni nemaghiarizați în Ungaria a ațîțat și cercuri care, ca urmare a indifferenței lor politice,

nu s-au ocupat pînă acum cu aceasta. Chiar acolo unde a fost practică o ospitalitate exemplară în toate privințele — a fost adesea cazul; firește, nu rareori s-a întîmplat și contrariul — ospitalitatea nu s-a extins pînă la toleranța unei convingeri conștiente de propria naționalitate, alta decît cea maghiară. Un exemplu din multe altele: în școala de fete din Chichinda Mare, unde majoritatea elevelor este formată din șvabe și printre care s-au aflat și fiice de sași refugiați, elevele au fost puse să învețe, exact în acea vreme, cunoscuta poezie: „Ne higyi magyar a németnek... etc. Refrain: „Nincsen benne semmi virtus, Verje mag a Jezus Krisztus! *. În localitate se găsea un comandament al armatei germane, ai cărui ofițeri au aflat despre aceasta și au fost revoltați. Ministrul ungar al învățămîntului a fost înștiințat de un tată curajos. Dacă au avut loc niște urmări, nu cunosc.

La 2:

Tropele ungare de aici au considerat teritoriile săsești în aceeași măsură ca teritoriu de pradă la fel cu Galiția sau România. Întrucît sînt moravuri soldățești, ele nu pot fi luate ca etalon pentru o atitudine. O grupă de samavolnicii indică însă fără greș o animozitate de nedeazădăcinat împotriva neamului nostru. Ele privesc excese comise cu portul bisericesc săsesc și profanarea bisericilor. Aceasta s-a întîmplat numai la sași și români și nu permite decît o concluzie, analoagă cu cea de la punctul 1.

La 3:

La începutul ofensivei germane în Transilvania și al surprinzătoarelor sale succese, maghiarii nu și-au putut stăpîni cu totul o boare de simpatie față de germani. N-a durat însă decît scurt timp, iar ura moștenită împotriva germanilor a spart învelișul moale și s-a agățat de toate și de orice s-ar putea invoca împotriva germanilor; adesea și obișnuit aceleași lucruri pentru care se închideau toți ochii cînd era vorba de unități militare ungare, făceau să nu se mai păstreze nici o stăpînire de sine în furia și enervarea împotriva germanilor. Ca substrat al acestei enervări servesc moravurile soldățești ale soldaților germani: rechizițiile și rapturile lipsite de scrupule și neautorizate. Azi ține de bunele maniere de societate, cînd maghiarii se află între ei, de a se plînge împotriva germanilor. Nimic nu se dorește, după cum se spune, mai imperios decît să nu mai aibă de-a face cu ei. Se află aici acea metodă, pe care instinctul de viață i l-a servit totdeauna atît de prompt acestei rase, de a se pricepe să cheme pe alții în ajutor, dar totodată de a se izola de alții și de a se distanța de orice contact dizolvant.

Fricțiunile care au rezultat din aceste fenomene și din altele au trezit la unele spirite lucide dintre germani interesul profund de a pătrunde spre o înțelegere a acestei lumi atît de străine de aici. Eu însumi am scris pentru prietenii, în parte factori hotărîtori, o expunere sistematică despre politica ungară a naționalităților. Deoarece ea a rezultat din relațiile cu germanii și din întrebările incitante ale lor, îmi pare potrivit, după o prelucrare corespunzătoare, să ofer după război și după suprimarea cenzurii, îndrumări pentru o înțelegere a problemei, unui public german mai larg, în măsura în care acesta se interesează de ea. Ați putea eventual să obțineți acceptarea expunerii mele în „Anua-

* „Nu te încrede, maghiarule, în german... etc. Refren: „În el nu există nimic virtuos bătut-l-ar Isus Hristos“.

rele Prusiei" la Delbrück **. Oricum, ar trebui să căutăm a răspunde după război printr-o orientare corespunzătoare interesului trezit în mod serios, în special în cercurile militare înalte și influente. Căci nevoia de a se orienta a crescut într-o măsură nebănuită printre spiritele treze, cum m-am putut convinge.

La 4:

Atitudinea germanilor față de români este — cum era de așteptat după cele întâmplate mai înainte și după caracterul poporului — severă, dar obiectivă.

Atitudinea cercurilor ungare guvernamentale față de români este contrară oricărei așteptări și întregului caracter al poporului. Fiindcă în tot acest timp am avut un rol de consilier politic, dispun de informații absolut autentice. Președintele Consiliului de Miniștri Tisza este acela care, ori de câte ori poate, pune în aplicare o blîndețe extremă și o luare în considerare maximă față de români. Chiar și ungurii din cercuri neguvernamentale care și-au putut da seama de aceasta sînt indignați. Se pune întrebarea: care sînt motivele lui Tisza? Ungurii din cercurile neguvernamentale afirmă: politica electorală; el vrea, cu banii evreilor (centre economice de război etc.) și cu devotamentul românilor, să zmulgă în orice caz majoritatea și în viitoarele alegeri. Eu cred că am observat anumite puncte de sprijin care permit să trag concluzia că el privește mai departe; că el, într-o înțelegere cu românii, aduși cu totul la supunere (chiar și cei din Regatul care va fi restabilit) vrea să construiască un zid de apărare împotriva temutei influențe germane (sașii intrînd și ei oarecum în această categorie). Baza pentru aceste străduințe este magistrat elaborată prin aceea că odium-ul împotriva înrobirii românilor cade acum aproape exclusiv asupra armatei germane; în sensibilitatea poporului dispar aproape cu totul grupele austro-ungare care intră în componența armatei germane.

În încheiere, încă o observație, în treacăt, anume că noi, sașii, am cîștigat în generalul Falkenhayn cu adevărat un cald prieten și cunoscător. El a citit încă de pe acum mai multă literatură despre noi decît unii sași culți din Transilvania.

272

1917 <ianuarie 26>/februarie 8, Paris. **Raportul lui I. Lambert către M.F.F. Wiellmans privind politica lui Brătianu; situația din România și poziția regelui Ferdinand, ca membru al Casei de Hohenzollern.**

Légation de Belgique en France
Attaché militaire
Confidentiel

Paris, le 8 Février 1917

ROUMANIE

CONVAINCU que l'avenir de son pays et de son parti politique dépend désormais de la Russie, Monsieur Bratiano est en train d'accomplir une évolution radicale. Il oublie les griefs de son père, et ses suspicions congénitales

** O înștiințare în această privință, vă rog numai confidențial, căci în caz afirmativ, ar trebui să aleg un pseudonim.

se sont évanouies. La Russie lui inspire la plus grande confiance et pendant son séjour à Pétrograd, il a déclaré à tout venant que l'alliance actuelle devait être à jamais cimentée. Il multiplia ses visites aux Affaires Etrangères et fut reçu par le Tzar à Tzarskoe-Selo. Il a profité de ce voyage pour se créer de solide appui et acquérir aux yeux des russes une situation privilégiée parmi les hommes politiques roumains.

Tandis que Monsieur Bratiano exprimait à Paris et à Londres, à Paris surtout, ses vives doléances au sujet du plan d'évacuation de l'armée roumaine, qui est dans les intentions du Quartier-Général russe, il s'abstint de faire aucune objection à celui-ci. La mission du général Berthelot n'en fut pas facilitée.

Le général Berthelot obtint cependant du général Gourko que si la demande lui en était faite par le Gouvernement roumain, l'armée resterait en place, et que seuls les mobilisables et les réfugiés de Valachie seraient transportés en Russie.

Le Gouvernement italien ne pense pas que l'Allemagne arrête entièrement ses opérations sur le front de Roumanie: le maintien d'une certaine activité militaire dans les Balkans est nécessaire pour entretenir le zèle des turcs et des bulgares.

Il est à prévoir d'ailleurs que la Maison des Hohenzollern voudra tirer vengeance d'un de ses membres qui a tourné ses armes contre elle. On pense à Rome que, lorsque la conquête sera achevée, l'Empereur imposera, sous la pression de ses armées, une parodie de plébiscite qui prononcera la déchéance du Roi Ferdinand et élira un autre souverain de son choix.

Il se pourrait qu'après la conférence de Pétrograd, le général de Castelnau se rende sur le front roumain. Cette visite lui donnerait plus d'autorité pour parler ensuite au Tzar de ce théâtre d'opérations et l'amener à y apporter les remèdes nécessaires. Un des plus efficaces serait le rappel du général Sakharoff et son remplacement par un chef moins hésitant et plus énergique. Il est incroyable qu'avec 600 000 hommes, sans compter une dizaine de divisions roumaines, le général Sakharoff ne soit pas arrivé à endiguer tôt l'invasion allemande.

le capitaine commandant,
I. Lambert

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 150—151; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Générale, doss. 10943.

Legatia Belgiei în Franța

Atașat militar
Confidențial

Paris, 8 februarie 1917

ROMÂNIA

CONVINS că viitorul țării sale și al partidului său depind de acum încolo de Rusia, domnul Brătianu este pe cale de a înfăptui o revoluție radicală. El uită plîngerile tatălui său, iar suspiciunile sale înnăscute s-au împrăștiat. Rusia îi inspiră cea mai mare încredere și, în timpul șederii sale la Petrograd, a declarat tuturor că alianța actuală trebuie să fie cimentată pentru totdeauna. El și-a îndeșit vizitele la Afacerile Externe și a fost primit de țar

la Țarskoe Selo. El a profitat de această călătorie pentru a-și crea un sprijin solid și a-și, câștiga în ochii rușilor o situație privilegiată printre oamenii politici români.

În timp ce domnul Brătianu exprima, la Paris și Londra, dar mai ales la Paris, doleanțele sale vii în problema planului de evacuare a armatei române, evacuare ce este în intenția Cartierului General rus, el s-a abținut să facă vreo obiecție față de acesta. Misiunea generalului Berthelot nu a fost prin aceasta facilitată.

Generalul Berthelot a obținut totuși de la generalul Gurko, ca, dacă i se formulează în acest sens o cerere de către guvernul român, armata să rămână pe loc și doar mobilizabilii și refugiații din Muntenia să fie transportați în Rusia.

Guvernul italian nu crede că Germania va înceta complet operațiunile pe frontul României; menținerea unei anumite activități militare în Balcani este necesară pentru a întreține zelul turcilor și bulgarilor.

Este de prevăzut, dealtfel, că, Casa de Hohenzollern va dori să se răzbune pe unul dintre membrii săi care a întors armele împotriva ei. La Roma se consideră că atunci când cucerirea va fi încheiată, împăratul va impune, sub presiunea armatelor sale, o parodie de plebiscit care va pronunța dizgrația regelui Ferdinand și va alege un alt suveran după placul său.

S-ar putea ca după conferința de la Petrograd generalul Castelnau să se ducă pe frontul românesc. Această vizită i-ar da mai multă autoritate pentru a-i vorbi ulterior țarului despre acest teatru de operațiuni și a-l face să-i aducă remediile necesare. Unul dintre cele mai eficace ar fi rechemarea generalului Saharov și înlocuirea lui cu un șef mai puțin ezitant și mai energetic. Este de necrezut că cu 600 000 oameni, fără a mai socoti zece divizii românești, generalul Saharov nu a ajuns să stăvilească mai curînd invazia germană.

căpitanul comandant,
I. Lambert

273

1917 februarie <3>/16, Budapesta. Nota lui Sándor către Tisza privind atitudinea românilor din SUA, emigrați din Austro-Ungaria; poziția ostilă a presei din România față de Monarhie.

Magyar Király Miniszterelnök
965 res. szám érkezett II/16. — 1917
M.E.

Tárgy: Belügyminiszter visszaküldi az amerikai románok magatartására vonatkozó jelentéseket

N.B. A washingtoni nagykövetség jelentése szerint az Amerikában élő románok legnagyobb részét a monarchiából származnak, Romániának képviselője sincs az Egyesült Államokban, így katonatoborzási mozgalom a romániai háború kitörésével kapcsolatban nem volt. Ellenben a román sajtó legnagyobb része monarchiaellenes magatartást tanusít, ily irányt

követ a papság és az erdélyi románok is, lojálisabban viselkednek a bánáti románok; a philadelphiai konzulátushoz érkeztek hűségnyilatkozatok. A román vörös kereszt részére rendezett, meglehetősen eredményes gyűjtésekben az erdélyi románok járnak elől.

A csatolt felhívás 1916 okt. 22-ére a „Românul” című lap útján agitációs gyűlést hív össze Clevelandba. A felhívást az északamerikai román nemzeti bizottság nevében Buleja Damián elnök, Pop Illes lelkész, Farca Vazul és Craciun Cincu az „Augustina” egyesület elnöke irták alá.

■ Microf. R. P. Ungară, r. 74, c. 36—37; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség K. 26 Központilag iktatott és irattározott iratok — 1917 — XII — 317

Primului ministru regal ungar
Nr. 965 Confidențial sosít la 16.II.1917

M.E. Președintele Consiliului de Miniștri

Subiect: Ministrul de interne înapoiază rapoartele referitoare la atitudinea românilor din America

NOTA bene. Conform raportului ambasadei din Washington, cea mai mare parte a românilor care trăiesc în America provin din Monarhie. România nici nu are reprezentanță în Statele Unite, în acest fel cînd a izbucnit războiul cu România n-au existat mișcări de recrutare. În schimb, cea mai mare parte a presei românești are o atitudine potrivnică Monarhiei, aceeași atitudine manifestînd preoțimea și românii din Transilvania, în timp ce românii din Banat au un comportament mai leal; la consulatul din Philadelphia au sosit declarații de fidelitate. Românii din Transilvania se situează în fruntea acțiunii de strîngere de ajutoare pentru Crucea Roșie din România, avînd rezultate destul de bune.

În ziarul „Românul” din 22 octombrie 1916, a apărut un apel prin care se convoacă la Cleveland o adunare de agitație. Chemarea a fost semnată, în numele „Comitetului Național Român” din America de Nord, de Buleia Damian — președinte, Pop Ilie — preot, iar din partea asociației „Augustina” de președinții Farca Vasile și Crăciun Cincu.

274

1917 <februarie>/martie 12, <Budapesta>. Raportul unui informator adresat șefului detectivilor din poliția de stat ungară, în legătură cu starea de spirit, din cercurile române în urma sentinței judecătorești în procesul de spionaj judecat de un tribunal militar din Cluj.

Bizalmas jelentés

Tárgy: A budapesti románok nyilatkozata a kolozsvári ítéletről

ELMENTEM a Vadászkiért kávéházba, hogy lássam, hogy milyen lelkiállapotban vannak az odajáró románok az erdélyrészi 16 román kémkedési pörében hozott ítélettel kapcsolatosan.

A románok asztalánál ültek: Erdélyi János ügyvéd, Maior T. posta-mérnök, Luca B. orvostanhallgató és dr. Kiss postai tisztviselő.

Csakis a kolozsvári pörről folyt a beszéd. Valamenyien kérdezgették Erdélyit, aki Kolozsváron volt az ítélet kihirdetésénél, hogy milyen volt az elítéltek hangulata. Ime mit mondott:

A legtöbben közülük előrelátták, hogy az ítélet ilyen értelmű lesz, hogy kilencet kötél általi halálra fognak ítélni. Ők, úgy mint én tudtuk ezt, az ítéletet Budapestről, a Tisza kormány rendelte el, mert a haditörvényszék nem hoz függetlenül ítéletet, hanem amit a kormány parancsol. Tisza grófnak kül- és belpolitikai indokokból szüksége van megmutatni a világnak, hogy a magyarországi román intelligencia tekintélyes számú kémeket szolgáltatott Romániának, hogy ilyképpen bizonyítékul álljon. hogy a magyarországi románok irredentisták s hogy ennél fogva nincs joguk Erdély autonómiájához.

*

Erdélyinek eme szavaira Luca orvostanhallgató megjegyezte: — A kolozsvári per egy másik Friedjung-féle zágrábi pör, amelyet akkor azért inscenáltak, hogy bizonyítékot szolgáltatassanak a világnak egy pánszláv izgatás létezéséről a monarchiában.

*

Dr. Kissmondotta: Vagyis nem voltak egyszerű szavak azok, amiket Tisza gróf a képviselőházban mondott Siegescu beszéde után, hogy t. i. intézkedni fog, hogy az állam ellenőrzése hatásosabb legyen a magyarországi román intézmények felett. Elhatározott dolog, hogy a háború után a magyar kormány politikája nagyon szigorú és kemény lesz a románok iránt.

*

Maior mérnök: Megállj. meg kell várni előbb vajon győzni fognak-e a központi hatalmak. Mert az ügyek még Magyarország kárára vehetnek fordulatot, s akkor meg fog valósulni az entente terve, hogy Magyarországot az itt lakó nemzetiségek szerint ossza fel.

*

Luca orvostanhallgató: Ki tudja nem-e terveznek az oroszok egy hatalmas Durchbruch-ot¹ Magyarországba, Moldova határán, s akkor majd megrémülnek Magyarország kormányzói.

*

Erdélyi ügyvéd: Na hát éppen ezt várjuk mi is. Azért fellebbeztünk a kolozsvári ítélet ellen, hogy ez az ügy folyton húzódjék a háború végéig, hogy a halálraítéltek ne akasztassanak fel a fellebbezés tárgyalásáig, mert hisz van még a kolozsvárinál magasabb haditörvényszék — eltelik még 5 hónap s addig ki tudja milyen fordulatot fog venni a háború.

Ezért az elítéltek sem vesztik el minden reménységüket.

Itt a vitatkozás véget ért, mert Erdélyi távozásával, a többi román is elhagyta a Vadászkürt kávéházat.

Holnap a Balaton és Miénk kávéházba fogok menni, ahol szintén összejönnek a románok, hadd lássam milyen benyomást tett rájuk a kolozsvári ítélet.

Tudósító
fordította III, 12 Huszár Antal m. titkár

■ Microf. R. P. Ungară, r. 74, c. 100—103; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség K 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1917 — XII — 1497.

Raport confidențial

Subiect: Declarațiile românilor din Budapesta despre sentința pronunțată la Cluj

M-AM dus la cafeneaua „Vadászkürt” să văd care este starea de spirit a românilor care frecventează localul, în legătură cu sentința procesului de spionaj al celor 16 români din Transilvania.

La masa românilor stăteau: Ardeleanu Ion, avocat, Maior T., inginer de telecomunicații, Luca B., student în medicină, și dr. Kiss, funcționar la poștă.

Discuțiile purtate s-au referit numai la procesul de la Cluj. Toți îl întrebau pe Ardeleanu, care fusese la Cluj când s-a pronunțat sentința, despre starea de spirit a celor condamnați. Iată ce a spus el:

Cei mai mulți au prevăzut că sentința va fi de așa natură încât pe 9 dintre ei îi vor condamna la moarte prin spânzurătoare. Ei, ca și mine, au știut că aceste sentințe fuseseră ordonate de la Budapesta de guvernul Tisza, pentru că tribunalul militar nu dă sentințe în mod independent, ci numai ceea ce ordonă guvernul. Conte Tisza are nevoie de pretexte în sprijinul politicii interne și externe, pentru a demonstra lumii că un număr însemnat de intelectuali români din Ungaria erau agenți în slujba României, și prin urmare în felul acesta să dovedească că românii din Ungaria sînt iredentiști și din această cauză nu au dreptul la autonomia Transilvaniei.

*

La cuvintele lui Ardeleanu, studentul în medicină, Luca, a remarcat: Procesul de la Cluj este un alt proces ca cel de la Zagreb împotriva lui Friedjung, înscenat pe atunci pentru a servi lumii drept dovadă a existenței unei agitații panslaviste în Monarhie.

*

Dr. Kiss a spus: Așadar n-au fost simple vorbe cele spuse de contele Tisza în Camera Deputaților după discursul lui Siegescu, cum că va lua măsuri pentru eficacitatea controlului statului asupra instituțiilor românești din Ungaria. Este un lucru hotărît că după război politica guvernului ungar va fi foarte severă și dură în ceea ce îi privește pe români.

*

Inginerul Maior: Stai să vedem dacă vor învinge Puterile Centrale. Pentru că lucrurile mai pot lua o întorsătură defavorabilă Ungariei și atunci se va pune în aplicare planul Antantei de a împărți Ungaria, în funcție de naționalitățile care locuiesc aici.

Luca, student în medicină: Cine știe dacă rușii nu proiectează un uriaș Durchbruch ¹ în Ungaria, la granița cu Moldova și atunci se vor îngrozi guvernării Ungariei.

*

Avocatul Ardeleanu: Păi exact acest lucru îl așteptăm și noi. De aceea am făcut recurs împotriva sentinței de la Cluj, ca această cauză să se tergi-verseze pînă la sfîrșitul războiului, ca cei condamnați la moarte să nu fie spînzurați, pînă la dezbaterea recursului — doar există o instanță superioară tribunalului militar din Cluj — vor mai trece încă 5 luni și pînă atunci cine știe ce întorsătură va lua războiul.

De aceea nici condamnații nu-și pierd toate speranțele.

Aici discuțiile au luat sfîrșit pentru că după plecarea lui Ardeleanu au părăsit cafeneaua „Vadászkürt” și ceilalți români.

Mîine voi merge la cafeneaua „Balaton” și la „Cafeneaua Miénk”, unde de asemenea, se adună români, ca să văd ce impresie a produs asupra lor sentința de la Cluj.

Informator

Tradus 12.III. Huszár Antal
secretar ministerial

275

1917 martie <10>/23, București. **Raportul lui Emil Konrad Konradsheim consilier al Legației Austro-Ungariei la București, către Ottokar Czernin, ministrul de externe al Austro-Ungariei, despre demonstrația femeilor române din București.**

No. 1394/P. — A

Bukarest, 23. März 1917

Demonstration rumänischer Frauen

Zum Bericht No. 1197/P. — A vom 14. März 1917

HEUTE hat hier eine Demonstration von rumänischen Frauen stattgefunden, deren Männer im Felde stehen und die, nachdem sie seit der Flucht der Regierung nach Jassy keine Unterhaltsbeiträge mehr bekommen, Hunger leiden.

Deutsche und rumänische Polizei haben die Demonstrantinnen, die sich anscheinend sehr leidenschaftlich gebärdeten, nach einiger Zeit zerstreut.

In meinem obzitierten Berichte habe ich gemeldet, dass die rumänische Bevölkerung sich uorerst noch ruhig erhalte.

Dass diese Ruhe beim stetig zunehmenden Elend, dem Mangel an Lebensmitteln und der dadurch verursachten grossen Teuerung nicht lange anhalten werde, war vorauszusehen.

¹ Durchbruch = străpungere (în limba germană în original).

Ich glaube auch kaum, dass es bei dieser noch glimpflich abgelaufenen Demonstration sein Bewenden haben wird, sondern dass man auch auf Unruhen grösseren Stils immerhin gefasst sein muss.

■ Microf. Austria, r. 222, c. 998; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, Liasse Krieg 59 k, K. 1044.

Nr. 1394/P. — A

București, 23 martie 1917

Demonstrația femeilor române

La raportul nr. 1197/P. — A din 14 martie 1917

AZI a avut loc aici o demonstrație a femeilor române, ai căror bărbați se află pe front și care suferă de foame, de la refugierea guvernului la Iași, de cind nu mai primesc ajutoare.

Poliția germană și română au împrăștiat după cîtva timp pe participantele la demonstrație care, după cît se pare, s-au manifestat foarte pătimaș.

În raportul meu citat mai sus, am comunicat că populația română se comportă deocamdată încă liniștit.

Că această liniște nu va dura mult — avînd în vedere mizeria crescîndă, lipsa de mijloace de trai și marea scumpete cauzată de această lipsă — era de prevăzut.

Eu nu cred că se va rămîne la această demonstrație, care a decurs încă moderat, ci că trebuie oricum să ne așteptăm și la tulburări în stil mai mare.

276

1917 martie <11>/24, București. **Raportul lui Karl Wollanka** reprezentant cezaro-crăiesc în secția de Informații din cadrul Ministerul Afacerilor Externe din București către Departamentul Presei din Ministerul de Externe al Austro-Ungariei, despre demonstrația a 600 de femei din București; aprecieri asupra prețurilor mărfurilor și asupra speculei.

No. 16

Bukarest, am 24.3.1917

GESTERN fand hier eine Kundgebung in den Strassen von etwa 600 Frauen statt. Der unmittelbare Anlass war die Weigerung des Verwesers des Ministeriums des Innern, ihnen, die *gestempelte* Gesuche um eine Unterstützung einreichen mussten, diese Unterstützung auszuzahlen.

Die Frauen, die durchwegs der Arbeiter- und kleinen Bürgerklasse angehörten, gebährdeten sich sehr laut und aufgeregt und zogen vom Ministerium des Innern zur Wohnung des Herrn Marghiloman. Die deutsche und rumänische Polizei schritt ein — ohne, dass es zu Zusammenstössen gekommen wäre — und zerstreute die Menge nach einigen Stunden.

Die Ursache der Kundgebung liegt in dem grossen Elend, das besonders unter der armen rumänischen Bevölkerung herrscht. Sie steht dem schwunghaft betriebenen Wucher mit Lebensmitteln völlig machtlos gegenüber, gegen den übrigens auch die deutsche Verwaltung bisher nichts getan hat. Wo wir

heute halten, mögen einige Preise zeigen: 1 Liter Milch bis zu 2 Lei, 1 Kg. Brot 80 Bani, 1 Kg. Butter bis zu 20 Lei, 1 Kg. Fett bis zu 16 Lei, 1 Kg. Fleisch 5 Lei, 1 Kg. Kaffee bis zu 30 L., 1 Huhn 11 Lei. Maismehl — das Hauptnahrungsmittel der armen Bevölkerung — ist fast nicht zu haben. Eine Schachtel Sardinen 15 Lei, Saubohnen 1 Kg. 1.60 Lei. Ein Paar gewöhnliche Herrenstadtschuhe 120 Lei. Der rumänische Kaufmann, der immer ein Räuber war, feiert jetzt seine schönsten Tage und er macht kein Hehl, dass er sich für die Beitreibungen und die Militärpreise für Lebensmittel an der Zivilbevölkerung schadlos halten will. Der hiedurch am härtesten getroffene Teil der rumänischen Bevölkerung ist gerade jener, der wirklich gegen den Krieg war, während es den wohlhabenderen Klassen, die ausnahmslos entweder für den Krieg waren oder nichts taten, um ihn zu verhindern — obwohl sie manches gegen ihn hätten tun können — noch verhältnismässig gut geht. Gerade diese Rumänen nehmen die letzte Kundgebung mit grosser und ziemlich unverhohlener Schadenfreude auf, da sie der deutschen Verwaltung nichts sehnlicher als Schwierigkeiten wünschen.

Herr Bock, der seinerzeitige Leiter der deutschen Propaganda in Rumänien, teilt mir behufs Uebermittlung folgendes mit: Der Kinopächter Antonio Bonetti hatte seinerzeit von der hiesigen österreichisch-ungarischen und deutschen Gesandtschaft je 75 000 lei als Darlehen dafür erhalten, dass er in seinen Kinos österreichisch-ungarische und deutsche Kriegsfilme vorführe, unsere Kriegsbilder in seinen Schaufenstern ausstelle und keine feindlichen Films verwende. Herr Bock hat nun bei der deutschen Verwaltung erwirkt, dass eines der Kinos des Bonetti täglich spielen darf und sich die Hälfte der Einnahmen gesichert. Nach dem bisherigen Besuch nimmt er an, dass das Darlehen in einem Jahr zurückgezahlt sein wird. Der auf uns entfallende Betrag wird mit den gemeinsamen Ausgaben der Mittelmächte für Propagandazwecke in Rumänien während der Neutralität verrechnet.

Karl Wollanka

■ Microf. Austria, r. 52, c. 325—327; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei, Ministerium des Äussern. Literarisches Büro, Presseleitung, Rumänien, K. 249.

Nr. 16

București, 24 martie 1917

IERI a avut loc aici o demonstrație de stradă a circa 600 femei. Cauza nemulțumiri a fost refuzul locțiitorului ministrului de interne de a le plăti o subvenție acestor femei, care trebuiau să-i înainteze cereri *timbrate* pentru acest sprijin.

Femeile, care în majoritate aparțineau clasei muncitoare și micii burghezii, s-au comportat foarte zgomotos și violent, mergînd de la Ministerul de Interne la locuința lui Marghiloman. Poliția germană și română a intervenit — fără însă a se ajunge la ciocniri — și a împrăștiat mulțimea după câteva ore.

Cauzele demonstrației se află în marea sărăcie care domină mai ales populația română. Ea se află complet fără putere în fața speculei crescînde cu alimente, împotriva căreia, de altfel, nici administrația germană nu a putut face nimic pînă acum. Unde ne aflăm noi azi, pot arăta câteva prețuri: 1 litru lapte pînă la 2 lei, 1 kg pîine 80 bani, 1 kg unt pînă la 20 lei, 1 kg

grăsimă pînă la 16 lei, 1 kg carne 5 lei, 1 kg cafea pînă la 30 lei, o găină 11 lei. Mălaiul — principalul aliment al populației sărmăne — este aproape imposibil de procurat. O cutie de sardele 15 lei, 1 kg bob 1,60 lei; o pereche de pantofi bărbătești de stradă, obișnuiți, 120 lei. Comerciantul român, care a fost întotdeauna un hoț, petrece acum cele mai frumoase zile ale sale și nu-și face o taină din faptul că el vrea să se despăgubească de la populația civilă pentru rechizițiile și prețurile impuse de armată la alimente. În felul acesta partea cea mai greu lovită a populației românești este tocmai aceea care a fost într-adevăr împotriva războiului, în timp ce claselor înstărite, care fără excepție ori erau pentru război, ori nu făceau nimic spre a-l împiedica — deși ar fi putut întreprinde cîte ceva împotriva lui — le merge încă relativ bine. Tocmai acești români privesc ultima demonstrație cu o mare și neascunsă bucurie, deoarece ei nu doresc nimic mai arzător administrației germane decît greutatea.

Domnul Bock, care a fost cîndva șeful Propagandei germane în România, mi-a lăsat spre comunicare următoarele: concesionarul cinematografic, Antonio Bonetti, primise de la Legația austro-ungară de aici și de la Legația germană cîte 75 000 lei sub formă de împrumut pentru a prezenta în cinematograful său filme de război austro-ungare și germane, a expune în vitrina sa tablourile noastre de război și a nu prezenta filme dușmănoase. Domnul Bock a obținut acum de la administrația germană ca unul din cinematografele lui Bonetti să funcționeze zilnic, iar lui să i se asigure jumătate din venit. După afluența de public de pînă acum, el presupune că împrumutul va fi restituit în decursul unui an. Suma care ne revine nouă se va calcula împreună cu cheltuielile comune ale Puterilor Centrale pentru scopuri de propagandă în România în timpul neutralității.

Karl Wollanka

277

1917 martie <15>/28, Iași. Însemnările căpitanului Maleissye din Statul Major al armatei franceze, Biroul 2, ofițer de legătură în Rusia și România, cu privire la relațiile româno-ruse și situația grea din România ca urmare a înfringerilor suferite de aceasta.

Notes du Capitaine de Maleissye de l'E^{tat}M^{ajor} de l'A^{rmée}, 2-ème Bureau, Officier émissaire en Russie et Roumanie, fin Mars 1917

I-ère Partie

Opinions politiques russes

IL règne à Iassy et dans toute la Moldavie un antagonisme absolu entre le Russe et le Roumain, depuis le soldat jusqu'aux Officiers. Le Russe méprise le Roumain, s'installe chez lui en pays conquis, et paraît pour lui beaucoup plus un maître qu'un allié. Les Officiers Russes ne saluent pas les Officiers Roumains sous le fallacieux prétexte qu'ignorant leur grade ils pourraient saluer un Inférieur.

Au fond, la Russie sous des ministères germanophiles ne tenait pas à ce que la Roumanie déclarât la guerre et préférait de beaucoup voir le royaume rester neutre, quitte au moment opportun à venir le soutenir comme la corde soutient le pendu. Si la Roumanie s'est déclanchée c'est sur les instances et la pression du gouvernement Français alors du reste qu'elle avait fait argent de tout et vendu à l'Allemagne tout ce qu'elle possédait et produisait, à des prix plus que rémunérateurs.

Il ne faut pas oublier que son entrée en scène il y a 8 mois n'était pas voulue par la Gouvernement Impérial, qui s'effrayait d'une trop grande extension de son front, savait le peu de munitions possédé par la Roumanie et le cas qu'il fallait faire de son armée. Cette manière de voir, exploitée habilement par les pro-germans russes et roumains dans les hautes sphères et les classes dirigeantes, a failli à début l'emporter. Il en résulte de puis un mécontentement Russe qui ne pouvant se traduire contre nous, s'est traduit contre les Roumains après les premiers combats et leurs défaites.

Les pro-germans russes étaient alors tout puissants à la cour, les leaders Sturmer, Protopopov et autres détenaient le pouvoir, et c'est de leur autorité et par leurs ordres que les armées Russes ont été si lentes à secourir l'Armée Roumaine. En cela, ils faisaient le jeu des pro-germans roumains qui sont plus de la moitié de la nation. Il faut se souvenir du rôle du Général Roumain Socec dans la bataille de Bucarest, qui, par sa manœuvre voulue, a laissé Mackenzen libre de ses mouvements.

Il est vrai que Socec a été dégradé et condamné aux travaux forcés. L'histoire du prince Stourdza, Colonel dans l'Armée Roumaine, qui, le 18 Mars dernier, a passé dans les lignes allemandes, de son adjoint le fils du Général Crainiceaneo qui, sur les instigations du colonel Stourdza avait répandu des manifestes pro-germans au sujet de la paix, exhorté les Roumains à tourner leurs armes contre les Russes et qui se disposait à rejoindre son chef quand il a été arrêté, prouvent surabondamment que le mouvement pro-germain existe toujours dans l'Armée et que les menées allemandes en Roumanie sont loin d'être conjurées malgré les assurances que l'on peut donner du contraire.

Le 16 Octobre 1916, Sturmer a dit ouvertement devant un personnage haut placé Russe qui me l'a répété: „Que nous importe Bucarest, et la Valachie, Les Allemands peuvent bien s'y installer; il est inutile de répandre du sang russe pour cela“. Cette phrase en dit plus long que bien des commentaires et éclaire sous son vrai jour l'opinion et la manière de voir qui régnaient alors à la Cour de Russie, sous l'instigation de l'Impératrice, et que favorisait sans le savoir ou sans vouloir le savoir la faiblesse de l'Empereur.

Vers le 1-er Décembre 1916, exactement le 5-à la suite des événements survenus, défaites Roumaines, perte de la Valachie, exode de la population civile vers la Moldavie, disette absolue de vivres pour nourrir la population et l'Armée, hiver rigoureux, un rapport a été envoyé à l'Empereur; Ce rapport—rapport secret—émanant et du Général Sakharov et du Ministre Plénipotentiaire Russe, concluait aux décisions suivantes à prendre dans l'intérêt et de ce qui restait de la Roumanie et du sort des armées Russes qui y sont actuellement. Les Hautes personnalités signataires de ce rapport y avaient joint deux lettres personnelles extrêmement pressantes, suppliant, après entente préalable avec le roi de Roumanie, l'Empereur de bien vouloir examiner sous son vrai jour la situation du pays et son avenir.

Ce rapport établissait la crise Roumaine au point de vue politique, alimentaire, financier, sanitaire et militaire. Il se composait de deux parties distinctes très secrètes, le point de vue politique, le point de vue militaire. Il concluait comme seul remède à la situation actuelle, au transfert de toute la population civile en territoire Russe où elle aurait pu être approvisionnée, plus facilement à cause du déplorable état des chemins de fer Roumains, et du maintien seul en Moldavie de l'armée Russe qui aurait ainsi eu la liberté de ses mouvements et plus de facilité pour ses approvisionnements.

L'Armée Roumaine devait également passer en territoire Russe, où, sous les ordres du Roi, elle aurait eu la facilité de se refaire, de s'habiller, s'équiper, s'armer et surtout de se nourrir et enfin sous l'instruction de la Mission Militaire Française avoir la possibilité de devenir un jour un appoint sérieux.

Le rapport faisait remarquer que cette solution radicale et pénible, mais absolument nécessaire, en plus des avantages préconisés offrait aussi des avantages de la plus haute importance, d'abord, de ce fait seul l'influence allemande, l'influence des pro-germains roumains perdrait beaucoup de sa vitalité: ensuite les Officiers Roumains dans les camps de concentration et d'instruction auraient travaillé sous la direction des Officiers français, se seraient instruits et auraient instruits leurs hommes; et enfin dans l'hypothèse qu'il faut toujours prévoir d'un nouveau désastre, du passage du Sereth par les armées ennemies, les troupes Roumaines se seraient trouvées intactes, le Roi aurait été débarrassé des intrigues de cour, les ennemis auraient trouvé un pays vide et les troupes russes n'ayant plus le poids mort de l'Armée Roumaine, de la population civile auraient pu manœuvrer à l'aise.

Vers le 25 Décembre (v.s.) la réponse de l'Empereur parvint. L'Autorisation était donnée d'en conférer avec le roi et d'examiner l'hypothèse d'une solution de concert avec le chef de la Mission Militaire Française.

Le Général Berthelot, informé alors, n'a pas été de l'avis des Généraux russes; se basant pour combattre le projet sur des considérations de sentiment, ayant foi dans la possibilité d'une réorganisation sur place de l'Armée Roumaine et en plus la déférence voulue et exigée par les circonstances pour un peuple qui, malgré ses tendances et ses affinités allemandes s'est résolument mis du côté des alliés au mépris de ce qui pouvait lui en advenir.

D'accord avec le Ministre de la guerre Roumain, sur lequel il a toute influence, lequel a toute influence sur le roi, le projet Russe a été écarté et les choses sont restées en l'état actuel.

Quelque temps après l'épidémie de typhus et de choléra qui actuellement décime sans arrêt la population civile et l'Armée Roumaine éclatait. Les Généraux Russes n'ont pas insisté par égard pour le Général Berthelot. Ils ont transmis la réponse à l'Empereur en appuyant sur les points suivants en cas d'un échec sur le Sereth, l'Armée Roumaine s'égaillera, se dissociera d'elle même; Vu ses tendances germanophiles elle sera facilement assimilée par l'Allemagne qui la nourrira, l'équippera, l'armera et, avec la méthode allemande, sera capable d'en faire des soldats qui marcheront contre les Alliés.

Dans l'hypothèse encore d'un échec Russe et de l'envahissement de la Moldavie, le Roi, de vive force aura perdu ce qui reste de son royaume et n'aura plus d'autorité. La population moldave, en grande partie Juive, fera cause commune avec les Austro-Allemands qui pourront trouver des ressour-

ces dans le pays. Enfin, l'épidémie de typhus exanthématique n'aurait pas éclaté, l'Armée aurait été épargnée.

II-ème partie

Opinions roumaines

J'ai eu la bonne fortune de voir le Général Averesco qui, au palais royal, m'a donné une longue audience. En attendant le Général qui conférait avec le Roi, j'ai été reçu par l'Aide de camp du Roi, le Maréchal de la Cour et reçu par l'Aide de camp du Roi, le Maréchal de la Cour et l'Officier d'ordonnance du Général Averesco.

La conversation a d'abord roulé sur les événements de Petrograd puis sur les malheurs Roumains.

Les Officiers n'ont pas caché leur mécontentement des Russes, leur attribuant une grande part dans les malheurs de leur pays. A grandes lignes ils ont fait l'historique des 8 derniers mois. Si la Russie avait voulu venir à temps les secourir, Bucarest n'aurait pas été pris; mais la lenteur voulue et calculée des Russes a tout permis, l'Armée Roumaine ayant à soutenir la pression Bulgare, Turque, Austro-Allemande.

Les Russes ne tiennent pas à sauver la Roumanie. Ils ont l'air de préférer la voir envahie, pour ensuite, politiquement parlant, en devenir les libérateurs, exiger des compensations et s'ouvrir la route de Constantinople.

Actuellement, avec ce qui reste de l'Armée Roumaine et les trois Armées Russes, c'est plus qu'il n'en faut pour prendre l'offensive victorieuse car les Austro-Allemands ont dégarni leur front. Pourquoi les Russes ne veulent-ils pas marcher? Ils ne manquent de rien? Et l'Armée Roumaine manque de tout.

Le Général Averesco est arrivé sur ses entrefaites et pendant une heure j'ai pu converser avec lui. Sans s'étendre d'une façon aussi acerbe sur les Russes, il n'a pas caché son mécontentement contre l'Allié qui est devenu le Maître; son opinion sur l'état déplorable de son armée dont un tiers seulement peut rester virtuellement sur le front à cause des privations de toute nature, du typhus, et du choléra.

Néanmoins et malgré cette fâcheuse situation „si les Russes veulent marcher avec moi, m'a-t-il dit, me soutenir avec efficacité, je jure que j'entre comme dans du beurre dans le front ennemi que je le crève et que j'obtiens un grand succès. Et cela, quand on le voudra, dans 5 jours si j'en reçois l'ordre; mais que l'Armée russe me soutienne, maintenant le voudra-t-elle? Je me demande ce qu'ils font, ce qu'ils ont dans la tête, ou du moins derrière la tête! Pauvre Roumanie, si cet état persiste, elle est finie et deviendra soit allemande, soit russe, mais plus jamais roumaine“.

Le Général est très inquiet de la situation actuelle en Russie au point de vue de sa répercussion sur la Marche de la Guerre. Un seul point le reconforte, l'espoir de la disparition de l'influence allemande en Russie, qui a fait de la Roumanie ce qu'elle est actuellement.

Le Général Averesco ne m'a pas parlé de la mission française du général Berthelot, ni de l'aide qu'apportent à l'Armée Roumaine nos officiers. Il n'a pas été tendre pour le Tzar, mais bien entendu, il a été muet sur les germains Roumains... ¹

Iassy, le 28 Mars 1917

Capitaine de Maleissye

■ Microf. Franța, r. 175, c. 2— 15; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 5 N 118.

Însemnări ale căpitanului de Maleissye din Statul Major al Armatei, Biroul 2, ofițer emisar în Rusia și România, sfârșitul lunii martie 1917

Partea I

Opinii politice ruse

DOMNEȘTE la Iași și în întreaga Moldovă o neînțelegere totală între ruși și români, de la soldatul simplu pînă la ofițeri. Rusul îl disprețuiește pe român, s-a instalat la el ca într-o țară cucerită și se poartă față de el mai mult ca un stăpîn decît ca un aliat. Ofițerii ruși nu-i salută pe ofițerii români, sub falsul pretext că, ignorînd gradele lor, ar putea să salute un inferior.

În fond, Rusia sub ministere germanofile, nu ținea ca România să fi declarat război și ar fi preferat să vadă că Regatul rămîne neutru chiar dacă la momentul oportun ce urma să vină, să-l susțină așa cum frînghia îl susține pe spînzurat. Dacă România a intrat în luptă, aceasta s-a datorat cererilor și presiunii guvernului francez de atunci și, în plus, ea a făcut bani din orice și a vîndut Germaniei tot ce poseda și producea, la prețuri mai mult decît profitabile.

Nu trebuie uitat că intrarea sa în acțiune, acum 8 luni, nu a fost dorită de guvernul imperial, care se temea de o prea mare extindere a frontului său, știind cît de puține muniții posedă România, precum și cît preț se cuvenea să pună la armata acesteia. Această manieră de a vedea lucrurile, exploatată cu îndemînare de progermanii ruși și români din înalte sfere și din clasele conducătoare, era cît pe aci să se impună la început. S-a iscat, în consecință, nemulțumirea rușilor dar, aceasta neputînd să se manifeste împotriva noastră, s-a manifestat împotriva românilor, după primele lupte și înfrîngeri.

Progermanii ruși erau atunci întru totul puternici la curte, liderii Sturmer, Protopopov și alții dețineau puterea și din inițiativa și ordinele lor armatele ruse au fost atît de puțin prompte în a ajuta armata română. Prin aceasta, ei făceau jocul progermanilor români, care constituie mai mult de jumătate din națiune. Trebuie amintit rolul generalului român Socec în bătălia de la București, care, în mod deliberat, l-a lăsat pe Mackensen liber în acțiunile sale.

Este adevărat că Socec a fost degradat și condamnat la muncă silnică. Istoria prințului Sturdza, colonel în armata română, care la 18 martie a trecut în liniile germane, a adjunctului său, fiul generalului Crăiniceanu, care, la instigarea colonelului Sturdza, a răspîdit manifeste progermane referitoare la pace, îndemnînd pe români să întoarcă armele lor contra rușilor, și care se pregătea să-și întîlnească șeful, cînd a fost arestat, dovedește cu prisosință că mișcarea progermană există încă în armată și că uneltirile germane din România sînt departe de a fi înlăturate, cu toate asigurările care pot fi date că lucrurile nu stau așa.

La 16 octombrie 1916, Sturmer a declarat în fața unui înalt personaj rus, care mi-a transmis întocmai cele spuse: „Ce ne interesează Bucureștiul și Valahia! Germanii pot chiar să se instaleze aici; este inutil să se verse sînge rusesc pentru asta“. Această frază spune mai mult decît orice comentariu și pune în adevărata sa lumină opinia și maniera de a vedea care domneau atunci la curtea Rusiei, la instigarea împărătesei și care favoriza, fără să știe sau fără să vrea, slăbiciunea împăratului.

Spre întîi decembrie, mai exact pe 5, ca urmare a evenimentelor intervenite (înfrîngerile românilor, pierderea Valahiei, exodul populației civile

spre Moldova, lipsa absolută a alimentelor pentru hrana populației și a armatei, iarna aspră), a fost trimis un raport împăratului. Acest raport — raport secret — emanând de la generalul Saharov și de la ministrul plenipotențiar rus, cuprindea următoarele decizii, care trebuiau luate în interesul a ceea ce mai rămăsese din România și al soartei armatelor ruse care sînt aici în prezent.

Înăltele personalități semnatare ale acestui raport au anexat la acesta două scrisori personale, extrem de insistente, prin care, în urma unei înțelegeri prealabile cu regele României, împăratul era rugat să binevoiască să examineze în adevărata sa lumină situația țării și viitorul său. Acest raport definea criza din România din punct de vedere politic, alimentar, financiar, sanitar și militar. El se compunea din două părți distincte, ultrasecrete: punctul de vedere politic, punctul de vedere militar. Considerînd că este singurul remediu al situației actuale, acesta se pronunța pentru transferul întregii populații civile în teritoriul rus, unde ar putea să fie aprovizionată mai ușor, dată fiind starea deplorabilă a căilor ferate române și pentru menținerea în Moldova numai a armatei ruse, care ar fi avut astfel libertatea de acțiune și mai multă ușurință în aprovizionare.

Armata română trebuia, de asemenea, să treacă în teritoriul rus unde, sub ordinele regelui, ar fi avut posibilitatea de a se reface, de a se îmbrăca, de a se echipa, de a se înarma și în special, de a se hrăni, și, în fine, sub instrucția Misiunii Militare franceze, ar fi avut posibilitatea de a deveni într-o zi un sprijin serios.

Raportul evidenția faptul că această soluție radicală și anevoioasă, dar absolut necesară, oferea în plus față de avantajele preconizate, avantaje de cea mai mare importanță, în primul rînd prin simplul fapt că influența germană, influența progermanilor români ar pierde mult din vitalitate; apoi, în sfîrșit, ofițerii români din taberele de concentrare și de instrucție ar fi lucrat sub conducerea ofițerilor francezi, ar fi instruiți și ar putea să-și instruiască oamenii; în fine, dat fiind că trebuie să fii pregătit întotdeauna în eventualitatea unui nou dezastru, cum ar fi trecerea Siretului de către armatele dușmane, trupele române s-ar fi găsit intacte, regele va fi fost debarasat de intrigile Curții, dușmanii ar fi găsit o țară goală, iar trupele ruse, nemai-avînd de suportat povara armatei române și a populației civile, ar fi putut manevra în voie.

Spre 25 decembrie (stil vechi) a parvenit răspunsul împăratului. A fost dată autorizația de a se conferi cu regele și de a se examina ipoteza unei soluționări a situației de comun acord cu șeful Misiunii Militare franceze.

Generalul Berthelot, informat de-abia atunci, nu a fost de acord cu generalii ruși, bazîndu-se, pentru a combate proiectul, pe considerente sentimentale, încrezător în posibilitatea unei reorganizări imediate a armatei române și avînd în plus, considerația voită și cerută de împrejurări pentru un popor care, cu toate tendințele și afinitățile germane, s-a alăturat Aliaților cu hotărîre, indiferent de ceea ce ar putea să i se întîmple.

De acord cu ministrul de război român, asupra căruia el are o influență deplină, și care are influență deplină asupra regelui, proiectul rus a fost abandonat și lucrurile au rămas în stadiul actual.

Puțin timp după aceea, a izbucnit epidemia de tifos și holeră care decimează în prezent fără încetare populația civilă și armata română. Generalii ruși nu au insistat, din considerație pentru generalul Berthelot. Ei au transmis răspunsul împăratului, punînd accentul pe următoarele aspecte: în

căzul unui eșec pe Siret, armata română se va dispersa, dezorganizându-se de la sine; din cauza tendințelor sale germanofile, ea va fi ușor asimilată de Germania care o va hrăni, o va echipa, o va înarma și, potrivit felului metodic german, va fi capabilă să facă din ea soldați care vor merge împotriva Alianților.

De asemenea, în ipoteza unui eșec rus și a invadării Moldovei, regele va pierde inevitabil și ceea ce a mai rămas din Regat și nu va mai avea autoritate. Populația Moldovei, în mare parte evreiască, va face cauză comună cu austro-germanii care vor putea să găsească resurse în țară. În sfârșit, dacă nu ar fi izbucnit epidemia de tifos exantematic, armata română ar fi fost cruțată.

Partea a II-a

Opiniile românilor

Am avut șansa să-l văd pe generalul Averescu care mi-a acordat o lungă audiență la palatul regal.

În așteptarea generalului, care conferea cu regele, am fost primit de aghiotantul regelui, mareșalul Curții și ofițerul de ordonanță al generalului Averescu.

Conversația s-a concentrat la început asupra evenimentelor de la Petrograd, apoi asupra nenorocirilor românilor.

Ofițerii nu și-au ascuns nemulțumirile în legătură cu rușii, atribuindu-le acestora o mare parte din nenorocirile țării lor. În linii mari, ei au făcut istoricul ultimelor opt luni. Dacă Rusia ar fi vrut să vină la timp să-i ajute, Bucureștiul nu ar fi fost luat; dar încetineala voită și calculată a rușilor a permis totul, armata română trebuind să facă față presiunii bulgare, turcești, austro-germane.

Rușii nu țin să salveze România. Ei lasă impresia că preferă să o vadă invadată, pentru ca apoi, politic vorbind, să devină eliberatori, să ceară compensații și să-și deschidă drumul spre Constantinopol.

Actualmente, cu ce a mai rămas din armata română și cu cele trei armate ruse, ar fi exact ce trebuie pentru a porni o ofensivă victorioasă, căci austro-germanii și-au evacuat trupele de pe front. Pentru ce nu vor rușii să meargă? Lor nu le lipsește nimic, iar armatei române îi lipsește totul.

Generalul Averescu a sosit între timp și am putut să vorbesc cu el timp de o oră. Fără a se pronunța într-un mod tot atât de vehement împotriva rușilor, el nu și-a ascuns nemulțumirea față de aliatul care a devenit stăpîn și nici opinia asupra stării deplorabile a armatei, din care o treime nu mai poate să rămînă virtual pe front, din cauza privațiunilor de orice natură, a tifosului și holerei.

Cu toate acestea, ba chiar în ciuda acestei supărătoare situații „dacă rușii vor să meargă cu mine, mi-a spus el, să mă susțină cu eficacitate, jur să intru ca în brînză în frontul dușman, să-l sparg și să obțin un mare succes. Și aceasta oricînd, în cinci zile, dacă voi primi ordin; dar, ar vrea acum armata rusă să mă susțină? Mă întreb ce vor face, ce au în cap sau cel puțin ce intenționează? Biata Românie, dacă această stare persistă, ea va fi sfîrșită și va deveni fie germană, fie rusă, dar niciodată română”.

Generalul este foarte neliniștit din cauza situației actuale din Rusia, date fiind posibilele repercusiuni asupra mersului războiului. Un singur

lucru fi dă curaj, speranța că influența germană în Rusia, care a făcut din România ceea ce este în prezent, va înceta.

Generalul Averescu nu mi-a vorbit de misiunea franceză a generalului Berthelot, nici de ajutorul pe care îl dau armatei române ofițerii noștri. El n-a avut cuvinte prea blânde la adresa țarului, dar, bineînțeles, n-a spus nimic în ce-i privește pe progermanii români. ...¹

Iași, 28 martie 1917

Căpitan
de Maleissye

278

1917 martie <18>/31, Cartierul General al armatei germane. **Raportul trimestrial al administrației militare germane din România despre starea de spirit a populației din teritoriul ocupat.**

Militär-Verwaltung in Rumänien

Ia. No. 42 Geheim

H.Q., 31. März 1917

Vierteljahrsbericht

...¹ (1 Januar — 31 März 1917)

4. Allgemeine Haltung der Bevölkerung

IN Bezug auf die allgemeine politische Haltung der Bevölkerung dürften etwa folgende Unterscheidungen zu machen sein:

a) Die bauerliche Bevölkerung. Die grosse Masse steht dem Kriege und der auswärtigen Politik gleichgültig gegenüber. Ihre politischen Gefühle erschöpfen sich im allgemeinen in Hass gegen die Bojaren. Soweit sie weiteren politischen Ideen überhaupt zugänglich ist, würde sie unter dem Einfluss etwa im Lande befindlicher Agenten der feindlichen Mächte eher zu einer den Mittelmächten, insbesondere den mit ihnen verbündeten Ungarn und Bulgaren feindlichen Haltung neigen. Dieser Hass gegen Ungarn und Bulgaren im Verein mit der politischen Unreife der Massen erklärt es auch, wenn der Krieg gegen die Mittelmächte nicht so unpopulär war, als im Allgemeinen bisher angenommen wurde.

b) Die Intellektuellen. Diese stehen voll im Banne der französischen Kultur. Nur wenn man diesen Punkt scharf erfasst, ist es überhaupt verständlich, weshalb Rumänien in den Krieg gegen die Mittelmächte eintrat. Der Kampf an der Seite der französischen Nation gilt diesen Leuten nach ihrer ehrlichen Überzeugung als ein Kampf für die Erhaltung der Zivilisation und Kultur. Am besten wird diese Gesinnung charakterisiert durch die Äusserung eines Professors der Bukarester Universität bei Beginn des Krieges: „Was macht es, wenn Rumänien untergeht; wenn nur Frankreich erhalten bleibt“.

c) Massgebende, im Lande zurückgebliebene Politiker. Auch hier sind zwei Unterscheidungen zu machen: nämlich zwischen solchen Politikern, die von Hause aus ihrer Gesinnung nach dem Ideenkreis der französischen Kultur angehören und nur rein verstandesmässig eine dem Kriege gegen die Mittel-

¹ Impresii de ordin personal.

mächte abgeneigte Politik betreiben, und solchen Politikern, die wirklich überzeugt und gefühlsmässig für die deutsche Sache und die der Mittelmächte eintreten. Die Politiker dieser beiden Kategorien empfinden naturgemäss eine Art Genugtuung, dass die Kriegseignisse die Richtigkeit der von ihnen betriebenen Politik bewiesen haben. Aus diesem Gefühl heraus sind sie im Lande geblieben und kommen der deutschen Verwaltung vertrauensvoll entgegen. Es wird aber im Auge zu behalten sein dass diese Politiker — wie dies ja an sich auch nur natürlich ist — im Grunde Rumänen bleiben die nur soweit mit uns gehen, als es die Interessen ihres Landes und die Zwangslage der Okkupation erfordern.

Jedenfalls wird mit einer Mitarbeit dieser Politiker immer nur soweit gerechnet werden können, als nicht vitale Interessen ihres Landes durch die Mitarbeit für die deutsche Verwaltung verletzt werden. Auch wird der Einfluss dieser Politiker niemals so weit reichen, etwa die grosse Masse der Intellektuellen und der bauerlichen Bevölkerung zu einer wirklichen Sympathie für Deutschland zu bekehren oder gar erst zu einem aktiven Eingreifen in den Krieg an der Seite der Mittelmächte zu bewegen; eine militärische Inanspruchnahme der Bevölkerung für unsere Interessen, wie dies in Polen möglich ist, ist deshalb für Rumänien ausgeschlossen.

...².

■ Microf. R.F.G., r. 64, c. 869—871; P. A.d.A.A. Bonn, Der Weltkrieg No. 14g, Verwaltung besetzter Gebiete in Rumänien, Bd. 3.

Administrația militară din România
Nr. 42 secret

Cartierul general, 31 martie 1917

Raport trimestrial
(1 ianuarie — 31 martie 1917)

...¹

4. Atitudinea generală a populației

ÎN privința atitudinii generale a populației trebuie făcută următoarea distincție:

a) Țărănimea. Marea masă este indiferentă față de război și de politica externă. Sentimentele sale politice se reduc în general la ură împotriva boierilor. În măsura în care este accesibilă unor idei politice, țărănimea, sub influența agenților puterilor inamice aflați în țară, ar înclina mai curînd spre o atitudine ostilă față de Puterile Centrale, în special față de unguri și bulgari, aliați cu acestea. Această ură împotriva ungarilor și bulgarilor, asociată cu lipsa de maturitate politică a maselor explică de ce războiul împotriva Puterilor Centrale n-a fost atît de nepopular, cum s-a crezut în general pînă acum.

b) Intelectualii. Aceștia se află cu totul sub influența culturii franceze. Numai sesizînd bine acest aspect, înțelegi de ce România a intrat în război împotriva Puterilor Centrale. Lupta alături de națiunea franceză înseamnă

¹ Noua organizare teritorială militară a Administrației militare germane din România, siguranța teritoriului, serviciile de evidență a militarilor.

pentru acești oameni, potrivit convingerii lor cinstite, o luptă pentru conservarea civilizației și culturii. Această convingere este caracterizată cel mai bine prin afirmația unui profesor de la Universitatea din București, la începutul războiului: „Ce înseamnă faptul că România se prăbușește; Franța numai de s-ar menține“.

c) Oamenii politici hotărâtori, rămași în teritoriul ocupat. Și între ei trebuie făcute două distincții, anume acei oameni politici care, din capul locului, potrivit convingerii lor, aparțin cercului de idei al culturii franceze și care numai pur rațional duc o politică de aversiune față de războiul împotriva Puterilor Centrale și, pe de altă parte, acei oameni politici care, din convingere și potrivit sentimentelor, îmbrățișează cauza germană și cea a Puterilor Centrale. Oamenii politici din cele două categorii simt în mod firesc un fel de satisfacție că evenimentele războiului au dovedit justețea politicii duse de ei. Din acest sentiment, ei au rămas în teritoriul ocupat și întâmpină cu încredere administrația germană. Nu trebuie uitat însă că acești oameni politici — cum de fapt este și firesc — rămân în fond români, care sînt alături de noi numai atît cît cer interesele țării lor și situația de constrîngere a ocupației.

În orice caz, pe o colaborare a acestor oameni politici nu se poate conta decît atît cît nu sînt lezate interese vitale ale țării lor, prin colaborarea cu administrația germană. Influența acestor oameni politici nu va merge niciodată atît de departe încît să convertească marea masă a intelectualilor și a țărănimii spre o simpatie reală pentru Germania sau să determine o intervenție activă în război alături de Puterile Centrale; de aceea o folosire militară a populației pentru interesele noastre, așa cum este posibilă în Polonia, este exclusă pentru România.

...².

279

1917 martie <18>/31, Iași. **Telegrama trimisului extraordinar și ministrului plenipotențiar al Franței în România, Saint-Aulaire conte de Beaupoil, către Ministerul de Externe al Franței referitoare la propaganda desfășurată în rîndurile armatei ruse și populației române de către socialiștii ruși și români.**

Ministère des Affaires Étrangères
Déchiffrement
No. 167

Duplicata bis
34

Télégramme

Jassy, le 31 Mars 1917, 9 h
reçu le 1 Avril à 16 h 05

LE Président du Conseil m'a exprimé ses craintes au sujet de la propagande exercée dans l'Armée russe et la population roumaine, par les socialistes russes, d'accord avec les socialistes roumains qui sont tous germanophiles. Il n'ose prendre contre ces derniers des mesures de rigueur, qui dit-il,

² Măsură de prevenire a spionajului.

risqueraient de provoquer en Russie une campagne de presse contre la Roumanie et d'affecter les rapports des deux pays. Il souhaite vivement que l'intervention combinée des groupes socialistes des autres pays de l'Entente, assaïsse les socialistes russes.

Communiqué à Petrograd
Saint-Aulaire

■ Microf. Franța, r. 176, c. 392; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, Doss. 16 N 2994.

Ministerul Afacerilor Externe
Descifrare
Nr. 167

Duplicat bis
34

Telegramă

Iași, 31 martie 1917, ora 9
primită în 1 aprilie, ora 16,05

PREȘEDINTELE Consiliului mi-a exprimat temerile sale în privința propagandei desfășurate în armata rusă și în rîndurile populației române de către socialiștii ruși și români care sînt toți germanofili. El nu îndrăznește să ia împotriva acestora din urmă măsurile de rigoare, care, spune el, ar risca să provoace în Rusia o campanie de presă împotriva României și să afecteze raporturile dintre cele două țări. El dorește cu ardoare ca intervenția combinată a grupurilor socialiste din celelalte țări ale Antantei să-i potolească pe socialiștii ruși.

Comunicat la Petrograd
Saint-Aulaire

280

1917 <martie 24>/aprilie 6, Paris. **Raportul lui I. Lambert către M.F.F.Willemans în legătură cu problema evacuării populației civile și a trupelor române în Rusia.**

Confidentiel

Paris, 6 avril 1917

Roumanie

AU lieu d'être une aide les renforts russes accumulés en Moldavie sont un lourd fardeau. Il y a là 500 000 hommes qui émargent à des approvisionnements qui diminuent avec une inquiétante rapidité. Ces troupes commencent elles mêmes à ressentir la disette. Dix divisions de cavalerie ont dû être éloignées après avoir perdu une partie de leurs chevaux.

Il faudra se résoudre à évacuer la population civile et l'armée roumaine en voie de réorganisation. Mais le Gouvernement russe ne veut ouvrir ses frontières à la population civile qu'avec toutes les garanties sanitaires. L'état

906

sanitaire de l'armée roumaine est également déplorable. Dans certaines divisions on a enregistré un millier de décès en un mois.

On a prêté au Roi l'intention de suivre son armée si celle-ci est obligée de quitter le territoire de la monarchie. Ce départ pourrait avoir une répercussion politique en Roumanie occupée. Les allemands font une propagande intense contre le Roi Ferdinand et son Gouvernement. Ils tâchent de provoquer la défection d'une division et mirent en circulation une proclamation où l'enrôlement de prisonniers roumains dans les armées impériales est envisagé.

Conscient de ce danger, le Gouvernement russe a demandé aux cabinets de Londres et de Paris de faire comprendre au Roi, par leurs représentants, qu'il était de son devoir comme son intérêt de demeurer à Jassy, même dans le cas où ses troupes seraient contraintes de s'éloigner.

Le général Gurko était opposé à une offensive en Dobroudja, sous le prétexte que les préparations étaient encore insuffisantes. Cette offensive, en ouvrant les communications par le Danube, était cependant le seul remède vraiment efficace à la situation présente.

Le retour du général Alexeïeff donna en ce moment l'espoir d'un changement de décision, mais la révolution est survenue et elle rend de plus en plus problématique, une action sur le front roumain.

Lasse de faire des sacrifices en pure perte peut-être, le Gouvernement français a l'intention de reconsidérer la question des fournitures de matériel de guerre à faire à l'armée roumaine. Il conviendrait de savoir le rôle que l'Etat-Major russe assigne encore à cette armée dans les opérations futures.

Depuis le 12 mars les Quartiers-Généraux russe et roumain se sont transportés de Birlad à Jassy. Le Quartier-Général russe voulait occuper une position plus centrale par rapport à ses troupes qui s'étendent jusqu'en Bucovine. Le Quartier-Général roumain s'est rapproché de son Gouvernement qui commençait à suspecter son excessive indépendance.

Les travaux sur les chemins de fer roumains continuent assez méthodiquement. Deux trains par semaine parviennent à Jassy, depuis la fin du mois de mars.

le capitaine commandant
I. Lambert

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 157—158; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance générale, doss. 10943.

Confidențial

Paris, 6 aprilie 1917

România

ÎN loc să constituie un ajutor, întăririle rusești masate în Moldova sînt o grea povară. Există acolo 500 000 oameni care consumă proviziile ce scad cu o rapiditate îngrijorătoare. Aceste trupe încep ele însele să simtă foametea. Zece divizii de cavalerie au trebuit să fie îndepărtate, după ce-și pierduseră o parte din cai.

Ar trebui să se hotărască evacuarea populației civile și a armatei române pe cale de reorganizare. Guvernul rus nu vrea însă să deschidă granițele pen-

tru populația civilă decît cu toate garanțiile sanitare. Situația sanitară a armatei române este la fel de deplorabilă. În unele divizii s-au înregistrat o mie de decese într-o lună.

I s-a atribuit regelui intenția de a-și urma armata, dacă aceasta va fi obligată să părăsească teritoriul Monarhiei. Această plecare ar putea avea o repercusiune politică în România ocupată. Germanii fac o propagandă intensă contra regelui Ferdinand și a guvernului său. Ei încearcă să provoace dezertarea unei divizii și pun în circulație o proclamație în care se preconizează înrolarea prizonierilor români în armatele imperiale.

Conștient de acest pericol, guvernul rus a cerut cabinetelor de la Londra și Paris ca, prin reprezentanții lor, să-l facă pe rege să înțeleagă că este de datoria și în interesul său să rămînă la Iași, chiar în cazul în care trupele sale ar fi nevoite să se îndepărteze.

Generalul Gurko se opusese unei ofensive în Dobrogea sub pretext că pregătirile erau încă insuficiente. Această ofensivă, deschizînd comunicațiile pe Dunăre era, totuși, singurul remediu cu adevărat eficace în actuala situație.

Întoarcerea generalului Alexeev a dat pentru moment speranța unei schimbări de decizie, dar a survenit revoluția și ea a făcut din ce în ce mai problematică acțiunea pe frontul românesc.

Sătul de a face sacrificii poate zadarnice, guvernul francez intenționează să reconsidere problema furnizării materialului de război pentru armata română. Ar fi bine de știut rolul pe care Statul Major rus îl mai atribuie acestei armate în următoarele operațiuni.

De la 12 martie, Cartierele Generale rus și român s-au mutat de la Bîrlad la Iași. Cartierul General rus voia să ocupe o poziție mai centrală în raport cu trupele sale care se întind pînă în Bucovina. Cartierul General român s-a apropiat de guvernul său care începuse să-i suspecteze independența excesivă.

Lucrările la căile ferate române continuă destul de metodic. De la sfîrșitul lunii martie, la Iași vin două trenuri pe săptămînă.

căpitanul comandant
I. Lambert

281

1917 aprilie <13>/26, <Darnița>. Extrase din proclamația de la Darnița a foștilor prizonieri de război români, constituiți în corpul voluntarilor armatei române, în care se exprimă dorința acestora de a lupta „pentru împlinirea idealului nostru“, pentru „un singur stat național românesc“.

NOI, corpul voluntarilor armatei române, ofițeri, subofițeri și soldați de națiune română de pe teritoriul Monarhiei austro-ungare, foști prizonieri de război în Rusia, cu jertfa vieții noastre sîntem gata să intrăm în luptă pentru împlinirea idealului nostru: de a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din Monarhia austro-ungară în una și nedespărțită Românie liberă și independentă...

Noi, ca și celelalte popoare, aliatele noastre firești, ținem din tot sufletul să nu ne lepădăm de națiunea noastră, orice s-ar întâmpla. . . .

Astăzi, când noi românii ca și celelalte neamuri subjugate ne-am convins definitiv că nouă, ca români, nu ne mai e posibilă existența în cadrele statului austro-ungar; noi care în limbă, în cultură, în structura socială, și în întreagă ființa a noastră etnică și politică formăm un trup unic și nedespărțit cu toate celelalte părți constitutive ale națiunii române, cerem cu voință neștrămutată încorporarea la România liberă, pentru a forma împreună cu ea un singur stat național românesc, pe care îl vom zidi pe bazele celei mai înaintate democrații. Pentru acest ideal ne punem în cumpănă tot ce avem, viața și averea noastră, femeile și copiii noștri, viața și fericirea urmașilor noștri și nu ne vom opri, pînă ce nu vom învinge, ori vom pieri. . . .

Cerem deci încorporarea noastră la România, în numele dreptului fiecărei națiuni capabile de viață și în stare de a-și hotări singură soarta, de a-și alege singură statul și forma prin care voiește să se guverneze. . . .

Sîntem adînc convinși că în același mod echitabil va fi deslegată și chestia românească ca și a celorlalte națiuni subjugate din Austro-Ungaria. Căci această Monarhie austro-ungară nu e altceva, decît un conglomerat de țări răpite prin forța brutală, fără consimțămîntul națiunilor lor, care n-au nimic comun cu națiunile ce le subjugă, decît ura ce o simt față de ele, ură, care va înceta numai odată cu căderea granițelor actuale.

Dezmembrarea Austro-Ungariei ar însemna repararea, în numele democrației, a unei nedreptăți istorice, ce s-a făcut popoarelor, prin încătușarea lor de un tron sîngeros și de o împărăție fără lege. Iar dezmembrarea ei ar însemna că democrația recunoaște atotputernicia forței brutale și că sancționează un trecut absolutist și feudal.

Noi, foștii prizonieri de război, care îndată ce ni s-a dat puțința, am venit de bunăvoie la luptă și la moarte, noi, ofițerii, aproape în totalitate aci, precum și zecile de mii de soldați, acasă țărani și lucrători, fără multă carte, dar conștiinți de datoria lor națională, noi, ne oferim brațul și sîngele nostru tînăr și generos pentru întruparea idealului nostru. Sîngele nostru nu se va vărsa în zadar. Credem — ferm, că între viitoarele state fericite naționale și democratice, va fi și România tuturor românilor.

■ „Marea Unire de la 1 Decembrie 1918”, Biblioteca Despărțimîntului București al Asociațiunii „Astra”, București, 1 Decembrie 1943, p. 21—22.

282

1917 <aprilie 25>/mai 8, Budapesta. **Raportul lui Sándor către Tisza despre activitatea românilor la Budapesta, întocmit pe baza rapoartelor date de detectivii care îi urmăreau pe români.**

3838 szám

Nagyméltóságú Gróf, Miniszterelnök Úr

Szigorúan bizalmas

NAGYMÉLTÓSÁGODNAK folyó évi március hó 23-án 1699 M.E.
res. 'szám alatt — dr. Erdélyi János budapesti ügyvédnek és több román

nemzetiségű egyénnek a kolozsvári honvédhadosztály bíróság ítéletére tett nyilatkozata tárgyában kelt nagybecsű átiratára tisztelettel értesítem Nagyméltóságodat, hogy megtettem az intézkedéseket az iránt, hogy a nevezett ügyvéd és társai magatartásáról a bizalmas tudósítón kívül álló más — titoktartást nem igénylő — a bünvádi eljárás alapjául szolgálható bizonyítékokat beszerezzem.

E bizonyítékok beszerzésére a fő-és székvárosi államrendőrséget útastítottam.

Az államrendőrség a puhatolást és nyomozást megejtette, — s annak eredményét dr. Nagy Károly r(endő)r tanácsos, detektív főnöknek alatt hiteles másolatban csatolt jelentése tartalmazza.¹

E jelentés adatai szerint az eredmény negatív.

Ugyanis — a jelentés szerint a megfigyelt és továbbra is megfigyelés alatt álló román nemzetiségűek nyilvános helyeken mindenkivel szemben bizalmatlanok, egymás közt csak suttogva beszélnek, és ha bárki akár a kiszolgáló személyzet közeledik feléjük, hirtelen elhallgatnak, vagy egészen közömbös tárgyakról beszélgetnek.

E miatt, az államrendőrség is csak bizalmi egyének útján puhatolt ki olyan tényeket, amelyek a bizalmi tudósító jelentésében már közöltettek.

Ezek a bizalmas közlések — tudósítások azonban a detektív főnök véleménye szerint is — bünvádi eljárás alapjául nem alkalmasak, és így az esetleges bünvádi eljárástól ez idő szerint eredmény nem lehet.

De nem tartom kizártnak, hogy dr. Erdélyi János, mint a kolozsvári hadosztálybíróság előtt eljáró ügyvéd a katonai kémkedés büntette miatt vádolt és első bíróság elítélt vádlottak ügyét egy mellékvágányra kívánja kitolni.

Azt célozza talán, hogy ellene nyilatkozatai miatt, akár az állam ellen elkövetett igazgatás büntette címén. akár a kir. kormány tagjai továbbá a Brassó és Szecsen megyei közigazgatási tisztviselők és honvédbíróság sérelmére elkövetett rágalmazás miatt bűnper tétessék folyamatba. Bármelyik esetben az lehet a célja, hogy az ellene folyamatba teendő eljárás során országvilág előtt bizonyítás tárgyává tehesse azt az állítását, aminek bizonyítását a honvédbíróság meg nem engedte, hogy t. i. a szóbanforgó bűnper a kormány érdekében tétetett volna folyamatba és hogy a bűnperben a honvédbíróság kötelességét — birói tisztét megszegve járt el. Nyilván azt célozza — habár jobb tudomása szerint eredményt nem is vár, hogy az ellene folyamatba teendő perben a bíróság elé állítva a kormány tagjait és a nagyszebeni hadtestparancsnokot oly nyilvánvalóan valótlán tények bizonyítási szándékával, amelyeket a saját politikai céljaira alkalmasoknak tart, s amelyekkel a kémkedési perben szereplő vádlottak büntetettét más világításba kívánja helyezni.

Abban a véleményben vagyok, hogy ehhez segédkezet nyújtanunk nem szabad.

Éppen ezért az ügy jelenlegi stádiumában, a bünvádi eljárás folyamatba tételét szükségesnek és célszerűnek nem tartom.

Igaz ugyan, hogy a detektív főnök jelentéséhez csatolt detektív-jelentés szerint dr. Erdélyi János ügyvéd Kalmár Hugó detektív előtt egy ízben azt a kijelentést tette: „Nagyobb gazság még nem történt a világon mint ez az ítélet, mert Pap Dávid a nagyszebeni hadtestparancsnokságnak megfizetett embere, illetve kémje volt és mert ő megbízás folytán híveket hozott,

őt is halálra ítélték“, amely tényállítás a honvédbíróság megrágalmazását (: 1914.XLI.t. c. 1.3. § 2 és 3 p.): állapítja meg, de a fentebb kifejtett okokból a bűnvádi eljárás folyamatba téétel emiatt nem vélem célszerűnek. Szükségesnek tartom azonban azoknak az intézkedéseknek megtételét, amelyek a bűnvádi eljáráson kívül a köz érdekében megteendők.

Szükséges dr. Erdélyi János ügyvédnek állandó rendőri felügyelet alá helyezettése, mert a detektiv-jelentés szerint túlzásokra hajló, céljai elérésében nem válogató „veszedelmes román érzelmű“ ember.

Szükséges dr. Kis (: vagy Kisiu:) póstai tisztviselőre és Major postamérnőkre a kereskedelemügyi miniszter úr figyelmét felhívnom és szükséges a honvédelmi miniszter úr útján megállapíttatnom, hogy a kolozsvári hadosztálybíróság előtt dr. Erdélyi tényleg megtette-e a bizalmas tudósításban értesemre adott kijelentéseket és hogy a tárgyalás vezetője megengedte-e a védelemnek ezt a szertelenségét.

Ezeket az intézkedéseket abban az esetben fogom haladéktalanul foganatosítani, ha Nagyméltóságod a fentiekben kifejtett álláspontomhoz, illetve véleményemhez hozzájárulni, avagy más irányú elhatározását velem közölni méltóztatik.

Végül bátor vagyok felemlíteni, hogy bizalmas értesülesem szerint dr. Erdélyi János ügyvéd a szóbanforgó kémkedési perből kifolyólag állítólag egy célzatos memorandumot dolgozott volna ki, amelyet a német birodalmi hivatalos körökben vagy sajtóban kívánna publikáltatni. Állítólag a memorandumnak kiindulási alapja az lenne, hogy Ő Felsége a német császár 1915 évi május hónapban a hazai oláhság részére autonomia megadását ajánlotta, ami ellen Nagyméltóságod állást foglalt volna azzal, hogy az autonomia megadása esetén a magyarság fellázadna és hogy az oláhok különben is megbízhatatlanok.

Abból a célból, hogy az oláhok megbízhatlansága igazoltassék, tétetett folyamatba a honvédbíróság által letárgyalt kémkedési per.

A memorandumot — állítólag a szivarvásárlás ürügye alatt Budapestre jött dr. Maniu Gyula tűzérzészls átnézte és Brandsch Rudolf országgyűlési képviselő útján Korodi Lutznak adatott át, vagy átadatni fog.

Habár a memorandum ügyét teljesen tisztázni nem lehetett, mégis megfontolandónak tartanám, hogy a cs. és kir. külügyminiszter úr figyelme erre az ügyre felhívatnék, hogy egy ilyen tárgyú memorandumnak közzététele a Németbirodalom sajtójában megakadályozható legyen. Budapest. 1917 évi május hó 8-án.

Sándor

■ Microf. R. P. Ungară, r. 74, c. 107 — 111; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok levéltári („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség K. 26 Központilag iktatott és irattározott iratok, 1917 — XII.—

Nr. 3838

Strict confidențial

Exceľență, domnule conte, domnule prim-ministru

LA prețioasa dv. adresă datată 23 martie, anul curent, sub numărul 1699 confidențial Consiliul de Miniștri, în legătură cu declarația dată de dr. Ardeleanu Ion, avocat din Budapesta, și mai multe persoane de naționalitate

română, față de sentința tribunalului diviziei de honvezi din Cluj, cu onoare informez pe Excelența Voastră, că am luat măsuri pentru a obține dovezi în ce privește atitudinea numitului avocat și a tovarășilor săi în afaracelor ale informatorului și care nu au regim confidențial, în vederea stabilirii unor temeiuri pentru o anchetă judiciară.

Pentru strângerea acestor dovezi am dat instrucțiuni poliției generale și celei a orașului de reședință.

Poliția de stat a efectuat tatonările și investigațiile al căror rezultat este cuprins în raportul înaintat de dr. Nagy Károly, consilier al poliției, detectiv șef, și a cărui copie autentică este anexată.¹

Conform datelor din raport, rezultatul este negativ.

Aceasta fiindcă, potrivit raportului, cei de naționalitate română puși și ținuți și pe mai departe sub urmărire, în locurile publice sînt neîncredători față de oricine, între ei vorbesc doar în șoaptă, iar dacă cineva, chiar din personalul de serviciu, se apropie, ei încetează imediat discuțiile sau, schimbînd vorba, discută despre lucruri cu totul indiferente.

Din această cauză chiar și poliția de stat a tatonat astfel de fapte doar prin intermediul unor oameni de încredere, rezultatele fiind deja comunicate printr-un raport confidențial.

Aceste comunicări și înștiințări confidențiale însă — conform și părerii detectivului șef — nu sînt valabile într-o procedură penală și astfel, printr-o eventuală procedură penală, acum nu putem obține nici un rezultat.

Dar găsesc că nu este exclus ca dr. Ardeleanu Ion, apărut ca avocat al apărării la tribunalul militar din Cluj, să încerce să împingă cauza celor inculpați pentru spionaj militar și condamnați de prima instanță judecătorească, pe o linie secundară.

Poate că el țintește să se pornească o acțiune penală împotriva lui, fie din cauza declarațiilor sale, fie din cauza instigărilor comise împotriva statului, fie pentru calomnie la adresa membrilor guvernului, a funcționarilor administrației din Brașov și Sibiu și a tribunalului militar. În toate aceste cazuri scopul lui poate fi acela de a putea dovedi în fața țării și a lumii afirmațiile sale pe care tribunalul militar nu le-a admis, adică este vorba despre aceea că procesul respectiv ar fi fost pus pe rol din interesul guvernului și că în cursul acțiunii penale tribunalul militar a procedat prin încălcarea obligațiilor sale și a eticii judiciare. Evident, el aceasta urmărește, deși știe prea bine că nu se poate aștepta ca un proces ce i s-ar intenta să aibă drept efect aducerea în fața tribunalului a membrilor guvernului și a comandantului corpului de armată din Sibiu cu intenția de a demonstra faptele vădit ireale pe care el le consideră utile propriilor sale scopuri politice și cu ajutorul cărora ar dori să pună într-o altă lumină delictul celor inculpați în procesul de spionaj.

Sînt de părere că la acestea nu avem voie să-i întindem o mînă de ajutor.

Tocmai de aceea, în stadiul actual al chestiunii nu susțin utilitatea și necesitatea punerii pe rol a unui proces penal.

Este adevărat că potrivit raportului de detectiv anexat la raportul detectivului șef, dr. Ardeleanu Ion ar fi spus în fața detectivului Kalmár

¹ Lipsește din microfilm.

Hugó următoarele: „Mai mare nedreptate ca această sentință încă n-a existat pe lume, pentru că tot pe Pop David l-au condamnat la moarte, deși a fost omul plătit, adică spionul Comandamentului corpului de armată din Sibiu, și care din însărcinarea lor a recrutat adepți”, stare de fapt care înseamnă ultragiurea tribunalului militar (legea 14/1914, ar. 1.3. § 2 și 3 p.) dar din motivele arătate mai sus nu consider oportună intentarea acțiunii penale. Consider necesar însă să se ia acele măsuri care, în afara acțiunii penale, să servească interesul general.

Este necesar ca avocatul dr. Ardeleanu Ion să fie pus sub urmărire polițienească permanentă, pentru că potrivit raportului detectivilor, el este înclinat la exagerări, fără să-și aleagă mijloacele pentru atingerea scopurilor sale, fiind „un om periculos cu sentimente românești”.

Este necesar să atrag atenția domnului ministru al comerțului asupra funcționarului de poștă dr. Kiș (sau Kișiu), cât și asupra inginerului de comunicații, Maior, de la Poștă, precum și să stabilesc prin intermediul domnului ministru de război dacă în fața tribunalului militar din Cluj dr. Ardeleanu a făcut într-adevăr afirmațiile ce mi-au fost comunicate prin rapoartele confidențiale, și dacă președintele completului de judecată a permis într-adevăr ca apărarea să se dedea la aceste excese.

Acestor măsuri însă le voi da de urgență curs numai dacă Excelența Voastră va fi de acord cu punctul meu de vedere mai sus arătat și dacă nu binevoiește a-mi comunica o altă hotărâre într-o altă direcție.

În sfârșit, îmi permit să vă mai aduc la cunoștință că în baza unei informații confidențiale pe care am primit-o, avocatul dr. Ardeleanu Ion ar fi întocmit un memorandum tendențios în legătură cu procesul de spionaj despre care este vorba, dorind să-l facă public în cercurile oficiale imperiale germane sau în presă. Se spune că la baza preambulului memorandumului ar sta faptul că Înălțimea Sa împăratul german a recomandat în luna mai 1915 acordarea autonomiei valahilor de la noi și că dv., Excelență, ați fost împotriva, motivând că în cazul acordării autonomiei s-ar produce tulburări în rîndul populației maghiare și că valahii sînt, dealtfel, nedemni de încredere.

În scopul de a demonstra că valahii nu sînt oameni de încredere, s-a intentat și s-a judecat de către tribunalul militar acel proces de spionaj.

Memorandumul ar fi fost văzut — se spune — de dr. Iuliu Maniu, locotenent de artilerie, care ar fi venit la Budapesta sub pretextul cumpărării țigărilor de foi, și ar fi fost predat sau va fi predat lui Korodi Lutz, prin intermediul deputatului în parlament, Brandsch Rudolf.

Dacă problema memorandumului nu s-a putut clarifica complet sînt totuși de părere să se atragă atenția domnului ministru de externe imperial și regal ca publicarea în presa Imperiului german a unui memorandum cu un asemenea subiect să fie împiedicată.

Budapesta, 8 mai 1917

Sándor

1917 <iunie 22>/iulie 5, Iași. **Raportul lui Saint-Aulaire către președintele Consiliului de miniștri francez, Alexandre-Félix Joseph Ribot, referitor la sosirea la Iași a corpului de voluntari transilvăneni din Rusia; primirea ce i s-a făcut și necesitatea ca guvernul rus să fie determinat să permită înrolarea în armata română a tuturor prizonierilor transilvăneni care doresc aceasta.**

Légation de France

Iassy, le 5 Juillet 1917

Direction des Affaires Politiques
et Commerciales

Europe

No. 90

Le Ministre de France en Roumanie à
son Excellence Monsieur Ribot,
Président du Conseil, Ministre
des Affaires Etrangères

Au sujet des volontaires Transylvains
Communiqué à l'Ambassade à Petrograd

AVEC l'aide du Gouvernement provisoire Russe, le Gouvernement Roumain a levé, parmi les Transylvains prisonniers de guerre en Russie, un corps de volontaires qui doit, me dit-on, atteindre le nombre de 40 000 soldats et dont le premier échelon, fort de 1 500 hommes, est arrivé récemment à Iassy.

On avait organisé en son honneur une fête de bienvenue dont Votre Excellence voudra bien trouver ci-joint la relation détaillée. Le public roumain a fait aux Transylvains un accueil enthousiaste et l'on ne pouvait s'en étonner lorsque l'on voyait défiler, par les rues de la ville, ces soldats bien équipés et bien entraînés, tous en excellente forme physique et dont le caractère de volontaires garantissait la tenue morale. Il y a peu de jours, à l'occasion de la fête nationale, une revue en tenue de campagne avait montré à la population de cette ville quelques uns des meilleurs bataillons reconstitués par notre mission; l'impression de force qui se dégageait d'eux avait déjà rendu de l'assurance à bon nombre de personnes. Ce sentiment a été renforcé par l'arrivée des Transylvains. On peut dire qu'à l'heure actuelle les Roumains ont confiance dans leur armée, non comme il y a un an parce qu'ils s'illusionnent sur la guerre et sur les qualités requises pour la bien mener, mais parce qu'instruits par leurs souffrances et les fautes de leurs gouvernants, ils sont à même d'apprécier la véritable valeur de leurs soldats.

La fête des Transylvains a également produit une influence favorable sur l'esprit des Armées Russes. Les Comités des soldats ont compris que ces volontaires venant se battre contre leur ancien maître, afin de lui arracher la terre qu'ils habitaient, n'étaient pas des troupes poussées au combat par un Gouvernement impérialiste. Un revirement se serait produit au sein des soviets qui tiendraient maintenant l'entrée des Roumains en Transylvanie pour une œuvre de libération et plus, comme naguère, pour une entreprise injustement annexioniste.

Les soldats russes ont encore vu les membres de ce Gouvernement qu'ils traitent de réactionnaire danser des rondes nationales sur la place publique en tenant par la main de simples soldats. Cette manifestation démocratique les

a vivement frappés et contribue à leur rendre plus sympathique la cause qu'ils sont venus défendre en Roumanie.

Il est à noter que, sous l'ancien régime russe, la Roumanie n'avait pu obtenir aucun résultat en ce qui concerne l'incorporation des prisonniers transylvains dans son armée. Il y a donc, à ce point de vue, un progrès significatif. Cependant l'inertie ou la mauvaise volonté de l'administration russe ne permet pas encore de tirer de cet élément tout le parti possible. Il y a, en effet, en Russie plus de 100 000 prisonniers Transylvains dont la majorité, m'assure-t-on, serait disposée à servir en Roumanie, alors que 40 000 seulement ont été promis par le Gouvernement Russe qui allègue, pour retenir les autres, les services qu'ils rendent dans les usines. Le nombre énorme des autres prisonniers dont la Russie dispose enlève toute valeur à cet argument. Il y aurait tout intérêt à ce que le Gouvernement et l'Etat-Major Russes fussent amenés à mettre à la disposition de l'armée Roumaine tous les prisonniers transylvains désireux d'y être incorporés.

Saint-Aulaire

■ Microf. Franța, r. 90; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Guerre 1914—1918, Balkans- Roumanie, vol. 347, f. — 10.

Legatia Franței

Iași, 5 iulie 1917

Direcția afacerilor politice

și comerciale

Europa

Nr. 90

Ministrul Franței în România către
Excelența Sa domnul Ribot, președintele
Consiliului, ministru al afacerilor externe

Privind voluntarii transilvăneni

Comunicat la Ambasada din Petrograd

CU sprijinul guvernului provizoriu rus, guvernul român a format din transilvănenii, prizonieri de război în Rusia, un corp de voluntari care trebuie, mi se spune, să atingă cifra de 40 000 de soldați și al căror prim eșalon, de 1 500 oameni, a sosit recent la Iași.

S-a organizat în cinstea acestuia o festivitate de bun venit despre care Excelența Voastră va găsi mai jos relatarea detaliată. Publicul român a făcut transilvănenilor o primire entuziastă și nu puteai să nu rămii uimit, văzînd pe acești soldați bine echipați și bine instruiți defilînd pe străzile orașului, toți într-o excelentă formă fizică și a căror calitate de voluntari garanta ținuta morală. Acum cîteva zile, cu ocazia sărbătorii naționale, o paradă militară în ținută de campanie a arătat populației acestui oraș cîteva dintre cele mai bune batalioane reconstituite de misiunea noastră; impresia forței care se degaja din acestea a redat siguranța unui număr însemnat de persoane. Acest sentiment a fost întărit prin sosirea transilvănenilor. Se poate spune că acum, nu ca în urmă cu un an, românii au încredere în armata lor, nu din pricină că și-ar face cumva iluzii asupra războiului și asupra exigențelor impuse de conducerea unei armate, ci pentru că, încercați de suferințe și învățînd din greșelile conducătorilor lor, ei sînt în măsură să aprecieze nemijlocit adevărata valoare a soldaților lor.

Sărbătorirea transilvănenilor a produs, totodată, o influență favorabilă asupra moralului armatelor ruse. Comitetele soldaților au înțeles că acești voluntari, venind să lupte împotriva fostului lor stăpîn în scopul de a-i smulge pămîntul pe care locuiau, nu erau trupe împinse la luptă de un guvern imperialist. Un reviriment s-ar fi produs în rîndul Sovietelor, care văd acum intrarea românilor în Transilvania ca o operă de eliberare și nu, ca pînă de curînd, ca o întreprindere injust anexionistă.

Soldații ruși îi mai văzuseră pe membrii acestui guvern pe care-l tratează ca reacționar, dansînd hore naționale în piața publică și ținînd de mîna simpli soldați. Această manifestare democratică i-a impresionat puternic și contribuie să le facă și mai apropiată cauza pe care au venit să o apere în România.

Trebuie remarcat că, sub fostul regim rus, România nu a putut obține nici un rezultat în ceea ce privește înrolarea prizonierilor transilvăneni în armata sa. Există deci, din acest punct de vedere, un progres semnificativ. Cu toate acestea, inerția sau reaua-voință a administrației ruse nu permit încă să se obțină toate avantajele ce ar putea decurge din această situație. Există, de fapt, în Rusia mai mult de 100 000 de prizonieri transilvăneni, din care majoritatea, după cum am fost asigurat, ar fi dispuși să lupte în România, dar numai 40 000 au fost promiși de guvernul rus care, pentru a-i reține pe ceilalți, invocă drept pretext ocupațiile pe care aceștia le-ar avea în uzine. Numărul enorm de prizonieri de altă naționalitate de care dispune Rusia face să dispară orice valoare a acestui argument. Ar fi în interesul tuturor ca guvernul și Statul Major rus să fie determinate să pună la dispoziția armatei române pe toți prizonierii transilvăneni care doresc să fie înrolați.

Scint-Aulaire

284

1917 <iunie 29>/iulie 11, Washington. Scrisoarea de răspuns a președintelui Statelor Unite, Thomas Woodrow Wilson, la o scrisoare a regelui României Ferdinand.

The White House
Washington

July 11, 1917

His Majesty
Ferdinand
Kind of Roumania
Jassy, via Petrograd

I HAVE received your sad message.¹ The pain and suffering of the people of Roumania and the persecutions they are undergoing, excite the pity and indignation of the civilized world.

Woodrow Wilson

■ Microf. SUA, r. 549, c. 661; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the Department of State relating to World War I and its termination (1914–1929), Roll 43, vol. 34, nr. 763.72/5529.

Maiestății Sale
Ferdinand
Regele României
Iași, via Petrograd

AM primit tristul dv. mesaj ¹. Durerea și suferința poporului României, precum și persecuțiile la care este supus, stîrnesc compasiunea și indignarea lumii civilizate.

Woodrow Wilson

285

1917 iulie <16>/29, Paris. Telegrama ministrului de război francez, Georges Clemenceau, către generalul H. M. Berthelot prin care îl roagă să transmită Înalțului Comandament român cele mai călduroase felicitări ale armatei franceze pentru strălucitele succese obținute de armata română.

Ministère de la Guerre
Etat-Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
3 Buerau A
Secret

Duplicata
Paris, le 29 Juillet 1917

Télégramme
Ministre de la Guerre
à Chef Mission Militaire Française
Grand Quartier Général Roumain

No. 4762 BS

PRIMO. Je vous prie de transmettre au Haut Commandement roumain félicitations chaleureuses de l'Armée Française pour brillant succès

¹ Scrisoarea regelui Ferdinand a fost transmisă din Iași la <31 mai> 13 iunie ministrului american la Petrograd și apoi, de acolo, sub formă de telegramă, secretarului de stat american, în atenția președintelui SUA. Telegrama avea următorul conținut:

„Strigătele de durere ale populației române de dincolo de Carpați ajung la mine în număr tot mai mare. Femei, bătrîni și preoți sînt persecutați, închiși pentru crima de a nu dori să-și nege *... Este de datoria mea să atrag prieteneasca atenție a nobilei națiuni americane și a președintelui ei asupra suferinței care-și așteaptă izbăvirea de la victoria Aliaților și de la triumful principiului naționalităților.

Nu mă îndoiesc că Excelența Voastră, în care aceste principii ale umanității și naționalității și-au găsit un apărător autorizat, va dori să folosească primul prilej pentru a susține cauza unității naționale române, concomitent cu aceea a altor naționalități oprimate pentru care luptă popoarele aliate. O pace durabilă nu poate fi stabilită în Europa atîta timp cît în centrul ei va exista temei de inechitate și de opresiune.”

* Omisiune marcată în textul original al telegramei (vezi microf. ȘUA, r. 549, c. 659)

rempoŕtés par Armée Roumaine que situation n'a malheureusement pas permis d'exploiter complètement.

Secundo. Vaillance des troupes roumaines justifie entièrement décision prise par Gouvernement français de fournir complètement le matériel nécessaire pour porter à 15 novembre des divisions roumaines réorganisées. Stop. Il vous appartient de prendre toutes mesures pour que ce matériel dont on s'efforcera d'assurer expédition dans conditions prévues par télégramme du 27 Juillet No 4650 BS, transite régulièrement et rapidement à travers la Russie.

P.O. Le Général
Chef d'Etat-Major Général de l'Armée
Signé: Foch

■ Microf. Franța, r. 175, c. 945; Archive Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N. 2992.

Ministerul de Război
Statul Major al Armatei
Grupul de înaintare
3 Birou A
Secret

Duplicat
Paris, 29 iulie 1917

Telegramă
Ministrul de război către
Şeful Misiunii Militare franceze
Marele Cartier General român

Nr. 4 762 BS

PRIMO. Vă rog să transmiteți Înaltului Comandament român cele mai călduroase felicitări din partea armatei franceze, pentru strălucitele succese obținute de armata română care, din nefericire, datorită situației existente, nu a putut să exploateze în totalitate aceste rezultate.

Secundo. Vitejia trupelor române justifică pe deplin decizia luată de guvernul francez de a furniza întregul material necesar pentru a ridica la 15 numărul diviziilor române reorganizate. Stop. Vă revine dumneavoastră să luați toate măsurile pentru ca acest material, pentru asigurarea expedierii căruia, în condițiile prevăzute de telegrama din 27 iulie nr. 4650 BS, se vor face eforturi, să traverseze cu regularitate și rapid Rusia.

P.O. General
Şeful Statului Major General al Armatei
Semnează: Foch

1917 iulie <17>/30, Iași. **Raportul însărcinatlui cu afaceri al Elveției în România, Gustav Boissier, către consilierul federal la Departamentul politic al Ministerului Afacerilor Externe al Elveției, dr. Alphons Dunant, privind soluționarea crizei ministeriale din România; situația frontului românesc; problema evacuării Iașului.**

LÉGATION DE SUISSE EN ROUMANIE

Rapport no. 10

Jassy, le 30 Juillet 1917

Monsieur le conseiller fédéral

J'AI eu l'honneur de recevoir le 26 de ce mois Vos deux offices des 30 mai et 2 juin derniers nos. 111, 198F et 111/204 me remettant les rapports de Paris des 22,23 et 30 mai et ceux de Londres des 22 et 30 du même mois. Malgré leur ancienneté ceux-ci conservaient tout leur intérêt pour moi, en raison de l'ignorance complète dans laquelle nous continuons à être ici sur les événements extérieurs, en dehors des nouvelles les plus importantes communiquées par les sansfil et de l'arrivée de plus en plus tardive des journaux. Par suite du nouvel arrêt que je Vous ai signalé dernièrement de mes courriers à Petrograd, les derniers numéros que j'ai reçus du Journal de Genève portent la date du 15 mai, les deux plis que j'ai reçus de Petrograd la semaine dernière ne comportant que de la correspondance, soit celle pour la semaine du 18 au 25 avril et une partie de celle du mois de mai et de juin. Je ne désespère pas de voir arriver prochainement le solde de celle expédiée dans le courant de juin; actuellement il me manque encore plusieurs lettres annoncées par des télégrammes ou d'autres lettres et expédiées par Vous dans les premiers jours de juin.

...

Les renseignements qui Vous ont été communiqués par Monsieur Haab sur la production pétrolifère en territoire occupé m'ont intéressé; je ne crois pas cependant que la quantité de production annoncée de 60 wagons par jour à partir du mois de mai dépasse les prévisions du Gouvernement roumain au bout de 6 mois d'occupation. Quant aux intrigues qu'aurait poursuivies Monsieur Bratiano à Petrograd, je me permettrai d'émettre quelques doutes sur l'authenticité des renseignements qui ont été fournis à Monsieur Haab. Monsieur Bratiano entretient les meilleurs rapports avec la Couronne, a une situation très forte dans le pays comme chef du Gouvernement, joue un peu au dictateur et n'aurait aucun intérêt à troquer ses fonctions contre celle de Président de la République. La question de changement de forme du Gouvernement en Roumanie ne serait pas populaire pour le moment; le peuple et le parti libéral sont très attachés à la dynastie et les théories révolutionnaires des Russes, malgré leur propagande dans le pays, n'ont déteint jusqu'à présent sur la population et les hommes politiques, à part quelques exceptions près.

Je n'ai pas cru devoir Vous télégraphier au sujet de la solution de la dernière crise ministérielle qui s'est prolongée pendant 18 jours. Les négociations ont été laborieuses pour aboutir au triomphe du parti libéral, en la personne de Monsieur Bratiano, avec quelques concessions modestes au parti conservateur. Monsieur Take Ionesco qui demandait avec insistance pour son

parti les Affaires Etrangères et les Finances, n'a obtenu que le Ministère des Finances qui a été attribué à Monsieur Titulesco membre de son parti et s'est vu refuser les Affaires Etrangères dont Monsieur Bratiano est resté titulaire avec la Présidence du Conseil; en revanche on a créé pour Monsieur Ionesco le poste de Vice-Président du Conseil des Ministres qui n'existait pas jusqu'à présent, mais il ne lui a pas été attribué de portefeuille.

La crise s'est résolue en somme en remplaçant le Ministre de la Guerre, Monsieur Vintile Bratiano (frère du président du Conseil) par le Général Iancovescu du parti libéral, également, le Ministre du Commerce conservateur, par Monsieur Delavrancea, du parti Take Ionesco, qui s'est distingué par de remarquables discours sur la loi agraire et le Ministre des Finances, Monsieur Antonesco, par Monsieur Titulesco du parti Take Ionesco. Enfin ce dernier a obtenu le poste de Vice-Président du Conseil des Ministres. Monsieur Antonesco serait sur le point d'être nommé à Paris remplacement de Monsieur Lahovary dont il a tout simplement tenté de rendre la place.

Depuis la solution de la crise ministérielle, l'attention s'est d'ailleurs portée d'un autre côté autrement grave et celle-ci a passé à arrière-plan.

Je savais que l'offensive sur le front russo-roumain devait se déclencher le lundi 28 juillet et elle se déroula en effet, au début tout au moins, suivant le programme annoncé en confirmant d'après les brillants résultats obtenus en deux jours (avance de 15 kilomètres et prise de 3 000 prisonniers ainsi que d'un matériel assez important) l'espoir qu'on avait fondé sur cette nouvelle armée roumaine reconstituée au-delà de toute espérance dans des circonstances aussi difficiles que celles qu'a traversées le pays. Mais les dirigeants avaient compté sans la nouvelle et grave défection des Russes sur le front de Galicie. Dès le mercredi 25 juillet l'armée russe opérant en collaboration avec l'armée roumaine entre le Cashin et la Putna recevait l'ordre de Kerensky d'arrêter toute offensive. Ce fut une déception générale et très compréhensible que de devoir arrêter en plein succès l'offensive brillamment ébauchée sur ce front par la nouvelle armée roumaine. A la satisfaction du premier jour, aux espérances fondées d'un succès plus brillant encore, succéda aussitôt un grand pessimisme, sans parler du sentiment de révolte contre cette nouvelle défection des Russes. Un officier français qui vient de passer lo jours sur le front du Sereth, chargé d'organiser le service des transports auprès de la 1re armée, m'a raconté que l'attaque principale devait être effectuée par la dite armée, que l'offensive esquissée par la 2e armée entre la Putna et le Cashin les 23 et 24 de ce mois et qui a cependant donné de bons résultats n'était qu'une diversion, que pendant ces 2 jours la 1re armée avait fait une préparation d'artillerie formidable et qu'au moment où elle allait partir à l'attaque était arrivé l'ordre d'arrêter l'offensive. La consternation et la déception furent générales car on était en droit de fonder les plus grands espoirs sur les résultats de cette offensive; la forte consommation de munitions dont les approvisionnements sont loin d'être inépuisables, soit par le fait que deux dépôts importants ont sauté tout récemment, soit par le fait de la difficulté de transports en Russie, a donc été faite en pure perte. Le dit officier a ajouté que de l'avis unanime les soldats roumains de la 2e armée s'étaient admirablement battus et avaient justifié toutes les espérances qu'on avait fondées sur eux. Quant aux Russes le même officier m'a raconté que dans son service des chemins de fer qui sont entre les mains, soit des Roumains soit des Russes, il n'avait pas vu un seul officier russe pendant les 8 jours

qu'il avait été au front et qu'il avait été obligé d'en faire l'objet d'un rapport officiel au général commandant en chef.

Pendant les 3 jours qui ont suivi l'arrêt d'offensive les milieux dirigeants furent plongés dans la plus grande inquiétude; on ne parlait de rien moins que de l'évacuation prochaine de Jassy à laquelle on n'avait plus donné une pensée depuis 6 mois et qui se posait de nouveau subitement dans toute son acuité. Cette dépression gagna les milieux diplomatiques et plusieurs collègues se demandant si je serais obligé de rester ici à cause de ma représentation d'intérêts étrangers vinrent mettre à ma disposition leurs maisons. Je dispose toujours à la veille des évacuations de plusieurs habitations entre lesquelles je n'ai que l'embarras du choix. Le vendredi 27 juillet je me trouvais à déjeuner dans l'intimité chez le Président du Conseil avec le Général Barter, chef de la mission militaire anglaise en Russie, en tournée d'inspection sur le front roumain. Les esprits étaient un peu rassurés; la nouvelle venait d'arriver des nouvelles mesures énergiques prises par Kerensky pour le rétablissement de la peine de mort; on ne parlait de rien moins que de la fusillade de quelques milliers de fuyards de la 9e armée russe et l'on comptait beaucoup sur ces mesures ainsi que sur l'envoi en Galicie de troupes fraîches, sur lesquelles on déclarait pouvoir compter absolument, pour arrêter la retraite des Russes et l'avance de l'ennemi. Il faut ajouter que le Général anglais précité qui est particulièrement optimiste, qui revenait du front d'attaque roumain où il avait assisté à l'offensive des 23 et 24 juillet et en faisait un récit des plus élogieux pour l'armée roumaine, n'était peut-être pas étranger à l'état d'esprit qui régnait ce jour-là chez le Président du Conseil. Quoi qu'il en soit le fait que l'avance n'a pas augmenté ces jours-ci depuis l'occupation de Tarnopol a légèrement rassuré les esprits dans l'attente de ce que vont faire les Russes; les optimistes disent que l'excès du mal sortira le bien et que les Russes vont se ressaisir. Ils nous ont déjà réservé tant de surprises que l'on est en droit de s'attendre à tout avec eux, mais bien que personne ne doute de l'issue finale, la situation n'en est pas moins tragique pour la Roumanie qui ne peut décidément jamais compter sur ses voisins et à laquelle les autres Alliés ne peuvent pas apporter d'autre concours que celui du ravitaillement en munitions et autre matériel de guerre.

A la nouvelle de la retraite des Russes (on parle de 8 divisions qui se seraient littéralement enfuies sans combattre et en abandonnant leur matériel et leurs fusils) l'Etat Major russo-roumain a aussitôt envoyé sur le frontière nord de la Moldavie la 1re armée roumaine qui devait appuyer l'attaque entre le Cashin et la Putna sur le front roumain. Le front du Nord n'était naturellement pas gardé puisque toute la Bucovine était entre les mains des Russes et que l'on ne pouvait pas s'attendre à une retraite aussi formidable et aussi précipitée.

Les Allemands ne peuvent pas se vanter d'avoir accompli un haut fait d'armes puisqu'ils ont eu en face d'eux un adversaire qui a déposé les armes sans combattre; ils ont eu de la chance et c'est là toute leur victoire. C'est pourquoi, si les Russes se ressaisissaient, ce qui est toujours possible avec eux, il ne faut nullement considérer la position comme désespérée. Plusieurs de mes collègues revenus de la panique des premiers jours affirment que cet accident est fort regrettable, mais que ce n'est qu'un épisode.

Il n'en est pas moins vrai que les milieux roumains sont très déprimés; leur situation géographique très critique l'expliquerait à elle seule même si

on n'avait pas à faire à un public très impressionnable qui ne sait pas maîtriser ses nerfs et qui passe en quelques heures de l'optimisme le plus exagéré au plus sombre pessimisme. ...²

La question de l'évacuation de Jassy dont il n'avait plus été question depuis 6 mois a de nouveau été envisagée non encore comme probabilité mais comme une possibilité. Mais la situation de la famille royale est très critique; on agitait la question de savoir s'il serait prudent et même possible de la faire passer en Russie dans les circonstances actuelles; d'autre part le Roi serait décidé à ne pas abdiquer ses prérogatives de souverain, d'où un dilemme qui se pose dans toute son acuité. Sauf instruction contraire de Votre part et en raison du précédent de l'automne dernier, je suivrai le Gouvernement en cas d'évacuation de la Moldavie. L'accueil fait par l'ennemi aux représentants étrangers qui étaient restés à Bucarest et qui ont tout de même dû quitter le territoire occupé au bout de quelques semaines, me semble être un indice suffisant pour justifier mon départ avec le Gouvernement, dans le cas qui ne paraît pas probable où les événements se précipiteraient. Il est possible que je laisse dans ce cas Monsieur Amsler à Jassy avec les archives concernant les intérêts étrangers (environ 5000 dossiers) et les fonds appartenant aux Gouvernements étrangers.

Je ferais de mon mieux pour Vous adresser conformément à Votre office du 2 juin des nouvelles politiques un peu plus fréquentes; si je suis obligé de négliger à mon grand regret ce côté de ma mission, c'est que la représentation des intérêts étrangers dont je suis chargé prend de telles proportions qu'elle absorbe presque toute mon activité. Il va sans dire que ces jours-ci il est tout à fait inutile de faire des démarches verbales au Ministère des affaires étrangères au sujet de l'échange des internés. Ainsi que j'ai pu m'en rendre compte hier en allant voir les deux principaux chefs de service de ce Ministère on n'y est préoccupé que de la question de savoir si on évacuera ou non la capitale. Sauf dans les rares articles de journaux qui paraissent et où l'on ménage beaucoup la Russie, les milieux militaires et gouvernementaux n'observent plus aucune réserve dans leurs appréciations sur leurs tristes voisins alliés; les officiers français qui généralement sont très réservés dans leurs appréciations sont également dans un tel état d'exaspération très compréhensible qu'ils donnent libre cours à leurs appréciations. Je constate que l'on s'en prend surtout aux officiers que l'on qualifie de „froussards et de lâches“.

Ce matin on est moins pessimiste et l'on espère que les fusillades en masses qui ont eu lieu soit en Galicie soit sur le front russe de Roumanie vont enfin ramener la discipline dans l'armée.

Agréez, Monsieur le Conseiller fédéral, les assurances de ma haute considération.

Le Chargé d'Affaires de Suisse
G. Boissier

■ Xerogr. Elveția, pach. XXIV/2, f. 89—96; Archives Fédérales helvétiques, fond 2 300, Politische Berichte der Auslandsvertretungen, doss. 2.

Domnule consilier federal,

AM avut onoarea să primesc, pe data de 26 a acestei luni cele 2 mesaje ale dv. din 30 mai și 2 iunie, numerotate 111, 198 și 111/204, prin care mi-au parvenit rapoartele de la Paris din 22, 23 și 30 mai și cele de la Londra din 22 și 30 ale aceleiași luni. În ciuda faptului că sînt depășite ca dată, ele își păstrează totuși interesul pentru mine, datorită ignoranței totale în care continuăm să fim aici, în ceea ce privește evenimentele externe, excepție făcînd știrile cele mai importante comunicate prin telegraful fără fir și datorită sosirii tot mai întîrziate a ziarelor. Datorită noii blocări a curierilor mei la Petrograd, pe care v-am semnalat-o, ultimele numere pe care le-am primit din *Journal de Genève* poartă data de 15 mai, cele două colete pe care le-am primit săptămîna trecută de la Petrograd nu conțineau decît corespondența, adică cea din săptămîna 18—25 aprilie și o parte din cea din luna mai și iunie. Nu mi-am pierdut speranța de a vedea curînd restul corespondenței expediate în cursul lunii iunie; în prezent îmi lipsesc încă mai multe scrisori anunțate prin telegrame sau alte scrisori expediate de dv. în primele zile ale lunii iunie.

1

Informațiile care v-au fost comunicate de domnul Haab referitoare la producția petrolieră din teritoriul ocupat, m-au interesat; nu cred totuși că o producție anunțată de 60 vagoane pe zi începînd din luna mai depășește prevederile guvernului român după 6 luni de ocupație. În ceea ce privește intrigile pe care domnul Brătianu le-ar fi țesut la Petrograd, mi-aș permite să mă îndoiesc de autenticitatea informațiilor care i-au fost furnizate domnului Haab. Domnul Brătianu întreține cele mai bune raporturi cu Coroana, are o poziție foarte puternică în țară, ca șef al guvernului, face puțin pe dictatorul și n-ar avea nici un interes să-și schimbe funcțiile cu cea de președinte al Republicii. Problema schimbării formei de guvernămînt din România n-ar obține, pentru moment, adeziunea opiniei publice; poporul și partidul liberal sînt foarte atașați dinastiei și teoriile revoluționare ale rușilor, în ciuda propagandei lor în țară, nu au influențat pînă acum populația și oamenii politici, cu excepția cîtorva cazuri.

N-am crezut că este necesar să vă telegrafiez despre soluționarea ultimei crize ministeriale care s-a prelungit timp de 18 zile. Negocierile au fost anevoioase pînă a se ajunge la triumful partidului liberal, în persoana domnului Brătianu, cu cîteva concesii modeste acordate partidului conservator. Domnul Take Ionescu, care cerea cu insistență pentru partidul său Afacerile Externe și Finanțele, n-a obținut decît Ministerul Finanțelor, care a fost încredințat domnului Titulescu, membru al partidului său, dar s-a văzut în situația de a i se refuza Ministerul Afacerilor Externe al cărui titular a rămas domnul Brătianu, care deține și Președinția Consiliului; în schimb s-a creat pentru domnul Ionescu postul de vice-președinte al Consiliului de Miniștri care nu exista pînă în prezent, dar nu i s-a atribuit portofoliul.

Criza s-a rezolvat în mare prin înlocuirea ministrului de război, domnul Vintilă Brătianu. (fratele președintelui Consiliului), cu generalul Iancovescu

¹ Despre greutățile mari care fac să întîrzie corespondența între Petersburg și Iași.

tot din partidul liberal, a ministrului de comerț, conservator, cu domnul Delavrancea, din partidul lui Take Ionescu, care s-a distins prin remarcabile discursuri asupra legii agrare, și a ministrului de Finanțe, domnul Antonescu, cu domnul Titulescu din partidul lui Take Ionescu. În sfârșit, acesta din urmă a obținut postul de vice-președinte al Consiliului de Miniștri. Domnul Antonescu ar fi pe punctul de a fi numit la Paris în locul domnului Lahovari, căruia a încercat, *pur și simplu*, să-i ia locul.

După soluționarea crizei ministeriale, atenția s-a concentrat asupra altui aspect grav, și aceasta a trecut pe planul doi.

Știam că ofensiva pe frontul ruso-român trebuia să se declanșeze luni 23 iulie și că ea s-a desfășurat într-adevăr, cel puțin la început, după programul anunțat, confirmând după strălucitele rezultate obținute în două zile (înaintarea cu 15 km și capturarea a 3 000 prizonieri, ca și a unui material important) speranța care se pusese în această nouă armată română reconstituită, dincolo de orice nădejde, în împrejurări atât de dificile ca cele prin care trece țara. Dar conducătorii contaseră, dacă n-ar fi fost noul boicot al rușilor, cu atât de grave consecințe, pe frontul din Galiția. De miercuri 25 iulie, armata rusă, care lupta în colaborare cu armata română între Cașin și Putna, a primit ordin de la Kerensky de a opri orice ofensivă. A fost o decepție generală și mai de înțeles decât să trebuiască să fie oprită în plin avânt ofensiva strălucit începută pe acest front de noua armată română. Satisfacției din prima zi, speranțelor îndreptățite într-un succes și mai strălucit, i-a urmat un profund pesimism, fără a vorbi de sentimentul de revoltă împotriva acestui nou boicot al rușilor. Un ofițer francez care a petrecut 10 zile pe frontul de pe Siret, însărcinat cu organizarea serviciului transporturilor pe lângă armata înflă, mi-a relatat că atacul principal trebuia efectuat de numita armată, că ofensiva declanșată de armata a 2-a între Putna și Cașin pe 23 și 24 ale acestei luni și care totuși a dat rezultate bune, nu era decât o diversiune, că în timpul acestor 2 zile ofensiva armatei înflă debutase printr-o formidabilă pregătire de artilerie și că atunci când trebuia să fie pornit atacul a sosit ordinul de a se opri ofensiva. Consternarea și decepția au fost generale, căci toți erau în drept să-și pună cele mai mari speranțe în rezultatele acestei ofensive; marele consum de muniții, care nu sînt inepuizabile cantitativ fie datorită faptului că două depozite importante au sărit în aer recent, fie din cauza dificultății transporturilor în Rusia, a fost complet inutil. Numitul ofițer a adăugat că, după părerea unanimă, soldații români ai celei de a 2-a armate au luptat admirabil și au justificat toate speranțele care se pusese în ei. În ceea ce-i privește pe ruși, același ofițer mi-a spus că în serviciul său, al căilor ferate care sînt fie în mîinile românilor, fie ale rușilor, nu a văzut nici un ofițer rus timp de 8 zile, cît a fost pe front, și că a fost obligat să comunice acest lucru într-un raport oficial către generalul comandant.

În timpul celor trei zile care au urmat opririi ofensivei, cadrele de conducere au fost cuprinse de îngrijorare; nu se mai vorbea decât de evacuarea viitoare a Iașului, la care nu se mai gîndiseră de șase luni, și care era din nou de mare actualitate. Cercurile diplomatice au fost cuprinse de o stare depresivă și mai mulți colegi, întrebîndu-se dacă voi fi obligat să rămîn aici în virtutea misiunii mele de a reprezenta interesele străine, au venit să-mi pună la dispoziție casele lor. Dispun încă din ajunul evacuărilor de mai multe locuințe între care trebuie să aleg. Vineri 27 iulie mă aflu la un dejun intim la președintele Consiliului cu generalul Barter, șef al misiunii militare engleze

în Rusia, aflat în inspecție pe frontul românesc. Spiritele se mai liniștiseră; tocmai sosise știrea privind noile măsuri energice luate de Kerenski pentru reintroducerea pedepsei cu moartea; nu se mai vorbea decât de împușcarea câtorva mii de dezertori din cea de-a 9-a armată rusă și se conta mult pe aceste măsuri, ca și pe trimiterea în Galiția a unor trupe odihnite, pe care, potrivit declarațiilor, se putea conta în mod hotărât, pentru a opri retragerea rușilor și înaintarea dușmanului. Trebuie să adăugăm că generalul englez, amintit anterior, care este foarte optimist, întorcându-se din linia întâi a frontului românesc, unde asistase la ofensiva din 23 și 24 iulie, și care a avut aprecieri dintre cele mai elogioase la adresa armatei române, nu era poate străin de starea de spirit de atunci a președintelui Consiliului. Oricum, faptul că în zilele care au urmat ocupării Tarnopolului înaintarea n-a înregistrat progrese, a liniștit spiritele, în așteptarea a ceea ce vor face rușii; optimiștii spun că orice rău e spre bine și că rușii își vor reconsidera atitudinea. Ne-au rezervat deja atâtea surprize încât sîntem în drept să ne așteptăm la orice din partea lor; deși nimeni nu se îndoieste că lucrurile se vor termina cu bine, situația nu este mai puțin tragică pentru România, care, în mod categoric, nu poate conta niciodată pe vecinii săi și căreia ceilalți aliați nu-i pot acorda alt ajutor decât aprovizionarea cu muniții și alte materiale de război.

La vestea retragerii rușilor (se vorbește de 8 divizii care au fugit pur și simplu fără luptă și și-au abandonat materialul și armele), Statul Major ruso-român a trimis imediat la frontiera de nord a Moldovei armata întâi română care trebuia să sprijine atacul între Cașin și Putna pe frontul românesc. Frontul de nord nu era, bineînțeles, păzit, deoarece întreaga Bucovină era în mâinile rușilor și pentru că nu se putea aștepta nimeni la o retragere atât de teribilă și atât de grăbită.

Nemții nu se pot lăuda că au săvîrșit fapte de arme deosebite, pentru că au avut în fața lor un adversar care a depus armele fără să lupte; ei au avut noroc, și asta e singura lor victorie. De aceea, dacă rușii își revin, ceea ce e foarte posibil, nu trebuie să considerăm situația ca desperată. Mai mulți colegi de-ai mei care și-au revenit din panica primelor zile afirmă că acest accident este regretabil, dar că el nu este decât un episod.

Nu este mai puțin adevărat că cercurile oficiale române sînt foarte deprimare; situația foarte critică a României s-ar putea explica prin poziția ei geografică, dacă n-ar exista un public foarte impresionabil care nu știe să-și stăpînească nervii și care trece în cîteva ore de la optimismul cel mai exagerat la cel mai sumbru pesimism.

... 2

Problema evacuării Iașului, de care nu s-a mai vorbit de șase luni, a reapărut deocamdată nu ca o probabilitate, ci ca o posibilitate. Situația familiei regale este foarte critică; s-a dezbătut problema de a ști dacă este prudent și chiar posibil să fie evacuată în Rusia, în împrejurările actuale; pe de altă parte, regele ar fi decis să nu renunțe la prerogativele sale de suveran, fapt ce dă naștere unei acute dileme. În afara cazului în care îmi veți da alte instrucțiuni și avînd în vedere cele petrecute în toamna trecută, eu voi urma guvernul, în caz de evacuare a Moldovei. Primirea făcută de dușman reprezentanților străini care rămăseseră la București și care au fost nevoiți totuși

· 2 Probleme legate de o eventuală evacuare din Iași a autorităților române și a reprezentanțelor străine.

să părăsească teritoriul ocupat după câteva săptămîni, mi se pare a fi un indiciu suficient pentru a justifica plecarea mea odată cu guvernul, în cazul, puțin probabil, în care evenimentele s-ar precipita. Este posibil ca, în acest caz, să-l las pe domnul Amsler la Iași cu arhivele referitoare la interesele străine (cca. 5 000 dosare) și fondurile aparținînd guvernelor străine.

Voi face tot posibilul pentru a vă transmite, conform instrucțiunilor dumneavoastră din 2 iunie, știri politice ceva mai ample; dacă sînt obligat să neglijez, spre marele meu regret, acest aspect al misiunii mele, este datorită faptului că reprezentarea intereselor străine cu care sînt însărcinat, ia astfel de proporții încît îmi ocupă aproape tot timpul.

Fără îndoială că în aceste zile este inutil să facem demersuri verbale la Ministerul Afacerilor Externe referitor la schimbul de internați. Atît cît mi-am putut da seama, ieri cînd am fost să-i văd pe cei doi șefi principali ai serviciului acestui minister, singura preocupare este de a ști dacă se va evacua sau nu capitala. Cu excepția rarelor articole de ziar care apar și în care rușii sînt menajați destul de mult, cercurile militare și guvernamentale nu mai păstrează nici o rezervă în aprecierile lor la adresa jălnicilor lor vecini aliați; ofițerii francezi, care sînt în general foarte rezervați în aprecierile lor, sînt și ei într-o asemenea stare de exasperare, explicabilă dealtfel, încît dau frîu liber aprecierilor lor. Constat că sînt învinuiți mai ales ofițerii, care sînt calificați drept „fricoși și lași”.

În dimineața asta sîntem mai puțin pesimiști și sperăm că execuțiile în masă care au avut loc și în Galiția și pe frontul rus din România, vor reinstaura în sfîrșit disciplina în armată.

Primiți, domnule consilier federal, asigurările înaltei mele considerații.

Însărcinatul cu afaceri al Elveției
G. Boissier

287

1917 iulie 20/<august 2>, Iași. **Informarea col. Hadžić către comandantul corpului de voluntari sîrbi, croați și sloveni la Odesa, privind situația de pe frontul ruso-român.**

Lično poverljivo

20. VII. 1917
Iaș

Komandantu korpusa
dobrovoljaca Srba, Hrvata i Slovenaca

U VEZI depeše komandanta toga korpusa Nr. 1287 i akta iste komande ONo. 406 od 18 Iula t. god., meni je čast poslati komandantu tražene podatke radi njegove orjentacije u sledećem:

1. Na Rusko-Rumunskom frontu, od Dorna Vatre do utoka Dunava u Crno More, operišu ove Rusko-Rumunske trupe: na d(esnom) krilu od Dorna Vatre do j-z manastira Kašina nalazi se IX. Rus(ka) armija; odatle pa do j(užno) od Rakoase nalazi se II. rum(unska) armija (4 divizije); odatle pa do prema Movileni-de-Žos IV. ruska armija (čija se dva korpusa

upućuju na j-z. ruski front); do ove armije pa u levo do južno od Kornenji nalazi se I. rumunjska armija (6 divizija); a levo od ove armije pa do ušća Dunava VI. ruska armija.

2. I ruske, a naročito rumunske trupe, prilikom poslednje ofanzive preduzete sa ovoga fronta, imale su vrlo dobar uspeh koji se nije mogao iskoristiti do kraja, zbog poznatih događaja na j-z. ruskom frontu. Ovaj uspeh svedoči da su ruske trupe ovoga fronta, ma da se i one još nalaze u prezdravljavanju, ipak bolje od ostalih trupa drugih ruskih frontova.

Što se tiče rumunskih trupa, one sada čine utisak valjanih trupa u svakom pogledu. Dobro su naoružane, opremljene i snabdevene. Disciplina i poslušnost vrlo dobre i ulivaju svaku nadu da će u nastupajućim operacijama opravdati dobro mišljenje, koje sada vlada o njoj kod njenih ovdašnjih reorganizatora — francuza — i u opšte kod ostalih savezničkih misija koje se sada nalaze pri Rumunskoj Vrhovnoj Komandi.

Kvalifikacija pak ruskih armija ovoga fronta mogla bi se ocrtati ovako: najpouzdanija je IV ruska armija, u VI i IX pak ruskoj armiji bilo je do sada u više prilika dokaza o kolebanju u podčinjenosti. U opšte rečeno, ruske armije i na ovome frontu nalaze se u periodu prezdravljavanja, jer se u njima pojedini pukovi još nalaze u zabludi koja im slabi disciplinu i ubija poštovanje prema svojim oficirima.

Najverovatnije je da će se dosadanje stanje ruskih trupa na ovom frontu u svakom pogledu poboljšati zavođenjem i primenom smrtno kazne za begstvo, odkaz poslušnosti i bunjenje vojnika.

2¹. Brojno stanje trupa ovoga fronta za sad je još u prevazi nad neprijateljskim. Po podacima zaključuje se, da je neprijatelj preduzeo mere za svoje brojno pojačanje.

Rumunske divizije broje prosečno 10 000 bajoneta. Ičina pak ruskih divizija je razna. Ima pukova čije čete nemaju više od 125 bajoneta. Ma da se u dopunskim trupama ne oseća oskudica, ipak se za sad zazire, da se nekomplet popunjuje ljudstvom iz pozadine da nebi svojim dolaskom i inače ne visok sadanji moral ruskih trupa još više pokolebali.

3. U prilogu pod. 1² prilaže se raspored i detaljan broj operativnih jedinica neprijateljske vojske na ovome frontu. Centar neprijateljskog fronta na prostoru od 30 km. potisnut je nazad za 15 km. od pokazatoga rasporeda na karti.

4. Rusko-Rumunski front dobro je fortifikacijski organizovan a naročito Rumunski front na kome su podignute i željeznice — poljske — za uredno doturanje sviju potreba trupama I linije.

5. Doturanje pak potreba iz dublje pozadine i snabdevanje celoga fronta biće dosta teško do god se Dunav ne oslobodi kao komunikaciona linija. Sadašnja željeznička mreža (upravo 2 pruge) nedovoljna je da zadovolji potrebe. Ipak teškoće snabdevanja nisu nesnošljive i nesavladljive. Za vreme ofanzive vojnici su dobijali uredno po 1/4—1/2 funte mesa, hleb i varivo, svakog dana. Sa municijom sviju vrsta raspolaže se u dovoljnoj količini. Ako naša divizija uđe u sastav jednog od korpusa VI. armije biće bolje osigurana u smislu snabdevanja, no što bi to bio slučaj u drugim armijama ovoga fronta.

6. Dolazak I. naše divizije na rusko-rumunski front, biće primljen kod ovdašnjih i ruskih i rumunskih trupa vrlo simpatično. Ovdašnji komandni elemenat računa, da će njeno prisustvo uneti u ruske trupe ovoga fronta i

polet i podizanje discipline, a kod rumunskih trupa potenciraće današnji njihov dobar red i disciplinu.

Šaljući prednje podalke Kom<andan>tu, molim, da me izvoli izvestiti o vremenu i mestu gde će se naša I. divizija grupisati, kao i o definitivnom rešenju oće li biti pod komandom ruskog ili našeg Kom<andan>ta korpusa, u kome slučaju molim da se izvestim gde će se nalaziti štab ko<mandan>ta <severnog> korpusa.

20/VII.1917

Izaslanik
pukov<nik> Hadžić

■ Microf. R.S.F. Jugoslavia, r. 130, c. 521—523; Vojni Istorijski Institut INA, Arhiva bivše srpske vojske, Nr. 7/26, Fasc. 7, list 1, kutija 454.

Confidențial Nr. 1718

20.VII.1917

Personal, confidențial

Iași

Către

Comandantul corpului de voluntari
sîrbi, croați și sloveni

ÎN legătură cu depeșa comandantului acestui corp nr. 1287 și cu actul aceluiași comandament nr. 406 din 18 iulie a.c., am onoarea a trimite comandantului datele cerute pentru orientarea sa în legătură cu următoarele:

1. Pe frontul ruso-român de la Vatra Dornei pînă la vărsarea Dunării în Marea Neagră, operează următoarele trupe ruso-române: pe flancul drept, de la Vatra Dornei pînă la sud-vest de mănăstirea Cașin, se află armata a 9-a rusă; de aici pînă la sud de Răcoasa se află armata a 2-a română (4 divizii); de aici pînă la Movilenii de Jos armata a 4-a rusă (ale cărei două corpuri se îndreaptă spre frontul rusesc de sud-vest); alături de această armată și spre stînga, pînă la sud de Corneni, se află armata 1 română (6 divizii); iar la stînga acestei armate, pînă la gurile Dunării, se află armata a 6-a rusă.

2. Și trupele rusești, dar în special cele românești, au avut foarte mare succes cu ocazia ultimei ofensive întreprinse pe acest front, de care nu s-a putut profita pînă la capăt din cauza evenimentelor cunoscute de pe frontul rusesc de sud-vest. Acest succes demonstrează că trupele rusești de pe acest front, cu toate că și ele se mai află în refacere, sînt totuși mai bune decît celelalte trupe de pe alte fronturi rusești.

În ceea ce privește trupele românești, ele fac acum impresia unor trupe valoroase din toate punctele de vedere. Sînt bine înarmate, echipate și aprovizionate. Disciplina și supunerea sînt foarte bune și inspiră toată încrederea că în operațiunile viitoare vor justifica părerea bună ce s-a creat asupra lor în rîndul reorganizatorilor lor de aici — francezi — și în general la toate misiunile Aliaților ce se află acum pe lîngă Comandamentul Suprem român.

Calificarea armatelor rusești de pe acest front s-ar putea schița astfel: cea mai sigură este armata a 4-a rusă; în armatele a 6-a și a 9-a ruse au existat pînă acum mai multe dovezi de șovăire, în ceea ce privește supunerea. În general se poate spune că și armatele ruse de pe acest front se află în perioada

de refacere, căci în cadrul lor unele regimente sînt încă dezorganizate, fapt ce le slăbește disciplina și le distruge respectul față de ofițerii lor.

Cel mai probabil este că starea de pînă acum a trupelor rusești de pe acest front se va îmbunătăți în toate privințele odată cu introducerea și punerea în aplicare a pedepsei capitale pentru dezertare, refuz de supunere și incitarea ostașilor.

2 ¹. Situația numerică a trupelor de pe acest front este deocamdată încă superioară celei a inamicului. Din date rezultă că inamicul a luat măsuri pentru întărirea sa numerică.

Diviziile românești numără în medie 10 000 baionete. Forța diviziilor rusești însă diferă. Există regimente ale căror companii nu dispun de mai mult de 125 baionete. Cu toate că în trupele de rezervă nu se resimte o lipsă, totuși se are în vedere în prezent completarea efectivului cu oameni din spatele frontului pentru a nu zdruncina prin venirea lor și mai mult moralul actual al trupelor rusești care și așa nu este prea ridicat.

3. În anexă sub nr. 1 ² se alătură amplasarea și numărul detaliat al unităților operative ale armatei inamicului de pe acest front. Centrul frontului inamicului pe un spațiu de 30 km este împins înapoi cu 15 km față de dispunerea indicată pe hartă.

4. Frontul ruso-român este bine organizat din punct de vedere al fortificațiilor și în special frontul românesc unde sînt construite și căi ferate — de campanie — pentru aprovizionarea regulată cu cele necesare a trupelor din linia I.

5. Aducerea celor necesare din spatele frontului mai îndepărtat și aprovizionarea întregului front vor fi destul de anevoioase pînă cînd nu se eliberează Dunărea ca linie de comunicație. Rețeaua actuală de căi ferate (respectiv 2 linii) nu este suficientă pentru a satisface toate necesitățile. Totuși greutatea de aprovizionare nu sînt de nesuportat și de neînvins. În timpul ofensivei ostașii au primit regulat cîte 1/4—1/2 de funt de carne, pîine și legume zilnic. Se dispune în suficientă măsură de muniții de toate felurile. Dacă divizia noastră va intra în componența unuia dintre corpurile armatei a 6-a va fi mai bine asigurată în privința aprovizionării decît ar fi în alte armate ale acestui front.

6. Venirea primei noastre divizii pe frontul ruso-român va fi primită de trupele de aici, și cele rusești și cele românești, cu foarte multă simpatie. Elementele de comandă de aici consideră că prezența acesteia va aduce elan și totodată creșterea disciplinei trupelor rusești de pe acest front, iar în ceea ce privește trupele române va potența buna lor ordine și disciplină actuală.

Odată cu datele de mai sus pe care le trimit comandantului, îl rog a binevoi să mă informeze asupra timpului și locului unde se va grupa prima noastră divizie, la fel și despre hotărîrea definitivă dacă ea va intra sub comanda comandantului corpului rusesc sau al corpului nostru, în care caz rog să fiu informat asupra locului unde se va afla Statul Major al Comandamentului corpului de nord.

20/VII.1917

Atașat
Col. Hadžić

¹ Numerotare greșită în text.

² Anexa lipsește.

1917 <iulie 27>/august 9, București. Telegrama lui E. K. Konradsheim către O. Czernin despre acțiunea de strângere de semnături pentru o pace separată și pentru Carp, desfășurată în prezența și sub amenințarea soldaților germani.

No. 8090

Sekretiert

Telegramm

Baron Konradsheim ddto. Bukarest, 9. August 1917

No. 122

aufg. 11 U. 30 M. p.m.

Chiffre

einget. 7 U. a.m.

10/8

ZU meinem Telegramm No. 121 vom 8. August

Prinz Stirbey erfährt soeben, dass die rumänischen behördlichen Organe, Bürger etc., die auf dem Lande Unterschriften für Carp sammeln, von deutschen Soldaten begleitet werden, die oft auch Drohungen nicht scheuen, um die Unterschriften zu erlangen.

■ Microf. Austria, r. 222, c. 908; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, Liasse Krieg 59 i, K. 1044.

Nr. 8090

Secret

Telegramă

Baron Konradsheim datată București, 9 august 1917

Nr. 122

Expediată: ora 11,30 p.m.

Cifrat

Sosită ora 7 a.m.

10/8

LA telegrama mea nr. 121 din 8 august

Prințul Știrbei află chiar acum că organele autorităților române, cetățeni etc., care adună la țară semnături pentru Carp, sînt însoțite de soldați germani, care adesea nu se dau înapoi nici chiar de la amenințări, pentru a obține semnături.

1917 <iulie 28>/august 10, București. Tabele sinoptice întocmite de Administrația militară din teritoriul ocupat al României, înaintate cancelarului Germaniei, dr. Georg Michaelis, privind exportul de mijloace de hrană și furaje, produse petroliere și materii prime, precum și repartiția între Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria în perioada 1 decembrie 1916 — 4 august 1917.

Militärverwaltung in Rumänien

Wirtschaftsstab

Abt. V (Statistik und Ausgleich)

No. 11373

AUSFUHR

aus dem Gebiete der Militärverwaltung in Rumänien bis zum 4.
August 1917

mit 1 Nebenabdruck ¹

■ Microf. R.D.G., r. 13, c. 605—606, 608, 610, 612; Deutsches Zentralarchiv, Hist. Abt. I
Potsdam, Reichskanzlei, Kriegsakten, 18, Bd. 1, 2458/2—5.

Administrația militară

din România

Conducerea economică

Secția V (Statistică și compensare)

Nr. 11373

EXPORT

din teritoriul Administrației militare din România pînă la 4 august 1917

cu 1 imprimat în anexă ¹

¹ Anexa lipsește din microfilm.

A. Nahrungs- und Futtermittel

I. Übersicht

über die Gesamtausfuhr vom 1. Dezember 1916 bis 4. August 1917

		Weizen	Neuer Weizen	Roggen	Neuer Roggen	Mehl	Essmais	Saatmais
		in Tonnen						
		Griü	Griü nou	Secară	Secară nouă	Făină	Porumb comestibil	Porumb semințe
in tone								
Deutschland	Germania	263 588	26 294	7 588	101	4 058	59 467	11 722
Österreich-Ungarn	Austro-Ungaria	459 516	16 768	8 401	49	5 880	57 757	1 570
Türkei	Turcia	59 252	684	—	—	15	80	2 747
Bulgarien	Bulgaria	3 626	—	—	—	9	—	51
Insgesamt	Total	785 982	43 746	15 989	150	9 962	117 304	16 090
Front und Besatzungstruppen in Rumänien bis 7. Juli 1917	Trupe de front și ocupație în România până la 7 iulie 1917	16 312	—	—	—	11 912	28 858	

A. Mijloace de hrană și furaje

I. Tabel sinoptic

asupra exportului general de la 1 decembrie 1916 până la 4 august 1917

Futter-mais	Hafer	Gerste	Neue Gerste	Kleie	Wicke	Hulsen-früchte	Hirse und Griess	Oelsaaten	Sämereien	Kasch. Futtermittel	Summe
in Tonnen											
Porumb furajer	Ovăz	Orz	Orz nou	Tărițe	Măzăriche	Pastăi	Mei și griș	Semințe oleaginoase	Semințe diverse	Hrișcă furajeră	Total
in tone											
49 382	1 624	6 888	414	7 098	920	944	495	1 326	12	3 467	445 388
32 222	1 547	6 759	181	327	69	383	—	221	—	1 007	592 657
1 180	—	—	—	—	—	170	101	—	—	—	64 229
1 775	83	1 008	—	—	—	360	—	—	—	—	6 912
84 559	3 254	14 655	595	7 425	989	1 857	596	1 547	12	4 474	1 109 186
	2 890	52	—	8 238	—	8 336	114	—	—	4 404	81 116

B. Mineralöle
I. Übersicht
 über die Ausfuhr vom
 1. Dezember 1916 bis 4. August 1917

B. Produse petroliere
I. Tablou sinoptic
 privind exportul de la
 1 decembrie 1916 până la 4 august 1917

		Rohöl	Leicht- benzin	Schwer- benzin	Petroleum	Treiböl	Schmier- öle	Paraf- finöl	Paraf- fin	Naphten- säure	Pacu- ra	Weich asphalt	Summe
		in Tonnen											
		Țitei	Benzină ușoară	Ben- zină grea	Petrol	Motorină	Ulei de uns	Ulei de para- fină	Para- fină	Acid naf- tenic	Păcu- ră	Asfalt moale	Total
		in tone											
Deutschland	Germania	1 295	20 615	8 752	11 126	22 319	8 282	762	14	43	11 775	86	85 199
Österr.- Ungarn	Austro- Ungaria	—	7	—	27	—	—	—	5	—	—	75	114
Türkei	Turcia	—	—	—	—	—	294	—	—	—	—	—	294
Bulgarien	Bulgaria	—	—	—	—	—	minus 12 862	—	15	—	—	—	877
Insgesamt	Total	1 295	20 622	8 752	11 153	22 319	9 438	762	164	43	11 775	161	86 484
Front- und Besatzungs- truppen in Rumänien bis 21. Juli 1917	Trupe de front și ocu- pație în Ro- mânia până la 21. iulie 1917	803	496	4 701	1 440	62	435	—	—	—	3 400	3	11 340

		Kar- toffeln	Eier	russisch Pökel- fleisch	Fette	Schmalz und Speck	Spei- seöle	Nüsse	Salz	Malz- keime	Spirit- us und Alkohol	Wein und Spiri- tuosen	Tabak	Käse	Kaffe- kon- serv.	Summe
		in Tonnen														
		Cartofi	Ouă	Carne con- servată după pro- cedeul rus	Grăsimi	Untu- ră și slăni- nă	Ulei de masă	Nuci	Sare	Gră- unțe de malț	Spirit și alcool	Vin și spir- toase	Tabac	Brinză	Cafea conser- vată	Total
		in tone														
Deutsch- land	Germania	—	774	44	44	25	786	9	25	61	1 081	2 368	1 351	78	22	6 66g
Oesterreich- Ungarn	Austro- Ungaria	—	—	1	—	—	148	4	94	48	12	511	313	28	24	1 183
Türkei	Turcia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	—	—	—	—	5
Bulgarien	Bulgaria	—	—	—	—	—	—	—	27 692	—	9	—	—	—	—	27 701
Insgesamt	Total	—	774	45	44	25	934	13	27 811	109	1 155	2 879	1 664	106	46	35 605
Front- u. Besatzungs- truppen in Rumänien bis 7. Juli 1917	Trupe de front și de ocupație în România pînă la 7 iulie 1917	311	—	—	—	—	—	—	2 254	—	—	—	—	24	7	2 672
Dt. Etappen- verwltg. in der Dob- rudscha	Ad-ția germ. de etapă în Dobrogea	—	—	—	—	—	—	—	228	—	—	Zentner 10 " Wein 11 " Bier 2 " Schnaps	—	—	—	228

C. Rohstoffe
Übersicht
über die Ausfuhr von 1. December 1916 bis 4. August 1917

	Deutsch- land	Oest.- Ungarn	Türkei	Bul- garien	INS- GESAMT
in. Tonnen					
A. Textilien					
— Seide	16	17	—	—	33
— Flachs. Hanf	38	3	—	—	41
— Wolle	1 222	1 047	—	—	2 269
— Stoffe	31	20	—	—	51
— Hadern, Säcke pp.	339	294	16	—	648
B. Häute, Leder, Felle, Gerbstoffe					
— Häute, Felle	2 525	1 734	—	—	4 259
— Rohleder	289	131	—	9	429
— Altleder Lederabfälle	96	49	—	—	145
— Gerbstoffe	1 541	184	—	—	1 725
C. Metalle					
— Eisen	629	3 467	654	799	5 549
— Blei	180	211	10	25	426
— Kupfer	443	388	—	26	857
— Messing	630	591	5	99	1 325
— Versch. Metalle	452	499	164	11	1 126
— Maschinen und Teile	109	657	1 173	1 196	3 140
— Übertrag nach II	8 540	9 342	2 026	2 165	22 073
D. Chemikalien und nicht unter A. bis C. genannte Rohstoffe					
— Chilesalpeter	28	567	—	—	595
— Soda	—	88	62	27	177
— Schwefel	—	16	—	—	16
— Chem. Säuren	—	40	9	—	49
— Versch. Chemikalien	74	60	—	7	141
— Spreng-Stoffe	30	134	—	—	164
— Waffen-Munition	—	minus 13 37	813	810	1 660
— Edelholz	2 167	2 643	25	274	5 114
— Brennholz	594	3 294	—	—	3 888
— Därme pp.	86	37	—	—	123
— Knochen, Hörner	297	247	—	—	544
— Fettsäure	10	—	—	—	10
— Kadavermehl	29	36	—	—	65
— Tierhaare	107	42	—	12	161
— Altgummi	16	79	—	—	95
— Asphalt und Steine	89	73	—	20	182
— Kiesabbrände	—	1 321	—	—	1 321
— Koks	—	—	34	40	74
— Baumaterial	30	—	107	359	496
— Versch. Rohstoffe	66	48	102	122	338
— Summe	12 163	18 109	3 178	3 836	37 236
— Suppliment Übersicht der Rohstoffe					
— bis 27.7 (ausgeführt in Tonnen)	17 469	17 136	2 536	3 455	34 596
— von 25.7 bis 4.8 (ausgeführt in Tonnen)	694	973	442	381	3 690

Bukarest, den 6. August 1917
Verwaltungsstab u. Wirtschaftsstab
Für den Chef des Generalstabes

C. Materii prime
Tablou sinoptic
privind exportul de la 1 decembrie 1916 pînă la 4 augst 1917

	Ger- mania	Austro- Ungaria	Turcia	Bul- garia	TOTAL
în tone					
A. Textile					
— Mătase	16	17	—	—	33
— In, cinepă	38	3	—	—	41
— Lină	1 222	1 047	—	—	2 269
— Stofe	31	20	—	—	51
— Zdrențe saci	339	294	15	—	648
B. Piei, blănuri, materii de argăseală					
— Piei blănuri	2 525	1 734	—	—	4 259
— Piei brute	289	131	—	9	429
— Piei vechi, resturi de piele	96	49	—	—	145
— Materii de argăsit	1 541	184	—	—	1 725
C. Metale					
— Fier	629	3 467	654	799	5 549
— Plumb	180	211	10	25	426
— Cupru	443	388	—	26	857
— Alamă	630	591	5	99	1 325
— Diverse metale	452	499	164	11	1 126
— Mașini și părți	109	657	1 173	1 196	3 140
— Report la II.	8 540	9 342	2 026	2 165	22 073
D. Chimicale și materiale prime necuprinse în A pînă la C					
— Salpetru de Chile	28	567	—	—	595
— Sodă	—	88	62	27	177
— Sulf	—	16	—	—	16
— Acizi chimici	—	40	9	—	49
— Diverse chimicale	74	60	—	7	141
— Explozivi	30	134	—	—	164
— Muniții	—	minus 13 37	813	810	1 660
— Lemn nobil	2 167	2 643	25	274	5 114
— Lemn de ars	594	3 294	—	—	3 888
— Intestine	86	37	—	—	123
— Oase coarne	297	247	—	—	544
— Acizi grași	10	—	—	—	10
— Cenușă de cadavre de animale	29	36	—	—	65
— Păr de animale	107	42	—	12	161
— Cauciuc vechi	16	79	—	—	95
— Asfalt și pietre	89	73	—	20	182
— Pirită prăjită	—	1 321	—	—	1 321
— Cocs	—	—	34	40	74
— Materiale de construcție	30	—	107	359	496
— Diverse materii prime	66	48	102	122	338
— Total	12 163	18 109	3 178	3 836	37 236
— Tabel sinoptic al materiilor prime exportate (supliment în tone)					
— pînă la 27.7	17 469	17 136	2 536	3 455	34 596
— de la 25.7 pînă la 4.8	694	973	442	381	3 690

București, 6 augst 1917
Conducerea Administrației și Conducerea Economiei
Pentru Șeful Marelui Stat Major

1917 august <1>/14, Iași. Raportul lui M. Ypersele de Strihou către ministrul afacerilor externe al Belgiei, Charles de Broqueville, în legătură cu atacul austro-german; comportarea vitejească a trupelor române; măsurile luate de guvernul român de a se evacua în Rusia împreună cu corpul diplomatic.

Légation de Belgique
No. 473/81

Jassy, le 14 Août 1917

Monsieur le Baron,

LES Austro-Allemands ont attaqué depuis quelque temps la Roumanie, par trois côtés à la fois, à Tecuci, où ils ont franchi le Sereth et à Maraseshti, sous le commandement du Général Mackensen, dans la zone montagneuse de l'Oituz, sous le commandement du Général Kavess, et du côté de la Bucovine, sous celui de l'Archiduc Joseph. L'armée roumaine, qui se trouve dans de bonnes conditions matérielles et morales, ainsi que l'armée russe, qui a lieu encore ça et là quelques défaillances, mais qui lutte tout de même, ont jusqu'ici contenu l'ennemi avec succès et lui ont infligé de lourdes pertes. Mais celui-ci paraît résolu à frapper un coup décisif pour mettre la Roumanie hors de cause; il amène des renforts et donne à son action une grande envergure. De sorte que la situation est très sérieuse, sans que cependant elle ait un caractère critique.

Si, comme tout le laisse prévoir, les soldats roumains résistent et que les russes les secondent; si aucune grosse erreur n'est commise et que sur quelque autre front d'Occident, notamment sur celui d'Italie, d'où sont tirés les renforts des troupes ennemies, on tentait quelque offensive, le sort de la Roumanie serait sauvé. C'est donc une grosse partie qui se joue, car on sait que les Allemands ne tentent point de pareilles offensives à la légère et qu'une fois commencées leur ténacité les mène jusqu'au bout.

Voilà autant de motifs pourquoi on se montre assez effrayé ici. Sans compter que beaucoup de gens, même au sein du Gouvernement, établissent un rapport fatal et désespérant entre l'attaque et la défaite et ne conçoivent pas qu'une armée puisse être aux prises sérieuses avec les troupes allemandes et notamment avec le Général Mackensen sans être battue.

Le public qui vit au siège du gouvernement, sans parler de certains parlementaires et de juifs qui se trouvent en grand nombre à Jassy, est malheureusement aussi d'un niveau moral inférieur et compte de nombreux pécheurs en eau trouble. C'est ainsi qu'après la défaite russe en Bucovine et la menace que cette lamentable aventure a constituée pour la Moldavie, on vit soudain le Mark et la Couronne, qui n'avaient jusque là aucun cours, tant ils étaient délaissés, monter dans des proportions surprenantes.

Ces éléments de corruption et de faiblesse morale répandent facilement la panique. Le Gouvernement et notamment le Président du Conseil et peut-être même certains ministres alliés...¹.

De là est née cette résolution regrettable qui fut arrêtée il y a quatre jours, d'aviser le Corp Diplomatique d'avoir à se préparer à partir pour Kherson, dans un délai de huit jours. Ici où nul secret n'est gardé et où l'espionnage allemand fonctionne avec une activité qui ne se dément jamais, on pense si la nouvelle ne s'est pas ébruitée! De savoir que le Gouvernement considère la partie comme si grave qu'il fait ses préparatifs de départ, quelle raison

pour l'ennemi de persévérer dans son plan malgré la résistance qu'il rencontre, quelle certitude pour lui de vaincre bientôt ! A-t-on vu le Gouvernement de Vienne faire ses malles et décider l'embarquement du Corps Diplomatique le jour, déjà lointain hélas ! où Przemysl tomba aux mains des Russes ? Or, ici la bataille se livre à 120, 150 et plus de 200 kilomètres de Jassy ; du côté de la Bucovine où le danger était plus grand, la pression ennemie s'est arrêtée de soi-même ; enfin la route d'évacuation se trouve à l'extrémité opposée de celle de l'invasion et la Capitale Moldave est à 18 kilomètres de la frontière russe.

Pour toutes ces raisons l'évacuation de quelques personnalités, en qui s'incarne la vie politique du pays, et celle du Corps Diplomatique ne devrait être entreprise qu'à la dernière extrémité. Et c'est cependant par là qu'on veut commencer comme si on tenait à démoraliser les troupes qui luttent très vaillamment, en leur prouvant qu'on ne leur accorde aucune confiance !

Sans compter que la situation sur les différents théâtres de guerre était susceptible de s'affecter réciproquement, l'évacuation du Gouvernement et du Corps Diplomatique de Jassy — mesure suprême devant la débâcle imminente et la perte totale du pays, — serait accueillie avec un découragement profond par toutes les armées qui luttent sur le front occidental. Un Gouvernement qui prendrait une pareille décision par pusillanimité ou par impossibilité de s'organiser commettrait donc une faute grave contre son pays et contre ses Alliés ; et, dans les circonstances actuelles, qui paraissent assez sombres vues du moins de l'horizon oriental, il exposerait par sa faiblesse quelques unes de nos chances de victoire.

Aussi faut-il espérer que si la situation militaire n'empire pas considérablement il surseoirà à l'exécution des mesures qu' il a arrêtées en principe, — et qu'il se contentera d'avoir lancé l'idée de cette évacuation pour se débarasser de certains parlementaires qu'il ne pouvait envoyer en Russie au dernier moment et dont l'esprit est trop dangereux pour les laisser derrière-soi.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de mon profond respect.

van Ypersele de Strihou

■ Microf. Belgia, r. 12, c. 139—142, Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Roumanie vol. 7.

Legatja Belgiei
Nr. 473/81

Iasi, 14 august 1917

Domnule baron,

AUSTRO-GERMANII au atacat în ultima vreme România din trei părți deodată: la Tecuci, unde au trecut Siretul și la Mărășești, sub comanda generalului Mackensen, în zona muntoasă de la Oituz, sub comanda generalului Kavess și dinspre Bucovina, sub comanda arhiducelui Joseph. Armata română, care se află într-o stare materială și morală bună, ca și armata rusă, care a avut ici și colo câteva mici înfringeri, dar care luptă totuși, au oprit inamicul cu succes și i-au provocat pierderi grele. Acesta din urmă pare însă hotărât să dea o lovitură decisivă pentru a scoate România din luptă. El aduce întăriri și dă o mare amploare acțiunii sale, astfel încât situația este foarte serioasă fără să fie totuși critică.

Dacă, după cum totul lasă să se întrevadă, soldații români rezistă, iar rușii îi secondează, dacă nu se comite nici o eroare gravă și dacă pe vreun alt

front din Occident, în special pe cel din Italia, de unde vin întăririle trupelor inamice, se încearcă vreo ofensivă, soarta României va fi salvată. Ca atare se joacă o carte mare, întrucît se ştie că germanii nu întreprind asemenea ofensive în mod superficial şi că odată începute, tenacitatea lor îi va duce pînă la capăt.

Iată suficiente motive ca să existe aici atîta teamă. Fără a mai socoti că mulţi, chiar în sînul guvernului, stabilesc un raport fatal şi îngrijorător între atac şi apărare şi nu concep că o armată ar putea lupta serios cu trupele germane şi în special cu cele ale generalului Mackensen, fără să fie învinsă.

Cei care locuiesc în oraşul de reşedinţă a guvernului, fără a mai vorbi de unii parlamentari şi de evrei, care se găsesc în număr mare la Iaşi, au, din nefericire, un moral scăzut şi numără o mulţime de pescuitori în ape tulburi. Astfel că după înfrîngerea rusă în Bucovina şi ameninţarea pe care această lamentabilă aventură a constituit-o pentru Moldova, s-a văzut dintr-odată că marca şi coroana care nu avuseseră pînă acum nici o căutare, atît erau de scăzute, urcă în proporţii surprinzătoare.

Aceste elemente de corupţie şi slăbiciune morală răspîndesc cu uşurinţă panica. Guvernul şi în special preşedintele Consiliului şi poate chiar cîţiva miniştri aliaţi...¹.

De aici s-a născut hotărîrea regretabilă care a fost adoptată acum patru zile, de a preveni corpul diplomatic că trebuie să se pregătească pentru a pleca la Kerson în decurs de opt zile. Cum aici nici un secret nu se păstrează iar spionajul german funcţionează cu o exactitate ce nu se dezminte niciodată, trebuie să ne întrebăm dacă ştirea nu cumva s-a răspîndit ! Dacă mai ştim că şi guvernul consideră situaţia ca fiind atît de gravă încît îşi face pregătirile de plecare, cît temei ar avea atunci inamicul să persevereze în planul său, în ciuda rezistenţei pe care o întîmpină şi cîtă certitudine că va învinge în curînd ! A fost văzut oare guvernul de la Viena făcîndu-şi bagajele şi hotărînd îmbarcarea corpului diplomatic în ziua, acum rămasă mult în urmă, în care Przemysl a căzut în mîinile ruşilor ? Or, aici lupta se dă la 120—150 şi peste 200 km de Iaşi ; dinspre Bucovina, unde pericolul era mai mare, presiunea inamică s-a oprit de la sine ; în sfîrşit, calea de evacuare se găseşte în partea opusă punctului în care s-a produs invazia, iar capitala Moldovei se află la 18 km de frontiera rusă.

Pentru toate aceste motive, evacuarea unor personalităţi în care se întru-chipează viaţa politică a ţării şi cea a corpului diplomatic n-ar trebui întreprinsă decît în ultimă instanţă. Şi totuşi tocmai cu aceasta vor să înceapă, ca şi cum ar ţine să demoralizeze trupele care luptă vitejeşte, dovedindu-li-se astfel că nu li se acordă nici o încredere !

Fără a socoti că condiţiile pe diferitele teatre de război erau susceptibile de a se influenţa reciproc, evacuarea guvernului şi a corpului diplomatic din Iaşi, măsură extremă în faţa dezastrului iminent şi a pierderii totale a ţării, va fi primită cu o profundă dezamăgire de către toate armatele care luptă pe frontul occidental. Un guvern care ar lua o asemenea decizie, din laşitate sau din imposibilitatea de a se organiza, ar comite deci o greşeală gravă faţă de ţară şi aliaţii săi şi, în împrejurările actuale care par destul de sumbre, văzute cel puţin din orizontul răsăritean, ar periclita, prin slăbiciunea lui, unele dintre şansele noastre de reuşită.

¹ Continuarea lipseşte din microfilm.

De asemenea, trebuie să sperăm că dacă situația militară nu se înrăutățește considerabil, el va suspenda executarea măsurilor pe care le-a hotărât în principiu și că se va limita să lanseze ideea acestei evacuări pentru a se debarasa de anumiți parlamentari pe care nu-i putea trimite în Rusia în ultimul moment, și al căror spirit era prea periculos pentru a-i lăsa acolo.

Primiți, vă rog, domnule baron, asigurările profundului meu respect
van Ypersele de Strihou

291

1917 august <13>/26 <Londra>. Telegrama trimisă de Foreign Office ministrului plenipotențiar al Marii Britanii în România prin care se transmite mesajul de simpatie și admirație al primului ministru britanic, Lloyd George, poporului român, pentru curajul și suferința lui în anul care a trecut de la intrarea României în război.

ROMANIA

MILITARY

Telegram en clair to Sir G. Barclay (Jassy)

via Odessa No. 92

Foreign Office. August 26th 1917, 11,45 p.m.

Nr. 319

PLEASE communicate following to Roumanian Prime Minister from Mr. Lloyd George:

On the anniversary of Romania's entry into the War, I wish to express on behalf of the British Government our heartfelt admiration for the heroic courage and endurance displayed by the Roumanian people during a year of almost unparalleled trial. In declaring war against the Central Powers Roumania took her stand for the cause of Freedom against Autocracy and of right against might. This cause can never fail however long delayed its triumph may seem. The re-creation of their army and the stubborn and invaluable resistance which it is now making against the enemy under conditions of exceptional difficulty is a magnificent example of the strenght which Freedom inspires in a Free People. It is not less a proof of the resolution which animates all the Allied Armies to prosecute the War until Victory is won, a victory which I have never doubted they will ultimately achieve.

■ Microf. Anglia, r. 257. Public Record Office London, Foreign, Office, General Correspondence, (F. O. 371) Balkans, vol. 2792, f. 175.

ROMANIA

MILITAR

Telegramă în clar către Sir G. Barclay (Iași)

via Odesa No. 92

Foreign Office — August 26, 1917, 11,45 p.m.

Nr. 319

VĂ rog comunicați următoarele primului ministru român din partea domnului Lloyd George:

La aniversarea intrării în război a României, doresc să exprim, în numele guvernului britanic, admirația noastră cordială pentru curajul eroic și capaci-

tatea de rezistență de care a dat dovadă poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn. Declarînd război Puterilor Centrale, România s-a ridicat pentru cauza libertății, împotriva autocrației, a luat partea dreptății împotriva forței. Această cauză nu poate eșua niciodată, oricît s-ar părea că întîrzie triumful ei. Reconstituirea armatei și rezistența îndîrjită, de neprețuit pe care o opune în prezent inamicului în condiții excepționale de dificile constituie un exemplu magnific al tăriei pe care libertatea o insuflă unui popor liber. Nu mai puțin, aceasta este o dovadă a hotărîrii care animă toate armatele aliate de a continua războiul pînă la cucerirea victoriei, o victorie de care nu m-am îndoit niciodată că o vom dobîndi în cele din urmă.

292

1917 august <5>/28, Livermore Falls. Scrisoarea maiorului Stanley Washburn, fost corespondent militar american în România, către senatorul Elihu Root, în care pledează pentru acordarea de ajutor României.

The Norlands
Livermore Falls
Maine
August 28, 1917

Senator Elihu Root
The New Willard Hotel
Washington D.C.

MY dear Senator Root,

A special delivery letter received from Basil Miles this morning was the first intimation I have had there any desire for me to return to Washington. I have just telegraphed you that I would come immediately if, in your opinion, I can be of the smallest service to you. Three or four days in Boston, for an operation on my little girl, has been responsible for the miscarriage of my mail and telegrams.

Basil Miles speaks in his letter of proposed visit of the Queen of Romania to this country. I most sincerely believe in this step and before I left Russia, I wrote Her Majesty and Prince Stirbey A.D.C. to the King, urging that the Queen undertakes this trip. I have always felt, as you know, that the Allies have a great moral obligation to Romania, and I have always, within my very narrow sphere of influence, endeavoured to emphasize this obligation. The practical aspects of the Romanian situation, quite aside from ethical and moral situation, more than justify our helping Romania in the greatest possible degree. As Tibbi Mott has clearly shown in his report on the Romanian situation we have the equivalent of seven and one half army corps on the Romanian front. His estimate was that it would take three hundred million to keep this force in the field. It will take ten times that sum of money to place an equivalent number of troops drawn from America on any front and seven or eight month delay.

Romania and Romanian situation are not in the least understood in America. It is going to be difficult enough for the Administration to popularize the large loans that we are making to the Allies. It has seemed clear to me from the start that we should use every effort which is legitimate to popularize Romania and the Romanian cause in this country thus strengthening by just that much the hand of the President in putting through these loans on which to a large degree depends the fate of Romania and with it our entire left flank on the eastern front. If public opinion in this country can be aroused to enthusiasm for Romania there will be a wide spread demand in this country that we help Romania in every way possible. If we create this demand we help the Administration by just so much, not to speak of assisting *this worthy little Ally*.

Incidentally, one must not forget Romania and her future at the Peace Conference. Unless her cause, her sacrifices and her good faith in this struggle are generally understood, it is more than probable that in the period of trade and compromise which is sure to develop at the Peace Conference, Romania is apt to be the scape goat.

The suggestion that the Queen came to America originated in a cleverer brain than my own; but when my advise was asked in the matter I conceived it to be sound and therefore wrote her Majesty the strongest letter which I could compose on this subject. I am quite aware that it is an unprecedented course for a Queen to take but as I pointed out to her it was not a question of form, precedent or convention where the good of her people was at stake. Queen Louise of Prussia did not lower her dignity when she went to Napoleon and begged for her people. The essence of the whole subject is whether or not the presence of the Queen in America will help and will strengthen the cause of Romania and the cause to which we are all committed in conviction. My own instinct is that the presence of this daughter of two Empresses and first cousin of two Emperors and the King in the role of a woman, pleading for her people, in the simple, straight, forward and democratic way that she has conducted herself all during the war would take America by storm and make it possible for us to finance Romania by acclamation and not make it necessary for the President, whose burdens are already enormous, to put through another large loan to one of our Allies.

Incidentally, her visit here will serve by just so much to interpret to our people one cause why America is in this war, and every step which we can take at this time to popularize the causes for which we are fighting lightens by just so much the burdens of opposition which the Government is now and will increasingly encounter as the war progresses.

Please do not think me officious in so vehemently pressing this matter upon your attention. I realize that your judgement in all this matters is superior to my own and there (are) advance my opinions with some diffidence, but so strong in my conviction in the matter that I have taken the liberty of writing you in this respect.

Believe me, very sincerely and respectfully yours

Stanley Washburn

Norlands
Livermore Falls
Maine
28 august 1917

Senatorului Elihu Root
Hotel The New Willard
Washington D.C.

DRAGĂ domnule senator Root,

O scrisoare recomandată, primită de la Basil Miles astăzi dimineață a fost prima aluzie care mi s-a făcut că ar exista o oarecare dorință ca eu să revin la Washington. Tocmai vă telegrafiasem că voi veni imediat dacă, după părerea dv., vă pot fi de cel mai mic folos. Cele trei sau patru zile petrecute la Boston pentru o operație pe care a trebuit să o facă fetița mea sînt răspunzătoare pentru rătăcirea scrisorilor și telegramelor mele.

Basil Miles vorbește în scrisoarea sa despre propusa vizită a reginei României în țara noastră. Cred cu toată sinceritatea în acest pas și, înainte de a pleca din Rusia, i-am scris Majestății Sale și prințului Știrbey, aghiotantul regelui, insistînd ca regina să întreprindă această călătorie. Am considerat dintotdeauna, după cum știți, că Aliații au o mare obligație morală față de România și, în limitele foarte strîmtei mele sfere de influență, am insistat întotdeauna să scot în evidență această obligație. Aspectele practice ale situației din România, cu totul separat de partea etică și morală, constituie o justificare mai mult decît suficientă ca noi să acordăm ajutor României în cea mai mare măsură posibilă. După cum a arătat în mod clar Tibbi Mott în raportul său asupra situației din România, noi dispunem pe frontul românesc de echivalentul a șapte corpuri de armată și jumătate. După aprecierea lui, ar fi nevoie de trei sute de milioane pentru a menține această forță pe front. Ne-ar costa o sumă de bani de zece ori mai mare pentru a trimite un număr egal de trupe din America pe orice front, plus o întârziere de șapte sau opt luni.

România și situația României nu sînt cîtuși de puțin înțelese în America. Îi va fi destul de greu Administrației să facă populare marile împrumuturi pe care le acordăm Aliaților. Mi s-a părut clar de la început că trebuie să facem orice efort compatibil cu legalitatea pentru a populariza România și cauza românească în țara noastră, întărind astfel cu atît mai mult poziția președintelui, în vederea realizării acestor împrumuturi de care, într-o mare măsură, depinde soarta României și, odată cu aceasta, întregul nostru flanc stîng pe frontul de est. Dacă opiniei publice din țara noastră i se poate stîrni entuziasmul pentru România, atunci va exista în țara noastră o largă cerere de a ajuta România prin toate mijloacele posibile. Dacă noi vom determina această cerere, vom ajuta cu atît mai mult Administrația, fără a mai vorbi de sprijinul pe care l-am acorda *acestui aliat mic și valoros*.

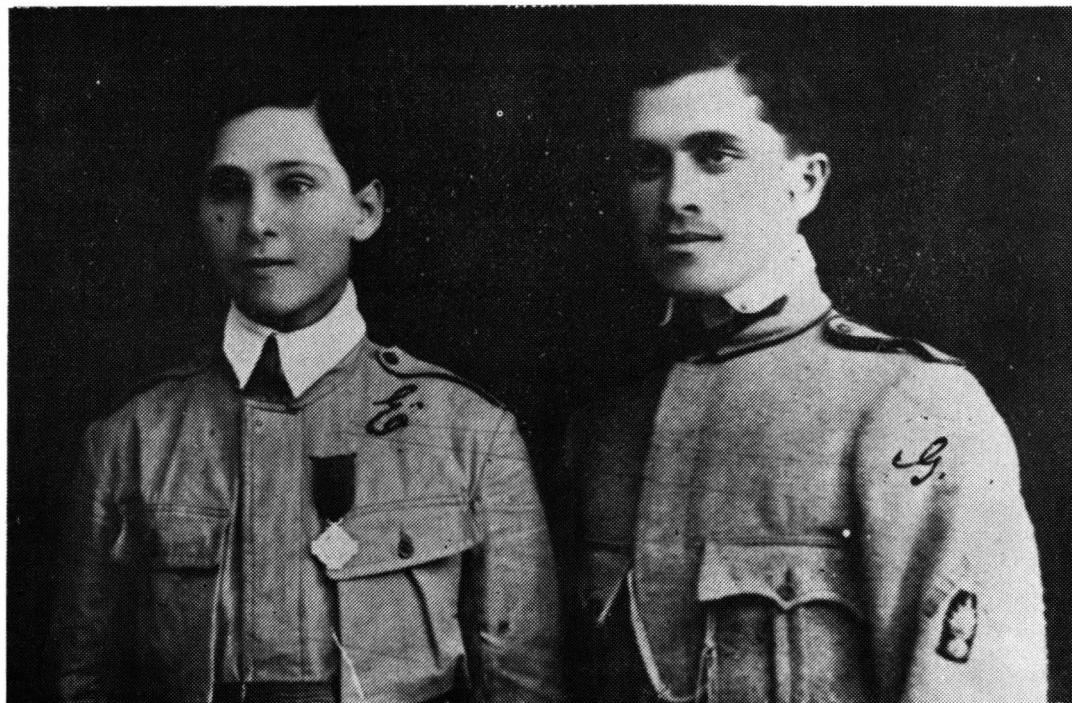
Dealtfel, nu trebuie să uităm România și viitorul ei la Conferința de pace. În cazul în care cauza, sacrificiile și buna ei credință în această luptă nu sînt înțelese de toată lumea, este mai mult decît probabil ca în perioada de tîrguială și compromis care, sigur, va avea loc la Conferința de pace, România să poată deveni țapul ispășitor.

1. 1916. Țărani din Dobrogea, emigrând spre Nord

2. 1916. Un regiment îndreptându-se spre front, cu vioristul său

3. 1916. Sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu și Gheorghe Mănoiu

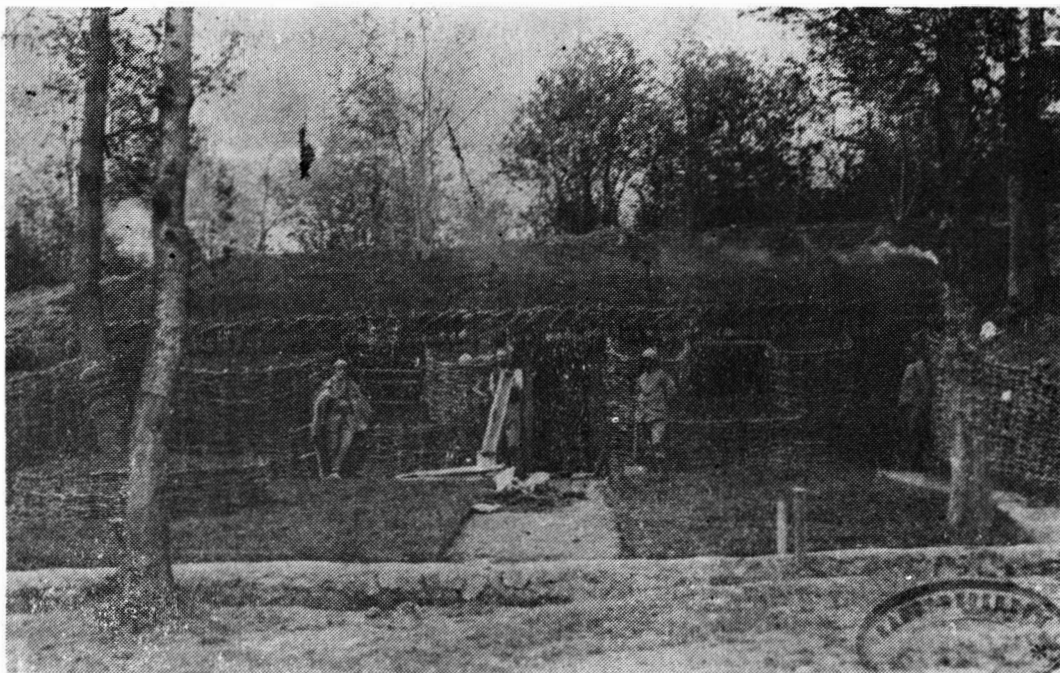
4. 1917 ianuarie 14. Valea Cașinului. Mitraliere în acțiune

5. 1916. Generalul Ferdinand Foch

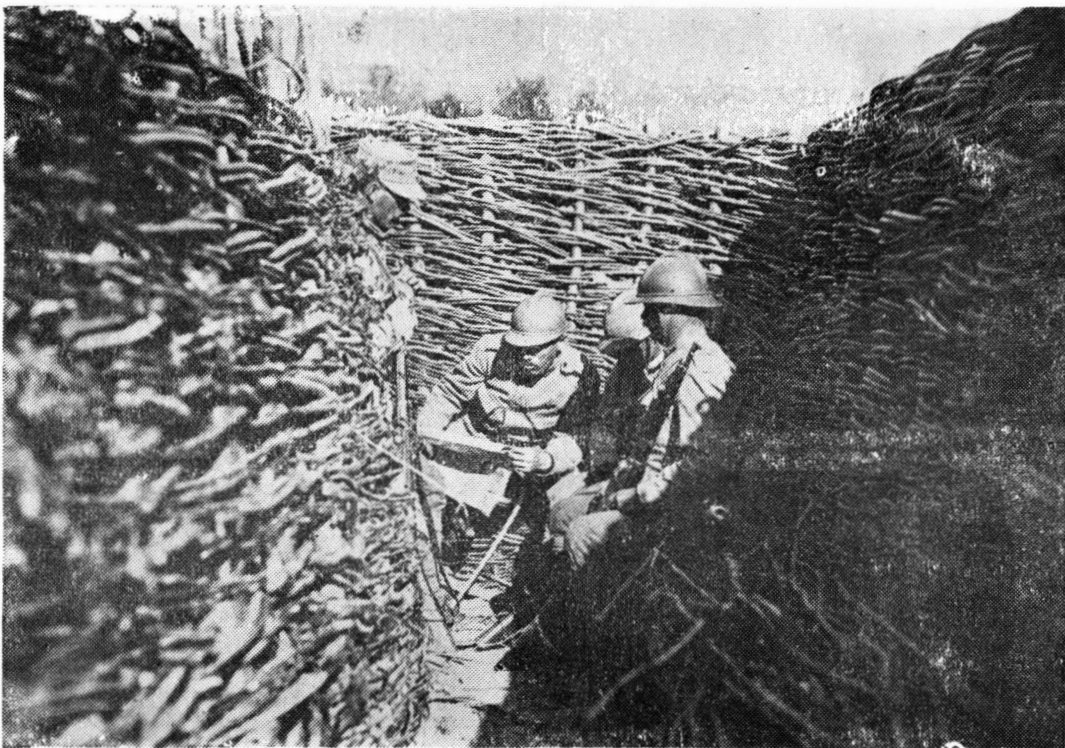

6. 1916. Generalul Mihail Vasilevici Alexeev

7. 1917 mai 1. Verdea. Post de comandă

8. 1917 mai 15. Mărăști. Soldați în tranșee

9. 1917 mai 20. Cașin. Hora unor soldați artileriști și țărani

10. 1917 mai. Vizita lui Albert Thomas pe frontul românesc; în stînga, general Henri Mathias Berthelot; la dreapta, regele Ferdinand

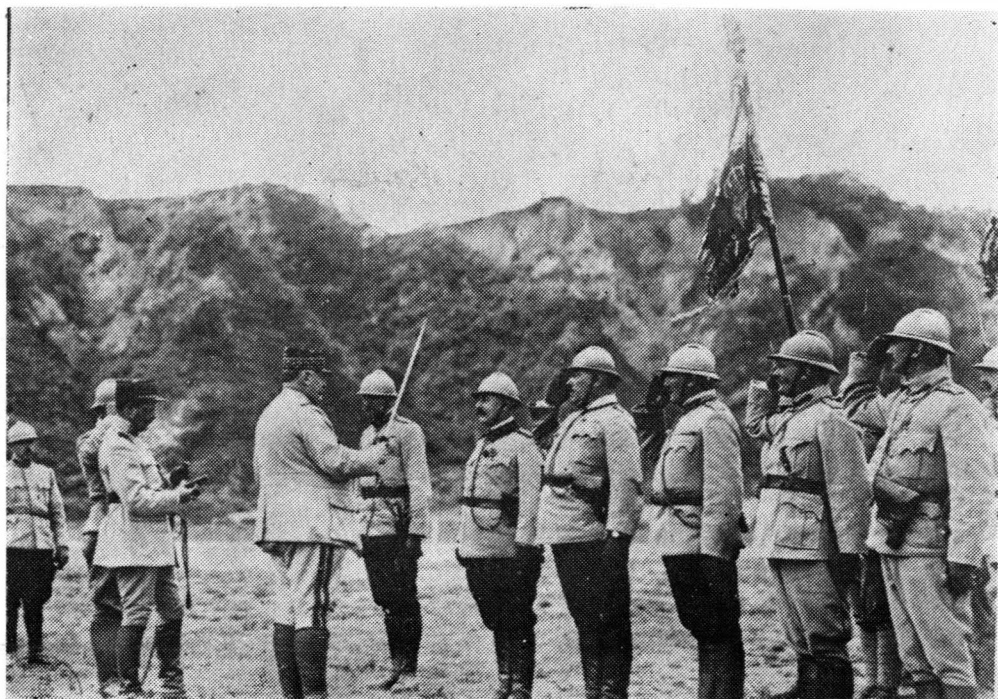

11. 1917 iunie 9. Iași. Pregătindu-se „Hora Unirii” în Piața Universității, cu ocazia sosirii voluntarilor ardeleni

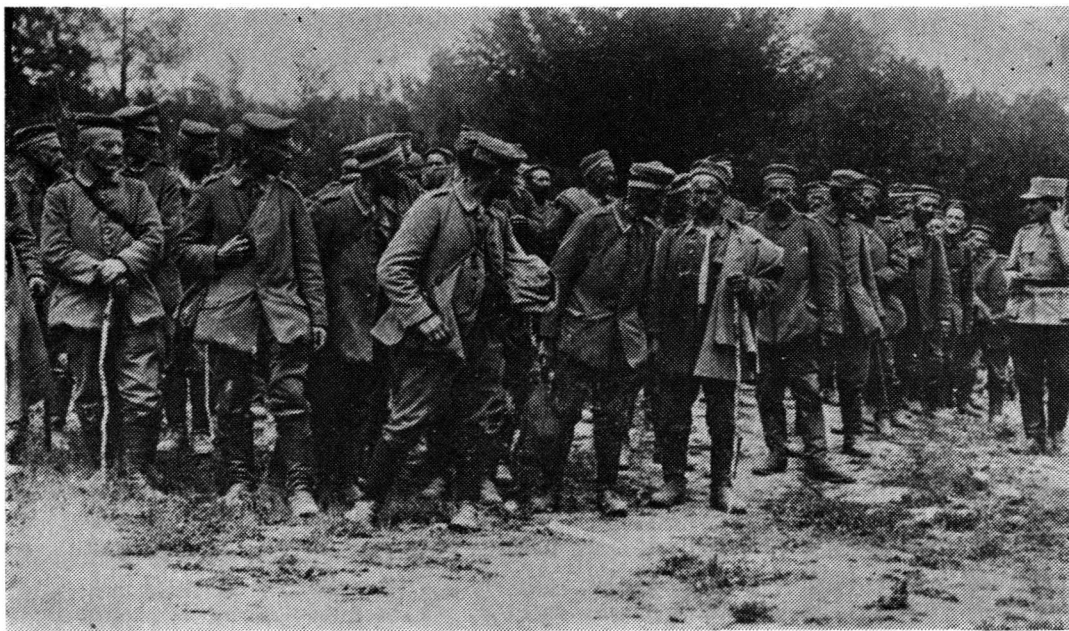
12. 1917 iunie 15. Jurământul voluntarilor ardeleni întorși din Rusia pentru a lupta alături de frații lor din România

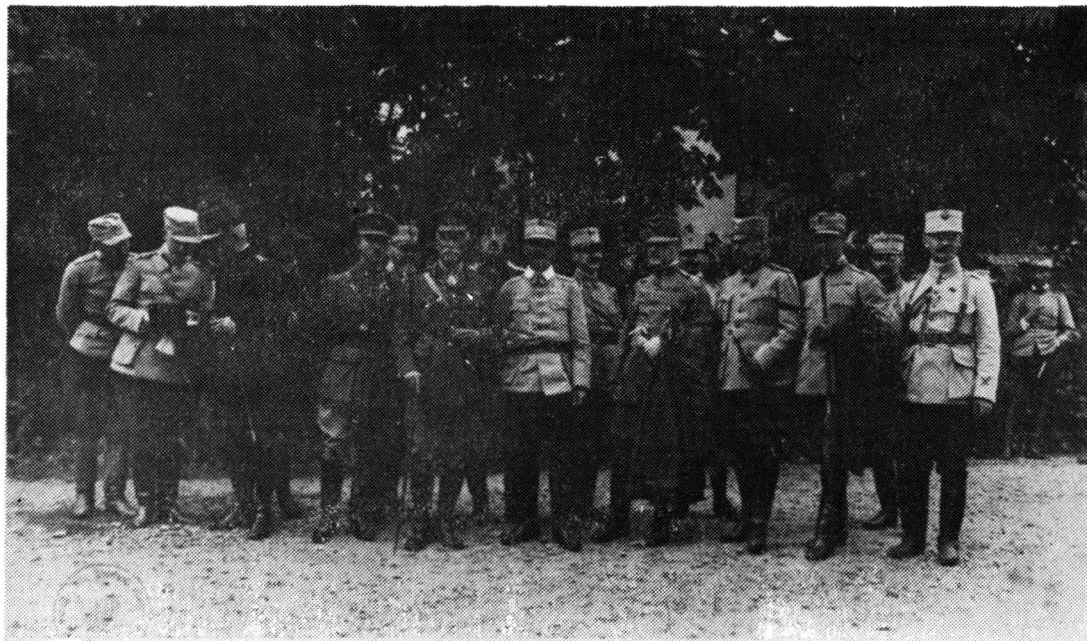

13. 1917 iunie 19. Onești. General Henri Mathias Berthelot, înminind generalului Arthur Văitoianu „Legiunea de onoare“

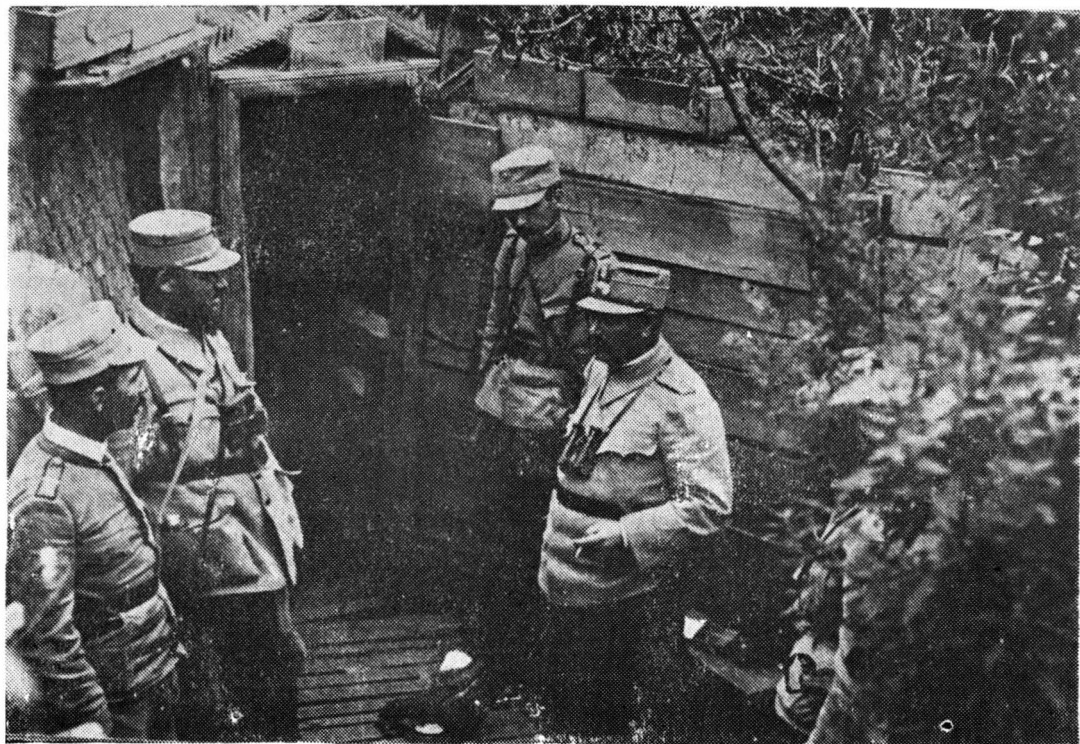
14. 1917 iulie 11. Prizonieri germani luați în luptele de la Mărășești

15. 1917 iulie. Atașuți ai misiunilor militare ale **Puterilor Antantei** în România, în vizită la Marele Cartier General al Armatei române

16. 1917 iulie. Generalul Alexandru Mărgineanu, în tranșeele de la Mărăști

17. 1917 iulie-august.

Împăratul Wilhelm II al Germaniei,
după inspecția trupelor, însoțit de ge-
neralul Erich von Ludendorff și feld-
mareșalul August von Mackensen

18. 1917 august 6. Obuze inamice, capturate în luptele de la Coțofenești

19. 1917 decembrie 1. Coțofenești. Statul major al Armatei a II-a române; în centru, generalii A. Văitoianu și Al. Averescu

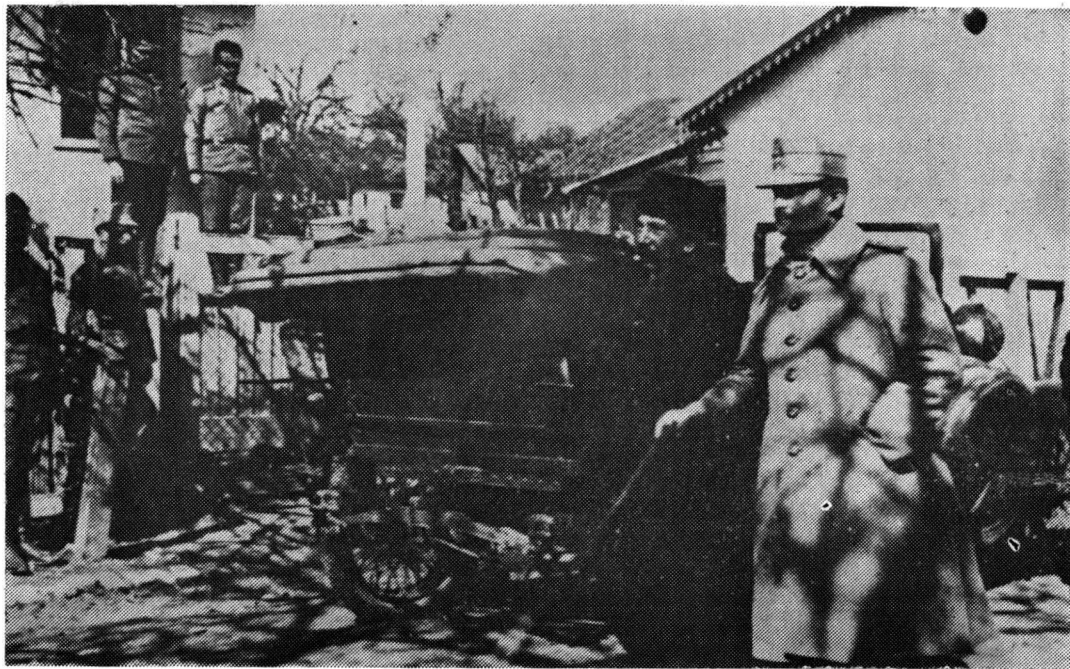
20. 1917. Defilarea Regimentului 4 de infanterie Argeș, în fața generalului Alexandru Averescu, cu ocazia decorării regimentului și a steagului, după luptele de la Mărăști

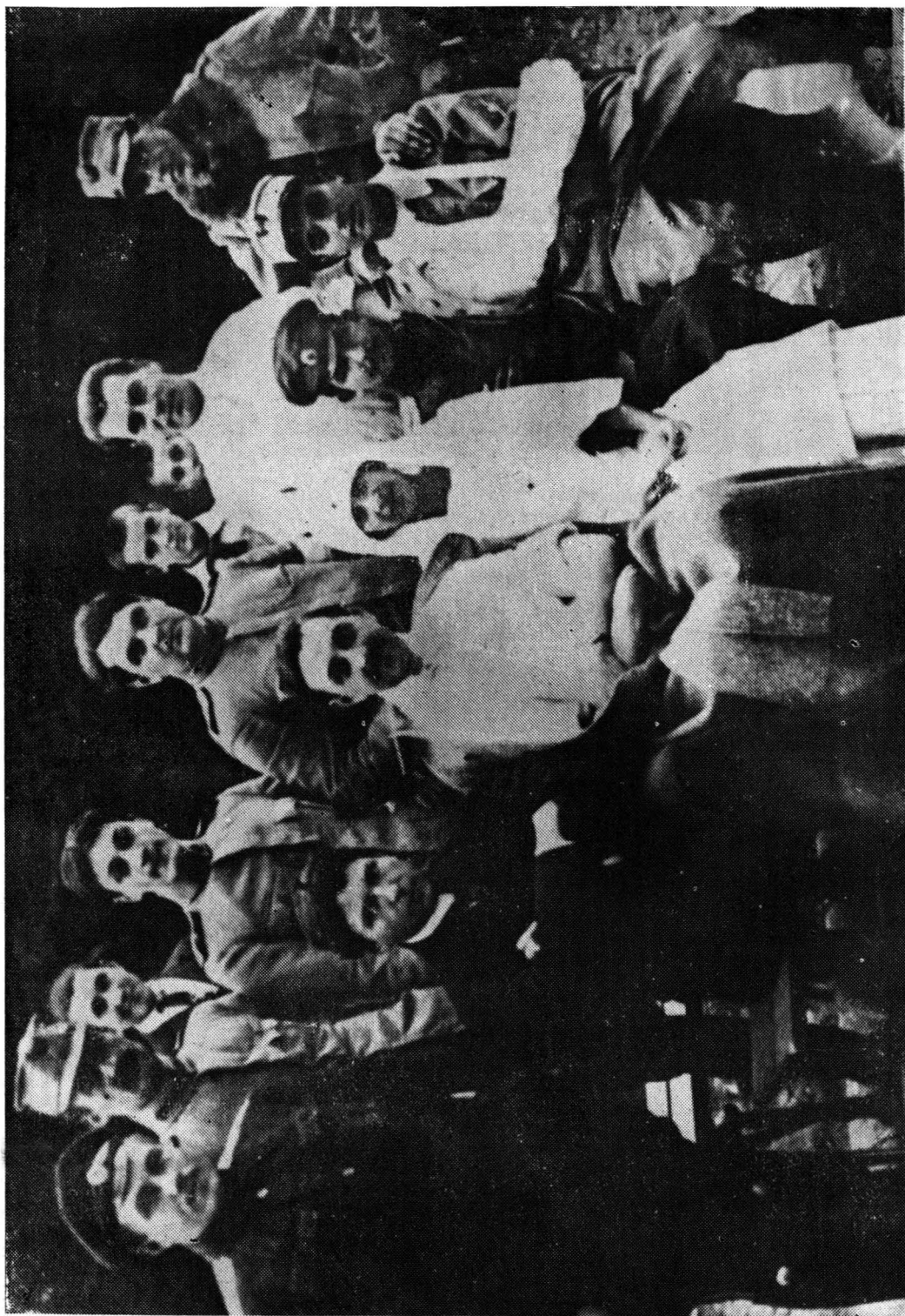

21. 1917. Platoul Șorogari, Iași.
Generalul Henri Mathias Berthelot
decorându-l pe generalul Constantin
Ștefănescu-Amza

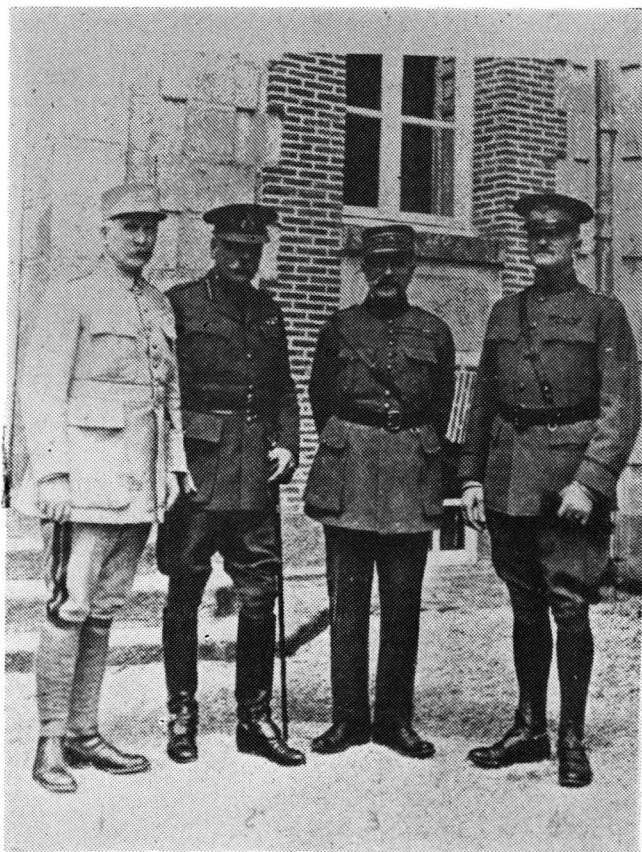

22. 1917. Scriitorul Alexandru Vlahuță în vizită pe front, însoțit de colonelul Hanri Cihosky

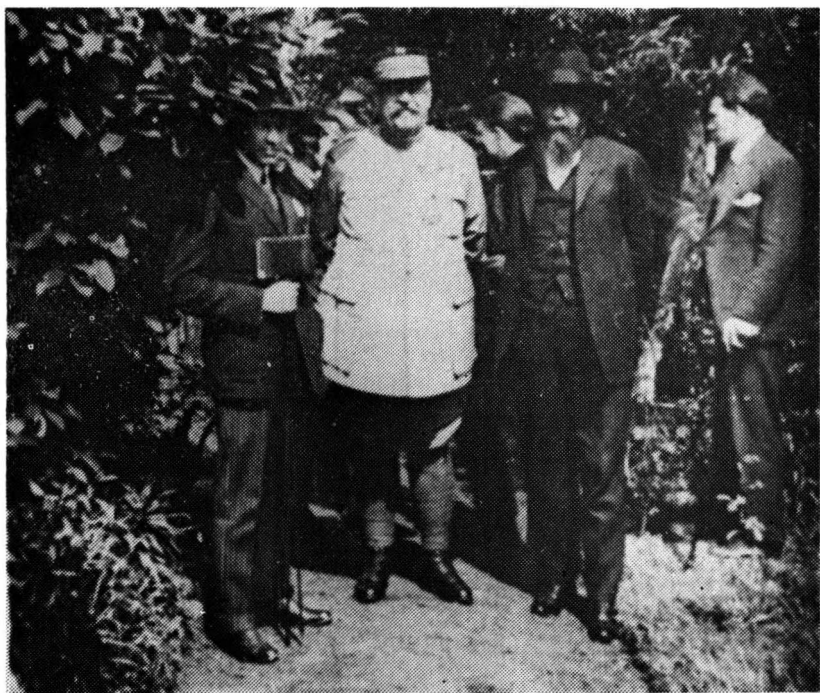
23. 1917. George Enescu în mijlocul unor răniți, la un spital militar

25. 1917. Cartierul General al Armatei Aliate. Șefii Armatei Aliate (de la stînga la dreapta): generalul Henri Pétain, mareșalul Douglas Haig, mareșalul Ferdinand Foch, generalul John Joseph Pershing

26. 1917. Un grup de voluntari români din SUA; în centru, Vasile Stoica

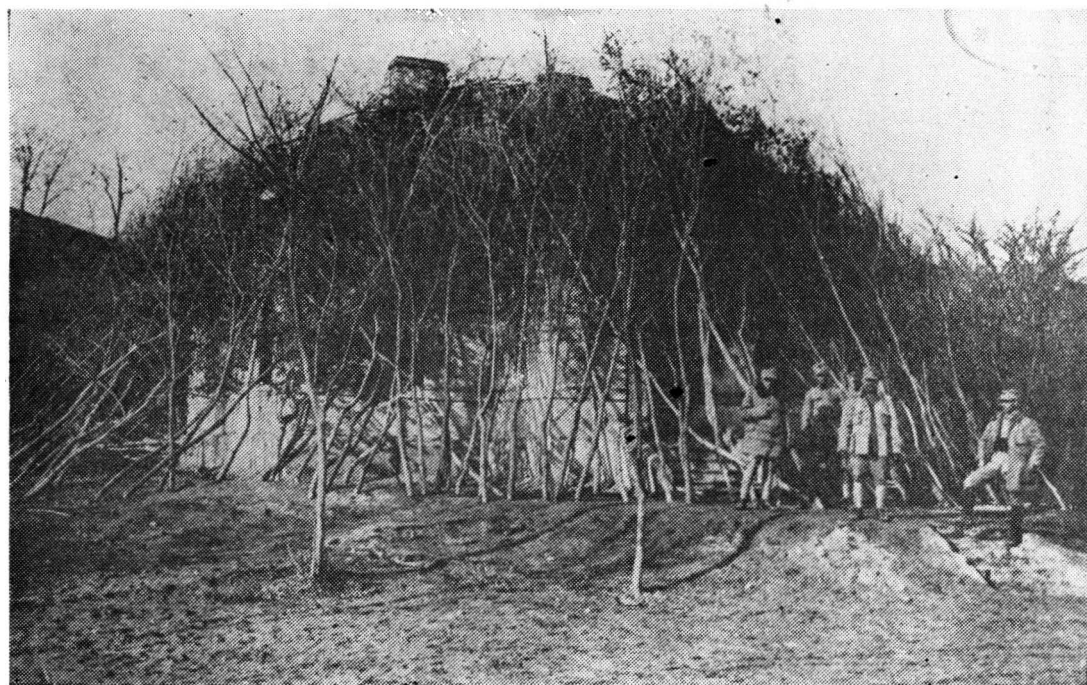
27. 1917. Nicolae Iorga și generalul Henri Mathias Berthelot

28. 1918 ianuarie 28. Huși. Depunerea jurământului soldaților din Armata I

29. 1918 februarie` 4.
Generalul Alexandru Averescu

30. 1918 februarie 8. Movilenii de Jos. Post de comandă la Piscul Hrubelor

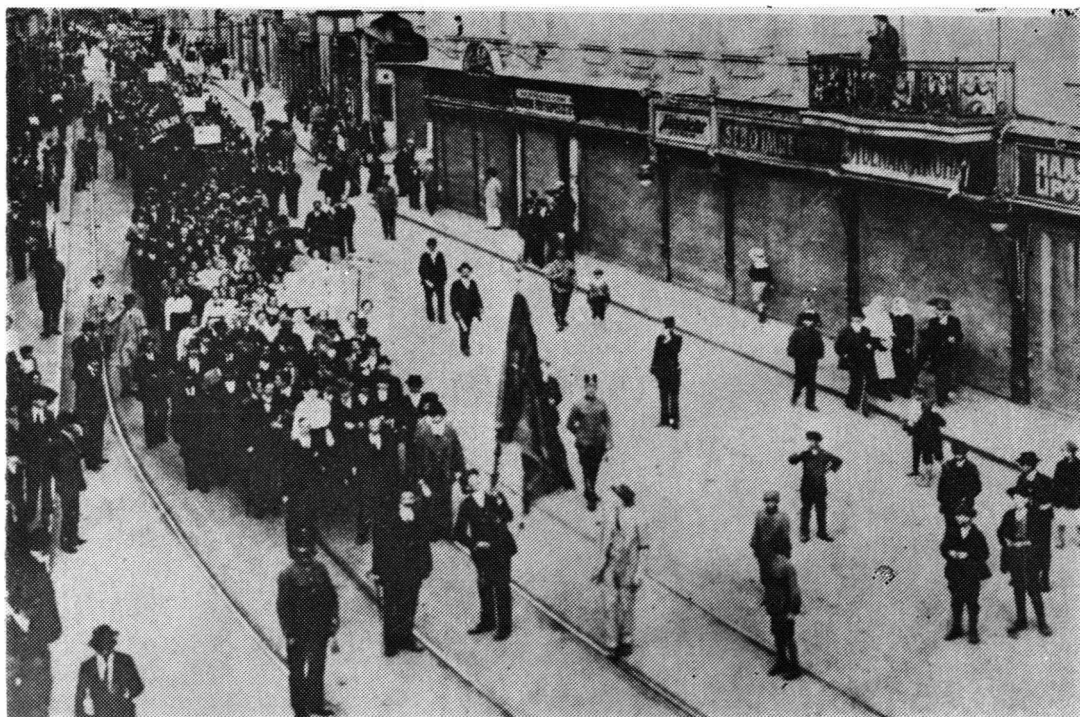
31. 1918 martie 15. Prizonieri români sosiți din lagărele din Austro-Ungaria

32. 1918 aprilie 6. Indianapolis, SUA. Femei române la parada „Liberty Bond”

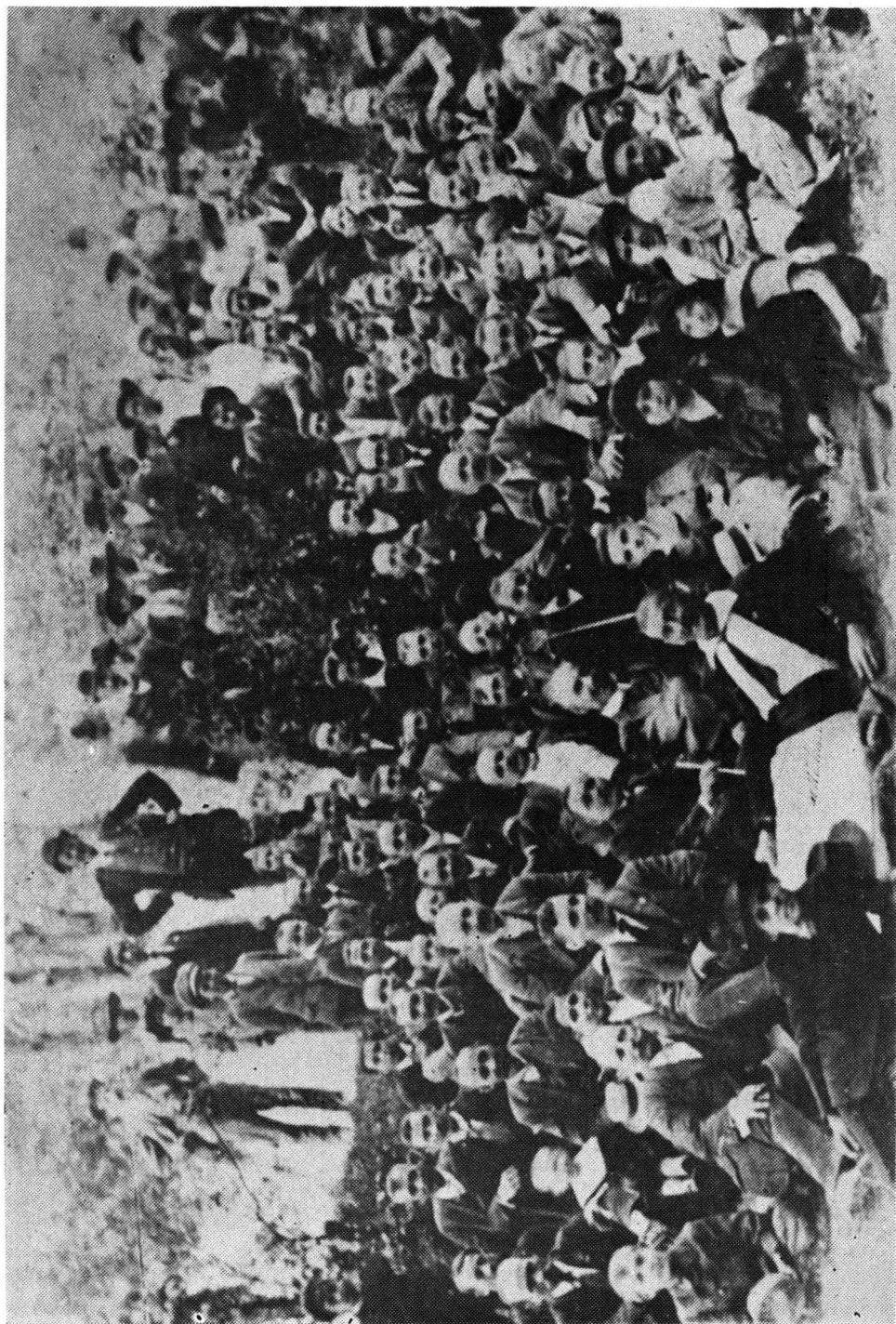

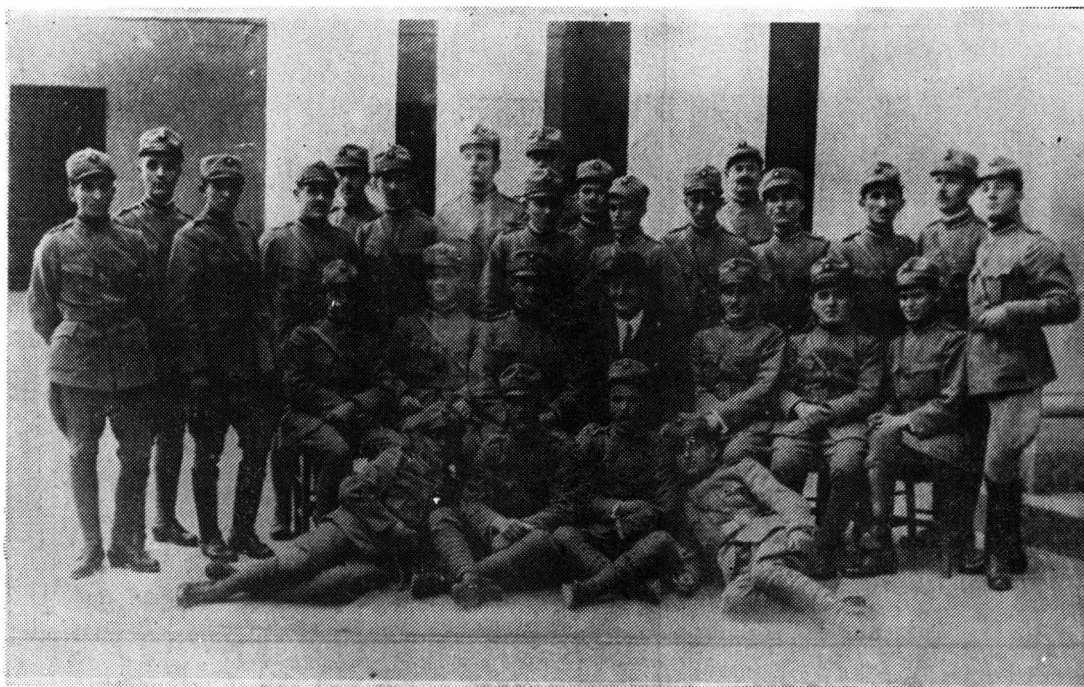
33. 1918 aprilie 12/25, Iași.
Colonelul Joseph Boyle

34. 1918. Oradea. Manifestație de 1 Mai

35, 1918. Reșița. Sărbătorirea zilei de 1 Mai

36. 1918 septembrie. Avezzano, Italia. Grupul ofițerilor Legiunii române, înainte de plecarea pe front. În civil, colonelul Florescu

37. 1918. Marino, Italia. Legiunea voluntarilor români (Vasile Lucaciu oficiind o liturghie)

Octavian Goga

Take Ionescu

Nicolae Titulescu

Dr. Vasile Lucaciu

Simion Mindrescu

Traian Vula

Dr. Constantin Angelescu

39. 1918. Roma. Legiunea voluntarilor români din Italia, înființată la Albano Laziale, împreună cu inițiatorii: (1) Nicolae Titulescu, (2) George G. Mironescu, (3) dr. Vasile Lucaciu, (4) Simion Mindrescu, (5) M. Deșliu

40. 1918. Marino, Italia. Un grup de ofițeri români și italieni la Legiunea voluntarilor români

41. Cluj. Sala Băncii „Economul“, unde s-a întrunit la 28 octombrie 1918 Legiunea I română din Transilvania

42. 1918 noiembrie 17. Adunarea ostașilor și ofițerilor români din Viena, pentru depunerea jurământului către Consiliul Național Român Central

MEMBRI AI CONSILIULUI NAȚIONAL ROMÂN
CENTRAL

TIRON ALBARI

VASILE GOLDIS

ION FLIERAS

ENEA GRAPINI

IOSIF JEMANEA

AUREL LAZAR

TEODOR NIMALI

ȘTEFAN CICIU POP

IOSIF RENOI

ALEXANDRU VAIDA

AUREL VLAD

44. 1918 noiembrie 10. Membrii Consiliului comunal și ai Consiliului Național din comuna Agribiciu

Excmo. Señor

Muy Señor mío: Mientras se celebran en esta ciudad las fiestas y demostraciones tanto oficiales como populares con las que se festeja el retorno a la capital del reino, más allá de las fronteras de la antigua Rumania están ocurriendo hechos de incalculable importancia.

Lo que una sola vez ha sucedido y por espacio de los pocos años que duró el reinado del Príncipe Rumano Miguel "el Bravo" en el año 1600, se encuentra reunida toda la vara rumana en las fronteras de la antigua Dacia de Trajano para que se va a renovar no por vía de las armas sino de la libre voluntad de las regiones que la integran. Es de tener en cuenta que las tropas rumanas, después de haber extendido su

ocupación en la Besarabia hasta el Dniestr, está ahora en camino de ocupar la Bucovina para imponer el orden en esa comarca que saqueaban con sus Desobediencias los maximalistas. No faltaba que revelara en pocos de fundirse, sino el Ardeal a los rumanos de la Transilvania y Hungría (comprendido el Banato de Temesvar). Esta también podía inspirar alguna alarma, pero afortunadamente han llegado noticias de allende montes que para el interés rumano no pueden ser nocivas.

Con fecha 20 de Noviembre el Gran Consejo de la Nación Rumana de Hungría y de Transilvania, ha dirigido una convocatoria a todos los rumanos de todos los Cuerpos, invitándoles en patriótico término a realizar los actos que la Historia de ellos reclama.

Exhortándoles a revelar su voluntad nacional esta ablucción convoca a los rumanos de la Hungría y de Transilvania para que se unan de un suero, por medio de una

Asamblea Nacional que tendrá lugar
en la ciudad histórica de Alba Iulia,
(que fue la que precisamente eligió
como la capital de su reino el Príncipe
de todos los rumanos Miguel
el Bravo). El domingo, primero de di-
ciembre es el día fijado para las
elecciones de la Asamblea para la que
están convocados los Obispos Rumanos
de Hungría y de Transilvania y par-
te del Alto Clero y las dos Conferen-
cias rumanas: dos Delegados por ca-
da sociedad de cultura intelectual;
dos Delegados por cada Reunión de
Mujeres, un representante de ca-
da Instituto y escuela civil; dos
Delegados por cada sociedad profes-
sional: un oficial y un soldado
en representación del ejército
en cada Distrito; dos Delegados
por cada sociedad de trabajadores;
Delegados del partido social democra-
ta rumano, como representante
de los obreros; dos Delegados de
cada grupo de estudiantes

universitarios y cinco representa-
tes por cada Distrito electoral.

Estos distintos representantes las
distintas clases que componen la
sociedad rumana en estos países.

Es de presumir la impaciencia
con que aquí se espera un acuerdo
aunque se abriga la esperanza

que será el de unirse al resto del
pueblo rumano constituyendo
así la Rumania grande. *

Dios guarde a V. E. muchos años.

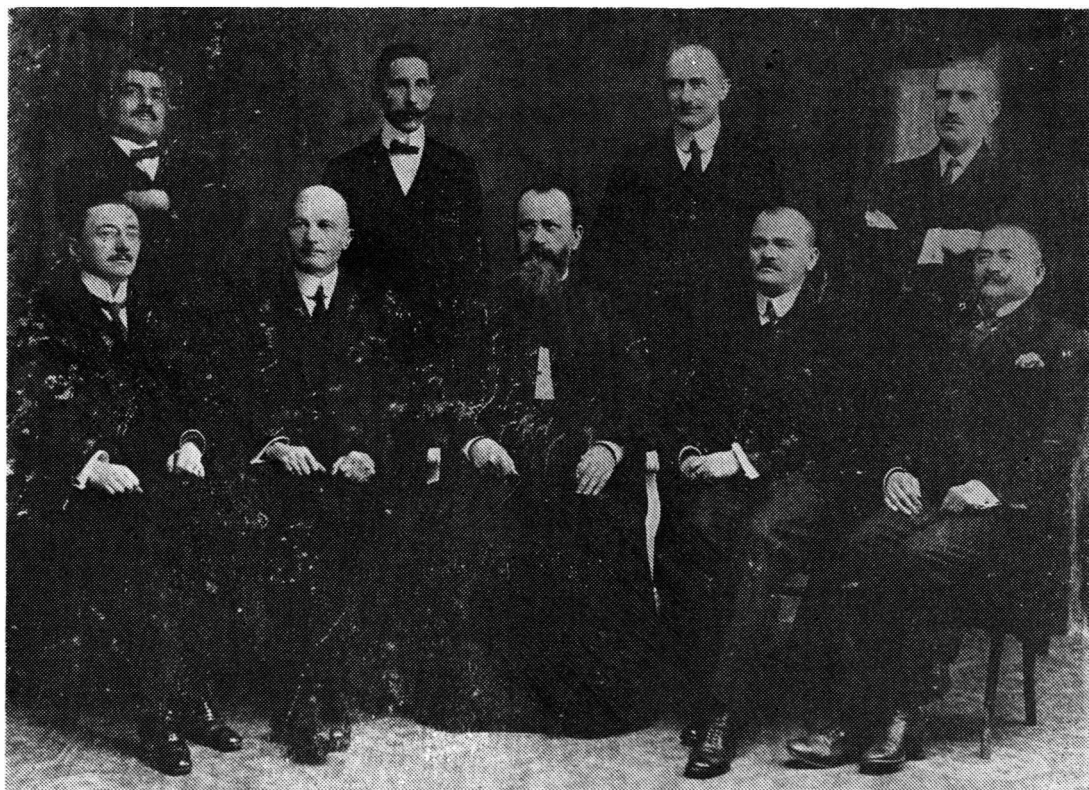
Bucarest, 5 de Diciembre de 1918.

Excmo. Señor al

D. E. M. de V. E.

con la más atenta seguridad

Marmel Munteanu

46. 1918 <noiembrie>. Membrii Consiliului Național Român al orașului Alba Iulia; (de la stînga la dreapta) rîndul de jos : dr. Camil Marciac, protopop Ioan Teulescu, dr. Ion Pap, dr. Alexandru Fodor; rîndul de sus: Virgil Vlad, dr. Rubin Patiția, Aurel Stoica, dr. Zaharia Munteanu

47. 1918 noiembrie. Garda Națională din comuna Săliște, după depunerea jurămîntului

48. 1918. Alegerea lui Ștefan Cicio Pop ca delegat pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

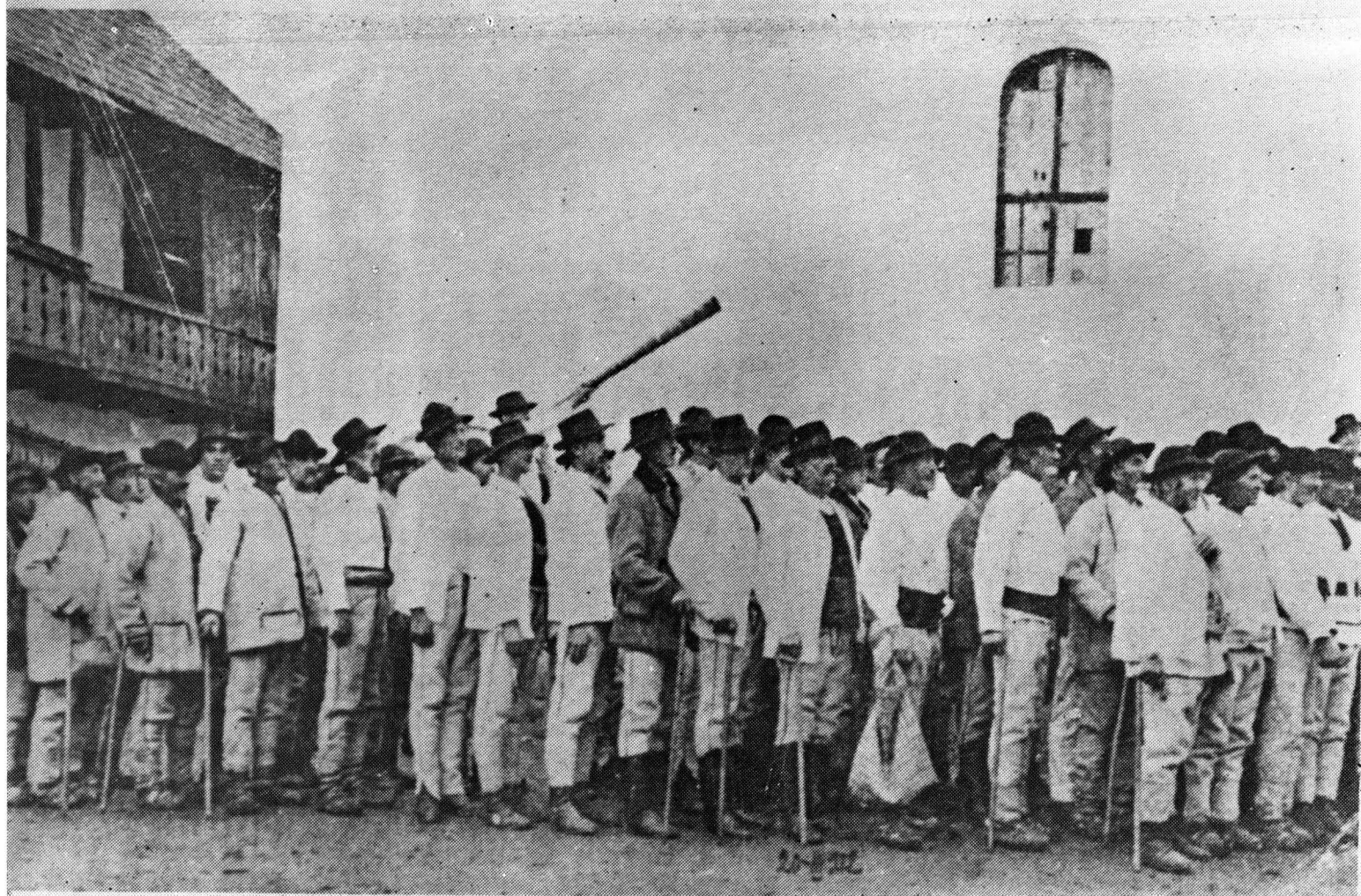
49. 1918. Manifestația muncitorilor sindicaliști de la Atelierele C.F.R., din București, pentru alipirea Banatului la România

50— 51. 1918. Delegația comunei Gălțiu la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

53. 1918 decembrie Participa la Mărcă de la Alba Iulia

Propunerea ca regina să vină în America a încolțit într-o minte mai deșteaptă ca a mea; dar cînd mi s-a cerut părerea în această problemă, am considerat că ea este întemeiată și, prin urmare, i-am scris Majestății Sale cea mai fermă scrisoare pe care am putut-o compune pe această temă. Îmi dau foarte bine seama că pentru o regină este un lucru fără precedent, dar, după cum i-am subliniat, nu pot fi probleme de formă, de precedent sau de conveniențe acolo unde este în joc binele poporului ei. Regina Louise a Prusiei nu și-a călcat pe demnitate cînd a mers la Napoleon și l-a implorat pentru poporul ei. Miezul întregii probleme este dacă prezența reginei în America va ajuta și va consolida sau nu cauza României și cauza în care cu toții credem nestrămutat. Instinctul îmi spune că prezența acestei fiice a două împărătese și vară primară a doi împărați și a unui rege, în rolul ei de femeie, pledînd pentru poporul ei în maniera simplă, directă și democratică în care ea s-a comportat în tot timpul războiului, ar lua cu asalt America, ar face posibil să obținem finanțarea României fără vot și nu va impune președintelui, ale cărui poveri sînt și așa imense, să treacă <prin Congres> un alt mare împrumut pentru unul dintre aliații noștri.

Printre altele, vizita ei aici va servi cu atît mai mult pentru a explica poporului nostru un motiv pentru care America este în război, iar fiecare măsură pe care o putem lua în prezent pentru a populariza cauzele pentru care luptăm va ușura cu atît mai mult sarcina noastră de a combate opoziția de care guvernul se ciocnește și se va ciocni din ce în ce mai mult pe măsură ce războiul înaintază.

Vă rog să nu mă considerați inoportun pentru faptul că insist atît de mult pentru a impune atenției dv. această problemă. Îmi dau seama că judecata dv. în toate aceste probleme îmi este superioară și de aceea îmi susțin opiniile cu o oarecare modestie, dar sînt atît de ferm în convingerile mele în această privință, încît mi-am luat libertatea să vă scriu în acest sens.

Rămîn, al dv. foarte sincer și respectuos

Stanley Washburn

293

1917 august <16>/29, București. Raportul lui E. K. Konradsheim către ministrul de externe, despre discreditarea acțiunii Hentsch-Carp odată cu oprirea ofensivei germane în Moldova de către soldații români și ruși.

8484

No. 164/P

Die Aktion Hentsch-Carp
betreffend

Bukarest, am 29 August 1917

An Seine Exzellenz
den Herrn Minister des k.u.k. Hauses
und des Aeussern Ottokar Grafen Czernin

DER Verlauf der letzten Operationen an der hiesigen Front hat in den Militärkreisen Enttäuschung hervorgerufen. Man hat offenbar mit einem Erfolge der von hier aus betriebenen Propaganda (Aufruf an die rumänischen

Soldaten, zu dessen unterfertigung man den Metropolen veranlasst hatte, eine für die feindliche Front hergestellte Zeitung etc.) gerechnet. Dieser Erfolg scheint gänzlich ausgeblieben zu sein, und sowohl russische wie rumänische Soldaten, ganz besonders die letzteren, sollen sich ausgezeichnet geschlagen haben. Ob das umlaufende Gerücht, dass ein rumänisches Regiment übergegangen sei, auf Wahrheit beruht, konnte ich nicht feststellen.

Das Steckenbleiben der Offensive hat auch die politische Aktion Carps bei seinen Hintermännern noch mehr in Misskredit gebracht, da die unmittelbar bevorstehende Eroberung der Moldau nicht nur die innere Voraussetzung für Carps Programm bildete, sondern auch nach aussen hin als Ausgangspunkt für sein Hervortreten verkündet worden ist.

War die ganze Aktion schon von allen Anfang an durch die, geringe Geschicklichkeit verratende Art ihrer Aufmachung wenig aussichtsreich, so scheint mir, dass ihr durch die inzwischen eingelangte ablehnende Antwort aus Berlin und das wenigstens vorläufige Missglücken der Offensive in der Moldau der Boden gänzlich entzogen und selbst die Person Carps einigermassen blossgestellt ist.

Wie ich, allerdings nur ganz gerüchtweise, gehört habe, soll Carp auch gegen diejenigen, die ihn in diese Lage gebracht haben, ziemlich missgestimmt sein.

Die Sache wird sowohl in rumänischen, wie auch in Offizierskreisen, wie ich glaube, vielfach auch von deutschen Funktionären, als Blamage des Obersten Hentsch aufgefasst und im Zusammenhange damit erhält sich auch das Gerücht von seinem Abgang.

E. Konradsheim

■ Microf. Austria, r. 222, c. 917—918; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, Liasse Krieg 59 i, K. 1044.

8484

București, 29 august 1917

Nr. 164/P

Referitor: Acțiunea Hentsch-Carp

Către Excelența Sa

domnul ministru al Casei imperiale-regale și ministru de externe, contele Ottokar Czernin

DESFĂȘURAREA ultimelor operațiuni pe frontul de aici a provocat dezamăgire în cercurile militare. S-a contat în mod evident pe un succes al propagandei purtate de aici (apel către soldații români, după ce mitropolitul fusese determinat să-l semneze; un ziar alcătuit pentru frontul inamic etc.). Acest succes pare să fi rămas cu totul inexistent, căci atât soldații ruși, cât și cei români, în mod cu totul deosebit însă aceștia din urmă, se spune că au luptat în mod admirabil. Dacă zvonul că un regiment român ar fi trecut de partea germanilor se bazează pe adevăr, n-am putut stabili.

Oprirea ofensivei a discreditat încă și mai mult acțiunea politică a lui Carp pe lângă oamenii săi din spate, căci cucerirea Moldovei, care trebuia să aibă loc foarte curînd, constituia nu numai supoziția internă pentru programul lui Carp, ci fusese anunțată și în afară ca punct de plecare pentru ieșirea lui la suprafață.

Dacă întreaga acțiune a avut încă din capul locului puține perspective prin modul în care a fost pusă în scenă și care trăda lipsă de abilitate, îmi pare că i s-a sustras cu totul terenul de sub picioare prin răspunsul negativ care a sosit între timp de la Berlin și prin nereușita cel puțin de moment a ofensivei din Moldova, însăși persoana lui Carp fiind oarecum compromisă.

După cum am auzit, desigur numai din zvon, Carp ar fi destul de prost dispus împotriva acelor care l-au adus în această situație.

Chestiunea este interpretată atât în cercurile române, cât și în cele ale ofițerilor, ba cred chiar că și de către funcționarii germani ca o blamare a colonelului Hentsch și, în legătură cu aceasta, circulă zvonul despre plecarea lui.

E. Konradshiem.

294

1917 august <18>/31, Iași. Adresă prin care căpitanul de navă de Belloy, șeful Misiunii navale franceze în România, înaintează generalului Berthelot ordinul amiralului Neniukov de felicitare a flotei române pentru buna organizare a tirului contra bateriilor dușmane.

Légation de France en Roumanie
Attaché naval

Iassy, le 18/31 Août 1917

Le Capitaine de Vaisseau de Belloy,
Chef de la Mission Navale Française,
à Monsieur le Général, Chef de la
Mission Militaire Française en Roumanie
Mon Général,

JE suis heureux, de vous adresser la copie ci-jointe d'un Ordre de l'Amiral Neniukoff, félicitant la Flotte roumaine pour l'organisation du tir réalisée à bord de ses unités, organisation entièrement due au Commandant de Breda de la Mission Navale.

Secret

Belloy
Ismail, le 9 Août 1917

Ordre
aux Forces fluviales du Danube
No. 257

Je considère comme un des devoirs les plus agréables de mes fonctions, d'exprimer ma gratitude à Monsieur le Commandant de la Flotte Roumaine, Comandor Scodrea, au Chef d'Etat-Major, Lieutenant-Comandor Bucholtzer, au Capitaine de Corvette de la Marine Française, Comte de Breda et à l'Officier d'Artillerie, Capitaine Koslinsky, pour l'organisation brillante du tir dont leur énergie indomptable et leur travail assidu ont doté l'Escadre Roumaine; la preuve en a encore été faite aujourd'hui au cours du tir effectué contre les batteries ennemies.

Je remercie aussi les Officiers et Equipages des Navires, de la persévérance de l'effort qu'ils ont fourni et qui a amené l'Artillerie au point de perfection qu'elle a atteint.

Signé: Vice-Amiral Neniukoff

■ Microf. Franța, r. 174, c. 856—857; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 17 N 554.

Legatia Franței în România
Atașat Naval

Iași, 18/31 august, 1917

Căpitanul de navă de Belloy,
șeful Misiunii Navale franceze
către
domnul general, șeful Misiunii
Militare franceze în România
Domnule general,

SÎNT fericit să vă adresez copia alăturată a unui ordin al amiralului Neniukov care felicită flota română pentru organizarea tirului realizat la bordul unităților sale, organizare datorată în întregime comandantului de Breda, din Misiunea Navală.

Secret

Belloy
Ismail, 9 august 1917

Ordin
pentru forțele fluviale ale Dunării
nr. 257

Consider ca una din datoriile cele mai plăcute ce revine funcției mele, să exprim mulțumirea mea domnului comandant al Flotei române, comandor Scodrea, șefului Statului Major, lt. comandor Bucholtzer, căpitanul de corvetă din Marina franceză, conte de Breda, și ofițerului de artilerie, căpitan Koslinsky, pentru energia lor inepuizabilă și munca asiduă pe care au depus-o pentru dotarea escadrilei române; proba a fost făcută și astăzi în cursul tirului efectuat contra bateriilor dușmane.

Mulțumesc, de asemenea, ofițerilor și echipajului navelor pentru perseverența și efortul pe care l-au dovedit și care au adus artileria la stadiul de perfecțiune pe care l-a atins.

Semnează:
Viceamiral Neniukov

Monsieur le conseiller fédéral,

AUCUN événement sensationnel ne s'est produit depuis le dernier rapport que j'ai eu l'honneur de Vous adresser, le 18 août.

Vous êtes tenu régulièrement au courant de la situation militaire par les communiqués de deux groupes de puissances et Vous avez pu constater qu'il s'était produit des hauts et des bas de part et d'autre, mais aucune action décisive, ce qui d'ailleurs est le propre de la guerre actuelle. Du côté de Marashesti, au nord de Focsani sur le Sereth, les luttes ont été extrêmement violentes et n'ont pas été sans causer par moment de sérieuses inquiétudes au Gouvernement, au sujet d'une rupture complète du front, toujours possible, et de l'envahissement de la Moldavie. Grâce à l'héroïsme des troupes roumaines, plus ou moins bien secondées par quelques divisions russes, cette éventualité ne s'est pas produite jusqu'à présent; l'ennemi a pu être contenu et si, par places, il a légèrement avancé, dans d'autres secteurs il a dû reculer d'autant.

Les pertes ont été excessivement fortes des deux côtés, soit en tués, blessés et prisonniers, mais il est très difficile d'obtenir des chiffres se rapportant à la réalité; de différents côtés on m'affirme qu'il y avait actuellement 20 000 blessés roumains dans les hôpitaux, provenant des luttes qui se déroulaient depuis le 20 juillet, mais je n'oserais Vous en garantir l'exactitude; les prisonniers faits aux Allemands et Autrichiens se chiffrent par 4 ou 5 mille; quant aux morts les chiffres sont trop fantaisistes pour que je puisse en articuler aucun. Ce qui rend la situation toujours incertaine et inquiétante, c'est l'absence complète de confiance dans le concours des troupes russes, même sur le front roumain; plusieurs régiments sur lesquels on croyait pouvoir compter, ont de nouveau lâché pied ces derniers jours dans le voisinage de Panciu, sur le Sereth au nord-ouest de Marashesti, et ont facilité ainsi l'avance de 3 ou 4 km de l'ennemi. La situation aurait été rétablie et les trous bouchés avec des effectifs roumains mais ceux-ci ne sont pas inépuisables et si les Russes continuent à refuser le combat, il peut fort bien arriver un moment où les Roumains, malgré tout leur courage, ne seront plus en état de tenir la ligne. Les mêmes incidents se sont produits dans le nord de la Moldavie, à la frontière de Bucovine, où les Russes ont abandonné les deux points, de Boian et Mamornitza, sans combattre.

Par suite de l'amélioration qui s'était produite dans la situation militaire depuis un quinzaine de jours, la question de l'évacuation de la capitale, avait été suspendue dans son exécution, tandis que les préparatifs n'en continuaient pas moins. Depuis 2 jours, la question se pose de nouveau plus aiguë, car on se rend compte que l'on est à la merci du moindre incident qui pourrait nécessiter des mesures urgentes dans ce sens. Les avis paraissent être toujours très partagés à ce sujet, dans le sein même du Gouvernement; on m'affirme que le Président du Conseil serait pour l'évacuation immédiate, qu'il redoute les responsabilités, qu'il préférerait infiniment partir pour la Russie avec tout le Gouvernement et laisser le pays se débrouiller, mais qu'il en est retenu par la pression des représentants des Alliés qui redoutent l'effet

moral et veulent éviter cette mesure extrême tant que la situation militaire ne l'exige pas formellement. Il y aurait dans l'armée également deux courants très prononcés; les officiers, les soldats même seraient opposés à l'évacuation si on ne leur garantit pas de pouvoir évacuer également leurs femmes et leurs enfants; or, étant donnés les moyens de transport, cette évacuation en masse de milliers et milliers de familles est pour ainsi dire matériellement inexécutable. Afin d'éviter que ce mouvement de quasi-rébellion ne prenne de l'ampleur, on délivre bien actuellement à toutes les familles d'officiers, de soldats et de fonctionnaires, des sortes de bons leur donnant droit au transport en Russie, mais je suis intimement convaincu que, lorsqu'il s'agira de procéder à l'exécution on se heurtera à une impossibilité matérielle absolue. Le même phénomène s'est déjà produit sur une plus petite échelle avec les membres du Parlement dont je Vous ai annoncé le départ, il y a plus de 15 jours; ces derniers ont fait beaucoup de difficultés pour se laisser persuader, ils ont émis des prétentions formidables et finalement on a été obligé de leur allouer des indemnités de 80 roubles par jour pour les décider à partir. Un certain nombre d'entre eux sont d'ailleurs restés à Jassy provisoirement. Tout cela fait présager, dans le cas où les événements militaires se précipiteraient dans un sens défavorable, une panique à côté de laquelle celle qui s'est produite lors de l'évacuation de Bucarest, n'était rien.

D'après divers renseignements qui m'ont été donnés à différentes sources, le système d'espionnage des Allemands continuerait à fonctionner en Moldavie d'une façon extraordinaire, grâce au grand nombre d'Allemands qui continuent à circuler librement dans le pays, grâce aussi à la complicité de fonctionnaires roumains et non des moindres. Parmi ceux-ci figurerait en tout première ligne le Directeur de la Sûreté Générale qui, au vu et au su de tout le monde, travaillerait pour le compte de l'Allemagne. Mais sa situation serait si forte, par le fait du grand nombre de dossiers des plus compromettants qu'il détient sur le compte de quelques membres du Gouvernement et de personnages en vue du pays, que personne n'oserait y toucher. Le dit Directeur de la Sûreté générale se vanterait notamment de posséder 7 dossiers importants pour lesquels il réclamerait 7 millions et dont les photographies seraient mises en lieu sûr, en Amérique, avec l'ordre de les publier le jour où on l'arrêterait. La complicité de ce fonctionnaire expliquerait entre autre, comment un officier allemand fait récemment prisonnier aurait avoué avoir pu passer 4 mois cet hiver à Jassy dans un hôtel où il avait revêtu l'uniforme de capitaine russe.

Je ne puis pas Vous garantir autrement l'authenticité de ces nouvelles, sinon qu'elles m'ont été fournies par des collègues généralement bien renseignés et non par des Roumains dont je n'accueille les prétendus „renseignements“ qu'avec la plus grande méfiance.

Le procès de haute trahison qui vient de se dérouler ici et à la suite duquel l'ex-Directeur Général de Postes et Télégraphes de Bucarest, où il est resté, a été condamné à mort par contumace, pour avoir renseigné très exactement l'ennemi pendant tout l'automne 1916, ne rend pas impossible le fait qu'un autre fonctionnaire supérieur continue à se conduire de cette façon. On est d'ailleurs très frappé de ce que l'ennemi attaque régulièrement sur les points qui ont été dégarnis le jour-même soit par le fait de défection de Russes soit par le fait de relève de troupes roumaines. Il est vrai qu'il lui suffit pour cela de rester en contact avec les Russes des tranchées adverses,

ainsi qu'il n'a cessé de le faire dans le nord depuis le commencement de la révolution.

Je n'ai rien de nouveau à Vous dire sur la situation économique sinon qu'elle ne peut tendre à s'améliorer; on dit même que c'est une des raisons pour lesquelles le Gouvernement voudrait évacuer le plus grand nombre possible de personnes en vue des difficultés effroyables que l'on prévoit pour l'hiver. Les mesures que l'on avait prises en vue de ravitailler le pays dans une certaine mesure par la Russie ont actuellement été suspendues depuis 6 semaines, les chemins de fer ayant été exclusivement utilisés pour le transport des troupes et du matériel de guerre.

La situation sanitaire s'est certainement améliorée, mais il y a encore beaucoup de cas de typhus exanthématique, malgré la saison, notamment à la campagne; les cas de mortalité sont cependant beaucoup moindres, le virus ayant perdu beaucoup de sa force. On me dit que depuis quelques jours il a éclaté une épidémie de fièvre typhoïde assez forte.

Le service des hôpitaux fonctionne également mieux et les cruelles expériences qui ont été faites au cours de l'hiver et du printemps, paraissent avoir cependant produit quelques heureux résultats; le matériel a été augmenté, les services de désinfection sous forme de fours ont été installés un peu partout et font espérer que si une nouvelle épidémie se déclarait cet hiver, on serait mieux armé pour la combattre, mais il y a encore bien des progrès à réaliser et je doute qu'ils le soient dans un avenir rapproché. Sans doute le Directeur des services sanitaires, le célèbre bactériologiste, Docteur Jean Cantacuzène, qui a fait toute sa carrière à l'Institut Pasteur à Paris, est-il un homme des plus distingués, mais il est impuissant à lui tout seul, à transformer à l'aide d'une baguette magique toutes les déficiences de ses services; il ne peut inculquer à ses subordonnés le sentiment du devoir qui fait complètement défaut du haut en bas de l'échelle; il ne peut improviser en quelques mois un personnel subalterne d'infirmiers qui est pour ainsi dire inexistant, ou en tout cas si incapable, que l'on ne peut pas compter sur lui. Il a déjà réalisé de grands progrès, mais sa tâche est au-dessus des capacités d'un homme quel qu'il soit. C'est à lui, cependant que l'on doit l'installation des fours à désinfection qui existent maintenant partout sur le front et dans les hôpitaux et qui étaient inconnus l'hiver dernier alors que les malades du typhus étaient amenés dans les hôpitaux où ils infectaient toutes les salles. Notre compatriote, le Docteur Bacilieri, qui a été chargé d'un service de chirurgie en chef dans un hôpital depuis un mois et qui a dans ce moment sous sa direction 165 blessés, me raconte qu'il est seul pour tout faire; il a à sa disposition quelques dames roumaines amateurs, notoirement incapables, et quelques infirmières soi-disant professionnelles, mais dont les meilleures ne valent pas les plus mauvaises de nos hôpitaux. Il en résulte qu'il ne faut avoir aucune confiance dans ce personnel et que lorsqu'il donne un ordre quelconque pour de pansements ou autres soins, il est toujours obligé de surveiller leur exécution et souvent d'y procéder lui-même. Ce qui se passe dans son service n'est pas spécial à son hôpital, mais se répète dans tous les hôpitaux. De très bonne source, on m'affirme que le chiffre de 20 000 blessés roumains signalé ci-dessus est plutôt inférieur à la réalité et que les Roumains ont perdu au moins 30 000 hommes. Quant aux Allemands leurs pertes seraient évaluées ici à une centaine de mille hommes. Il est incontestable qu'ils ont subi un sérieux échec n'ayant pas pu, malgré de très

fortes pertes, mettre à exécution leur projet d'envahissement complet de la Moldavie, et ayant trouvé devant eux une résistance à laquelle ils étaient loin de s'attendre de la part de l'armée roumaine. La conduite de celle-ci est actuellement au-dessus de tout éloge et d'autant plus remarquable en regard de l'inaction de l'armée russe; l'esprit de rébellion, d'indiscipline et de pacifisme qui règne dans les rangs de celle-ci n'a produit aucune contamination parmi les soldants roumains qui sont d'autant plus enragés à la défense de leur sol que les Russes les abandonnent. D'autre part ceux-ci ne se laissent guère entraîner au combat par l'exemple que leur donnent les soldats roumains. Les principaux coupables continuent à être les officiers et spécialement les hauts gradés qui vivent confortablement à l'arrière et y recherchent les rares distractions que peut offrir le pays dans les circonstances actuelles. Des officiers supérieurs étrangers qui ont assisté aux derniers engagements et ont vu de leurs propres yeux la retraite de la division russe qui a tourné le dos à l'ennemi cette semaine, m'ont affirmé que le Général de division et la plupart des officiers supérieurs étaient absents lors de la dernière attaque et qu'il était très regrettable que le Commandement supérieur ne les eût pas fait fusiller, que tant qu'il ne serait pas procédé à de sérieux exemples en haut de l'échelle, la discipline et l'esprit combatif ne réapparaîtraient pas dans l'armée russe.

Le Général de Candolle dont je Vous avais signalé la mission en Roumanie est appelé à de plus hautes destinées et quitte Jassy dans deux jours pour la Russie. Le Gouvernement russe ayant pu apprécier les services qu'il a rendus ici en collaboration avec l'état major russo-roumain à la réorganisation du service des transports, a demandé au Gouvernement britannique de le lui céder pour lui confier la direction du service de réorganisation des transports en Russie. C'est un vrai travail d'Hercule auquel il est appelé, mais dont l'importance fait ressortir les capacités qu'on lui prête. J'ai pensé que cela Vous intéresserait d'apprendre qu'une mission aussi importante était confiée à quelqu'un que nous pouvons considérer comme un de nos compatriotes malgré sa naturalisation anglaise. Il ne se dissimule pas les difficultés au devant desquelles il va, mais il a déjà un programme très arrêté et ne désespère pas d'obtenir dans un avenir pas trop éloigné quelques améliorations. Les Roumains qui ont fait quelques difficultés pour le laisser partir, ont fini par comprendre que même à leur point de vue par le fait de leur dépendance complète vis-à-vis de la Russie en ce qui concerne les transports, il leur serait peut être encore plus utile à Petrograd qu'à Jassy.

Agréé, Monsieur le Conseiller fédéral, les assurances de ma haute considération.

Le Chargé d'Affaires de Suisse

J. Boissier

P.S. De très bonnes sources on m'affirme ce matin qu'il est arrivé au Grand Quartier Général un télégramme de Petrograd annonçant qu'à la suite de la Conférence de Moscou, il fallait s'attendre très prochainement à des nouvelles politiques importantes au point de vue intérieur et qu'il était survenu dans les questions militaires un arrangement entre Kornilof et Alexieff. Ce dernier serait donc rentré en grâce. Le télégramme n'en disait pas plus long. D'ici à l'arrivée de ce rapport qui fait aujourd'hui, vous aurez sans doute été renseignés.

LEGAȚIA ELVEȚIANĂ ÎN ROMÂNIA
Raport Nr. 13

Iași, 1 septembrie 1917

Domnule consilier federal

DE la ultimul raport pe care am avut onoarea să vi-l adresez pe 18 august, nu s-a mai produs nici un eveniment senzațional.

Sînteți ținut în mod regulat la curent cu situația militară prin comunicatele celor două grupări de forțe și ați putut constata că au avut loc și victorii și înfrîngerii și de o parte și de cealaltă, dar nici o acțiune decisivă, lucru care, de altfel este specific războiului actual. La Mărășești, la nord de Focșani, pe Siret, luptele au fost foarte violente și au provocat guvernului serioase îngrijorări, din cauza unei eventuale rupturi complete a frontului și invadării Moldovei. Datorită eroismului trupelor române, mai mult sau mai puțin secondate de cîteva divizii ruse, această eventualitate nu s-a produs încă; dușmanul a putut fi împiedicat să avanseze și dacă, pe alocuri, a înaintat puțin, în alte sectoare a trebuit să se retragă.

Pierderile au fost foarte mari de ambele părți, morți, răniți și prizonieri, dar este foarte greu să obțin cifre exacte; din diverse locuri am aflat că ar fi cca 20.000 răniți români în spitale, proveniți din luptele care au avut loc de la 20 iulie încoace, dar n-aș îndrăzni să garantez că cifra este exactă; prizonierii germani și austrieci ar fi în număr de cca 4 sau 5 mii; referitor la morți cifrele sînt prea fanteziste pentru a putea să vă comunic vreuna. Ceea ce face ca situația să fie din ce în ce mai nesigură și îngrijorătoare, este lipsa de încredere în ajutorul trupelor rusești, chiar și pe frontul românesc; mai multe regimente pe care se credea că se poate conta au cedat în ultimele zile în vecinătatea Panciului, pe Siret la nord-vest de Mărășești și au ușurat astfel înaintarea cu 3 sau 4 km a dușmanului. Situația ar fi fost restabilită și lipsurile acoperite cu efective române, dar acestea nu sînt la nesfîrșit și dacă rușii continuă să refuze lupta, poate veni un moment în care românii, în ciuda curajului lor, nu vor mai fi în stare să reziste. Aceleași incidente s-au produs în nordul Moldovei la frontiera cu Bucovina unde rușii au abandonat cele două puncte, Boian și Mamornița, fără a lupta.

Ca urmare a ameliorării situației militare, de 15 zile încoace, evacuarea capitalei a fost întreruptă, în timp ce pregătirile continuă. De două zile încoace problema se pune mai acut, pentru că ea depinde de cel mai mic incident care ar putea necesita măsuri urgente în acest sens. Părerile par a fi împărțite asupra acestui subiect chiar și în sînul guvernului; mi s-a spus că președintele Consiliului ar fi pentru evacuarea imediată, că se teme de răspunderi, că ar prefera să plece în Rusia cu tot guvernul și să lase țara să se descurce, dar este reținut de presiunea reprezentanților Aliaților care se tem de efectul moral și vor să evite această măsură extremă, atîta timp cît situația militară nu o cere cu stringență. Și în armată ar exista două tabere, ofițerii și chiar soldații s-ar opune evacuării, dacă nu li se garantează că-și pot evacua și soțiile și copiii; or, dat fiind că mijloacele de transport sînt reduse, această evacuare în masă a mii și mii de familii este, putem spune, imposibil de realizat practic. Pentru a evita ca această mișcare de cvasi-

rebeliune să ia amploare, li se eliberează tuturor familiilor ofițerilor, soldaților și funcționarilor, bonuri care le dau dreptul de transport în Rusia, dar eu sînt convins că atunci cînd va fi vorba să se treacă la efectuarea transportului, se vor lovi de greutăți materiale. Același fenomen s-a produs deja la scară mai mică cu membrii Parlamentului a căror plecare v-am anunțat-o acum 15 zile; aceștia din urmă au făcut multe greutăți pînă să se lase convinși, au emis pretenții formidabile și în final s-a ajuns să li se acorde indemnizații de 80 de ruble pe zi pentru a-i determina să plece. Unii dintre ei au rămas, dealtfel, provizoriu la Iași. Toate acestea prevestesc, în cazul în care evenimentele militare s-ar precipita într-un sens nefavorabil, o panică față de care cea produsă la evacuarea Bucureștiului nu înseamnă nimic.

Potrivit unor informații care mi-au fost furnizate din diverse surse, sistemul de spionaj al nemților ar continua să funcționeze în Moldova, mulțumită numărului mare de nemți care continuă să circule liber în țară, mulțumită complicității funcționarilor români și nu a celor mai mici dintre ei. Printre aceștia ar figura în primul rînd directorul Siguranței Generale care, în văzul și auzul tuturor, ar lucra în folosul Germaniei. Situația sa ar fi atît de solidă datorită numărului mare de dosare pe care le deține în legătură cu cîteva membri ai guvernului și cîteva personaje de vază de care nimeni n-ar îndrăzni să se atingă. Numitul director al Siguranței Generale este mulțumit în special pentru că deține 7 dosare importante pentru care cere 7 milioane și ale căror fotocopii ar fi puse la loc sigur în America cu ordinul de a fi publicate în ziua în care ar fi arestat. Complicitatea acestui funcționar ar explica, între altele, cum un ofițer neamț făcut recent prizonier a mărturisit că a putut sta patru luni, în această iarnă, într-un hotel la Iași, unde a îmbrăcat o uniformă de căpitan rus.

Nu vă pot garanta altfel autenticitatea acestor știri, decît spunîndu-vă că mi-au fost furnizate de colegi, în general bine informați și nu de români de la care culeg informații „cu cea mai mare neîncredere”.

Procesul de înaltă trădare care a avut loc recent și în urma căruia fostul director general al Poștelor și Telegrafului din București, unde a rămas, a fost condamnat la moarte în contumacie, pentru că a transmis dușmanului informații foarte exacte în timpului toamnei anului 1916, nu exclude faptul că un alt funcționar superior continuă să aibă aceeași conduită. Ne uimește dealtfel, faptul că dușmanul atacă regulat în zonele care au fost evacuate chiar în aceeași zi, fie prin abandonarea acestora de către ruși, fie prin regruparea trupelor române. Este adevărat că pentru aceasta este de ajuns să rămîină în contact cu rușii din tranșeele inamice, așa cum n-a încetat s-o facă în nord, de la începutul revoluției.

Nu am nimic nou să vă spun despre situația economică decît că nu se poate ameliora; se spune chiar că acesta este unul din motivele pentru care guvernul ar vrea să evacueze cel mai mare număr posibil de persoane în vederea evitării dificultăților înspăimîntătoare care se prevăd pentru iarnă. Măsurile care s-au luat în vederea aprovizionării țării într-o oarecare măsură de către Rusia au fost suspendate de șase săptămîni, căile ferate fiind folosite exclusiv pentru transportul trupelor și materialului de război.

Situația sanitară s-a ameliorat cu siguranță, dar sînt încă multe cazuri de tifos exantematic, în ciuda anotimpului, în special la țară; cazurile de mortalitate au scăzut totuși, virusul pierzîndu-și din forță. Mi s-a spus că de cîteva zile a izbucnit o epidemie de febră tifoidă destul de puternică.

Serviciul spitalelor funcționează și el mai bine și grelele încercări prin care a trecut în cursul iernii și primăverii se pare că au avut drept rezultat unele ameliorări; dotarea a fost îmbunătățită, serviciile de dezinfecție sub formă de etuve au fost instalate aproape peste tot și lasă să se creadă că dacă o nouă epidemie s-ar declara în această iarnă, pregătirea pentru combaterea ei este mult mai bună, dar mai sînt multe de făcut și mă îndoiesc că vor fi realizate într-un viitor apropiat. Fără îndoială, directorul serviciilor sanitare celebrul bacteriolog, dr. Ion Cantacuzino, care și-a desăvîrșit pregătirea la Institutul Pasteur din Paris, este un om foarte distins, dar îi este imposibil ca singur să transforme cu ajutorul unei baghete magice toate lipsurile serviciilor sale; el nu poate insufla subordonaților săi sentimentul datoriei care lipsește de sus pînă jos pe scara ierarhică: nu poate improviza în cîteva luni un personal de infirmierie care este, se poate spune, inexistent sau în orice caz este atît de incapabil încît nu se poate conta pe el. El a realizat deja mari progrese, dar sarcina lui depășește puterile unui om, oricare ar fi el. Lui i se datorează, totuși, instalarea de etuve pentru dezinfecție care există acum peste tot pe front și în spitale și care nu era cunoscută iarna trecută, cînd bolnavii de tifos erau aduși în spitale și infestau toate sălile. Compatriotul nostru, doctor Bacilieri, care a fost numit de o lună șef al unei secții de chirurgie, într-un spital, și care are în acest moment sub control 165 de răniți, îmi spune că face totul singur; are la dispoziția sa cîteva femei românce amatoare, nepricepute și cîteva infirmiere dacă se poate spune profesioniste, dar dintre ele, cele mai bune nu fac cît una din cele mai slabe din spitalele noastre. De aici reiese că nu poate avea nici cea mai mică încredere în acest personal și că atunci cînd dă un ordin oarecare pentru pansări sau alte îngrijiri, este totdeauna obligat să supravegheze executarea lor și adeseori o face chiar el. Ceea ce se petrece în serviciul său nu este specific numai pentru acest spital ci se repetă în toate spitalele. Dintr-o sursă foarte sigură am aflat că cifra de 20 000 de răniți români, semnalată mai sus, este mai degrabă mai mică decît cea adevărată și că românii au pierdut cel puțin 30 000 de oameni. În ceea ce-i privește pe nemți, pierderile lor ar fi apreciate la 100 000 de oameni. Este incontestabil că au suferit un serios eșec neputînd pune în aplicare, în ciuda pierderilor foarte mari, proiectul lor de invadare completă a Moldovei și pentru că au avut de întîmpinat, din partea armatei române, o rezistență la care nu se așteptau. Comportamentul acestora este acum mai presus de orice elogiu și cu atît mai remarcabil cu cît armata rusă nu face nimic; spiritul de rebeliune, de indisciplină și de pacifism care domnește în rîndurile acestora, nu i-a contaminat pe soldații români care sînt și mai porniți în apărarea pămîntului lor, deși rușii îi părăsesc. Pe de altă parte, aceștia nu se lasă antrenați în luptă de exemplul pe care îl dau soldații români. Principalii vinovați continuă să fie ofițerii și mai ales cei cu grade superioare care trăiesc confortabil în spatele frontului și caută acolo puținele distracții pe care le poate oferi țara în împrejurările actuale. Ofițeri superiori străini, care au asistat la ultimele angajări și au văzut cu ochii lor retragerea diviziei ruse care a întors spatele dușmanului, săptămîna asta, mi-au spus că generalul de divizie și majoritatea ofițerilor superiori lipseau la ultimul atac și că este regretabil că Comandamentul Superior nu i-a împușcat, pentru că atîta timp cît nu se va proceda la pedepse exemplare în rîndul gradelor superioare, disciplina și spiritul combativ nu vor reveni în rîndurile armatei ruse.

Generalul de Candolle, a cărui misiune în România v-am semnalat-o, este chemat pentru probleme mai importante și părăsește Iașul peste două zile, plecând în Rusia. Guvernul rus, putînd să aprecieze serviciile pe care le-a făcut aici în colaborare cu statul major ruso-român pentru reorganizarea transportului, a cerut guvernului britanic să accepte detașarea lui pentru a-i încredința conducerea serviciului de reorganizare a transporturilor în Rusia. Este o adevărată muncă de Hercule, cea la care el este chemat, dar a cărei importanță face să reiasă calitățile ce i se atribuie. M-am gîndit că v-ar interesa să aflați că o misiune atît de importantă a fost încredințată unui om pe care-l putem considera un compatriot al nostru, în ciuda faptului că a fost naturalizat englez. Știe ce greutăți va avea de înfruntat, dar are deja un program foarte precis și speră că într-un viitor nu prea îndepărtat va obține unele ameliorări. Românii, care i-au făcut unele greutăți la plecare, au sfîrșit prin a înțelege că și din punctul lor de vedere, datorită dependenței lor complete față de Rusia, în ceea ce privește transportul, le va fi poate și mai util la Petrograd decît la Iași.

Primiți, domnule consilier federal, asigurările înaltei mele considerații.
Însărcinatul cu afaceri al Elveției

J. Boissier

P.S. Dintr-o sursă foarte sigură, mi s-a spus, în această dimineață, că a sosit la Marele Cartier General o telegramă de la Petrograd care anunță că în urma Conferinței de la Moscova trebuie să ne așteptăm foarte curînd la vești politice importante din punct de vedere intern și că în problemele militare a survenit o înțelegere între Kornilov și Alexeev. Acesta din urmă ar fi reîntreat în grație. Telegrama nu spunea mai mult. De acum și pînă la sosirea raportului meu, care pleacă astăzi, veți fi fără îndoială informați.

J.B.

296

1917 <august 20>/septembrie 2, Iași. Raportul lui M. Ypersele de Strihou către Ch. Broqueville, în legătură cu respingerea de către români a ofensivei austro-germane, buna conduită a trupelor române, lipsa de ajutor din partea armatei ruse și pericolele la care sînt expuși românii.

Légation de Belgique
No. 501/86

Jassy, le 2 Septembre 1917

Monsieur le Baron,

L'OFFENSIVE austro-allemande contre la Roumanie est entrée dans sa seconde phase.

La première comme vous l'avez vu, a été remplie par l'attaque du Général Mackensen lequel, avec sa vigueur habituelle, a cherché à percer le front du côté de Marasheshti. Malgré le grand et long effort déployé, il n'a pas réussi; et ses troupes très épuisées doivent être retirées à l'arrière pour être remplacées par les Autrichiens.

Aujourd'hui les mêmes divisions reconstituées sont revenues sur le théâtre des opérations et le général allemand essaye une nouvelle méthode qui consiste non plus à donner le coup de bélier sur un point déterminé, mais à faire une pression sur l'ensemble du front pour fatiguer l'adversaire et arriver à trouver le point faible de sa défense.

L'armée roumaine résiste partout avec succès, malgré quelques petits avantages qu'ont pu s'assurer les Allemands en attaquant l'autre jour dans la région de Panciu, au point de jonction des armées Averesco et Grigoresco, et où la 124-e division russe toute entière lâcha pied, ainsi que dans le nord, sur la frontière de Bucovine, où les troupes russes également quittèrent toutes le terrain devant le bombardement.

Il est visible que le Général Mackenzen, dont la réputation contribue pour une large part à prêter à l'Allemagne cette apparence d'invincibilité avec laquelle elle impressionne son propre peuple et beaucoup de ses ennemis et qui lui communique une si grande force dans la conduite de la guerre, ne dispose pas d'un nombre d'hommes suffisant pour se relever tout de suite de l'échec que lui ont fait subir les Roumains à Marasheshti. Et ceci prouve que les disponibilités allemandes ne sont point considérables. Il est en outre évident que les troupes mises au repos, puis rappelées sitôt après à l'action, sont épuisées et par conséquent d'une qualité inférieure.

La situation se présenterait donc sous un jour très favorable s'il n'y avait pas également de ce côté-ci deux dangers menaçants. Le premier c'est que les Roumains n'ont plus de réserves et que, toutes leurs forces étant employées s'il se produit un accroc quelque part ils ne disposeront plus de quoi le réparer.

Ils disposeront des forces russes, répondra-t-on. Malheureusement, et c'est le second point noir, il faut décidément renoncer à compter sur les Russes, à la lâcheté desquels il n'y a pas de frein à opposer.

Dès que l'attaque se dessine il devient de plus en plus constant que la horde moscovite quitte les tranchées, jette les fusils et s'en va. Elle ne veut plus se battre. Aussi les Allemands qui, soit par leur service d'espionnage, soit par le contact direct qu'ils continuent à garder sur le front avec leurs adversaires et auquel ils donnent le nom de fraternisation, connaissent les dispositions particulières de chaque corps, ont-ils soin de prononcer leurs attaques là où ils savent qu'ils ne rencontreront aucune résistance. L'autre jour même l'assaut fut donné par une division bulgare, devant laquelle une division russe débala à toute vitesse afin de rendre plus savoureuse sans doute l'ironie de cette déclaration, à laquelle nos grands Alliés, avec leur incorrigible méconnaissance de la psychologie des peuples de l'Europe orientale, se sont paresseusement complu pendant si longtemps, qu'il suffirait de faire apparaître la casquette plate des soldats du Tzar pour que le bulgare tombât à genoux et implorât son pardon.

Avec les canons que l'armée russe abandonne dans sa fuite, les Allemands tirent sur les Roumains, et la ville de Tecuci naguère en recevant ainsi de nombreux obus russes, a pu se convaincre de l'excellence du matériel américain et japonais, qui au lieu de détruire en perfection des Allemands, ce à quoi il était destiné, contribuait au contraire à leur victoire.

La première conclusion qui se dégage de tout ce qui précède est que, l'armée russe faisant défaut, la Roumanie résistera tant qu'elle pourra mais faute de réserves ne pourra point résister indéfiniment. L'évacuation apparaît donc

en court ou en long comme une chose fatale. La seconde, c'est que, sans tenir compte de l'état moral, les conditions économiques de la Russie lui préparent une faillite colossale, faillite dont la guerre civile sera la conséquence et l'accompagnement inévitables. L'évacuation vers un pays en pleine anarchie apparaît comme une des plus lamentables perspectives auxquelles un peuple soit exposé après avoir abandonné sa patrie à son vainqueur.

On ne s'étonnera point dans ces conditions que certains hommes politiques, qui furent toujours avec nous, examinant dans des entretiens intimes les conséquences qu'aura, sur les peuples d'Occident, le remous du grand naufrage russe, n'envisagent plus avec la même conviction une victoire que tant des fois ils ont crue si proche et dont la réalisation semble aujourd'hui à leurs yeux déçus et peut-être à tort s'éloigner quelque peu.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de mon profond respect.

van Ypersele de Strihou

■ Microf. Belgia, r. 12, c. 157—159; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Roumanie, Série non reliée, Faisc 4.

Legatia Belgiei
Nr. 501/86

Iasi, 2 septembrie 1917

Domnule baron,

OFENSIVA austro-germană împotriva României a intrat în cea de-a doua etapă a sa.

Prima, după cum ați văzut, a fost acoperită de atacul generalului Mackensen care, cu vigoarea sa obișnuită, a căutat să străpungă frontul lângă Mărășești. În ciuda marelui și îndelungatului efort depus, el n-a reușit și trupele sale, foarte epuizate, a trebuit să fie retrase în spatele frontului pentru a fi înlocuite cu austrieci.

În prezent, aceleași divizii reconstituite au revenit pe teatrul de operațiuni și generalul german încearcă o nouă metodă care nu mai constă în a da lovitura de berbec asupra unui punct dat, ci în a face o presiune asupra ansamblului frontului pentru a obosi adversarul și a ajunge să găsească punctul slab al apărării sale.

Armata română rezistă pretutindeni cu succes în ciuda câtorva mici avantaje pe care și le-au putut asigura germanii, atacînd deunăzi în regiunea Panciu, în punctul de joncțiune al armatelor Averescu și Grigorescu și unde divizia a 124-a rusă în întregime a fugit, ca și în nord, la frontiera Bucovinei, unde trupele rusești, de asemenea, au părăsit toate, terenul în fața bombardamentului.

Este vizibil că generalul Mackensen, a cărui reputație contribuie în mare măsură la aparența de invincibilitate a Germaniei, cu care ea își impresionează propriul popor și pe mulți dintre inamicii săi, și care îi dă o atît de mare forță în ducerea războiului, nu dispune de un număr suficient de oameni pentru a-și reveni imediat din eșecul la care l-au supus românii la Mărășești. Și aceasta dovedește că disponibilitățile germane nu sînt deloc considerabile. Este, dealtfel, evident că trupele retrase pentru refacere, apoi chemate la scurt timp la acțiune, sînt epuizate și, în consecință, de o calitate inferioară.

Situația s-ar prezenta deci sub o lumină foarte favorabilă dacă n-ar exista, totuși, de această parte, două mari pericole. Primul, că românii nu mai au rezerve și că toate forțele lor fiind folosite, dacă se va produce o rup-tură în vreo parte, ei nu vor avea cu ce să o repare.

Ei vor dispune de forțe rusești, se va răspunde. Din nefericire, și acesta este cel de al doilea punct negru, trebuie, în mod hotărît, să se renunțe la a se conta pe ruși, deoarece lășitatea lor nu poate fi stăvilită .

De cînd se prefigurează atacul, devine din ce în ce mai cert că trupele moscovite părăsesc tranșeele, aruncă puștile și pleacă. Ele nu mai vor să lupte. De asemenea, germanii care, fie prin serviciul lor de spionaj, fie prin contactul direct pe care continuă să-l mențină cu adversarii lor pe front și căruia îi dau numele de fraternizare, cunosc amplasamentul fiecărui corp, au grijă să întreprindă atacuri acolo unde știu că nu întîmpină nici o rezistență. Deunăzi chiar, atacul a fost dat de o divizie bulgară, în fața căreia o divizie rusă a fugit cu toată viteza pentru a face, desigur, mai savuroasă ironia ace-s-tei declarații, față de care marii noștri aliați cu incorijibila lor necunoaștere a psihologiei popoarelor din Europa orientală, s-au complăcut cu comoditate de atîta vreme, considerînd că este suficient să apară cascheta plată a solda-ților țarului pentru ca bulgarii să cadă în genunchi și să ceară iertare.

Cu tunurile pe care armata rusă le abandonează în fuga sa, germanii trag asupra românilor și recent orașul Tecuci, primind astfel numeroase obuze rusești, s-a putut convinge de excelentul material american și japonez, care în loc să-i distrugă total pe germanii cărora le era destinat, contribuia dimpotrivă, la victoria lor.

Prima concluzie care se desprinde din toate cele de mai sus este că armata rusă fiind total absentă, România va rezista cît va putea, dar fără rezerve nu va putea rezista la infinit. Evacuarea apare deci, mai devreme sau mai tîrziu, ca un lucru fatal. Cea de-a doua este că, fără a ține cont de starea morală, condițiile economice ale Rusiei îi pregătesc un eșec colosal, eșec a cărui consecință inevitabilă va fi războiul civil. Evacuarea spre o țară în completă anarhie apare drept una dintre cele mai lamentabile perspective la care este expus un popor după ce și-a părăsit patria, lăsînd-o învingătoru-lui său.

Nu e de mirare, în aceste condiții, că anumiți oameni politici, care au fost întotdeauna alături de noi, examinînd în întreprinderi private consecințele pe care le va avea asupra popoarelor din Occident, vîltoarea produsă de marele naufragiu rusec, nu mai cred cu aceeași convingere într-o victorie care de atîtea ori li s-a părut a fi atît de apropiată și a cărei realizare pare astăzi sub privirea lor dezămăgită, și probabil pe nedrept, că se îndepărtează puțin cîte puțin.

Binevoiți să primiți, domnule baron, asigurarea profundului meu respect.

van Ypersele de Strihou

ROUMANIE

LA répugnance à émigrer en Russie se manifeste également chez les parlementaires. Plusieurs d'entre eux émirent l'avis, dans une réunion, qu'il faudrait une loi, régulièrement votée et promulguée, pour les contraindre à aller siéger en territoire étranger. C'est pour prévenir une naissante opposition que Monsieur Bratiano décida d'opérer le transfert du Parlement dès que l'Etat-Major russe lui eut donné le moyen matériel de l'exécuter.

L'Allemagne fait de grands préparatifs pour provoquer un changement de règne en Roumanie, au profit d'un des fils de l'Empereur, si les événements militaires lui permettait de conquérir toute la Moldavie. Elle fait une ardente propagande et appel à la rescousse tous les roumains germanophiles. Malheureusement cette campagne est favorisée par l'anarchie russe, la honteuse conduite des troupes russes en Galicie qui est considérée comme une seconde trahison de l'alliance et l'attitude de certaines autorités qui ne cachent pas leur dédain pour le Gouvernement roumain, dont elles critiquent ouvertement les aspirations. Il s'en est trouvé en Bessarabie pour pratiquer une politique hostile à leurs voisins. Les agents de l'Allemagne en profitent pour faire ressortir que même en cas de victoire de l'Entente cette victoire ne sera pas suffisamment décisive pour permettre l'accomplissement des promesses faites à la Roumanie au moment de son entrée en campagne. Elle ferait donc mieux de se retirer de la lutte, et même de joindre sa cause à celle des Empires du Centre en s'emparant de la Bessarabie ce qui en ce moment serait une opération facile.

Le Gouvernement roumain conserve néanmoins la plus loyale attitude et il fait tout au monde pour ne prêter à aucune critique de la part de ses alliés. A l'occasion de l'enrolement volontaire des soldats transylvains faits prisonniers, il empêcha des unités russes originaires de Bessarabie, de se livrer aux manifestations séparatistes qu'elles voulaient faire.

A la mi août, Monsieur Bratiano convoqua les représentants des Puissances signataires de la Convention de Bucarest et leur adressa un pressant appel pour qu'un redoublement d'activité sur les différents fronts soulageât le front roumain.

Des mesures sont prises pour réduire au minimum les ressources que l'ennemi trouvera en Moldavie en cas d'évacuation. La destruction des derniers puits de pétrole qui existent dans cette région est préparée par la mission anglaise, les stocks de céréales sont transférés dans l'Est autant que les moyens de transport le permettent, malheureusement il sera presque impossible de sauver le matériel de chemin de fer qui comprend encore plus de 15 000 wagons et près de 700 locomotives.

Trois divisions, les dernières réserves, n'ont pu encore être employées faute de matériel d'artillerie et de transport. Le Gouvernement roumain a demandé à l'Etat Major Russe de lui donner le matériel des divisions russes désorganisées.

SECRET. Le Gouvernement roumain a demandé l'agrément du Gouvernement français à la nomination, comme ministre à Paris, en remplacement de Monsieur Lahovary, de Monsieur Antonescu, actuellement ministre de Finances.

le capitaine commandant
I. Lambert

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 179—180; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance générale, doss. 10943.

LEGAȚIA BELGIEI ÎN FRANȚA

Atașatul militar

Confidențial

Paris, 5 septembrie 1917

ROMANIA

AVERSIUNEA pentru emigrarea în Rusia se manifestă, de asemenea, și la parlamentari. Mai mulți dintre ei au emis părerea, în cadrul unei reuniuni, că ar trebui o lege oficial votată și promulgată care să interzică plecarea și stabilirea reședinței în teritoriu străin. Tocmai pentru a preveni apariția unei opoziții, domnul Brătianu a hotărât să opereze transferarea parlamentului îndată ce Statul Major rus îi va fi dat mijloacele materiale pentru a o pune în aplicare.

Germania face pregătiri mari pentru a provoca o schimbare de domnie în România, în folosul unuia dintre fiii împăratului, dacă evenimentele militare îi permit să cucerească întreaga Moldovă. Ea desfășoară o propagandă înfocată și-i cheamă în ajutor pe toți românii germanofili. Din nefericire această campanie este favorizată de anarhia rusă, de rușinoasa comportare a trupelor rusești în Galiția care este considerată ca o a doua trădare a alianței, precum și de poziția unor autorități care nu-și ascund disprețul pentru guvernul român, ale cărui aspirații le critică pe față. A fost găsită Basarabia ca teren de practicare a unei politici ostile vecinilor lor. Agenții Germaniei profită de aceasta pentru a face să reiasă că și în cazul unei victorii a Antantei această victorie nu va fi suficient de decisivă pentru a permite îndeplinirea promisiunilor făcute României în momentul intrării ei în campanie. Ea ar face deci mai bine să se retragă din luptă și chiar să-și alăture cauza la cea a Imperiilor Centrale, punînd stăpînire pe Basarabia, ceea ce în acest moment ar fi un lucru ușor.

Guvernul român păstrează totuși cea mai leală atitudine și el face tot ceea ce îi stă în putere pentru a nu da ocazia la nici o critică din partea aliaților săi. Cu prilejul înrolării voluntare a soldaților transilvăneni, făcuți prizonieri, el a împiedicat unitățile rusești, originare din Basarabia, să se dedea la manifestații separatiste pe care voiau să le facă.

La mijlocul lui august, domnul Brătianu i-a convocat pe reprezentanții puterilor semnatare ale Convenției de la București și le-a adresat un apel stăruitor pentru ca o redublare a activității pe diferitele fronturi să ușureze frontul românesc.

Au fost luate măsuri pentru reducerea la minimum a resurselor pe care inamicul le va găsi în Moldova în caz de evacuare. Distrugerea ultimelor

puțuri petrolifere care există în această regiune este pregătită de misiunea engleză. Stocurile de cereale sînt transferate în est în măsura în care mijloacele de transport o permit; din nefericire va fi aproape imposibil să se salveze materialul rulant, care mai cuprinde încă peste 15 000 de vagoane și aproape 700 locomotive.

Trei divizii, ultimele rezerve, n-au putut fi încă întrebuințate din lipsă de material de artilerie și de transport. Guvernul român a cerut Statului Major rus să-i dea materialul diviziilor rusești dezorganizate.

SECRET. Guvernul român a cerut agrementul guvernului francez pentru numirea, ca ministru la Paris, în locul domnului Lahovari, a domnului Antonescu, în prezent ministru de finanțe.

căpitanul comandant
I. Lambert

298

1917 <august 25>/septembrie 7, Maine. Scrisoarea prin care S. Washburn trimite secretarului de stat un memoriu detaliat asupra situației României în război.

The Norlands
Livermore Falls, Maine
September 7, 1917

Honourable Robert Lansing
State Secretary
Washington D.C.

My dear Mr. Secretary,

IN accordance with your suggestion I have prepared a memorandum on the Roumanian situation from the beginning of the campaign to date. I am certain that you will be terribly distressed when you see the length of it, but it seems to me that there should be as complete an understanding as possible of the whole Roumanian situation and psychology. In any event I have prepared it in full because I want the State Department to have at its command all the knowledge of it that I, myself, possess. Practically all of this information has come to me in a personal way, in talks with the King, with the Queen and the Emperor and innumerable other persons. It is obviously of the most confidential nature and I have never, heretofore, put any of it in writing. I would respectfully request then that no one, except yourself, Mr. Polke, Mr. Phillips or some one in a confidential relation to you should have access to it. I have made the narrative somewhat personal because the importance of my evidence depends on its credibility and I have clearly indicated in this report that portion of my evidence which is first hand and what portions are merely hearsay. Possibly you may find the report dull reading, but I pray that you may spare the time to read it over.

I am going to write a few articles on the Roumanian situation and a number on the Russian situation and I trust that you may feel inclined to keep me attached to your Department until they are completed and until I have had a few minutes to rest, for I am extremely tired. If I can be of any service whatever to yourself or to the Department at any time, pray command me.

I remain, very sincerely and respectfully yours,

Stanley Washburn

The case of Roumania in the war
Memorandum for the State Department

Prepared by Major Stanley Washburn

Any report or analysis of a situation can be of value and authority only to the extent to which the sources of evidence are credible. I, therefore, write this report from a personal point of view quoting the exact sources from which I have obtained my evidence.

Purely a personal report. Sources of evidence always quoted.

I left the Staff of the Czar September, 1916 for Bucharest, the Imperial General Staff having conceived the idea that it was advisable for me to develop some publicity in regard to the Russian troops occupying the sector in the Dobrudja. I was also requested to submit to them from time to time my estimates of the situation in Roumania. In order that my opportunities might be made as broad as possible the Russian Foreign Office telegraphed their Minister at Bucharest to see that I be given every opportunity to form accurate opinions of the situation. A similar telegram was sent from the British Embassy in Petrograd to the British authorities at Bucharest, while the Russian General Staff took the same action with the military authorities in Roumania.

Interviews on arrival in Bucharest.

As soon as I arrived at Bucharest I was received by the Roumanian General Staff and given the opportunity to converse with the Chief of the Staff who permitted me to go over all his private maps and explained to me the plan of campaign which they were following.

The next morning I had an audience with the Queen for about an hour in which she explained to me the point of view of herself and the King in entering the war. The next day I met the King and spent an hour or two in his study going over the plan of the campaign; prior to this the head of the British Military Mission had shown me the secret military convention on the basis of which Roumania had entered the war. After I had been a week in Bucharest, I became convinced that within a few weeks their situation would become desperate and that it would be necessary for them to appeal to their allies for support. Up to that time the case of Roumania was an extremely ambiguous one before the world and, in fact, seems to have remained so. It seemed in the highest degree important that before Roumania fell into desperate straits her case be stated before the world in order to lay the foundation in sympathy and sentiment with the allies. I, therefore, prepared in September, a statement for the King which the

Queen was able to get him to accept, and I at once cabled the same over to the European press. As both Their Majesties assured me that this was their genuine opinion and conviction of the truth, it seems worth while to quote this in full.

King Ferdinand's statement of Roumania's case. Reasons for entry into the war.

The statement was as follows:

„At the time when our enemies are striving by every malicious means within their power to misrepresent before the world the attitude of Roumania in this war, it is fitting and proper that the world should realize and clearly understand what Roumania stands for in this great conflict and why she has entered the war at this time and what, in reality, is the genius of our people, and the sacrifices and dangers with which our country is faced when entering the maelstrom where the giants themselves are clutched in a life and death struggle. Roumania has not been moved by mere policy or expediency nor has her determination to enter this war been the outcome of any cynical material policy not of bad faith to the Central Powers, but it has been based on the highest principles of nationality and of national ideals. In every nation there are elemental principles in public opinion which are instinctive rather than political. In Roumania, as in Russia, the tie of race and blood underlies all other considerations and the appeal of our purest Roumanian blood that lies beyond the Transylvanian Alps has ever been the strongest influence in the public opinion of all Roumania from the throne to the lowest peasant. Inasmuch as Hungagy was the master that held millions of our blood in perpetual political bondage, Hungary has been our traditional enemy. The Bulgar, with his efficient and unquestionably courageous army, on a frontier difficult to defend, has logically become our southern menace and as a latent threat has been accepted secondarily as a potential enemy. Against Germany there was, at the beginning of the war, no hostility, rather, perhaps friendship, for economically Germany was an asset to the development of our industries and potent in forwarding the prosperity of our country. For the French, we have the sympathy of a kindred blood, while for England, Roumanians have ever had the respect due to a great empire based on justice, whose sway has ever spelled prosperity built on the principles of ethics, morals and equity. At the beginning of the war, Roumanian sympathy leapt instantly to France and England yet there was not instantly hostility to Germany, against whom Roumania had no grudge. With the progress of the great war, there began to grow up in Roumania a moral issue in regard to the war, and this issue may well be termed the enemy point of view, a point of view which is based on the principles that might is right, that the means justify the end and that small nationalities exist merely as the pawns for the use of the Central Powers in the advancement of their own industrial and commercial aims. As the war developed, the enemy theory of frightfulness and lawlessness which they have attempted to write into international law as a legitimate method of conducting war came to affect deeply the opinion of the greater portion of the Roumanian people. Still it remained something which had not effected our life and was with us a repulsive idea in society rather than a threat to our own institutions. But with the progress of the war Roumania began to feel the subtle

force of enemy intrigue endeavouring in every way to force us into the war against our own real interests, using every argument to make the worse appear the better cause. If the world would know the true stability of Roumanian character, let the world realize that all of 1915, with Russia apparently beaten and with England and France at a standstill and with Austria, Turkey, and Bulgaria backed by German battalions, operating in the Balkans, Roumanians were true to their better instincts and could not be seduced from their neutrality. If Roumania was being criticized for inactivity heretofore, let the world consider Roumania's position. A small power with a small army surrounded by giants faced a practical problem. With a Western frontier 1000 kilometers long, which alone is greater than the English and French fronts combined, and Bulgarian frontier, almost undefended and near her capital stretching for other hundreds of kilometers in the south, and with Russia in retreat, Roumanian action would have resulted in the instant annihilation of this small country. Roumania has waited for the time when she could act with reasonable assurance of protecting herself and of having the support of her great allies. She has not waited a moment longer. And when she enters the war now she stakes entire future on the courage of her people and on the support economic and military of her greater allies upon whom she depends for the preservation of her national life. A small country in a great war which promises to last for at least another year, faced the certainty of internal sacrifice and the consumption of her resources. But such was been and is the confidence of Roumania in the justice of her cause and such has been and is the faith in her allies that with them she was cast in her lot, assured in the conviction that her great allies will see that she proves not to be the third of the small powers that is destroyed in this great conflict. Serbia and Belgium entered the war with no realization of how the Central Powers would deal with the small countries in arms against them. Roumania has no such illusions for she realizes but too clearly that the enemy craves a vengeance against Roumania for daring to espouse the cause of justice and to fight for the relief of her own people in Transylvania has been made clear in the first month of the war. Bucharest has been wantonly and cruelly bombarded by zeppelins and aeroplanes day after day. Hundreds of women and children have been killed and mangled as they walked harmlessly about the streets of our defenseless cities, that the enemy might exact from the innocent the penalty of a sound and just action on the part of the Roumanian Government. The effect of these acts has been such as the enemy might well have fought battles to prevent rather than deliberately provoking, for in a week the war has assumed suddenly the same issues as have developed on all other fronts and that issue is the enemy point of view. The enemy has almost overnight created a bitterness which has enlisted against them the whole nation which makes for peace without victory an utter impossibility to Roumania, which is the case with every country that has entered the war against the Central Powers.

Notwithstanding the savagery with which the enemy is attacking us and the cruelty with which our defenseless women and our innocent little children are being massacred, this Government will endeavour to prevent bitterness from dominating our actions in the shape of reprisals taken on prisoners or defenseless noncombatants, and to this end, orders were issued to our troops that regardless of previous provocation, these that fall into

our hands shall be treated with kindness, for it is not the common soldiers nor the innocent people who must be held responsible for the policy adopted by the enemy governments. The Roumanian Government believes that acts taken in the present must be of such a nature as to be approved by the generation that follows, and which will judge us from a perspective uninfluenced by the bitterness and the chaos of the moment. It is in this spirit that the Government wishes to conduct the war, though the policy of our enemy renders it increasingly difficult to preserve restraint among our troops and our people.

The Roumanians will not falter in their allegiance to the cause nor can the enemy wean them from their faith in England, the just; in France, their brothers in Latin blood; and in great Russia, their immediate neighbor. Yet the Roumanians pray that in their own exigencies and huge problems the allies will not allow the affairs of Roumania, who has staked her all in this conflict, to pass into the back of their minds and suffer the fate of either Belgium or of Serbia. We have taken the responsibility of entering the war and we feel sure that our great allies will see to it that their sympathy and their support will be ever at our backs while the war endures. With confidence in the justice of our cause, with faith in our allies, and the knowledge that our people is capable of every fortitude, heroism and sacrifice that will be demanded of them, we look forward soberly and seriously to the problems that confront us, but with the certainty that our sacrifices will not be in vain, and that ultimate victory must and will be the inevitable outcome. In the achievement of this aim, the people of Roumania from the throne to the lowliest peasant, are willing to pay the price".

At my suggestion the British minister in Bucharest cabled Sir Edward Grey, asking that the statement be replied to in Parliament, emphasis being placed upon the responsibility that the allies felt to Roumania. Following this suggestion Lloyd George made such a reply in Parliament which was immediately published at length in the Roumanian Press for its moral value in bolstering up public opinion in Roumania.

Sazonov and Alexieff adverse to Roumania's declaring war on Austria.

Since 1916 I have obtained other information which throws some light on Roumanian entering the war. When I was in Petrograd in June, with Senator Root, I had the opportunity of a long talk with Serge Sazonov, formerly Minister of Foreign Affairs; having known and worked with him intimately while he was in office, I am inclined to accept as absolutely true, the statement which he made to me in regard to Roumania. Sazonov told me that after he had left office General Alexieff had sent for him to discuss Roumanian affairs. (I think this was about the last of July or early August 1916). Alexieff stated to him that tremendous pressure had been brought to bear by France and by England to induce him to force Roumania into war and that he had replied to them that he was adverse to any such action in 1916 for the following reasons:

Alexieff's objections.

First: He was unwilling to complicate his strategy by introducing any new factors into the campaign of 1916.

Second: He did not wish the extension of his flank into Roumania for, obviously, the moment Roumania entered the war the Russian line would be extended to the Black Sea.

Third: Because he was uncertain as to the fitness of Roumania for war.

Fourth: Because it would be extremely difficult, in case of Roumanian failure, for him to support in 1916 without seriously inconveniencing his own front which at that time was in excellent balance. To this the allies had replied that Roumania had twenty-two Divisions and that her immediate participation in the war might exert decisive influence on the whole campaign. Alexieff was informed that this was his duty to the allies, that neither France nor England could bring direct pressure to bear on Roumania and that he could, and therefore, the insistent demand was repeated that Roumania immediately participate in the campaign. Sazonov told me that he, himself, opposed this and that Alexieff had, at last, acquiesced under this pressure only.

Opinion of Brussilov.

I had just come from the Head Quarters of Brussilov and was intimately in touch with his plans for the future. He was fighting a tremendous section in Galicia, involving three armies, including perhaps sixteen army corps when Roumania came into the war.

He was not at all enthusiastic for the same reasons, no doubt, which influenced Alexieff. Naturally, when he was heavily engaged on the Galician objectives, which required all his forces, both in men and munitions, he disliked to be forced to divert a part of his strength to an entirely new objective in Hungary. He advised me not to go to Roumania at all as it was a minor field of operations. I quote this as an indication of where his real interest lay. I went from his Head Quarters into Galicia and took a survey of his front on my way to Roumania and found the 11th, 7th and the 9th armies engaged in some of the heaviest fighting I ever seen. The 9th army, being his left flank, had made substantial advances toward Lemberg and had almost taken Kalits, and when I was there on the 18th of September were resisting tremendous German counter-attacks, which required all of their reserves to stem.

As an outcome of all these negotiations with the Russian staff and the officers of the Allied Missions, a secret military council of all the allies with the Roumanian King and General Staff, was held in Bucharest in August and a military convention signed.

The secret military convention between Roumania and the Allies.

The outstanding points of this convention, on which Roumania entered the war, were as follows:

First: The allies agreed that General Sarraill should commence a vigorous offensive on the Salonica front which would prevent any large number of Bulgars and Turks attacking Roumania on the Danube.

Second: The Russians in the Bukovina should commence a heavy cooperative series of attacks to divert troops to that front, thus leaving the Roumanians free to conduct an offensive in Transylvania.

Third: That Russia should send fifty thousand men to the Dobrudja, safeguarding the Roumanian left flank.

Fourth: That Russia should commence immediately to supply Roumania with three hundred tons of munitions daily. It is not necessary to mention here the territorial concessions which Roumania was to receive

after the war. In addition to the formal terms of the convention the Roumanians were privately assured by the Italian, French and Russian and British Attachés, who were signers of the convention, that under no circumstances could the Germans send more than ten divisions against them. (Ten Divisions is the number mentioned to me by the Chief of the British Military Mission as the limit of the Germans, though I have since been informed that some of the others place the limit at sixteen).

Invasion of Transylvania; the Roumanian plan of campaign.

It must be admitted that the allies did not recommend invasion of Transylvania but preferred an attack across the Danube, toward the south but on this they did not insist. The reasons for the Roumanians preferring the Transylvanian campaign are somewhat subtle and were never specifically stated to me but were adumbrated in conversations with the King, the Queen and others in Roumania. To make this clear it must be understood that the Roumanians have always been suspicious of Russian Diplomacy ever since 1877.

Distrust of Russian diplomacy.

Russian Diplomacy has always been such in the past, as a matter of fact, as to justify the apprehensions on the part of Roumania. One reason why the Roumanians held off so long, I think, in the war was the fear that Russia would get Constantinople and the Dardanelles. Russia, controlling the outlet from the Black Sea, meant that the commercial and economic life of Roumania was absolutely in the hand of Russia. The King did not conceal his apprehension of Russia. I asked him what he thought about Russia getting Constantinople and the Dardanelles. He looked at me in a very cynical way and replied, „Well, we have heard a lot of talk about an agreement between England and Russia to the effect that Russia should have the outlet from the Black Sea“. He paused and placing his forefinger against the side of his nose he winked one eye and then continued, „But you and I, Mr. Washburn, know England perfectly well and I do not imagine that Russia will get these possessions“.

Ignorance of Ferdinand of Anglo-Russian agreement.

I was amazed at this statement because this agreement between the allies and Russia was reached verbally on November 1914 and had been signed officially by France and England and Russia in Petrograd in April 1915 and agreed to by Italy in May or June of the same year. I know this because Sir Edward Grey told me so in April and Sazonov had told me the whole history of the negotiations in May. Yet, here was the King of Roumania, an ally, who had been fighting for a month and had no knowledge of the existence of a formal document. It is interesting to observe that he was not informed of it until four days before the official publication in Petrograd, last November was made. I know this from Sir George Buchanan in Petrograd who, at my request, insisted that the Russian Minister of Foreign Affairs advised the King in advance and also introduce the clause in the announcement stating that Roumania should receive every consideration commercially in the streights. Possibly the foregoing may justify the reasons for the King's suspicions.

To return to the reasons then why Roumania preferred the Transylvanian campaign; first: she did not wish to start a movement, the ultimate objective of which might be Constantinople, because it was feared that this would result in leaving Russia established there.

Roumanian belief in „Gentleman's agreement“ with Bulgaria.

Second: It was believed that if Roumania did not invade Bulgaria the Bulgars would not attack on the Danube. A curious idea seems to have prevailed that the Bulgars would never attack the Russians. Besides this, there seemed to have existed a Gentlemen's agreement¹ between Radoslavov of Bulgaria and Bratiano of Roumania, that Bulgaria would not attack Roumania. I do not know this positively but got the idea from Princess...², a friend of Madam Bratiano, and the modern Cleopatra of Roumania. In addition to this I think that the Roumanians felt that things would be better at the peace conference if they were actually occupying the territory which they wished to get, namely Transylvania. They did not wish any of Bulgaria and perhaps feared that an attempt would be made to give them unwanted territory in Bulgaria which they might be occupying, rather than unoccupied territory in Transylvania which they did want. These are probably reasons which dictated the Transylvanian campaign. It is no excuse for the allies to say that they advise against Transylvania because, as a matter of fact, they acquiesced in it ultimately.

General affront of Roumanian plans.

Now let us see what happened. First, the attack from the Salonica front proved to be only a flash in the pan and detained no very large number of troops at that point, with a result that heavy forces of Bulgars came immediately to the Danube and took the fortress of Turtokaia, with nearly all our heavy guns.

Ineffectiveness of Russian aid in the Dobrudja.

The Russian troops in the Dobrudja consisted of the 47th corps and mixed forces of Roumanians and Serbians, under the command of General Lionkoski. This corps, as far as I know, had never been in heavy action before. The Serbian Brigade and the Roumanians were untested and Lionkoski proved to have neither brains, capacity nor initiative. He failed to support properly, with the result that Bucharest was immediately threatened from the South.

The Bulgarian attack.

It was immediately realized that the Bulgars had not the slightest objection to fighting the Russians nor the smallest intention of refraining from attacking the Roumanians. If Bratiano ever believed the alleged agreement with Radoslavov, he committed a gross blunder for it should have been absolutely clear that no one in Bulgaria would have the slightest influence in the strategy of the campaign, the same being dictated absolutely by the German High Command. The first result of these misadventures then was that supports were taken from the Transylvanian front, up to that time highly successful in offensive, and brought back to defend Bucharest, thus potentially destroying the Roumanian campaign against Hungary. So much

for the first ally agreement that the Salonica expedition would safe-guard the line of the Danube by its heavy demonstrations to the South.

Brussilov's attempt at cooperation.

Let us now consider what resulted from the Russian demonstration in the Bukovina which General Brussilov, due to the agreement with Roumania, was obliged to commence in the direction of Dornavatra. The situation of the 9th army was then as follows:

Five or six corps were fighting desperately to hold the line of advance which was running northwest from Cernovitz toward Lemberg, while one and one-half corps, at the outside, were trying to move from the same base toward an objective that lay southwest. It was perfectly obvious that the commander of the 9th army should use all of his reserves and supports to hold Lemberg front which, after seventy days fighting and heavy losses he had secured. The result was that the Russian attempt to cooperate with the Roumanians just south of the Bukovina had no important effect on the situation. Thus, the two vital factors on which the Roumanians depended for their advance in Transylvania failed of effect. I referred to the Russian demonstration in the Bukovina and the Allied offensive on the Salonica front.

Failure of Russia to furnish 300 tons of ammunition daily as agreed.

The Russian agreement to supply the Roumanians with three hundred tons of munitions was, as far as I know, not fulfilled for at least sixty days. Almost the first question the King asked me when I was alone with him was whether or not I thought that Russia would act in good faith toward him. I told him that I thought he could rely on Alexieff. To this he replied: „Have you seen our secret convention?“. And I said, „yes, I have“. He said, „Do you know what the Russians have promised in munitions and do you know what they are sending us?“ I did know that they were sending about one hundred tons instead of three hundred. „Well, what do you think of that then?“ the King asked; to which I replied that it was exactly what he must expect, that neither he nor anybody else in Roumania should confuse the Russian temperament with the lack of good faith on the part of Russia, that material was always delayed, even to their own troops and that it would be impossible to expect immediate organization on a line of communication from Russia to Roumania and the delivery of material at the rate promised until time has elapsed in which to get organized. I was told that large quantities of barbed wire and other necessities for the army, which had been promised, had reached Russia but had been held up awaiting Roumania's entrance into the war as there seems to have been a suspicion in the foreign office that she might go with Germany. When Roumania did come in, the lines of communication were largely taken up with troops from Russia, going to Dobrudja, which cut down the shipment of awaiting munitions from the promised three hundred tons a day to about one hundred. Having subsequently talked with Brussilov and the Emperor and the Russian High Command, I have no reasons whatever to believe that there was any lack of intention to fill this agreement with Roumania but the delay was due, as usual, to lack of foresight and vision on the part of everybody. The unofficial information, given by the allies, that Germany could send only ten divisions

was the last word in lack of intelligence on the part of everybody involved for instead of ten they sent thirty.

Trip to the front.

At the wish of the King and the General Staff of Roumania I left Bucharest for the Roumanian front first of October, accompanied by Prince Ghika Comănești and the Head of the British Military Mission. Prince Ghika was attached to me by the General Staff to assist me in interpretation for my interviews and speeches during the duration of my stay in that country. I went immediately from Bucharest to the Head Quarters of the Northern front at Bacău, then under the command of General Prezan, now the Commander-in Chief of the Roumanian Army, under the King. General Prezan also attached Prince Sturdza for this trip. I mention these facts to increase the credibility of my information, inasmuch as the report can carry weight only to the extent that the information contained herein seems to have authoritative basis.

Position of the Roumanian troops in extreme front line in invaded portion of Transylvania.

From Bacău I proceeded to Toplita, which marked the top of the Roumanian advance into Hungary and was one hundred and fifty kilometers from the Roumanian frontier. I spent a portion of two days with the commander of the troops holding the gorge, which represents the potential gateway into the Hungarian plain. I was given every opportunity to study the position and inspect the troops. Advice was still being given to this commander from the allies to continue his advance. Obviously, in my position as correspondent, I did not deem it proper to butt into the situation, but at eleven o'clock in the evening, after the Head of the British Mission had retired, the General took Ghika and myself into his private office and asked my opinion on the situation. I replied to him that I considered it to be desperate. He was very much shocked at my statement, and asked why I was so pessimistic, to which I replied, that I had that day motored for 150 kilometers over his lines of communication and saw no capacity for him to retire. He looked somewhat puzzled and said, „Apparently you do not understand the situation, having just come from Russia. We are conducting an offensive and have no idea of retreating“. To this I said, „You may be absolutely certain that within 100 kilometers of this point the Germans are concentrating for attack on your position“. He was so much alarmed and asked me if I had any information in regard to their movements, to which I replied, „Only the logical conclusions one reaches from having followed the German strategy for three years. You can always be absolutely sure that the Germans will resist any menace on Hungary if they have to evacuate troops from Belgium in order to do it“. I then went over with him his capacity for resistance which before the German attack was practically nil. He had no barbed wire, had four machine guns to a regiment, no field of fire for his front line trenches, nothing heavier in artillery than 4,2 howitzers and very limited ammunitions. His trenches presented no serious capacity for resistance and his flanks were located in such a way that he had no one chance in a thousand for holding them intact. From the point he occupied to the Roumanian frontier I did not see a single prepared position

for a rear guard action or even a check in a retreat; all of which I pointed out to him. He was attacked a few weeks later and he lost his position in two days and his troops never stopped for two hundred kilometers.

Return to Bucharest.

After leaving this point I motored for approximately five hundred kilometers behind the Roumanian lines in Transylvania, returning over the Predeal Pass to Bucharest. Immediately on my arrival there I saw the Roumanian General Staff, when the allies were still trying to encourage as to the feasibility of holding their positions.

Pessimistic report to King and Queen.

I made a very pessimistic report to them and was immediately told by the Head of one of the Missions that my opinion was without foundation and, in fact, he advised me to leave Roumania, intimating that I had started a panic.

The next day I saw the King and Queen together and endeavoured to demonstrate to them the hazards of the situation. At one point in the conversation the Queen turned impulsively to the King and said, „This is exactly what we have feared. We, at least, never imagined that Roumania was going to have an easy victory and we have always felt the danger of our coming into the war“. The King looked very tired and nervous and answered, „Yes, we were never misled as to what might happen“. I quote this statement as refutation of the argument that the King waited before entering the war until success was absolutely assured. The next night, October the 5th, I dined at the Buftea with the Queen and remained with her and her Chief Advisor, Prince Stirbey, until about midnight. Her Majesty was greatly distressed and she repeated again and again, „the King and myself will never turn our backs on the allies no matter what may happen, not even if Bucharest falls“.

Personal appeal of Queen Marie to the Czar.

I saw Her Majesty the following afternoon when she prepared a personal appeal to the Emperor of Russia, begging for assistance.

I took the letter by motor to the King who was then in Bucharest and the same was dispatched by special train to the Staff of the Emperor that night. I have quoted these personal conversations in an endeavour to emphasise the good faith of both the King and the Queen in regard to the allies from the very beginning. With the same train that went to the Head Quarters of the Czar I sent a report on the situation to the British Mission, attached to the Grand Head Quarters, and wrote a letter to General Williams, its Chief, whom I had known intimately for two years. I quote in full the letter to General Williams because I wish to demonstrate the fact that the allies were in full possession of the facts early in the campaign. The letter was as follows:

Letter to General Williams outlining the situation.

My dear General Williams,

I am enclosing a copy of a recent report which I have turned into the Russian Embassy here for transmission to the Stafka³. I was asked to do this by Bassili before I left. I have the smallest idea however that anyone in the world will take trouble to read it at the Stafka and am, therefore, sending you a copy begging you to see that the contents is seen by the Highest Commands. These attaches view this situation in an academic light, but I have just returned from a six day 1,000 kilometers trip over the Northern Front, looking the whole country over, and my opinion is that the situation is menacing to a degree, if not desperate. I may not be a soldier, but I have had enough experience in this war to see the possibility of a disaster here with the most far-reaching consequences. It must never be forgotten that the war is now here and public opinion is not yet crystallized, and a disaster may now very likely result in the collapse of the war here and an independent peace. Please believe what I say and use your influence for immediate action. Troops sent here in a month or a week will not do. It is, in my opinion, a question of days. These Northern passes once lost to us, we can pile up troops by the tens of thousands and still not take them. These Northern passes belong now to the Cause and not to Roumania only, and it is absolutely unwise to keep piling up troops in the Dobrudja and leaving these vital passes to the Roumanians. Their army will do well ultimately but it is new now and is not sufficiently stiffened up to hold any large block of Germans. Incidentally, if help does not come soon we will see Roumania overrun by the Germans, and Serbia and Belgium will be two little „Gardens of Eden“ compared to what will be left of this little country.

Two or three Russian corps can make these Northern passes impregnable now. Ten next year will be too late. Bucharest is of far less value to the Cause than these passes. **WE MUST HAVE THEM.** You will pardon my vehemence but I have been over the ground and I have never seen greater chances for a disaster at the front and political chaos here than I see now. Do get the Russians to act quickly and on a large scale and see that the KING here is informed that he is to be supported to the limit. He needs it. I have already seen him twice and am just going out to see him now. I have also seen the Queen three times and was out at her place until nearly midnight last night. I assure you that their position is extremely difficult and their hands should be strengthened by encouragement from the Russian Highest Command at once.

Please believe what I say because I am sure it is true, and do use your influence to see that action does not come too late. England and France must send guns, machine guns, munitions, and first of all, **BARBED WIRE.** They have none. It is pathetic. Action now will save 8,000,000 innocents from the hell that Serbia and Belgium went through. The King and Queen are staunch but some others are not. If His Majesty the Czar would only extend his own great arm to them, that they may feel that he and Russia are behind them to the last man, it would have a vast importance in bucking

them up. Please believe this. If you think that so unimportant a person as myself would have any influence at the Stafka, wire me care British Embassy and I will come forthwith.

Sincerely and hastily yours."

I sent a copy of the letter to General Williams by courier to the British Embassy in Petrograd, with a request that it might be used where it would do the most good and I think, although I am not sure, that Sir George Buchanan sent it on to the Foreign Office in England.

Reinforcements from Alexieff. Difficulty of transportations.

To do the Russian justice they acted immediately and Alexieff, to the detriment to his own front, immediately appropriated ten army corps for the Roumanian front and these were placed in motion at the earliest possible moment. But as I have indicated before, the Russian front at this time was well balanced and it is a very difficult problem to pull out ten army corps at the same time without dangerously weakening the line in some vital point. It was at once evident that at least sixty days must elapse before these supports, some of them coming from the far North, could possibly reach Roumania in strength. The problem was then for Roumania to hold against the Germans, Austrians, Hungarians, Turks and Bulgars, till the Russians could arrive. By October the Germans were already commencing to reach the Roumanian front in increasing number.

Almost every time a new division came the attaches of the allies assured the Roumanians that in all probability but few more could possibly attack them. Already a shortage of almost everything vital to an army was being felt in Roumania. At the beginning they had only a few big guns and many of them were lost at Turtokaia. Shortage of big guns at the front was severely felt with the result that the big guns defending Bucharest were taken from their emplacements and taken out to help the army in the western retreat, and were subsequently lost there. The amount of barbed wire in Roumania was pathetically small and in some places, as on the northern front, which I have mentioned, there was none.

Increasing number of German divisions.

As soon as the guns and airoplanes, defending Bucharest, has been sent to the front the Germans began a series of air raids over the Capital. In one period in October we had ten air raids in sixty hours, and as there was no defense worth mentioning, the airoplanes flew very low, scoring one thousand of casualties, practically all of which were civilians, in less than three days. All during the month of October I saw the King of Roumania and the Queen constantly, and the behavior of both was courageous and firm throughout.

Air raids on Bucharest.

When the German advance began to develop in the west, constant panics matured in the capital. Talk of independent peace was common, both the King, himself a German, never wavered during this critical period. The motives of the King have constantly been maligned, due to the fact that he is a German. The King is not a clever man but he is a stubborn

one, and my opinion is that he has acted in good faith at great personal sacrifices, for all of his intimate friends and relatives are Germans, but he has acted throughout for Roumania, completely subordinating his own instincts. The Princess...⁴, the special confidant of the King, and one of the most influential personages of either sex in Roumania, told me of the following conversations between His Majesty and Carp, the Head of the pro-German party in Bucharest before the war. After having used every effort to prevent the declaration of war by the King, Carp said to him, „The Germans are sure to win; Your Majesty must realize that it is impossible to beat a Hohenzollern“. To which King replied, „I think it can be done, nevertheless“. To which Carp asked, „Can you show me a single case where a Hohenzollern has been beaten?“ To this the King answered, „I can. I am a Hohenzollern and I have beaten my own blood instincts for the sake of Roumania“.

I quote this that I may portray, if possible, the mental attitude of both the King and the Queen in the war.

Last visit to the Roumanian front.

Before I left the country I returned to the Roumanian front at several different points. The last big fight I saw was in the Predeal Pass. I will mention this incident because it was typical of what the Roumanians were encountering on all their front at this time. At this particular point we had one division against three German divisions. The Germans on this sector had ten 210 c.m. guns (eight inch) and an unlimited supply of ammunition. The heaviest artillery the Roumanians had were 4.2 Howitzers and these did not come up until late in the afternoon, and when they did arrive were so outranged by the German heavy guns that we could not come within four or five kilometers of their positions. During the early part of this day I was with the Roumanian infantry outposts and had an excellent view of the German artillery preparations. I have heard many people criticize the Roumanians for running away. The regiment I was with, on this November morning, had already lost sixty-five per cent and had only seven or eight officers left out of seventy, which is, perhaps, indicative of the tenacity of the Roumanian troops. A few weeks prior to this General Berthelot, with fifty French officers came out from France. These were scattered all over the Roumanian front to encourage the Roumanians. Just before I left this position in the Carpathians, a French Colonel and a Major accompanied by the General commanding the Roumanian division, came up to the place where I was standing. These two French officers had been sent out as professional optimists. After looking over the country for about three minutes the French Colonel turned to Prince Ghika, my interpreter, and said, „Tell Washburn he can go back to Alexieff and tell him that the German advance has reached its zenith, for here we stand and here we die“. With this he shut up his glasses and got into his motor and went back to Bucharest. Two hours later we lost the position. I went back from the pass to General Averesco whom I had come to know rather well and asked him how much help he was getting from the allies, to which he replied: „There are fifty French officers in Roumania giving us advice and encouragement, in fact we are getting advice from France, England and Russia, what we need is less advice and more guns“. All during this period, when the

unfortunate Roumanians were fighting this hopeless fight, advice was almost the only asset placed at their disposal. After this battle I went back to Ploiesti and wrote a dispatch, which I sent in my motor to Bucharest to be sent in cipher to the Russian General Head Quarters, and also to the British Embassy in Petrograd, in which it was absolutely demonstrated that nothing but the immediate arrival of the Russians could possibly save Roumania and begged for the immediate construction of a permanent line of defense upon which the Roumanian forces could fall back, pending the arrival of the Russians.

Allied desire for Roumanian participation in war without true conception of the effectiveness of such aid.

All of the allies continued to believe from day to day that the Germans could send no more troops and the Roumanians naturally accepted this point of view and so were induced to hold on from day to day without making any serious preparation for the conduct of a rear guard action.

The extraordinary shortage of everything that was now felt in Roumania seems to have come as a surprise to the Allies with the possible exception of the Head of the British Mission I do not believe that any of them had any information as to the actual fighting capacity of the Roumanian army, other than the paper organization of the General Staff, and the slight glimpse they had had of the troops on reviews. All of them seemed to have had instructions, or at least to have acted on the policy, of committing Roumania to the campaign at any cost. No one seemed to have studied her capacity to continue in a long war. The Russian Military Attaché was recalled to the General Head Quarters and had a very bad half hour with General Alexieff, who accused him of not having studied the conditions in the Roumanian Army, to which he replied, „I was sent there on a diplomatic mission and not to study the army“. This, I think was the attitude of all the foreign Military attachés in Roumania at this time. The conversation between the Russian military attaché and Alexieff was told to me by General Brussilov when I saw him a few weeks later.

Misinformation of Allies.

This failure of intelligence on the part of the allies was, of course, not due to any bad faith. From June until the 1th of October the Germans had found it extremely difficult to fill their losses on the Western and Eastern fronts. The allies assumed that what they could not do by September they could not do later on, and that if Roumania came in with twenty-two divisions the Germans would have nothing immediate to send against them. The failure on the part of the allies was due to the fact that everybody seems to have overlooked the important item that there is a difference (at least on the Russian front) of about 40% in the number of men required to hold a line in Summer and in Winter. It was perfectly obvious to anyone who knew the Russian front that as the weather began to get cold on the Northern Russian front the enemy would take advantage of this fact and remove the surplus representing the difference between defending in Summer and in Winter, and would send it to Roumania. This is exactly what they did and the aggregate, taking it from the different fronts affected by the cold weather, reached thirty divisions. The first impor-

tant Russian supports did not begin to arrive until the Roumanians were already in retreat and the Russian supports, comming on the installment plan were beaten in detail trying to stop the momentum of the German advance. The result was that we lost all of Roumania and had to retire to the line of the Sereth, which the Russians had had time to fortify.

I have gone into the situation in some detail because I wish as far as possible to indicate to what extent the Roumanians were involved and entirely without their own fault. I cannot estimate their losses, but I think it is not exaggeration to say that from September to January they were not far short of three hundred to four hundred thousands casualties, representing the cream of their army as well as the bulk of their material.

„Old Regime“ in Russia not to blame.

There has been some idle talk about the old regime in Russia having betrayed Roumania. This is absolutely stupid and false. It was never a question of anybody betraying Roumania. It was simply a case of the allies, in their eagerness to get the help of the twenty-two Roumanian divisions, pressing her into the war without any exact knowledge or thought as to her capacity to survive.

Visit to Brussilov.

I left Bucharest late in October to go back to Russia where I thought I might, in a small way, help the Roumanian situation by presenting the facts to the High Command in Russia. Her Majesty was anxious that I should see Brussilov, the Emperor and Alexieff and gave me a personal letter to the Czar. I went directly to the Staff of Brussilov where I spent three hours with him and went over the entire campaign.

Feelings of Brussilov as attested by dispatch.

He was just beginning to become interested in the Roumanian situation, which was now included in his front, and showed me all his dispositions for the future. He was deeply moved when I told of the wretched plight of Roumania and authorized me to send a despatch quoting him as to the Russian responsibility toward Roumania. I quote this part as indicative of his feeling at this time:

„Dated Head Quarters, S.W.F. Nov. 7, 1916

Roumania is now feeling for the first time the pressure of war and the bitterness of defeat; but Roumania must realize that her defeats are but incidents in the greater campaign; for behind her stands great Russia who will see to it that her brave little army who has come into the war for a just cause does not ultimately suffer for daring to expouse this cause for which we are all fighting. I can speak with authority when I state that from the Emperor down to the common soldier there is a united sentiment in Russia that Roumania shall be protected, helped and supported in every way possible. The Roumanians must feel faith in the great heart of Russia and the Russian people, and they also know that in the effort we are making to save them our sentiment is the dominant factor and we are not doing it merely as a question of protecting our own selfish interest and our left flank“.

Interview with the Czar.

From Brussilov's Head Quarters I went to Kiev where I found the Emperor was expected for his birthday, and an audience was arranged and I had some talk with him about the situation. He was deeply depressed about the situation in Roumania and assured me that everything humanly possible would now be done to support the little ally. Personally, I never questioned his good faith in anything. From Kiev I went to the General Staff where I discussed with the High Command the same situation and found that everything was being done to relieve Roumania but it was too late.

Fall of Bucharest.

Bucharest was captured on the 16th of December and the residue of the Roumanian army supported by the Russians reached their permanent line approximately the middle of January.

Refugees in Russia.

As a result of the German advance, I am told that there are three million refugees in Russia from Roumania. They have lost practically all of their agricultural country, their entire industry and are now holding not much more than 15% of their own country, and this fragment is now threatened. The French have done wonders with their army, and Colonel Mott, who was in Roumania recently, informs me that they have about fifteen divisions and reserves in sight which aggregate a total of nearly four hundred thousand men, ready and eager to fight. I am also told that Roumania has employed in this war in her own line a larger proportion of able bodied manhood than any other country in the world. I have not the figures to prove this but it must be about 16% of the total population.

Loyalty of King and Queen.

This summer has seen the King and the Queen in Yassy doing everything possible to inspire their people with courage and confidence in the future and faith in their allies. Having lost practically everything themselves they are facing Turks, Bulgars, Austrians, and Germans on their front and Russia in chaos in their rear, while their own army was honeycombed with German agitators trying to inspire Roumanian troops with and of Government. If ever country was, by force of circumstances suspicion of their sovereigns/and outside influence, forced into a war, ruined and left in such a predicament I have never discovered it in the pages of history.

Needs of Roumania.

The Roumanians now need food, clothing, money, wheat, boots and an enormous list of supplies. It is my opinion that if they do not get these things or the promise of them by the first of January they will not be able to hold out. With the loss of Roumania in the war we lose the matrix of the southwestern front and would certainly lose Odessa and precipitate Russia into another political crisis. There is no further margin of safety for political crisis in Russia.

Queen Maria's desire to come to America to plead for her people.

The Queen wrote me a confidential letter before I left Russia, indicating that she has become desperate over this situation of her people and the

future of her country. It is for this reason that she has offered to come, herself, to America. It is hard for an American to realize what it meant for the Queen to swallow her pride and come to America to beg for help. It must be remembered that she is not an ordinary Balkan Princess. She is the Grand Daughter of Alexander III of Russia and of Queen Victoria, and the first cousin of the Kaiser, the Emperor of Russia and the King of England. The fact that she suggested that she comes to America, to anyone who knows the Queen, is indicative of the desperation which she feels at this time. It was my personal opinion that her coming to America would be of great assistance to the cause. Assuming that we must advance two or three hundred million dollars to Roumania within the next year in order to keep her in the war, it seems to me important in the highest degree that the Roumanian cause and Roumanian sacrifices be known in America.

Personal opinion on situation.

I think it is going to be increasingly difficult to get public approval in America of heavy loans to the allies, especially to one so little known and understood as Roumania. It seems to me to be the course of wisdom if we contemplate such assistance, that we should popularize the cause in the public mind in advance so that this assistance may be demanded by the public and not be the ground for attacks on the President and administration by the discontented and malicious objectors in this country. Incidentally, every time we are able to emphasize the cause of any of our allies we do, by just so much, help the morale of our own troops and demonstrate just so much more clearly the cause for which we are fighting. The presence of the Queen of Roumania in this country pleading for her people would take America by storm and give an opportunity to conduct a campaign explaining the Roumanian situation, which otherwise will be impossible. We have had so many missions already that nothing short of some spectacular feature will create the slightest interest here. I personally fear that the refusal to receive the Queen in America at this time may so discourage her that she will lose heart entirely. She has been an extraordinary feature in this war and has proven to be the inspiration of her country and to discourage her in any way at the present time may result in dangerous consequences on her morale. I think, myself, that they have nearly reached the end of their rope in faith and confidence, and unless we do something of an extraordinary nature we may find, as the allies have found too often, that a golden asset is stolen from us. Winter will be on Roumania in a few months.

This is no time for play.

Time is the essence of this enterprise, and I beg to suggest, with all respect, that delay now of even a few weeks may result in the most disastrous consequences in Roumania. I cannot specifically state how much financial assistance they will need for a year, but certainly it will cost us several billions and eight months time to place four hundred thousand men in Europe. Three hundred millions, plus moral encouragement, will probable keep the Roumanians fighting in Europe, and we don't have to wait eight months either before they become effective, because as the daily reports indicate they are fighting every day now.

I have written this report in full because as far as lies within my modest capacity, I wish to state the entire case of Roumania, past, present and future, as I have come to know it, before those in the United States who have capacity for action.

■ Xerogr. SUA, pach. 33, act 1; The National Archives of the United States. Records of the Department of State relating to World War I and its termination, 1914– 1929, Roll 443, no. 763.72.119/7397.

Norlands
Livermore Falls, Maine
7 septembrie 1917

Domnului Robert Lansing
Secretarul Departamentului de Stat
Washington D.C.

Stimate domnule secretar,

CONFORM indicației dv., am întocmit un memoriu asupra situației din România de la începutul campaniei până azi. Sînt sigur că veți fi teribil de dezamăgit cînd veți vedea întinderea lui, dar mie mi se pare că trebuie să existe o înțelegere cît mai completă cu puțință a ansamblului situației și psihologiei românești. În orice caz, l-am întocmit atît de cuprinzător întrucît doresc ca Departamentul de Stat să aibă la dispoziție toate cunoștințele pe care eu însumi le dețin. Practic, toate aceste informații mi-au parvenit direct, din discuții cu regele, cu regina, cu împăratul și cu nenumărate alte persoane. Evident, ele sînt de natură strict confidențială și pînă acum nu am pus pe hîrtie nici una dintre ele. Vă rog deci respectuos ca nimeni, în afară de dv., domnul Polke, domnul Phillips sau altcineva din cercul dv. confidențial să nu aibă acces la aceste informații. Am întocmit relatarea într-un stil oarecum personal întrucît importanța dovezilor pe care le aduc depinde de veridicitatea lor; am indicat în mod clar în prezentul raport acea parte a mărturiilor care sînt de primă mînă, precum și acele porțiuni pe care le știu numai din auzite. S-ar putea să găsiți că raportul nu este o lectură antrenantă, dar vă rog să vă rezervați timpul pentru a-l citi în întregime.

Am de gînd să scriu cîteva articole asupra situației din România și cîteva despre situația din Rusia și am credința că veți dori să mă mențineți pe lîngă Departamentul dv. pînă cînd le voi termina și pînă cînd voi avea cîteva minute să mă odihnesc, căci sînt extrem de obosit. Dacă vă pot fi vreodată de vreun folos, dv. sau Departamentului, vă rog să-mi dați de știre.

Rămîn al dv. cu sinceritate și respect,

Stanley Washburn

Situația României în război

Memorandum pentru Departamentul de Stat

Întocmit de maior Stanley Washburn

Orice raport sau analiză a unei situații prezintă valoare și autoritate numai în măsura în care sursele mărturiilor sînt credibile. De aceea, scriu

acest raport dintr-un punct de vedere personal, citînd exact sursele de la care am obținut mărturiile.

Un raport strict personal. Sursele mărturiilor sînt întotdeauna citate.

Am plecat de la Statul Major al țarului spre București în septembrie 1916, Marele Stat Major imperial fiind de părere că ar fi recomandabil ca eu să fac oarecare publicitate în privința trupelor rusești care ocupau sectorul din Dobrogea. Mi s-a cerut, de asemenea, să le supun, din cînd în cînd, aprecierile mele asupra situației din România. Pentru ca posibilitățile mele să fie cît mai largi cu putință, Ministerul de Externe rus a telegrafiat ministrului său la București să se îngrijească să mi se ofere toate posibilitățile pentru a-mi forma păreri precise asupra situației. O telegramă similară a fost expediată de la Ambasada britanică din Petrograd autorităților britanice din București, în timp ce Marele Stat Major rus a întreprins același demers pe lîngă autoritățile militare din România.

Audiențele la sosirea la București.

Îndată ce am sosit la București, am fost primit la Marele Stat Major român și mi s-a dat posibilitatea să am o convorbire cu șeful Statului Major care mi-a permis să examinez toate hărțile sale personale și mi-a explicat planul campaniei lor. În dimineața următoare, am avut o audiență de circa o oră la regină, în cursul căreia ea mi-a explicat punctul de vedere al ei și al regelui referitor la intrarea în război. A doua zi, m-am întîlnit cu regele și am stat de vorbă — o oră sau două — în biroul său, examinînd planul de campanie; înainte de aceasta, șeful Misiunii Militare britanice îmi arătase Convenția militară secretă pe baza căreia România intrase în război. După o ședere de o săptămînă în București, m-am convins că în cîteva săptămîni situația lor va deveni desperată și că va fi necesar ca ei să facă apel la Alianții lor pentru ajutor. Pînă în acel moment, cazul României părea extrem de ambiguu în fața lumii și, de fapt, pare să fi rămas la fel. Părea, deci, de cea mai mare importanță ca, înainte ca România să ajungă într-o situație desperată, cazul ei să fie expus pentru a se putea astfel pune bazele simpatiei și sentimentelor față de Alianți. În consecință, am întocmit în septembrie o declarație a regelui pe care regina l-a convins să o accepte și am telegrafiat imediat textul presei europene. Întrucît Maiestatea Lor m-au asigurat că aceasta era părerea și convingerea lor sinceră asupra adevărului, mi se pare că această declarație merită să fie citată în întregime.

Declarația regelui Ferdinand al României. Motivele pentru intrarea în război.

Textul era următorul:

„Într-un moment în care dușmanii noștri se străduiesc, folosind toate mijloacele perfide ce le stau la îndemînă, să prezinte lumii în mod deformat atitudinea României în acest război, este nimerit și corect ca lumea să-și dea seama și să înțeleagă în mod clar pentru ce luptă România în această mare confruntare, de ce a intrat ea acum în război, care este, în realitate, năzuința poporului nostru și ce sacrificii și pericole are de înfruntat țara noastră intrînd în acest vîrtej în care înșiși giganzii sînt încheștați într-o luptă pe viață și pe moarte. România nu a fost îndemnată de considerente politice de moment, iar hotărîrea ei de a intra în război nu a fost rezultatul vreunei mașinațiuni politice cinice și nici a relei-credințe față de Puterile

Centrale, ci s-a bazat pe cele mai înalte principii ale naționalităților și ale idealurilor naționale. Fiecare națiune are principii elementare care animă opinia publică, principii mai degrabă instinctive decât politice. În România, ca și în Rusia, legăturile de rasă și de sânge stau la baza oricăror alte considerente, iar chemarea celui mai pur sânge românesc, al celor care trăiesc dincolo de Carpați, în Transilvania, a exercitat dintotdeauna cea mai puternică influență asupra opiniei publice din întreaga Românie. de la tron și pînă la cel mai de jos țăran. Întrucît Ungaria a fost stăpîna care a ținut milioane de oameni de același sânge cu noi în perpetuă robie politică, Ungaria a fost dușmanul nostru tradițional. Bulgarul, cu armata sa eficientă și incontestabil curajoasă, pe o frontieră greu de apărat, a devenit, în mod logic, amenințarea noastră din sud și, ca pericol latent, a fost acceptat, pe planul al doilea, ca un dușman potențial. Împotriva Germaniei nu a existat, la începutul războiului, nici un fel de ostilitate, ci mai degrabă, poate, prietenie, căci din punct de vedere economic Germania a constituit un avantaj pentru dezvoltarea industriilor noastre și a fost efecă în promovarea prosperității țării noastre. Pentru francezi avem o simpatie care izvorăște din înrădirea de sânge, în timp ce pentru Anglia românii au avut dintotdeauna respectul datorat unui mare imperiu bazat pe justiție, a cărui domnie a însemnat mereu prosperitate întemeiată pe principiile eticii, moralei și echității. La începutul războiului, simpatia României s-a îndreptat imediat către Franța și Anglia, deși nu s-a manifestat de îndată o ostilitate față de Germania, împotriva căreia România nu avea nici o dușmănie. Pe parcursul desfășurării marelui război, în România a început să apară o dilemă morală față de război, legată de ceea ce s-ar putea denumi punctul de vedere inamic, un punct de vedere care se bazează pe principiul că forța creează dreptul, că scopul scuză mijloacele și că naționalitățile mici există numai ca pionii în folosul Puterilor Centrale, pentru realizarea propriilor lor scopuri industriale și comerciale. Pe măsură ce războiul înainta teoria inamică de înfricoșare și ilegalitate, pe care au încercat să o înscrie în dreptul internațional ca metodă legitimă de ducere a războiului, a afectat profund opinia majorității poporului român. Totuși, era vorba de ceva care nu afectase viața noastră; exista mai curînd ca o idee respingătoare în societate, decât ca o amenințare la adresa propriilor noastre instituții. Dar, pe măsura înaintării războiului, România a început să simtă forțele oculte ale intrigilor inamice, care se străduiau prin orice mijloc să ne forțeze să intrăm în război împotriva propriilor noastre interese reale, uzînd de orice argument pentru a face ca o cauză mai rea să apară ca fiind o cauză mai bună. Dacă lumea ar cunoaște adevărata stabilitate a caracterului românesc, atunci lumea ar înțelege că, în întreg anul 1915, cînd Rusia era aparent învinsă, Anglia și Franța erau în impas, iar Austria, Turcia și Bulgaria, sprijinite de batalioane germane, acționau în Balcani, românii au rămas fideli instinctelor lor celor mai bune și nu au putut fi scoși din neutralitatea lor. Dacă România a fost criticată pentru inactivitate, pînă la acel punct, atunci lumea ar trebui să ia în considerare poziția României. O mică putere cu o mică armată, înconjurată de uriași, se confrunta cu o problemă concretă. Avînd o frontieră vestică cu o lungime de 1 000 de km care singură este mai mare decât fronturile englez și francez la un loc, o frontieră cu Bulgaria, aproape neapărată și situată în apropierea capitalei, întinzîndu-se pe alte sute de kilometri la sud și în condițiile în care Rusia era în retragere, acțiunea României ar fi avut

drept consecință anihilarea imediată a acestei mici țări. România a așteptat momentul cînd putea să acționeze avînd o oarecare siguranță că se poate apăra și că are sprijinul marilor săi aliați. Nu a așteptat nici un moment în plus. Intrînd acum în război, ea își pune în joc întregul viitor, bazîndu-se pe curajul poporului ei și pe sprijinul economic și militar al marilor săi aliați, pe care contează, pentru păstrarea existenței ei naționale. O țară mică într-un mare război, care promite să dureze încă cel puțin un an, se confruntă cu certitudinea unor sacrificii interne și cu consumarea resurselor sale. Dar atît de mare a fost și este încrederea României în justetea cauzei sale și atît de mare a fost și este încrederea ei în aliații săi, încît ea și-a legat soarta de a lor, nestrămutată în convingerea că marii săi aliați vor avea grijă ca ea să nu ajungă să fie a treia dintre micile puteri care este distrusă în acest mare conflict. Serbia și Belgia au intrat în război fără să-și dea seama cum vor proceda Puterile Centrale cu țările mici care au ridicat armele contra lor. România nu are asemenea iluzii, căci își dă seama mult prea bine că inamicul năzuiește să se răzbune împotriva României pentru cutezanța ei de a se fi alăturat cauzei dreptății și de a lupta pentru eliberarea poporului său din Transilvania, fapt ce a apărut clar din prima lună a războiului. Bucureștiul a fost bombardat în mod barbar și crud de dirijabile și avioane, zi de zi. Sute de femei și copii au fost uciși și mutilați în timp ce se plimbau pașnic pe străzile orașelor noastre lipsite de apărare, ca și cum inamicul poate pretinde ca nevinovatul să fie pedepsit pentru o acțiune logică și dreaptă a guvernului român. Efectul acestor acțiuni a fost acela de a crea un sentiment pe care inamicul ar fi trebuit să lupte pentru a-l preveni, nicidecum pentru a-l provoca în mod deliberat, căci într-o săptămînă războiul a dus brusc la aceleași rezultate la care ajunsese pe toate celelalte fronturi, iar acest rezultat este sentimentul de ostilitate. Inamicul a creat aproape peste noapte resentimente care au antrenat împotriva lui întreaga națiune, ceea ce face ca o pace fără victorie să fie o imposibilitate absolută pentru România, ca și în cazul celorlalte țări care au intrat în război împotriva Puterilor Centrale.

În pofida sălbăticiiei cu care inamicul ne atacă și a cruzimii cu care masacrează femei fără apărare și copilași nevinovați, guvernul se va strădui să împiedice ca resentimentele să domine acțiunile noastre sub forma represaliilor împotriva prizonierilor sau necombatanților lipsiți de apărare; în acest scop, au fost emise ordine către trupele noastre în sensul ca, indiferent de provocările anterioare cei ce vor cădea în mîinile noastre să fie tratați cu blîndețe, căci nu soldații de rînd și nici oamenii nevinovați nu trebuie considerați răspunzători pentru politica adoptată de guvernele inamice. Guvernul român crede că acțiunile întreprinse în prezent trebuie să fie de așa natură încît să fie aprobate de generația care urmează și care ne va judeca dintr-o perspectivă neinfluențată de resentimentele și haosul momentului. Tocmai în acest spirit dorește guvernul să ducă războiul, cu toate că politica inamicului face din ce în ce mai greu de menținut moderația în rîndul trupelor și al poporului nostru.

Românii nu vor șovăi în adeviziunea lor la cauză și nici inamicul nu va putea știrbi încrederea lor în Anglia cea dreaptă, în Franța, frații lor de sînge latin, și în marea Rusie, vecina lor imediată. În același timp, românii se roagă ca, preocupați de propriile exigențe și de enormele lor probleme, Aliații să nu permită ca treburile României, care a riscat totul în acest conflict,

să treacă pe planul al doilea, făcînd-o să sufere soarta Belgiei sau a Serbiei. Ne-am luat răspunderea intrării în război și sîntem siguri că marii noștri aliați vor avea grijă ca simpatia și sprijinul lor să fie permanent alături de noi atîta timp cît durează războiul. Cu credința în justețea cauzei noastre, cu încrederea în aliații noștri și cu conștiința faptului că poporul nostru este capabil de toată dîrzenia, eroismul și sacrificiul ce i se vor cere, privim cu calm și seriozitate problemele cu care ne confruntăm, dar și cu siguranța că sacrificiile noastre nu vor fi zadarnice și că victoria finală trebuie să fie și va fi rezultatul inevitabil. În realizarea acestui scop, poporul român, de la tron pînă la cel mai umil țăran, este dornic să plătească prețul.”

La sugestia mea, ministrul britanic la București a telegrafiat lui Sir Edward Grey, cerîndu-i ca declarației să i se răspundă în parlament, punîndu-se accentul pe răspunderea pe care Aliații o simt față de România. Dînd urmare acestei sugestii, Lloyd George a dat un asemenea răspuns în Parlament, text ce a fost imediat publicat pe larg în presa română, pentru valoarea sa morală în încurajarea opiniei publice din România.

Sazonov și Alexeev sînt împotriva declarării războiului de către România Austriei.

Din 1916 încoace am obținut și alte informații care aruncă o anume lumină asupra intrării României în război. Cînd am fost la Petrograd în iunie, cu senatorul Root, am avut ocazia unei lungi convorbiri cu Serghei Sazonov, fost ministru al afacerilor externe; cunoscîndu-l și lucrînd cu el îndeaproape pe cînd era în funcție, înclin să accept ca absolut adevărată declarația pe care mi-a făcut-o în privința României. Sazonov mi-a spus că, după ce a părăsit ministerul, generalul Alexeev a trimis după dînsul pentru a discuta afacerile române. (Cred că aceasta era cam pe la sfîrșitul lui iulie sau la începutul lui august 1916.)

Alexeev i-a declarat că s-au exercitat presiuni imense asupra lui din partea Franței și Angliei pentru a-l determina să forțeze România să intre în război și că el le-a răspuns că este împotriva unei asemenea acțiuni în 1916, pentru următoarele motive:

Obiecțiunile lui Alexeev.

Primul: nu dorea să-și complice strategia prin introducerea de noi factori în campania din 1916.

Al doilea: nu dorea extinderea flancului său în România, deoarece, în mod evident, din momentul în care România intră în război, linia frontului rusesc se va întinde pînă la Marea Neagră.

Al treilea: pentru că era nesigur în ceea ce privește pregătirea României pentru război.

Al patrulea: pentru că ar fi extrem de greu ca el, în cazul unei înfrîngerii a României, să dea sprijinul necesar în 1916, fără a aduce serioase prejudicii frontului propriu care în acel moment era într-un echilibru perfect. La aceasta Aliații au replicat că România are 22 de divizii și că participarea ei imediată la război ar putea exercita o influență decisivă asupra întregii campanii. Alexeev a fost informat că aceasta este datoria sa față de Aliați, că nici Franța și nici Anglia nu ar putea exercita presiuni directe asupra României și că numai el putea s-o face; de aceea, a fost repetată cererea insistentă

ca România să participe imediat la campanie. Sazonov mi-a spus că el personal s-a opus la aceasta și că Alexeev și-a dat în cele din urmă acordul numai sub această presiune.

Opinia lui Brussilov.

Abia mă întorsesem de la Cartierul General al lui Brussilov și eram la curent îndeaproape cu planurile sale de viitor. El ducea lupte într-o zonă imensă din Galiția, cu participarea a trei armate, cuprinzând probabil 16 corpuri de armată, când România a intrat în război. Nu era deloc entuziasmat, fără îndoială, pentru aceleași motive care îl influențaseră și pe Alexeev. Natural, din moment ce era puternic angajat în obiectivele galițiene, care îi reclamau toate forțele, atît în oameni cît și în muniții, i-a displicut faptul de a fi obligat să-și disperseze o parte din forțe spre un cu totul alt obiectiv în Ungaria. M-a sfătuit să nu mai merg deloc în România, întrucît este o zonă de operațiuni minoră. Citez aceasta ca un indiciu asupra zonei care îl interesa cu adevărat. De la Cartierul său General am plecat în Galiția, am trecut în revistă frontul său în drum spre România și am găsit armatele a 11-a, a 7-a și a 9-a angajate în cele mai grele lupte pe care le-am văzut vreodată. Armata a 9-a, care ținea flancul său stîng, avansase substanțial spre Lemberg și aproape că luase Kalitz-ul, iar cînd mă aflam eu acolo, pe 18 septembrie, ea rezista unor contraatacuri germane deosebit de puternice, pentru oprirea cărora trebuia să-și angajeze toate rezervele.

Ca rezultat al tuturor acestor negocieri duse cu Statul Major rus și ofițerii misiunilor aliate, s-a ținut la București, în luna august, un consiliu militar secret al tuturor Aliatilor cu regele și Statul Major român, fiind semnată o Convenție militară.

Convenția militară secretă între România și Aliați.

Principalele puncte ale acestei Convenții, pe baza căreia România a intrat în război, erau următoarele:

Primul: Aliații au căzut de acord ca generalul Sarrail să înceapă o ofensivă puternică pe frontul de la Salonic, ceea ce ar împiedica eventualitatea ca un număr mare de bulgari și turci să atace România pe Dunăre.

Al doilea: Rușii din Bucovina să înceapă o serie de atacuri puternice combinate pentru a atrage trupe pe acel front, lăsîndu-i astfel pe români liberi să desfășoare o ofensivă în Transilvania.

Al treilea: Ca Rusia să trimită 50 000 de oameni în Dobrogea ca să protejeze flancul stîng românesc.

Al patrulea: Rusia să înceapă imediat să livreze României 300 tone de muniții zilnic. Nu este necesar să menționez aici concesiile teritoriale pe care România urma să le primească după război. Pe lîngă prevederile oficiale ale Convenției, românii au fost asigurați, în particular, de atașatii italian francez, rus și britanic, care au fost semnatarii Convenției, că în nici un caz germanii nu ar putea trimite mai mult de 10 divizii împotriva lor. (Zece divizii este numărul pe care mi l-a menționat șeful Misiunii militare britanice ca limită a efectivelor germane, deși de atunci am fost informat că alții fixaseră această limită la 16.)

Invadarea Transilvaniei. Planul românesc de campanie.

Trebuie să recunoaștem că Aliații nu au recomandat invadarea Transilvaniei, ci au preferat un atac peste Dunăre, spre sud, dar asupra acestui lucru ei nu au insistat.

Motivele pentru care românii au preferat campania din Transilvania sînt într-o oarecare măsură subtile și nu mi-au fost niciodată relatate în mod expres, dar au fost evocate în termeni vagi în convorbirile cu regele cu regina și cu alții în România. Pentru a preciza aceasta, trebuie înțeles că românii au avut mereu suspiciuni cu privire la diplomația rusă de la 1877 încoace.

Neîncrederea în diplomația rusă.

Diplomația rusă s-a comportat întotdeauna în trecut de așa manieră încît să justifice, de fapt, temerile României. Una din cauzele pentru care românii au amînat așa de mult intrarea în război a fost, cred, teama că Rusia ar obține Constantinopolul și Dardanelele. Dacă Rusia ar controla ieșirea din Marea Neagră, aceasta ar însemna că viața comercială și economică a României să fie absolut în mîinile Rusiei. Regele nu și-a ascuns temerile față de Rusia. L-am întrebat ce crede despre faptul că Rusia ar putea dobîndi Constantinopolul și Dardanelele. S-a uitat la mine într-un mod foarte cinic și a răspuns: „Am auzit o mulțime de vorbe despre o înțelegere între Anglia și Rusia pentru ca Rusia să capete ieșirea din Marea Neagră”. A făcut o pauză și, ducîndu-și degetul arătător la nas, a făcut cu ochiul și apoi a continuat: „Dar dumneata și cu mine, domnule Washburn, cunoaștem Anglia perfect și nu-mi închipui că Rusia va obține aceste posesiuni”.

Necunoașterea de către regele Ferdinand a înțelegerii anglo-ruse.

Am rămas surprins de această declarație, întrucît la această înțelegere dintre Aliați și Rusia se ajunsese verbal în noiembrie 1914, ea a fost semnată oficial de Franța, Anglia și Rusia la Petrograd în aprilie 1915, iar Italia i s-a alăturat în mai sau iunie a aceluiași an. Știu aceasta deoarece Sir Edward Grey mi-a spus-o în aprilie, iar Sazonov îmi povestise întreaga istorie a negocierilor în mai. Și totuși, iată că regele României, un aliat care lupta de o lună, nu avea cunoștință de existența unui document formal. Este interesant de remarcat că el nu a fost informat despre document decît cu patru zile înainte de publicarea lui oficială la Petrograd, în noiembrie trecut. Știu aceasta de la Sir George Buchanan de la Petrograd, care, la cererea mea, a insistat ca ministrul rus al afacerilor externe să-l informeze în prealabil pe rege și, de asemenea, să introducă în declarație o clauză prin care se afirma că România se va bucura de toată considerația din punct de vedere comercial în problema strîmtorilor. Probabil că cele de mai sus ar putea justifica motivele suspiciunilor regelui.

Pentru a ne întoarce deci la motivele pentru care România a preferat campania din Transilvania: primul, ea nu vroia să înceapă o mișcare al cărei punct final putea fi Constantinopolul, întrucît ea se temea că aceasta ar avea drept rezultat stabilirea Rusiei acolo.

Credința României într-un „Gentleman's agreement” cu Bulgaria.

Al doilea: s-a crezut că dacă România nu invadează Bulgaria, bulgarii nu vor ataca la Dunăre. O idee ciudată pare să fi precumpănit, anume că bulgarii nu-i vor ataca niciodată pe ruși. În plus, se pare că a existat un „gentleman's agreement”¹ între Radoslavov al Bulgariei și Brătianu al Româ-

¹ Convenție bazată pe onorabilitatea părților, nu pe acte scrise.

niei, ca Bulgaria să nu atace România. Nu cunosc acest lucru precis, dar ideea mi-a fost sugerată de prințesa...², prietenă a doamnei Brătianu și o Cleopatră modernă a României. Pe lângă aceasta, eu cred că românii au socotit că lucrurile vor sta mai bine la Conferința de pace dacă ei vor fi ocupat efectiv teritoriul pe care vroiau să-l obțină, și anume Transilvania. Ei nu doreau nici o parte din Bulgaria și probabil se temeau că se va face o încercare de a li se da un teritoriu nedorit în Bulgaria pe care l-ar fi putut ocupa în locul unui teritoriu neocupat în Transilvania pe care îl doreau într-adevăr. Acestea sînt probabil cauzele care au dictat campania din Transilvania. Aliații nu au nici o scuza să spună că ei au avut rezerve față de campania din Transilvania, căci, de fapt, ei au fost în cele din urmă de acord cu ea.

Răsturnarea totală a planurilor românilor.

Acum să vedem ce s-a întîmplat. Mai întîi, atacul de pe frontul de la Salonic s-a dovedit a fi doar un foc de paie și nu a imobilizat un număr mare de trupe în acel punct, cu rezultatul că puternice forțe ale bulgarilor au venit imediat la Dunăre și au cucerit fortăreața Turtucaia împreună cu aproape toate tunurile noastre grele.

Ineficiența ajutorului rus în Dobrogea.

Trupele ruse din Dobrogea constau din corpul 47 și forțe mixte româno-sîrbe sub comanda generalului Lionkoski. Acest corp, după cîte știu eu, nu mai participase niciodată la lupte grele. Brigada sîrbă și trupele române nu primiseră botezul focului, iar Lionkoski s-a dovedit că nu are nici cap, nici competență, nici inițiativă.

El nu a reușit să dea un ajutor adecvat, rezultatul fiind că Bucureștiul a fost imediat amenințat dinspre sud.

Atacul bulgar.

A devenit limpede imediat că bulgarii nu au nici cea mai mică obiecție să lupte împotriva rușilor și nici cea mai mică intenție de a se abține de a-i ataca pe români. Dacă Brătianu a crezut vreodată în pretinsa înțelegere cu Radoslavov, el a comis o gravă eroare, întrucît trebuia să fie absolut clar că nimeni în Bulgaria nu va avea nici cea mai mică influență asupra strategiei campaniei, aceasta fiind dictată în mod absolut de Înaltul Comandament german. Primul rezultat al acestor aventuri nefericite de atunci a fost retragerea de forțe de pe frontul din Transilvania, care pînă în acel moment avuseseră mari succese în ofensivă și aducerea lor înapoi pentru apărarea Bucureștiului, distrugînd astfel potențial campania românească împotriva Ungariei. Atîta este de spus despre primul acord interaliat, ca expediția de la Salonic să protejeze linia Dunării prin puternice demonstrații militare în sud.

Încercarea lui Brussilov de a coopera.

Să examinăm acum ce a rezultat din demonstrațiile rusești în Bucovina pe care generalul Brussilov, potrivit înțelegerii cu România, era obligat să le înceapă în direcția Vatra Dornei. Situația armatei a 9-a era următoarea:

Cinci sau șase corpuri de armată luptau cu desperare pentru a menține aliniamentul ofensiv pe direcția nord-vest, de la Cernăuți spre Lemberg, în timp ce cel mult un corp și jumătate încerca să se deplaseze, pornind de la aceeași bază, spre un obiectiv situat la sud-vest. Era cît se poate de evi-

² În textul original lipsește numele.

dent că comandamentul armatei a 9-a trebuia să-și utilizeze toate rezervele și trupele de sprijin pentru a ține frontul de la Lemberg pe care l-a consolidat după 70 zile de lupte și pierderi grele. Rezultatul a fost că încercarea rusă de a coopera cu românii imediat la sud de Bucovina nu a avut un efect deosebit asupra situației. Astfel, cei doi factori vitali pe care contau românii în vederea înaintării lor în Transilvania au eșuat. Mă refer la demonstrația rusă în Bucovina și la ofensiva aliată pe frontul de la Salonic.

Nelivrarea de către Rusia a celor 300 tone de muniții zilnic, așa cum se convenise.

Consimțământul rușilor de a livra românilor 300 tone muniții nu a fost respectat, după câte știu, timp de cel puțin 60 zile. Aproape prima întrebare pe care mi-a pus-o regele, când am rămas singur cu el, a fost dacă eu cred sau nu că Rusia va acționa față de el cu bună-credință. I-am spus că eu cred că se poate bizui pe Alexeev. La aceasta mi-a răspuns: „Ați văzut Convenția noastră secretă?” I-am spus: „Da, am văzut-o”. El a spus: „Știți ce au promis rușii cu privire la muniții și știți ce ne trimit?” Știam că trimit aproximativ 100 tone în loc de 300. „Atunci ce credeți despre aceasta?”, a întrebat regele, la care am replicat că este exact lucrul la care trebuia să se aștepte, că nici el și nici nimeni altcineva din România nu trebuie să confunde temperamentul rus cu reaua-credință din partea Rusiei, că materialele erau mereu întârziate, chiar cele destinate propriilor lor trupe și că ar fi imposibil să se aștepte la o organizare imediată a unei linii de comunicație între Rusia și România și la livrarea materialului în ritmul promis până la scurgerea timpului necesar ca ei să se poată organiza. Mi s-a spus că mari cantități de sîrmă ghimpată și alte cerințe ale armatei, care fuseseră promise, au ajuns în Rusia, dar au fost reținute în așteptarea intrării României în război, întrucît se pare că a existat o bănuială la Ministerul de Externe că ea ar putea merge alături de Germania. Când România a intrat efectiv în război, liniile de comunicație erau în mare măsură ocupate de trupe din Rusia care se deplasau spre Dobrogea, ceea ce a redus livrarea munițiilor așteptate din cele 300 tone zilnic promise la aproximativ 100. Întrucît am vorbit ulterior cu Brussilov, cu împăratul și cu Înalțul Comandament rus, nu am nici un motiv să cred că ar fi existat vreo intenție de a nu respecta acordul cu România, dar că întârzierea se datora, ca de obicei, lipsei de previziune și de perspicacitate din partea tuturor. Informațiile neoficiale date de Aliați în sensul că Germania ar putea trimite numai 10 divizii a fost ultima expresie a lipsei de informare din partea tuturor celor implicați, căci în loc de 10 ei au trimis 30.

Vizita pe front.

La dorința regelui și a Marelui Stat Major al României, am părăsit Bucureștiul la 1 octombrie, plecînd spre frontul românesc, însoțit de prințul Ghika-Comănești și de șeful Misiunii Militare britanice. Prințul Ghika a fost detașat pe lîngă mine de către Marele stat Major pentru a mă ajuta cu traducerea interviurilor și cuvîntărilor pe durata șederii mele în această țară. Am plecat imediat la București la Comandamentul frontului de nord de la Bacău, aflat atunci sub comanda generalului Prezan, în prezent comandant șef al armatei române, al doilea după rege. Generalul Prezan l-a detașat, de asemenea, pe prințul Sturdza pentru această călătorie. Menționez aceste fapte pentru a spori gradul de verosimilitate al informațiilor mele, întrucît raportul poate

avea greutate numai în măsura în care informațiile pe care le conține au o bază cu autoritate.

Poziția trupelor române pe linia extremă a frontului în partea invadată a Transilvaniei.

De la Bacău am plecat spre Toplița, care reprezenta punctul de vîrf al înaintării române spre Ungaria, aflat la 150 km de frontiera română. Am petrecut două zile cu comandantul trupelor care țineau trecătoarea, reprezentînd calea potențială de acces în Cîmpia Ungară. Mi s-au oferit toate posibilitățile de a studia pozițiile și a inspecta trupele. Acest comandant era încă sfătuit de Aliați să continue înaintarea. Evident, în calitatea mea de corespondent, nu am considerat că ar fi potrivit să emit păreri asupra situației, dar la ora 11 seara, după ce șeful Misiunii britanice s-a retras, generalul ne-a luat, pe Ghika și pe mine, în biroul său și mi-a cerut părerea despre situație. I-am răspuns că o consider desperată. El a fost foarte șocat de afirmația mea și m-a întrebat de ce sînt așa de pesimist, la care am replicat că în acea zi străbătusem cu automobilul 150 km pe liniile sale de comunicații și am văzut că nu are nici o posibilitate de retragere. A părut oarecum uimit și a spus: „Se pare că nu înțelegeți situația, întrucît abia ați venit din Rusia. Noi desfășurăm o ofensivă și nu ne gîndim la retragere.” La aceasta am spus: „Puteți fi absolut sigur că la cel mult 100 km de aici germanii își concentrează forțele pentru a ataca poziția dv.” A fost foarte alarmat și m-a întrebat dacă am vreo informație cu privire la mișcările lor, la care am răspuns: „Numai concluzii logice la care ajungi după ce urmărești strategia germană timp de trei ani. Puteți oricînd să fiți absolut sigur că germanii vor opune rezistență oricărei amenințări la adresa Ungariei, chiar dacă trebuie să evacueze trupe din Belgia pentru a o face.” După aceea am trecut în revistă împreună cu el capacitatea sa de a rezista care, în fața unui atac german, era practic nulă. Nu avea sîrmă ghimpată, avea patru mitraliere la un regiment, nu avea cîmp de foc pentru tranșeele din prima linie, nu avea artilerie mai grea decît obuziere de 4,2 și o cantitate foarte limitată de muniție. Tranșeele sale nu prezentau o capacitate serioasă de rezistență, iar flancurile erau dispuse în așa fel încît nu exista nici o șansă dintr-o mie de a le menține intacte. De la punctul pe care îl ocupa pînă la frontiera română, nu am văzut nici o singură poziție pregătită pentru acțiuni de ariergardă sau măcar pentru reținerea inamicului în caz de retragere; toate acestea i le-am spus. El a fost atacat cîteva săptămîni mai tîrziu, și-a pierdut poziția în două zile, iar trupele sale nu s-au oprit pe o distanță de 200 km.

Întoarcerea la București.

După ce am părăsit acest punct, am parcurs cu automobilul aproximativ 500 km în spatele liniilor române în Transilvania, întorcîndu-mă la București prin trecătoarea Predeal. Imediat după sosire am vizitat Statul Major român, pe cînd Aliații încercau încă să-l încurajeze cu privire la posibilitatea păstrării acestor poziții.

Raport pesimist către rege și regină.

Le-am făcut un raport foarte pesimist și imediat șeful uneia din misiuni mi-a spus că părerea mea nu are nici o bază; de fapt, m-a sfătuit să părăsesc România, dîndu-mi de înțeles că am provocat panică. A doua zi m-am

întîlnit cu regele și regina și m-am străduit să le demonstrez riscurile situației. La un moment dat, în cursul convorbirii, regina s-a întors impulsiv spre rege și a spus: „Este exact de ce ne-am temut. Noi, cel puțin, nu ne-am închipuit niciodată că România va obține o victorie ușoară și am simțit întotdeauna pericolele pe care le comportă intrarea noastră în război”. Regele, care arăta foarte obosit și nervos, răspunse: „Da, niciodată nu ne-am înșelat cu privire la ce se poate întîmpla”. Citez această afirmație pentru a respinge argumentul că regele a așteptat înainte de a intra în război pînă în momentul cînd succesul era absolut asigurat. În seara următoare, la 5 octombrie, am cinat la Buftea cu regina și am rămas cu ea și consilierul ei principal, prințul Știrbey, pînă aproape de miezul nopții. Maiestatea Sa era foarte abătută și repeta mereu: „Regele și cu mine nu vom întoarce niciodată spatele Aliaților, orice s-ar întîmpla, nici chiar dacă Bucureștiul cade”.

Apelul personal al reginei Maria către țar.

Am vizitat-o pe Maiestatea Sa în după-amiaza următoare, cînd a pregătit un apel personal către împăratul Rusiei, solicitîndu-i sprijinul. Am plecat cu mașina pentru a-i duce scrisoarea regelui, care se afla atunci la București, iar aceasta a fost transmisă cu un tren special la Cartierul General al împăratului în aceeași noapte. Am citat aceste convorbiri particulare în încercarea de a scoate în evidență buna-credință atît a regelui, cît și a reginei față de Aliați, de la bun început. Cu același tren, care a plecat spre Cartierul General al țarului, am trimis un raport asupra situației adresat Misiunii britanice atașate pe lîngă Marele Cartier General și am scris o scrisoare generalului Williams, șeful acesteia, pe care îl cunoscusem îndeaproape cu doi ani înainte. Citez în întregime scrisoarea către generalul Williams, întrucît vreau să demonstrez că Aliații erau în deplină cunoștință a faptelor de la începutul campaniei. Scrisoarea era următoarea:

Hotel Athénée Palace,
6 octombrie 1916

Scrisoarea către generalul Williams, prezentînd situația.

Scumpul meu general Williams,

Anexez o copie a unui raport recent pe care l-am depus la Ambasada rusă în vederea transmiterii la „Stavka”³. Lucrul acesta mi l-a cerut Vasili înainte de a pleca. Totuși nu-mi fac nici cea mai mică iluzie că cineva de la „Stavka” se va osteni să-l citească și de aceea vă trimit o copie cu rugămintea de a vă îngriji ca conținutul ei să fie văzut de Înaltul Comandament. Acești atașați privesc situația într-o lumină academică, dar eu tocmai m-am întors dintr-o vizită de șase zile în care am parcurs 1 000 km pe frontul de nord și am văzut toată țara; părerea mea este că situația este, într-un anumit grad, amenințătoare, dacă nu desperată. Nu sînt militar, dar am căpătat destulă experiență în acest război pentru a vedea aici posibilitatea unui dezastru cu consecințe cît se poate de serioase. Nu trebuie să uităm niciodată că războiul este de acum o realitate, iar opinia publică nu este încă cristalizată; un dezastru poate avea acum foarte probabil drept rezultat o prăbușire

³ Marele Cartier General rus.

a războiului în această zonă și o pace separată. Vă rog să dați crezare spuselor mele și să uzați de influența de care dispuneți pentru întreprinderea unor acțiuni imediate. Trimiterea de trupe peste o lună sau o săptămână nu va mai avea efect. După părerea mea, este o chestiune de zile. Odată ce pierdem aceste trecători nordice, putem aduce trupe cu zecile de mii și tot nu le vom cucerii. Aceste trecători nordice aparțin acum cauzei, nu numai României, și ar fi total lipsit de înțelepciune să îngrămădim în continuare trupe în Dobrogea și să lăsăm aceste trecători vitale numai în grija românilor. Armata lor se va bate bine în cele din urmă, dar acum este nouă și nu este suficient de calită pentru a ține pe loc un atac pe scară largă al germanilor. Dealtfel, dacă ajutorul nu vine curînd, vom vedea România cotropită de germani, iar Serbia și Belgia nu vor fi decît două mici „paradisuri” în comparație cu ce va rămîne din această mică țară.

Două sau trei corpuri de armată rusești pot să facă acum aceste trecători nordice inexpugnabile. Dacă trimit zece, anul viitor, va fi prea tîrziu. Bucureștiul are o valoare mult mai mică pentru cauză în comparație cu aceste trecători. TREBUIE SĂ LE PĂSTRĂM. Îmi veți ierta vehemența, dar am fost pe teren și nu am văzut niciodată să existe șanse mai mari pentru un dezastru pe front și haos politic decît văd acum aici. Vă rog să-i determinați pe ruși să acționeze rapid și pe scară largă și să urmăriți ca REGELE de aici să fie informat că va fi sprijinit pînă la capăt. Are nevoie de aceasta. L-am văzut deja de două ori, iar acum tocmai plec să mă întîlnesc cu el. M-am întîlnit, de asemenea, cu regina de trei ori și am fost la reședința ei ieri pînă aproape de miezul nopții. Vă asigur că situația lor este extrem de dificilă și că poziția lor ar trebui întărită printr-o încurajare imediată din partea Comandamentului Suprem rus.

Vă rog să credeți ceea ce spun pentru că sînt sigur că este adevărat și să uzați de influența dv. pentru a urmări ca acțiunea să nu vină prea tîrziu. Anglia și Franța trebuie să trimită tunuri, mitraliere, muniții și, înainte de toate, SÎRMĂ GHIMPATĂ. Ei nu au deloc. Este dezolant. Dacă se acționează acum, 8 milioane de nevinovați vor fi salvați de la iadul prin care au trecut Serbia și Belgia. Regele și regina sînt fermi, dar alții nu sînt. Dacă Maiestatea Sa țarul le-ar întinde brațul său puternic, așa încît să simtă că el și Rusia sînt alături de ei pînă la unu, aceasta ar avea o enormă importanță pentru a-i încuraja. Vă rog să credeți aceasta. Dacă sînteți de părere că o persoană atît de puțin importantă cum sînt eu ar avea o influență cît de mică la „Stavka”, vă rog să-mi telegrafiați la Ambasada britanică și voi veni fără întîrziere.

Al dv. sincer și grăbit.”

Am trimis o copie a scrisorii generalului Williams prin curier la Ambasada britanică din Petrograd, cu rugămintea să fie utilizată acolo unde ar face cel mai mult bine și cred, deși nu sînt sigur, că Sir George Buchanan a trimis-o mai departe la Foreign Office, în Anglia.

Întăriri din partea lui Alexeev. Dificultățile din transporturi.

Pentru a fi drepti cu rușii, ei au acționat imediat, iar Alexeev, în detrimentul propriului său front, a afectat imediat zece corpuri de armată frontului român; acestea au fost puse în mișcare de îndată ce a fost posibil. Dar, așa cum am arătat mai înainte, frontul rus era în acel moment bine echilibrat și este o problemă foarte grea să retragi zece corpuri de armată simultan

fără a slăbi în mod periculos linia frontului într-un punct vital oarecare. A devenit imediat evident că trebuie să treacă cel puțin 60 de zile pînă cînd aceste întăriri, unele venind din nordul îndepărtat, să poată ajunge în întregime în România. Problema pentru România era atunci de a rezista contra germanilor, austriecilor, ungarilor, turcilor și bulgarilor pînă cînd puteau ajunge rușii. În octombrie germanii începuseră deja să sosească pe frontul românesc în efective tot mai mari. Aproape de fiecare dată cînd sosea o nouă divizie, atașații aliați le dădeau asigurări românilor că, după toate probabilitățile, numai alte cîteva divizii i-ar putea ataca. În România se făcea deja resimțită lipsa a aproape tot ce este vital pentru o armată. La început ei aveau numai cîteva tunuri grele și multe din ele au fost pierdute la Turtucaia. Lipsa de tunuri grele pe front s-a făcut puternic simțită, avînd drept rezultat faptul că tunurile grele din perimetrul defensiv al Bucureștiului au fost scoase de pe amplasamente și duse pe front pentru a sprijini armata în retragerea sa din vest, fiind apoi pierdute acolo. Cantitatea de sîrmă ghimpată din România era ridicol de mică, iar în unele locuri, cum ar fi frontul de nord pe care l-am menționat, nu exista deloc.

Numărul crescînd al diviziilor germane.

Îndată ce tunurile și aeroplanele care apărau Bucureștiul au fost trimise pe front, germanii au început o serie de raiduri aeriene asupra capitalei. Într-o singură perioadă din octombrie am avut zece raiduri aeriene în 60 ore și întrucît nu exista o apărare demnă de menționat, aeroplanele zburau foarte jos, făcînd circa o mie de victime, practic toate din rîndurile populației civile, în mai puțin de trei zile. În cursul întregii luni octombrie, m-am întîlnit permanent cu regele României și cu regina, iar atitudinea amîndurora era curajoasă și fermă în tot acest timp.

Raiduri aeriene asupra Bucureștiului.

Cînd înaintarea germană a început să se desfășoare în vest, în capitală izbucneau mereu momente de panică. Discuțiile despre o pace separată deveniseră un lucru obișnuit, dar regele, el însuși german, nu s-a clintit niciodată în această perioadă critică. Rațiunile regelui au fost continuu puse în discuție, datorită faptului că este german. Regele nu este un om inteligent, dar este încăpățînat și părerea mea este că el a acționat cu bună-credință și a făcut multe sacrificii personale, întrucît toți prietenii săi intimi și rudele sale sînt germani, dar el a acționat în toată această perioadă pentru România, supunîndu-și complet propriile sale instincte. Prințesa...⁴, confidenta specială a regelui și una din persoanele cele mai influente din România, indiferent de sex, mi-a relatat următoarea convorbire care a avut loc la București, înainte de război, între Maiestatea Sa și Carp, șeful partidului progerman. După ce a depus toate eforturile pentru a-l împiedica pe rege să declare război, Carp i-a spus: „Germanii vor învinge cu siguranță; Maiestatea Voastră trebuie să-și dea seama că este imposibil să înfrîngi un Hohenzollern”. Regele a replicat: „Cred, cu toate acestea, că se poate face”. La care Carp a întrebat: „Puteți să-mi arătați un singur caz în care un Hohenzollern a fost învins?” La aceasta regele a răspuns: „Pot. Eu sînt un Hohenzollern și mi-am învins propriile instincte de sînge spre binele României.”

⁴ Probabil Martha Bibescu.

Citez aceasta pentru a putea înfățișa, dacă este posibil, atitudinea morală atît a regelui, cît și a reginei față de război.

Ultima vizită pe frontul român.

Înainte de a părăsi țara, m-am reîntors pe frontul românesc în mai multe puncte diferite. Ultima mare luptă pe care am văzut-o a fost la pasul Predeal. Voi menționa această întîmplare întrucît este tipică pentru ceea ce au avut de întîmpinat românii pe toate fronturile în acea vreme. În acest punct anume noi aveam o divizie contra trei divizii germane. Germanii aveau în acest sector zece tunuri de calibrul 210 mm (8 țoli) și o aprovizionare nelimitată cu muniții. Cele mai grele piese de artilerie pe care le aveau românii erau obuziere de 4,2 și acestea nu au sosit decît după-amiază tîrziu, iar cînd au sosit erau atît de mult depășite de tunurile grele germane, încît nu ne-am putut apropia la o distanță mai mică de patru sau cinci km de pozițiile lor. În prima parte a acelei zile mă aflu în avanposturile infanteriei românești și am avut o vedere de ansamblu excelentă asupra pregătirilor artileriei germane. Am auzit multă lume criticîndu-i pe români că au luat-o la fugă. Regimentul cu care eram eu în acea dimineață de noiembrie pierduse deja 65% din efectiv și mai avea numai șapte sau opt ofițeri din 70, ceea ce este, cred, semnificativ pentru tenacitatea trupelor române. Cu cîteva săptămîni înainte de aceasta, generalul Berthelot sosise din Franța împreună cu 50 ofițeri francezi. Ei au fost dispersați pe întregul front românesc pentru a-i încuraja pe români. Cu puțin înainte de a părăsi această poziție din Carpați, un colonel și un maior, ambii francezi, însoțiți de generalul comandant al diviziei române, au venit la locul unde stăteam. Acești doi ofițeri francezi fuseseră trimiși acolo în calitate de optimiști de profesie. După ce a privit tuseful timp de aproximativ trei minute, colonelul francez s-a întors spre prințul Ghika, interpretul meu, și spuse: „Spuneți-i lui Washburn să se întoarcă la Alexeev și să-i spună că înaintarea germană a atins apogeul, căci aici stăm și aici murim“. Cu aceasta și-a pus binoclul în toc, s-a urcat în automobil și s-a întors la București. Două ore mai tîrziu am pierdut poziția. Întorcîndu-mă de la trecătoare, m-am dus la generalul Averescu, pe care ajunseseam să-l cunosc destul de bine și l-am întrebat ce ajutor primește de la Aliați, la care el a replicat: „Există 50 de ofițeri francezi în România care ne dau sfaturi și ne încurajează; de fapt, primim sfaturi de la Franța, Anglia și Rusia; ce avem nevoie sînt mai puține sfaturi și mai multe tunuri“. În toată această perioadă, cînd nefericiții de români purtau această bătălie fără de speranță, sfaturile erau aproape singurul ajutor care li se punea la dispoziție. După această bătălie, m-am întors la Ploiești și am scris o depeșă pe care am trimis-o cu automobilul meu la București pentru a fi transmisă în cifru la Marele Cartier General rus și, de asemenea, la Ambasada britanică din Petrograd; în depeșă demonstrez în termeni absoluți că nimic altceva în afară de sosirea imediată a rușilor nu mai putea salva România și rugăm să se înceapă imediat construirea unui aliniament permanent de apărare pe care forțele române să se poată replea pînă la sosirea rușilor. Toți Aliații continuau să creadă, de la o zi la alta, că germanii nu mai pot trimite alte trupe, iar românii acceptau în mod firesc acest punct de vedere; astfel ei au fost convinși să reziste de pe o zi pe alta, fără să facă vreo pregătire serioasă pentru ducerea unei acțiuni de ariergardă.

Dorința Aliatilor ca România să participe la război fără o concepție reală despre eficiența acestui ajutor.

Extraordinara lipsă de toate cele trebuincioase, lipsă resimțită acum în România, pare să fi constituit o surpriză pentru Aliați, cu excepția posibilă a șefului Misiunii britanice. Nu cred că vreunul din ei avea informații cu privire la capacitatea de luptă reală a armatei române, altele decât organizarea pe hirtie a Marelui Stat Major și simplele impresii vizuale pe care le dobândeau despre trupe la parăzi. Toți păreau să fi avut instrucțiuni sau cel puțin să fi acționat în vederea obiectivului politic de a angaja cu orice preț România în campanie. Nici unul nu părea să fi studiat capacitatea ei de a duce un război îndelungat. Atașatul militar rus a fost rechemat la Marele Cartier General și a petrecut o jumătate de oră foarte dezagreabilă cu generalul Alexeev, care l-a acuzat că nu studiasse situația armatei române, la care acesta a răspuns: „Am fost trimis acolo în misiune diplomatică, nu pentru a studia armata“. Aceasta cred că a fost atitudinea tuturor atașatilor militari străini din România în acea perioadă. Convorbirea dintre atașatul militar rus și Alexeev mi-a fost relatată de generalul Brussilov, când l-am vizitat câteva săptămâni mai târziu.

Lipsa de informare a Aliatilor.

Această lipsă de informare din partea Aliatilor nu a fost, desigur, o dovadă de rea-credință. Din iunie pînă la 1 octombrie, germanilor le-a fost foarte greu să înlocuiască pierderile suferite pe fronturile de vest și de est. Aliații au presupus că ceea ce <germanii> nu au putut face pînă în septembrie, nu vor putea face nici mai târziu, iar dacă România intră cu 22 de divizii, germanii nu vor avea nimic de trimis imediat împotriva lor. Această scăpare din partea Aliatilor s-a datorat faptului că toți par să fi trecut cu vederea aspectul important că există o diferență (cel puțin pe frontul rusesc) de aproximativ 40% în ceea ce privește numărul de oameni necesar pentru menținerea frontului pe timp de vară și pe timp de iarnă. Era perfect evident pentru oricine cunoștea frontul rusesc că, pe măsură ce vremea începea să se răcească pe frontul rusesc de nord, inamicul va profita de acest fapt, va retrage surplusul care reprezintă diferența dintre necesarul de apărare pe timp de vară și de iarnă și îl va trimite în România. Este exact ceea ce au făcut, iar totalul, preluat de pe diferitele fronturi afectate de vremea rece, a atins 30 de divizii. Primele întăriri rusești importante nu au început să sosească decît atunci cînd românii se aflau deja în retragere, iar întăririle rusești sosite în etape, potrivit planului, au fost bătute una după alta pe cînd încercau să oprească avîntul înaintării germane. Rezultatul a fost că noi am pierdut întreaga Romînie și a trebuit să ne retragem pe linia Siretului, pe care rușii avuseseră timp să o fortifice.

Am intrat în unele detalii ale situației, întrucît aş vrea să arăt, pe cît este posibil, în ce măsură au fost implicați românii, cu totul fără vina lor. Nu pot aprecia pierderile lor, dar cred că nu este o exagerare să spun că din septembrie pînă în ianuarie, acestea nu au fost departe de 300 pînă la 400 000 de oameni, reprezentînd elita armatei lor, precum și grosul materialului lor militar.

„Vechiul regim“ din Rusia nu trebuie acuzat.

Au existat discuții fără rost despre faptul că vechiul regim din Rusia ar fi trădat România. Aceasta este absolut stupid și fals. Nu a fost niciodată vorba ca cineva să fi trădat România. A fost pur și simplu o problemă a Aliaților care, în nerăbdarea lor de a obține ajutorul celor 22 de divizii românești, au împins-o în război, fără a cunoaște exact și fără a aprecia capacitatea ei de supraviețuire.

Vizita la Brussilov.

Am părăsit Bucureștiul spre sfârșitul lui octombrie pentru a mă întoarce în Rusia unde credeam că voi putea, măcar într-o mică măsură, să ajut în situația creată în România, prezentând faptele Înalțului Comandament al Rusiei. Maiestatea Sa dorea ca eu să mă întâlnesc cu Brussilov, cu împăratul și cu Alexeev și mi-a dat o scrisoare personală către țar.

Sentimentele lui Brussilov așa cum le arată depeșa.

M-am dus direct la Statul Major al lui Brussilov, unde am petrecut cu el trei ore, trecând în revistă întreaga campanie.

Tocmai începea să fie interesat de situația din România, care era acum inclusă în frontul său, și mi-a prezentat toate pregătirile sale pentru viitor. A fost adânc mișcat când i-am vorbit despre situația jalnică a României și m-a autorizat să transmit o depeșă, citindu-l pe el, cu privire la răspunderea Rusiei față de România. Citez această parte ca semnificativă pentru sentimentele lui din acel timp:

„Datată Cartierul General, Frontul de sud-vest, 7 noiembrie 1916

România resimte acum pentru prima dată înclăștarea războiului și amărăciunea înfrângerii; dar România trebuie să înțeleagă că înfrângerile suferite de ea sînt doar incidente într-o campanie mai vastă, căci în spatele ei stă marea Rusie care va avea grijă ca micul, dar viteazul ei aliat, care a intrat în război pentru o cauză dreaptă să nu sufere în cele din urmă pentru că a îndrăznit să îmbrățișeze cauza pentru care noi toți luptăm. Pot să vorbesc cu autoritate când afirm că, de la împărat pînă la soldatul de rînd, există un sentiment comun în Rusia că România trebuie să fie protejată, ajutată și sprijinită pe toate căile posibile. Românii trebuie să aibă încredere în marea inimă a Rusiei și a poporului rus și, de asemenea, să știe că, în efortul pe care îl facem pentru a-i salva, simțămintele noastre reprezintă factorul predominant și nu o facem pur și simplu pentru a apăra interesele noastre egoiste și flancul nostru stîng“.

Întîlnirea cu țarul.

De la Cartierul General al lui Brussilov am plecat la Kiev, unde am aflat că împăratul era așteptat pentru sărbătorirea zilei sale de naștere; s-a aranjat o audiență și am discutat cu el unele aspecte ale situației. El a fost puternic deprimat de situația României și m-a asigurat că tot ce este omeneste posibil va fi acum făcut pentru a sprijini micul aliat. Personal nu am pus niciodată la îndoială buna sa credință în orice privință. De la Kiev am plecat la Marele Stat Major unde am discutat cu Înalțul Comandament despre aceeași situație și am aflat că se făcea totul pentru ajutorarea României, dar că era prea tîrziu.

Căderea Bucureștiului.

Bucureștiul a fost capturat la 16 decembrie și rămășițele armatei române, susținute de ruși, au atins aliniamentul lor permanent aproximativ pe la jumătatea lunii ianuarie.

Refugiați în Rusia.

Ca o consecință a înaintării germane, mi s-a spus că în Rusia existau 3 milioane de refugiați români. Românii pierduseră practic toată zona lor agricolă, întreaga industrie și dețin acum nu mai mult de 15% din țara lor, iar acum și această parte este amenințată. Francezii au făcut minuni cu armata română, iar colonelul Mott, care a fost recent în România, mă informează că românii au aproape 15 divizii și rezerve la vedere, ceea ce reprezintă un total de aproape 400 000 de oameni pregătiți și dornici să lupte. Mi s-a spus, de asemenea, că România a folosit în acest război pe propriul ei front o proporție mai mare de bărbați valizi decât orice altă țară din lume. Nu dispun de cifre pentru a dovedi aceasta, dar trebuie să fie aproximativ 16% din totalul populației.

Lealitatea regelui și reginei.

Vara aceasta s-a văzut că regele și regina au făcut tot posibilul pentru a inspira poporului lor curaj, încredere în viitor și credință în Aliați. Pierzând ei înșiși practic totul, românii sînt confrunțați pe frontul lor cu turcii, bulgarii, austriecii și germanii, în spatele lor Rusia este în haos, în timp ce armata lor a fost infiltrată de agitatori germani care încearcă să inspire trupelor române neîncredere în suveranul și guvernul lor. Ca o țară să fi fost vreodată, prin forța împrejurărilor și influențe externe, forțată să intre în război, ruinată și părăsită într-o astfel de situație fără ieșire, nu am mai întîlnit niciodată în paginile istoriei.

Nevoile României.

Românii au nevoie acum de alimente, îmbrăcăminte, bani, grîne, ghetе și de o listă imensă de provizii. După părerea mea, dacă nu primesc aceste lucruri sau promisiunea că le vor avea pînă la 1 ianuarie, ei nu vor fi în stare să reziste. Odată cu pierderea României în război, pierdem baza frontului de sud-vest, vom pierde în mod sigur Odesa, iar Rusia va fi aruncată într-o altă criză politică. Nu mai există un alt coeficient de siguranță pentru criza politică din Rusia.

Dorința reginei Maria de a veni în America pentru a pleda în favoarea poporului ei.

Înainte să plec din Rusia, regina mi-a scris o scrisoare confidențială în care îmi arăta că este disperată de situația poporului ei și de viitorul țării. Acesta a fost motivul pentru care s-a oferit să vină ea însăși în America. Este greu pentru un american să-și dea seama ce a însemnat pentru regină să treacă peste mîndria ei și să vină în America pentru a cere ajutor. Trebuie amintit că ea nu este o prințesă balcanică obișnuită. Ea este nepoata lui Alexandru III al Rusiei și a reginei Victoria și vară primară cu Kaiserul, cu împăratul Rusiei și cu regele Angliei. Faptul că a sugerat să vină în America este, pentru oricine o cunoaște pe regină, un semn al des-

perării pe care o resimte în acest moment. După părerea mea venirea ei în America ar fi de mare ajutor cauzei. Presupunând că va trebui să avansăm în anul următor 200 sau 300 milioane dolari României pentru a o menține în război, mi se pare de cea mai mare importanță ca sacrificiile și cauza României să fie cunoscute în America.

Opinii personale asupra situației.

Cred că va fi din ce în ce mai greu să se obțină aprobarea opiniei publice din America pentru acordarea unor mari împrumuturi către Aliați, mai ales către unul atât de puțin cunoscut și înțeles cum este România. Mi se pare că cel mai înțelept mod de a acționa, dacă avem în vedere să acordăm un asemenea ajutor, este acela de a populariza dinainte cauza în rîndul opiniei publice, astfel încît acest ajutor să fie cerut de opinia publică și să nu constituie obiectul unor atacuri împotriva președintelui și Administrației din partea nemulțumiților și adversarilor rău-voitori din țara noastră. Dealtfel, ori de cîte ori sîntem în măsură să scoatem în evidență cauza oricăruia dintre aliații noștri, susținem prin aceasta moralul propriilor noastre trupe și demonstrăm astfel cu mai multă claritate justețea cauzei pentru care luptăm. Prezența reginei României în țara noastră, pledînd pentru poporul ei, or lua America cu asalt și ar oferi prilejul desfășurării unei campanii în care să se explice situația României, ceea ce altfel ar fi imposibil. Am avut deja atîtea misiuni, încît nimic altceva decît un element spectaculos nu ar putea stîrni un oarecare interes. Personal mă tem că refuzul de a o primi pe regină în America în acest moment ar putea s-o descurajeze într-atît, încît își va pierde total tăria sufletească. Ea a fost o figură extraordinară în acest război și s-a dovedit a fi sufletul țării sale; a o descuraja în vreun fel acum ar putea avea consecințe periculoase pentru moralul ei. Eu însumi cred că românii au ajuns aproape la capătul puterilor și încrederii și, dacă nu întreprindem ceva de o natură cu totul deosebită, am putea descoperi, așa cum Aliații au descoperit prea des, că le-a fost furată o comoară de aur. Iarna va veni în România în cîteva luni.

Nu este timp de joacă.

Timpul este elementul esențial al acestei întreprinderi și îndrăznesc să sugerez, cu tot respectul, că o întîrziere acum, chiar și de cîteva săptămîni, poate să aibă cele mai dezastruoase consecințe pentru România. Nu pot să precizez de ce anume asistență financiară vor avea ei nevoie pe timp de un an, dar în mod sigur ne-ar costa cîteva miliarde de dolari și ar dura opt luni pentru a aduce 400 000 de oameni în Europa. Trei sute de milioane, plus încurajarea morală, îi vor menține, probabil, pe români în luptă în Europa; iar noi nu va trebui să așteptăm opt luni ca ei să devină eficienți, întrucît, așa după cum arată rapoartele zilnice, ei luptă acum în fiecare zi.

Am scris acest raport in extenso pentru că, atît cît îmi permite modesta mea competență, doresc să prezint întreaga situație a României, trecută, prezentă și viitoare, așa cum am ajuns s-o cunosc, în fața acelorora din Statele Unite care sînt în măsură să acționeze.

1917 august, Paris. Telegrama lui G. Clemenceau către generalul H.M.Berthelot, prin care acesta este rugat să transmită comandantului șef al armatei române încrederea deplină în înalta valoare a trupelor sale.

Ministère de la Guerre
Etat-Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
3e Bureau A
Opérations-Priorité
No. B.S.

Paris, le Août 1917
Télégramme chiffré

Ministre de la Guerre
à Chef Mission Militaire Française
Grand Quartier Général Roumain

VOUS prie transmettre télégramme suivant à Commandant en Chef Armée roumaine:

„Armées françaises, après avoir constaté avec joie succès remportés par armée roumaine au cours de son offensive du mois dernier, ont applaudi aux efforts vigoureux qui lui ont permis de continuer victorieusement attaques ennemis montées avec forces considérables, en partie prélevées sur autres fronts.

Courage et ténacité dont armée roumaine vient de donner la preuve dans ces circonstances montrent que les dures épreuves qu'elle a traversées n'ont fait qu'exalter sa foi dans le succès final.

Je suis heureux vous transmettre expression de toute notre confiance dans haute valeur des troupes roumaines“.

■ Microf. Franța, r. 175, c. 1064; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée, 16 N 3059.

Ministerul de Război
Statul Major General al Armatei
Grupa de înaintare

Paris, august 1917

Telegramă cifrată

Biroul 3 A
Operațiuni-Prioritate
Nr. B.S.

Ministrul de război către
Șeful Misiunii militare franceze
Marele Cartier General român

VĂ rog să transmiteți următoarea telegramă Comandantului șef al Armatei române:

„Armata franceză, aflînd cu bucurie de succesul repurtat de armata română în cursul ofensivei sale din luna trecută, a aplaudat eforturile sale viguroase care i-au permis să continue victorios ofensiva împotriva atacurilor dușmane purtate cu forțe considerabile, în parte scoase de pe alte fronturi.

Curajul și tenacitatea de care armata română dă dovadă în aceste condiții arată că grelele încercări prin care a trecut nu au făcut decât să mărească încrederea în succesul final.

Sînt fericit să vă transmit sentimentele noastre de încredere deplină în înalta valoare a trupelor române“.

300

1917 septembrie <6>/19, Roma. **Raportul lui W. Steen adresat lui Ch. Broqueville în legătură cu problema României și poziția Aliaților față de situația țării și a războiului din Orient.**

Légation de Belgique

Près Sa Majesté le Roi d'Italie

Rome, le 19 Septembre 1916.

Monsieur le Baron,

DES rapports sur les tendances actuelles du Roi de Roumanie et de quelques uns de ses ministres, sont parvenus à Rome. Ils reproduisent une partie des impressions que vous avez bien voulu me communiquer, sous la date du 15 de ce mois, no. 6266, d'ordre 260. On se garde de les considérer comme invraisemblables, mais on pense que ces rapports ont une origine tendancieuse.

Contrairement à ce qui s'est passé en France, la censure italienne n'a pas mis obstacle à la publication de commentaires critiques sur les affaires de Roumanie. Les journaux, soit en admettant l'insuffisance de préparation militaire de cette malheureuse allié, n'ont pas manqué de condamner la conduite de la Russie qui aurait pu provoquer l'intervention roumaine en temps opportun et l'incurie diplomatique des autres nations de l'Entente qui la précipita au moment de leur propre inertie en Macédonie. Criminelle est le mot qui convient à l'attitude des Alliés d'Occident, dans cette phase du conflit, car le gouvernement de Paris, notamment, commettait plus qu'une faute en accueillant des déclarations faites à ses agents crédules, par des hommes d'Etat russes, inaptes et coupables.

L'Histoire lui fera une large part de responsabilité dans la faillite des opérations d'Orient qui devaient permettre à l'Entente de frapper au défaut de la cuirasse de nos ennemis. L'Entente, tour-à-tour aveugle ou complaisante à l'égard de sa grande alliée, a, dans les conférences ou conciliabules, ménagé des appétits injustes et des sentiments inadmissibles. Elle n'a pas compris que l'unité interalliée n'était pas réalisable dans ces conditions et qu'en vertu même des principes proclamés par l'Entente, elle devait écarter l'arbitraire et s'appliquer à la coordination des intérêts de tous, dans les limites pratiques. Faute d'en agir ainsi, les Alliés d'Occident, pendant plus de deux ans de lutte contre des ennemis communs, sont restés dans l'incohérence politique en ce qui concerne la définition de leurs propres intérêts et la mise en oeuvre de leurs multiples ressources.

Ces réflexions, sur lesquelles on n'osa pas s'appesantir, en France et en Angleterre, forment, ici, la philosophie de „l'homme dans la rue“ quand il vous parle de la guerre, après avoir lu son quotidien à un sou et déclaré, mélancoliquement, qu'elle est interminable.

Pour être impartial, il faut noter sa répugnance à discuter les responsabilités de ses dirigeants, en matière d'intervention dans les Balkans. Prompte à relever les erreurs de la politique française, la presse, qui forme le jugement du gros peuple comme du petit bourgeois, a toujours évité de critiquer l'absentement de l'Italie à une époque où la présence d'une armée italienne en Macédonie y aurait puissamment aidé ses alliés et n'eut pas soulevé les méfiances des grecs comme le fit l'expédition de Vallona. Sans doute, les Italiens ont conscience, maintenant, de la grande faute qu'ils commirent en n'intervenant pas, dans les Balkans, aux moments psychologiques où leur action militaire y était non seulement justifiée mais réclamée et où elle aurait renversé bien des calculs austro-allemands. Aussi bien si pas mieux que ses alliés, l'Italie pouvait sauver la Serbie et, assurément, le Monténégro et l'Albanie. La presse italienne avait accueilli, avec effusion, des interventionnistes roumains. Elle les avait comblé de fleurs et de promesses et en articles dithyrambiques, elle célébrait la prochaine alliance de Rome moderne avec le rameau latin greffé, par Trajan, sur le sol de la Dacia. Il serait superflu de rappeler tout ce qui fut dit et écrit de la fraternité italo-roumaine. Il n'en résulta rien de sérieux. Quand arriva l'heure de contribuer à l'effort allié qui devait amener le „risorgimento“ de la nation soeur et scinder l'alliance de la Quadruplice ennemie, au cœur même des Balkans, le contingent italien, en Macédonie, n'était que d'une division ! L'Italie, moins que la Russie, la France et l'Angleterre n'a su parer au désastre roumain.

Faut-il s'étonner, alors, de ce qu'on rapporte de Jassy et, surtout, des régions conquises de l'infortuné Royaume ? Quels que soient les examens de conscience auxquels se livrent les Moldo-Valaques, les fautes de leurs alliés, bien plus que les leurs, font déborder le calice de leur amertume. Leur nation n'a même pas la ferme espérance qui anime le belge, pour retremper son même meurtrie. Entouré d'ennemis menteurs, en territoire occupé et d'amis incertains ailleurs, le roumain est désemparé. Si la résistance courageuse de son armée devait faiblir, il ne faudrait pas être surpris de la voir, un jour, céder aux offres concrètes des premiers plutôt qu'aux promesses irréalisables des seconds.

Cette impression pessimiste, il convient de le dire, n'est pas générale ; mais je l'ai observée chez quelques personnes qui connaissent bien les affaires du proche-Orient et le genre de byzantinisme décrit par Monsieur van Ypersele. Il vous intéressera de savoir que le très-interventionniste Prince Ghika a donné sa démission de Ministre de Roumanie à Roma.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de ma plus haute considération.

van den Steen

P.S. Malgré les affinités de race, les italiens — même les irredentistes — ont toujours traité les prétentions du Gouvernement de Monsieur Bratiano sur le Banat serbe et les comitats riverains de la Theiss, comme exagérées et irréalisables. Il reste, toutefois, un vif sentiment de sympathie à l'égard de la Roumanie malheureuse et l'on accueille, d'autant plus volontiers, les

explications des patriotes de ce pays (voir l'article ci-dessous) qu'on n'ignore pas que les autorités roumaines de Jassy ne peuvent exprimer leurs vrais sentiments de peur de froisser la Russie et de perdre la confiance de ses alliées. Si quelque chose se trame là-bas, ce sera dans la silence qui précède les coups d'Etat.

v. d. St.

Annexe

La Roumanie et l'Entente

Au sujet des conditions dans lesquelles la Roumanie est entrée en guerre, un Roumain nous donne les précisions ci-dessous:

L'intervention de la Roumanie *était en liaison avec les grandes offensives préparées partout à cette époque*. Tant par sa forme que par sa position, son but était un enveloppement de l'aile droite allemande, ce qui devait permettre aux Russes de passer enfin les Carpathes et de descendre dans la plaine hongroise. Je précise: dix jours après notre entrée en guerre nos troupes devaient faire leur jonction avec l'armée russe aux sources de la Bistritza. La huitième division roumaine fut au rendez-vous, elle fut même pendant quelques jours dans une position dangereuse, ayant sa droite en l'air, et les Russes, sur lesquels elle devait s'appuyer, ne firent rien pour y arriver; d'ailleurs ils n'y vinrent jamais. Leur inaction complète, les bulletins russes sont là pour attester, permit aux Austro-Allemands de prélever 29 divisions et de prendre l'offensive en Transylvanie. Notre armée résiste heroiquement pendant 40 jours, inférieure numériquement d'un tiers au commencement, différence qui ne fit qu'augmenter, et inférieure en armement (six mitrailleuses par régiment, les Allemands en ayant 42).

Enfin la suprême bataille s'engagea, d'où le sort de la capitale dépendait. De notre côté, cinq divisions, représentant les restes de neuf, sous les ordres du général Pressan, étaient arrivées en marches forcées de Calarași à Budești, tandis que deux divisions russes étaient détachées auprès des forces roumaines pour prendre part à cette lutte. L'Officier de liaison (lieutenant Gramaticesco) vint leur apporter les ordres du général Pressan leur enjoignant d'avancer et de prendre part à l'action. On lui répondit poliment qu'on devait envoyer cet ordre par la voie du général Sakaroff, qui était à 300 km de là et sans liaison avec ces deux unités, *qui malgré le besoin pressant de renfort, et étant à proximité de l'ennemi, ne s'engagèrent pas*.

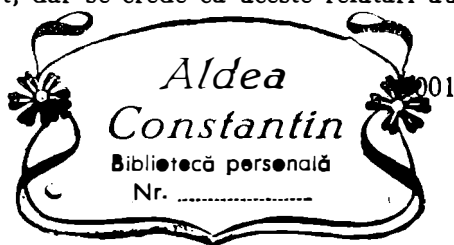
■ Microf. Belgia, r. 34, c 730—733; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Italie, Série non reliée, vol. 4.

Legatia Belgiei
pe lângă Maiestatea Sa regele Italiei

Roma, 19 septembrie 1917

Domnule baron,

Au parvenit la Roma relatări asupra actualelor tendințe ale regelui României și ale unora dintre miniștri săi. Ele reproduc o parte din impresiile pe care ați binevoit să mi le comunicați în 15 curent nr. 6266 cu nr. de ordine 260. Se evită a le considera de necrezut, dar se crede că aceste relatări au o origine tendențioasă.

Contrar a ceea ce s-a petrecut în Franța, cenzura italiană n-a împiedicat publicarea de comentarii critice asupra problemelor României. Ziarele, admitând insuficiența pregătirii militare a acestui aliat nefericit, nu s-au reținut să condamne conduita Rusiei care ar fi putut determina intervenția României în timp oportun, precum și neglijența diplomatică a celorlalte națiuni ale Antantei care au grăbit-o în momentul propriei lor inerții în Macedonia. Criminal este cuvântul care se potrivește atitudinii Aliatilor din Occident în această fază a conflictului, întrucât guvernul de la Paris mai ales, a comis mai mult de o greșală, acceptând declarațiile făcute agenților lui creduli, prin oamenii de stat ruși inapți și vinovați.

Istoria îi va atribui o mare responsabilitate în eșuarea operațiunilor din Orient care trebuiau să-i permită Antantei să lovească călcâiul lui Achile al inamicilor noștri. Antanta, fie oarbă, fie îngăduitoare față de marea sa aliață, a menajat-o în conferințe sau consfătuiri, poate injuste și sentimente inadmisibile. Ea n-a înțeles că unitatea interaliată nu era realizabilă în aceste condiții și că în virtutea chiar a principiilor proclamate de Antantă, ea trebuia să înlăture arbitrarul, coordonând interesele tuturor în limite practice. Nereușind să acționeze astfel, Aliții din Occident, timp de mai bine de doi ani de luptă contra unor dușmani comuni, au rămas în incoerență politică în ceea ce privește definirea propriilor lor interese și valorificarea multiplelor lor posibilități.

Aceste considerații, asupra cărora în Franța și în Anglia nu se cuteza a se insista, constituie aici filozofia „omului de pe stradă” când, după ce și-a citit cotidianul de un bănuț, vorbește de război și declară melancolic că este interminabil.

Pentru a fi imparțial, trebuie notat dezgustul de a discuta responsabilitățile conducătorilor săi în materie de intervenție în Balcani. Promptă în relevarea erorilor politicii franceze, presa, care reprezintă raționamentul oamenilor de vază ca și al micii burghezii, a evitat întotdeauna să critice abținerea Italiei într-o perioadă în care prezența unei armate italiene în Macedonia i-ar fi ajutat extrem de mult pe Aliți și n-ar fi dat naștere la suspiciunile grecilor, cum a făcut-o expediția de la Vallona. Fără îndoială, italienii au acum conștiința mării greșeli pe care au comis-o neintervenind în Balcani în momentele psihologice în care acțiunea lor militară de aici era nu numai justificată, ci și necesară și în condițiile în care ea ar fi dat peste cap multe calcule austro-germane. La fel de bine, dacă nu chiar mai bine decât aliații ei, Italia putea salva Serbia și, în mod sigur Muntele Negru și Albania. Presa italiană îi promise cu entuziasm pe intervenționiștii români. Ea i-a coplesit cu flori și promisiuni și, prin articole ditirambice, ea celebra viitoarea alianță a Romei moderne cu ramura latină grefată de Traian pe pământul Daciei. Ar fi de prisos să reamintim tot ceea ce s-a spus și s-a scris despre fraternitatea italo-română. N-ar rezulta nimic serios. Când sosi momentul de a contribui la efortul aliat care trebuia să ducă la un „risorgimento” al națiunii surori și de a scinda Cvadrupla Alianță inamică chiar în inima Balcanilor, contingentul italian din Macedonia nu era decât o divizie! Italia, mai puțin decât Rusia și Anglia, n-a știut să pareze dezastrul românesc.

Trebuie să ne mirăm atunci de ceea ce se relatează de la Iași și mai ales din regiunile cucerite ale nefericitului Regat? Indiferent care sînt procesele de conștiință pe care le au moldo-valahii, greșelile aliaților lor, mult mai

multe decât ale lor, fac să se verse paharul amărăciunilor lor. Națiunea lor nu are nici măcar speranța neclintită care-i animă pe belgieni, pentru ca să-i dea noi puteri sufletului ei îndurerat. Înconjurat de dușmani mincinoși, într-un teritoriu ocupat și cu prieteni nesiguri altundeva, românul se află părăsit. Dacă ar fi ca rezistența curajoasă a armatei sale să slăbească, n-ar fi surprinzător să-l vezi într-o zi că cedează la ofertele concrete ale primilor veniți mai curînd decât la promisiunile irealizabile ale celorlalți.

Trebuie să spun că această impresie pesimistă nu este generală, dar am observat-o la unele persoane care cunosc bine problemele Orientului Apropiat, precum și genul de bizantinism descris de domnul van Ypersele. Vă va interesa să aflați că ultra intervenționistul prinț Ghica și-a dat demisia din funcția de ministru al României la Roma.

Primiți vă rog, domnule baron, asigurările deosebitei mele considerațiuni.

van den Steen

P.S. În ciuda afinităților de rasă, italienii — chiar și iredentiștii — au tratat întotdeauna pretențiile guvernului domnului Brătianu asupra Banatului sîrbesc și comitatelor riverane Tisei, ca fiind exagerate și irealizabile. Rămîne, cu toate acestea, un viu sentiment de simpatie față de biata Românie și sînt primite cu și mai multă plăcere explicațiile patrioților din această țară (vezi articolul de mai jos), care nu ignoră faptul că autoritățile române de la Iași nu pot să-și exprime sentimentele reale, de frică să nu supere Rusia și să piardă încrederea aliaților lor. Dacă se urzește ceva acolo, aceasta se va face în tăcerea care precede loviturile de stat.

v.d.St.

Anexa

România și Antanta

Referitor la condițiile în care a intrat România în război, un român ne dă precizările de mai jos:

Intervenția României *era legată de marile ofensive pregătite peste tot în acea perioadă*. Atît prin forma sa cît și prin poziția sa, scopul ei era învîluirea aripei drepte germane, ceea ce trebuia să permită rușilor să treacă, în sfîrșit, Carpații și să coboare în cîmpia ungară. Precizez: *la zece zile după intrarea noastră în război, trupele noastre trebuiau să facă joncțiunea cu armata rusă la izvoarele Bistriței*. Divizia a opta română a fost la întîlnire, cîteva zile chiar, ea s-a aflat într-o poziție periculoasă, avînd flancul său drept în aer, iar rușii pe care ea trebuia să se sprijine, n-au făcut nimic ca să ajungă acolo, n-au mai venit deloc. Totala lor inacțiune, buletinele rusești există pentru a o atesta, a permis austro-germanilor să scoată 29 divizii și să se înceapă ofensiva în Transilvania. Armata noastră a rezistat eroic timp de 40 zile, inferioară numeric cu o treime la început, diferență care n-a făcut decât să crească, și inferioară ca armament (cîte șase mitraliere de regiment, germanii avînd 42).

În sfîrșit, a început suprema bătălie de care depindea soarta capitalei. În partea noastră, cinci divizii, reprezentînd rămășițele a nouă, aflate sub ordinea generalului Prezan, au sosit în marșuri forțate la Budești venind de la Călărași în timp ce două divizii rusești au fost detașate pe lîngă forțele românești pentru a lua parte la această luptă. Ofițerul de legătură (locote-

mentul Gramaticescu) le-a adus ordinele generalului Prezan de a înainta și de a participa la acțiune. I s-a răspuns cu politețe că acest ordin trebuia trimis prin generalul Saharov care se afla la 300 km de acolo și fără să aibă legătură cu aceste două unități, care *în ciuda nevoii presante de întăriri și fiind în apropierea inamicului, nu s-au angajat.*

301

1917 septembrie <11>/24, Iași. **Raportul lui G. Boissier către A. Dunant cu privire la situația de pe frontul românesc.**

LÉGATION DE SUISSE EN ROUMANIE

Rapport No. 15

Iași, 24 septembrie 1917

Monsieur le Conseiller fédéral,

D'APRÈS des renseignements que j'ai pu recueillir de bonne source les Allemands concentreraient actuellement des troupes assez importantes en trois endroits du front roumain 10) sur le Sereth, 20) dans la vallée d'Oituz près de Țirgu-Ocna, 30) en Bucovine à la frontière nord de Moldavie. On s'attend à une nouvelle attaque importante d'ici à 2 ou 3 semaines; on suppose que sur le Sereth les Allemands se borneraient à une importante démonstration pour y retenir les divisions roumaines et que la principale attaque se porterait plutôt du côté de Țirgu-Ocna ou de la Bucovine. On me dit que l'armée roumaine a été fortement entamée par les combats très meurtriers de fin juillet et août et qu'actuellement sur le Sereth les tranchées ne sont plus gardées qu'à raison d'un homme par 10 mètres. Si les Allemands disposent de forces et de matériel suffisants, il n'est pas impossible qu'ils réussissent à forcer le front et à envahir la Moldavie, surtout si le concours des Russes reste aussi problématique. Les Allemands usent de toute sorte de stratagème pour corrompre non seulement les Russes auprès desquels leurs tentatives ont déjà donné d'assez brillants résultats, mais les Roumains auprès desquels ils n'ont pas rencontré d'écho jusqu'à présent. Ils lancent journallement dans les tranchées roumaines avec leurs minenwefer la *Gazette de Bucarest* ainsi que toute sorte d'imprimés pour engager les soldats à déposer en terrain neutre le soir entre 5 et 7 heures (heure à laquelle ils ne les bombardent pas) des lettres destinées à leurs familles en Valachie¹ et auxquelles il sera répondu de la même façon. D'autres imprimés les engagent à se rendre, leur promettant qu'ils ne seront pas faits prisonniers, qu'ils seront envoyés dans leurs villages pour travailler à leurs champs, „ainsi que l'ont été tous les soldats roumains faits prisonniers jusqu'à présent“ (sic).

Un certain nombre de désertations s'étant produites à la suite de ces pamphlets, une surveillance rigoureuse est exercée dans les tranchées sur ces journaux et écrits que les soldats ont l'ordre de remettre aux officiers.

Quant à la propagande sur le front russe elle s'exerce avec plus de succès; des pancartes ayant annoncé aux Russes qu'ils trouveraient de la bière en abondance dans les tranchées allemands, les Russes y vont journallement fraterniser avec les Allemands, et y sont en effet largement abreuvés, les Allemands se gardent bien de les faire prisonniers; ils se bornent à les faire

interroger habilement et leur laissent regagner leurs tranchées le soir. En raison de ces faits on a supprimé depuis quelque temps autant que possible toute espèce de communications entre les divisions russes et roumaines de façon à éviter que les premières ne soient renseignées sur les mouvements de troupes et les dispositions de l'armée roumaine. Tel est le concours sur lequel on peut compter sur le front roumain de la part de l'armée russe et tel est le résultat des ordres du jour grandiloquents adressées par Kerensky et le commandement suprême russe aux soldats de la révolution. On m'a raconté d'autre part qu'une grande partie du matériel d'artillerie envoyé par l'Angleterre en Roumanie arrivait saboté à la suite de son transport en Russie; que des officiers anglais arrivés sur le front russe il y a plusieurs mois y avaient retrouvé des quantités de pièces lourdes expédiées plus d'un an auparavant d'Angleterre et qui n'étaient même pas montées. L'Angleterre qui en aurait eu grand besoin à cette époque-là en France s'en privait pour les Russes qui ne se donnaient même pas la peine de les monter pour les utiliser. On peut se rendre compte à ces détails et à tant d'autres de l'animosité qui règne parmi les Alliés à l'égard de la Russie.

Agréez, Monsieur le Conseiller fédéral, les assurances de ma haute considération.

Le Chargé d'Affaires de Suisse
G. Boissier

■ Xerogr. Elveția, pach XXIV/2, fil. 133—135; Archives Fédérales helvétiques, fond 2300, Politische Berichte der Auslandsvertretungen, doss. no. 2.

LEGAȚIA ELVEȚIEI ÎN ROMÂNIA

Raport nr. 15

Iași, 24 septembrie 1917

Domnule consilier federal,

POTRIVIT unor informații pe care le-am putut obține din surse de încredere, germanii ar face în prezent importante concentrări de trupe în trei zone ale frontului românesc: 1. pe Siret, 2. în valea Oituz lângă Tîrgu-Ocna, 3. în Bucovina la frontiera de nord a Moldovei. Se așteaptă un nou atac important peste două sau trei săptămîni; se presupune că pe Siret germanii s-ar mărgini la o importantă demonstrație de forță pentru a reține acolo diviziile române și că atacul de bază s-ar da mai degrabă dinspre Tîrgu-Ocna sau Bucovina. Mi s-a spus că airmata română a fost puternic afectată de luptele sîngeroase de la sfîrșitul lui iulie și august și că în prezent pe Siret tranșeele nu mai sînt păzite decît de un om postat din 10 în 10 m. Dacă germanii dispun de forțe și de material suficient, este posibil să reușească să forțeze frontul și să invadeze Moldova, mai ales dacă concursul rușilor rămîne la fel de problematic. Germanii se folosesc de tot felul de șiretlicuri pentru a-i corupe nu numai pe ruși, pe lângă care tentativele lor au dat deja rezultate strălucite, ci și pe românii în rîndurile cărora nu s-au bucurat pînă acum de succes. Ei lansează zilnic în tranșeele române, cu aruncătoarele lor de mine, *Gazeta Bucureștiului*, ca și tot felul de imprimate, prin care soldații sînt chemați să depună pe teren neutru, seara între 5 și 7 (interval în care nu îi bombardează) scrisori adresate familiilor lor din Valahia¹ și la care vor primi

¹ Teritoriul României care se găsea sub ocupația și administrația Puterilor Centrale.

răspuns în același fel. Alte imprimare îi cheamă să se predea, promițându-le că nu vor fi făcuți prizonieri, că vor fi trimiși în satele lor pentru a-și lucra câmpul, „așa cum s-a făcut cu toți soldații români făcuți prizonieri până acum”.

Pentru că, după primirea acestor imprimare, au avut loc dezertări, în tranșee s-a accentuat supravegherea acestor ziare și imprimare pe care soldații au ordinul să le predea imediat ofițerilor.

În ceea ce privește propaganda pe frontul rus, aceasta se bucură de mai mult succes; în urma unor pancarte care anunțau rușilor că vor găsi bere din belșug în tranșeele germane, rușii se duc zilnic și fraternizează cu nemții; și sînt într-adevăr din belșug adăpați; germanii se feresc să-i facă prizonieri; se limitează la a-i interoga cu abilitate și seara îi lasă să se întoarcă în tranșeele lor. Din această cauză s-a suprimat de cîtva timp, pe cît posibil, orice modalitate de comunicare între diviziile ruse și române, pentru a se evita ca cei dintii să fie informați asupra mișcărilor de trupe și dispozițiilor armatei române. Acesta este ajutorul pe care se poate conta pe frontul românesc din partea armatei ruse și acesta e rezultatul ordinelor de zi bombastice date de Kerensky și de comandamentul suprem rus soldaților revoluției. Mi s-a spus din alte surse că o mare parte din materialul de artilerie trimis de Anglia în România ajunge sabotat în urma trecerii sale prin Rusia; că ofițerii englezi sosiți pe frontul rus acum cîteva luni au găsit acolo cantități mari de piese grele expediate cu mai mult de un an în urmă din Anglia și care nici măcar nu erau montate. Anglia, care ar fi avut atît de mare nevoie de ele în acea perioadă în Franța, s-a lipsit de ele în favoarea rușilor, care nu se oboseau nici măcar să le monteze pentru a le folosi. Ne putem da seama din aceste detalii și din multe altele de înverșunarea Aliaților împotriva Rusiei.

Primiți, domnule consilier federal, asigurările înaltei mele considerații.

Însărcinatul cu afaceri al Elveției
J. Boissier

302

1917 <septembrie 25>/octombrie 8, Washington. **Raportul ministrului Belgiei la Washington, Ede Cartier, adresat baronului Charles de Broqueville, în legătură cu opiniile lui Theodore Roosevelt cu privire la pacea viitoare și situația țărilor beligerante.**

Légation de Belgique
Washington D.C.
No. 2816/546

Washington, D.C., le 8 Octobre 1917

Monsieur le Baron,

MONSIEUR Théodore Roosevelt a pour lui une bonne partie de l'opinion publique.

À ce titre, il me paraît intéressant de vous signaler ses idées sur la paix future, telles qu'il les a exposées dans un grand meeting organisé à New-York par le Comité de Défense Nationale de Maine.

La seule paix possible, „qui établira le règne de la démocratie dans le monde”, sera fondée sur l'effondrement de l'Allemagne et la dissolution de

l'Autriche et de la Turquie. Elle créera une Arménie et une Arabie indépendantes, fera de Constantinople une ville libre et assurera à tout le monde la liberté des détroits.

L'ancien Président propose la formation de grands États indépendants de Pologne et de Finlande; la Pologne s'étendrait sur toute la côte de la Baltique, à laquelle elle a droit; — la Lithuania recevrait une simple autonomie; — les Bohèmes, les Moraves, les Slovaques constitueraient un état tchèque, tandis que les Croates, les Serbes, les Slovènes, orthodoxes, catholiques ou mahométans, seraient réunis en un seul état jugo-slave.

L'Autriche italienne et la Hongrie roumaine retourneraient respectivement à l'Italie et à la Roumanie; l'Alsace-Lorraine reviendrait à la France...¹

Sans attacher d'autre importance à cet exposé, il convient cependant de noter la tendance qu'il y a chez d'excellents esprits à s'occuper maintenant de questions jadis si étrangères à la mentalité américaine.

Vous voudrez bien trouver sous ce pli le compte-rendu² du discours de Monsieur Roosevelt.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances respectueuses de ma plus haute considération.

Ede Cartier

■ Microf. Belgia, r. 34, c. 441—442; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Etats-Unis, Série non reliée, Farde 1917.

Legatia Belgiei
Washington D.C.
Nr. 2816/546

Washington D.C., 8 octombrie 1917

Domnule baron,

DOMNUL Theodore Roosevelt are de partea lui o bună parte a opiniei publice.

Din această cauză mi se pare interesant să vă semnalez ideile sale asupra păcii viitoare, așa cum au fost ele expuse într-un mare miting organizat la New-York de către Comitetul Apărării Naționale din Maine.

Singura pace posibilă, „care va instaura domnia democrației în lume“, va fi fondată pe prăbușirea Germaniei și dezmembrarea Austriei și Turciei. Ea va crea o Armenie și o Arabie independentă, va face din Constantinopol un oraș liber și va asigura tuturor libertatea străimtorilor.

Fostul președinte propune formarea de mari state independente: Polonia și Finlanda; Polonia s-ar întinde pe toată coasta Balticii la care are dreptul; Lituania ar primi o simplă autonomie; boemii, moravii, slovaci ar constitui un stat ceh, în timp ce croații, sârbii, slovenii, ortodocși, catolici sau mahomedani, s-ar reuni într-un singur stat iugoslav.

Austria italiană și Ungaria românească s-ar reîntoarce respectiv la Italia și România; Alsacia — Lorena ar reveni la Franța...¹

¹ Pasajul următor se referă la eventuale reașezări teritoriale la care ar avea dreptul, potrivit autorului documentului, state ca Belgia, Japonia, Anglia, Statele Unite, Argentina, Brazilia, Chile, Ecuador.

Fără a da nici o altă importanță acestui expozeu, este bine totuși de notat tendința care există la oamenii deosebiți, de a se ocupa acum de probleme altădată atât de străine mentalității americane.

Veți găsi în acest plic raportul ² asupra discursului domnului Roosevelt.

Primiți vă rog, domnule baron, asigurările respectuoase ale deosebitei mele considerații.

Ede Cartier

303

1917 octombrie <11>/24, Iași. **Raportul lui M. Ypersele de Strihou către Ch. de Broqueville în legătură cu vizita lui Thomas Masaryk, președintele Consiliului Național cehoslovac, în România și discuțiile purtate cu guvernul român în vederea luptei comune împotriva Austro-Ungariei.**

Légation de Belgique
No. 566/108

Jassy, à 24 Octobre 1917

Monsieur le Baron,

MONSIEUR le Professeur Massaryk, président du Conseil National Tchèque, a passé deux jours à Jassy où il a pris contact avec le Gouvernement roumain au nom des intérêts communs de liberté et de justice que les peuples tchèque et roumain défendent contre la monarchie austro-hongroise.

Sa Majesté le Roi lui a offert un dîner. Il est ensuite parti pour le front d'où il retournera à Pétrograde.

La question de grouper tous les prisonniers tchèques qui sont en Russie, — et ils sont fort nombreux — pour les armer et les envoyer sur le front roumain, où se trouvent déjà les Roumains de Transylvanie, qui s'étaient rendus à la Russie et qui ont été constitués en corps l'été dernier, a été examinée avec Monsieur Massaryk. Aujourd'hui que l'armée russe ne consent plus à se battre, il y a lieu d'envisager la possibilité d'utiliser ailleurs tous les éléments militaires non russes qui se trouvent encore sur le territoire de la nouvelle république. C'est ainsi que la division constituée avec les prisonniers d'origine serbe et les Serbes de Russie, — division qui avait son siège à Odessa, — vient d'être transportée par la voie d'Archangelsk sur un autre théâtre d'opérations.

Au cours de l'entretien que j'ai eu avec Monsieur Massaryk, celui-ci, qui venait d'ailleurs de Pétrograde, redoutait l'éventualité de la prise de cette capitale par les Allemands. Il considérait que les forces germaniques prendraient Reval, après quoi, appuyées sur cette base, elles arrivaient par la Finlande à Pétrograde, qu'elles isoleraient du rest de la Russie sans pour suivre plus loin leurs conquêtes.

Veillez agréer, Monsieur le Baron, les assurances de mon profond respect.

van Ypersele de Strihou

■ Microf. Belgia, r. 12, c. 204—205; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Roumanie, P. 1275, Doss. filmé 883.

² Raportul lipsește din microfilm.

Domnule baron,

DOMNUL profesor Masaryk, președintele Consiliului Național Cehoslovac, a petrecut două zile la Iași, unde a luat contact cu Guvernul român în numele intereselor comune de libertate și dreptate pe care popoarele ceh și român le apără contra Monarhiei austro-ungare.

Maiestatea Sa regele i-a oferit un dineu. El a plecat apoi spre front, de unde se va înapoia la Petrograd.

A fost examinată cu domnul Masaryk problema grupării tuturor prizonierilor cehi care sînt în Rusia — și sînt foarte mulți — pentru a-i înarma și a-i trimite pe frontul românesc, unde se află deja românii din Transilvania care au fost duși în Rusia, unde au constituit un corp vara trecută. Acum, că armata rusă nu mai vrea să lupte, este cazul de a avea în vedere posibilitatea de a utiliza altfel toate forțele militare neruse care se mai găsesc pe teritoriul noii republici. Astfel divizia constituită din prizonieri de origine sîrbă și sîrbi din Rusia — divizie care își avea sediul la Odesa — urmează să fie transportată pe ruta Arhanghelsk spre un alt teatru de operațiuni.

În cursul întrevederii pe care am avut-o cu domnul Masaryk acesta care venea, de altfel, de la Petrograd, se temea de eventualitatea luării acestei capitale de către germani. El considera că forțele germane vor lua Revalul după care, sprijinindu-se pe această bază, ele vor ajunge prin Finlanda la Petrograd pe care-l vor izola de restul Rusiei fără a-și continua mai departe cuceririle.

Primiți vă rog, domnule baron, asigurările profundului meu respect.
van Ypersele de Strihou

304

1917 octombrie 31/(noiembrie 13), Petersburg. **Protestul lui Th. Masaryk — expus în ședința Comitetului Executiv al Sovietului de Deputați ai muncitorilor și soldaților din Petersburg — împotriva faptului că în instrucțiunile pentru Conferința reprezentanților democrației de la Paris nu se spune nimic despre dreptul la autodeterminare al cehilor, slovacilor, românilor și slavilor din sud din Austro-Ungaria.**

Utro Rossij, 31. Oktober 1917

Ein Protest des Professors Masaryk

DER Präsident des techechoslovakischen Nationalrates Prof. Masaryk hat an das Zentralexekutivkomitee der Arbeiter und Soldatendeputiertenräte in Petersburg folgenden Protest gerichtet:

Genossen! Erst auf der Reise aus Rumänien erhielt ich den vollen Text eurer Instruktion (für Skobelew als Vertreter der Demokratie auf der Pariser Konferenz). In der Instruktion sind die Grundlagen der zukünftigen Organisation der ganzen Welt, indirekt auch unseres Volkes enthalten. Folglich habe ich das Recht, mich darüber zu äussern. Ich habe auch die Pflicht,

weil sie gegen die von der russischen Revolution angenommenen Prinzipien der Selbstbestimmung der Völker und gegen die Demokratie verstossen.

Die Instruktion hält sich eigentlich an die Prinzipien der Selbstbestimmung der Völker, verlangt die Autonomie der Dobrudscha, wo eine Viertel Million Türken lebt, sie schweigt aber über die Tschechen und Slovaken die zehn Millionen zählen! Das Volk Huss und Komenskys, ein Volk, das nicht weniger Kultur hat als seine Bedrücker, wurde vergessen! Vergessen wurden die österreichischen Rumänen über drei Millionen und die Südslawen, fast sechs Millionen. Zu gleicher Zeit wird Bosnien und die Herzegowina, ein Teil des südslawischen Volkes, von seinem Volke getrennt.

Das Prinzip der Selbstbestimmung hat nicht nur die Freiheit, sondern auch die Vereinigung der Völker im Auge. Hier widerspricht die Instruktion scharf den Interessen einer ganzen Reihe von Völkern, der Polen, der Tschechoslowaken, der Rumänen, der Südslawen, der Italiener. Auf diese Weise erkennt die Instruktion nur in Worten das Selbstbestimmungsrecht der Völker an. In der Tat aber erkennt sie die Bestimmung der Völker nur durch die verhandelnden Staaten an. Dadurch nimmt sie die deutsche Anschauung auf die vorangehende Bedeutung des Staates gegenüber der Nationalität an. Darin besteht auch die Grundanschauung des deutschen Imperialismus der sich sogar mit der sozialistischen Lehre über den Staat hauptsächlich mit der Lehre von Engels und Marx in Widerspruch befindet. Das entspricht auch der deutschen absolutistischen Bestimmung des Begriffs der Autonomie als eines vom Staate geschenkten Rechtes. Der demokratische Begriff der Autonomie, der den freien Völkern Westeuropas eigen ist, erkennt das Recht selbstständiger Korporationen neben und ausser dem Staate an.

Die Instruktion anerkennt in dieser Form nicht das Recht der Völker. Sie vergisst, dass die Nationalität an sich sozial ist, wie auch ein geknechtetes Volk auf die Stufe einer billigen Arbeiterklasse herabsinkt. Daher erkennen auch die Sozialisten aller Länder die Nationalität an. Nur die Scheidemanns¹ und Bauer² neigen ...³“.

■ Microf. R. P. Ungară, r. 74, c. 40—43; Magyar Országos Levéltár Polgári Kori Közpon-ti Kormány hatóságok Levéltárai („K“ szekció) Miniszterelnökségi Levéltár. Miniszterelnökség. K 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1917, poz. XII, f. nr.

⟨Ziarul⟩ Utro Rossij, 31 octombrie 1917

Un protest al profesorului Masaryk

PREȘEDINTELE Consiliului Național Cehoslovac, profesorul Masaryk, a înaintat următorul protest Comitetului Central Executiv al Sovietelor de Deputați ai Muncitorilor și Soldaților din Petrograd:

„Tovarăși! De-abia în timpul călătoriei în România am primit textul complet al instrucțiunii voastre (pentru Skobelev ca reprezentant al democrației la Conferința de la Paris). Instrucțiunea cuprinde principiile viitoarei organizări a lumii, indirect și ale poporului nostru. Ca urmare, am dreptul de a mă pronunța în această problemă. Am chiar datoria, pentru că aceste principii contrazic principiile adoptate de revoluția rusă: de autodeterminare a popoarelor și a democrației.

Instrucțiunea anunță, de fapt, dreptul la autodeterminare al popoarelor, cere autonomia Dobrogei, unde locuiesc 1/4 de milion de turci, dar nu spune nimic despre cele 10 milioane de cehi și slovaci. Poporul lui Huss și Komensky, un popor care nu are mai puțină cultură decât asupritorii săi, a fost uitat. Uitate au fost și cele 3 milioane români din Austro-Ungaria și aproape 6 milioane slavi din sud. În același timp, Bosnia și Herțegovina, o parte a poporului slav din sud, este despărțită de poporul căruia îi aparține.

Principiul autodeterminării nu are în vedere numai libertatea, ci și unirea popoarelor. Aici instrucțiunea este în contradicție cu interesele mai multor popoare: polonezi, cehoslovaci, români, slavii de sud și italieni. În acest fel, instrucțiunea nu recunoaște decât prin cuvinte principiul autodeterminării. În realitate, nu recunoaște decât determinarea popoarelor prin statele care deliberază. Prin aceasta preia concepția germană despre primordialitatea statului față de naționalitate. Aceasta este concepția de bază a imperialismului german, care se află în contradicție chiar și cu învățătura socialistă despre stat, dar mai ales cu învățătura lui Marx și Engels. Aceasta corespunde și termenului absolutist german despre autonomie, ca un drept dăruit de stat. Noțiunea democratică a autonomiei, care este proprie popoarelor libere din vestul Europei, recunoaște dreptul corporațiilor independente pe lângă și în afara statului.

Astfel instrucțiunea nu recunoaște dreptul popoarelor. Ea uită că naționalitatea în sine este socială, precum și că un popor subjugat decade pe treapta unei clase muncitoare. De aceea și socialiștii din toate țările recunosc naționalitatea. Numai oameni ca Scheidemann¹ și Bauer² înclină ...³.

305

1917 octombrie, Comandamentul Suprem al armatei germane. **Raportul șefului Statului Major austro-ungar către O. Czernin, privind situația pe frontul de răsărit.**

K.u.k. Armeoberkommando
Op. Geh. Nr. 413

Chef des Generalstabes

Über die Lage (VI) östlicher Kriegsschauplatz

BEI der H. Gr. G F M. von Mackensen, H F. G O Erz. Joseph, der H G. G O. v. Böhm-Ermolli, von Linsingen und von Woyrsch fanden keine grösseren Kampfhandlungen statt. Vereinzelte Angriffsversuche der Russen und Rumänen wurden jedesmal abgewiesen. So ein kräftiger, gut vorbereiteter Angriff am 17./9. nordöstl. von Iresci und ein feindlicher Angriff am 19./9. bei Solka, die schon in unserem Feuer scheiterten.

Bei einem am 18./9. geführten rumänischen Angriff nächst, Grosesci gelang es dem Feind, an einer kleinen Stelle in unsere Gräben einzudringen, er wurde

^{1, 2} Philipp Scheidemann și Gustav Bauer, social-democrați germani, cu vederi de stînga în problema națională.

³ Finalul textului lipsește din microfilm.

im Gegenstoss restlos wieder hinausgeworfen. Eine Wiederholung dieses feindlichen Angriffes am 30./9. blieb erfolglos.

Eine *wohlgelungene Unternehmung* am 3./10. führte uns in den *Besitz des Ortes Obermilleschoutz* (südöstl. von Radautz). Der Ort wurde in die Front einbezogen und gegen feindliche Wiedereroberungsversuche am 3., 4. und 5./10. behauptet.

Am 6./10. griffen die Russen unsere Front westl. von Sereth an. Der Angriff wurde grösstenteils im Nahkampf unter beträchtlichen Feindverlusten abgewiesen, nur beim Orte *Waschkoutz* drang der Feind vorübergehend in unsere Stellungen ein. Der Gegenangriff österreich-ungarischer und deutscher Truppen führte uns bald wieder in den vollen Besitz der alten Linie. Bei Säuberung des Gefechtsfeldes wurde die Leiche eines russischen Obersten geborgen; zahlreiche verwundete und unverwundete Russen wurden eingebracht. Die eigenen Verluste waren bedeutend ...¹.

■ Microf. Austria, r.7, c. 463; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K 500, Liasse XLVII/2 b.

Comandamentul Suprem al Armatei
austro-ungare
Secret Nr. 413

Şeful Statului Major

Asupra situației pe frontul de răsărit (VI)

LA Grupul de Armate condus de general-feldmareşalul von Mackensen, la armata operativă a generalului-colonel arhiducele Joseph, la grupul de armate al generalilor-colonei von Böhm-Ermolli, von Linsingen şi von Woyrsch n-au avut loc acţiuni mai mari de luptă. Încercările izolate de atac ale ruşilor şi românilor au fost respinse de fiecare dată. Astfel a eşuat, în focurile noastre la 17 septembrie, la nord-est de Ireşti, un puternic atac, bine pregătit şi un atac al inamicului din 19 septembrie la Solca.

La un atac dat de români la 18 septembrie în apropiere de Groşeşti i-a reuşit inamicului pătrunderea, pe o distanţă mică, în tranşeele noastre; în contraatac el a fost aruncat afară. O reluare a acestui atac inamic la 30 septembrie a rămas fără rezultat.

O acţiune pe deplin reuşită ne-a pus, la 3 octombrie, în posesia localităţii *Milişăuţii de Sus* (la sud-est de Rădăuţi). Localitatea a fost inclusă în front şi s-a apărat contra încercărilor de recucerire ale inamicului din 3, 4 şi 5 octombrie.

La 6 octombrie ruşii au atacat frontul nostru la vest de Siret. Atacul a fost în cea mai mare parte respins, cu pierderi considerabile ale inamicului; numai în localitatea *Văscăuţi* inamicul a pătruns temporar în poziţiile noastre. Contraatacul trupelor austro-ungare şi germane ne-a pus pe noi din nou în deplină posesie a vechii linii. La curăţirea cîmpului de luptă a fost luat cadavruul unui colonel rus; au fost aduşi numeroşi ruşi răniţi şi nerăniţi. Pierderile proprii au fost însemnate. ...¹.

¹ Despre atacul germanilor din 21 septembrie de la Iacobeni.

1917 noiembrie <7>/20, Paris. Nota Statului Major General al armatei franceze, Grupa de înaintare, Biroul 3 A, întocmită pentru ministrul de război și președintele Consiliului de Miniștri francez, Georges Clemenceau, în legătură cu situația din România și evenimentele din Rusia.

Etat-Major Général de l'Armée
Groupe de l'Avant
3e Bureau A
Secret

Paris, le 20 Novembre 1917

Note

pour le Ministre de la Guerre, Président du Conseil

PAR deux télégrammes des 18 et 19 Novembre ci-jointes, ¹ le Chef de la Mission Militaire Française en Roumanie appelle l'attention sur la situation très grave où les derniers événements de Russie placent la Roumanie. Il estime que l'interruption des communications avec Pétrograd permet de penser que les Bolchevikis et le Gouvernement Provisoire traitent actuellement avec l'ennemi d'une paix séparée dont la conclusion amènerait en Roumanie la catastrophe finale, et il suggère que, pour éviter l'irréparable, il faut que les Puissances Alliées prennent immédiatement parti contre les bolchevikis par une démarche solennelle et concertée de mise en demeure.

L'opinion du Général Berthelot quant aux possibilités de paix séparée qu'il redoute et quant aux catastrophes qu'il envisage en Roumanie comme conséquences de la conclusion d'une telle paix, paraît empreinte d'un certain pessimisme, qui caractérise depuis longtemps l'état d'esprit des dirigeants roumains. Il paraît nécessaire d'inviter le Général Berthelot à réconforter, dans toute la mesure du possible, le Gouvernement et le Haut Commandement roumains, auxquels il serait bon d'exposer qu'aucun indice ne permet actuellement de conclure formellement à la signature prochaine d'une paix séparée ni à la trahison totale de la Russie.

En revanche, la suggestion relative à une démarche comminatoire des Puissances Alliées à l'égard des éléments maximalistes, qui semblent actuellement détenir le pouvoir, doit être retenue, et il y aurait intérêt à ce que cette démarche fût faite *sans aucun délai* dans la forme la plus énergique possible.

Au surplus, une semblable démarche ne constitue qu'un élément du plan d'ensemble qu'il paraît indispensable d'arrêter d'un commun accord à l'égard de la Russie, d'une part pour assurer la préservation des intérêts considérables que les Alliés, et la France en particulier, possèdent en Russie, d'autre part, pour déterminer la ligne de conduite à suivre dans le cas où les appréhensions manifestées par le Général Berthelot, au sujet de la conclusion d'une paix séparée viendraient à se vérifier.

Dès le début du mois d'Octobre, l'État Major de l'Armée avait examiné ce double problème dans ses lignes les plus générales. Les résultats de cette étude, dont la documentation est forcément incomplète, sont résumés dans la note ci-jointe.

Cette Note envisage successivement:

1. Les moyens à employer pour restaurer, dans la mesure du possible, la puissance militaire de la Russie.

2. Les mesures à prendre pour sauvegarder dès à présent et en tout état de cause les intérêts des Alliés en Russie *, l'ensemble de ces mesures devant constituer une sorte d'assurance contre une défaillance totale de la Russie.

3. Les conditions dans lesquelles la Coalition devrait utiliser la trahison russe dans le cas où malgré l'adoption des mesures précédentes, il n'aurait pas été possible de l'éviter.

Si Monsieur le Président du Conseil approuve les conclusions de la présente note, le travail ci-joint pourrait être adressé au Département des Affaires Etrangères auquel il appartient de lui donner la suite pratique qu'il peut comporter.

■ Microf. Franța, r. 176, c. 28—30; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N 3173.

Statul Major General al Armatei
Grupa de Înaintare
Biroul 3 A
Secret

Paris, 20 noiembrie 1917

Notă
pentru ministrul de război, președintele Consiliului

PRIN cele două telegrame, din 18 și 19 noiembrie, alăturate, ¹ șeful Misiunii Militare franceze în România atrage atenția asupra situației foarte grave în care se află România, ca urmare a ultimelor evenimente din Rusia. El consideră că întreruperea comunicațiilor cu Petrogradul permite să se creadă că bolșevicii și Guvernul Provizoriu tratează actualmente cu dușmanul o pace separată, a cărei încheiere ar aduce în România catastrofa finală, și sugerează că, pentru a evita ireparabilul, trebuie ca Puterile Aliate să ia imediat poziție contra bolșevicilor printr-un avertisment oficial și concertat.

Opinia generalului Berthelot referitoare la posibilitățile de pace separată, de care el se teme, și referitoare la catastrofele pe care el le prevede în România drept consecințe ale încheierii unei astfel de păci, pare pătrunsă de un anumit pesimism care caracterizează de mult timp starea de spirit a conducătorilor români. Pare necesar de a-l invita pe generalul Berthelot să încurajeze, cât mai mult posibil, Guvernul român și Înaltul Comandament român, cărora ar fi bine să li se arate că nici un indiciu nu permite în momentul de față să se convină oficial asupra semnării apropiate a unei păci separate, nici asupra trădării totale a Rusiei.

În schimb, sugestia referitoare la un demers ultimativ al Puterilor Aliate față de elementele maximaliste, care se pare că dețin actualmente

* Une étude entreprise avec des personnalités au courant des affaires de Russie a permis de conclure que l'ensemble de ces intérêts pouvait être garanti par les revenus des grands services et du domaine de l'État, sans porter une entrave absolue au développement économique de la Russie dans l'avenir.

¹ Telegrammele din 18 și 19 noiembrie lipsesc din microfilm.

puterea, trebuie să fie reținută și ar fi în interesul nostru ca acest demers să fie făcut *fără nici o amânare* în modul cel mai energic posibil.

Pe lângă aceasta, un asemenea demers nu constituie decât un element al planului de ansamblu care pare că este absolut necesar să fie hotărât de comun acord în privința Rusiei, pe de o parte, pentru a asigura păstrarea intereselor considerabile pe care Aliații, și Franța în special, le au în Rusia, iar pe de altă parte, pentru a determina orientarea în cazul în care temerile manifestate de generalul Berthelot în legătură cu încheierea unei păci separate s-ar adevăra.

De la începutul lunii octombrie, Statul Major al Armatei a examinat această dublă problemă în liniile sale cele mai generale. Rezultatele acestui studiu, a cărui documentație este, prin forța lucrurilor, incompletă, sînt rezumate în nota anexată.

Această notă vizează succesiv:

1. Mijloacele care urmează a fi folosite pentru a reface, în măsura posibilului, puterea militară a Rusiei.

2. Măsurile care urmează a fi luate pentru a apăra încă de acum și în orice împrejurare interesele Aliaților în Rusia *, ansamblul acestor măsuri trebuind să constituie un fel de asigurare contra slăbiciunii totale a Rusiei.

3. Condițiile în care Coaliția ar trebui să folosească trădarea rusă în cazul în care, în ciuda adoptării măsurilor precedente, nu ar putea fi posibilă evitarea ei.

Dacă domnul președinte al Consiliului aprobă concluziile prezentei note, lucrarea alăturată ar putea fi adresată Departamentului Afacerilor Externe, căruia îi revine competența de a o pune în practică așa cum este necesar.

307

1917 noiembrie 9/22, <Londra>. Telegrama adresată de Foreign Office lui G. Barclay, prin care se transmite mesajul regelui Angliei pentru regele României, mesaj care exprimă sentimentele de simpatie și admirație pentru lupta și rezistența poporului român, dîndu-se totodată asigurări de sprijin financiar și militar din partea Aliaților.

Circulated to the King and the War cabinet ¹

Cypher telegram to Sir G. Barclay (Jassy)

Foreign Office, November 22, 1917, 2,30 p.m.

No. 452

Urgent

PLEASE deliver following from the king ² to the king ³ of Roumania.
Begins:

„I never received a telegram from you at the end of October, but you may be sure that my fullest sympathy goes out to you in this time of trial

* Un studiu întreprins cu ajutorul unor personalități la curent cu problemele Rusiei a permis să se tragă concluzia că ansamblul acestor interese ar putea fi garantat prin veniturile din mari servicii și din domeniul de stat, fără a pune obstacole nete în calea dezvoltării economice a Rusiei în viitor.

and that my admiration for the heroic and steadfast resistance of your army, in the face of unexampled difficulties and discouragements is unbounded. I beg of you not to lose heart in this dark hour. My Government are doing all they can, in conjunction with their Allies, to provide financial and material assistance and I feel that we may yet hope to see your gallant army taking a glorious part in victorious operations against the common enemy.

The Allies rely on the example so nobly set by you and your people to save the liberties of Europe on the Eastern front. We shall not abandon you, but do all in our power to alleviate your position“..

■ Microf. Anglia, r. 257; Public Record Office, London, Foreign Office, Political, (F. O. 371) Balkans vol. 2892 f. 379.

Prezentată regelui și la cabinetul de război ¹

Telegramă cifrată către Sir G. Barclay (Iași)

Foreign Office, 22 noiembrie 1917., 2,30 p.m.

Nr. 452

Urgent

VĂ rog să transmiteți din partea regelui ² următoarele regelui ³ României. Începe:

„Nu am primit nici o telegramă de la Dumneavoastră la sfârșitul lui octombrie, dar puteți fi sigur că întreaga mea simpatie se îndreaptă către Dumneavoastră în aceste clipe de grea încercare și că am o nemărginită admirație față de rezistența eroică și fermă a armatei Dumneavoastră care a avut de înfruntat greutăți și descurajări fără seamăn. Vă rog să nu vă pierdeți curajul în acest ceas de cumpănă. Guvernul meu face tot ce-i stă în putință, împreună cu Aliații, pentru a vă asigura asistență financiară și materială și am sentimentul că mai putem încă spera ca viteaza Dumneavoastră armată să participe în mod glorios la operațiuni victorioase împotriva inamicului comun.

Aliații se bazează pe exemplul atât de nobil dat de Dumneavoastră și de poporul Dumneavoastră pentru a salva libertățile Europei pe frontul răsăritean. Nu vă vom abandona, ci vom face tot ceea ce ne stă în putere pentru a vă ușura situația“.

¹ Grup restrâns format din membrii guvernului implicați în efortul și producția de război.

² George al V-lea.

³ Ferdinand.

1917 noiembrie <10>/23, Paris. Telegrama secretă a lui G. Clemenceau adresată generalului H. M. Berthelot, prin care îi comunică necesitatea orientării hotărîrilor Guvernului și ale Comandamentului român ca, în cazul în care evenimentele fac inevitabilă abandonarea teritoriului român, armata română — pe care o consideră o forță de valoare, care s-a afirmat strălucit — să continue să lupte în Basarabia și în zona Donețului.

Ministère de la Guerre
Etat-Major Général de l'Armée
Groupe de l'avant
3e Bureau A
Secret

Duplicata
Paris, le 23 Novembre 1917

Télégramme

Président du Conseil,
Ministre de la Guerre,
à Chef Mission Militaire Française
Grand Quartier Général

No. 11.415 BS/3.

RÉPONSE aux télégrammes 905—910 du 19 et 927—930 du 23 Novembre.

Primo. Le Gouvernement français mesure toute la gravité de la situation qui résulterait pour la Roumanie d'une défection totale de la Russie. Mais il estime qu'il ne saurait être question de désarmer l'armée roumaine et de la licencier.

Secundo. Cette armée, reconstituée au prix de tant d'efforts, et dont la valeur s'est déjà si heureusement affirmée, représente une force que la Roumanie ne peut dissoudre sans sacrifier son avenir et proclamer son impuissance aux yeux de l'ennemi.

Tertio. Si les événements rendent inévitable l'abandon momentané du territoire roumain, l'armée roumaine devra poursuivre la lutte en Bessarabie et dans les territoires du Donetz, y renforcer le noyau des contingents que l'impulsion de chefs comme Kaledine maintient dans le devoir et leur apporter un concours qui peut être décisif pour les destinées de la Roumanie.

Quarto. Il importe d'orienter dans ce sens les résolutions du Gouvernement et du Commandement roumains et d'user pour raffermir leurs espérances et soutenir leur moral, de la haute autorité que vous donnent vos services éminents.

Quinto. La Roumanie peut être assurée que sa cause reste sacrée aux yeux des alliés. Leur premier soin lors de la Conférence interalliée qui se réunira le 29 Novembre, sera d'arrêter dans le sens le plus favorable aux intérêts roumains les décisions énergiques que comporte la situation sur le front oriental.

Sexto. Sans attendre l'action concertée qui doit en résulter, le Gouvernement français, par télégramme No 11391 BS/3 qui vous a été communiqué, a déjà signifié nettement qu'il ne reconnaîtrait en Russie aucun pouvoir capable de pactiser avec l'ennemi.

(Signé) Clemenceau

■ Microf. Franța, r. 175, c. 946—947; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée 16 N 2995

Telegramă

Președintele Consiliului
Ministrul de Război
către
Șeful Misiunii Militare franceze
Marele Cartier General român

Nr. 11 415 BS/3

RĂSPUNS la telegramele 905—910 din 19 și 927—930 din 23 noiembrie.

Primo. Guvernul francez apreciază că situația României ar deveni deosebit de gravă în cazul în care ar fi abandonată total de Rusia. Dar consideră că nu poate fi vorba de dezarmarea armatei române sau de desființarea ei.

Secundo. Această armată, reconstituită cu prețul atîtor eforturi și a cărei valoare s-a afirmat deja atît de strălucit, reprezintă o forță la care România nu poate renunța fără a-și sacrifica viitorul și fără a-și recunoaște neputința în fața dușmanului.

Tertio. Dacă evenimentele fac inevitabilă abandonarea temporară a teritoriului român, armata română va trebui să-și continue lupta în Basarabia și în zona Donețului, să întărească aici acel nucleu de forțe pe care autoritatea unor comandanți cum este Kaledin le menține sub ordine și să le aducă un sprijin care poate fi decisiv pentru destinele României.

Quarto. Este necesar ca hotărârile guvernului și Comandamentului român să fie dirijate în acest sens și să se uzeze de înalta autoritate pe care v-o conferă excelentele dv. servicii, pentru a le întări speranțele și a le susține moralul.

Quinto. România poate fi asigurată că în ochii Aliaților cauza sa rămîne sacră. Prima lor grijă la Conferința interaliată, care se va reuni la 29 noiembrie, va fi să se adopte, în sensul cel mai favorabil intereselor române, hotărârile energice pe care le reclamă situația pe frontul oriental.

Sexto. Fără a aștepta acțiunea coordonată care trebuie să rezulte din aceasta, guvernul francez, prin telegrama nr. 11 391 BS/3 care v-a fost comunicată, a făcut cunoscut deja, în mod clar, că nu va recunoaște în Rusia nici o putere în stare de a pactiza cu dușmanul.

(semnat) Clemenceau

1917 <noiembrie 18>/decembrie 1, <Londra>. Telegrama trimisă de Foreign Office către G. Barclay, prin care i se face cunoscut că Guvernul francez este împotriva dezmembrării armatei române, indicându-i-se, totodată, să dea asigurări României că Aliații consideră sacră cauza ei.

Foreign Office

December 1, 1917

Telegram No. 476

Repeat to Petrograd

FRENCH Government have telegraphed to head of French Military Mission in Romania in the sense that while appreciating gravity of situation French Government consider there can be no question of disbanding Roumanian Army. To dissolve a force which has been reconstituted with such success would be to sacrifice the future of Roumania. If the Army is obliged temporarily to evacuate Roumanian territory it should continue to struggle in Bessarabia and in the Donetz region and there reinforce the nucleus of the forces which are grouping round Kaledin.

Roumania is to be assured that her cause will be regarded as sacred by the Allies. The first aim of the Paris Conference will be to take decisions necessitated by the situation on the Eastern front with every regard to Roumanian interests.

French Gouvernement have already clearly stated that they will not recognise any power in Russia which has dealings with the enemy.

■ Microf. Anglia, r. 257; Public Record Office, London, Foreign Office General Correspondence, (F.O. 371), Balkans vol. 2892 f. 401.

Foreign Office

1 Decembrie 1917

Telegrama nr. 476

Repetat la Petrograd

GUVERNUL francez a telegrafiat șefului Misiunii militare franceze din România în sensul că, apreciind gravitatea situației, Guvernul francez consideră că nu poate fi vorba de lăsarea la vatră a armatei române. A dizolva o forță care a fost reconstituită cu succes ar însemna să sacrifice viitorul României. Dacă armata este obligată, pentru un timp, să evacueze teritoriul român, ea ar trebui să continue lupta în Basarabia și în regiunea Donețului și să întărească acolo nucleul forțelor care se grupează în jurul lui Kaledin.

România trebuie asigurată că Aliații vor socoti cauza ei drept sacră. Primul țel al Conferinței de la Paris va fi acela de a lua decizii impuse de situația de pe frontul răsăritean cu toată grija pentru interesele românești.

Guvernul francez a și declarat în mod clar că el nu va recunoaște nici o putere în Rusia care face tranzacții cu inamicul.

1917 <noiembrie 24>/decembrie 7, Washington. **Raportul ambasadorului britanic la Washington, Sir Cecil Spring Rice, către Foreign-Office în legătură cu mesajul adresat regelui României de W. Wilson.**

British Embassy
Washington
No. 714

December 7th, 1917

Sir,

THE Official Bulletin of December 3rd contains the text of the following message from the President to the king of Roumania:

„The people of the United States have watched with feelings of warmest sympathy and admiration the courageous struggle of your Majesty and the people of Roumania to preserve from the domination of German militarism their national integrity and freedom. The Government of the United States is determined to continue to assist Romania in this struggle.

At the same time I wish to assure your Majesty that the United States will support Roumania after the war to the best of its ability and that, in any final negotiations for peace, it will use its constant efforts to see to it that the integrity of Roumania as a free and independent nation is adequately safeguarded“.

I have the honour to be with the highest respect, Sir, your most obedient, humble servant,

Cecil Spring Rice

■ Microf. Anglia, r. 258; Public Record Office London, Foreign Office, General Correspondence, (F.O. 371), Balkans, Greece, vol. 2892, f. 573.

Ambasada Britanică
Washington
Nr. 714

7 decembrie 1917

Domnule,

BULETINUL Oficial din 3 decembrie conține textul următorului mesaj al președintelui către regele României:

„Cetățenii Statelor Unite au urmărit cu sentimente de cea mai caldă simpatie și admirație lupta curajoasă a Maiestății Voastre și a poporului român pentru a feri de dominația militarismului german integritatea țării și libertatea națională. Guvernul Statelor Unite este hotărât să continue a-i da ajutor României în această luptă.

În același timp, doresc să asigur pe Maiestatea Voastră că Statele Unite vor sprijini România și după război, cât le va sta în putință și că, în orice negocieri finale de pace, vor depune eforturi susținute pentru ca integritatea României ca națiune liberă și independentă să fie în mod adecvat salvărdată“.

Am onoarea a fi cu cel mai deosebit respect, domnule, al dv. plecat și supus servitor,

Cecil Spring Rice

1917 <noiembrie 30>/decembrie 13, <Londra>. Scrisoarea adresată de R. Graham de la Foreign Office președintelui Comitetului Executiv al Comitetului Național român din America, dr. Epaminonda Lucaciu, în care reproduce pasajul din discursul secretarului de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, lordul James Arthur Balfour, referitor la drepturile românilor.

Copy
Sir,

December 13th, 1917

IN reply to your letter of November 14 th last, relative to Mr. Secretary Belfour's speech in the House of Commons on November 6th last, I am directed by Mr. Balfour to inform you that the speech in question was not correctly reported in the „New York Times“, the following being the correct version of the passage referred to in your letter, as printed in the Official Report of Parliamentary Debates:

„What is there Imperialistic in desiring to see an independent Poland? What is there Imperialistic in wishing to see Armenia freed from Turkey, or Alsace-Lorraine restored to France?

What is there Imperialistic in saying that Italy should have the restoration of her own soil, should embrace those of her own race, of her own tongue, and of her own civilization? What is there Imperialistic in saying that the Roumanians should be under the Roumanian flag? What is there Imperialistic in desiring to see that the Serbian community should again be a great, a flourishing, and a united Power?”

I am Sir Your most obedient, humble servant,

(signed) R. Graham

■ Microf. Anglia, r. 258; Public Record Office London, Foreign Office, General Correspondence, (FO 371) Balkans, Greece, vol. 2895, f. 218.

Copie
Domnule,

13 decembrie 1917

CA răspuns la scrisoarea dv. din 14 noiembrie referitoare la discursul domnului secretar Balfour, ținut în Camera Comunelor la 6 noiembrie, sînt însărcinat de domnul Balfour să vă informez că respectivul discurs nu a fost corect reprodus în „New York Times“, versiunea corectă a pasajului la care vă referiți în scrisoarea dv., așa cum a fost tipărită în proces-verbal oficial al dezbaterilor parlamentare fiind următoarea:

„Ce este imperialist în a dori să vezi o Polonie independentă? Ce este imperialist în a dori să vezi o Armenie eliberată de sub Turcia, sau Alsacia-Lorena restituită Franței?

Ce este imperialist în a spune că Italiei trebuie să i se restituie propriul său teritoriu, să-i cuprindă pe cei de același neam, limbă și civilizație cu ea? Ce este imperialist în a spune că românii trebuie să se afle sub drapelul româ-

nesc? Ce este imperialist, în a dori să vezi ca din nou comunitatea sîrbă să fie o putere mare, înfloritoare și unită?”

Sînt, domnule, al dv. supus și plecat servitor,

(semnat) R. Graham

312

1917 decembrie <1>/14, Iași. **Raportul politic al lui G. Boissier către A. Dunant, referitor la negocierile în vederea armistițiului.**

Légation de Suisse en Roumanie

Jassy, le 14 Décembre 1917

No. 18

III. A. 2

Monsieur le Conseiller Fédéral,

BIEN que les conditions de l'armistice intervenu entre les Armées Russe et Roumaine du front roumain et les Armées des Puissances Centrales vous soient sans doute connues, j'ai l'honneur de vous en remettre sous ce pli le texte intégral tel qu'il m'a été communiqué par le Ministère royal des Affaires Etrangères.

Je n'ai pas grande chose à ajouter à mon rapport no. 17 expédié le 6 de ce mois sinon que depuis le premier moment de stupeur provoquée par les propositions d'armistice, les esprits se sont un peu ressaisis et que l'on envisage avec plus de calme la situation causée à la Roumanie par les derniers événements.

Il est certain que, quel que soit le reproche qu'on puisse adresser aux armées de ce front d'avoir agi peut-être avec trop de précipitation, la Roumanie ne pouvait guère ne pas s'associer à la demande d'armistice formulée par l'Armée russe au risque de se trouver, comme je vous l'ai déjà écrit, entre l'ennemi et des Alliés qui n'en valaient guère mieux. Il se confirme de plus en plus que le Général en chef, commandant les armées russes sur ce front, a cru devoir prendre l'initiative des propositions d'armistice pour en assurer la direction et l'enlever aux éléments bolchéviques qui avaient commencé à négocier pour leur propre compte et dans les différentes armées du front avec l'ennemi; pendant que ces négociations se poursuivaient séparément, sont intervenus la destitution du généralissime Dukhounine, puis son assassinat et différentes menaces au Général Tcherbatcheff de déclencher une sorte de guerre civile dans le pays; c'est pour parer dans la mesure du possible à ces dernières menaces, pour éviter la désorganisation complète de ses armées sur le front roumain que le Général Tcherbatcheff s'est décidé, malgré une décision contraire prise trois jours auparavant, à prendre lui-même l'initiative des négociations d'armistice, espérant par là gagner du temps et pouvoir aviser d'accord avec les Alliés et suivant les événements du front russe, à d'autres mesures éventuelles. En ne s'associant pas à ces négociations, l'Armée roumaine se serait trouvée seule en présence de toutes les armées ennemies et aurait certainement été contrecarrée dans sa résistance, en cas d'une attaque des Puissances Centrales, par la puissante armée russe qui occupe encore le terri-

toire de la Moldavie. Il lui eût été impossible dans ces circonstances tragiques et malgré la bravoure de ses soldats d'opposer une résistance efficace.

Il n'en est pas moins vrai qu'alors que les négociations ont été entamées sur le front russo-roumain de Roumanie, comme conséquence de pareilles négociations poursuivies sur le front russe, les armées russo-roumaines se trouvent actuellement, par suite de la rapidité avec laquelle ces négociations ont été poursuivies et de l'acceptation par les Puissances Centrales de toutes leurs conditions, au bénéfice d'un armistice légal, tandis que sur le front russe, les négociations se poursuivent toujours, que jusqu'à présent, elles paraissent se heurter à de grandes difficultés et qu'il n'existe sur le front russe qu'une suspension d'armes ou un armistice provisoire. Quelle sera la suite des événements? Je ne me hasarderai pas à en établir le pronostic. Actuellement on m'affirme de tous les côtés, aussi bien de source roumaine que de source diplomatique, qu'il n'est pas question pour la Roumanie d'entamer des négociations de paix. Personnellement, je ne serais peut-être pas aussi affirmatif et je ne vois pas très bien, dans le cas encore fort incertain où les Russes en viendraient à entamer des négociations de paix séparée, comment le Gouvernement roumain pourrait ne pas s'y associer de même qu'il a été entraîné à entamer des pourparlers d'armistice; les mêmes questions qui se sont posées au moment où il a été entraîné à prendre cette décision se reproduisent à nouveau au moment des négociations de paix éventuelles, mais d'ici là, et cette éventualité peut fort bien ne se poser du tout ou ne se poser que dans un avenir assez éloigné, le Gouvernement roumain aura eu tout le loisir de se concerter avec ses Alliés. Le principal objectif qui au moment de la décision en vue des pourparlers d'armistice, était de gagner du temps a été atteint et en ce qui concerne les pourparlers éventuels de paix, je répète que les déclarations du Gouvernement roumain pour la négative sont des plus catégoriques.

Agréé, Monsieur le Conseiller Fédéral, les assurances de ma haute considération.

Le Chargé d'Affaires de Suisse
Boissier

■ Xerogr. Elveția, pach. XXIV/2, f. 164—165; Archives Fédérales helvétiques, fond 2300, Politische Berichte der Auslandsvertretungen, Doss. 2.

Legăția Elveției în România
Nr. 18
III., A. 2

Iași, 14 decembrie 1917

Domnule consilier federal,

DEȘI condițiile armistițiului intervenit între armatele rusă și română de pe frontul românesc și armatele Puterilor Centrale vă sînt, fără îndoială, cunoscute, am onoarea să vă trimit în acest plic textul integral, așa cum mi-a fost comunicat de Ministerul regal al Afacerilor Externe.

Nu am de adăugat mare lucru la raportul meu nr. 17, expediat pe 6 luna aceasta, decît că după primul moment de stupeoare provocat de propunerile de armistițiu, spiritele s-au mai calmat puțin, și că situația provocată României de ultimele evenimente este privită cu mai mult calm.

Este sigur că, oricare ar fi reproșul care poate fi adus armatelor de pe acest front de a fi acționat poate cu prea mare grabă, România nu putea să nu se alăture cererii de armistițiu formulată de armata rusă cu riscul de a se afla, așa cum v-am scris deja, între dușman și Aliați, care nu valorau cu nimic mai mult. Se confirmă, din ce în ce mai mult, că generalul comandant șef al armatelor ruse pe acest front a crezut că trebuie să ia inițiativa propunerilor de armistițiu pentru a-și asuma conducerea lor și a o lua din mâinile elementelor bolșevice care începuseră să negocieze pe cont propriu și în diferitele armate de pe front cu dușmanul; în timp ce aceste negocieri se desfășoară separat, au intervenit destituirea generalisimului Duhunin, apoi asasinarea sa și diferite amenințări ale generalului Șerbacev de a declanșa un soi de război civil în țară; generalul Șerbacev, pentru a para, în măsura în care este posibil, aceste din urmă amenințări, pentru a evita destrămarea completă a armatelor sale pe frontul românesc, s-a hotărât, în ciuda unei decizii contrare, luate acum trei zile, să preia el însuși inițiativa negocierii armistițiului, sperând prin asta să câștige timp și să poată hotărî, de acord cu Aliații și conform evenimentelor de pe frontul rus, alte eventuale măsuri. Neasociindu-se acestor negocieri, armata română ar fi fost singură în fața tuturor armatelor dușmane și ar fi fost contracarată în eforturile ei de a rezista în cazul unui atac al Puterilor Centrale, de puternica armată rusă, care ocupă încă teritoriul Moldovei. I-ar fi fost imposibil, în aceste împrejurări tragice și în ciuda vitejei soldaților săi, să opună o rezistență efecă.

Nu este mai puțin adevărat, că, chiar dacă au început negocierile pe frontul ruso-român din România — ca urmare a unor tratative similare, desfășurate pe frontul rus —, armatele ruso-române beneficiază în prezent — ca urmare a rapidității cu care aceste negocieri s-au derulat și a acceptării de către Puterile Centrale a tuturor condițiilor lor —, de un armistițiu legal, în timp ce pe frontul rus negocierile continuă încă și, pînă acum, ele par să întâmpine mari dificultăți, pe frontul rus nefiind vorba decît de o suspendare a luptelor sau de un armistițiu provizoriu. Care va fi urmarea acestor evenimente? Mi-ar fi greu să fac un pronostic. În prezent, mi s-a spus din mai multe părți, atît din sursă românească, cît și din sursă diplomatică, că nu se pune problema pentru România de a începe negocieri de pace. Personal, n-aș fi atît de categoric și nu prea văd limpede, în cazul încă foarte nesigur în care rușii ar începe negocieri pentru o pace separată, cum ar putea Guvernul român să nu ia parte la acestea, de vreme ce a fost tîrît să înceapă tratative de armistițiu; aceleași probleme care s-au pus atunci cînd a fost obligat să ia această hotărîre, se vor pune din nou în momentul eventualelor negocieri de pace, dar pînă atunci această eventualitate poate foarte bine să nu se mai discute sau să nu se pună decît într-un viitor destul de îndepărtat, Guvernul român avînd răgazul să se consulte cu Aliații săi. Principalul obiectiv care, în momentul hotărîrii în vederea discuțiilor pentru un armistițiu, era de a câștiga timp, a fost atins și, în ce privește eventualele negocieri de pace, repet că declarațiile de refuz ale Guvernului român sînt dintre cele mai categorice.

Primiți, domnule consilier federal, asigurările înaltei mele considerații.

Însărcinatul cu afaceri al Elveției
Boissier

1917 decembrie <2>/15, Viena. Telegrama lui O. Czernin către G. zu Hohenlohe, cu privire la tratativele de pace cu România; presiunile exercitate asupra regelui Ferdinand în vederea obținerii unei rectificări de graniță în favoarea Austriei.

Telegramm in Ziffern
an Prinzen Hohenlohe
Berlin — 755
Wien, am 15. Dezember 1917

Euer Durchlaucht Telegramm
No. 791 von gestern

Geheim

ICH teile vollständig die Ansicht Herrn von Kühlmanns über Behandlung der Dobrudschafrage. Im übrigen glaube ich, dass es sehr vorteilhaft wäre, wenn es gelingen könnte, eventuelle Friedensverhandlungen mit Rumänien *abgesondert* von den russischen zu führen, damit Rumänien möglichst isoliert dastehe.

Abgesehen von der Dobrudscha sind gewisse rein militärische Grenzrekifikationen zu unseren Gunsten notwendig und ich rechne bei dem Durchsetzen dieser Forderung auf die deutsche Hilfe.

Ich glaube, dass diese kleinen Grenzkorrekturen relativ leicht zu erreichen wären, wenn wir direkt mit dem König Ferdinand verhandeln und ihm erklären, die Dynastie sei abgesetzt, für den Fall der sofort akzeptierten Grenzrekifikationen würden wir jedoch einen seiner Söhne auf dem Throne Rumäniens belassen. Natürlich wären dann mit diesem Prinzen eventuell seiner noch zu bestimmenden Vormundschaft die Garantien für ein weiteres Verhalten Rumäniens festzulegen.

Erbitte Drahtantwort über Herrn von Kühlmanns Anschauung.

Czernin

■ Microf. Austria, r. 119 c., 189—190; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 1055.

Telegramă cifrată
Către Principele Hohenlohe
Berlin — 755
Viena, 15 decembrie 1917

La telegrama Alteței Voastre
Nr. 791 de ieri

Secret

ÎMPĂRTĂȘESC complet părerea domnului von Kühlmann cu privire la tratarea problemei Dobrogei. De altfel, cred că ar fi foarte avantajos dacă s-ar putea reuși ca eventualele tratative de pace cu România să se poarte *separat* de cele rusești, pentru ca România să rămână pe cât posibil izolată.

Lăsînd la o parte Dobrogea, anumite rectificări de graniță pur militare în favoarea noastră sînt necesare și la impunerea acestei cerințe eu contez pe ajutorul german.

Cred că aceste mici corecturi de graniță ar fi relativ ușor de realizat dacă tratăm direct cu regele Ferdinand și îi declarăm că dinastia este înlăturată, în cazul însă că rectificările de graniță sînt imediat acceptate, am lăsa totuși pe tronul României pe unul din fiii săi. În cazul acesta, ar trebui, firește, fixate cu acest prînz, eventual cu tutorii săi care urmează să fie numiți, garanțiile pentru comportarea viitoare a României.

Rog răspuns telegrafic despre opinia domnului von Kühlmann.

Czernin

314

1917 decembrie <16>/29, Budapesta. **Raport asupra unei consfătuiri secrete ținute la Budapesta, la inițiativa Comitetului Executiv al Partidului Național Român, unde s-au dezbătut probleme privind situația internațiilor români, interzicerea funcționării școlilor românești de graniță și altele.**

Bizalmas

Méltóságos Uram

A f. hó 27-én a Vadászkürt szállóban megtartott bizalmas román értekezletről bizalmi emberünk a következőket jelenti:

Az értekezletet a román nemzetiségi 24-es végrehajtó bizottság hívta egybe. Elnök dr. Miháil Tivadar volt és a már megnevezettekén kívül (Pop Cs. István, Dr. Miron Krisztea, Dr. Szucsiu János, Vlád Aurél, Dr. Goldis János <László>) még résztvett: Dr. Braniste Valér és Dr. Bontescu Viktor és még 8 delegátus.

Az értekezlet első pontja a képviselőház elé kerülendő törvényjavaslatokkal szemben való állásfoglalás. E tekintetben a következőket határozták: Minthogy Fogaras, Szeben, Hunyad, Krassó-Szörény, Szolnok-Doboka, Alsó-Fehér, Kis és Nagy-Küküllő vármegyékben a románok ellen hozott és többnyire szász besugásokon alapuló igazságtalan ítéletek ellen való fellebbezések a háboru eleje óta elintézetlenül hevernek a vármegyeházán és több ezerre rug ama román nemzetiségű internáltak száma, akik eme ítéletek alapján (állítólag 14 ezer) családi tűzhelyüktől), rendes keresetükről elszakították és családjuk a végpusztulás elé tekint, az internáltak ügyében a párt képviselői interpellálni fognak, amennyiben pedig eme interpellációjuk alapján a minisztérium a fellebbezések tárgyalás alá nem venné, memorándumban fognak először a ház elé, és ha ez nem segítene, Ő Felsége elé járulni. Szóba került a szász nemzetiségi polgárok viselkedése és egyhanguan konstatálták, hogy a szászok különösen a közigazgatási állásban levők bosszúvágyuknak szabad folyást engedtek. Sokakat csak azért internáltattak, mert politikailag ellenfeleik voltak. Felemlítették például Druhora János boicai görögkeleti lelkész esetét, akit menekülése közben egy magyar községben fogtak el a Szeben megyei hatóságok, tették pedig ezt azért, mert Druhora azelőtt a szászoknak politikai ellenfele volt.

Memorandumukban egy adhoc különbiróság kiküldését fogják kérni. Az értekezlet második pontja a határmenti iskolák betiltásának kérdése volt. Ebben a dologban radikális eljárást fognak követni, egy memorandum-ban a király elé viszik a dolgot, amennyiben sem a kultusz miniszternél, sem a miniszterelnöknél eredményt elérni nem tudtak. Ez az ügy annyira előrehaladott, hogy a memorandum már meg is van szövegezve és annak egy példánya Mangra Vazulnál van.

Mangrát 28-án felkereste Teleszky János volt pénzügyminiszter és Tisza István gróf megbízásából bátorította, hogy elszántan keljenek ügyük védelmére, mert ők támogatni fogják a románokat Budapesten, és ha kell Bécsben is. Az értekezlet ezzel vége ért, de többen közöttük, Dr. Braniste Valér ott maradtak s arról beszéltek, hogy mittevők lesznek, ha sem az egyik, sem a másik ügyben nem tudnak eredményre jutni. A bizottsági tagok többféle megoldást ajánlottak, végül elfogadták Dr. Braniste Valér ama ajánlatát, hogy az egész párt mint olyan feloszlik és a románajku magyar állampolgárok, akik eddig e párt tagjai voltak, együttesen és egyszerre csatlakoznak és belépnek a szociáldemokrata pártba.

Dr. Braniște erre vonatkozólag még elmondotta, hogy e tekintetben már tárgyalt a szocialistákkal, akinek a belépés ellen semmi kifogásuk nincs, csupán egy feltételt kötnek ki maguknak, azt t. i. hogy a románok letessenek önálló nemzetiségi aspirációikról és csupán emberi jogokról kívánnak tárgyalni.

Mikről mély tisztelettel jelentést teszek.
Budapest, 1917 december 29-én

detektívfőnökhelyettes

■ Microf. R. P. Ungaria, r. 75, c. 508—509; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség K. 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1918—XVI—1320.

Confidențial

Ilustre domn,

DESPRE consfătuirea secretă română ce a avut loc la 27 luna curentă la hotelul Vadászkiirt, omul nostru de încredere raportează următoarele:

Consfătuirea a fost convocată de Comitetul Executiv al Națiunii Române, format din 24 de membri. Președinte a fost dr. Mihali Teodor și în afara celor amintiți mai sus (Ștefan Cicio-Pop, dr. Miron Cristea, dr. Ioan Suciu, Aurel Vlad, dr. < Vasile > Ion Goldiș) au mai participat dr. Valeriu Braniste, dr. Victor Bontescu și încă 8 delegați.

Primul punct al consfăturii a fost precizarea poziției față de proiectele de lege care urmează să fie discutate în Parlament. În legătură cu aceasta, s-au hotărât următoarele: Întrucât apelurile împotriva condamnărilor nedrepte ale românilor din comitatele Făgăraș, Sibiu, Hunedoara, Caraș-Severin, Solnoc-Dăbica, Alba de Jos, Tîrnava Mică și Mare zac nerezolvate de la izbucnirea războiului la sediul comitatelor, iar numărul deținuților de naționalitate română, care pe baza acestor condamnări au fost ruși de familiile și ocupațiile lor normale, familiile lor fiind supuse destrămării, se ridică la mai multe mii (se pare 14 mii), reprezentanții partidului vor face o interpelare în chestiu-

nea acestor deținuți, iar dacă ministerul nu va trece, în urma acestei interpelări, la rejeudcarea apelurilor, vor înainta un memorandum întii Parlamentului și, dacă nici aceasta nu va ajuta, îl vor adresa Maiestății Sale. A fost apoi luată în discuție comportarea cetățenilor de naționalitate săsească și în unanimitate au constatat că aceștia, mai cu seamă cei din posturile administrative, au dat curs liber pornirilor revanșarde. Pe foarte mulți i-au închis numai pentru că le erau adversari politici. A fost amintit ca exemplu cazul lui Druhora Ion, preotul ortodox din Boița, care, în timp ce se refugia, a fost prins într-un sat maghiar de autoritățile din comitatul Sibiu, iar acestea l-au reținut pentru că înainte Druhora fusese adversar politic al sașilor.

În memorandumul lor vor cere să se instituie un tribunal special ad-hoc.

La al doilea punct al consfătuirii a figurat chestiunea interziceri școlilor românești din zonele de frontieră. În această problemă voi adopta o tactică radicală, iar în cazul în care nu vor obține rezultate de la Ministerul Cultelor și de la primul ministru, vor aduce problema în fața regelui printr-un memorandum. Această chestiune este atât de avansată încît s-a și redactat textul memorandumului, din care un exemplar se află la Vasile Mangra.

Pe Mangra l-a căutat în 28 Teleszky János, fost ministru de finanțe, și, din imputernicirea contelui Tisza István, l-a încurajat să apere cauza lor cu îndrăjire, pentru că ei îi vor sprijini pe români la Budapesta și, dacă va trebui, și la Viena. Cu aceasta, consfătuirea s-a terminat, dar mulți dintre ei, precum și dr. Valeriu Braniște, au rămas și au discutat ce vor întreprinde dacă nu vor obține rezultate în nici una din chestiunile discutate. Membrii comitetului au propus mai multe soluții, în final acceptînd propunerea dr. Valeriu Braniște de a dizolva întregul partid, iar cetățenii maghiari de limbă maternă română, care au fost pînă acum membri ai acestui partid, să adere și să intre în bloc în Partidul Social Democrat.

Referitor la aceasta, dr. Braniște a mai spus că a discutat deja în această privință cu socialiștii, care nu au obiecțiuni împotriva intrării lor, punînd doar o singură condiție, aceea ca românii să renunțe la aspirațiile lor naționale independente, dorind ca aceștia să abordeze numai problema drepturilor omului.

Despre care raportează cu adînc respect.

Budapesta, 29 decembrie 1917

locuitorul detectivului șef

315

1917 decembrie <18>/31, Budapesta. **Raport asupra unei consfătuiri a membrilor Partidului Național Român ținută la Budapesta, în care episcopul Miron Cristea și majoritatea conservatoare a partidului resping proiectul dr. Valeriu Braniște de a adera la socialiști.**

Bizalmas

Méltóságos Uram

A ROMÁN nemzetiségi párt Budapesten maradt tagjai f. hó 29-én a Vadászkiált szállóban újabb értékezeletre gyűltek össze. Ezen az értékezeleten Miron Krisztea dr. hevesen kikelt dr. Braniște Valer ellen, aki szcrinte a

román népet, a román papságot mérhetetlen veszedelembé döntheti bele azzal a tervével, hogy a román nemzeti pártot a szociálisták karjaiba akarja dobni. Krisztea Miron püspök szóról szóra a következőket mondotta:

„Nem akarunk megkülönböztetést a többi felekezetektől ennél fogva nem kérünk a kormánytól olyant, a mit az nem teljesíthetne. Az egyenlő mérték alkalmazását kérjük és nem azt, hogy bennünket részrehajlóan üldözenek. Akkor, a mikor a zsidók részére 25 milliót vettek fel adóirányzatba, bennünket más törvényekkel kezelnek és így a separatizmus örvényébe kergetnek. Ez-mondotta a püspök — az egyik igazság, a másik az, hogy közölünk sajnos olyanok, akik a pártban szereppel bírnak, a kulisszák mögött a szocialistákkal akarják összeszűrni a levét. Ez ellen a román papság egyértelműen foglal el állást, mert istentagadókkal még akkor sem akar közösséget, ha ez az út számunkra mind azt biztosítaná, amit addig a magyar kormánytól évszázadokon át hiába kértek. Krisztea szavai mély hatást tettek az együttvoltagek és többen elítélően nyilatkoztak dr. Braniște Valer ama szándékáról, melyből titkot nem is csinált, hogy t. i. a pártot bele akarja hajtani a szociálisták táborába.

Az értékezetlenek az lett a vége, hogy a nagy többségben jelen volt konzervatívok, akiknek vezetője Krisztea Miron, teljesen felülmaradtak és szociálistákkal való egyesülés gondolatát legalább egyelőre lehetetlenné tették.

Bizalmasunk azonban jelenti, hogy dr. Braniște Valer nem az az ember, aki ezzel a régi kedvenc tervével hamarosan felhagyna és tartani kell attól, hogy Braniște titokban fog már most dolgozni.

Működését tovább is figyelemmel kísérjük és szükség esetén jelentést teszünk.

Budapesten, 1917 december hó 31-én

detektívönkhelyettes

■ Microf. R. P. Ungară, r. 75, c. 506—507; Magyar Országos Levéltár. Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség K. 26 Központilag iktatott és iratározott iratok. 1918 — XVI — 1320.

Confidențial

Ilustre domn

MEMBRII Partidului Național Român rămași la Budapesta s-au adunat din nou la 29 luna curentă într-o consfătuire la hotelul Vadászkuřt. La această consfătuire dr. Miron Cristea l-a atacat vehement pe dr. Valeriu Braniște, care, pōtrivit afirmațiilor sale, poate să ducă poporul român, preoțimea română, într-o primejdie mare prin planul său de a arunca Partidul Național Român în brațele socialiștilor. Textual, episcopul Miron Cristea a spus următoarele:

„Nu vrem nici o diferențiere față de celelalte culte și, ca atare, nu cerem de la guvern ceea ce nu ar putea înfăptui. Cerem tratament egal și nu să fim persecutați pārtinitor. Atunci cînd pentru evrei s-au prevăzut 25 de milioane în proiectul de impozite, pe noi ne-au încadrat în alte legi, aruncîndu-ne în acest fel în vîltoarea separatismului. Acesta, a spus episcopul, este un adevăr, iar celălalt este acela că, din păcate, în rîndurile noastre există

asemenea persoane care au un rol în partid și care în culise vor să pactizeze cu socialiștii. Împotriva acesteia, preoțimea română ia o poziție solidară, deoarece nu vrea comunitate cu ateii, nici chiar dacă această cale ne-ar asigura totul, ceea ce am cerut în zadar secole de-a rândul de la guvernul ungar." Cuvintele lui Cristea au impresionat profund pe cei prezenți, mai mulți condamnând în declarațiile lor proiectul dr-ului Valeriu Braniște, din care acesta nici nu a făcut un secret, adică de a duce partidul în tabăra socialiștilor. Rezultatul consfăturii a fost că marea majoritate s-a alăturat conservatorilor care, conduși de Miron Cristea, au înregistrat o victorie deplină, făcând pentru moment irealizabilă ideea de unire cu socialiștii.

Omul nostru de încredere ne raportează însă că dr. Valeriu Braniște nu este omul care să renunțe ușor la vechiul și multdoritul său proiect și este de așteptat ca Braniște să acționeze de acum în secret.

Vom urmări în continuare activitatea lui și, în caz de nevoie, vom raporta.

Budapesta, 31 decembrie 1917

locțiitorul detectivului șef

316

1917 decembrie <18>/31, Cartierul General al armatei germane. **Raportul generalului feldmareșal, August von Mackensen, către Wilhelm al II-lea, despre opiniile cercurilor din jurul lui P. Carp și Al. Marghiloman cu privire la dinastie și la Dobrogea. Părerăa lui Mackensen că armata română se află încă într-o stare de disciplină fermă.**

Abschrift
Seiner Exzellenz Reichs-
Kanzler zum Bericht

Armee Haupt-Quartier den 31.12.1917

Euer Majestät

Liegt allein daran, dass Austropolnische Lösung nicht vorwärts kommt, bei der Österreich sich aus Rumänien zurückzieht, weil der *Chef Generalstab* die Grenze gegen Polen nicht *zugeben* will, die ich vorgeschlagen habe. Sonst wären wir schon lange in Rumänien allein.

BERICHTE ich alleruntertänigst, dass der Fortgang der Ereignisse in Rumänien darunter leidet, dass die zum Handeln bereiten und befähigten hiesigen Persönlichkeiten sich gehemmt fühlen durch das Empfinden, Deutschland, Österreich-Ungarn und Bulgarien seien sich über die Zukunft Rumäniens nicht einig. Die von *Österreich-Ungarn* und von römisch-katholischer Seite in der Walachei und die von Bulgaren in der *Dobrukscha* betriebene Propaganda ist die Ursache dieser *Zweifel*. Ich habe den Eindruck, dass eine ganz klare Beseitigung der letzteren die in Rede stehenden Kreise rumänischer Patrioten zum *Handeln sofort zu bewegen wird*.

Es beschäftigt diese Männer in der Hauptsache die dynastische- und die Dobrudscha-Frage. In beiden kann ich auf meine früheren Berichte Bezug nehmen.

Was die Dynastie anbetrifft, so wünschen die massgebenden Rumänen nach wie vor mit der Beseitigung der Regierung Bratianus auch eine solche der gegenwärtigen Dynastie. Die letztere ist nach der Ansicht jener unmöglich, weil mit ihr die Korruption der letzteren Jahre zurückkehren würde, sie mit ihrem Anhang in das Bestechungs- und Bereicherungswesen des bisher geübten politischen Lebens zu sehr verstrickt und zudem *sittlich unfähig* sei, Volk und Staat einer Gesundung zuzuführen. Man erwünscht — wie ich schon früher berichtet habe — einen Ersatz durch eine deutsche protestantische Dynastie, möglichst, aus dem Königshause Euer Majestät.

Mein Schwager in Hessen!

Herr Carp hat mir in letzter Zeit zu den früher berichteten auch den Namen des Prinzen Oskar genannt mit dem ausdrücklichen Zusatz, dass dessen Heirat in Rumänien nicht als Hindernis für eine Wahl zum König angesehen werden würde, weil die Gräfin Ruppin einem hochangesehenen deutschem Geschlecht entstamme, dem kein rumänisches den Rang ablaufen könne.

Ja!

Von der Kandidatur eines österreichischen Erzherzogs müsse von vornherein abgesehen werden: sie habe keine Aussicht auf Erfolg und würde für *Rumänien ein Unglück* bedeuten. Eine Art Kulturkampf zwischen der römisch-katholischen und der orthodoxen Kirche würde sich entwickeln, und das österreich-ungarische *Wesen* überhaupt eine gesunde, innere Wiedergeburt des Landes in Verwaltung und Volksleben *ausschliessen*. Ja man geht hier und da so weit, aus einer Anlehnung an die Habsburgische Monarchie den Untergang Rumäniens zu prophezeien.

In der Dobrudscha-Frage beschäftigt die hiesigen Politiker folgender Gedankengang:

„Wir sind bereit, Deutschland im Rahmen des Möglichen alle Zugeständnisse zu machen. Die Integrität Rumäniens muss gewahrt bleiben. Zu jeder Conzession an Bulgarien *südl. der Linie Constanza-Cernavodă* sind wir bereit, selbst zu einer Geldabfindung. Wir hören aber, dass Bulgarien die Dobrudscha

Ja!

bis zur Sulina-Mündung und dass Österreich-Ungarn unsere Siebenbürger Pässe und die Nordmoldau haben wollen. Das bedeutet den wirtschaftlichen Ruin Rumäniens. Wir sind dann von dem Meere abgeschnitten und ebenso ruiniert, wie Serbien durch Ungarn vor dem Weltkriege. Österreich-Ungarn könnte uns dann zwingen, unsere Produkte ihm zu verkaufen zu Preisen, die ihm belieben; Deutschland wird es sich entledigen durch Tarif und Zoll-Chancen. Wir Rumänen sind dann nicht in der Lage, unseren finanziellen Verpflichtungen nachzukommen und würden besser tun, uns samt unserer Schuldenlasten gleich von Österreich-Ungarn einverleiben zu lassen, also unsere Selbstständigkeit aufzugeben. *Deutschland hat aber ein Interesse uns für sich am Leben zu erhalten.* Wir sehen unsere selbstständige Entwicklung nur für möglich an im engsten Anschluss an und im unmittelbaren *Warenaustausch mit Deutschland.* Dazu müssen wir und muss Deutschland *den Seeweg haben.* Wir Rumänen können auch nicht auf die Pässe und die Nordmoldau verzichten. Für Rumänien bliebe dann überhaupt nicht mehr viel übrig und Deutschland hat ein ohnmächtiges, unter seinen Verpflichtungen zusammenbrechendes, aber kein starkes, lebensfähiges Rumänien als Vorhut gegen die Slaven und am Schwarzen Meer. Zu letzterem Zweck brauchen wir eine Lösung der Dobrudscha- und damit im Zusammenhang auch der *Donau-Frage*, die Rumänien einen *unbehinderten Weg zum Meere belässt*, ferner eine Anleihe, die uns nur Deutschland gewähren kann, und so dann restlose Abgabe aller Cerealien an Deutschland, desgleichen der Überschüsse und alles im Lande entbehrlichen Mineralöls auf eine Reihe von Jahren für annehmbare Preise“.

„Wir verkennen die Schwierigkeiten nicht, die Deutschland zu überwinden haben wird, wenn es jetzt für Rumäniens Integrität bei Österreich-Ungarn und Bulgarien eintritt. Der Verlauf der Verhandlungen in Brest-Litowsk scheint aber ein günstiger Augenblick, sie zu fordern. Der jetzigen Dynastie kann und darf dies Zugeständnis nicht gemacht werden. Ihr *Ersatz durch eine andere* im deutschen Sinne darf aber auch nicht allzulange warten lassen. Eine Regentschaft von langer Dauer, das

heisst ein Rumänien ohne König, ist bei der *Mentalität unseres Volkes unmöglich*. Dieser Zustand würde unhaltbare innerpolitische Zustände zeitigen. Dagegen würde es für diese Letzteren willkommen sein, wenn auch *nach einer Königswahl deutsche Besatzungen im Lande blieben* als Garantie dafür, dass Rumänien seiner Verpflichtungen ehrlich nachkommt und als Lehrmeister für das rumänische Heer."

Indem ich diesen *Gedankengang der Männer um Carþ und Marghiloman* Euer Majestät alleruntertänigst unterbreite, füge ich noch hinzu, dass die Not des Vaterlandes sie alle früheren Abneigungen vergessen und zu *einmütigem Handeln* bereit gemacht hat. Beziehungen zur Armee sind von ihnen bereits aufgenommen worden. Einzelne, hier bekannt gewordenen Stimmen aus der Armee lassen erkennen, dass der Friedensgedanke unter den Truppen Anhänger besitzt und deren Zahl wachsen und entscheidend wirken kann, wenn über *die Zukunft Rumäniens klare Zusicherungen im Sinne der angeführten Gedankengänge gegeben wird*.

Richtig!

Dieser Ansicht der Träger dieser Gedanken vermag ich *nicht ganz ohne Vorbehalt* zuzustimmen. Die mehrfachen Berührungen mit rumänischen Offizieren gelegentlich Verhandlungen der letzten Zeit und ihrer Folgen, sowie das Verhalten rumänischer Truppen an der Demarkationslinie lassen erkennen, dass die rumänische Armee noch in fester Manneszucht beharrt und König wie Königin es verstanden haben, sich in der Kriegsnot *Zuneigungen zu erwerben*, die sie *vor dem Kriege* auch bei der Truppe *nicht besaßen*. In der Bevölkerung des besetzten rumänischen Gebietes genießt das Königspaar *keinerlei Ansehen* und wird zum Mitschuldigen Bratianus gemacht. Ich kann in dieser Beziehung meine früheren Berichte nur bekräftigen, trotz aller Ehrfurcht, die dem Andenken des verstorbenen Königspaares gezollt wird. hat das *derzeitige* in der Walachei *keinen Anhang* von Bedeutung.

Ist **auch** meine Ansicht!

Das zur Zeit militärisch wie politisch Wichtigste ist eine *möglichst baldige und klare Entscheidung über die Absichten der verbündeten Mächte über die Zukunft Rumäniens*.

Sehr gern!

Euer Majestät stehen in der Meinung aller urteilsfähigen Rumänen so hoch, dass sie

Entspricht in jeder Hinsicht voll meinen Anschauungen. Es muss möglichst bald Entscheidung getroffen werden!

W<ilhelm> ¹

sich einer *Entscheidung Euerer Majestät mit vorbehaltlosem Vertrauen fügen und eine baldige Klarheit* mit umso freudigerem Dank begrüßen würden.

gezeichnet von Mackensen
General-Feldmarschall und
General-Adjutant

■ Microf. R.F.G., r. 13, c. 442—443; Bundesarchiv Koblenz, Nachlass Schwertfeger, No. 115, f. 219—221.

Copie
Excelenței Sale, cancelarul
Reich-ului, spre a se raporta

Cartierul general al Armatei
31.12.1917

Maiestății Voastre

Se datorește numai faptului că soluționarea problemei austro-polone nu progresa — în care caz Austria se retrage din România — deoarece *șeful Statului Major* nu vrea să admită granița spre Polonia pe care am propus-o eu. Altminteri, noi am fi deja de mult timp singuri în România.

Îi raportez prea supus că evoluția evenimentelor din România suferă din cauză că personalitățile politice de aici, care sînt gata dispuse să acționeze, se simt stingherite de impresia că Germania, Austro-Ungaria și Bulgaria n-au căzut de acord în ce privește viitorul României. Propaganda făcută de *Austro-Ungaria* și de romano-catolici în Valahia, precum și cea făcută în Dobrogea de *Bulgaria* este cauza acestor *îndoeli*. Am impresia că o înlăturare absolut clară a acesteia din urmă *va determina imediat* cercurile patrioților români despre care este vorba, să *acționeze*.

Pe acești oameni îi preocupă în special problema dinastică și Dobrogea. În ambele chestiuni pot face referire la rapoartele mele anterioare.

În ce privește dinastia, acei români care au o putere hotărîtoare doresc, acum ca și mai înainte, odată cu înlăturarea Guvernului Brătianu și o înlăturare a dinastiei actuale. Aceasta din urmă este, după părerea lor, imposibilă, deoarece cu ea s-ar reîntoarce corupția ultimilor ani, ea, cu adepții ei, fiind prea mult implicată în sistemul de corupție și îmbogățire al vieții politice practicate pînă acum și, afară de aceasta, ea este *incapabilă din punct de vedere moral* să conducă poporul și statul spre o însănătoșire. Se dorește — după cum am raportat mai înainte — o înlocuire printr-o

Cumnatul meu din Hessa !

dinastie germană protestantă, pe cât posibil din Casa regală a Maiestății Voastre.

Domnul Carp a rostit în ultimul timp, pe lângă numele despre care am raportat mai înainte, și pe acela al prințului Oskar, cu adaosul expres că legătura matrimonială a acestuia nu ar fi considerată în România ca o piedică pentru alegerea lui ca rege, deoarece contesa Ruppin descinde dintr-o familie germană de vază căreia nici o familie românească nu-i poate sta înainte.

Da !

Trebuie făcut din capul locului abstracție de candidatura unui arhiduce austriac; ea nu are nici o perspectivă de succes și ar însemna *pentru România o nenorocire*. S-ar dezvolta un fel de luptă culturală între biserica romano-catolică și cea ortodoxă, iar *specificul* austro-ungar *ar exclude* în general o renaștere sănătoasă internă a țării în ce privește administrația și viața poporului. Pe ici, pe colo, se merge aici atât de departe, încât dintr-o apropiere de Monarhia habsburgică se profetizează pieirea României.

În problema Dobrogei, pe politicienii de aici îi preocupă următoarele idei:

„Sîntem dispuși să facem Germaniei toate concesiile în limitele posibilului. Integritatea României trebuie să fie păstrată. Pentru orice concesie față de Bulgaria la *sudul liniei Constanța-Cernavodă*, chiar și pentru o tranzacție în bani sîntem dispuși.

Noi auzim însă că Bulgaria vrea să aibă Dobrogea pînă la gura Sulinei, iar Austro-Ungaria, trecătorile noastre spre Transilvania și Moldova de Nord. Aceasta înseamnă ruina economică a României. Atunci noi sîntem ruși de Mare și tot așa de ruinați, cum a fost Serbia înainte de războiul mondial de către Ungaria. Austro-Ungaria ar putea atunci să ne constrîngă să-i vindem ei produsele noastre la prețurile care-i convin; de Germania se va debarasa prin șicane tarifare și vamale. Noi românii nu vom fi în acest caz în situația de a răspunde obligațiilor noastre financiare și am face mai bine să ne lăsăm încorporați de Austro-Ungaria, împreună cu toate datoriile noastre, deci să renunțăm la independența noastră. *Germania are însă un interes să ne mențină în viață pentru ea*. Noi vedem posibilă dezvoltarea noastră autonomă numai în strînsă legătură cu

Da !

Germania și în schimb de mărfuri nemijlocit cu ea. În acest scop, atât noi cât și Germania trebuie să avem *calea maritimă*. Noi românii nu putem să renunțăm nici la trecători și nici la Moldova de Nord. Pentru România nu mai rămîne mare lucru în plus, iar Germania are o Românie neputincioasă, care se prăbușește sub obligațiile ei, și nu o Românie puternică și capabilă de viață, ca bastion contra slavilor și la Marea Neagră. În scopul acesta din urmă, noi avem nevoie de o rezolvare a problemei Dobrogei — și în legătură cu aceasta și a *problemei dunărene* — care lasă României o *cale nestînjinită spre mare*, apoi avem nevoie de un împrumut, pe care numai Germania ni-l poate acorda și, în fine, de o livrare integrală a cerealelor către Germania, cât și a surplusurilor de petrol disponibile în țară, la prețuri acceptabile, pe un număr de ani”.

„Noi nu ignorăm dificultățile pe care le va avea de învins Germania, în caz că ea susține acum pe lângă Austro-Ungaria și Bulgaria integritatea României. Mersul tratativelor de la Brest-Litovsk pare însă un moment favorabil pentru a o cere. Nu se poate și nu trebuie făcută această concesiune actualei dinastii. *Înlocuirea ei cu o alta* în sensul german nu trebuie însă să se lase așteptată prea mult timp. O regență de lungă durată, adică o Românie fără rege, *este imposibilă*, ținînd seama de *mentalitatea poporului nostru*. Această situație ar crea niște stări politice interne șubrede. Dimpotrivă, pentru acestea din urmă ar fi bine venit, dacă chiar și *după alegerea unui rege, trupele de ocupație germane ar rămîne în țară*, ca o garanție că România își va îndeplini corect obligațiile, precum și ca instructori militari pentru armata română”.

Expunînd prea supus Maiestății Voastre *aceste idei ale bărbaților din jurul lui Carș și Marghiloman*, mai adaug că nevoia patriei i-a făcut mai dispuși să uite antipatiile de mai înainte și să-i determine la *o acțiune comună*. Relațiile cu armata au fost deja reluate de ei. Unele voci, cunoscute aici, din cadrul armatei, ne fac să recunoaștem că ideea încheierii păcii are adepți în cadrul trupelor și numărul acestora poate crește și poate influența în mod hotărîtor, *dacă li se vor da asigurări clare în*

Just !

sensul ideilor amintite în ce privește viitorul României.

Cu părerea celor care exprimă aceste idei eu *nu pot fi absolut de acord, fără rezervă.* Contactele frecvente cu ofițerii români, cu ocazia negocierilor din ultimul timp și a consecințelor lor, ca și comportamentul trupelor române pe linia de demarcare, arată că armata română păstrează încă o disciplină severă iar regele și regina au știut, în starea de mizerie a războiului, să-și cîștige simpatii pe care, *înainte de război, nu le aveau nici din partea armatei.* În rîndul poporului din teritoriul român ocupat, perechea regală *nu se bucură de nici un prestigiu* și este acuzată de complicitate cu Brătianu. În această privință nu pot decît să confirm rapoartele mele anterioare, în ciuda întregii venerații datorate amintirii perechii regale decedate, actuala pereche regală *nu se bucură de prea mulți simpatizanți în Valahia.*

Este și părerea mea !

Cu mare plăcere ! Corespunde în toate privințele pe deplin cu părerile mele. Trebuie luată o hotărîre cît mai curînd posibil !
W(ilhelm) ¹

Lucrul cel mai important din punct de vedere militar și politic este să se ia o hotărîre clară, cît mai curînd posibil, în ce privește intențiile Puterilor Aliate privind viitorul României.

Maiestatea Voastră vă aflați atît de sus în opinia tuturor românilor capabili de gîndire încît ei s-ar supune hotărîrii Maiestății Voastre cu încredere totală și ar saluta cu multă recunoștință o clarificare apropiată.

Semnat von Mackensen, general-feldmareșal și general-adjutant

317

1917. decembrie <18>/31, Washington. Scrisoarea lui Vasile Stoica, membru al Misiunii Patriotice Române din Statele Unite, către secretarul de stat american Robert Lansing, în care-i expune cîteva aspecte ale activității acestei organizații, al cărei scop este eliberarea românilor din Transilvania de oprirea austro-ungară și unirea cu România.

A son excellence Robert Lansing
Secrétaire d'Etat, Washington D.C.

Excellence,

LA „Mission Patriotique Roumaine“ depuis son arrivée en Amérique travaille incessamment au milieu de ses connationaux immigrés de Transylvanie et de Hongrie aux Etats-Unis. L'idée qui conduit son action est la même

¹ Notele marginale aparțin împăratului Wilhelm al II-lea al Germaniei.

que celle qui a conduit toutes les manifestations politiques et militaires de ceux parmi les Roumains Transylvains qui pendant cette guerre ont eu encore la possibilité de manifester une opinion: de mettre à la disposition de la Roumanie et des Alliés toutes les forces de notre nation transylvaine, partout où elle se trouve dispersée à cause de l'oppression hongroise.

En ma qualité de membre de la „Mission Patriotique Roumaine“ et de Roumain Transylvain j'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence les faits suivants:

Depuis le commencement de la grande guerre actuelle nous autres Roumains Transylvains, une population de quatre millions d'habitants opprimés par la politique chauviniste des gouvernements hongrois, savions que cette guerre nous apportera la liberté et que cette liberté nous sera donnée par les armes des Alliés et du Royaume Roumain. Nous avons tous la conviction que la défaite des armées austro-hongroises et allemandes signifiera une nouvelle vie pour notre peuple. Et notre conduite a été conforme à cette conviction.

Les Roumains Transylvains qui au commencement de la guerre européenne se trouvaient à l'étranger, surtout en Roumanie, ont refusé de se présenter aux régiments austro-hongrois, pour ne pas être envoyés en Alsace et en Galicie dans une guerre d'oppression.

Ceux parmi les Roumains Transylvains qui en se trouvant en Transylvanie ont eu quand même la possibilité de se faufiler jusqu'à la frontière roumaine, sont passés tous en Roumanie et ont offert aussitôt leurs services au Gouvernement Roumain. Parmi eux se trouvait un grand nombre d'intellectuels et jeunes écrivains, et se trouvait même l'auteur de ces quelques lignes d'information adressées à Votre Excellence.

La plupart des régiments austro-hongrois composés de Roumains de Transylvanie et de Hongrie, en étant envoyés en Galicie, en Serbie et plus tard en Italie, de même que les régiments tchèques, se sont rendus prisonniers aux Russes, aux Serbes et aux Italiens. Le nombre des Roumains Transylvains prisonniers en Russie était en avril 1917 plus que 100 000 hommes, et celui de ceux qui se sont rendus aux Serbes et aux Italiens est aujourd'hui à peu près 15 000.

Au moment où la Roumanie a déclaré la guerre à l'Autriche-Hongrie, nous autres Roumains de Transylvanie et de Hongrie n'avons hésité ni un seul moment à faire notre devoir. Et jusqu'à ce jour, aidés par ceux qui avaient été forcés de quitter l'Autriche-Hongrie avant nous, nous avons fait tous les efforts pour aider la Roumanie et ses Alliés:

1. Les Roumains Transylvains qui se trouvaient en Roumanie se sont enrôlés comme volontaires dans l'Armée Roumaine. Dans cette armée il y a aujourd'hui plus que 100 000 soldats et sous-officiers et plus que 1500 officiers d'origine transylvaine. (Le général Moshoiu, commandant aujourd'hui la XIII-ème Division, le général Dragalina, commandant la I-ère Armée, mort héroïquement pendant sa victoire à Jiu, sont des Transylvains, anciens officiers de l'armée austro-hongroise.)

2. Les Roumains Transylvains qui se trouvaient en Amérique au moment où la République des Etats-Unis en déclarant la guerre à l'Allemagne devenait notre Alliée, sont entrés en grand nombre comme volontaires dans l'Armée Américaine. Cinq milles (5000) Roumains Transylvains font aujourd'hui

leur devoir dans cette Armée qui combat pour les mêmes principes de liberté que l'Armée Roumaine dans les Carpathes Moldaves. La nouvelle déclaration de guerre des Etats-Unis contre l'Autriche-Hongrie a produit la plus profonde satisfaction au milieu de ces Roumains de l'Armée Américaine et a redoublé leur ardeur pour la guerre; ils ont dorénavant l'espoir de rencontrer face à face les ennemis héréditaires de notre race et de venger par la victoire des armes américaines, du moins une partie des souffrances que les Hongrois ont infligé à notre nation pendant les siècles passés. Le nombre de ces volontaires serait plus grand encore si on pouvait les grouper dans une unité quelconque sans les disperser parmi les soldats d'autre origine.

3. Les Roumains transylvains qui se trouvaient prisonniers en Russie ont demandé aux Gouvernements Russe et Roumain, aussitôt que la Roumanie a déclaré la guerre, la permission d'entrer dans les rangs de l'Armée Roumaine. Le Gouvernement Roumain a chargé de cette affaire le colonel Petraru qui s'est rendu en Russie pour se mettre d'accord et avec les volontaires transylvains et avec les autorités russes. Malheureusement sous l'ancien régime russe les obstacles rendaient inefficace la cordiale approbation qu'avait fait à ce projet le général Alexeieff, chef du Grand Etat Major Russe. Après la Révolution, la question de nos volontaires a fait plus de progrès. Le 13/26 avril 1917 à Darnitza, près de Kiew, ils ont fait une assemblée à laquelle ont pris part 1340 représentants des prisonniers roumains transylvains, nommément: 223 officiers, 447 sous-officiers et 680 soldats. Cette assemblée qui parlait au nom de 100 000 Roumains de Transylvanie, de Hongrie et de Bukovine, mais qui représentait l'opinion de quatre millions de Roumains, a rédigé un mémoire sur la question des Roumains opprimés par l'Autriche-Hongrie, adressé au Gouvernement Provisoire Russe, au Conseil des Soldats et Ouvriers et aux Ambassades et Légations Alliées et Neutres à Pétrograde, et a pris les mesures nécessaires pour l'organisation du „Corps des Volontaires Transylvains de l'Armée Roumaine“. Les informations que j'ai reçu dernièrement de Iassy prouvent que ce travail a eu un admirable résultat. La plupart de ces volontaires sont déjà en Roumanie en se préparant pour le front. Leur nombre exact ne m'est pas connu encore à cause de la communication difficile. Le serment de fidélité a été fait devant Sa Majesté le Roi Ferdinand, au milieu de grandes solennités à Iassy. Nos commissions travaillent actuellement à organiser, équiper et transporter encore, ceux qui sont dispersés dans les différents camps de prisonniers de la Russie. Et si les circonstances en Russie changeront, notre „Corps des Volontaires Transylvains“ pourra être augmenté de jour en jour, et pourvu avec tout l'outillage de la guerre moderne, il sera une nouvelle force dans les cadres de l'Armée Roumaine.

4. Les Roumains Transylvains prisonniers en Italie ou capturés par les Serbes et transportés en France et en Italie sont du même sang, ont la même éducation et les mêmes convictions. Ils attendent. Et je suis convaincu qu'ils sont prêts, eux aussi, à combattre pour la liberté et la délivrance de notre nation.

J'ai l'honneur de remettre à Votre Excellence à titre d'information, une copie du mémoire rédigé par les volontaires roumains transylvains à Darnitza¹, le 13/26 avril 1917, et d'assurer Votre Excellence que les Roumains de Transylvanie, de Hongrie et de Bucovine sont prêts à tous les sacrifices dans tous les Pays Alliés et surtout en Amérique, qui les a fait goûter les vrais bienfaits de la liberté.

Veillez bien recevoir, Excellence, l'expression de mon profond dévouement.

Washington D. C. le 31 décembre 1917.

Le sous-lieut. Vasile Stoica,
de la Mission Patriotique Roumaine.

■ Microf. SUA, r. 564, c. 425—428; The National Archives of the United States. Records of the Department of State relating to World War I and its termination, Microcopy 367, Roll 86, vol. 77, n°. 763.72/9833.

Excelenței Sale, domnul Robert Lansing,
Secretar de Stat, Washington D.C.

Excelență,

DE la sosirea sa în America, „Misiunea Patriotică Română“ activează permanent în rîndul conaționalilor imigrați din Transilvania și Ungaria în Statele Unite. Ideea care îi guvernează activitatea este aceeași care a condus toate manifestările politice și militare ale acelor români transilvăneni, care în timpul acestui război au mai avut încă posibilitatea să-și manifeste opinia: a pune la dispoziția României și a Aliaților toate forțele națiunii noastre transilvane, pretutindeni unde ea se află dispersată din cauza opresiunii ungare.

În calitatea mea de membru al „Misiunii Patriotice Române“ și de român transilvănean, am onoarea de a aduce la cunoștința Excelenței Voastre, următoarele fapte:

Încă de la începutul marelui război în curs, noi românii din Transilvania, o populație de patru milioane de locuitori oprimați de politica șovină a guvernelor ungare, știam că acest război ne va aduce libertatea și că această libertate ne va fi dată de armele Aliaților și ale Regatului român. Aveam cu toții convingerea că înfrîngerea armatelor austro-ungare și germane va însemna o viață nouă pentru poporul nostru. Și conduita noastră a fost conformă acestei convingeri.

Românii transilvăneni care la începutul războiului european se aflau în străinătate, mai ales în România, au refuzat să se prezinte la regimentele austro-ungare, pentru a fi trimiși în Alsacia și Galiția într-un război de oprimare.

Aceia dintre românii transilvăneni care, găsindu-se în Transilvania au avut totuși posibilitatea să se strecoare pînă la frontiera română, au trecut cu toții în România și și-au oferit de îndată serviciile guvernului român. Printre ei se găsea un număr mare de intelectuali și tineri scriitori și se găsea chiar și autorul acestor cîtorva rînduri de informare adresate Excelenței Voastre.

Majoritatea regimentelor austro-ungare compuse din români din Transilvania și Ungaria, trimiși în Galiția, în Serbia și mai tîrziu, în Italia, la fel și regimentele cehe, s-au predat rușilor, sîrbilor și italienilor. Numărul românilor transilvăneni, prizonieri în Rusia, era în aprilie 1917 mai mare de 100 000 oameni, iar cel al celor care s-au predat sîrbilor și italienilor este astăzi de aproape 15 000.

În momentul în care România a declarat război Austro-Ungariei, noi, românii din Transilvania și Ungaria n-am ezitat nici o singură clipă să ne facem datoria. Și pînă astăzi, ajutați de cei care fuseseră siliți să părăsească Austro-Ungaria înaintea noastră, am făcut toate eforturile pentru a ajuta România și pe aliații săi:

1. Românii transilvăneni care se găseau în România s-au înrolat voluntar în armata română. Există astăzi în această armată peste 100 000 soldați și subofițeri și mai mult de 1500 ofițeri de origine transilvăneană. (Generalul Moșoiu, astăzi comandant al diviziei a XIII-a, generalul Dragalina, comandant al armatei I, mort eroic în timpul victoriei sale de la Jiu, sînt transilvăneni, foști ofițeri în armata austro-ungară),

2. Românii transilvăneni care se aflau în America în momentul în care Republica Statelor Unite, declarînd război Germaniei, devenea aliata noastră, au intrat în număr mare voluntari în armata americană. Cinci mii de români transilvăneni își fac astăzi datoria în această armată care luptă pentru aceleași principii de libertate ca și armata română în Carpații Moldovei. Noua declarație de război a Statelor Unite făcută Austro-Ungariei a produs cea mai profundă satisfacție în rîndul românilor din armata americană și le-a dublat ardoarea în luptă; ei nutresc de acum înainte speranța de a se întîlni față în față cu dușmanii ereditari ai neamului nostru și de a răzbuna prin victoria americană, cel puțin o parte din suferințele pe care ungurii le-au pricinuit nației noastre, în secolele trecute. Numărul acestor voluntari ar fi încă și mai mare, dacă ar putea să fie strînși într-o anumită unitate, fără a-i răspîndi printre soldații de altă origine.

3. Românii transilvăneni care erau prizonieri în Rusia au cerut guvernelor rus și român, imediat ce România a declarat război, permisiunea de a intra în rîndurile armatei române. Guvernul român a însărcinat cu această problemă pe colonelul Pietraru care s-a deplasat în Rusia pentru a cădea de acord cu voluntarii transilvăneni și cu autoritățile rusești. Din nefericire, sub vechiul regim rus, piedicile intervenite au făcut ineficientă aprobarea cordială pe care o dăduse acestui proiect generalul Alexeev, șeful Marelui Stat Major rus. După revoluție, problema voluntarilor noștri a făcut unele progrese. La 13/26 aprilie 1917, la Darnița, lîngă Kiev, a avut loc o adunare la care au luat parte 1340 reprezentanți ai prizonierilor români transilvăneni, și anume: 223 ofițeri, 447 subofițeri și 680 soldați. Această adunare, care vorbea în numele a 100 000 români din Transilvania, Ungaria și Bucovina, dar care reprezenta opinia a patru milioane de români, a redactat un memoriu asupra chestiunii românilor oprimați de Austro-Ungaria, adresat Guvernului provizoriu rus, Sovietului soldaților și muncitorilor și ambasadelor și legațiilor Aliate și neutre de la Petrograd, și a luat măsurile necesare pentru organizarea „Corpului de voluntari transilvăneni din armata română“. Informațiile pe care le-am primit recent de la Iași, dovedesc că această activitate a avut un rezultat admirabil. Majoritatea acestor voluntari sînt deja în România și se pregătesc pentru front. Numărul lor exact nu îmi este încă cunoscut din cauza comunicațiilor anevoioase. Jurămîntul de credință a fost depus în fața Majestății Sale regele Ferdinand, în cadrul unor solemnități la Iași. Comisiile noastre lucrează în momentul de față la organizarea, echiparea și transportul celor care mai sînt încă împrăștiați prin diverse lagăre de prizonieri din Rusia.

Dacă în Rusia se vor schimba împrejurările, corpul nostru de voluntari transilvăneni va fi sporit în fiecare zi, și înzestrat cu întregul arsenal al unui război modern, va putea reprezenta o nouă forță în rîndurile armatei române.

4. Românii transilvăneni, prizonieri în Italia sau capturați de sîrbi și transportați în Franța și Italia, sînt de același sînge, au aceeași educație și aceleași convingeri. Ei așteaptă. Sînt convins că și ei sînt gata să lupte pentru libertatea și dezrobirea națiunii noastre.

Am onoarea de a trimite Excelenței Voastre, cu titlu informativ, o copie a memoriului redactat de voluntarii români transilvăneni la Darnița ¹, la 13/26 aprilie 1917 și de a asigura pe Excelența Voastră că românii din Transilvania, din Ungaria și din Bucovina sînt gata de orice sacrificiu, în toate țările aliate și, mai ales, în America, care i-a făcut să simtă adevăratele binefaceri ale libertății.

Binevoiți a primi, Excelență, expresia profundului meu devotament.
Washington D. C. 31 decembrie 1917

Sublocotenentul Vasile Stoica,
din Misiunea Patriotică Română.

318

<1917 decembrie 20>/1918 ianuarie 2, Iași. **Telegrama lui Saint-Aulaire către Ministerul de Externe al Franței referitoare la importanța României pentru Antantă în primul război mondial.**

Ministère des Affaires Etrangères
Déchiffrement

No. 7

Télégramme
Jassy (via Salonique)
reçu le 2 Janvier 1917 ¹, à 8 heures

LA Roumanie avec son armée intacte étant la seule base de toute réorganisation en Russie méridionale, le sort de tous les fronts orientaux se joue en ce moment ici. Or, un rétablissement moral immédiat est la condition nécessaire d'un rétablissement militaire. Seul un geste brusque et cordiale de l'Entente, ou tout au moins de la France, peut rectifier la position de la Roumanie et ranimer en elle la conscience de la grandeur de son rôle (1 gr. faux) de l'Entente (2 gr. faux) de la valeur des titres nouveaux que les événements lui permettent peut-être, de se créer en sauvant la cause de l'Entente sur ce front. A suivre ².

■ Microf. Franța, r. 90; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Guerre 1914–1918, vol. 349, f. 12.

¹ Copia despre care amintește autorul documentului nu se află în anexă, pe microfilm

ROMÂNIA, cu armata intactă, fiind singura bază a întregii reorganizări în porțiunea meridională, soarta tuturor fronturilor orientale se joacă în acest moment aici. Or, o restabilire morală imediată este condiția necesară a unei restabiliri militare. Numai un gest prompt și cordial al Antantei, sau cel puțin al Franței, poate modifica poziția României și redeștepta în ea conștiința importanței rolului ei (un cuvânt lipsă) al Antantei (două cuvinte lipsă) a valorii drepturilor noi pe care evenimentele îi permit poate, să și le dobândească, salvând cauza Antantei pe acest front. Va urma².

319

<1917 decembrie 22>/1918 ianuarie 4, Budapesta. Nota Ministerului de Război al Regatului Ungariei către ministrul de interne al Ungariei, Ugron Gábor, referitoare la o adunare a muncitorilor din Reșița cu tema „Muncitorii și pacea“.

Magyar Királyi Honvédelmi Miniszter
28878 szám

eln. 4 a/1917

Másolat

Munkásgyűlés Resicabányán

A m<agyar> kir<ályi> Belügyminiszter Úrnak

Budapest

Budapest, 1918 évi január hó 4.

NAGYMÉLTÓSÁGODNAK és a miniszterelnök urnak is 2922 res szám alatt Cvrček altábornagy a magyar hadiüzemek felügyelője részéről előterjesztett jelentése szerint dec. 16-án Resicabányán „A munkások és a béke“ tárgyában nemcsak egy munkásgyűlés megtartása engedélyeztetett, hanem a gyűlés során oly beszédek mondattak el, melyek az állam érdekeit nyilvánvalóan a legérzékenyebben sértik.

Mivel az említett jelentésben foglalt tényállás azt a benyomást kelti, hogy a politikai hatóság közegei ez ügygel kapcsolatban a helyzet magaslátán nem álltak, [tisztelettel kérem Nagyméltóságod szíves intézkedéseit nemcsak ez irányban, hanem a tekintetben is, hogy a részleteiben még megállapi-

¹ Documentul este datat greșit. Data corectă este 2 ianuarie 1918.

² Telegramele următoare se referă la moralul trupelor ruse.

tandó tényállás szerint a szónokokkal szemben és egyébként is a szükséges rendszabályok foganatosíttassanak, nehogy a jövőben ez az államellenes agitáció, akár nyíltan, akár pedig titokban tovább folyhassék. Ezen kiadvány a miniszter ur által elfogadott fogalmazvánnyal teljesen azonos.

Tabajdi s<aját> k<ezüleg> alt<ábornagy>
államtitkár

Budapest, 1918 évi január hó 4

■ Microf. R. P. Ungară, r. 75, c. 496; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség. K. 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1918 – XVI – 119.

Ministrul regal ungar al apărării naționale

Nr. 28878

prezidențial 4 a/1917

Copie

Adunarea muncitorească de la Reșița
Domnului ministru regal ungar de interne

Budapesta

Budapesta, 4 ianuarie 1918

CONFORM raportului adresat Excelenței Voastre și domnului prim-ministru cu nr. 2922 de generalul de brigadă Cvrcek, inspectorul uzinelor militare maghiare, la 16 decembrie a avut loc la Reșița o adunare pe tema „Muncitorii și pacea”, care nu numai că a depășit cadrul legal admisibil pentru o adunare muncitorească, dar au fost rostite asemenea cuvântări care lezează evident, în cel mai sensibil mod, interesele statului.

Întrucât situația de fapt relatată în raportul mai sus amintit lasă impresia că organele autorităților politice nu s-au aflat la înălțime în această chestiune, rog cu respect pe Excelența Voastră să binevoiască a lua măsuri nu numai în legătură cu aceasta, dar și în raport cu constatările detaliate care se mai pot face, pentru a lua împotriva oratorilor măsurile de rigoare, cât și de altfel cele necesare pentru restabilirea ordinii și să nu se permită continuarea în viitor a acestei agitații antistatale atât în mod deschis, cât și pe ascuns. Acest exemplar este identic cu cel aprobat de domnul ministru.

Tabajdi, general de brigadă,
secretar de stat

Budapesta, 4 ianuarie 1918

<1917 decembrie 25>/1918 ianuarie 7, Londra. Telegrama trimisă de Foreign Office către G. Barclay, în care se exprimă ideea sprijinului și ajutorului reciproc între români și englezi.

Circulated to the king and war cabinet

ROUMANIA

(3358)

Cypher Telegram to Sir G. Barclay (Jassy) ·
Foreign Office, January 7th 1918, 9,45 p.m.

Nr. 7

Your telegrams Nos. 9 and 15 (giving General Berthelot's views).

IT would be clearly disastrous that Roumania should now make a separate peace. Mr. Lloyd George's speech shows that we have no intention of abandoning our Roumanian allies and we trust that they will not desert us. To the full extent of our power we shall of course carry out our pledges to Roumania and, what the extent of our power may be depends in part at least on the assistance which Roumania may give to us at this very critical moment of the war.

You are authorised to join your French colleague in making representation to the Roumanian Government to the above effect.

Repeated to Paris, No. 46.

■ Microf. Anglia, r. 389, c. 139; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3140, f. 122.

Repartizată regelui și Cabinetului de Război

ROMÂNIA

(3358)

Telegramă cifrată către Sir G. Barclay (Iași)
Foreign Office, 7 ianuarie 1918, 9,45 p.m.

Nr. 7

Telegramele dv. nr. 9 și 15 (redînd opiniile generalului Berthelot).

AR FI, evident, dezastruos ca România să încheie acum o pace separată. Discursul domnului Lloyd George demonstrează că nu avem nici o intenție să-i abandonăm pe Aliații noștri români și avem încredere că ei nu ne vor părăsi. Desigur, noi vom face tot ce ne stă în putință pentru a ne îndeplini obligațiile față de România, dar în ce măsură vom putea face depinde, parțial cel puțin, de ajutorul pe care România ni-l poate da în acest moment foarte critic al războiului.

Sînteți autorizat ca împreună cu colegul dv. francez, să faceți demersuri pe lingă Guvernul român în lumina celor de mai sus.

Repetată la Paris, nr. 46.

<1917 decembrie 26>/1918 ianuarie 8, Iași. **Raportul politic al lui G. Boissier către dr. K. Parravicini, consilier federal în Departamentul politic din Ministerul Afacerilor Externe al Elveției, referitor la cele două curente, unul pacifist și altul favorabil continuării războiului.**

LEGATION DE SUISSE EN ROUMANIE

Jassy, le 8 Janvier 1918

No. III A. 2

No. 1

MONSIEUR Take Ionesco, Vice-président du Conseil des Ministres, dont j'ai reçu la visite aujourd'hui, estime comme moi que les Russes aussi bien que les délégués de l'Ukraine signeront la paix séparée dans un bref délai et qu'on se fait de grandes illusions dans le camp des Alliés où l'on escompte encore la possibilité de constituer une armée de mercenaires pour garder le front de l'Ukraine et celui de Roumanie. Les éléments sur lesquels on compte pourront peut-être être utilisés plus tard pour rétablir l'ordre en Russie, mais il est indéniable que les Russes quels qu'ils soient ne veulent plus se battre contre les Allemands et qu'ils veulent tous la paix. Monsieur Take Ionesco m'a déclaré avoir télégraphié, il y a plus de trois mois, à Monsieur Lloyd George que les Russes ne se battraient plus, que par conséquent il fallait s'organiser comme s'ils n'existaient plus et que les Alliés devaient examiner la question de savoir s'ils étaient en mesure de continuer seuls la guerre malgré la défection de la Russie; que s'ils croyaient être assez forts pour lutter seuls ils devaient poursuivre la guerre et que dans le cas contraire ils devaient essayer de négocier une paix sur le dos et aux dépens de la Russie pendant qu'il en était temps. En ce qui concerne la Roumanie il a été très réservé, mais j'ai eu l'impression, recueillie déjà d'autre part, que sur l'intervention pressante des alliés pour dissuader la Roumanie d'une paix séparée, celle-ci s'était décidée à résister jusqu'au bout, à ne pas conclure de paix et à évacuer le gouvernement, la famille royale et une partie de l'armée, à la dernière extrémité. Où l'évacuer? On ne le dit pas et c'est un problème dont je ne vois pas très bien la réalisation. Le mouvement pacifiste incontestable qui s'est créé aussi bien dans les milieux politiques, et même au sein du Gouvernement, et dans les milieux militaires (autant parmi les troupes sédentaires plus que parmi celles du front) a créé un état d'esprit qui n'est pas favorable à cette solution et qui critique assez violemment la ligne de conduite à laquelle on se serait arrêté. Les gens appartenant à ces milieux prétendent que la résistance est absolument impossible et illusoire, qu'elle n'aura pas d'autre but, que de faire massacrer encore des milliers de soldats, pour aboutir au même résultat et que les alliés auraient dû autoriser la Roumanie à faire une paix séparée où elle aurait obtenu des conditions plus avantageuses qu'après sa défaite inévitable. A ce moment-ci elle n'aurait plus qu'à signer les propositions imposées par l'Allemagne. L'avenir nous dira qui avait raison des deux camps.

■ Xerogr. Elveția, pach. XXIV/2, f. 178—189; Archives Fédérales helvétiques, Politische Berichte der Auslandsvertretungen, doss. 2.

DOMNUL Take Ionescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, a cărui vizită am primit-o astăzi, apreciază ca și mine că rușii, ca și delegații Ucrainei, vor semna pacea separată în scurt timp și că Aliații își fac iluzii contînd încă pe posibilitatea de a constitui o armată de mercenari pentru a păstra frontul din Ucraina și din România. Elementele pe care se contează ar putea fi folosite mai tîrziu pentru a restabili ordinea în Rusia, dar este evident că rușii, orice fel de tendință politică ar reprezenta, nu mai vor să lupte împotriva germanilor și vor toți pace. Domnul Take Ionescu mi-a spus că a telegrafiat, acum mai bine de trei luni, domnului Lloyd George că rușii nu se vor mai bate și că în consecință Aliații vor trebui să se organizeze ca și cînd aceștia n-ar exista și să analizeze dacă sînt în măsură să continue singuri războiul, în ciuda retragerii din luptă a Rusiei; că dacă ei cred că sînt destul de puternici pentru a lupta singuri, trebuie să continue războiul și că, în caz contrar, trebuie să încerce să negocieze o pace pe spinarea Rusiei cît mai este timp. În ceea ce privește România, el a fost foarte rezervat, dar am avut impresia formată deja din altă parte că, datorită intervenției presante a Aliaților pentru a determina România să nu încheie pace separată, aceasta s-a hotărît totuși să reziste pînă la capăt, să nu încheie pace și să evacueze în ultimă instanță guvernul, familia regală și o parte din armată. Unde s-o evacueze? Acest lucru nu se spune și este o problemă a cărei realizare n-o văd prea limpede. Mișcarea pacifistă incontestabilă, care s-a creat atît în cercurile politice, cît și în sînul guvernului și în mediile militare (mai mult printre trupele de rezervă decît printre cele de pe front) a creat o stare de spirit care nu este favorabilă acestei soluții și care critică destul de violent orientarea la care s-ar fi ajuns. Oamenii aparținînd acestor cercuri pretind că rezistența este absolut imposibilă și iluzorie, că nu va avea alt scop decît să masacreze alte mii de soldați pentru a ajunge la același rezultat și că Aliații ar fi trebuit să autorizeze România să încheie o pace separată, prin care ar fi obținut condiții mai avantajoase decît după înfrîngerea ei inevitabilă. În acest moment n-ar mai fi trebuit decît să semneze propunerile impuse de Germania. Viitorul ne va spune care din cele două tabere a avut dreptate.

322

<1917 decembrie 20>/1918 ianuarie 8, Marele Cartier General al armatei germane. Raportul lui P. Hindenburg către Wilhelm al II-lea, despre posibilitatea unei influențe germane în economia României și despre problema Dobrogei, în rezolvarea căreia trebuie să se ia în considerare opinia guvernului bulgar, deși pentru România această problemă este vitală.

Abschrift
 Chef des Generalstabes
 des Feldheeres
 M. J. No. 26349

Grosses Hauptquartier, den
 8. Januar 1918

Diese Begutachtung anliegenden Berichts ist wieder ein neuer Beweis für das totale Fehlen des Verständnisses für *Politik!* gezeichnet W(ilhelm)¹

EUER Majestät überreiche ich alleruntertänigst einen Bericht des Generalfeldmarschall von Mackensen über die politische Lage in Rumänien.

Bei der räumlichen Trennung Rumäniens von Deutschland wird es uns *schwer werden, politisch auf Rumänien Einfluss* auszuüben. Wirtschaftlich ist er auch dann gesichert, wenn Rumänien unabhängig bleiben oder von Österreich—Ungarn abhängig werden sollte.

Ganz bestimmt dann nicht !
Dann wird es österreichisch.
Na also! wie sollen die
Beiden darauf nun vereinigt werden!?

Über die Zukunft der Dobrudscha nach dem Kriege haben die verbündeten Mächte noch keinen Beschluss gefasst. Jedenfalls dürften dabei die Rücksichten auf *Bulgarien grössere Beachtung* verdienen als die *Wünsche der Rumänen*. Der unbehinderte Weg auf der Donau zum Meere ist *andererseits eine Lebensfrage* für Rumänien.

Ob während des Krieges die Verwaltung der Dobrudscha ausschliesslich Constanzas und der Bahnverbindung Constanza-Cernavoda, Bulgarien überlassen werden soll, ist noch nicht geklärt. Oberst Gantchew, der die Anschauung der bulgarischen Regierung hierher überbringen sollte, befindet sich in Brest-Litowsk

gezeichnet von Hindenburg

Diese Stellungnahme verhindert jede Lösung im Sinne der von Mackensen vorgetragenen Wünsche, die sich ganz *mit meinen decken* ! Ich habe sie bisher dem Chef Generalstabs gegenüber *nicht auszudrücken* vermocht ! Die Lösung hängt mit der polnischen Grenzfrage zusammen, deren Lösung der Chef Generalstabes gleichfalls *Widerstand* entgegensetzt. Auf diese Weise ist es dem Grossen Generalstab gelungen, jedwede wünschenswerthe politische Entwicklung in Rumänien und auf dem Balkan lahm zu legen. Schon im *September* hat Oberst Hentsch sich mir gegenüber bitter darüber beschwert.

W<ilhelm>

Această apreciere a raportului anexat este iarăşi o nouă dovadă a lipsei totale de înţelegere a *politicii* !

semnat W<ilhelm II> ¹

9.1.1918

ÎNAINTEZ prea supus Maiestăţii Voastre un raport al generalului feldmareşal von Mackensen privind situaţia politică din România.

În cazul acesta absolut sigur, nu! În ultimul caz, România va fi provincie austriacă. Poftim aşadar! Cum să fie împăcate ambele !?

Ținând seamă de separarea în spaţiu dintre România şi Germania, *ne va fi greu* să exercităm, din punct de vedere *politic*, o *influenţă asupra României*. Influenţa economică este asigurată chiar şi în cazul în care România ar rămîne independentă sau ar urma să depindă de Austro-Ungaria.

Asupra viitorului Dobrogei după război, Puterile Aliate n-au luat încă nici o hotărîre. În orice caz, *luarea în considerare a Bulgariei ar merita atenţie mai mare* decît *dorinţele românilor*. Drumul nestingherit pe Dunăre spre mare este, *pe de altă parte, o problemă vitală* pentru România.

Nu s-a clarificat încă dacă în timpul războiului administraţia Dobrogei, exclusiv Constanţa şi legătura de cale ferată Constanţa—Cernavodă, trebuie lăsată Bulgariei. Colonelul Gancev, care trebuie să prezinte aici punctul de vedere al guvernului bulgar, se află la Brest-Litowsk

semnat von Hindenburg

Această luare de poziţie împiedică orice rezolvare în sensul dorinţelor exprimate de von Mackensen, care coincid *exact cu ale mele* ! Pînă acum *n-am putut să le impun* şefului Statului Major. Rezolvarea depinde de problema graniţei poloneze, a cărei soluţionare întîmpină, de asemenea, *rezistenţă* din partea şefului Statului Major. În acest fel, Marele Stat Major a reuşit să paralizeze orice evoluţie politică dorită în România şi în Balcani. Deja în *septembrie*, colonelul Hentsch mi s-a plîns cu amărăciune în această privinţă.

W<ilhelm>

¹ Notele marginale aparţin împăratului Wilhelm al II-lea al Germaniei.

<1917>. Mesajul Ligii muncitorilor britanici adresat reprezentanților diplomatici ai Țărilor Aliate la Londra, exprimînd sentimentele de solidaritate și fraternitate ale poporului englez cu popoarele care luptă pentru libertate.

The British Workers' League

AN Address expressive of the sentiments of solidarity and fraternity of the Citizens of London of their respective Excellencies the Ambassadors and Ministers of the French Republic, the United States of America, the Kingdom of Italy, the Empire of Japan, the Provisional Government of Russia, the Kingdom of Belgium, the Republic of Portugal, the Kingdom of Serbia, the Kingdom of Montenegro, the Kingdom of Roumania, and the Republic of Cuba.

Your Excellencies

We approach you today as a Deputation representative of the citizens of the Capital of the British Empire, with the desire, after nearly three years of unparalleled war, to express to you the unfaltering determination of our people to continue the struggle in defence of human rights against the brutal aggression committed by German Kaiserdom, until the military power of the enemy is shattered, and until our joint flags have become the emblems of a glorious victory for human liberty and the world's democracies. We are grateful to Your Excellencies for having afforded us this opportunity of giving expression to the popular sentiments of the British people and we rejoice that you should be here today with us, to receive, on behalf of your respective nations, this expression of the fraternal sentiments which animate all the peoples under the British flag for their glorious Allies

...
Your Excellencies the Ministers of the Kingdoms of Serbia, Montenegro, and Roumania.

Britain has been less closely associated with you in the past than it has with some of its other Allies, but the superb heroism of your peoples, the quenchless ardour of their resistance, their unfaltering courage under the heaviest and hardest blows, have endeared them to every true British heart. Be assured, Gentlemen, and convey to your representative Governments the assurance, that we shall never sheathe the sword until your National Rights are vindicated and ample reparation has been made to your peoples for their sacrifices and sufferings.

Your excellencies

Never before has humanity been so cruelly lacerated; never before has the cause of civilisation been in such grave peril; never before have all the sanctuaries of national independence and individual liberty been so grossly violated as during this unparalleled strife. But never before have the military qualities of our peoples, their capacity for sacrifice, their high courage, and their determination been demonstrated on such a world-wide scale. And so, Gentlemen, we bring you this respectful message from the citizens of this ancient City, and beg you to convey it to our brothers whom you represent here with so much distinction and dignity. We hope that this manifestation

of popular sympathy and solidarity on the part of the masses of London's citizens will help to silence the few weak and sinister voices that have been raised in pleas for a premature and dastardly peace — a peace whereby all the sacrifices and all the courage of your brothers and ours would be wasted. We have lived through hours as dark with impending disaster as any that nations have ever suffered, and now that the sun of victory is dawning on our horizon, the masses of the British people are more determined than ever to be worthy of their dead, to be worthy of their past, and with you to be no unworthy architects of a future in which war and tyranny shall be banished from the world for all time.

For the British Workers' League: John Hodge, President

I. A. Seaddin, Chairman of the General Council

J. F. Green, Chairman of the Executive Committee

Victor Fisher, Hon. Secretary

Irene Fisher, Assistant Hon. Secretary

■ Microf. Belgia, r. 34, c. 283—284; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Grande Bretagne, vol. 12.

Liga muncitorilor britanici

MESAJ exprimînd sentimentele de solidaritate și fraternitate ale cetățenilor Londrei către Excelențele lor, ambasadorii și miniștrii Republicii Franceze, Statelor Unite ale Americii, Regatului Italiei, Imperiului Japoniei, Guvernului Provizoriu al Rusiei, Regatului Belgiei, Republicii Portugaliei, Regatului Serbiei, Regatului Muntenegru, Regatului României și Republicii Cuba

Excelențe,

Ca delegație reprezentativă a cetățenilor capitalei Imperiului britanic, ne adresăm astăzi Excelențelor Voastre în dorința de a vă exprima, după aproape trei ani de război fără seamăn, hotărîrea neclintită a poporului nostru de a continua lupta pentru apărarea drepturilor omului împotriva agresiunii brutale comise de Imperiul german, pînă cînd puterea militară a inamicului va fi zdrobită și pînă cînd drapelele noastre alăturate vor deveni emblema unei glorioase victorii a libertății umane și a democrației în lume. Sîntem recunoscători Excelențelor Voastre de a ne fi oferit acest prilej să dăm expresie sentimentelor poporului britanic și sîntem bucuroși că sînteți astăzi aici împreună cu noi, pentru a primi, în numele respectivelor dv. națiuni, această manifestare a sentimentelor fraterne față de glorioșii lor aliați care animă toate popoarele de sub steagul britanic.

...

Excelențe, miniștri ai Regatelor Serbiei, Muntenegrului și României!

Anglia a avut în trecut legături mai puțin apropiate cu dv. decît cu unii dintre ceilalți aliați ai săi, dar splendidul eroism al popoarelor dv., ardoarea nestinsă a rezistenței lor, curajul neșovăielnic în fața loviturilor celor mai grele și mai dureroase au pătruns în inima fiecărui britanic cinstit. Fiți siguri, onorați domni, și transmiteți guvernelor dv. asigurarea că noi nu vom

¹ Punctele de suspensie înlocuiesc textele adreselor in extenso către ambasadorii și miniștrii Franței, Statelor Unite, Italiei, Japoniei, Rusiei, Belgiei, Portugaliei și Cubei. ¹

pune sabia în teacă pînă cînd drepturile dv. naționale nu vor fi restabilite, iar popoarele dv. nu vor fi larg despăgubite pentru sacrificiile și suferințele lor.

Excelențe,

Nicicînd umanitatea nu a mai fost atît de crud lovită; nicicînd cauza civilizației nu a fost într-un pericol atît de mare; nicicînd toate sanctuarele independenței naționale și ale libertății individuale nu au fost atît de brutal violate ca în timpul acestei încheștări fără seamă. Dar nicideată calitățile militare ale popoarelor noastre, capacitatea lor de sacrificiu, înaltul lor curaj și hotărîrea lor nu au fost demonstrate pe o scară atît de largă, la nivel mondial. Vă aducem, deci, domnilor, un respectuos mesaj din partea cetățenilor acestui vechi oraș și vă rugăm să-l transmiteți fraților noștri pe care-i reprezentați aici cu atîta distincție și demnitate. Sperăm că această manifestare de simpatie populară și solidaritate din partea maselor de cetățeni londonezi va contribui să reducem la tăcere puținele voci slabe și nefaste care s-au ridicat în favoarea unei păci premature și lașe — o pace prin care toate sacrificiile și tot curajul fraților voștri și ai noștri s-ar irosi. Am trecut prin ceasuri grele, însoțite de pericole iminente, nu mai mici decît cele suferite vreodată de oricare dintre națiunile lumii, iar acum, cînd soarele victoriei apare la orizont, masele populare din Marea Britanie sînt mai hotărîte ca oricînd să fie vrednice de morții lor, să fie vrednice de trecutul lor și, împreună cu dv., să fie constructori demni ai unui viitor în care războiul și tirania să fie izgo-nite din lume pentru totdeauna.

Pentru Liga muncitorilor britanici: John Hodge, președinte

J. A. Seddon, președintele Consiliului General

J. F. Green, președintele Comitetului Executiv

Victor Fisher, secretar onorific

Irene Fisher, secretar onorific adjunct

324

1918 ianuarie <11>/24, Londra. Telegrama trimisă de Foreign Office lui G. Barclay, adresată regelui Ferdinand al României din partea regelui George al V-lea al Angliei, prin care își exprimă compasiunea față de situația grea a României ca urmare a încheierii păcii separate cu Germania și admirația față de eroicele fapte de arme ale armatei române.

Roumania

Military

(10015)

Cypher telegram to Sir G. Barclay (Jassy)

Foreign Office. January 24th 1918. 10.0 p.m.

No. 59 (R)

Please communicate following from The King to The King of Roumania:

„I DESIRE once again to convey to you an expression of my deepest sympathy with you and yours in the present terrible position in which you are placed. I can assure you that my Government and the people of this country have followed with admiration the heroic exploits of the Roumanian Army

1052

and the magnificent defence which they have so gallantly opposed to the enemy.

I earnestly trust that you will in the end triumph over the new difficulties which have arisen around you, and I wish to assure you that in the brave stand you have taken you may rely on all the assistance and support which we can give you.

I am confident that the courage and determination of which you have afforded such signal proof will enable you to resist the endeavours of the common enemy for force Roumania to enter into a separate peace“.

■ Microf. Anglia, r. 389, c. 231; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3140, p. 201.

România

Cu caracter militar

(10015)

Telegramă cifrată adresată lui Sir G. Barclay (Iași)

Foreign Office, 24 ianuarie 1918, 10 p.m.

Nr. 59 (R)

Vă rog să comunicați următoarele din partea regelui către regele României:

„DORESC încă o dată să vă transmit expresia simpatiei mele celei mai profunde față de Dumneavoastră și ai Dumneavoastră în situația îngrozitoare în care vă aflați în prezent. Vă pot asigura că guvernul meu și poporul țării mele au urmărit cu admirație faptele eroice ale armatei române și rezistența impresionantă pe care a opus-o cu atîta vitejie dușmanului.

Am convingerea sinceră că pînă la urmă veți învinge greutățile care s-au iscat în jurul Dumneavoastră și doresc să vă asigur că în curajoasa atitudine pe care ați adoptat-o vă puteți bizui pe tot ajutorul și sprijinul pe care vi-l putem da.

Sînt convins că hotărîrea și curajul de care ați dat dovadă într-un mod atît de strălucit vă vor da posibilitatea să țineți piept încercărilor dușmanului comun de a forța România să încheie o pace separată“.

325

1918 ianuarie <11>/24, Londra. Telegrama trimisă de Foreign Office lui G. Barclay, în care primul ministru englez, Lloyd George, exprimă față de I. I. C. Brătianu profunda simpatie pentru poporul român și armata sa care luptă în condițiile unor greutăți deosebite.

Roumania

Military

Cypher telegram to Sir G. Barclay (Jassy)

Foreign Office, January 24th, 1918. 7.30 p.m. No 57 (R)

PLEASE communicate following from Prime Minister to Roumanian Prime Minister:

Permit me, on behalf of His Majesty's Government to express our profound sympathy with the Roumanian people and with those who at this

critical moment, are guiding its destinies amid unexampled difficulties. Surrounded by perils, divided by impassable barriers from friends who are most earnestly desirous of providing effective aid, only the rarest courage can enable you to face the accumulating difficulties of your present position. The indomitable resistance of the Roumanian army during last summer has filled us with admiration. Be assured that we shall neglect no action which it may be possible to take to assist you. I am confident that the day is approaching when the despotism of the Prussian military machine will be overthrown, and the peoples of Europe will be free to control their own destinies as justice requires. When that day comes the constancy and fortitude of the Roumanian Gouvernement and people will receive its full reward.

■ Microf. Anglia, r. 389, c. 225, Public Record Office, London, Foreign Office. Political (F.O.371), rol. 3140, f. 197.

România

Cu caracter militar

Telegramă cifrată adresată lui Sir G. Barclay (Iași)
Foreign Office, 23 ianuarie 1918, 7,30 p.m. Nr. 57 (R)

VĂ rog să comunicați următoarele din partea primului ministru către primul ministru român:

Permiteți-mi ca în numele guvernului Maiestății Sale să exprim profunda noastră simpatie față de poporul român și față de cei care, în acest moment critic, îi conduc destinele în condițiile unor greutăți fără seamăn. Înconjuțați de pericole, despărțiți prin obstacole de netrecut de prietenii care doresc sincer să vă acorde un ajutor efectiv, numai curajul cel mai neasemuit vă poate da tăria de a face față dificultăților crescînde ale situației în care vă aflați în prezent. Rezistența dîră a armatei române în cursul verii trecute ne-a stîrnit toată admirația. Fiți siguri că nu vom neglija nici o acțiune care poate fi întreprinsă pentru a vă ajuta. Am convingerea că se apropie ziua cînd despotismul mașinii militare prusace va fi răsturnat și popoarele Europei vor fi libere să fie stăpîne pe propriile lor destine, așa după cum o cere dreptatea. Cînd va veni acea zi, statornicia și curajul moral ale guvernului și poporului român vor fi pe deplin răsplătite.

326

1918 ianuarie <15>/28, Londra. Declarația miniștrilor Greciei, României și Serbiei la Londra, referitoare la necesitatea aplicării principiului naționalităților la încheierea acordurilor de pace.

Londres, le 28 Janvier 1918

LE Premier Ministre de Grande Bretagne a fait, le 5 courant, une importante déclaration sur les buts de guerre.

Les Gouvernements de Grèce, de Roumanie et de Serbie constatent avec satisfaction que le Gouvernement Britannique confirme à nouveau son désir

de poursuivre la guerre, entre autres, jusqu'à ce que le respect des traités conclus entre Etats et les garanties d'une paix durable, de la justice, de la liberté et des droits des petits peuples soient assurés, ce dont les dits gouvernements lui sont très reconnaissants.

Le vif désir et la nécessité politique de la Grèce, de la Roumanie et de la Serbie étant, avant la guerre et toujours, de vivre libres dans leurs unions nationales, leurs Gouvernements croient devoir attirer l'attention du Gouvernement de Sa Majesté Britannique sur certaines considérations qui ne peuvent que contribuer à atteindre ces buts de guerre que le Gouvernement Britannique a en vue.

Un des buts pour lesquels la Grande Bretagne a été forcée dans cette guerre est aussi la protection des petits Etats contre la rapacité de certaines grandes Puissances et la sauvegarde de la liberté, des droits et du libre développement des petits peuples.

Si nos armées sortent victorieuses, ce qui est hors de discussion, ce but ne peut être atteint que si le futur traité de paix est conclu sur la base relativement la plus proche de la justice et de la vérité.

Aux Gouvernements de Grèce, de Roumanie et de Serbie, cette base apparaît comme devant être celle du principe des nationalités.

En reconnaissant le droit à l'autonomie aux uns, à l'indépendance complète et à l'union avec leurs frères de race aux autres et en sanctionnant de pareils principes par un traité international, ce serait créer, dès à présent, le germe de troubles internationaux inévitables à l'avenir, ce serait manquer le but proposé, celui de faire une justice égale à toutes les nations alliées.

Les Gouvernements de Grèce, de Roumanie et de Serbie, qui ont eu tant à souffrir dans le passé d'injustices pareilles et de plus amères encore, dans le désir de faire éviter à leurs peuples de nouvelles souffrances à l'avenir se voient obligés dès ce moment, d'en prévenir le Gouvernement Britannique et de le prier de les y aider en affirmant clairement le principe que le règlement territorial à conclure ne sera fondé qu'avec le consentement de tous les peuples intéressés et qu'à leur satisfaction. C'est-à-dire, que ce principe doit s'appliquer complètement et équitablement à tous les peuples en Autriche-Hongrie et en Turquie, les pays où les minorités allemande, magyare et turque gouvernent les majorités des autres nationalités.

Ni la Grèce, ni la Roumanie, ni la Serbie ne désirent par là la destruction de ces deux pays, mais considèrent que si l'on ne reconnaissait pas à toutes les nationalités qui habitent ces pays le droit à l'indépendance, les troubles du siècle passé continueront aussi à l'avenir.

L'Autriche-Hongrie, maintenue telle quelle, comme la Turquie jadis, empêchera la consolidation dans les rapports interbalcaniques, elle deviendra non seulement un foyer de troubles au Centre de l'Europe, mais aussi un danger pour la paix européenne et, ce qui est plus grave, l'Autriche-Hongrie et la Turquie pourront, après cette guerre, tomber définitivement sous la coupe allemande, en entraînant fatalement dans cet esclavage les pays balcaniques. Une pareille éventualité ne serait-elle pas une menace pour la sécurité future de la Grande Bretagne?

Les Gouvernements de Grèce, de Roumanie et de Serbie conscients des nécessités actuelles et les raisons d'ordre politique et militaire qui seules ont dû amener en ce moment le Gouvernement Britannique à ne pas accentuer plus fort le principe des nationalités qu'il a toujours propagé, soucieux de

l'avenir de leurs peuples, persuadés que la paix future dans les Balkans ne pourra être juste et durable que si justice était faite à tous les peuples alliés, confiants dans les sentiments d'équité de la Grande Bretagne, prennent la liberté de lui soumettre les considérations précitées, en le priant de s'en inspirer à la première occasion, où la volonté de nos grands Alliés pour les buts de guerre aura à se manifester.

I. Iovanovitch

N. Mișu

J. Gennadios

■ Microf. Anglia, r. 386, c. 616—618; The Public Record Office, Londra, Foreign Office Political (F.O. 371), vol. 3152. p. 85—87.

Londra, 28 ianuarie 1918

PRIMUL ministru al Marii Britanii a făcut, la 5 curent, o importantă declarație asupra scopurilor războiului.

Guvernele Greciei, României și Serbiei constată cu satisfacție că guvernul britanic confirmă din nou dorința de a continua războiul pînă ce vor fi asigurate, între altele, respectarea tratatelor încheiate între state și garantarea unei păci durabile, a dreptății, libertății și drepturilor popoarelor mici, fapt pentru care sus-numitele guverne îi sînt foarte recunoscătoare.

Dorința vie și necesitatea politică a Greciei, României și Serbiei fiind, dinainte de război și dintotdeauna, să trăiască libere în unitate națională, guvernele lor cred de datoria lor să atragă atenția guvernului Maiestății Sale britanice asupra cîtorva considerente care nu pot decît să contribuie la atingerrea acestor scopuri pe care Guvernul britanic le are în vedere.

Unul din scopurile pentru care Marea Britanie a depus eforturi în acest război este și apărarea statelor mici împotriva rapacității cîtorva mari puteri și salvagardarea libertății, a drepturilor și a liberei dezvoltări a popoarelor mici.

Dacă armatele noastre ies victorioase, ceea ce este în afară de discuție, acest scop nu poate fi atins decît dacă viitorul tratat de pace este încheiat pe o bază, relativ cea mai apropiată, de dreptate și adevăr.

Guvernele Greciei, României și Serbiei cred că această bază trebuie să fie cea a principiului naționalităților.

Recunoscînd unora dreptul numai la autonomie, iar altora la independență completă și la unire cu frații lor de un neam, și sancționînd atare principii printr-un tratat internațional, s-ar crea încă de pe acum germenele unor tulburări internaționale inevitabile în viitor și ne-am îndepărta de scopul propus, acela de a face dreptate egală tuturor națiunilor aliate.

Guvernele Greciei, României și Serbiei, care au avut de suferit în trecut atîtea nedreptăți de acest fel și altele și mai mari, se vîd obligate în acest moment, din dorința de a feri popoarele lor de noi suferințe în viitor, să prevină Guvernul britanic asupra acestor lucruri și să-l roage să le ajute, afirmînd clar principiul potrivit căruia reglementările teritoriale ce vor fi stabilite nu pot fi realizate decît cu consimțămîntul tuturor popoarelor interesate și spre satisfacția lor. Altfel spus, acest principiu trebuie să se aplice complet și echitabil față de toate popoarele din Austro-Ungaria și Turcia, țările unde minoritățile germană, maghiară și turcă guvernează majoritatea formată din celelalte naționalități.

Nici Grecia, nici România, nici Serbia nu doresc prin aceasta distrugerea celor două țări, dar consideră că dacă nu se recunoaște tuturor naționalităților care locuiesc în aceste țări dreptul la independență, tulburările din secolul trecut vor continua și în viitor.

Austro-Ungaria, menținută ca atare, ca și Turcia odinioară, va împiedica consolidarea raporturilor interbalcanice, va deveni nu numai un focar de tulburări în centrul Europei, dar și un pericol pentru pacea europeană și, ceea ce este mai grav, Austro-Ungaria și Turcia vor putea, după acest război, să cadă definitiv sub dominația germană, antrenând în mod fatal în această robie țările balcanice. O asemenea eventualitate n-ar fi oare o amenințare pentru securitatea viitoare a Marii Britanii?

Guvernele Greciei, României și Serbiei, conștiente de necesitățile actuale și de rațiunile de ordin politic și militar, singurele care trebuie să au determinat guvernul britanic să nu susțină prea tare în acest moment principiul naționalităților pe care l-a apărât mereu, neliniștite pentru viitorul popoarelor lor, convinse că pacea viitoare în Balcani nu va putea fi dreaptă și durabilă decât dacă se va face dreptate tuturor popoarelor Aliate, încrezătoare în sentimentele de echitate ale Marii Britanii, guvernele noastre își iau libertatea de a-i înfățișa considerațiile de mai sus, rugînd-o să se inspire din ele cu prima ocazie în care se va manifesta voința marilor noștri Aliați în ce privește scopurile războiului.

I. Iovanović

N. Mișu

J. Gennadios

327

1918 ianuarie 16/<29>, Iași. Telegrama ministrului Serbiei în România, Pavle Marinković, către Ministerul Afacerilor Externe al Serbiei, în legătură cu atitudinea României față de Puterile Centrale în urma evenimentelor din Basarabia.

Ministarstvo Inostranih Dela
Političko odelenje

21. Ianuara 1918. god<ine>
Krf

Telegram

Otposljen iz Iaša, 16.I. u.10 sati
Primljen u Krfu, 21.I. u.11 sati

PRVI. Stigao pomoćnik Ministra Inostranih Dela Galib, sa još dvojicom. Došli su utvrditi vezu s Rumunijom. Glavno dobiti hartiju i materijal za štampanje banaka, koje garantuju Saveznici i doći u dodir sa Sporazumom. Pominju, Ukrajina neće pristati na zaseban mir, ali mole da im se ne traži javna izjava u tom smislu jer narod hoće mir. I oni molili Rumuniju poslati vojsku u Besarabiju za održanje reda i rumunska vlada rešila upotrebiti železničku prugu do Odese i čuvati red sa dve do tri divizije i dobrovoljcima iz Transilvanije. Danas vojni savet ima izraditi plan. Bratjano neće da ovo

izgleda kao okupacija, jer se boji da tada ne oduzmu Rumuniji s druge strane, nego hoće osim integriteta Rumunije i sve po ugovoru (?)¹ a Besarabija da mu dodje kao čist višak. Ovaj podozriv razvoj događaja u Besarabiji izmenio je držanje Rumunije u poslednjem trenutku. Sad Rumunija ima zaledje i nije izložena kapitulaciji, pa više ne naginje zasebnom miru. Osim toga zaseban mir je otežan i time što sad Nemci smeju pristati da se vrati Dobrudža počem Rumunija uzima Besarabiju, a Bratjano bez Dobrudže ne sme primiti nikakav mir. Prema tome izgleda da su Francuzi za sad pobedili i da će sprečiti zaseban mir. Znaci su da Kralj u razgovoru sa političarima pokazao se vrlo ratoboran, a i poluzvanični list objavio je značajan članak u korist politike do kraja rata sa Saveznicima a protivu intriga Centralnih Sila. Neznam dobijate li moje telegrame.

Marinković

■ Microf. R.S.F. Jugoslavija, r. 132, c. 243—244; Savezni Sekretarijat za Inostrane Poslove-Centralni Arhiv, Beograd, Fond Političko odeljenje Ministarstva Inostranih Dela Kraljevine Srbije, 1918, Fasc. IX, dos. III Poza, nr. 393.

Ministerul Afacerilor Externe
Secția politică

21 ianuarie 1918
Corfu

Telegramă

Expediată din Iași, 16 I, ora 10
primită la Corfu, 21 I, ora 11

PRIMO. A sosit adjunctul ministrului afacerilor externe, Galib, cu încă două persoane. Au venit să stabilească legătura cu România. Principalul este de a primi hirtie și material pentru tipărirea bancnotelor, pe care le garantează Aliații, și de a lua legătura cu Înțelegera. Amintesc că Ucraina nu va accepta pacea separată, dar roagă să nu li se ceară o declarație publică în acest sens, pentru că poporul vrea pace. Și ei au rugat România să trimită armata în Basarabia pentru menținerea ordinii și Guvernul român a hotărât să folosească calea ferată pînă la Odesa și să mențină ordinea cu două pînă la trei divizii, precum și cu voluntarii din Transilvania. Astăzi, Consiliul de Război va elabora planul. Brătianu nu vrea ca aceasta să arate ca ocupație, deoarece se teme să nu i se răpească României din altă parte, ci vrea pe lângă integritatea României și totul conform tratatului și (?)¹ iar Basarabia să-i vină ca un surplus. Această desfășurare suspectă a evenimentelor în Basarabia a schimbat atitudinea României în ultimul moment. Acum România are un spate și nu este expusă capitulării și nu mai înclină spre o pace separată. În afară de aceasta, pacea separată este îngreunată și prin aceea că germanii acum pot accepta ca Dobrogea să fie restituită pentru că România ia Basarabia, iar Bărtianu fără Dobrogea nu îndrăznește să accepte nici un fel de pace. Prin urmare, se pare că francezii au învins deocamdată și că vor împiedica pacea separată. Semnele sînt: regele, într-o discuție cu oamenii politici, s-a arătat foarte belicos, dar și ziarul semioficial a publicat un articol important în favoarea politici alături de Aliați pînă la

¹ Omisiune marcată astfel în original.

sfirșitul războiului și împotriva intrigilor Puterilor Centrale. Nu știu dacă primiți telegramele mele.

Marinković

328

1918 ianuarie 17/⟨30⟩, Paris. Telegrama atașatului militar al Serbiei la Paris, Stefanović, către Ministerul de Externe al Serbiei, despre misiunea senatorului Dimitrie Drăghicescu la Paris, în scopul unirii eforturilor popoarelor al căror scop este zdrobirea Austro-Ungariei; apariția la Paris a ziarului „La Roumanie“.

Ministarstvo Inostranih Dela
Političko odeljenje

18. januara 1918 god.

Krf

Telegram

Otpavljen iz Pariza 17/I u 3 sati 40 min.

posle podne

Primljen u Krfu 18/I u 12 sati 15 min.

posle podne

PRE dva meseca došao u Pariz iz Rumunije senator Dragičesko, sa misijom prikupiti i združiti sve predstavnike naroda kojima je u interesu razbiti Austro-Ugarsku. Rekli mi da je u smislu toga govorio u Petrogradu, ali događaji, na žalost, ne daju nadanja na uspeh. U Londonu imao više uspeha, ali konstatovao da je teško složiti Talijane i Jugoslovene. I ovde će raditi na tom. Potrebno je da se kod Saveznika razbije ideja o održanju Austro-Ugarske, a za to treba udružiti snage Talijana, Rumuna, Čeha i Jugoslovena. Ovde izašao list „Rumunija“¹ koji u smislu toga piše, ali iznosi i pretenzije rumunske, koje su poznate. On sad u Švajcarskoj, ne znam da li imao uspeha ovde. Sudeći po listu, nije — jer Rumuni rade sami.

Br. 87

Stefanović

■ Microf. R.S.F. Jugoslavia, r. 132, c. 226 Savezni Sekretarijat za Inostrane Poslove-Centralni Arhiv, Beograd, Fond Političko odeljenje Ministarstva Inostranih Dela Kraljevine Srbije 1918, Fasc. IX, dos. III, pov. nr. 373.

Ministerul Afacerilor Externe
Secția politică

18 ianuarie 1918

Corfu

Telegramă

Expediată din Paris 17/I ora 3,40 după amiază

Primită la Corfu 18/I ora 12,15 după amiază

CU două luni în urmă a venit la Paris din România senatorul Drăghicescu cu misiunea de a aduna și uni pe toți reprezentanții popoarelor al căror

interes este de a zdrobi Austro-Ungaria. Mi-a spus că a vorbit în acest sens la Petrograd, dar evenimentele, din păcate, nu dau speranțe de succes. La Londra a avut mai mult succes, dar a constatat că este greu a-i pune în concordanță pe italieni și iugoslavi. Și aici va acționa în acest sens. Este necesar să fie înlăturată ideea Aliatilor privind menținerea Austro-Ungariei și pentru aceasta este nevoie a uni forțele italienilor, românilor, cehilor și iugoslavilor. Aici a apărut ziarul „România”¹ care scrie în acest sens, dar expune și pretențiile românești care sînt cunoscute. El se află acum în Elveția, nu știu dacă a avut succes aici. Judecînd după ziar, nu — căci românii acționează singuri.

Nr. 87

Stefanović

329

1918 ianuarie 23/(februarie 5), Petersburg. **Telegrama agentului diplomatic al Serbiei în Rusia, Spalajković, către Ministerul de Externe al Serbiei, privind măsura luată de Guvernul rus de a expulza misiunea română.**

Ministarstvo Inostranih Dela
Političko odeljenje

23. januara 1918 god
Krf

Telegram

Otpavljen iz Petrograda u 9 sati 20 min. pre podne
Primljen u Krfu, 23. januara u 10 sati pre podne

LIČNO. Po podne ruska Vlada saopštila rumunskom poslaniku da istoga dana sa celom misijom otputuje iz Rusije, u protivnom slučaju pretila proterati ga, i odbila molbu produžiti rok radi sprema za put. Šinoc rumunsko poslanstvo otputovalo preko Finlandije za Švedsku. Plan je boljševika — revolucija u Rumuniji i njen ulazak sa Besarabijom, kao celokupne rumunske republike, u sastav ruske federalne republike. Posle pobede boljševika u Ukrajini, koja će zaključiti mir, Rumunija neće moći produžiti rat i moraće takođe zaključiti mir na što će verovatno dobiti pristanak saveznika. Moj je utisak da je takav plan Bratjana, kome je glavno obezbediti Rumuniji Besarabiju i kod saveznika i kod protivnika.

No. 81

Spalajković

■ Microf. R.S.F. Jugoslavija, r. 132, c. 121; Savezni Sekretarijat za Inostrane Poslove-Centralni Arhiv. Beograd, Fond Političko odeljenje Ministarstva Inostranih Dela Kraljevine Srbije 1918, Fasc. IX, dos. II, poz. br. 416.

¹ „La Roumanie“, organul de presă al revendicărilor românești, a apărut la Paris la 4/17 ianuarie 1918, sub conducerea lui Paul Brătășanu (pină la 11 iunie 1919).

Ministerul Afacerilor Externe
Secția politică

23 ianuarie 1918
Corfu

Telegramă

Expedită din Petrograd la ora 9,20 a.m.
Primită la Corfu, 23 ianuarie, ora 10 a.m.

PERSONAL. După amiază, Guvernul rus a comunicat trimisului român să plece în aceeași zi din Rusia cu toată misiunea, în caz contrar a amenințat că îl va alunga și a respins cererea de a prelungi termenul în vederea pregătirii pentru călătorie. Aseară, legația română a plecat prin Finlanda în Suedia. Planul bolșevicilor este o revoluție în România și intrarea acesteia împreună cu Basarabia, ca o republică română unică, în componența Republicii Federative Ruse. După victoria bolșevicilor în Ucraina, care va duce la încheierea păcii, România nu va putea continua războiul și va trebui și ea să încheie pace, pentru care va primi probabil consimțământul Aliaților. Am impresia că acesta este planul lui Brătianu, pentru care lucrul principal este de a asigura României Basarabia atât de la Aliați, cât și de la adversari.

Nr. 81

Spalajković

330

1918 februarie <3>/16, <Viena>. **Telegrama împăratului Austro-Ungariei, Carol I, către Wilhelm al II-lea, în care-i cere să nu impună „României condiții mai apăsătoare decât este necesar“, în vederea obținerii de privilegii economice pentru Germania.**

NACH der derzeitigen Sachlage ist damit zu rechnen, dass unsere Friedensbedingungen der rumänischen Regierung noch vor Beginn der Friedensverhandlungen mitgeteilt werden müssen.

Es ist für die Ermöglichung solcher Verhandlungen unbedingt nötig, dass wir Rumänien keine drückenderen Bedingungen auferlegen als unvermeidlich ist. Auch diese sind schwer genug, so dass ihre Durchsetzung sich jedenfalls nicht leicht gestalten und das Zustandekommen eines Friedens vielleicht gefährden wird.

Wenn wir unter unseren Bedingungen auch diejenigen nennen, welche deutscherseits bezüglich gewisser wirtschaftlicher Vorrechte in Rumänien aufgestellt worden und welche in der Abtretung der staatlichen Erdölgebiete, der rumänischen Eisenbahnen und der Donauhafenplätze gipfeln, so ist wie Ich befürchte, keine Aussicht darauf vorhanden, dass wir auch nur zu Friedensverhandlungen geschweige denn zu einen Frieden mit Rumänien gelangen. Man kann es keinem Staate zumuten, dass er sich einen solch vollständigen Verzicht auf die wichtigsten wirtschaftlichen Werke die er besitzt.

und auf denen die Möglichkeit seiner wirtschaftlichen Entwicklung beruht, auferlegen lasse und es ist anzunehmen, dass er eher zu jedem verzweifelten Schritt bereit sein wird. Die Durchsetzung solcher Forderungen würde aber auch ein friedliches Verhältnis zu Rumänien niemals aufkommen lassen, sie würde das Bestreben, ein solches Joch abzuschütteln, in allen Rumänen dauernd lebendig erhalten, die Entwicklung einer für Deutschland und Österreich—Ungarn freundlichen Richtung der rumänischen Politik völlig unmöglich machen und dabei auch den kriegslustigen Elementen der Entente ein Willkommenes und wirksames Argument für die Fortführung des Krieges in die Hand geben.

Ich bitte Dich daher dringend, Deiner Regierung den Auftrag zu geben, dass die Erfüllung dieser Wünsche deren Vorteile in keinem Verhältnis zu ihren Gefahren stehen würden, nicht als Bedingung eines Friedenschlusses mit Rumänien bezeichnet werde.

Karl

■ Microf. Austria, r. 119, c. 269—270; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv, I, K. 1055, Liasse Krieg 70/4.

DUPĂ situația actuală, este de presupus că condițiile noastre de pace vor trebui comunicate Guvernului român încă înainte de începerea tratativelor.

Pentru a face posibile astfel de tratative, este absolut obligatoriu să nu impunem României condiții mai apăsătoare decât este necesar. Chiar și acestea sînt destul de grele, astfel încît impunerea lor nu va fi în nici un caz ușoară și va periclita poate înfăptuirea unei păci.

Dacă printre condițiile noastre cuprindem și pe acelea care au fost expuse de partea germană, în legătură cu anumite privilegii economice în România și care culminează cu cedarea terenurilor petrolifere de stat, a căilor ferate române și a porturilor dunărene, mă tem că n-avem nici o perspectivă de a ajunge măcar la tratative de pace și cu atît mai puțin la o pace cu România. Nu se poate pretinde ca un stat să accepte să i se impună o astfel de renunțare totală la cele mai importante întreprinderi economice pe care le posedă și pe care se bazează posibilitatea dezvoltării sale economice și este de presupus că va fi mai curînd gata pentru orice pas desperat. Impunerea unor astfel de pretenții nu va permite însă niciodată să se stabilească o relație pașnică cu România, ea va menține permanent vie în toți românii străduința de a scutura un astfel de jug, va face absolut imposibilă dezvoltarea unei orientări a politicii române prietenoase față de Germania și Austro-Ungaria și va oferi totodată elementelor Antantei, dornice de război, un argument bine venit și eficace pentru continuarea războiului.

De aceea, te rog insistent să dai guvernului tău însărcinarea ca îndeplinirea acestor dorințe, ale căror avantaje n-ar fi deloc proporționale cu pericolele lor, să nu fie desemnată drept condiție a încheierii păcii cu România.

Carol

1918 februarie <7>/20, Londra. **Telegrama trimisă de regele Angliei, George al V-lea, regelui Ferdinand al României, prin care-și manifestă compasiunea față de poporul român și de situația grea creată prin încheierea păcii de la București.**

Cypher telegram to Sir G. Barclay (Jassy)
Foreign Office. February 20th. 1918. 10,30 p.m.

YOUR telegram No. 148 of 12th February

Please deliver following telegram from The King to The King of the Roumanians:

(D.) „I have read with deep sympathy and concern your message sent me in reply to my last telegram.

My heart goes out to you and to your dear wife in the sorrows and dangers borne by you both with such resolute courage.

I fully recognise the cruel position which confronts you and your heroic Army. My Government and our French Allies are doing and will do all in our power to bring you assistance and special efforts are being made in Russia to relieve you of the menace from that quarter.

I earnestly exhort you, therefore, to maintain until the last that fortitude and endurance which have been an example to us all. Signs are daily increasing that the War has now entered upon its final stage: the enemy Powers are obviously less able to conceal the exhaustion and dissatisfaction of their armies and peoples, while the Allies are drawing from the West fresh energies and renewed inspiration.

I am convinced that the victors of Maracesti will never accept without a supreme effort the dictates of an implacable and merciless enemy. Such effort will for ever consecrate that brotherhood which unites your gallant army with those of the Allied Nations“.

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 82; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3140, p. 375.

Telegramă cifrată către Sir G. Barclay (Iași)

Foreign Office, 20 februarie 1918, 10,30 p.m.

Nr. 120

LA telegrama dv. nr. 148 din 12 februarie

Vă rog să transmiteți această telegramă din partea regelui către regele românilor:

(D.) „Am citit cu adâncă simpatie și îngrijorare mesajul pe care mi l-ați trimis ca răspuns la ultima mea telegramă.

Sînt cu inima alături de Dumneavoastră și de scumpa Dumneavoastră soție în tristețea și pericolele cărora le faceți față amîndoi cu atîta curaj și hotărîre.

Îmi dau seama pe deplin de situația cruntă în care vă aflați Dumneavoastră și eroica Dumneavoastră armată. Guvernul meu și aliații noștri fran-

cezi fac și vor face tot ce le stă în putință pentru a vă acorda ajutor, iar în Rusia se fac eforturi deosebite pentru a vă feri de amenințări din această parte.

De aceea vă recomand cu toată seriozitatea să vă mențineți pînă la capăt această fermitate și rezistență care au constituit un exemplu pentru noi toți. Avem indicii din ce în ce mai numeroase că războiul a intrat în ultima sa fază. Puterile dușmane sînt evident tot mai puțin capabile să mascheze epuizarea și nemulțumirea armatelor și popoarelor lor, în timp ce Aliații aduc din vest energii proaspete și o nouă însuflețire.

Sînt convins că învingătorii de la Mărășești nu vor accepta niciodată, fără a face efortul suprem, dictatul unui dușman implacabil și nemilos. Un astfel de efort va consacra pentru totdeauna această frăție care unește viteaza Dumneavoastră armată cu armatele Națiunilor Aliate."

332

1918 februarie <11>/24, București. **Telegrama lui Richard von Kühlmann, delegatul Germaniei la tratativele de pace de la București, către Ministerul de Externe german, despre declarația generalului Al. Averescu potrivit căreia România nu acceptă decît o pace onorabilă.**

Abschrift

Bukarest, am 24. Februar 1918

Reichskanzler

Nr. 9₁

Telegramm in Ziffern
Persönlich

UNTERREDUNG zwischen General Averescu, Graf Czernin und mir stattfand heute Nachmittag zwischen 4 und 5 Uhr auf Schloss Buftea bei Bukarest.

Unterredung verlief negativ, da Averescu sich auf Standpunkt stellte, Rumänien sei durch Zusammenbruch seiner Bundesgenossen, insbesondere Russlands, in unverschuldete Notlage geraten, könne aber — da nicht besiegt — nur ehrenvollen Frieden unterzeichnen. Ehrevoller Friede sei seiner Auffassung nach nur solcher unter Wahrung des territorialen status quo. Er nahm von den von uns als notwendig bezeichneten territorialen Konzessionen (Abtretung der Gesamtdobrudscha an den Vierbund und gewisse Grenzberichtigungen an der ungarischen Grenze) Kenntnis und erklärte seinem König mündlich berichten zu müssen.

Rumänen sind heute Abend wieder nach Jassy abgereist.

Gleichzeitig mit unserer Unterhaltung fand zwischen Stabschef des Generals Averescu und militärischem Begleiter Graf Czernins inoffizieller Gedankenaustausch statt. Während dessen sprach Stabschef viel offener, als dies Averescu getan hatte. Er erklärte, weder österreich-ungarische Grenzberichtigungen, — über deren Einzelheiten noch zu verhandeln sein würde, noch deutsche ökonomische Forderungen würden in Rumänien als Grund

für Nichtabschluss des Friedens angesehen. Auch mit Zession der südlichen Dobrudscha bis Bahnlinie Tschernawoda—Konstanza könne man sich äusserstfalls abfinden. Zession der Bahn aber, des Hafens Konstanza und der Norddobrudscha sei für Rumänien völlig unannehmbar. Soweit er es überblicken könne, würde er Krieg fortsetzen.

Graf Czernin hat von Kaiser Karl einen besonderen Auftrag an König Ferdinand (wie ich vermute: Antwort auf Anfrage Königs) wonach Kaiser Karl der Ansicht sei, schleuniger Friedensschluss könne Bestand Dynastie und Rumäniens retten; bei Notwendigkeit, den Krieg wieder zu beginnen, desinteressiere er sich vollkommen von Zukunft Königsfamilie und Landes. Graf Czernin will diese Kaiserliche Botschaft dem Könige übermorgen persönlich mitteilen; falls König Ferdinand zu einer Besprechung zwischen die Linien kommt. Dies wird sich bis morgen Abend entscheiden. Graf Czernin glaubt, dass es ihm auf Grund persönlicher Beziehungen zum König in unmittelbarem Gespräche möglich sein werde ihn zum sofortigen Friedensschlusse zu bewegen.

Wir sind heute Averescu gegenüber in der Forderung nach der *ganzen* Dobrudscha vollkommen unnachgiebig geblieben. Dasselbe will Czernin König Ferdinand gegenüber tun.

Zwischen einem Abbruche der Beziehungen und der Möglichkeit, die Feindseligkeiten wieder aufzunehmen, müssten aus militärtechnischen Gründen immerhin acht Tage verlaufen. Innerhalb dieser acht Tage würde mit Sicherheit mit erneuten Wiederanknüpfungsversuchen der Rumänen zu rechnen sein, und wir hätten Zeit, unsererseits zu entscheiden, ob wir tatsächlich, um den Bulgaren die Norddobrudscha zu verschaffen, einen immerhin schweren Kampf auf uns nehmen wollen.

General Ludendorff scheint einem heute von General Hell empfangenen Telegramm zufolge für letztere Alternative zu sein.

Nach Abschluss der Unterredung mit Averescu besprach ich gemeinsam mit Graf Czernin die Lage mit dem bulgarischen Finanzminister Tontscheff und legte ihm dar, wie die Verhältnisse sich zuspitzten, und das es schwer sein werde, vor der Öffentlichkeit der Mittelmächte die grosse Verantwortung zu übernehmen, welche ein Feldzug zugunsten rein bulgarischer Interessen, zu deren Schutze wir nicht einmal vertragsmässig verpflichtet seien, mit sich bringen müsste. Tontscheff operierte wie gewöhnlich mit der öffentlichen Meinung Bulgariens, erklärte sich sehr nachdrücklich gegen die geplante Abtretung der Gesamtdobrudscha an die Vierbundmächte und verlangte sofortige Abtretung der Gesamtdobrudscha unmittelbar an Bulgarien.

Es wird abzuwarten sein, ob die Unterredung Czernins mit dem König zustande kommt, und wie sie verläuft. Wenn nicht die Königin und die in der Umgebung des Königs befindlichen chauvinistischen Politiker, die beim Frieden so ziemlich alles zu verlieren haben, die Oberhand gewinnen, möchte ich ein Einlenken der Rumänen auch in der Dobrudschafrage für möglich halten.

Czernin ist genötigt, um den sehr pazifistisch gesinnten Kaiser Karl zur Durchführung der Bündnispolitik und gegebenenfalls für das Losschlagen der österreichischen Truppen mit uns zu gewinnen die Lage sehr düster

und wenig aussichtsvoll zu schildern. Ich würde bitten, sowohl unserer Öffentlichkeit als den Österreichern gegenüber ebenfalls diese Note anschlagen zu lassen.

Kühlmann

■ Microf. R.F.G., r. 65, c. 121—124; Kommissionsakten Brest-Litowsk-Bukarest, 95.

Copie

București, 24 februarie 1918

Cancelarul Reich-ului

Nr. 9

Telegramă cifrată
Personal

CONVORBIREA între generalul Averescu, contele Czernin și mine a avut loc azi după amiază între orele 4 și 5 la castelul Buftea de lângă București.

Convorbirea s-a desfășurat negativ, deoarece Averescu s-a situat pe poziția că România, ajunsă într-o situație de constrângere, fără vina ei, din cauza prăbușirii aliaților ei, în special a Rusiei, nu poate însă semna — ne-fiind învinsă — decât o pace onorabilă. Pace onorabilă, după concepția sa, înseamnă numai aceea în care se păstrează un statu quo teritorial. El a luat cunoștință de concesiile teritoriale indicate de noi ca necesare (cedarea Dobrogei întregi către cele patru puteri și anumite rectificări de graniță la granița ungară) și a declarat că trebuie să raporteze verbal regelui său.

Românii au plecat în seara aceasta iarăși spre Iași.

În același timp cu convorbirea noastră a avut loc un schimb de păreri neoficial între șeful Statului Major al generalului Averescu și însoțitorul militar al contelui Czernin. Aici, șeful Statului Major a vorbit mai deschis decât Averescu. El a declarat că nici rectificările de graniță austro-ungare — ale căror amănunte urmează încă să fie negociate — și nici cererile economice germane nu sînt considerate în România ca motiv de a nu încheia pacea. Chiar și cu cedarea Dobrogei de sud pînă la linia de cale ferată Cernavodă — Constanța s-ar putea împăca în caz extrem. Cedarea căii ferate, a portului Constanța și a Dobrogei de Nord este însă absolut inacceptabilă pentru România. În măsura în care el poate întrevedea, România va continua războiul.

Contele Czernin are de la împăratul Carol o misiune specială către regele Ferdinand (după cum presupun: răspuns la întrebarea regelui), potrivit căreia părerea împăratului Carol este că încheierea urgentă a păcii poate salva existența dinastiei și a României; în caz că e constrîns să reînceapă războiul, împăratul se dezinteresează complet de viitorul familiei regale și al țării. Contele Czernin vrea să comunice personal, poimîine, regelui acest mesaj imperial, în caz că regele vine între liniile de front la o convorbire. Acest lucru se va decide pînă mîine seară. Contele Czernin crede că, în baza relațiilor personale cu regele, îi va fi posibil ca, în convorbire directă cu regele, să-l determine la o încheiere imediată a păcii.

Azi, față de Averescu, noi am rămas absolut inflexibili în pretenția asupra Dobrogei întregi. Același lucru vrea să-l facă Czernin față de regele Ferdinand.

Între o rupere a relațiilor și posibilitatea de a relua ostilitățile trebuie să se scurgă oricum opt zile, din motive militaro-tehnice. În cadrul acestor opt zile se poate conta în mod sigur pe o nouă încercare de reluare a legăturilor din partea românilor, iar noi avem timp să decidem, la rîndul nostru, dacă vrem în adevăr — pentru a le procura bulgarilor Dobrogea de nord — să luăm asupra noastră o luptă, oricum, grea.

Generalul Ludendorff pare a fi — potrivit unei telegrame primite azi de generalul Hell — pentru ultima alternativă.

După încheierea convorbirii cu Averescu, am discutat, alături de contele Czernin, cu ministrul de finanțe bulgar Toncev, arătîndu-i că situația se înăsprește și că va fi greu ca, înaintea opiniei publice din țările Puterilor Centrale, să ne luăm marea răspundere pe care o aduce cu sine în mod necesar o campanie în favoarea unor interese pur bulgare, pentru protejarea cărora noi nici măcar nu sîntem obligați prin tratat. Toncev a operat ca de obicei cu opinia publică din Bulgaria, s-a declarat foarte apăsător împotriva plănuitei cedări a Dobrogei întregi către cele patru puteri și a cerut imediata cedare a Dobrogei întregi direct Bulgariei.

Trebuie să așteptăm — dacă are loc și cum se va desfășura — convorbirea lui Czernin cu regele. Dacă nu cumva regina și oamenii politici șovini care se găsesc în anturajul regelui — care, la o pace, au de pierdut cam totul — cîștigă supremația, eu aș considera ca posibilă o întorsătură a românilor și în problema Dobrogei.

Czernin este silit — pentru a-l determina pe împăratul Carol, care are sentimente foarte pacifiste, să aplice politica alianței și eventual să lase trupele austriece să lupte alături de noi — să descrie situația foarte sumbru și cu puține perspective. V-aș ruga să determinați aducerea la cunoștință a acestei note atît publicului nostru, cît și austriecilor.

Kühlmann

333

1918 februarie <13>/26, Sofia. Telegrama ministrului german la Sofia, dr. Alfred Oberndorff, către consilierul de legație, baron H. de Richthofen, despre atitudinea bulgarilor în chestiunea Dobrogei.

Telegramm des Kaiserlichen Gesandten in Sofia an
Legationsrat Freiherrn von Richtofen

Abgegangen: Sofia, den 26. II. 18 10,55 Nachm.

Angekommen: Bukarest, den 27. II. 18 9 Vorm.

No. 1 vom 26. Februar

Entzifferung

Geheim

GESTERN hatte sich hier verbreitet, Rumänen hätten Verhandlungen endgültig abgebrochen. Radoslawow sagte mir vertraulich, er habe Nachricht ausgegeben, um Wirkung auf Stimmung festzustellen. Er halte aber für wahrscheinlich, dass Rumänen einlenken würden. ¹ Ich erwiderte, dass ich

diese Hoffnung teilte, und fuhr fort gesprächsweise, wenn die Rumänen aber doch fest blieben, würden wohl viele Bulgaren nicht gern weiter kämpfen wollen. Ein Sozialist (Zankov) habe ja neulich schon in Sobranje erklärt, das Volk wolle Frieden, die rumänische Dobrudscha lohne keine neuen Kämpfe. Dabei schien mir nach den letzten Nachrichten die Entente Griechenland wieder mehr Beachtung zu schenken. Radoslawow erwiderte lakonisch, wenn man das Volk fragte, wollte es niemals Krieg.

Wie ich höre, ist gestern bei Bekanntwerden des angeblichen Abbruchs die Unterstellung laut geworden, *wir* hätten die Rumänen ermutigt, und mit solch böswilligen Gerüchten müssen wir weiter rechnen, nachdem wir leider einmal als Gegner der Dobrudschaannexion gelten. Dennoch glaube ich bis jetzt, dass die öffentliche Meinung bei zu erwartenden Enttäuschungen und Erregungen uns den Frieden mit Rumänien unter Verzicht auf die Norddobrudscha weniger nachtragen würde, wie eine Vorenthaltung der Dobrudscha nach erfolgter Abtretung. Der sofortige Frieden hätte doch auch hier grosse Anziehungskraft, namentlich wenn die Sozialisten und Mazedonier, denen an der Dobrudscha weniger liegt, dafür Stimmung machten. Wichtig wäre, den Bulgaren die grossen Opfer, die eine Fortsetzung des Krieges *von ihnen* verlangte, lebhaft vor Augen zu führen und das Interesse mehr auf die Südfront (griechische Gefahr und Monastir) abzulenken. Sehr wichtig wäre ferner für unsere Stellung, dass Österreich-Ungarn *geschlossen mit uns* womöglich noch eindringlicher die Bulgaren zum Frieden zu bestimmen suchte. Sonst bliebe wieder das ganze Odium auf uns haften.

Journalist Bam erzählt mir *im strengsten Vertrauen*, Minister Dobri Petkow habe zu ihm geäußert, wenn der Frieden mit Rumänien nicht anders zu erlangen, wäre ein Entgegenkommen wohl nicht ausgeschlossen; vielleicht könnte die Norddobrudscha bis Constanza als „Donaumündungsgebiet“ unter Deutschlands Leitung internationalisiert werden. Constanza-Cernavodă selbst müsse aber unbedingt beim Bulgarischen Teil bleiben.

Inwieweit Meinung Petkows von seinen Kollegen geteilt wird, kann ich noch nicht beurteilen.

Oberndorff

■ Microf. R.F.G., r. 65, c. 115—116; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Kommissionsakten Brest-Litowsk/Bukarest, 95.

Telegrama ministrului Plenipotențiar imperial la Sofia
către consilierul de legație, baron von Richthofen

Expediată: Sofia, 26. II. 1918 ora 10,55 p.m.

Sosită: București, 27 II. 1918 ora 9 a.m.

Nr. 1 din 26 februarie

Descifrare

Secret

IERI s-a răspândit aici știrea că românii ar fi rupt definitiv tratativele. Radoslavov mi-a spus confidențial că el a pus în circulație știrea, pentru a constata efectul ei asupra stării de spirit. El consideră însă ca probabil că românii se vor răzgîndi ¹. Am replicat că împărtășesc această speranță și

¹ În sensul că nu vor accepta cedarea teritoriului dobrogean reclamat de bulgari.

am continuat, sub formă de discuție liberă, că — în caz că românii vor rămâne totuși ferm pe poziție — mulți bulgari nu vor accepta bucuros să lupte mai departe. Un socialist (Țankov) a declarat deja de curînd în parlament că poporul vrea pace și că Dobrogea românească nu merită noi lupte. Totodată, după ultimele știri, Antanta pare a acorda iarăși mai multă atenție Greciei. Radoslavov a replicat laconic: dacă ai întreba poporul, acesta nu vrea nici-odată război.

După cum aflu, la răspîndirea știrii despre presupusa ruptură a tratativelor, s-a făcut auzită cu tărie învinuirea că *noi* sîntem aceia care am fi încurajat pe români și la astfel de zvonuri răutăcioase trebuie să ne așteptăm în continuare, din moment ce noi trecem, din nefericire, drept adversarii anexiunii Dobrogei. Totuși, eu cred pînă acum că opinia publică, ținînd seamă de dezamăgirile și enervările care sînt de așteptat, ne-ar lua mai puțin în nume de rău pacea cu România, dacă renunțăm la Dobrogea de nord, decît un refuz (de a da bulgarilor) Dobrogea, după ce aceasta ar fi cedată (de români). O pace imediată ar avea totuși și aici mare putere de atracție, mai ales dacă socialiștii și macedonenii, care nu prea se sinchisesc de Dobrogea, ar crea atmosferă în acest sens. Mai important ar fi să le înfățișăm bulgarilor viu înaintea ochilor marile sacrificii pe care le-ar *cere de la ei* continuarea războiului și să le abatem interesul mai mult asupra frontului de sud (pericolul grec și Monastir). Foarte important pentru poziția noastră ar fi apoi ca Austro-Ungaria *solidară cu noi* să caute pe cît posibil să determine încă mai insistent pe bulgari să încheie pace. Altminteri ar plana iarăși întregul oprobiu asupra noastră.

Ziaristul Bam îmi povestește *strict confidențial* că ministrul Dobri Petkov s-a exprimat față de el, că în caz că pacea cu România nu poate fi altfel obținută, un gest de bunăvoință din partea bulgarilor nu este exclus; Dobrogea de nord pînă la Constanța ar putea fi eventual internaționalizată sub conducerea Germaniei ca „teritoriu al Deltei Dunării”. Constanța și Cernavodă ca atare trebuie să rămînă însă neapărat la partea bulgară.

În ce măsură opinia lui Petkov este împărtășită de colegii săi, nu pot încă aprecia.

Oberndorf

334

1918 februarie <13>/26, Constantinopol. Scrisoarea ambasadorului Austro-Ungariei la Constantinopol, marchizul Ioan de Pallavicini, către O. Czernin, despre importanța politică a României și necesitatea menținerii integrității ei teritoriale.

K. und k. österreichisch-ungarische Botschaft Konstantinopel

No. 18 A — C

Konstantinopel, am 26. Februar 1918

P

Streng vertraulich

Gedanken zu den bevorstehenden Friedensverhandlungen mit Rumänien

DIE bevorstehenden Friedensverhandlungen in Bukarest, dürften für unsere künftige Balkanpolitik von weittragendster Bedeutung, ja möglicherweise geradezu grundlegend sein.

Euer Exzellenz werden es daher von mir, welcher einen grossen Teil meiner Carrière am Balkan verbracht, vielleicht nicht unbescheiden finden, wenn ich, am Vorabend dieses wichtigen Ereignisses, meine diesbezüglichen Ansichten hier in aller Kürze darzulegen mir gestatte.

Den Grundpfeiler der auswärtigen Politik aller Balkanstaaten bildete bekanntlich in den letzten Decenien die Rivalität der zwei mächtigen Nachbarn der Halbinsel, der dort am meisten interessierten zwei Grossmächte, Oesterreich-Ungarn und Russland. Hieraus erwuchs das traditionelle Schaukelspiel, aus welchem die Balkanstaatsmänner billigen Nutzen zu ziehen stets bestrebt waren.

Nun ist Russland, für die nächste Zeit wenigstens, ausgeschaltet und so wird dieser politische Kurs eine Aenderung erfahren müssen. Es liegt auf der Hand, dass diese Kursänderung nur zu Gunsten der Monarchie ausfallen kann, wenn sie den grossen historischen Moment auszunützen versteht.

Aber in keinem Balkanlande dürfte dieser Unterschied in der Situation krasser zu Tage treten als in Rumänien, wo das gedachte Schaukelspiel geradezu zur Institution wurde und wo, trotz der vorsichtigen offiziellen Politik des Königs Karol, die Oeffentlichkeit mit dem Verfall Oesterreich-Ungarn's aber nie mit der Auflösung Russland's rechnend, die Blicke nach Siebenbürgen und nicht nach Bessarabien zu werfen gewohnt war. Die elementarste Logik wird daher — jetzt oder bald — den klugen rumänischen Staatsmännern eine Revidierung ihrer politischen Auffassung gebieten; hat ihnen der Krieg doch den Beweis erbracht, dass ihr Heil nicht bei Russland sondern in einer Anlehnung an die Donaumonarchie zu suchen ist.

Diese neue rumänische politische Mentalität zu fördern, wird unser eminentester Interesse sein, um dies zu erreichen, wird man aber Rumänien zeigen müssen, dass seine fernere Entwicklung bei uns eben eine Stütze finden kann.

Es ergibt sich, meiner Ansicht nach, aus dem Vorstehenden vor Allem, dass es ein grosser Fehler wäre, wenn die Monarchie — wenn auch aus strategischen Gründen allein — einen Teil des Territoriums des rumänischen Königreiches annektieren sollte, denn hiedurch würde die nationale Eitelkeit eine Wunde erleiden, welche nicht leicht zu heilen wäre.

Diese Konsideration gilt aber auch bezüglich der bulgarischen Aspirationen auf die Dobrudscha, und zwar in erhöhtem Masse, denn es handelt sich hiebei für Rumänien, um nichts weniger als um eine Lebensfrage. Die Wegnahme der Dobrudscha würde den Lebensnerv Rumäniens abschneiden, denn das Land kann ohne den zur Hauptstadt so nahe liegenden Hafen von Konstantza nicht atmen! Die geographische Lage beweist schon, dass Bessarabien in keinem Falle für Rumänien die Dobrudscha voll ersetzen könnte.

Hiezu kommt noch eine Erwägung ethnographisch-historischer Art. Die einsichtigen rumänischen Politiker haben von jeher die Gemeinsamkeit der Interessen des Ungarum's und des Rumänentum's als Insel in einem slavischen Meere erkannt. Unsererseits wurde Rumänien als Hauptbollwerk gegen das Vordringen des Zarenreiches nach Byzanz richtig eingeschätzt. Hierauf wurden die klugen politischen Beziehungen basiert, welche die Volksleidenschaften zerstörten.

Nun ist aber für uns mit dem vorläufigen Verschwinden des Zarenreiches die Gefahr nicht nur nicht beseitigt, sie hat sich, meiner Meinung nach, wenn auch unter einem neuen Aspekto, eigentlich verdoppelt — ist eine nationale, ökonomische und zugleich sociale geworden.

In der Tat bildet Rumänien einen Keil zwischen zwei slavischen Bauernrepubliken, der Ukraine und Bulgarien (Letzteres ist es ja auch dem Wesen wenn auch nicht der Form nach), und es muss unser Interesse sein, eine immerhin mögliche Vereinigung dieser etwa 50 Millionen Seelen zählenden Elemente, welche auf unsere Slaven und Socialisten einen verhängnisvollen Einfluss ausüben könnten, und uns von den Donaumündungen absperren würden, zu verhindern. Hierin kann aber nur der rumänische Keil nützlich wirken und erscheint es mir daher im Interesse der Monarchie, dass dieser Keil möglichst stark sei. Aus diesem Grunde würde ich auch, nebenbei gesagt, die Unterstützung der konservativen Elemente Rumäniens und nicht der dort auftauchenden socialistisch-communistischen Richtung praekonisieren.

Da aber, in der eben in Aussicht gefassten Eventualität, diese slavischen Volksrepubliken des Schwarzen-Meer Ufer's, dieses Meer zu beherrschen trachten und nach Konstantinopel gravitieren dürften, würde sich daraus eine Identität der Interessen der Monarchie und der Türkei ergeben, die Dobrudscha für Rumänien zu erhalten.

Auf die Rückwirkung, welche die Verwirklichung der diesbezüglichen bulgarischen Aspirationen in der Türkei haben würde, glaube ich hier nicht wieder zurückkommen zu sollen. Die Türken würden dann sofort Westthracien als Entgelt verlangen (es wird schon in der ottomanischen Presse und Oeffentlichkeit mit Hochdruck in diesem Sinne gearbeitet) und es ist nicht abzusehen wie dieser unter unseren beiden Balkanverbündeten entstehende Konflikt friedlich beigelegt werden sollte.

Schliesslich glaube ich doch noch last but not least — zur Ergänzung dieser Darstellung die sattsam bekannte Konsideration erwähnen zu sollen, dass durch die Zulassung eines übermässig grossen Bulgariens die ganze südslavische Gefahr für uns in gefährlicherem Masse als ehemals wieder aufgerollt werden würde.

Namen dürften dabei wenig zu bedeuten haben. Wenn Bulgarien am Balkan saturiert wird, dürfte es sicherlich zur Trägerin der südslavischen Idee werden. Daher bleibt auch von diesem Standpunkte, meines Dafürhaltens, für die Monarchie das Princip des Gleichgewichtes der Balkanstaaten untereinander nach wie vor massgebend.

Ob die Völker Russland's oder wenigstens die slavischen, sich wieder vereinigen oder nicht, wird die Zukunft zeigen. Die Slaven Süd-Russland's und des Balkans genügen aber vollständig, um Oesterreich-Ungarn auf zweiflanken gefährlich und zwar politisch, ökonomisch und social zu bedrohen.

Rumänien ist wie gesagt der Keil, welcher glücklicherweise die Verschmelzung dieser beiden, der Rasse nach so nahe verwandten Volkselemente hindern kann.

Kam daher zur Zeit des Zarenreiches dem Donaukönigreiche für uns eine seine tatsächliche Grösse weit überragende politische Bedeutung zu, so ist diese Bedeutung durch den Sturz des Zaren nicht vermindert worden. Ru-

mănien aber dürfte, wie gesagt, die Vorteile enger Beziehungen zu uns jetzt besser als früher einschätzen.

Es braucht nur zu lernen und wir zu verzeihen,

Der k.u.k. Botschafter
Pallavicini

■ Microf. Austria, r. 119, c. 345—349; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 1055.

Ambasada cezaro-crăiască a Austro-Ungariei la Constantinopol
Nr. 18 A-C Constantinopol, 26 februarie 1918

P

Strict secret

Idei privind apropiatele tratative de pace cu România

APROPIATELE tratative de pace de la București ar trebui să fie pentru viitoarea noastră politică în Balcani de o importanță covârșitoare, ba chiar, pe cât posibil, de-a dreptul fundamentale.

De aceea, Excelența Voastră nu va considera poate drept lipsă de modestie din partea mea, care mi-am petrecut o mare parte din cariera mea în Balcani, dacă în ajunul acestui important eveniment îmi permit să expun pe scurt vederile mele în această privință.

Pilonul de bază al politicii externe a tuturor statelor balcanice l-a constituit în ultimele decenii, după cum se știe, rivalitatea celor doi vecini puternici ai peninsulei, cele două mari Puteri interesate cel mai mult acolo, Austro-Ungaria și Rusia. De aici a luat naștere jocul oscilant tradițional, în care oamenii de stat balcanici s-au străduit mereu să scoată foloasele convenite.

Acum Rusia este eliminată, cel puțin pentru un timp și astfel acest curs politic va trebui să sufere o modificare. E de la sine înțeles că această modificare a cursului nu poate fi decât în favoarea Monarhiei, dacă va ști să exploateze marele moment istoric.

Dar în nici o altă țară balcanică această schimbare a situației nu va ieși la iveală mai evident decât în România, unde amintitul joc oscilant a devenit de-a dreptul o instituție și unde în ciuda politicii oficiale precaute a regelui Carol, opinia publică, contînd pe decăderea Austro-Ungariei, dar niciodată pe descompunerea Rusiei, a fost obișnuită să-și arunce ochii spre Transilvania și nu spre Basarabia. De aceea, logica cea mai elementară va impune — acum sau în curînd — oamenilor de stat români înțelepți o revizuire a concepției lor politice; războiul le-a adus doar dovada că salvarea lor nu trebuie căutată în Rusia, ci într-o apropiere de Monarhia dunăreană.

A promova această nouă mentalitate politică românească, va constitui interesul nostru cel mai mare; pentru a atinge acest lucru, va trebui însă să se arate României că dezvoltarea ei viitoare poate găsi un sprijin în noi.

Din cele de mai sus rezultă, după părerea mea, înainte de toate, că ar fi o mare greșală dacă Monarhia ar anexa — fie chiar numai din motive strategice — o parte din teritoriul Regatului român, căci prin aceasta vanitatea națională ar suferi o rană care n-ar fi ușor de vindecat.

Această considerație este valabilă însă și în privința aspirațiilor bulgare asupra Dobrogei și anume în măsură mai mare, căci aici e vorba pentru România, nici mai mult nici mai puțin, decît de o problemă vitală. Luarea Dobrogei ar tăia nervul vital al României, căci țara nu poate respira fără portul Constanța, atît de apropiat de capitală! Situația geografică dovedește că pentru România, Basarabia n-ar putea suplini pe deplin, în nici un caz, Dobrogea.

La aceasta se mai adaugă un considerent de natură etnografic-istorică. Oamenii politici români clarvăzători au recunoscut încă de mult comunitatea de interese a poporului maghiar și a poporului român ca o insulă într-o mare slavă. În ce ne privește, noi am apreciat just România ca bastion principal împotriva pătrunderii Imperiului țarist spre Bizanț. Pe aceasta s-au bazat relațiile politice înțelepte, pe care pasiunile poporului le-au distrus.

Acum însă, odată cu dispariția pentru moment a Imperiului țarist, pentru noi pericolul nu numai că n-a fost înlăturat, ci, după părerea mea, s-a dublat de fapt, chiar dacă sub un nou aspect — a devenit un pericol național, economic și totodată social.

În adevăr, România formează o pană înfiptă între două republici țărănești slave, Ucraina și Bulgaria (aceasta din urmă este și ea în esență, chiar dacă nu formal) și trebuie să fie interesul nostru de a împiedica o unire, oricum posibilă, a acestor elemente care numără aproximativ 50 milioane suflete, care ar putea exercita o influență nefastă asupra slavilor și socialiștilor noștri și care ne-ar închide gurile Dunării. În aceasta, numai pana românească ar putea fi însă eficientă și de aceea, îmi pare, în interesul Monarhiei, ca această pană să fie cît mai puternică cu putință. Din acest motiv, eu aș preconiza — în treacăt fie spus — sprijinirea elementelor conservatoare ale României, și nu a direcției socialist-comuniste care se ivește acolo.

Deoarece, în eventualitatea schițată, aceste republici populare slave de pe malul Mării Negre tind să stăpînească această mare și vor gravita spre Constantinopol, de aici ar rezulta identitatea de interese între Monarhie și Turcia, de a păstra Dobrogea pentru România.

Asupra efectului pe care l-ar avea în Turcia realizarea aspirațiilor bulgare în această privință, cred că nu mai e nevoie să revin aici. Turcii ar cere imediat drept compensație Tracia de vest (în presa și opinia publică otomană se lucrează deja intens în acest sens) și nu se poate întrevădea cum ar trebui aplanat pașnic acest conflict care se va naște între cei doi aliați balcanici ai noștri.

În sfîrșit — last but not least — cred că trebuie să amintesc, ca o completare la această expunere, considerentul prea bine cunoscut că admiterea unei Bulgarii exagerat de mari ar readuce pe rol întregul pericol al slavilor de sud, într-o măsură mai primejdioasă pentru noi decît odinioară.

Nume nu au mare importanță în aceasta. Cînd Bulgaria va fi saturată în Balcani, va deveni desigur purtătoarea ideii slave de sud. De aceea chiar și din acest punct de vedere, principiul echilibrului statelor balcanice între ele rămîne, după părerea mea, pentru Monarhie, decisiv acum, ca și mai înainte.

Dacă popoarele Rusiei sau cel puțin cele slave se vor uni din nou sau nu, va arăta viitorul. Slavii din sudul Rusiei și din Balcani sînt însă absolut suficienți pentru a amenința Austro-Ungaria pe două flancuri, atît din punct de vedere politic, cît și economic și social.

România este, cum am spus, pana care, din fericire, poate împiedica contopirea acestor două elemente etnice atât de înrudite ca rasă.

Dacă în epoca Imperiului țarist, Regatul dunărean a avut pentru noi o importanță politică care depășea cu mult dimensiunea sa de fapt, această importanță nu s-a micșorat prin prăbușirea țarului. România însă ar trebui, cum am spus, să aprecieze acum mai bine decât înainte avantajele unor relații strânse cu noi.

Ea nu are nevoie decât să învețe, iar noi să iertăm.

Ambasador cezaro-crăiesc
Pallavicini

335

1918 februarie <14>/27, Iași. **Telegrammele lui Saint-Aulaire către Ministerul de Externe al Franței, privind confirmarea de către generalul Al. Averescu a informațiilor referitoare la amenințările formulate de O. Czernin în cazul în care România nu acceptă condițiile de pace. Audiența lui O. Czernin la regele Ferdinand.**

Ministère des Affaires Etrangères
Déchiffrement
No. 328

Duplicata bis

Télégramme

Iassy — Salonique, 27 Février 1918, 17,30

Télégramme identique des Ministres d'Angleterre etc.
(v<oir> télégramme> 319)

„LE Général Averescu nous a confirmé les renseignements rapportés dans notre télégramme d'hier. Il a été frappé du ton agressif du Comte Czernin dont le langage peut se résumer ainsi: *„Le dernier moment est arrivé où...¹ encore possible une paix qui garantisse...² existence de la Roumanie et de sa dynastie. Si elle ne se soumet pas elle sera écrasée dans un mois et disparaîtra pour toujours de la carte de l'Europe.* La Roumanie ne doit pas s'étonner d'être traitée par les Empires (Centraux) qui occupent Bucarest comme elle traiterait elle-même la Hongrie si ses troupes occupaient Budapest“. (à suivre)

St. Aulaire

Ministère des Affaires Etrangères
Déchiffrement
No. 329

Duplicata bis

Télégramme

Iassy — Salonique, 27 Février 1918, 17,30

Suite du No. précédent

Le G<éné>r<al> Averescu aurait répliqué qu'en aucun cas il n'accepterait des conditions humiliantes ou contraires aux intérêts essentiels de son pays

et qu'il était sûr qu'aucun autre gouv<ernemen>t roumain ne s'y soumettrait. Il a ajouté que l'existence de la dynastie étant aussi en cause il devait en référer au Roi.

Le C<om>te Czernin qui avait décidé son départ au (dernier) moment a demandé à être reçu par le Roi Ferdinand afin de lui faire une communication personnelle au nom de son souverain. Après de longues hésitations le Roi sur les instances du Général Averesco a accordé l'audience qui doit avoir lieu demain en Moldavie. (à suivre)

St. Aulaire

Ministère des Affaires Etrangères

Déchiffrement

No. 330

Duplicata bis

Télégramme

Iassy (via Salonique par T.S.F.—Le 27 Février 1918, 15 heures
reçu à 17h. 30

Urgent

Suite du No. précédent

Le Général Averesco n'a pas donné de détails sur les conditions; tout en *paraissant croire que les difficultés étaient surmontables*, ne viendraient ni de la question économique, ni de celle de la Dobroudja, ni des rapports entre la Roumanie et ses Alliés. *Sur ce point le Président du Conseil a précisé que les empires centraux n'insisteraient pas pour le rappel des missions diplomatiques et <facilite>raient le repatriement éventuel des missions militaires.*

Il a exprimé l'avis qu'il y avait trois chances sur quatre pour la reprise des hostilités. Mais il a confirmé ce qu'il nous a dit maintes fois que la résistance ne pourrait durer au-delà de deux mois au maximum et que la retraite en Russie est absolument impossible. (à suivre)

Ministère des Affaires Etrangères

Déchiffrement

No. 331

Duplicata bis

Télégramme

Iassy-Salonique, 27 Février 1918, 18,30

Urgent

Suite du No. précédent

En effet, d'une part l'armée roumaine ne pourrait comprendre le but de cette retraite dans un pays complètement anarchique et en hostilité violente contre la Roumanie. D'autre part d'après les renseignements les plus récents aucune région, *le Don pas plus que les autres ne peut offrir une base ni même un asile.*

Bien que les faits rendent cette démonstration très malaisée, nous sommes efforcées de convaincre le Président du Conseil de la possibilité d'une amélioration de l'état de choses en Russie. Nous avons aussi insisté sur les (chances heureuses) qui pouvaient encore s'offrir à la Roumanie si sa ré-

sistance se prolongeait pendant le temps nécessaire pour lui permettre de profiter d'événements favorables sur d'autres fronts.

St. Aulaire

■ Microf. Franța, r. 175, c. 930—933; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée, 16 N2995.

Ministerul Afacerilor Externe

Descifrare

Nr. 328

Duplicat bis

Telegramă

Iași — Salonic, 27 februarie 1918, ora 17,30

Telegramă identică a miniștrilor Angliei etc.

(vezi telegrama 319)

„GENERALUL Averescu ne-a confirmat informațiile raportate în telegrama noastră de ieri. El a fost frapat de tonul agresiv al contelui Czernin al cărui limbaj poate să se rezume astfel: *A sosit ultima clipă când...¹ încă posibilă o pace care să garanteze...² existența României și a dinastiei sale. Dacă România nu se supune, ea va fi zdrobită într-o lună și va dispărea pentru totdeauna de pe harta Europei.* România nu trebuie să se mire că este tratată de către Imperiile (Centrale) care ocupă Bucureștiul, cum ar trata ea însăși Ungaria dacă trupele sale ar ocupa Budapesta.” (Urmează)

St. Aulaire

Ministerul Afacerilor Externe

Descifrare

Nr. 329

Duplicat bis

Telegramă

Iași — Salonic, 27 februarie 1918, ora 17,30

Urmare la numărul precedent

Generalul Averescu ar fi replicat că în nici un caz nu va accepta condiții înjositoare sau contrare intereselor fundamentale ale țării sale și că este sigur că oricare alt guvern român nu s-ar supune acestora. El a adăugat că existența dinastiei fiind, de asemenea, în cauză, va trebui să raporteze acestea regelui.

Contele Czernin, care a decis plecarea sa în (ultimul) moment, a cerut să fie primit de regele Ferdinand cu scopul de a-i face o comunicare personală în numele suveranului său. După lungi ezitări, regele, la insistențele generalului Averescu, i-a acordat audiența care trebuie să aibă loc mâine în Moldova. (Urmează)

St. Aulaire

^{1, 2} Pasaje marcate astfel în original.

Telegramă

Iași — via Salonic prin T.S.F., 27 februarie 1918, ora 15
primită ora 17,30

Urgent

Urmarea numărului precedent

Generalul Averescu nu a dat detalii asupra condițiilor: *deși s-ar părea că dificultățile sînt lesne de învins, ele nu ar fi cauzate nici de problema economică, nici de cea a Dobrogei, nici de raporturile între România și aliații săi. Asupra acestui punct, președintele Consiliului a precizat că Imperiile Centrale nu ar insista pentru rechemarea misiunilor diplomatice și ar facilita eventuala repatriere a misiunilor militare.*

El și-a exprimat părerea că existau trei șanse, din patru, pentru reluarea ostilităților. Dar a confirmat ceea ce ne-a spus de nenumărate ori că rezistența nu ar putea să dureze mai mult de două luni maximum și că retragerea în Rusia este absolut imposibilă. (Urmează)

Ministerul Afacerilor Externe
Descifrare
Nr. 331

Duplicat bis

Telegramă

Iași — Salonic, 27 februarie 1918, ora 18,30

Urgent

Urmare la numărul precedent

Într-adevăr, pe de o parte, armata română nu ar putea să înțeleagă scopul acestei retrageri într-o țară complet anarhică și violent ostilă României. Pe de altă parte, potrivit celor mai recente informații, nici o regiune, și *Donul nu mai mult ca altele, nu poate oferi o bază, nici măcar un refugiu.*

Cu toate că situația face ca această încercare să fie foarte anevoioasă, ne străduim să-l convingem pe președintele Consiliului de posibilitatea unei ameliorări a stării de lucruri în Rusia. Am insistat, de asemenea, asupra (șanselor) care i se puteau încă oferi României dacă rezistența sa ar mai continua o perioadă, necesară pentru a-i permite să profite de evenimentele favorabile de pe alte fronturi.

St. Aulaire

336

1918 februarie <14>/27, Răcăciuni. Notă despre întâlnirea lui O. Czernin cu regele Ferdinand la Răcăciuni; comunicarea condițiilor de pace impuse.

Streng geheim

ICH habe zwecks der mit General Averescu am 24. Feber verabredeten Zusammenkunft mit König Ferdinand, Bukarest am 27. Februar, 7 Uhr 15 früh verlassen.

In meiner Begleitung befanden sich der k.u.k. Gesandte in Sofia Otto Graf Czernin, Generalmajor von Hranilovič und Gesandter Baron Mittag.

Die Ankunft in Focșani erfolgte fahrplanmässig um 1 Uhr 55 p.m.; von da Autofahrt bis zu den Linien, an denen auf der rumänischen Seite Oberst Ressel und einige rumänische Offiziere zu meiner Begrüssung erschienen waren. Die mir zur Verfügung gestellten deutschen Kraftwagen durchfuhren die beiderseitigen Stellungen und die Fahrt wurde bis zu Bahnstation Padureni fortgesetzt. Dort war ein Salonwagen bereitgestellt in welchem die Fahrt nach Raciaciuni fortgesetzt wurde, wo wir um 5 Uhr 20 p.m. Bukarester Zeit eintrafen.

Der rumänische Hofzug traf 10 Minuten später ein und wurde ich sofort zum König gerufen.

Meine Unterredung mit König Ferdinand dauerte beiläufig drei Viertel Stunden.

Ich begann dieselbe damit, dass ich sagte, ich sei nicht etwa gekommen, um den Frieden zu suchen, sondern lediglich im Auftrage Seiner Majestät, meines allergnädigsten Herrn, der trotz des niederträchtigen Verrates Rumäniens, welcher in der Geschichte kein zweites Beispiel habe, Milde und Schonung üben wolle, wenn König Ferdinand *sofort* unter den von den Vierbundmächten vereinbarten Bedingungen, an denen nicht ein Strich zu ändern sei, und die bekanntzugeben Zweck meines heutigen Kommens wäre, Frieden machen wolle.

Ginge der König hierauf nicht ein, so sei die Fortsetzung des Kampfes unausweichlich und dies bedeute, das Ende Rumäniens und der Dynastie. Denn heute schon sei unsere militärische Ueberlegenheit bedeutend und jetzt, wo unsere Front von der Ostsee bis zum Schwarzen Meer frei ist, wäre es uns ein Leichtes, unsere jetzige Ueberlegenheit in aller kürzester Zeit noch um ein Bedeutendes zu steigern. Wir wüssten, dass Rumänien in Bälde keine Munition mehr haben könne, und würde der Kampf aufgenommen, so hätte das Königreich und die Dynastie in längstens sechs Wochen zu existieren aufgehört.

Der König widersprach im allgemeinen nicht, meinte aber, die Bedingungen wären furchtbar hart. Ohne Dobrudscha könne Rumänien nicht atmen; über die Wiederabtretung der alten Dobrudscha liesse sich sprechen.

Ich erwiderte dem König, wenn er sich über harte Bedingungen beklage, so wolle ich ihn nur fragen, welche etwa die seinigen gewesen wären, falls seine Truppen nach Budapest gekommen wären.

Der König klagte hierauf wieder über die Härte der ihm gestellten Bedingungen und meinte, er würde niemals ein Ministerium finden, das dieselben annehmen werde. Ich erwiderte dem Könige, dass die Kabinettsbildung eine innere Angelegenheit Rumäniens sei, dass aber meiner persönlichen Meinung nach ein Kabinett Marghiloman sich, um Rumänien zu retten, mit den gestellten Bedingungen abfinden würde. Ich könne nur wiederholen, dass an den dem König mitgetheilten Friedensbedingungen des Vierbundes nicht ein Strich zu ändern sei. Nähme der König sie nicht an, so bekäme ich in vier Wochen einen weit besseren Frieden, als den, den Rumänien heute zu erhalten sich glücklich schätzen könne.

Wir künnten genau Rumäniens Verträge mit der Entente, wir wüssten, welche Verpflichtungen Rumänien auf sich genommen hätte.

Der König meinte, er sei ein Opfer Bratianus (den ich nebenbei bemerkt, als den grössten Schuft, den die Geschichte kenne, bezeichnete), ich wüsste nicht, wozu man ihn gezwungen, welche Opfer er gebracht.

Ich erwiderte hierauf, dass die Opfer aufhören, wo der Ehrverlust beginne.

Als der König auf verschiedene Punkte, z.B. die Abtretung der ganzen Dobrudscha, näher eingehen wollte, und meinte, Rumänien könne ohne Zugang zum Meere nicht atmen, sagte ich, es würde Rumänien ein Zugang zum Meere gesichert werden die Form hiezu zu finden, müsse eben Gegenstand der Friedensverhandlungen sein.

Als König Ferdinand immer wieder auf die Vergangenheit zu reden kam und mir vieles erklären wollte, sagte ich ihm, dies hätte heute keinen Zweck.

Er möge es als grösstes Glück betrachten und Gott danken, dass es einen Monarchen gebe, der so grossherzig denke, dass er trotz der Vergangenheit ihm die Freundeshand böte und auf dessen Befehl hin ich hier sei, um mit ihm über den Frieden zu sprechen.

Schlage er die ihm grossmütig gebotene Freundeshand aus, so sei es vorbei und nie wieder würde er sie ergrreifen können.

Weiteres Reden heute sei zwecklos.

Ich gewärtigte innerhalb 48 Stunden eine klare unzweideutige Antwort, ob der König gewillt sei, auf Grundlage der ihm bekannten unabänderlichen Bedingungen in Verhandlungen einzutreten.

Tue er dies, so könne Rumänien einen ehrenvollen Frieden haben; im gegenteiligen Fall würden die Dinge ihren unabwendbaren Lauf nehmen.

König Ferdinand sagte zu, binnen 48 Stunden mir die verlangte Antwort zu geben.

■ Microf. Austria, r. 221, c. 679—682; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, 2. 7/h., K. 520.

Strict secret

În scopul întâlnirii cu regele Ferdinand — întâlnire convenită cu generalul Averescu la 24 februarie — am părăsit Bucureștiul la 27 februarie ora 7,15 dimineața.

Ca însoțitori ai mei se aflau contele Otto Czernin, plenipotențiar cezarocrăiesc la Sofia, general-maiorul von Hranilović și ministrul plenipotențiar, baronul Mittag.

Sosirea la Focșani a avut loc conform planului de călătorie la ora 1,55 după amiază, de acolo o călătorie cu automobilul pînă la liniile de unde au apărut din partea română colonelul Ressel și cîțiva ofițeri români pentru a mă saluta. Automobilele germane puse mie la dispoziție au străbătut pozițiile ambelor părți și călătoria a fost continuată pînă la stația de cale ferată Pădureni. Acolo era pregătit un vagon-salon în care a fost continuată călătoria spre Răcăciuni, unde am sosit la ora 5,20 p.m., ora Bucureștiului.

Trenul Curții române a sosit cu 10 minute mai tîrziu și eu am fost chemat imediat la rege.

Convorbirea mea cu regele Ferdinand a durat circa trei sferturi de oră.

Eu am început convorbirea, spunîndu-i că n-am venit în nici un caz pentru a căuta pacea, ci pur și simplu din însărcinarea Maiestății Sale, prea-

milostivului meu stăpîn care, în ciuda josnicei trădări a României, fapt fără precedent în istorie, vrea să se poarte cu blîndețe și menajament, dacă regele Ferdinand vrea să facă pace *imediat* în condițiile convenite de cele patru Puteri Aliate, condiții din care nu poate fi schimbată nici o iotă și a căror comunicare constituie scopul venirii mele azi.

Dacă regele nu le acceptă, continuarea luptei este inevitabilă și aceasta înseamnă sfîrșitul României și al dinastiei. Căci azi deja superioritatea noastră militară este foarte importantă și acum, cînd frontul nostru este liber de la Marea Baltică pînă la Marea Neagră, ne-ar fi ușor ca în cel mai scurt timp să ne sporim superioritatea. Noi știm că în curînd România nu poate avea nici un fel de muniție și dacă se reia lupta, Regatul și dinastia vor înceta să existe în cel mult șase săptămîni.

Regele n-a făcut în general vreo obiecție, a spus însă că condițiile sînt îngrozitor de dure. Fără Dobrogea România nu poate respira; în ce privește cedarea vechii Dobroge se poate discuta.

Eu am replicat regelui că, dacă el se plînge de condiții dure, aș voi să-l întreb care ar fi fost condițiile sale, în caz că trupele sale ar fi ajuns la Budapesta.

Regele s-a plîns din nou de asprimea condițiilor puse lui și a opinat că nu va găsi niciodată un guvern care să le accepte. Eu am replicat regelui că formarea cabinetului este o chestiune internă a României, dar că, după părerea mea personală, un cabinet Marghiloman se va împăca cu condițiile puse, pentru a salva România. Pot numai să repet că nu este de schimbat nici o iotă din condițiile de pace ale Cvadruplei Alianțe, comunicate regelui. Dacă regele nu le acceptă, va primi peste patru săptămîni o pace cu mult mai puțin favorabilă decît aceea pe care România se poate considera fericită că a primit-o azi.

Noi cunoaștem exact tratatele României cu Antanta, știm ce obligații și-a luat asupra sa România.

Regele a spus că este o jertfă a lui Brătianu (pe care eu, în treacăt fie spus, l-am denumit cel mai mare ticălos pe care îl cunoaște istoria), și că eu nu știu la ce a fost silit, ce sacrificiu a adus.

Am replicat că jertfa încetează acolo unde începe pierderea onoarei.

Cînd regele a voit să intre mai în amănuntul diferitelor puncte, de exemplu cedarea întregii Dobroge, și-a exprimat părerea că România nu poate respira fără acces la mare, am spus că se va asigura României un acces la mare, dar a găsi forma pentru aceasta trebuie să constituie un obiectiv al tratatelor de pace.

Cînd regele Ferdinand a ajuns să vorbească iarăși despre trecut și a voit să-mi explice multe, i-am spus că acest lucru nu mai are azi nici un rost.

El poate să considere ca cea mai mare fericire și să mulțumească lui Dumnezeu că există un monarh care gîndește atît de mărinimos, încît îi oferă o mîna prietenoasă, în ciuda trecutului, și din ordinul căruia sînt eu aici, pentru a vorbi cu el despre pace.

Dacă respinge mîna prietenoasă întinsă generos, s-a isprăvit, și niciodată nu o va mai putea apuca.

Altă discuție este azi fără rost.

Eu aștept timp de 48 ore un răspuns clar, neechivoc, dacă regele este dispus să intre în tratative pe baza condițiilor cunoscute, de neschimbat.

Dacă face acest lucru, România poate avea o pace onorabilă; în caz contrar, lucrurile își vor lua cursul lor imuabil.

Regele Ferdinand a promis ca în 48 ore să-mi dea răspunsul cerut.

337

1918 februarie <15>/28, Viena. Telegrama baronului Müller de Szentgyörgy, șef de secție în Ministerul de Externe austro-ungar, către O. Czernin, prin care retransmite telegrama șefului Statului Major General al armatei cezaro-crăiești, Arthur von Arz de Straussenburg, cuprinzând protestul Republicii Moldovenești împotriva încălcării teritoriului suveran de către trupele austro-ungare.

Baron Müller

Wien, 28. Februar 1918

73

Chiffre

GENERALOBERST Baron Arz telegraphiert unterem heutigen:

„Die eigenen Funken — K — Stationen haben folgende Depesche aufgenommen:

„An die österreichisch-ungarische Regierung: Die Regierung der unabhängigen Moldovaner Republik, die sich in den Grenzen des ehemaligen Bessarabien gebildet hat, hat zur Kenntnis genommen, dass die kaiserlich-österreichische Truppen am 24. Februar in der Umgebung von Novosielica in das Gebiet der Republik einmarschiert sind. Sie protestiert bei der österreichisch-ungarischen Regierung energisch gegen die Verletzung ihrer souveränen Rechte und stellt die Forderung, dass die Truppen unverzüglich aus dem Gebiete der unabhängigen Moldovaner Republik zurückgezogen werden. Ministerpräsident der Moldovaner Republik: Liuhureanu ¹; Minister des Aeussern: Pelivan. Kiszyniew, den 26. Februar 1918.“

Zur Klarstellung teile ich mit; die Depesche ist nur bedingt richtig. Von unseren Truppen wurde nur österreichisch Novosielica besetzt. Hingegen sind eigene Detaschements in die Linie Novosielica — westlich Chotin vorgegangen. Den Zweck der Unternehmung habe ich heute unter Op. geheim No. 1062 (ergangen durch den Vertreter an den Minister des Aeussern) mitgeteilt, nämlich Sicherung von Czernowitz und Erreichung einer militärisch günstigeren Grenze durch res facti. Unter diesen Gesichtspunkten werden morgen Detaschements bis in die Linie Lipkany-Larga vorgehen, Chotin am 1. März besetzt werden. Eine Moldovaner Republik ist offiziell nicht bekannt. Ich halte dafür, dass die Depesche überhaupt nicht zu beantworten wäre.

Geht an Ministerium des Aeussern.“

■ Microf. Austria, r. 64, c. 252—253; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv X, Russland, K. 154.

73
Cifrat

GENERAL-colonel baron Arz telegrafiază cu data de azi:

„Propriile stații radio K au înregistrat următoarea telegramă:

„Către Guvernul austro-ungar: Guvernul Republicii Moldovenești independente, care s-a format în granițele fostei Basarabii, a luat la cunoștință că trupele imperiale austriece au intrat la 24 februarie în împrejurimile localității Noua-Suliță pe teritoriul Republicii. El protestează energic pe lângă Guvernul austro-ungar împotriva violării drepturilor sale suverane și cere ca trupele să fie retrase neîntârziat din teritoriul Republicii Moldovenești independente. Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Moldovenești Liuhureanu ¹; ministru de externe: Pelivan. Chișinău, 26 februarie 1918.”

Pentru clarificare, comunic: depeșa este justă numai condiționat. Trupele noastre au ocupat numai Noua-Suliță austriacă, în timp ce detașamentele proprii au înaintat pe linia Noua-Suliță, la vest de Hotin. Scopul întreprinderii l-am comunicat azi sub Op. secret Nr. 1062 (plecat prin reprezentant către Ministerul de Externe), anume asigurarea Cernăuților și atingerea unei granițe favorabile din punct de vedere militar, prin res facti. În lumina acestor puncte de vedere, detașamente vor înainta mâine până la linia Lipcani-Larga și vor ocupa Hotinul la 1 martie. Nu se cunoaște oficial o Republică Moldovenească. Eu sînt de părere că nu trebuie dat răspuns depeșei.

Merge la Ministerul de Externe.”

338

1918 februarie <15>/28, Dresda. Raportul ministrului Austro-Ungariei în Saxonia, K. von Braun, către O. Czernin, cu privire la convorbirea cu Chr. Eckstädt și H. Leipzig în chestiunea tratatelor de pace cu România; hotărîrea românilor de a nu ceda Dobrogea.

K. und K. Gesandtschaft
Dresden

Dresden, am 28. Februar 1918
Streng vertraulich

Z. $\frac{50}{P}$

Gegenstand
Graf Vitzthum und Gesandter
von Leipzig über die Verhandlungen
mit Rumänien

ICH frug gestern den Grafen Vitzthum, ob er mir etwas über die Verhandlungen mit Rumänien sagen könne. Er verneinte dies und äusserte, nur so viel erfahren zu haben, dass die Ansprüche Rumäniens sehr gross

¹ Greșit în text; este vorba de Ciuhureanu.

seien, und dass es den Anschein habe, als ob die Mittelmächte dem Verlangen Bulgariens nach Incorporierung der Dobrutscha Rechnung tragen würden.

Das stimmt nicht mit dem, was mir unlängst Gesandter von Leipzig darüber anvertraute — confer. Bericht No 39/P vom 19. 1. Mts. — nämlich, dass erwogen werde, die Dobrutscha nicht an Bulgarien allein abzutreten, sondern sie an dieses gemeinsam mit Deutschland und Oesterreich-Ungarn gleichsam zur ungetheilten Hand gelangen zu lassen.

Da mir Herr von Leipzig diese Mitteilung, wie gesagt, im strengsten Vertrauen machte, und diese Mitteilung auch vorgestern wieder bestätigte, habe ich geglaubt, dem Grafen Vitzthum gegenüber diese Diskrepanz nicht zur Sprache bringen zu sollen.

Herr von Leipzig hat mir, nebenbei bemerkt, vorgestern gesagt, dass die Rumänen höchst widerhaarig wären, auf die Dobrutscha nicht verzichten wollten und dem Vierbund erklärt hätten, zu erwägen, ob sie es um den Preis der Dobrutscha darauf ankommen lassen wollten, neuerlich zu kämpfen und das Leben vieler Tausender dafür zu opfern.

Der k. und k. Gesandte
Braun

■ Microf. Austria, r. 119, c. 358—359; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 1055.

Legatia cezaro-crăiască
Dresda

Dresda, 28 februarie 1918
Strict confidențial

Nr. $\frac{50}{P}$

Obiectul
Contele Vitzthum și
plenipotențiarul von Leipzig
despre tratativele cu România

AM întrebat ieri pe contele Vitzthum dacă ar putea să-mi spună ceva despre tratativele cu România. El a spus că nu, și a declarat că a aflat numai că pretențiile României sînt foarte mari și se pare că Puterile Centrale vor ține cont de cererea Bulgariei privind încorporarea Dobrogei.

Aceasta nu se potrivește cu ceea ce mi-a relatat de curînd confidențial plenipotențiarul von Leipzig, conform raportului nr. 39/P din 19 luna curentă și anume că se reflectează ca Dobrogea să nu se cedeze exclusiv Bulgariei, ci aceasta să parvină, oarecum nedivizată, Bulgariei în comun cu Germania și Austro-Ungaria.

Deoarece domnul von Leipzig mi-a încredințat această informație, după cum am spus, în mod strict confidențial și mi-a confirmat-o alaltăieri din nou, am considerat că nu trebuie să aduc în discuție această discrepanță față de contele Vitzthum.

Domnul von Leipzig mi-a spus alaltăieri — în treacăt fie spus — că românii ar fi foarte încăpățînați, că nu vor să renunțe la Dobrogea și că ar fi declarat Cvadruplei Alianțe că ea trebuie să reflecteze dacă de dragul

Dobrogei vrea să ajungă din nou la luptă și să sacrifice pentru aceasta viața multor mii de oameni.

Ministrul plenipotențiar cezaro-crăiesc
Braun

339

1918 <februarie 19>/martie 3, Roma. **Telegrama adresată președintelui Consiliului de Miniștri al Italiei, Vittorio Emanuele Orlando, de către ministrul de externe, baronul Sidney Sonnino, în legătură cu dorința prizonierilor români, supuși austro-ungari din Italia, de a forma corpuri de armată separate.**

Ministero degli Affari Esteri

3/1

Telegramma in partenza N. 3467

Spedito da Roma di 3 Marzo 1918 ore 23

A Sua Eccellenza l'Onorevole Vittorio Emanuele Orlando
Presidente di Consiglio dei Ministri

MI giunge, via Parigi, il seguente telegramma identico Iassy:

„Le Comité transilvanien nous a proposé la formation de troupes transilvanniennes destinées à combattre sur le front italien. Ces troupes devraient être recrutées parmi les prisonniers de guerre austro-hongrois de nationalité roumaine qui se trouvent en Italie. Nous croyons qu'il serait de l'intérêt des Puissances Alliées d'accueillir cette demande qui nous a été recommandée aussi par le président du Conseil des Ministres ¹. De la sorte que même après la conclusion de la paix par la Roumanie le drapeau figurait encore parmi les armées de l'Entente ce qui aurait entre autres avantages celui d'encourager les défections des troupes de cette nationalité.

Ho risposto al Regio Ambasciatore a Parigi ²:

„L'Italia è disposta a favorire in ogni modo possibile i prigionieri di guerra austro-ungarici di nazionalità romena, separandoli completamente dai prigionieri di nazionalità tedesca o magiara e riunendoli come ha già fatto, per gli czecho-slovacchi e per i polacchi, in reparti o corpi speciali con propria bandiera. Non potrà tuttavia essere consentita il loro impiego come combattenti al fronte, come non lo è consentito per gli irredenti italiani e di altre nazionalità“.

Prego Vostra Eccellenza di voler disporre per la sollecita separazione in campi speciali dei prigionieri di nazionalità romena e per la formazione di speciali reparti da impiegarsi come gli czechi ed i polacchi.

Sonnino

■ Microf. Italia, r. 12/3, c. 173—174; Archivio Centrale dello Stato, Roma, Fond Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.4.6.130.

Expediată din Roma, 3 martie 1918, ora 23

Excelenței Sale

Onorabilul Vittorio Emanuele Orlando

Președinte al Consiliului de Miniștri

MI-A parvenit, via Paris, următoarea telegramă de la Iași:

„Comitetul transilvănean ne-a propus formarea de trupe transilvănene destinate să lupte pe frontul italian. Aceste trupe ar urma să fie recrutate din rîndurile prizonierilor de război austro-ungari, de naționalitate română, care se găsesc în Italia. Noi credem că ar fi în interesul Puterilor Aliate să accepte această cerere, care ne-a fost recomandată și de președintele Consiliului de Miniștri¹. În acest fel, ar însemna ca și după încheierea păcii de către România, drapelul ei să se afle printre cele ale armatelor Antantei, ceea ce ar avea, printre alte avantaje, și pe acela de a încuraja trupele de această naționalitate“.

Am răspuns ambasadorului regal de la Paris:²

„Italia este dispusă să susțină prin toate mijloacele posibile prizonierii de război austro-ungari de naționalitate română, separîndu-i complet de prizonierii de naționalitate germană sau maghiară și alăturîndu-i, cum a și făcut, celor ceho-slovaci și polonezi, în corpuri de armată speciale, cu drapel propriu. Nu va putea accepta însă folosirea lor ca luptători pe front, cum nu a acceptat acest lucru pentru italienii care sînt supuși ai altui stat sau pentru alte naționalități“.

Rog pe Excelența Voastră să dispună urgentarea separării în tabere speciale a prizonierilor de naționalitate română și formarea de corpuri de armată speciale, ca pentru cehi și polonezi.

Sonnino

340

1918 <februarie 19>/martie 3, Viena. Telegrama Biroului de evidență a Marelui Stat Major al armatei austro-ungare către O. Czernin, prin care retransmite nota radio interceptată a guvernului Republicii Moldovenești care aduce la cunoștința guvernelor europene și guvernului american, constituirea Republicii Moldovenești, ca stat național independent.

No. 3474

Telegramm

Evidenzbureau des Generalstabes,

ddto. Wien, 3. März 1918

Gh.

No. 1366/R.H.

aufg. Io U. 55 M. a.m.

einget. II U. 15 M. a.m.

RADIOSTATION Vasluju (rumänisch) an Braila (?) in französischer Sprache am 3. März 2 Uhr früh.

¹ Georges Clemenceau.

² Conte L. Bonin-Longare.

An die kaiserliche Regierung in Berlin und an die kaiserliche Regierung in Wien. Die Regierung der zwischen dem Dnjester und dem Pruth errichteten *Republik Moldau* beehrt sich, zur Kenntnis der kaiserlichen und königlichen Regierung zu bringen, dass durch Beschluss des moldauischen Parlamentes, genannt Sfatul Tzarîi, vom 24. Jänner alten Styles die Republik Moldau *sich unabhängig erklärt hat*, welche bis zum 24. Jänner 1918 zur Föderation der anderen auf dem Gebiete des früheren russischen Reiches errichteten Republiken gehört hat. Die Regierung der Republik Moldau bittet die kaiserliche (königliche) Regierung inständig, *diese Erklärung zur Kenntnis zu nehmen und die Existenz der Republik Moldau als unabhängiger, absolut souveräner nationaler Staat anzuerkennen*. Wir bitten die hohe kaiserliche Regierung, der Regierung der Republik eine Antwort zukommen zu lassen. Die Regierung der Republik Moldau wünschte, an den *Friedensverhandlungen* der Mittelmächte mit den Regierungen von Petrograd und Kiev teilzunehmen, und hatte bereits am 5. Jänner 1918 Vertreter nach Brest-Litowsk entsandt, welche jedoch durch die Maximalisten gehindert wurden und das Gebiet der Republik Moldau nicht verlassen konnten, da die Verbindungswege mit dem Norden (?) und Russland unterbrechen sind.

Kisinev, 11. Februar 1918

Der Ministerpräsident: Tchuguriane

Der Minister für auswärtige Angelegenheiten: Pelivan

Anmerkung: Derselbe Text mit Auslassung der Stelle „die Regierung der Republik Moldau wünschte“... bis zum Schlusse wurde gegeben: an die kaiserliche Regierung in Konstantinopel und an die königliche Regierung in Sofia u.d. an Salonik, für die französische Regierung mit folgendem Vorsatz: „An die Regierung der französischen Republik in Paris mit der Bitte, den Text auch an die Regierungen nachstehender Länder zu übermitteln: Der kaiserlichen und königlichen Regierung von Grossbritannien, der königlichen Regierung von Italien, von Belgien, von Griechenland, der Regierung der Republik der Vereinigten Staaten, Spanien, Schweden, Norwegen, Holland, Dänemark, Schweiz, Portugal“.

■ Microf. Austria, r. 64, c. 255—256; Haus-, Hof-, und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv X, Russland, K. 154.

Nr. 3474

Telegramă

Biroul de Evidență al Marelui Stat Major

datată Viena, 3 martie 1918

Cifrat. Secret

Nr. 1366/R.H.

Expediată: ora 10,55 a.m.

Sosită: ora 11,15 a.m.

STAȚIA radio Vaslui (română) către Brăila (?) în limba franceză, la 3 martie ora 2 a.m.

Către Guvernul imperial din Berlin și către Guvernul imperial din Viena. Guvernul Republicii Moldovenești, constituite între Nistru și Prut, are onoarea să aducă la cunoștință Guvernului imperial regal că prin hotărîrea Parlamentului Moldovean, numit Sfatul Țării, din 24 ianuarie stil vechi, Republica Moldovenească *s-a declarat independentă*, republică ce a aparținut pînă la 24 ianuarie 1918 Federației celorlalte republici constituite pe teritoriu

fostului imperiu rus. Guvernul Republicii Moldovenești roagă insistent Guvernul imperial (regal) să ia la cunoștință această declarație și să recunoască existența Republicii Moldovenești ca un stat național independent, absolut suveran. Rugăm înaltul guvern imperial să dea un răspuns guvernului Republicii. Guvernul Republicii a dorit să participe la *tratativele de pace* ale Puterilor Centrale cu guvernele din Petrograd și Kiev și a trimis deja la 5 ianuarie 1918 reprezentanți la Brest-Litovsk, care totuși au fost împiedicați de maximaliști și n-au putut părăsi teritoriul Republicii Moldovenești deoarece căile de legătură cu nordul (?) și cu Rusia sînt întrerupte.

Chișinău, 11 februarie 1918

Președinte al Consiliului de Miniștri: Ciuhureanu

Ministru pentru afacerile externe: Pelivan

Notă: Același text, cu omiterea pasajului: „Guvernul Republicii Moldovenești a dorit...” pînă la capăt a fost transmis: către Guvernul imperial din Constantinopol și către guvernul regal din Sofia și cel din Salonic, pentru Guvernul francez cu următorul început: „Către Guvernul francez al Republicii franceze, la Paris, cu rugămintea de a comunica textul și guvernelor următoarelor țări: Guvernului imperial-regal al Marii Britanii, guvernului regal al Italiei, Belgiei, Greciei, guvernului Republicii Statelor Unite, Spaniei, Suediei, Norvegiei, Olandei, Danemarcei, Elveției, Portugaliei.”

341

<1918 februarie 21>/martie 5. **Telegrama colectivă a miniștrilor aliați prin care se face cunoscut că Comitetul transilvănean a propus formarea de trupe transilvănene destinate să lupte pe frontul italian, recrutate dintre prizonierii de război austro-ungari de naționalitate română care se găsesc în Italia.**

<1918> Mars 5

Nationalités

Télégramme collectif des ministres Alliés

No. 369 — 5 Mars

LE comité transylvanien nous a proposé la formation de troupes transylvaines destinées à combattre sur le front italien et qui seraient à recruter parmi les prisonniers de guerre austro-hongrois de nationalité roumaine qui se trouvent en Italie.

■ Microf. Franța, r. 176, c. 26; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat-Major de l'Armée, 16 N. 3173.

5 martie <1918>

Naționalități

Telegramă colectivă a miniștrilor Aliați

Nr. 369 — 5 martie

COMITETUL transilvănean a propus formarea de trupe transilvănene destinate să lupte pe frontul italian și care ar urma să fie recrutate din rîndurile prizonierilor de război austro-ungari, de naționalitate română, care se găsesc în Italia.

1918 martie <1>/14, București. **Raportul lui E. Kühlmann către Ministerul de Externe german, despre programul Guvernului Marghiloman; imposibilitatea ca Germania să continue lupta împotriva României.**

Bukarest, am 14. März 1918

1. Auswaertig Berlin

No. 129

2. Leg. Rat v. Gruenau

No. 7

T<elegramm> i<n> Z<iffern>

HATTE heute ausführliche Unterredung mit Marghiloman, der eben aus Jassy zurückgekommen. Da Unterredung ohne Vorwissen des Grafen Czernin stattgefunden hat, bitte ich, Inhalt — soweit Oesterreich in Betracht kommt — geheim zu behandeln.

Marghiloman und Averescu sind aus politischen und persönlichen Gründen verfeindet. Dies ist bei den Darlegungen ihrer gegenseitigen Anhänger in Rechnung zu setzen.

Nach Marghilomans Darstellung sei Demission Kabinettes Averescu darauf zurückzuführen, dass König bestimmte Anzeichen dafür gehabt habe, dass Averescu daran arbeitete, sich Anhang in der Armee zu verschaffen, um nötigenfalls unter Beseitigung Dynastie führende Rolle in Rumänien anzustreben. König habe Marghiloman Lage dargelegt und ihn um Bildung eines Ministeriums gebeten. Er habe sich Bedenkzeit vorbehalten und König gesagt, Bildung des Ministeriums könne nur übernommen werden, falls er auf ein gewisses Mass wohlwollender Unterstützung von seiten Deutschlands und Oesterreich-Ungarns rechnen könne; das Schicksal Rumäniens liege jetzt ganz in den Händen beider Grossmächte.

Auch ihm wäre es lieber gewesen, wenn die Uebernahme der Regierung später an ihn herangetreten wäre und er das Odium des Friedensschlusses ändern hätte überlassen können. Durch den Bruch zwischen dem König und Averescu sei die Krisis jetzt eingetreten und müsse sofort gelöst werden. Sein Ministerium, das er zu bilden bereit sei, würde im allgemeinen konservativ gerichtet sein und fast alle unsere politischen Freunde umfassen, insbesondere Costică Arion und Stere. Das Programm dieses Ministeriums werde in kurzem sein:

1. Dynastiefrage: wenn tunlich, Beibehaltung des Königs. Rumänien sei in seinem ganzen nationalen Leben durch die Ereignisse so erschüttert und verwirrt, dass es bedenklich sei, im gegenwärtigen Augenblicke einen der wenigen noch vorhandenen festen Punkte ins Ungewisse zu stellen. Niemand kenne die Schwächen des Königs besser als er. Er halte es aber für möglich, ihn durch sorgfältige Auswahl der Umgebung und klare amtliche Beratung politisch auf der Bahn festzuhalten, die für die künftige Politik nötig sei.

2. Auswärtige Beziehungen: aufrichtige Rückkehr zur traditionellen rumänischen Politik, wie sie König Carol geführt habe. Anschluss an die Mittelmächte und Opposition gegen Russland. Sofortiger Friedensschluss,

womöglich bis Dienstag, dem Termine des Ablaufes der Waffenruhe. Wenn dies aus technischen Gründen nicht tunlich, so rasch als irgend möglich. Sorgfältige Innehaltung der wirtschaftlichen und ökonomischen Friedensbedingungen mit dem Bestreben, den Anschluss Rumäniens an die Mittelmächte auszubauen. Für den Fall eines Zollbündnisses zwischen Deutschland und Oesterreich-Ungarn womöglich Anschluss Rumäniens an dieses. Abschluss eines Bündnisses mit den Mittelmächten. Abschluss einer Militärkonvention mit Deutschland.

Herr Marghiloman möchte möglichst bald die Landesverwaltung durch das Ministerium übernommen sehen. Die Auseinandersetzung mit der jetzt bestehenden Militärverwaltung wird (wie bereits mehrfach berichtlich angedeutet) erhebliche Schwierigkeiten verursachen. Ueber diesen Punkt wird voraussichtlich morgen zwischen General Hell und seinen Ratgebern sowie Herrn Marghiloman in meinem Beisein eine Aussprache stattfinden.

Ich hatte mit Generalfeldmarschall von Mackensen und General Hell eine ausführliche Aussprache über die durch Marghilomans Mitteilungen geschaffene Sachlage. Das Ergebnis der Aussprache, bei der die vorhandene Lage nach allen Seiten hin ausführliche Beleuchtung fand, ging dahin, dass der Herr Feldmarschall die Ansicht vertrat, wir könnten bei der jetzigen Lage Rumäniens die Verantwortung für eine Ablehnung des Kabinettes Marghiloman nicht übernehmen. Komme das Kabinett Marghiloman nicht zustande, so stünden wir voraussichtlich dem Chaos gegenüber. Ein Friedensschluss bis Ablauf der Waffenruhe am Dienstag sei ausgeschlossen, und wir müssten aufs neue zu kriegesischen Massregeln Zuflucht nehmen, ohne mehr erreichen zu können, als jetzt von Rumänien zugestanden werde. Denn darüber herrscht auf rumänischer Seite völlige Uebereinstimmung, dass — abgesehen von innerpolitischen Zwistigkeiten — das Ministerium Averescu grundsätzlich bereit war, den von den Verbündeten vorgeschlagenen Frieden abzuschliessen. Durch eine Wiederaufnahme der Feindseligkeiten gegen Rumänien werde der Abtransport der Truppen nach dem Westen, der dringend nötig sei, verzögert. Die Beseitigung des Königs sei ja an sich wünschenswert, solle aber der mehrfach kundgegebenen Allerhöchsten Willensmeinung nicht direkt von uns erzwungen, sondern vom rumänischen Volke freiwillig vorgenommen werden. Aus diesen Gründen halte er eine Opposition unsererseits gegen die Kabinettsbildung durch Marghiloman nicht für zweckmässig. Ein weiteres militärisches Vorgehen von deutscher Seite gegen Rumänien sei so gut wie unmöglich, falls Oesterreich-Ungarn nicht mitmache. Da Czernin voraussichtlich gegen das Kabinett Marghiloman ernste Bedenken nicht geltend zu machen habe, sei bei der bekannten Gesinnung des Kaisers Karl eine Wiederaufnahme der Feindseligkeiten durch Oesterreich-Ungarn nach Ablauf der Waffenruhe nicht zu erzwingen. Deutschland müsse es daher irgend möglich vermeiden, eine Lage eintreten zu lassen, in der wir eigentlich schlagen müssten, dies aber wegen unserer Bundesgenossen nicht könnten.

General Hell und ich schlossen uns den Ausführungen des Generalfeldmarschalles an.

Die für morgen angesetzte Vollsitzung wird wegen Fehlens eines Bevollmächtigten rumänischen Unterhändlers vertagt. Morgen früh stattfindet

eine gemeinsame Sitzung zwischen Czernin, Marghiloman und mir, um die innerpolitische Lage weiter zu klären.

Zusatz an Ausw. Amt: Baron Grünau gleichlautend.

Kühlmann

■ Microf. R.F.G., r. 65, c. 65—70; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Kommissionsakten Brest-Litowsk/Bukarest, 91.

București, 14 martie 1918

1. Ministerul de Externe Berlin

Nr. 129

2. Consilier de legație von Grünau

Nr. 7

Telegramă cifrată

AM avut azi o convorbire amănunțită cu Marghiloman, care s-a întors tocmai acum de la Iași. Deoarece convorbirea a avut loc fără știrea contelui Czernin, rog să tratați secret conținutul, în măsura în care privește Austria.

Marghiloman și Averescu sînt, din motive politice și personale, adversari. Acest lucru trebuie luat în considerare în expunerile adepților acestora.

După relatarea lui Marghiloman, demisia cabinetului Averescu se datorează faptului că regele a avut anumite semne că Averescu urmărea să-și creeze adepți în armată, pentru ca, la nevoie, înlăturînd dinastia, să obțină un rol conducător în România. Regele i-a expus lui Marghiloman situația și l-a rugat să formeze un guvern. El și-a rezervat timp de gîndire și a spus regelui că nu poate prelua formarea guvernului decît dacă poate conta pe oarecare sprijin binevoitor din partea Germaniei și Austro-Ungariei; soarta României se află acum cu totul în mîinile celor două mari puteri.

Și lui i-ar fi fost mai plăcut dacă i s-ar fi propus preluarea guvernului mai tîrziu și ar fi putut lăsa altora oprobiul pentru încheierea păcii. Prin ruptura între rege și Averescu, criza a apărut acum și trebuie rezolvată imediat. Guvernul pe care este el gata să-l formeze va avea în general o orientare conservatoare și va cuprinde aproape pe toți prietenii noștri politici, în special pe Costică Arion și Stere. Programul acestui guvern va fi pe scurt următorul:

1. Problema dinastiei: dacă e posibil, menținerea regelui. România este atît de zguduită și dezorientată în întreaga ei viață națională, din cauza evenimentelor, încît ezită în momentul actual să situeze în incertitudine unul din puținele puncte stabile care mai există. Nimeni nu cunoaște mai bine ca el slăbiciunile regelui. El consideră însă că e posibil, prin alegerea cu grijă a ambianței și un sfat clar dat lui în mod oficial, ca el să fie ținut din punct de vedere politic ferm pe calea care este necesară pentru politica viitoare.

2. Relații externe: reîntoarcerea sinceră la politica română tradițională, așa cum a dus-o regele Carol. Alăturarea la Puterile Centrale și opoziția față de Rusia. Imediata încheiere a păcii, pe cît posibil pînă marți, termenul

de expirare a armistițiului. Dacă acest lucru nu poate fi înfăptuit din motive tehnice, atunci cât mai repede posibil. Respectarea cu grijă a condițiilor economice de pace, cu străduința de a pregăti alăturarea României la Puterile Centrale. În cazul unei alianțe vamale între Germania și Austro-Ungaria, pe cât posibil alăturarea României la ea. Încheierea unei alianțe cu Puterile Centrale. Încheierea unei convenții militare cu Germania.

Domnul Marghiloman ar dori să vadă cât mai curînd posibil preluată administrația țării de către guvern. Neînțelegerile cu Administrația militară care există în prezent vor pricinui (cum s-a dat deja de înțeles de mai multe ori în rapoarte) dificultăți importante. Asupra acestui punct va avea loc probabil mîine o discuție între generalul Hell și consilierii săi, precum și domnul Marghiloman, în prezența mea.

Am avut cu generalul feldmareșal von Mackensen și cu generalul Hell o discuție amănunțită despre situația creată prin comunicările domnului Marghiloman. Rezultatul convorbirii, în care situația prezentă a fost luminată amănunțit sub toate aspectele, a dus acolo că domnul feldmareșal a fost de părere că noi nu ne putem asuma, în situația prezentă a României, răspunderea pentru o respingere a cabinetului Marghiloman. Dacă nu se realizează cabinetul Marghiloman, ne aflăm probabil în fața haosului. O încheiere a păcii pînă la expirarea armistițiului, marți, este exclusă și trebuie să recurgem din nou la noi măsuri de război, fără a putea obține mai mult decît a fost acum admis de România. Căci în această privință există de partea română deplin acord că — făcînd abstracție de disensiunile de politică internă — guvernul Averescu a fost în principiu gata să încheie pacea propusă de Aliați. Prin reluarea ostilităților contra României, transportul trupelor spre vest, care este imperios necesar, va fi întîrziat. Înlăturarea regelui este în sine de dorit, ea nu trebuie însă — potrivit opiniei împăratului, exprimată de mai multe ori — impusă direct de noi, ci înfăptuită liber de poporul român. Din aceste motive, el consideră că nu este oportună o opoziție din partea noastră împotriva formării cabinetului Marghiloman. O continuare a luptei de către Germania împotriva României este ca și imposibilă, dacă Austro-Ungaria nu cooperează. Deoarece Czernin nu va avea probabil rezerve serioase împotriva cabinetului Marghiloman, ținînd seamă de atitudinea împăratului Carol, o reluare a ostilităților de către Austro-Ungaria după expirarea armistițiului nu va putea fi impusă cu sila. De aceea Germania trebuie pe cât posibil să evite apariția situației în care de fapt noi ar trebui să luptăm, dar din cauza Aliaților noștri nu putem.

Generalul Hell și eu ne-am alăturat opiniilor generalului feldmareșal.

Ședința plenară fixată pe mîine va fi amînată din cauză că lipsește un negociator român împuternicit. Mîine dimineață va avea loc o ședință comună între Czernin, Marghiloman și subsemnatul, pentru a lămuri în continuare situația de politică internă.

Adaos către Ministerul de Externe: către baronul Grüнау s-a înaintat în aceiași termeni.

Kühlmann

1918 martie <1>/14, Berna. Raportul ministrului Germaniei la Berna, Romberg, către cancelarul Germaniei, despre convorbirea sa cu N. Mișu în legătură cu perspectivele României; opinia acestuia cu privire la Rusia și la atitudinea regelui Ferdinand.

Abschrift

Kaiserlich Deutsche Gesandtschaft

No. 621

Bern, den 14. März 1918

Geheim

HERR Mishu der, wie ich zu melden die Ehre hatte, einen unfreiwilligen Aufenthalt in Bern nehmen musste, hat mich wiederholt aufgesucht. Da wir aus der Zeit unserer gemeinsamen Wirksamkeit in Sofia in nahen Beziehungen stehen, nahm unser Verkehr sehr bald den alten freundschaftlichen Charakter an. Ich durfte naturgemäss nicht den Eindruck erwecken, als wollte ich Herrn Mishu aushorchen. Immerhin wurde in Laufe unserer Unterhaltung eine ganze Reihe politischer Fragen berührt. Es ist für mich schwer zu entscheiden, welcher Wert den Äusserungen Herrn Mishu's beizumessen sein wird. Ich habe ihn früher als einen überzeugten Vertreter der Politik des Königs Karl und des Herrn Sturdza kennen gelernt und habe nie während unseres vierjährigen Zusammenseins ein Anzeichen dafür gehabt, dass er dieser Haltung untreu geworden sei. Welche Rolle er auf seinem Londoner Posten gespielt hat, ist mir unbekannt. Bekanntlich wird von einer Seite behauptet, er sei dort einer der eifrigsten Vertreter des Anschlusses Rumäniens an die Entente gewesen. Mir gegenüber zeigte er jedenfalls das Bestreben, den Eindruck zu erwecken, dass er durchaus der alte geblieben sei und lediglich das ausführende Organ seiner Regierung und seines Königs gewesen sei. Zweifellos ist Herr Mishu ausserordentlich geschickt und, wie ich in Sofia in seinem Verkehr mit den Vertretern der verschiedensten Richtungen beobachten konnte, ein Meister der Verstellung. Auffallend ist bei allen Mitteilungen, die er mir machte, das entschiedene Bestreben, den ungebeugten Kriegswillen der Entente zu unterstreichen...¹

Seine Auffassung über die Haltung Rumäniens und seine Zukunftsaussichten fasste er in die Worte: Wir haben gefehlt,² jetzt müssen wir dafür zahlen. Es gilt, das rumänische Volk zu retten, dessen Rolle hoffentlich noch nicht ausgespielt sein wird, und das Zerstörte langsam wieder aufzubauen. Als Erleichterung für die zukünftige Stellung Rumäniens müsse die Zertrümmerung Russland betrachtet werden; denn schliesslich sei ja ein Sieg Rumäniens mit Russland das grösste Unglück für Rumänien gewesen. Rumänien wie die Balkanvölker würden damit ihre Selbständigkeit verloren haben.

Aus Andeutungen des Herrn Mishu war zu entnehmen, dass er bestrebt sein wird, so schnell als möglich vertrauensvolle Beziehungen zu den Zentralmächten herzustellen. Das geht schon aus der Wahl der Persönlichkeiten hervor, die er bei der Besetzung der Gesandtenposten in Aussicht genommen hat. Er nannte die Namen Pisoski und Borghele. Von Herrn Beldiman sagte er, er bedauere sehr, dass er in so ungehörigem Tone an den König geschrieben und sich vorläufig dadurch beim König unmöglich gemacht habe. Es sei

durchaus ungerecht, dem König Vorwürfe zu machen. Dieser habe nur seine Pflicht getan, als er den Willen des ganzen Volkes gegen seine eigene Neigung ausgeführt habe. Diese höchste Pflichterfüllung gereiche ihm nur zur Ehre. Der grösste Fehler, der in Rumänien gemacht wurde, sei gewesen, dass man es versäumt habe, für das Bündnis mit den Zentralmächten Stimmung zu machen. König Karl habe dieses Bündnis immer als ein „Kanzleigeheimnis“ behandeln wollen und so sei es möglich gewesen, dass die Nation in eine ganz andere Richtung abgeschwenkt sei.

gez. Romberg

■ Microf. R.F.G., r. 64, c. 544—547; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Der Weltkrieg 20 h Geh., Bd. 7.

Copie

Legatia imperială germană

Berna, 14 martie 1918

Nr. 621

Secret

DOMNUL Mișu care, așa cum am avut onoarea să raporteze, a trebuit să facă o oprire involuntară la Berna, m-a căutat de repetate ori. Deoarece ne aflăm în relații apropiate încă din timpul activității noastre comune la Sofia, convorbirea dintre noi a luat curînd vechiul caracter prietenesc. Fi-rește, eu nu puteam trezi impresia că aş vrea să-l iscodesc pe domnul Mișu. Oricum, în cursul convorbirii noastre a fost atinsă o serie întreagă de probleme politice. Îmi este greu să decid ce valoare va fi atribuită afirmațiilor domnului Mișu. Eu l-am cunoscut mai înainte ca un reprezentant convins al politicii regelui Carol și al domnului Sturdza și n-am avut niciodată, în timpul șederii noastre comune, timp de patru ani, vreun semn că el ar fi devenit infidel acestei atitudini. Ce rol a jucat el în postul lui de la Londra îmi este necunoscut. După cum se știe, se afirmă de una din părți că el ar fi fost acolo unul din cei mai zeloși reprezentanți ai alipirii României la Antanta. Față de mine, el s-a străduit în orice caz să trezească impresia că a rămas cu totul cel de odinioară și că ar fi fost pur și simplu un organ executiv al guvernului și regelui său. Fără îndoială, domnul Mișu este extraordinar de abil și așa cum am putut observa la Sofia, din relațiile sale cu reprezentanții diferitelor orientări, el este un maestru al disimulării. Frapantă în toate comunicările pe care mi le-a făcut este străduința categorică de a sublinia voința de război neînduplecată a Antantei...¹

Concepția sa despre atitudinea României și perspectivele ei de viitor, el a rezumat-o în cuvintele: Noi am greșit,² acum trebuie să plătim pentru aceasta. Ceea ce importă este să salvăm poporul român, al cărui rol, sperăm, nu va fi fost încă jucat pînă la capăt; de asemenea, să reconstruim încet ceea

¹ Despre ordinul primit de N. Mișu de la guvernul român de a se întoarce în țară și destinarea lui pentru funcția de prim delegat la tratativele de pace de la Paris. Speranța ministrului român de a media între România, pe de o parte, și Anglia-Franța, pe de altă parte. „România” a spus el, „trebuie să încerce și pe viitor să rămînă în relații bune cu ambele părți, căci nu se poate dispensa de sprijinul Antantei la reconstruirea sa.”

² Aluzie la alianța cu Puterile Centrale.

ce s-a distrus. Ca o ușurare pentru poziția viitoare a României trebuie considerată dezagregarea Rusiei; căci, în definitiv, o victorie a României cu Rusia ar fi fost cea mai mare nenorocire pentru România. România, ca și popoarele balcanice și-ar fi pierdut cu aceasta autonomia lor.

Din aluziile domnului Mișu puteai desprinde că el se va strădui să restabilească cât mai repede posibil relații de încredere cu Puterile Centrale. Acest lucru reiese chiar din alegerea personalităților pe care le are în vedere la ocuparea posturilor de plenipotențieri. El a menționat numele lui Pisoski și Burghel. Despre domnul Beldiman, el a spus că regretă foarte mult că acesta a scris regelui pe un ton atât de necuviincios și că astfel s-a făcut deocamdată dezagreabil regelui. Este absolut nedrept să se facă reproșuri regelui. Acesta nu și-a făcut decât datoria atunci când a executat voința întregului popor împotriva propriei sale înclinații. Această supremă îndeplinire a datoriei nu poate decât să-i facă cinste. Cea mai mare greșală care s-a făcut în România a fost faptul că s-a neglijat de a se crea o atmosferă pentru alianța cu Puterile Centrale. Regele Carol a vrut mereu ca această alianță să fie tratată ca un „secret de cancelarie” și astfel a fost posibil ca națiunea să pornească în cu totul altă direcție.

semnat Romberg

344

1918 martie <9>/22, Berna. **Raportul căpitanului de poliție, Chüm, către Ministerul de Externe austro-ungar, cuprinzând textul manifestului Comitetului socialist pentru înțelegere între naționalități. Din partea socialiștilor români, manifestul a fost semnat de dr. N. Lupu.**

Z1. 171

Bern, am 22. März 1918

Betreffend: Manifest des sozialistischen „Komites für das Einvernehmen unter den Nationalitäten“

NACH einer in der Nummer 8 der in Paris erscheinenden Zeitung „La Roumanie“ vom 7. März 1918 enthaltenen Mitteilung haben die Beschlüsse der in London abgehaltenen interalliierten Sozialisten-Konferenz nicht vollkommen befriedigt, indem alle die so berechtigten Ansprüche der Nationalitäten vielfach ausser acht gelassen haben. Infolgedessen haben die Sozialisten der in London vertretenen unterdrückten Völker Wert darauf gelegt, sich zu einem gemeinsamen Vorgehen enger an einander zu schliessen, um in Augenblicke des Friedens nicht überrascht zu werden. Sie wollen kämpfen um ihre gerechten Bestrebungen und ihre Hoffnungen obsiegen zu lassen. Die Sozialisten der unterdrückten Völker haben den sozialistischen Abgeordneten und früheren Minister Albert Thomas ersucht, ihrer Versammlung beizuwohnen und legen grossen Wert darauf, die Resultate ihrer Tätigkeit in folgendem Manifeste niederzulegen das gleichzeitig die Organisation ihrer Tätigkeit andeutet.

Manifest des sozialistischen Komites für ein Einvernehmen unter den Nationalitäten

Die Sozialisten der unterzeichneten Parteien, der rumänischen Arbeiter Partei, des Comitato Sindicale Italiano, der Unione Socialista Italiana, der Democrazia Sociale Irredenta, der sozialdemokratischen Partei Bosniens und der Herzegowina, sowie das Komite der serbischen sozialistischen Partei in Frankreich — haben um ihren Zusammenschluss zu dokumentieren und ihren Anstrengungen, die sie in ihren bezüglichen Ländern weiter fortsetzen werden, ihre volle sozialistische und demokratische Bedeutung zu verleihen, Wert darauf gelegt, dass von der sozialistischen interalliierten Konferenz angenommene Memorandum hervorzuheben und die Grundsätze, die von nun an die Hauptregeln ihres gemeinsamen Vorgehens bilden, in das volle Licht zu setzen.

1. Es ist das Recht der Völker frei über sich selbst zu verfügen, was nach dem Friedensvertrage die Grundregel sein muss für alle Wiederherstellungen, Gutmachungen oder territorialen Rückerstattungen, die die Lage Europas notwendig erscheinen lässt. Das sozialistische Proletariat hält dafür, dass dieses Prinzip auf dem Gebiete der internationalen Politik nur die Fortsetzung des grossen Grundsatzes des öffentlichen Rechtes bedeutet, das in den Grenzen des Staates die Grundlage für die demokratischen Einrichtungen bildet, desgleichen, dass die Bevölkerung eines demokratischen Staates nur durch solche Einrichtungen regiert werden kann, die sie freiwillig angenommen hat, geradeso wie in der Gesellschaft der Nationen ein Volk nur durch seinen Willen und mit freier Zustimmung einen Teil eines Staates wird bilden können.

Die der Geographie, der Geschichte, der Philologie oder Ethnologie entlehnten Argumente waren in der Vergangenheit oft der Vorwand gewesen, um einem mächtigen Staat zu erlauben, sich mit Gewalt eines Volkes zu bemächtigen, und dasselbe zu zwingen, gegen seinen Willen einem fremden Herrscher zu gehorchen. Für das sozialistische Proletariat können diese Argumente nur Eigenmächtigkeiten zu Gunsten dieser oder jener Neugruppierung der Völker bedeuten. Die Grundregel bleibt der souveräne und frei betätigte Willen der Völker.

2. In seinem Bestreben nach Gleichstellung der Völker rücksichtlich der Begründung einer Nationalitätengesellschaft, der einzigen Garantie eines dauerhaften Friedens wird das sozialistische Proletariat auf die Beweggründe keinen Wert legen können, mit welchen man den Bestand gewisser Staaten zu verteidigen sucht. Geradeso wie in einem Staate das von Alters her bestehende monarchische Prinzip für den Sozialismus kein Hindernis bilden würde, ebensowenig wurde auf dem Gebiete der internationalen Politik der altergebrachte Bestand einer Gruppe verschiedener, unter dem Joche der Gewalt zusammengefasster und festgehaltener Nationalitäten ein Argument zu Gunsten des Fortbestandes dieser Gewaltherrschaft bilden. Das sozialistische Proletariat verfolgt die Freimachung der Völker ebenso, wie die Freimachung der Klassen. Den Regierungen, die versuchen würden, seine Bemühungen zu hindern, indem sie sich darauf berufen, dass die Probleme, die sich zwischen die einzelnen Nationalitäten, die einen Staat bilden stellen, in das Gebiet der innern Politik dieses Staates gehören, erwidert das sozialistische Proletariat, dass es bestrebt ist, die Freimachung dieser Nationalitäten selbst zu verwirklichen, indem es diese zu unabhängigen

nationalen Staaten macht. Der Fortbestand gewisser zusammenbrechender Staaten, wie Österreich-Ungarns ist mit der Verwirklichung des Rechtes der freien Selbstbestimmung der Völker innerhalb des Rahmens dieser Staaten nicht vereinbar.

Der Sozialismus kann nicht zugeben, dass das Geschick der Bevölkerung geopfert werde, um den Fortbestand dieser Reiche zu bewahren. Im übrigen ist diese Aufgabe der revolutionären Zertrümmerung in Europa die erste Bedingung eines dauerhaften, auf dem Bestande der Nationalitätengesellschaft gegründeten Friedens. Die Gesellschaft wird tatsächlich nur unter den, in der Bestimmung ihres Geschickes freien, unabhängigen und souveränen Nationen bestehen können. Ebenso, wie innerhalb einer Gesellschaft der Bestand einer unterdrückten Klasse eine beständige Androhung des Unsturzes bedeutet, ebenso wird der Frieden nur dann in Europa gesichert sein, wenn keine Nation mehr unterjocht ist.

3. Befreit von ihren Ketten werden die Völker ihre künftige Verfassung frei zu bestimmen haben. Sie werden sich gruppieren, föderativ zusammenschliessen und vereinigen können, wie sie es wünschen, unter dem Vorbehalt des ordnungsmässigen Verfahrens, welches eine supranationale Autorität bestimmen wird. Es wird dieser Autorität zukommen zu bestimmen, unter welcher Form und unter welchen Bedingungen der Willen der Völker zum Ausdrucke gelangen soll.

Ihr Recht über ihre Nationalität durch ihre Wahlen zu bestimmen, muss organisiert werden. Seine Ausübung muss den Gegenstand eines internationalen Erfahrens bilden, dass die Freiheit und Richtigkeit des Skrutiniums sichert. Zu diesem Behufe muss der Beratung eine Reihe von Massnahmen vorausgehen, die dazu dienen — um jeden — sowohl direkten als indirekten administrativen und politischen Zwang auszuschliessen. Schon jetzt glauben die Sozialisten der unterzeichneten Parteien, dass diese Befragung nicht auf eine gleichartige Weise stattfinden sollte und dass sie den zu Tage getretenen Handlungen, mit welchen diese Bevölkerungen ihre Hoffnungen und Bestrebungen kundgeben, werden Rechnung tragen müssen. Die gewaltsame Unterdrückung eines Teiles der Bevölkerung, wie in Armenien und andernorts, oder die von den Südslaven, Rumänen oder irredenten Italienern erduldeten Bedrückungen beweisen die Unzulänglichkeit der reinen arithmetischen Abstimmung.

4. Der Bestand dieser neuen Staaten, deren Verfassung dem Nationalitätenprinzip und dem freien Willen der Völker Rechnung tragen wird, lässt die Kriegsursachen verschwinden, die in der Vergangenheit in der Beherrschung einer Nation durch eine Andere lagen. Diese, in unabhängiger Weise zu politischer und wirtschaftlicher Entwicklung fähigen Staaten, würden, da sie von der neuesten politischen Struktur wären, in dem alten Europa eine neue Kriegsgefahr bilden können infolge der Gelüste, welche diese jungen und schwachen politischen Organismen bei ihren älteren und mächtigeren Nachbarn erwecken könnten.

Ihr Schutz wird nicht nur durch die Föderation gesichert werden, welche sie infolge ihrer wechselseitigen wirtschaftlichen und politischen Bedürfnisse eingehen, sondern auch durch die Nationalitätengesellschaft, welche die Hüterin und Beschützerin dieser zuletzt in die politische Welt Europas Eingetretenen sein wird. Die Einsetzung eines Regimes des internationalen Rechtes wird jeden Vorwand für diese strategischen Garantien und Zwangs-

gruppierungen beseitigen, die die Staaten noch gestern versuchen konnten unter Berufung auf die Notwendigkeit ihrer Verteidigung.

Nachdem die Unterzeichneten sozialistischen Parteien feierlich ihre Zustimmung zu diesen Grundprinzipien erklärt haben, beschliessen sie gemeinsam den Kampf für die Anerkennung dieser Grundsätze sowohl innerhalb dieser sozialistischen Internationale als auch innerhalb der verschiedenen Friedensregierungen zu führen. Sie verkennen keineswegs die Schwierigkeiten, denen sie in den betreffenden Ländern begegnen können bei einer über ihre wirklichen Interessen oft schlecht informierten öffentlichen Meinung.

Behufs Aufklärung und Warnung dieser Letzteren, beschliessen die Sozialisten der unten angeführten Länder, ihr gemeinsames Vorgehen in nachstehender Weise einzurichten:

1. In Paris wird ein ständiges Sekretariat mit je einem Mitglied einer jeden Nationalität eingerichtet.

2. Konferenzen der verschiedenen Parteien werden jedesmal dann stattfinden, wenn sich die Notwendigkeit gemeinsamer Entschliessungen ergibt.

3. Das Sekretariat wird die Aufgabe haben, sich mit dem Studium sämtlicher Fragen zu befassen, die sich unter den Nationen ergeben könnten sowie den Konferenzen die Massnahmen vorzuschlagen, die einzuschlagen wären behufs Konstituierung der neuen Staaten und der Bestimmung der in Betracht kommenden Aktionsmittel.

Ausserdem wurde beschlossen, die vorstehende Erklärung den czechoslovakischen, polnischen und ruthenischen sozialistischen Genossen zu übermitteln und ihre Zustimmung einzuholen.

Der Delegierte der rumänischen Arbeitspartei: Dr. Lupu. Für das Comitato Sindicale Italiano: Mantica. Die Delegierten der Unione socialista Italiana: Arca, Canepa, Gaetani, Mantica, Silvestri, Sestan. Die Delegierten der Democrazia Sociale Irredenta: Lazzarini, Schott, Semich, Sestan. Der Delegierte der sozial-demokratischen Partei von Bosnien und der Herzegowina: Markić. Die Delegierten des Komités der serbischen sozialistischen Partei in Frankreich: A. Pavlović, K. Novaković. Der Delegierte des Allgemeinen Syndikates der serbischen Arbeiter in Frankreich: K. Tchapka.

Mitteilungen sind zu richten an das sozialistische Komité für das Einvernehmen unter den Nationalitäten (Comité socialiste d'entente entre nationalités) 74. Rue de l'Université, Paris.

Gleichlautend an das k.k. Ministerium des Innern.

Chüm

■ Microf. R. P. Ungară, r. 75, c. 398—403; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekcio) Miniszterelnökségi Levéltár. Miniszterelnökség. K. 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1918—XII—720.

Nr. 171

Berna, 22 martie 1918

Privitor la: manifestul Comitetului
socialist pentru înțelegerea dintre
naționalități

POTRIVIT unei știri din numărul 8 al ziarului „La Roumanie”, din 7 martie 1918, care apare la Paris, hotărârile Conferinței socialiste interaliatate care a avut loc la Londra, nu au dat satisfacție deplină, deoarece au neglijat de

multe ori revendicările atât de îndreptățite ale naționalităților. Ca urmare, socialiștii popoarelor subjugate, reprezentate la Londra, au pus preț pe unirea lor mai strînsă pentru o acțiune comună, spre a nu fi luați prin surprindere în momentul încheierii păcii. Ei vor să lupte pentru triumful eforturilor legitime și al speranțelor lor. Socialiștii popoarelor asuprite l-au rugat pe delegatul socialist și fostul ministru Albert Thomas să asiste la adunarea lor și pun mare preț pe concretizarea rezultatelor activității lor în următorul manifest, care schițează totodată organizarea activității lor.

Manifestul Comitetului socialist pentru o înțelegere între naționalități

Socialiștii partidelor semnatare — Partidul social-democrat român, Comitato sindacale Italiano, Unione Socialista Italiana, Democrazia Sociale Irredenta, Partidul social-democrat din Bosnia și Herțegovina, precum și Comitetul Partidului Socialist sîrb din Franța — pentru a documenta unirea lor și pentru a conferi eforturilor pe care le vor continua în țările lor, deplină importanță socialistă și democratică, au pus preț pe scoaterea în evidență a memorandum-ului adoptat de conferința socialistă interaliată și pe punerea în lumină deplină a principiilor care de acum înainte vor constitui regulile principale ale acțiunii lor comune.

1. Este dreptul popoarelor de a dispune liber de ele, acesta trebuind, după încheierea păcii, să constituie regula fundamentală pentru toate restaurările, despăgubirile și restituirile teritoriale, pe care le va reclama situația Europei. Proletariatul socialist ține ca acest principiu să reprezinte pe planul politicii internaționale doar continuarea principiului mare al dreptului public, care în granițele statului constituie temelia oricărei organizări democratice, de asemenea ține ca populația unui stat democratic să poată fi guvernată numai de astfel de organizații, pe care le-a acceptat de bunăvoie, întocmai cum în societatea națiunilor un popor nu va putea decît numai prin voința sa și prin liberul său consimțămînt să formeze o parte a unui stat.

Argumentele preluate din geografie, istorie, filologie sau etnologie au fost deseori în trecut doar paravanul pentru a se permite unui stat puternic să pună stăpînire cu forța asupra unui popor și să-l silească a se supune, împotriva voinței sale, unui stăpîn străin. Pentru proletariatul socialist aceste argumente nu pot reprezenta decît o samavolnicie în favoarea uneia sau alteia dintre noile grupări de popoare. Principiul de bază rămîne exercitarea voinței suverane și libere a popoarelor.

2. În efortul său pentru o egalitate a popoarelor în privința constituirii unei societăți a naționalităților, singura garanție a unei păci trainice, proletariatul socialist nu va putea pune nici un preț pe motivele cu care se încearcă apărarea existenței anumitor state. După cum într-un stat principiul monarhiei, existent din vremuri străvechi, n-ar constitui o piedică pentru socialism, tot așa pe planul politicii internaționale existența străveche a unui grup de naționalități diferite, cuprinse laolaltă și menținute sub jugul forței, n-ar putea constitui un argument în favoarea menținerii în continuare a acestei dominații cu forța. Proletariatul socialist urmărește eliberarea popoarelor precum și eliberarea claselor. Guvernelor care ar încerca să împiedice eforturile proletariatului spunînd că problemele ce se ivesc între diferitele naționalități care constituie un stat țin de politica internă a acestui stat, proletariatul socialist le răspunde că el se străduiește să realizeze însăși eliberarea acestor naționalități, transformîndu-le în state naționale indepen-

dente. Menținerea anumitor state aflate în destrămare, cum este Austro-Ungaria, nu este compatibilă cu realizarea dreptului la autodeterminarea liberă a popoarelor din cadrul acestor state.

Socialismul nu poate accepta să se sacrifice soarta populațiilor, pentru a se apăra menținerea în continuare a acestor imperii. Dealtfel, această sarcină de distrugere prin revoluție a Europei este prima condiție a unei păci durabile, bazate pe existența societății naționalităților. Societatea nu va putea realmente exista decât între națiunile libere, independente și suverane în determinarea soartei lor. După cum în cadrul unei societăți, existența unei clase subjugate constituie o permanentă amenințare a unei răsturnări, tot așa și pacea în Europa nu va fi asigurată decât atunci când nici o națiune nu va mai fi subjugată.

3. Eliberate de lanțuri, popoarele își vor determina libere viitoarea formă constitutivă de stat. Se vor putea grupa, asocia în federații și uni, după cum doresc, sub rezerva unei proceduri legale ce va fi hotărâtă de o autoritate supranațională. Acestei autorități îi va reveni sarcina să hotărască asupra formei și condițiilor în care să fie exprimată voința popoarelor.

Dreptul lor de a hotărî prin alegeri asupra naționalității lor trebuie organizat. Exercițarea sa trebuie să constituie obiectul unei proceduri internaționale, care să asigure libertatea și corectitudinea scrutinului. În acest scop, consfăturii trebuie să-i preceadă o serie de măsuri care să aibă ca scop excluderea oricărei constrîngerii administrative și politice directe sau indirecte. Deja de pe acuma socialiștii partidelor semnatare cred că această chestionare n-ar trebui să se facă în același fel și că vor trebui să țină cont de acțiunile prin care aceste populații își manifestă speranțele și năzuințele. Subjugarea cu forța a unei părți a populației cum este cazul în Armenia sau în altă parte sau asupririle suferite de slavii de sud, de români sau de italienii iredentiști dovedesc insuficiența votului pur aritmetic.

4. Existența acestor noi state, a căror formă constitutivă de stat va ține cont de principiul naționalităților și de voința liberă a popoarelor, face să dispară cauzele războiului, care în trecut se aflau în dominarea unei națiuni de către alta. Aceste state care în mod independent vor fi capabile de o dezvoltare politică și economică, avînd cea mai nouă structură politică, ar putea constitui un nou pericol de război în vechea Europă, datorită poftelor pe care aceste tinere și slabe organisme politice le-ar putea trezi la vecinii lor mai bătrîni și mai puternici.

Apărarea lor nu va fi asigurată numai prin federația în care vor intra ca urmare a nevoilor lor economice și politice reciproce, ci și prin societatea naționalităților, care va fi păzitoarea și ocrotitoarea acestor noi intrați în lumea politică a Europei. Instaurarea unui regim al dreptului internațional va înlătura orice pretext pentru aceste garanții strategice și grupări ale forței, pe care ieri statele le-au mai putut încerca invocînd necesitatea apărării lor.

După ce partidele socialiste semnatare și-au declarat în mod solemn adeziunea lor la aceste principii de bază, au hotărît să ducă în comun lupta pentru recunoașterea acestor principii, atît în cadrul acestei Internaționale socialiste, cît și în cadrul diferitelor guverne din timpul păcii. Ele nu tăgăduiesc în nici un caz dificultățile de care s-ar putea izbi în țările respective, ținînd seamă de opinia publică deseori prost informată asupra adevăratelor sale interese.

În scopul lămuririi și avertizării opiniei publice, socialiștii din țările enumerate mai jos hotărăsc să-și organizeze în felul următor acțiunea lor comună:

1. La Paris se va înființa un secretariat permanent cu cîte un membru al fiecărei naționalități.

2. Conferințele diferitelor partide vor avea loc ori de cîte ori se va ivi necesitatea luării unor hotărîri comune.

3. Secretariatul va avea sarcina studierii tuturor problemelor ce s-ar putea ivi între națiuni și de asemenea să propună conferințelor măsurile care ar trebui luate pentru constituirea noilor state și pentru stabilirea mijloacelor de acțiune.

În afară de aceasta s-a hotărît ca declarația de față să fie transmisă și tovarășilor socialiști cehoslovaci, polonezi și ruteni și să se ceară și consimțămîntul acestora.

Delegatul Partidului Român al Muncii: dr. Lupu. Pentru Comitato Sindicale Italiano: Mantica. Delegații de la Unione Socialista Italiano: Arca, Canepa, Gaetani, Mantica, Silvestri, Sestan. Delegații de la Democrazia Sociale Irredenta: Lazzarini, Schott, Semich, Sestan. Delegatul Partidului social-democrat din Bosnia și Herțegovina: Markić. Delegații Comitetului Partidului socialist sîrb din Franța: A. Pavlović, K. Novaković. Delegatul Sindicatului general al muncitorilor sîrbi din Franța: K. Tchapka.

Eventualele comunicări trebuie adresate Comitetului socialist pentru înțelegerea între naționalități (Comité socialiste d'entente entre nationalités) 74. Rue de l'Université, Paris.

Același raport se trimite și Ministerului cezaro-crăiesc de Interne.

Chüm

345

1918 martie <13>/26. **Raportul împuternicitului militar al Saxoniei, privind atitudinea populației române față de germani; propaganda contra acestora.**

Chef des Generalstabes der Feldarmee

Abteilung Fremde Heere

Geheim

Politische Zustände in Russland und Rumänien

Annexe

Noten zu Ostangelegenheiten

1 ...

Rumänien

Rumänische Bevölkerung und deutsche Besatzung

AUS Gesprächen zwischen demobilisierten Rumänen und Zivilbevölkerung in Rimnicul-Sarat: Zivilisten klagten über *schlechte Behandlung durch uns*. Umfangreiche Requisitionen und Bevorzugung der Juden. Soldaten behaupteten, dass Deutsche vertragsmäßig in 28 Tagen Land verlassen müssten, falls dies nicht geschehe, so würde man ihnen *Schädel einschlagen*. Gewandter Feldwebel hielt Rede an Zivilisten: Nach diesem *schmachvollen Frieden* hätten Rumänen nicht die *geringste Ursache für Deutschland zu*

arbeiten. Da Bauern von hohen Getreidepreisen doch keinen Vorteil hätten, solle jeder nur *so viel Land bestellen als er selber zum Leben brauche*.

Es ist anzunehmen, dass die geäußerten Ansichten absichtlich den Leuten von rumänischer Gegenpropaganda als Propagandamittel in der Walachei gegen uns mitgegeben wurden. Nachricht weist auf *Notwendigkeit baldigen Einsetzens unserer Propaganda* und Aufklärung hin.

■Microf. R.D.G., r. 36, c. 504; Königlich Sächsisches Kriegsministerium, Allgemeine Armee Abteilung. Sachbetreff Mitteilungen pp. vom Militärbevollmächtigten.

Şeful Statului Major al
Armatei de campanie
Secția Armate străine
Secret

Anexă la Note în problemele
răsăritului, din 26 martie 1918

Situația politică internă din Rusia și România

...
1
România

Populația română și ocupația germană

DIN discuțiile dintre românii demobilizați și populația civilă din Rîmnicu Sărat: Civilii s-au plîns de *tratamentul rău din partea noastră*. Multe rechiziții și favorizarea evreilor. Soldații au afirmat că germanii, conform tratatului, ar trebui să părăsească țara în 28 de zile; în caz că nu se întâmplă acest lucru, *le vor sparge capetele*. Un plutonier demobilizat a ținut discursuri civililor astfel: După această *pace rușinoasă*, românii nu ar mai avea *nici un motiv să muncească pentru Germania*. Deoarece țărani nu ar avea nici un avantaj de pe urma prețurilor ridicate ale cerealelor, fiecare trebuie să cultive *numai atât pământ cât are nevoie pentru trai*.

Este de presupus că părerile exprimate au fost în mod intenționat împărțite oamenilor de către propaganda română, ca mijloc de propagandă contra noastră în Țara Românească. Știrea arată *necesitatea unei intervenții grabnice a propagandei noastre* pentru clarificare.

346

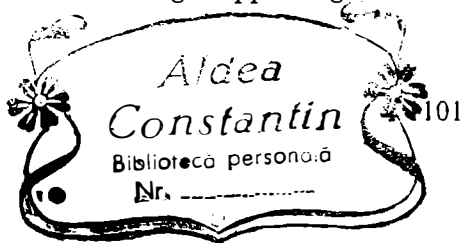
1918 martie <15>/28, Craiova. Raportul lui Helf, delegatul Serviciului de informații pe lângă Reprezentanța consulară austro-ungară din Craiova, către von Konradsheim, despre ostilitatea populației față de trupele de ocupație.

No. 10/Res. 1918
Streng vertraulich

Craiova, den 28. März 1918

DIE bis vor einiger Zeit noch gedrückte Stimmung der rumänischen Bevölkerung hat seit den Friedensverhandlungen, namentlich aber nach der Rückkehr einzelner Rumänen aus der Moldau, stark an Gehässigkeit und Gereiztheit gegen die Fremden, Juden und Besatzungstruppen zugenommen.

¹ Se referă la situație din Ucraina.

Die Heimkehrenden werden mit leidenschaftlichem Interesse ausgeforscht und scheinen die Zuversicht der Bevölkerung zu haben.

Der Ton der vielfach laut werdenden Äusserungen strotzt vor Hass und Drohungen ebenso wie vor Zuversicht der bekannten rumänischen Selbstüberhebung.

Man hofft allgemein das Heft bald vollkommen in die Hände zu bekommen und Rache an den hier verbleibenden Fremden nehmen zu können.

Ein bekannter aus Jassy zurückkehrender Craiovaner Politiker Herr Dr. Voiculescu wurde bereits wegen seiner höchst anmassenden Haltung gegen die Kommandantur im rumänischen Gefangenenlager interniert.

Unsere Staatsangehörigen befürchten sehr, dass der Rechtsschutz nach dem Kriege ein unzureichender sein werde und ziehen vielfach ihre Rückkehr nach der Monarchie in Betracht, indem sie bereits mit der Liquidierung ihrer Geschäfte und Überweisung grösserer Beträge an heimatliche Banken etc. beginnen.

Ich unterlasse es selbstverständlich nicht aufklärend und beruhigend auf die etwas verängstigten Gemüter unserer Staatsangehörigen einzuwirken.

Der k.u.k. Delegierte
Helf

■ Microf. Austria, r. 222, c. 1026—1027; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, Liasse Krieg 59 k, K 1044.

Nr. 10/Res. 1918
Strict confidențial

DE cînd au început tratativele de pace, dar mai ales după întoarcerea unor români din Moldova, starea de apăsare a populației române, care se manifesta pînă de curînd, a devenit mult mai ostilă și excitată, împotriva străinilor, evreilor și trupelor de ocupație.

Cei întorși acasă sînt chestionați cu interes arzător și par a se bucura de încrederea populației.

Tonul părerilor care adesea se fac auzite, este plin de ură și amenințări, ca și de încrederea cunoscutului orgoliu românesc.

În general se speră că în curînd situația va fi cu desăvîrșire în mîinile lor și că se vor putea răzbuna împotriva străinilor care rămîn aici.

Un cunoscut om politic craiovean, reîntors de la Iași, domnul dr. Voiculescu, a fost internat în lagărul de prizonieri români, din cauza atitudinii lui extrem de arogante față de comandament.

Cetățenii noștri se tem că asigurarea drepturilor după război va fi insuficientă și se gîndesc adesea să se reîntoarcă în Monarhie, începînd deja să-și lichideze afacerile, expediind sume mari spre băncile din patrie etc.

Eu nu neglijez, bineînțeles, de a lămuri și liniști spiritele cam speriate ale cetățenilor noștri.

Delegatul cezaro-crăiesc
Helf

1918 <martie 22>/aprilie 3, Craiova. **Raportul Serviciului de informații cezaro-crăiesc din Craiova către von Konradsheim, despre starea de revoltă din sate și orașe, împotriva armatei de ocupație.**

No. 12/Res. 1918

Geg. Stimmungsbericht III

Streng vertraulich

Craiova, am 3. April 1918

DAS Distriktskommando hat einige militärische Präventivmassregeln getroffen und glaubt man, dass es zu keinen Ausschreitungen kommen werde.

Ein gefährliches Element sind, soweit es die Landbevölkerung betrifft, die aus der Moldau heimkehrenden Dorfschullehrer, welche sich von jeher als Agitatoren betätigt haben und jetzt nachdem sie aus den für sie glänzend gewesenen Stellungen als Reserve-offiziere etc. heimkehrend, wieder auf ihren geringen Verdienst angewiesen sind ihrer Unzufriedenheit Luft machen.

Auch in der Stadt hat die Stimmung sehr gegen die Okkupationstruppen umgeschlagen und herrscht in vielen Fällen bei Damen, welche sich bis zur Heimkehr ihrer Gatten den Besatzungsoffizieren etc. recht geneigt gezeigt hatten, vielfach das Bestreben ihren Hass vor den Heimkehrenden zu betätigen.

Es ist selbstverständlich, dass es von Seite der vielfach ohne höhere, nähere Kontrolle auf den Gemeinden detachierten Unteroffizieren etc. nicht an fallweisen Härten und Ungerechtigkeiten fehlt und die bauerliche Bevölkerung durch oft brutale und ungerechte Eintreibungsweise wobei in vielen Fällen keine Entschädigungen oder Requisitionsscheine ausgefolgt werden sollen, aufgebracht ist.

Man sagt mir, dass speziell in den Kommandantur-Bezirken Segarcea und Sadova Misstimmung herrscht.

Der Einfluss der liberalen Partei ist noch immer der hervorragende. Man vergöttert noch immer Bratianu und Genossen und behauptet, dass ihr Ziel und Vorgehen, wenn auch derzeit nicht vom Erfolg begleitet, doch das Richtige gewesen wäre und mit allen Kräften auch weiter danach gestrebt werden müsse.

Der k.u.k. Delegierte
Helf

■ Microf. Austria, r. 222, c. 1034—1035; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, Liasse Krieg 59 k, K. 1044.

Nr. 12/Res. 1918

Raport III despre

starea de spirit.

Strict confidential

Craiova, 3 aprilie 1918

COMANDAMENTUL județului a luat câteva măsuri militare preventive și se crede că nu se va ajunge la excese.

Un element periculos sînt — în ce privește populația de la țară — învățătorii de la sate întorși din Moldova, care de totdeauna activaseră ca agita-

tori și care acum, reîntorși acasă din situația, strălucită pentru ei, de ofițeri de rezervă, reveniți la modestul lor salariu, dau frâu liber nemulțumirii lor.

Și la oraș, starea de spirit s-a întors foarte mult împotriva trupelor de ocupație și în multe cazuri, printre doamne — care, pînă la reîntoarcerea soților s-au arătat pline de simpatie față de ofițerii ocupanți etc. — stăruie tendința de a-și manifesta, în văzul celor întorși acasă, ura.

E de la sine înțeles că subofițerii etc., detașați adesea la sate fără un control mai de aproape din partea superiorilor, nu sînt, în unele cazuri, lipsiți de asprime și nedreptate, iar populația sătască este revoltată împotriva modului de rechiziționare, adesea brutal și nedrept, în multe cazuri neoferindu-li-se, după cum se spune, despăgubiri sau adevărinite de rechiziție.

Mi se spune că în special în circumscripțiile Segarcea și Sadova ale comandamentului domină o stare de nemulțumire.

Influența partidului liberal este încă foarte puternică. Brătianu și tovarășii lui sînt încă divinizați și se afirmă că ținta și procedeul lor, chiar dacă în prezent nu sînt însoțite de succes, au fost totuși juste și trebuie să se tindă și de acum înainte, cu toate forțele, în același sens.

Delegatul cezaro-crăiesc
Helf

348

1918 aprilie <11>24, Washington. Nota adresată de W. Wilson lui R. Lansing, cuprinzînd un mesaj de răspuns la o scrisoare a coloniei române de la Paris, în care președintele american își manifestă adeviziunea la aspirațiile naționale ale românilor.

24 April 1918

My dear Secretary,

THANK you very much for your advice in this matter. Will you not be kind enough to send to these gentlemen the following message, addressed in the proper way (I dare say your office will know what that is).

„The president has received and read the communication of the Roumanian Colony of Paris with greatest interest and begs the authors of the communication to accept in return his warm appreciation of their confidence in the Government of the United States. This government sympathises sincerely with the legitimate aspirations of Roumania, as expressed in the memorial, and most hopefully wishes for the people of Roumania a welfare and prosperity in the future which will in some degree compensate for the misfortunes and sufferings of the present. All thoughtful Americans have keenly felt the untoward fate of Roumania in the present war but hope and believe that it is only temporary“.

Cordially and sincerely yours,
Woodrow Wilson

■ Microf. SUA, r. 633, c. 747; Library of Congress, Washington D. C. Woodrow Wilson Papers. Roll 345, Series 4, Case file 3183.

Stimate domnule secretar,

Vă mulțumesc foarte mult pentru sfatul dv. în această problemă. Vă rog să fiți atât de amabil să trimiteți acestor domni următorul mesaj, adresat într-o manieră adecvată (îndrăznesc să spun că serviciul dv. știe ce înseamnă aceasta).

„Președintele a primit și a citit comunicarea Coloniei române din Paris cu cel mai mare interes și roagă pe autorii comunicării să accepte mulțumi-
rile sale călduroase pentru încrederea lor în guvernul Statelor Unite. Guvernul american nutrește o simpatie sinceră față de aspirațiile legitime ale Româ-
niei, așa cum au fost exprimate în memoriu și urează plin de speranță ca
poporul României să se bucure în viitor de o bunăstare și o prosperitate care
să compenseze într-o oarecare măsură nenorocirile și suferințele prezentului.
Toți americanii raționali au resimțit profund soarta nenorocită a României
în actualul război, dar speră și au credința că aceasta este numai trecătoare.”

Al dv. cordial și sincer,
Woodrow Wilson

349

1918 aprilie <12>/25, <Londra>. **Telegrama adresată de Foreign Office lui G. Barclay, pentru a transmite mesajul col. Walton, șeful Misiunii engleze de transporturi feroviare în România, reginei Maria, în care este exprimată prietenia și admirația poporului englez pentru sacrificiile făcute de România.**

Cypher telegram to Sir G. Barclay (Jassy)

Foreign Office, April 25th, 1918, 11 p.m.

Nr. 218 (D)

PLEASE deliver following message to the Queen of Roumania from Colonel Walton. Begins:

„British officers and friends lately returned from Rumania wish to inform you of very sympathetic attitude they have found in England for Rumania in the trials she has gone through and is still undergoing. They are endeavouring to bring Rumania's sacrifices more to the notice of the British peoples who are determined to see the war through to a just and victorious peace.”

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 472; Public, Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371) vol. 3141, p. 212.

Telegrama cifrată către Sir G. Barclay (Iași)

Foreign Office, 25 aprilie 1918, 11 p.m.

Nr. 218 (D)

Vă rog să transmiteți următorul mesaj reginei României din partea colonelului Walton. Începe:

„Ofițerii englezi și prietenii întorși recent din România doresc să vă informeze asupra atitudinii foarte favorabile pe care au constatat-o în Anglia

față de România, față de încercările prin care a trecut și prin care mai trece încă. Ei se străduiesc să facă mai bine cunoscute sacrificiile României popoului britanic care este hotărît să ducă pînă la capăt războiul, pînă la o pace dreaptă și victorioasă”.

350

1918 aprilie <14>/27, Roma. **Telegrama lui V. Em. Orlando către comandantul suprem al armatei italiene, generalul Armando Diaz, în legătură cu necesitatea folosirii pe cîmpul de luptă a forței pe care o reprezintă prizonierii austrieci din rîndul naționalităților oprimate.**

Regno d'Italia
Ministero dell Interno
Dispaccio telegrafico

Cifrare

Urgente, telegramma No. 987 G

Spedito li 27 Aprile 1918 ore 22

Sua Eccellenza Generale Diaz
Comando Supremo

Personale-Riservatissimo

VOSTRA Eccellenza avrà rilevato persistente ripetersi di voci da fonti diplomatiche nel senso di una offensiva relativamente prossima. Questa sera Ministro Sonnino comunicavami una informazione di buona fonte secondo cui tale offensiva avrebbe fra dieci e quindici maggio. D'altra parte Agenzia Stefani portava oggi comunicazione di una seduta della commissione del Reichstag germanico dove alcuni deputati avevano apertamente lamentata l'astensione da parte dell'Austria. Quest'ultima circostanza starebbe a confermare impressione che governo austriaco abbia sue ragioni per non cimentarsi troppo a fondo; ma viceversa non può escludersi che finisca con subire l'ormai palese pressione germanica. Riservando quel contributo confermativo o meno che a tali notizie può essere apportato dalle informazioni di carattere militare raccolte sul fronte, so bene come l'Eccellenza Vostra si tenga a tutto preparata. Mi consenta tuttavia di rivolgere una specialissima preghiera per ciò che concerne la sollecita organizzazione di quelle forze che possiamo trarre dai prigionieri austriaci di nazionalità oppresse. Ormai i segni dello stato acutissimo di lotta interna dell'Austria sono troppo numerosi e concordi per poterne dubitare. Le informazioni dei marinai fatti prigionieri ad Ancona e che sono presso codesto ufficio informazioni documentano che qualche mese fa la flotta austriaca fu in piena rivolta così da dover rimpiangere una grande occasione perduta. D'altra parte impressione universale fatta dei soldati czechi riconosce la magnifica loro efficienza. Si tratta di forze da sfruttare non meno nel campo morale che nello stesso campo militare trattandosi di gente ormai risolta a tutto. Mi risulta che lo stesso generale Graziani ¹, uomo di una solidità a tutta prova, ha di queste truppe la più entusiastica impressione. Inoltre prigionieri rumeni e jugoslavi analogamente

si offrono e per quanto con minore fiducia pure sono elementi da non trascurare sopra tutto agli effetti morali sul nemico. Mentre io so bene che Vostra Eccellenza è pienamente d'accordo in tale ordine di idee, non posso nascondere la mia preoccupazione che si arrivi troppo tardi, visto che tutto ciò dovrebbe essere in ordine tra due settimane. Bisogna quindi fare prodigi di rapidità e di energia ed è ciò che io con piena fede invoco dalla Eccellenza Vostra.

Presidente Consiglio Ministri
Orlando

■ Microf. Italia, r. 12/3, c. 217—218; Archivio Centrale dello Stato, Roma, Fond Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.43.74.

Regatul Italiei
Ministerul de Interne
Telegramă

De cifrat

Urgent, telegrama Nr. 987 G

Expedită, 27 aprilie 1918, ora 22

Excelenței Sale generalului Diaz
Comandamentul Suprem

Personal — strict secret

EXCELENȚA Voastră va fi remarcat persistenta răspîndire de zvonuri din surse diplomatice despre o ofensivă relativ apropiată. Astă seară ministrul Sonnino mi-a comunicat o informație, dintr-o sursă sigură, potrivit căreia această ofensivă ar începe între 10 și 15 mai. Pe de altă parte, Agenția Stefani comunica azi despre o ședință a comisiei Reichstagului german, în care unii deputați s-au plîns, în mod deschis, de abținerea Austriei. Această ultimă împrejurare nu face decît să confirme impresia că Guvernul austriac are motivele sale să nu se expună prea mult la riscuri, dar și invers, nu se poate exclude ideea că va sfîrși prin a fi supus presiunii germane, care este de pe acum evidentă. Adaug că la aceste știri se pot alătura, mai mult sau mai puțin, informațiile cu caracter militar adunate de pe front, știind bine că Excelența Voastră este pregătită pentru orice eventualitate. Îmi îngădui totuși să vă adresez o rugămintă specială în ceea ce privește organizarea promptă a acelor forțe pe care le putem recruta dintre prizonierii austrieci aparținînd naționalităților oprite. Acum există numeroase indicii ale acutei stări conflictuale din Austria și care concordă prea mult între ele pentru a ne mai putea îndoi. Informațiile culese de la marinarii căzuți prizonieri la Ancona și care sînt preluate și de oficiul de informații sus-amintit ne demonstrează că acum cîteva luni flota austriacă era în plină revoltă, încît ar trebui să regretăm o mare ocazie pierdută. Pe de altă parte, impresia generală lăsată de soldații cehi atestă extraordinara lor eficiență. Este vorba de forțe care pot fi folosite nu numai pe tărîm moral, ci și pe cel militar, fiind vorba de oameni hotărîți de acum la orice. Rezultă din cele știute de mine că generalul Graziani ¹, om de absolută integritate, are despre aceste trupe cea mai

¹ Jean César Graziani — general francez, comandantul armatei franceze trimisă în Italia.

bună părere. Mai mult, acum se oferă voluntari și prizonierii români și iugoslavi și deși prezintă mai puțină încredere, nu sînt totuși elemente de neglijat, mai ales pentru efectul moral asupra inamicului. Deși sînt sigur că Excelența Voastră este întru totul de acord cu cele spuse de mine, nu pot să-mi ascund îngrijorarea că această problemă se va rezolva prea tîrziu, avînd în vedere că totul trebuie reglementat în timp de două săptămîni. Trebuie, de aceea, să se acționeze cu maximum de rapiditate și energie și tocmai aceasta solicit, plin de încredere, Excelenței Voastre.

Președintele Consiliului de Miniștri
Orlando

351

1918 <aprilie 28>/mai 11, Cittàducale. **Telegrama de mulțumire a lui V.Em.Orlando către președintele Societății române, profesorul Simeon Mândrescu.**

Regno d'Italia
Ministero dell'Interno

Dispaccio telegrafico, 11 Maggio 1918
Professore Simione Mandrescu
Presidente Società Rumeni
Cittàducale

CON molto compiacimento accolsi il saluto rivoltomi dalla Signoria Vostra anche a nome dei suoi conterranei. Le nobili aspirazioni verso l'indipendenza nazionale hanno piena eco nella mia anima italiana che ha conosciuto codesti dolori. Tanto maggiore è poi questo sentimento di simpatia quanto più intima è la nostra fratellanza di razza. Per quanto possa riguardami sarò felice se possono essere soggiunto.

Presidente Consiglio Ministri
Orlando

■ Microf. Italia, r. 17/1, c. 57; Presidenza del Consiglio dei Ministri, fasc. 19 11 5.

Regatul Italiei
Ministerul de Interne

Telegramă, 11 mai 1918
Profesorului Simeon Mândrescu
Președintele Societății românilor
Cittàducale

AM primit cu multă plăcere salutul prezentat de Excelența Voastră în numele său și al concetățenilor dumneavoastră. Nobilele <dumneavoastră> aspirații către independența națională au trezit cel mai profund ecou în sufle-

tul meu de italian, care a cunoscut astfel de dureri. Acest sentiment de simpatie este cu atât mai puternic cu cât legăturile noastre frățești de neam sînt mai strînse. În ce mă privește, aș fi fericit să pot adăuga la aceasta expresia propriilor mele sentimente.

Președintele Consiliului de Miniștri
Orlando

352

1918 mai <3>/16. **Observațiile miniștrilor Antantei la Iași, prezentate Parlamentului englez, cu privire la condițiile de pace impuse României, de Puterile Centrale.**

Observations by the Allied Ministers at Jassy with regard to the Conditions of Peace imposed upon Roumania by the Central Powers

NOUS signalons, pour compléter les indications que nous avons fournies antérieurement, celles des conditions imposées à la Roumanie qui font le mieux ressortir l'insatiable voracité et l'hypocrisie de l'Impérialisme germanique.

A la requête des Allemands, l'un des procès-verbaux mentionne que le traité ne comporte ni annexion ni indemnité; or, les territoires enlevés à la Roumanie en Dobroudja et dans les régions montagneuses contiennent le dixième environ de la population totale du royaume, soit plus de 800 000 habitants, et plus de 26 000 ki'omètres carrés. On a invoqué, pour justifier la rectification de frontières, des raisons d'ordre stratégique. Ce n'est là qu'un prétexte dérisoire; si les Empires centraux venaient à être victorieux, la Roumanie demeurerait à l'état de colonie allemande et ne pourrait à aucun degré constituer pour eux un danger; en revanche, la victoire de l'Entente rétablirait le royaume dans son intégrité, et nos ennemis ne peuvent l'ignorer. En réalité, les plus riches forêts de la région montagneuse sont comprises

TO complete the information we have already furnished we communicate a statement of the conditions imposed on Roumania, which demonstrate in the best possible manner the insatiable greed and hypocrisy of German Imperialism.

By request of the Germans, one of the reports states that the treaty admits of neither annexation nor indemnity; but the territories taken from Roumania in the Dobrudja and in the mountain districts contain about one-tenth of the entire population, or more than 800 000 inhabitants, and extend to more than 26 000 square kilometres. Strategic reasons have been invoked to justify the rectification of frontiers. That pretext is absurd; if the Central Empires were to emerge victorious, Roumania would remain in the position of a German colony, and could not in any way constitute a menace to them; on the other hand, the victory of the Entente would reestablish the kingdom in its integrity, a fact which cannot but be recognised by our enemies. In reality, the most fertile forests of the mountain district are included

dans les territoires rattachés à la Hongrie et le principal but de ces rectifications a été d'arrondir ainsi les territoires de chasse des seigneurs hongrois et d'assurer la prospérité des compagnies d'exploitation forestières, dans lesquelles tant de personnalités des deux Empires sont intéressées, et qui se trouveront ainsi en état d'accaparer les bois de construction.

Les Empires centraux ont affirmé que les territoires enlevés à la Roumanie étaient déserts. Il n'en est rien. La région annexée à la Hongrie comprend 170 villages, d'une population totale supérieure à 130 000 habitants. Cette population est exclusivement de la race roumaine la plus pure, qui s'est conservée à travers les invasions successives dans les hautes vallées, où elle a trouvé, sous la domination turque, un refuge inviolable.

Enfin, le monopole de l'exploitation et la vente des forêts, ainsi que de l'exportation des céréales constitué par le traité au profit de l'Allemagne, représente en réalité une indemnité de guerre dont la charge pèsera longtemps sur la Roumanie. Dès cette année, le profit réalisé par l'Allemagne par suite de la différence entre les valeurs réelles des céréales et les prix imposés sera considérable.

En outre, les Austro-Allemands se sont fait concéder le droit de déterminer les quantités de céréales qui seront exportées, et l'évaluation de ces quantités sera faite d'après leurs besoins et non d'après l'abondance des récoltes; en vertu de cette disposition, même après la paix, la Roumanie sera astreinte à un rationnement pouvant aller jusqu'à la famine. Enfin, c'est le Gouvernement roumain qui devra avancer le prix des denrées achetées

in the territories joined to Hungary, and the principal object of these rectifications has been by this means to round off the sporting estates of the Hungarian nobles and to ensure the prosperity of the forest exploitation companies, in which so many persons of importance in the two Empires are interested, and which will thus be in a position to create a monopoly of building timber.

The Central Empires have stated that the territories taken from Roumania were uninhabited. That is not the case. The district annexed to Hungary contains 170 villages, with a total population of over 130 000 inhabitants. This population is exclusively of the purest Roumanian stock, and has preserved its nationality through successive invasions in the mountain valleys, where it found an inviolable refuge during the domination of the Turk.

Finally, the monopoly in the exploitation of the forests and the sale of timber, as well as in the export of cereals set up by the treaty to the profit of Germany in reality represents a war indemnity, the payment of which will weigh heavily on Roumania for a long time to come. From this year onwards, the profit which Germany will realise as a result of the difference between the real value of the cereals and the prices imposed will be considerable.

Furthermore the Austro-Germans have enforced the concession to themselves of the right to fix the amount of cereals to be exported and the valuation of this amount is to be made in relation to their needs, and not in relation to the abundance of the harvests. By virtue of this arrangement Roumanians even after the signature of peace, will be forced to submit to a mea-

par les Empires centraux et leur ou vrir un compte courant qui ne sera réglé que plus tard et à leurs convenances.

Le traité a déterminé un délai dans lequel le Parlement roumain devra y donner son approbation; il n'en prévoit pas pour l'échange des ratifications; il suffira de la mauvaise volonté de l'un des Gouvernements intéressés pour que les avantages énormes que les Austro-Allemands tirent encore de l'état de guerre, qui persiste théoriquement, en soient indéfiniment prolongés à leur profit. La paix de 1913 n'a pas encore reçu la ratification des Chambres bulgares, et ce précédent peut être suivi; d'ailleurs, la ratification que le Parlement roumain donnera certainement au traité ne peut être considérée comme réellement légale. Les deux grands partis historiques de la Roumanie se sont abstenus de participer à l'élection de ce Parlement, qui s'est faite ainsi sous la pression de l'occupation allemande, avant que les soldats roumains aient pu rentrer dans leurs foyers pour y prendre part, et selon une loi électorale que le Parlement dissous par le Ministère Marghiloman avait abrogée; ce Parlement précédent avait seul qualité pour déterminer le nouveau régime électoral sur la base du suffrage universel, dont le principe était déjà voté. Les noms des candidats à ce simulacre d'élection ont été soumis à l'agrément des autorités allemandes, qui d'ailleurs obtenaient déjà toutes garanties du fait de l'investiture préalable de Monsieur Marghiloman et de l'abstention du parti ententiste.

La paix actuelle, loin de libérer partiellement la Roumanie, consommera son asservissement et sa ruine; l'Allemagne continuera à occuper les territoires même après la

sure of rationing which may well amount to famine. Finally, it is the Roumanian Government who must advance the price of the produce purchased by the Central Empires, opening for them a current account which need not be settled till a later date and at the latter's convenience.

The treaty has laid down a time-limit, within which the Roumanian Parliament are to approve its terms; no limit is provided for the exchange of ratifications; any unwillingness on the part of one of the interested Governments will thus be sufficient to ensure the indefinite prolongation to their profit of the enormous advantages which the Austro-Germans are still gaining from the state of war, which in theory, still exists. The peace of 1913 has not yet been ratified by the Bulgarian Chambers, and this is a precedent which can be followed, besides the ratification of the treaty by the Roumanian Parliament which will certainly take place, can scarcely be considered as strictly legal. The two great historical Roumanian parties abstained from participating in the election of this Parliament, which thus took place under the pressure of the German occupation, before the Roumanian soldiers had been abrogated by the Parliament dissolved by the Marghiloman Ministry; this former Parliament was alone qualified to set up the new electoral system on the basis of universal suffrage, which had already been voted in principle. The names of the candidates in this pretence of an election were submitted for the approval of German authorities, who, in any case, were already in possession of all necessary guarantees, owing to the previous appointment of M. Mar-

ratification, qu'elle peut, on l'a vu, ajourner tant qu'elle voudra; la navigation du Danube, les postes et télégraphes, les chemins de fer restent sous la direction des Allemands; sur la demande du Gouvernement roumain un délégué allemand a été placé dans chaque Ministère. Le matériel de guerre et les munitions doivent être mises en dépôt dans les territoires occupés et sous la garde des autorités militaires allemandes; enfin, la Roumanie ne pourra conserver que les forces nécessaires à la police de son territoire.

Une société allemande d'exploitation agricole au capital de 80 millions a été fondée. Elle recherche le monopole de la production agricole roumaine, sous forme de baux à long terme, conclus à la faveur de l'occupation, reconnus dans les traités et qui constituent en réalité une expropriation déguisée; dès la signature de la paix le commandement allemand a promulgué des ordonnances qui astreignent toute la population mâle des territoires occupés, c'est-à-dire des deux troisièmes de la Roumanie, de 14 à 60 ans, aux travaux qu'elles auront ordonnés. Les pénalités en cas de défaut d'obéissance comportent la déportation, l'emprisonnement, et vont même dans certains cas, non expressément désignés, jusqu'à la peine de mort.

En résumé, l'Allemagne, par le traité qu'elle a imposé à la Roumanie, a donné un démenti cynique à ses déclarations. Ce traité comporte la spoliation des domaines publics, l'annexion à peine dissimulée de tout le pays et, après la paix l'exploitation barbare et épuisante au profit des vainqueurs. Il fait de la Roumanie un véritable bagne où toute la population est condamnée aux travaux forcés pour

ghiloman and to the absenteeism of the pro-Entente party.

Far from giving Roumania partial freedom, the present peace will complete her subjugation and her ruin; Germany will continue to occupy her territories, even after the ratification, which, as we have seen she can put off as long as she may wish; the navigation of the Danube the posts and telegraphs and the railways remain under German control; by request of the Roumanian Government, a German delegate has been appointed to each Ministry. War material and munitions are to be stored in the occupied territories and under the care of the German military authorities; finally, Roumania may only keep in being the forces necessary for policing her territory.

A German company for agricultural exploitation has been founded with a capital of 80 millions. It seeks to create a monopoly of Roumanian agricultural produce under the form of long leases, concluded under cover of the occupation, recognised by the treaties, and amounting, in reality, to expropriation in disguise. On the signature of the treaty of peace, the German command promulgated an order requiring the entire male population of the occupied territories, that is to say, of two-thirds of Roumania between the ages of 14 and 60, to carry out such work as may be assigned to them. The penalties for disobedience include deportation and imprisonment, and, in some cases, which are not expressly defined, even that of death.

To sum up, Germany, by the treaty she has imposed on Roumania has cynically ignored her own declarations. This treaty provides for the spoliation of the public lands, for the scarcely concealed annexa-

le compte des vainqueurs. C'est là un exemple de paix allemande. Nous devons le méditer d'autant plus attentivement que, devant la stupeur des délégués roumains mis en demeure d'accepter de telles conditions, les délégués allemands leur ont déclaré qu'ils en apprécieraient la modération lorsqu'ils connaîtraient celles qui seraient imposées, après la victoire des Empires centraux, aux Puissances occidentales.

Le 16 mai, 1918

tion of the peace, for its barbarous exploitation, and for the draining of its resources to the profit of the conquerors; it turns Roumania into a veritable convict settlement, where the entire population is condemned to hard labour for the benefit of the conquerors. It is a fair example of a German peace. We should consider it all the more closely, in as much as the German delegates informed the Roumanian delegates who were appalled at being required to accept such conditions, that they would appreciate their moderation when they knew those which would be imposed on the Western Powers after the victory of the Central Empires.

May 16, 1918

■ Microf. Austria, r. 119, c. 848—850; Haus- Hof- und Staatsarchiv, Wien, Politisches Archiv I, K 1055. Imprimat, Londra, 1918.

16 mai 1918

Observații ale miniștrilor de la Iași ai Puterilor Aliate cu privire la condițiile de pace impuse României de Puterile Centrale

SEMNALĂM, pentru a completa informațiile pe care le-am furnizat anterior, acele condiții impuse României care fac să iasă în evidență mai bine lăcomia și ipocrizia imperialismului german.

La cererea germanilor, unul din procesele-verbale menționează că tratatul nu comportă nici anexiune nici despăgubire; or teritoriile luate României în Dobrogea și în regiunile muntoase cuprind aproximativ o zecime din populația totală a Regatului, adică peste 800 000 locuitori și mai mult de 26 000 km pătrați. Au fost invocate, pentru a justifica rectificarea frontierelor, rațiuni de ordin strategic. Acesta nu este decît un pretext derizoriu; dacă Imperiile Centrale ar ajunge să fie victorioase, România ar rămîne în situația de colonie germană și nu ar putea constitui în nici un fel un pericol pentru ele; în schimb, victoria Antantei ar restabili Regatul în deplina lui integritate și dușmanii noștri nu pot să ignore acest lucru. În realitate, cele mai bogate păduri din regiunea muntoasă sînt cuprinse în teritoriile atașate Ungariei, iar scopul principal al acestor rectificări a fost să rotunjească astfel terenurile de vînătoare ale seniorilor unguri și să asigure prosperitatea societăților de exploatare forestieră în care sînt interesate atîtea personalități din cele două imperii și care vor avea astfel posibilitatea să creeze un monopol al cherestelei.

Imperiile Centrale au afirmat că teritoriile luate României erau nelocuite. Nu este adevărat. Regiunea anexată Ungariei cuprinde 170 sate, cu o populație

totală de peste 130 000 locuitori. Această populație este în întregime de cel mai pur neam românesc care și-a păstrat ființa, în ciuda unor invazii succesive, în văile munților unde a găsit, sub dominația turcă, un refugiu inviolabil.

În sfârșit, monopolul exploatării și comercializării pădurilor ca și monopolul exportului de cereale, constituite prin tratat în profitul Germaniei, reprezintă în realitate reparații de război a căror povară va apăsa timp îndelungat asupra României. Încă din acest an profitul realizat de Germania ca urmare a diferenței între valoarea reală a cerealelor și prețurile impuse va fi considerabil.

Mai mult, austro-germanii au impus să li se cedeze dreptul de a determina cantitățile de cereale care vor fi exportate, iar evaluarea acestor cantități se va face în funcție de cerințele lor, iar nu după abundența recoltelor; în virtutea acestei dispoziții, chiar după încheierea păcii, România va fi constrinsă la o raționalizare a consumului care va putea ajunge pînă la foamete. În sfârșit, Guvernul român este acela care va trebui să avanseze plățile la mărfurile cumpărate de Puterile Centrale și să le deschidă un cont curent care nu va fi reglementat decît mai târziu și în avantajul acestora.

Tratatul stabilește un termen în care Parlamentul român va trebui să-și dea aprobarea; nu se prevede o limită de timp pentru schimbarea instrumentelor de ratificare; va fi suficientă reaua-voință a unuia dintre guvernele interesate pentru ca avantajele enorme pe care austro-germanii le au încă de pe urma stării de război, care teoretic mai persistă, să fie prelungite la nesfârșit în folosul lor. Pacea din 1913 nu a primit încă ratificarea Camerelor bulgare și acest precedent poate fi urmat; dealtfel, ratificarea pe care Parlamentul român o va acorda în mod sigur tratatului nu poate fi considerată în mod real drept legală. Cele două mari partide istorice din România s-au abținut să participe la alegerea acestui Parlament, care s-a constituit astfel sub presiunea ocupației germane, înainte ca soldații români să fi putut reveni la căminele lor pentru a lua parte la alegeri și conform unei legi electorale pe care Parlamentul dizolvat de guvernul Marghiloman o abrogase; Parlamentul precedent era singurul care avea calitatea de a stabili noul regim electoral pe baza sufragiului universal pe care-l votase deja în principiu. Numele candidaților la acest simulacru de alegeri au fost supuse aprobării autorităților germane care, dealtfel, obținuseră deja toate garanțiile datorită investirii prealabile a domnului Marghiloman și abținerii partidului favorabil Antantei.

Departa de a-i oferi României o libertate parțială, pacea actuală va desăvîrși subjugarea și ruina ei; Germania va continua să-i ocupe teritoriile chiar și după ratificare pe care ea poate, după cum s-a văzut, să o prelungească atît cît va dori; navigația pe Dunăre, poșta, telegraful, căile ferate rămîn sub control german; la cererea Guvernului român, cite un delegat german a fost plasat în fiecare minister. Materialul de război și munițiile urmează să fie depozitate în teritoriile ocupate în custodia autorităților militare germane; în sfârșit, România va putea să mențină numai forțele necesare pentru păstrarea ordinii în teritoriul său.

A fost înființată o societate germană de exploatare agricolă cu un capital de 80 milioane. Ea urmărește crearea unui monopol asupra producției agricole românești sub formă de contracte dearendă pe termen lung, încheiate n favoarea ocupanților, recunoscute în tratate și care constituie în realitate

o expropriere deghizată; de la semnarea păcii Comandamentul german a promulgat ordonanțe prin care toată populația de sex bărbătesc, între 14 și 60 de ani, din teritoriile ocupate, adică din 2/3 din România, este constrânsă să îndeplinească muncile ce vor fi ordonate. Pedepsele în caz de nesupunere prevăd deportarea, închisoarea și merg chiar, în unele cazuri neprecizate în mod expres, pînă la pedeapsa cu moartea.

În concluzie, Germania, prin tratatul pe care l-a impus României, s-a dezis în mod cinic de propriile sale declarații. Acest tratat comportă jaful domeniilor publice, anexiunea aproape nedisimulată a întregii țări și, după pace, exploatarea barbară și epuizantă a resurselor sale în profitul învingătorilor. El face din România o adevărată temniță în care întreaga populație este condamnată la muncă silnică în favoarea învingătorilor. Acesta este un exemplu clar de pace germană. Trebuie să medităm la aceasta, cu atât mai atent cu cît, în fața uimirii delegațiilor români somați să accepte astfel de condiții, delegații germani le-au declarat că ei <românii> vor aprecia blîndețea acestor condiții atunci cînd le vor cunoaște pe cele ce vor fi impuse Puterilor Occidentale după victoria Puterilor Centrale.

16 mai 1918

353

1918 mai <10>/23, Paris. **Protestul Comitetului Coloniei române de la Parie adresat „guvernelor și popoarelor care luptă și suferă pentru un ideal generos”, prin care își manifestă dezaprobarea față de încheierea tratatului de pacn de la București și adeziunea față de lupta puterilor Antantei, cerînd sprijin în realizarea aspirațiilor naționale ale românilor.**

Protestation des Roumains contre le Traité de Bucarest ¹

LE peuple roumain a été rayé du nombre des nations libres. La paix que les Puissances Centrales ont imposé à la Roumanie est la négation même de l'indépendance politique et économique de notre Patrie. Cette paix est un instrument de haine et de vengeance, obtenu par la violence au mépris des plus élémentaires principes de justice.

Le peuple roumain ne peut pas l'accepter

La Roumanie est entrée en guerre aux côtés des puissances de l'Entente pour la cause de la Liberté et de la Démocratie. Ses aspirations vers l'unité et l'indépendance de tout le peuple roumain ont armé son bras. Pour cet idéal, des centaines de milliers de Roumains ont versé leur sang. Renoncer à ce qui est sa raison d'être comme nation, jamais le peuple roumain ne saurait y consentir !

La Roumanie a été écrasée par la trahison tsariste, par la trahison bolchevique et par la trahison ucrainienne. Cernée, isolée, complètement séparée de ses alliés, mise dans l'impossibilité de recevoir le moindre secours militaire, privée de tout moyen de ravitaillement, épuisée par de longs efforts et de cruelles épidémies pendant vingt mois, la Roumanie a capitulé; mais son âme vaillante n'a perdu ni la confiance dans la justice de sa cause, ni la certitude dans la victoire du Droit !

Ses ennemis lui ont imposé ce qu'ils appellent une paix d'amitié allemande; c'est en réalité le plus cruel et le plus insultant asservissement.

Asservissement militaire par la perte de toute la chaîne des Carpathes.

Asservissement politique par l'immixtion allemande dans toutes les grandes administrations de l'État.

Asservissement commercial par le rapt de la Dobroudja, la seule province maritime de la Roumanie et par la main mise sur la navigation du Danube.

Asservissement industriel par l'accaparement de la principale richesse minière du pays, les pétroles.

Asservissement financier par l'exercice d'un contrôle allemand sur la principale production du pays, les céréales.

Tel est l'esclavage politique et économique que les Germano-Touraniens prétendent faire subir à la Roumanie.

La Force à primé le Droit.

L'Allemagne a foulé aux pieds les principes sacrés de liberté et de justice pour lesquels luttent toutes les nations liguées contre la barbarie germanique.

Les Roumains libres, vivant sur le sol de la noble France, élèvent leurs voix pour protester contre ce crime monstrueux. Ils se font ainsi l'écho des sentiments de la nation roumaine tout entière. L'acte de Bucarest n'est pas un traité de paix, il est en contradiction flagrante avec la nation de paix, telle que le monde civilisé la comprend. Les clauses de ce traité excluent, d'une façon évidente, le libre consentement de la Roumanie; c'est un acte de la plus dure violence imposé par un ennemi impitoyable.

Le peuple roumain, désarmé, sous la pointe des baionnettes allemandes, n'étant plus libre ni dans ses opinions, ne peut manifester sa protestation contre cette paix de spoliation et d'esclavage. Mais il se tourne vers ses grands alliés, plein de confiance et d'espoir.

Les intérêts de la nation roumaine sont solidaires des intérêts des grandes Démocraties occidentales. La Roumanie forme, aux portes de la péninsule balcanique, la seule digue contre l'envahissement allemand vers le Sud et vers l'Asie.

Au nom du peuple roumain, nous nous déclarons, aujourd'hui comme hier, les Alliés des Puissances de l'Entente et nous proclamons nul et non avenue le Traité de Bucarest, avec toutes ses clauses et ses conventions additionnelles.

Et s'est aussi au nom du peuple roumain que nous faisons appel aux gouvernements alliés en les priant de ne pas abandonner la Roumanie et ses justes revendications.

Au vingtième siècle, la liberté des nations, comme la liberté des citoyens, doit être sacrée. Aucune force, aucun traité, ne peuvent supprimer le droit d'un peuple d'aspirer à son unité nationale et à son indépendance. Toute convention qui prétend ignorer ces droits imprescriptibles, est nulle devant l'Histoire!

Interprètes des sentiments de notre race, nous adressons cette protestation aux gouvernements et aux peuples qui combattent et souffrent pour un idéal généreux. A tous nous leur demandons: Justice et Liberté!

Paris le 10/23 mai 1918.

Le Comité de la Colonie roumaine de Paris, le Comité des Roumains de Transylvanie et de Bukovine et les Délégués roumains du Comité des nationalités opprimées:

C. OLANESCU ancien ministre, ancien président de la Chambre des députés; E.A. PANGRATI, ancien ministre, ancien recteur de l'Université de Bucarest; C. ANGELESCO, ancien ministre, professeur de l'Université de Bucarest; Paul BRATASHANO, ancien vice-président de la Chambre et du Sénat, membre du comité de direction du journal *La Roumanie*; VI. ATANASOVICI, ancien sénateur; George CAVADIA, ancien sénateur; D. DRAGHICESCO, ancien sénateur; J. GAVANESCO, ancien sénateur, doyen de la Faculté de Lettres de Jassy; Dr. Thoma IONESCO, ancien sénateur, ancien recteur de l'Université de Bucarest; Emile MICLESCO, ancien sénateur, ancien directeur général des chemins de fer; G.G. MIRONESCU, ancien sénateur, professeur à l'Université de Bucarest; St. POPP, ancien sénateur; R. ZMEUREANU, ancien sénateur; Al. ALEXANDRESCO, ancien député; E. ANTONESCU, ancien député, professeur à l'Université de Bucarest; D. APOSTOLU, ancien député; E. CANANO, ancien député, bâtonnier de l'Ordre des avocats; Léon CANTACUZÈNE, ancien député; Jean Th. FLORESCO, ancien vice-président de la Chambre; U.P. GURAN, ancien bâtonnier de l'Ordre des avocats; Spiru D. LALU, ancien député; Dr. N. LUPU ancien député, professeur à l'Ecole des Ponts et Chaussées, ancien secrétaire général du ministère des Finances; Const. MILLE, ancien député, membre du comité de direction du journal *La Roumanie*, directeur des journaux *Adeverul* et *Dimineatza*; C.L. PATZOURI, ancien député; Pascal TONCESCO, ancien député; VASILESCO, ancien député; ST. HÉPITES membre de l'Académie roumaine; V. DIMITRIU, professeur à l'Université de Jassy; D. HURMUZESCO, professeur à l'Université de Bucarest, l'ancien secrétaire général du Ministère de l'Instruction publique; TRAJAN LALESCU, professeur à l'Université de Bucarest; C. SIPSOM, professeur à l'Université de Bucarest; O. TAFRALI, professeur à l'Université de Jassy; J. URSU, professeur à l'Université de Jassy; D. VOINOV, professeur à l'Université de Bucarest; A. ATANASIU, professeur; A. BAGDAD; P. BAROZZI, ancien préfet; Général COCEA; C. CRETZU, avocat; M. DANCOVICI, avocat; Emile D. FAGURE, rédacteur en chef des journaux *Adeverul* et *Dimineatza*, membre du comité de Direction du journal *La Roumanie*; J. FERMO, publiciste; Z. FLORIAN, professeur; C. JANCULESCU, ingénieur; Léon LAHOVARY; St. MORARESCU ADRIA; A. NICOLESCU, architecte; I. PARASCHIVESCO, avocat; R. PLESHOYANO, ingénieur; S. POPINI; G. RAUT; N.S. RUSSENESCO, agronome; A. ZEUCEANO, avocat; TRAIAN VUIA, président du comité national des Roumains de Transylvanie et de Bucovine; DIONISIE AXENTIE, Jean BORTES, MOGA, Joseph MURESIANO, NICOARA, PATRUCA, Jean TISCA, Joseph TISCA, membres du comité national des Roumains de Transylvanie et de Bucovine.

■ Microf. Belgia, r. 24, c. 354—356; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Correspondance Politique, Légations, France, Série non reliée, vol. 18.

Protestul românilor împotriva tratatului de la București¹

POPORUL român a fost șters din rîndul națiunilor libere. Pacea pe care Puterile Centrale au impus-o României constituie însăși negarea independenței politice și economice a patriei noastre. Această pace este un instrument de ură și de răzbunare, obținut prin violență, fără a ține seama de cele mai elementare principii de justiție.

Poporul român nu o poate accepta !

România a intrat în război alături de Puterile Antantei pentru cauza libertății și a democrației. Aspirațiile sale îndreptate spre unitatea și independența întregului popor român i-au înarmat brațul. Pentru acest ideal sute de mii de români și-au vărsat sîngele. A renunța la ceea ce înseamnă rațiunea sa de a fi ca națiune, poporul român n-ar consimți niciodată !

România a fost zdrobită de trădarea țaristă, de trădarea bolșevică și de trădarea ucrainiană. Îndoliată, izolată, complet separată de Aliații săi, pusă în imposibilitatea de a primi cel mai mic ajutor militar, privată de orice mijloc de aprovizionare, epuizată de îndelungi eforturi și de cumplite epidemii timp de 20 de luni, România a capitulat ; dar ființa sa curajoasă nu și-a pierdut nici încrederea în dreptatea cauzei sale, nici certitudinea în victoria Dreptății !

Dușmanii săi i-au impus ceea ce ei numesc „o pace de prietenie germană”, în realitate este cea mai crudă și mai jignitoare aservire.

Aservire militară prin pierderea întregului lanț al Carpaților.

Aservire politică prin amestecul german în toate marile administrații de stat.

Aservire comercială prin răpirea Dobrogei, singura provincie maritimă a României și prin sechestrul asupra navigației pe Dunăre.

Aservire industrială prin acapararea principalei bogății miniere a țării, petrolul.

Aservire financiară prin exercitarea unui control german asupra producției principale a țării, cerealele.

Acesta este sclavajul politic și economic pe care germano-turanienii speră să-l aplice României.

Forța a primat în fața Dreptății.

Germania a călcat în picioare principiile sacre de libertate și dreptate pentru care luptă toate națiunile unite împotriva barbariei germane.

Românii liberi care trăiesc pe pămîntul nobilei Franțe își ridică glasurile pentru a protesta împotriva acestei crime monstruoase. Ei se fac, astfel, ecoul sentimentelor întregii națiuni române. Actul de la București nu este un tratat de pace ; el este în contradicție flagrantă cu noțiunea de pace așa cum o înțelege lumea civilizată. Clauzele acestui tratat exclud, în mod evident, liberul consimțămînt al României ; este un act de cea mai dură violență impus de un dușman neîndurător.

Poporul român, dezarmat, în tăișul baionetelor germane, ne mai fiind liber nici în opiniile sale, nu-și poate manifesta protestul împotriva acestei păci de spoliere și de sclavaj. Dar el se întoarce spre marii săi Aliați, plin de încredere și de speranță.

¹ Un protest asemănător a formulat și colonia română din Elveția. Documentul nr. 379.

Interesele națiunii române sînt solidare cu interesele marilor democrații occidentale. România formează la porțile Peninsulei Balcanice singura stavilă împotriva năvălirii germane spre Sud și spre Asia.

În numele poporului român, ne declarăm astăzi ca și ieri, aliații Puterilor Antantei și proclamăm nul și neavenit tratatul de la București, cu toate clauzele și convențiile sale adiționale.

Și tot în numele poporului român facem apel la Guvernele Aliate rugîndu-le să nu abandoneze România și justele sale revendicări.

În secolul al XX-lea, libertatea națiunilor ca și libertatea cetățenilor trebuie să fie sacre. Nici o forță, nici un tratat nu pot suprima dreptul unui popor să aspire la unitatea sa națională și la independența sa. Orice convenție care tinde să ignore aceste drepturi imprescriptibile este inexistentă în fața Istoriei!

Interpreți ai sentimentelor neamului nostru, noi adresăm acest protest guvernelor și popoarelor care luptă și suferă pentru un ideal generos. Tuturor le cerem: Dreptate și Libertate!

Paris 10/23 mai 1918.

Comitetul Coloniei române de la Paris, Comitetul românilor din Transilvania și din Bucovina și Delegații români ai Comitetului naționalităților asuprite:

C. Olănescu, fost ministru, fost președinte al Camerei deputaților; E. A. Pangrati, fost ministru, fost rector al Universității din București; C. Angelescu, fost ministru, profesor la Universitatea din București; Paul Bratășanu, fost vice-președinte al Camerei și al Senatului, membru în comitetul de direcție al ziarului *România*; Vl. Atanasovici, fost senator; George Cavadia, fost senator; D. Draghicescu, fost senator; I. Găvănescu, fost senator, decan al Facultății de litere din Iași; Dr. Toma Ionescu, fost senator, fost rector al Universității din București; Emil Miclescu, fost senator, fost director al Căilor ferate; G. G. Mironescu, fost senator, profesor la Universitatea din București; St. Popp, fost senator; R. Zmeureanu, fost senator; Al. Alexandrescu, fost deputat; E. Antonescu, fost deputat, profesor la Universitatea din București; D. Apostolu, fost deputat; E. Canana, fost deputat, decanul Baroului avocaților; Leon Cantacuzino, fost deputat; Ion Th. Florescu, fost vice-președinte al Camerei; U. P. Guran, fost deputat, fost decan al Baroului avocaților; Spiru D. Lalu, fost deputat; Dr. N. Lupu, fost deputat, profesor la Școala de Drumuri și Poduri, fost secretar general al Ministrului de finanțe; Const. Mille, fost deputat, membru în comitetul de direcție al ziarului *România*, director al ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*; C. L. Pațuri, fost deputat; Pascal Toncescu, fost deputat; P. Vasilescu, fost deputat; Șt. Hepites, membru al Academiei române; V. Dimitriu, profesor la Universitatea din Iași; D. Hurmuzescu, profesor la Universitatea din București, fost secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice; Traian Lalescu, profesor la Universitatea din București; C. Sipsom, profesor la Universitatea din București; O. Tafrați, profesor la Universitatea din Iași; I. Ursu, profesor la Universitatea din Iași; D. Voinov, profesor la Universitatea din București; A. Atanasiu, profesor; A. Bagdad; P. Barozzi, fost prefect; generalul Cocea; C. Crețu, avocat; M. Dancovici, avocat; Emil D. Fagure, redactor-șef al ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*, membru în comitetul de direcție al zia-

rului *România*; I. Fermo, publicist; Z. Florian, profesor; C. Ianculescu-inginer; Leon Lahovary; St. Morărescu Adria; A. Nicolescu, arhitect; I. Parascchivescu, avocat; R. Pleșoianu, inginer; S. Popini; G. Răut; N. S. Russe-nescu, agronom; A. Zenceanu, avocat; Traian Vuia, președintele Comitetului național al românilor din Transilvania și Bucovina; Dionisie Axentie; Ion Borteș; Moga; Iosif Mureșan; Nicoară; Patruca; Ion Tișca și Iosif Tișca, membri în Comitetul Național al românilor din Transilvania și Bucovina.

354

1918 <mai 19>/iunie 1, Londra. **Declarația Secretarului de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, lordul R. Cecil, făcută în parlament, privind condițiile militare ale tratatului de pace impus României de Puterile Centrale, precum și necesitatea ca stipulațiile acestuia să fie revizuite.**

Roumania and Central Powers (Peace Treaty)

MR. Runciman (by Private Notice) asked the Secretary of State for Foreign Affairs whether he can make any statement regarding the recent Treaty concluded between Roumania and the Central Powers?

Lord R. Cecil: In view of the interruption of communications with Roumania, I have not, as yet, been able to obtain the original text of this Treaty and the maps upon which the territorial adjustments are based; but it is clear from the summary which has been published in the Press, and which is without doubt substantially accurate, that this Treaty subjects Roumania to the complete military, economic and political domination of the Central Powers.

As my right hon. Friend stated in the House on the 11th March last, His Majesty's Government have deep sympathy with Roumania in the cruel position in which she has been placed, and it remains for her friends and former Allies to do their utmost at the eventual Peace Conference to obtain a revision of the harsh terms which have been imposed. The Allied Ministers at Jassy have, in fact, officially notified the Roumanian Government that their Governments cannot but consider as null and void the stipulations of a peace forced upon Roumania, in so much as they violate the rights and interests of the Allied Powers and the principles for which we are fighting. More specific protests and reserves have been formulated in regard to the abolition of an European Danube Commission which was instituted by International Treaty.

Mr. D. Mason: Will the Noble Lord publish it in a White Paper when he is in a position to do so?

Lord R. Cecil: I will consider that.

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 526; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3141 p. 254.

România și Puterile Centrale
(Tratatul de Pace)

DL. Runciman (interpelare personală) l-a întrebat pe secretarul de stat pentru afacerile externe dacă poate face vreo declarație referitoare la recentul Tratat încheiat între România și Puterile Centrale?

Lord R. Cecil. Avînd în vedere întreruperea comunicațiilor cu România, nu am putut deocamdată să obțin textul original al acestui tratat și hărțile pe baza cărora s-au operat modificările teritoriale; dar din rezumatul publicat în presă și care, fără îndoială, este în esență corect, este clar că acest tratat supune România unei dominații totale — militare, economice și politice — a Puterilor Centrale.

După cum pe bună dreptate a declarat, la 11 martie, în Parlament onorabilul meu prieten, guvernul Majestății Sale manifestă o profundă simpatie față de România în situația grea în care a fost pusă, iar prietenilor și foștilor ei. Aliați le revine să facă tot posibilul la o eventuală Conferință de pace pentru a obține o revizuire a condițiilor dure care i-au fost impuse. La Iași, miniștrii țărilor Aliate au anunțat de fapt oficial Guvernul român că Guvernele lor nu pot decît să considere nule și neavenite stipulațiile tratatului de pace impus României, întrucît acestea violează drepturile și interesele Puterilor Aliate și principiile pentru care luptăm. Au fost formulate proteste și rezerve deosebite în ceea ce privește desființarea Comisiei Europene a Dunării, care a fost creată printr-un tratat internațional.

DL. D. Mason. Nobilul lord va publica aceasta într-o Carte Albă atunci cînd va fi în măsură să o facă?

Lord R. Cecil. Voi avea aceasta în vedere.

355

1918 <mai 23>/iunie 5, <Washington>. Scrisoarea de răspuns a subsecretarului de stat, William Phillips, adresată în numele secretarului de stat al SUA lui E. Lucaciu, în care asigură pe românii din America că guvernul Statelor Unite reiterează sprijinul său pentru integritatea României și independența națională.

Telegram Received

Dr. E. Lucaciu
750 Cass. Street
Trenton, N. J.

June, 5, 1918

Sir:

THE Department acknowledges the receipt of your letter of May 31st, referring to the statement by the Department that the nationalistic aspirations of the Czecho-Slovaks and Jugo-Slavs have the earnest sympathy of the United States Government, calling attention to the sufferings of the Roumanians and expressing the hope that the aspirations of the Roumanians might also receive the sympathy and assistance of the United States.

In this connection your attention is called to the following message which the Secretary of State in a telegram dated November 28, 1917, instructed the American Minister at Jassy to deliver to the King of Roumania.

„The people of the United States have watched with feelings of warmest sympathy and admiration the courageous struggle of Your Majesty and the people of Roumania to preserve from the domination of German militarism their national integrity and freedom. The Government of the United States is determined to continue to assist Roumania in this struggle.

„At the same time I wish to assure Your Majesty that the United States will support Roumania after final negotiations for peace, it will use its constant efforts to see to it that the integrity of Roumania as a free and independent nation is adequately safeguarded“.

I am, Sir,

Your obedient servant,
For the Secretary of State:
William Phillips
Assistant Secretary

■ Microf. S.U.A., r. 569, c. 350—351; The National Archives of the United States, Records of the Department of State, Washington D. C., vol. 75, Microcopy 367, Roll 93, 763-72/10 211.

Telegramă primită

Dr. E. Lucaciu
750 Cass. Street
Trenton, N. J.

5 iunie 1918

Domnule,

DEPARTAMENTUL confirmă primirea scrisorii dv. din 31 mai, care se referă la declarația făcută de Departament în sensul că aspirațiile naționale ale cehoslovacilor și iugoslavilor se bucură de simpatia sinceră a Guvernului Statelor Unite, atrăgând atenția asupra suferințelor românilor și exprimând speranța că aspirațiile românilor ar putea, de asemenea, să se bucure de simpatia și sprijinul Statelor Unite.

În acest sens vă semnalăm următorul mesaj pe care, conform instrucțiunilor secretarului de stat date prin telegrama datată 28 noiembrie 1917, ministrul american de la Iași urma să-l înmîneze regelui României.

„Poporul Statelor Unite a urmărit cu cele mai calde sentimente de simpatie și admirație lupta curajoasă a Maiestății Voastre și a poporului României pentru a apăra integritatea națională și libertatea ei de dominația militarismului german. Guvernul Statelor Unite este hotărît să continue să sprijine România în această luptă.

În același timp, doresc să asigur pe Maiestatea Voastră că Statele Unite vor sprijini România, după negocierile finale de pace; ele vor face eforturi permanente pentru a avea grijă ca integritatea României, ca națiune liberă și independentă, să fie apărută în mod corespunzător“.

Rămîn domnule,

al dv. supus servitor,
Pentru Secretarul de Stat:
William Phillips
Secretar adjunct

1918 <mai 30>/iunie 12, Roma. Scrisoarea subsecretarului de stat cu probleme de propagandă și tipărituri din Ministerul de Interne al Italiei, R. Gallenga, prin care aduce la cunoștință lui V. Em. Orlando că Vladimir Ghica și S. Mândrescu i-au solicitat sprijinul în vederea obținerii aprobării de constituire a Legiunii române.

Ministero dell'Interno
Sottosegretariato per la Propaganda all'Estero e per la Stampa
Il Sottosegretario
Roma, 12 Giugno 1918

Presidenza del Consiglio dei Ministri
No. di protocollo 1884

Eccellenza,

SI sono recati da me il Principe Ghika, già Ministro di Rumenia a Roma, e in séguito, anche il professore Simeon C. Mândrescu, della Università di Bucarest a chiedermi di interporre i miei uffici presso l'Eccellenza Vostra e il Comando Supremo, per ottenere che venga quanto prima possibile costituita la Legione Rumena composta di prigionieri fatti sul nostro fronte.

Mi rivolsi al Comando Supremo, Ufficio Propaganda, per chiedere informazioni al riguardo e il colonnello Siciliani che dirige tale Ufficio, mi ha risposto non risultargli che la questione della Legione Rumena sia fino oggi stata nemmeno sollevata.

Sembrami che l'argomento sia di non lieve importanza politica anche perchè i rumeni potrebbero, non a torto, risentirsi di un trattamento diverso da quello usato verso i prigionieri delle altre nazionalità oppresse dall'Austria-Ungheria.

E perciò che credo doveroso richiamare l'attenzione dell'Eccellenza Vostra sull'importante materia.

Le richieste dei suddetti signori Principe Ghika e professore Mândrescu, possono riassumersi essenzialmente come segue:

1. Immediata liberazione degli ufficiali prigionieri di nazionalità rumena ed incarico a essi affidato di fare propaganda fra la truppa;
2. Separazione dei prigionieri rumeni dai prigionieri di altre nazionalità e loro raggruppamento in campi speciali.
3. Gli ufficiali rumeni, non occupati da altri servizi di propaganda fra le truppe vengano posti come ufficiali di informazione a disposizione delle varie armate.
4. Alla organizzazione della Legione Rumena vengano assegnati i fondi necessari per l'opera di propaganda.
5. Venga concessa una carta di libera circolazione sulle Ferrovie dello Stato per il Professore Mândrescu e per sua moglie onde siano in grado di visitare i diversi campi di concentrazione.

Poichè i personaggi su menzionati ritorneranno fra breve da me per ottenere qualche informazione intorno alle loro proposte, sarò grato a Vostra Eccellenza se vorrà impartirmi le istruzioni relative.

Con profondo ossequio mi credo devotissimo

R. Gallenga

■ Microf. Italia, r. 13/1, c. 60—62; Presidenza del Consiglio dei Ministri, fasc. 19 43 21.

Ministerul de Interne

Subsecretariatul de Stat pentru propaganda externă și tipărituri

Subsecretarul

Roma, 12 iunie 1918

Președinția Consiliului de Miniștri

Nr. de protocol 1884

Excelență,

S-AU prezentat la mine principele Ghica, fostul ministru al României la Roma, iar apoi și profesorul Simeon Mândrescu, de la Universitatea din București, pentru a-mi cere să intervin pe lângă Excelența Voastră și Comandamentul Suprem pentru a obține aprobarea constituirii, cât mai repede posibil, a Legiunii Române din prizonierii capturați pe frontul nostru.

M-am adresat Comandamentului Suprem, serviciul de propagandă, pentru a cere informațiile cuvenite, și colonelul Siciliani, șeful acestuia, mi-a răspuns că problema Legiunii Române nici nu a fost pusă pînă astăzi.

Mi se pare că argumentul nu este de mică însemnătate politică, fie chiar și pentru faptul că românii s-ar putea, nu fără temei, să se simtă ofenșați de un tratament diferit de cel folosit față de prizonierii aparținînd celorlalte naționalități oprite din Austro-Ungaria.

Îată pentru ce socotesc necesar să atrag atenția Excelenței Voastre asupra acestei importante probleme.

Cererile adresate de sus-menționații domni Ghica și profesorul Mândrescu pot fi, în esență, rezumate astfel:

1. Eliberarea imediată a ofițerilor prizonieri de naționalitate română, căroră le va fi încredințată sarcina de a face propagandă în rîndurile trupei.

2. Separarea prizonierilor români de cei ce aparțin altor naționalități și regrouparea lor în tabere speciale.

3. Ofițerii români care nu ocupă funcții în serviciile de propagandă în cadrul trupelor, să fie folosiți ca ofițeri de informații la dispoziția diferitelor armate.

4. În vederea organizării Legiunii Române să fie asigurate fondurile necesare desfășurării propagandei.

5. Profesorului S. Mândrescu și soției acestuia să li se pună la dispoziție un permis de liberă circulație pe căile ferate ale statului, pentru a putea vizita diversele tabere de concentrare.

Deoarece persoanele mai sus-menționate se vor întoarce peste puțin timp la mine pentru a obține informațiile cuvenite privind propunerile lor, rog pe Excelența Voastră să binevoiască a-mi transmite instrucțiunile de rigoare.

Cu cel mai profund respect, al dv. devotat

R. Gallenga

1913 iunie <2>/15. Articolul intitulat „Declarațiile de la Versailles“ apărut în ziarul „La Transylvanie“, organ al Comitetului Național al românilor din Transilvania și Bucovina.

Les déclarations de Versailles

DANS la dernière conférence interalliée de Versailles les puissances de l'Entente, ayant considéré l'effort des nations slaves d'Autriche-Hongrie, contre la domination germano-magyare, tant à l'intérieur de la double monarchie que dans les pays de l'Entente, ont décidé de reconnaître et d'appuyer le droit à l'indépendance de la Pologne intégrale, ainsi que la légitimité des aspirations vers la liberté des Tchéco-Slovaques et des Yougo-Slaves. Les légions tchèques, polonaises et les troupes yougo-slaves luttant sur le front de Salonique méritaient bien cette attention et cet encouragement. Une déclaration plus catégorique même eut été encore plus efficace pour animer l'ardeur combattive de ces braves légions. Les hommes qui les constituent ont déserté l'armée austro-hongroise pour pouvoir, au prix de dangers multiples, augmenter le nombre de défenseurs du droit et de la civilisation.

Mais ce que Polonais, Tchèques, Slovaques et Yougo-Slaves viennent de faire, les Roumains de Transylvanie l'ont fait pareillement et ils demandent encore à le faire. Les Roumains, ceux du royaume ont fait plus: ils ont sacrifié non seulement leur brave armée, toute la richesse accumulée de plusieurs générations, mais leur indépendance même, dans la lutte pour le droit à côté des puissances démocratiques alors que, selon le reproche que leur font même les socialistes, rien ne les y contraignait. Les Roumains — on l'oublie trop vite peut-être se sont sacrifiés pour la cause commune, volontairement, bravement. Les Roumains de Transylvanie qui se sont fait prendre prisonniers en Russie et en Italie ont demandé l'autorisation de constituer des légions pour aller lutter en première ligne contre leurs oppresseurs. Comme le député Ugron l'a déclaré en plein parlement de Budapest, plus de 60 000 Roumains ont déserté, ces derniers temps, l'armée austro-hongroise. Dans le „Temps“ du 9 juin nous lisons que, selon la presse hongroise, parmi les 300 000 déserteurs de la seule armée hongroise, la plupart sont des Roumains et des Tchèques qui ont passé en Roumanie ou se sont rendus à l'ennemi.

Quelle fut, dans la récente conférence de Versailles la récompense ou l'attention accordée à cette attitude et à tous les sacrifices faits par les Roumains? Le silence, l'oubli furent leur lot. On ne les compte plus parmi les peuples opprimés par l'Autriche-Hongrie. Leurs efforts, leurs aspirations à la liberté, n'y sont pas mentionnés. Croit-on peut-être, qu'à la suite du traité de Bucarest, qui assure l'asservissement des Roumains libres, ceux de Transylvanie ont cessé d'être opprimés? Le malheur qui a mis la Roumanie hors de combat, dans les plus tragiques circonstances, est-il une raison suffisante d'oublier la situation pénible dans laquelle les Roumains de Transylvanie, comme les autres peuples opprimés, se débattent en Autriche-Hongrie?

Pourquoi cette injustice envers eux, dans cette conférence des Puissances qui combattent, précisément, pour la Justice?

A qui et a quoi les Roumains de Transylvanie doivent-ils cette douloureuse omission ?

(Censuré)

■ Microf. Italia, r. 13, c. 90—91; Archivio Centrale dello Stato, fond Presidenza del Consiglio dei Ministre fasc. 19.4.3.

Declarațiile de la Versailles

LA ultima Conferință Interaliată de la Versailles, Puterile Antantei, apreciind eforturile pe care le fac națiunile slave din Austro-Ungaria împotriva dominației germano-maghiare, atât în interiorul dublei monarhii, cât și în țările Antantei, au hotărât să recunoască și să întărească dreptul la independență integrală a Poloniei, cât și legitimitatea aspirațiilor de libertate ale cehoslovacilor și ale iugoslavilor. Legiunile cehe, poloneze și trupele iugoslave care luptă pe frontul de la Salonic, meritau cu adevărat această atenție și această încurajare. O declarație mai categorică chiar ar fi fost încă mai eficace pentru a anima înflăcărarea la luptă a acestor brave legiuni. Oamenii care le constituie au dezertat din armata austro-ungară pentru a putea, cu prețul a multiple pericole, să mărească numărul apărătorilor dreptății și ai civilizației.

Dar ceea ce polonezii, cehii, slovaci și iugoslavii au săvârșit de curînd, au făcut la rîndul lor și românii din Transilvania și ei vor încă să mai facă. Românii, cei din Regat, au făcut chiar și mai mult : ei și-au sacrificat nu numai curajoasele armate, toată bogăția acumulată timp de mai multe generații, dar chiar și independența lor, în lupta pentru dreptate alături de puterile democratice în timp ce, potrivit criticilor aduse lor chiar și de către socialiști, nimic nu-i obliga la aceasta. Românii, s-a uitat aceasta poate prea repede, s-au sacrificat pentru cauza comună, în mod voluntar, vitejește. Românii din Transilvania care s-au lăsat prinși și făcuți prizonieri în Rusia și în Italia, au cerut autorizație de a constitui legiuni pentru a merge să lupte în prima linie împotriva asupritorilor lor. Așa cum a declarat deputatul Ugron în plin parlament la Budapesta, mai bine de 60 000 de români au dezertat, în ultima vreme, din armata austro-ungară. În „Timpul” din 9 iunie putem citi că, după părerea presei ungare, printre cei 300 000 de dezertori numai din armata ungară, cea mai mare parte sînt români și cehi, care au trecut în România sau s-au predat dușmanului.

Care a fost, la recenta conferință de la Versailles, recompensa sau atenția acordată acestei atitudini și tuturor sacrificiilor făcute de către români? Tăcerea, uitarea le-au fost hărăzite. Nu-i mai numărăm printre popoarele oprite de către Austro-Ungaria. Eforturile lor, aspirațiile lor către libertate nu sînt menționate. Credem noi, oare, că în urma tratatului de la București, care certifică aservirea românilor liberi, cei din Transilvania au încetat de-a mai fi oprimați? Nenorocirea care a împins România în afara luptei în cele mai tragice circumstanțe este oare un motiv îndestulător pentru a uita situația dificilă în care se zbat românii din Transilvania, ca și celelalte popoare oprite din Austro-Ungaria?

De ce această nedreptate la adresa lor, în această conferință a Puterilor care luptă tocmai pentru Justiție?

Cui și cărui fapt românii din Transilvania îi datorează această dureroasă abandonare?

(Cenzurat)

358

1918 iunie <6>/19, Cittàducale. **Procesul-verbal al ședinței de constituire a Comitetului de acțiune al românilor care se afla în țările Aliate, originari din Transilvania, Banat și Bucovina.**

Processo verbale

dell'istituzione del „Comitato di azione dei Romeni di Transilvania, Banato e Bucovina“

Cittàducale, li 19 Giugno 1918

I SOTTOSCRITTI, afflitti da una parte per la sorte che si è creata a noi Romeni dai territori dell'impero habsburgico colla pace imposta alla Romania, dall'altra parte per le insufficienze provenute e che possono provenire ancora dalla mancanza totale di una organizzazione nostra, cioè di noi che abbiamo non solamente il diritto, ma anche il dovere di continuare la lotta iniziata dalla Romania per l'unità nazionale di tutti i Romeni, ci siamo radunati oggi sotto la presidenza ad-hoc del Signore Zaccaria Babeu, e dopo discussioni, alle quali presero parte il Signor professore universitario S. Mândrescu, il Signor dottore Socaciu, il Signor Toaca ed altri, abbiamo preso con unanimità le decisioni seguenti:

1. Istituire un „Comitato di azione dei Romeni di Transilvania, Banato e Bucovina“ allo scopo di unire in un unico fascio tutti i Romeni soggiogati dall'Austro-Ungheria trovandosi nei paesi alleati in modo da organizzarli in legioni e da fare la propaganda occorrente per la realizzazione della nostra unità nazionale;

2. La sede del Comitato sarà Roma, centro donde sono partiti i legionari romani per porre nei Carpazi ed alle bocche del Danubio, la sentinella della coltura e della civiltà latina in mezzo alla barbarie e contro di questa e donde si conviene che partano oggi i legionari romeni per liberare i loro fratelli oppressi.

3. Il Comitato si comporrà di 16 membri, parte dei quali saranno mandati quali inviati speciali a Parigi, Londra e Washington.

Esso avrà il diritto di ingrandirsi di altre personalità romene provenienti dall'Austro-Ungheria che si troverebbero ancora nei paesi alleati.

4. Si domanderà ai governi alleati in primo luogo al governo italiano, di riconoscere in forma ufficiale il Comitato, quale solo competente di rappresentare noi e i 18 000 Romeni trovatisi sul suolo italiano, quelli dei paesi alleati nonche coloro che sono rimasti a casa.

5. In questo Comitato sono delegati i signori: professore universitario Simeone Mândrescu; Zaccaria Babeu ufficiale effettivo; Stefano Bidner, publicista; dott. Giovanni Campean, avvocato; Aronne Cotrus, publicista; Claudio Isopescu, publicista; Gioacchino Obada, professore; dott. Atanasio Mirza, avvocato; Michele Mironovici, maestro; Stefano Oțel, funzionario di banca; Valerio Pop, notaio; Giovanni Risca, laureato in legge; dott. Alessandro

Socaciu, avocat; Nestore Sahleanu, publicista; dott. Tito Livio Triff, avocat ed Emilio Turtureanu, publicista.

Il Comitato di azione dei Romeni di Transilvania, Banat e Bucovina considerasi con ciò istituito.

(Semnăturile participanților la
ședința inaugurală)

■ Microf. Italia, r. 10/3 c. 130— 135, Fond Ministero dell' Interno. Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.3.8.

Proces-verbal

de constituire a „Comitetului de acțiune al românilor din Transilvania,
Banat și Bucovina“

Cittàducale, 19 iunie 1918

SUBSEMNAȚII, îndurerați atât de situația care ni s-a creat, nouă, românilor din teritoriile Imperiului habsburgic prin pacea impusă României, cât și de lipsurile provenite și care mai pot proveni încă din lipsa totală de organizare a noastră, cei care avem nu numai dreptul, dar și datoria de a continua lupta începută de România pentru unitatea națională a tuturor românilor, ne-am adunat azi, sub președinția ad-hoc a domnului Zaharia Babeu și, după discuții la care au luat parte dl. prof. univ. S. Mândrescu, dl. dr. Socaciu, dl. Toacă și alții, am luat în unanimitate următoarele hotărâri:

1. Să se constituie un „Comitet de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina“ cu scopul de a uni într-un unic mănunchi pe toți românii subjugăți de Austro-Ungaria care se află în țările Aliate, astfel încât să fie organizați în legiuni și să facă propaganda necesară pentru realizarea unității noastre naționale.

2. Sediul Comitetului va fi la Roma, centrul din care au plecat legionarii romani pentru a pune, în Carpați și la gurile Dunării, scutul culturii și civilizației latine drept stavilă barbariei și de unde trebuie să pornească astăzi legionarii români pentru a elibera pe frații lor asupriți.

3. Comitetul se va compune din 16 membri, dintre care o parte vor fi trimiși ca delegați extraordinari la Paris, Londra și Washington.

Acest Comitet va avea dreptul să includă și alte personalități române provenite din Austro-Ungaria, care se mai află în țările Aliate.

4. Se va cere guvernelor Aliate, în primul rând Guvernului italian, să recunoască în mod oficial acest Comitet ca singurul <for> competent să ne reprezinte pe noi și pe cei 18 000 români care se află pe teritoriul italian, pe cei din țările Aliate și, de asemenea, pe cei care au rămas în patrie.

5. În acest Comitet sînt desemnați domnii: prof. univ. Simeon Mândrescu; Zaharia Babeu, ofițer activ; Ștefan Bidner, publicist; dr. Ion Câmpean, avocat; Aron Cotruș, publicist; Claudiu Isopescu, publicist; Ioachim Obada, profesor; dr. Atanasie Mîrza, avocat; Mihail Mironovici, profesor; Ștefan Oțel, funcționar de bancă; Valeriu Pop, notar; Ion Rîșcă, licențiat în drept; dr. Alexandru Socaciu, avocat; Nestor Săhleanu, publicist; dr. Tit Liviu Trif, avocat, și Emil Turtureanu, publicist.

Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina se consideră, cu acestea, constituit.

(Semnăturile participanților la ședința inaugurală)

1918 iunie <10>/23, Paris. Copia unei scrisori a șefului Statului Major al armatei franceze, general de divizie Alby, prin care face cunoscut că G. Clemenceau comunică generalului D. Iliescu, reprezentantul armatei române în Franța, că va studia posibilitățile existente pentru organizarea unor unități speciale de luptă, formate din voluntari români și transilvăneni din America, Rusia, Italia și Franța.

Copie
Secret

Paris, le 23 Juin 1918

Le Président du Conseil,
Ministre de la Guerre
à Monsieur le Général Iliescu

PAR lettre du 24 Avril, vous m'avez fait connaître votre désir de contribuer à l'organisation d'une légion roumaine destinée à combattre sur le front français.

Je me suis, en effet, à plusieurs reprises, préoccupé de cette question — qui dès le mois de Février dernier avait été signalée à l'attention du Gouvernement français par notre Ministre à Jassy — et j'ai fait déjà étudier, dans ce but, la possibilité de faire appel aux volontaires roumains et transylvains de Russie, d'Amérique, d'Italie et de France pour concourir à la formation d'unités spéciales.

Mais, il n'a pas été possible, jusqu'à ce jour, d'entrer dans la voie des réalisations.

En attendant que les circonstances permettent d'y arriver je fais rechercher les moyens de procéder à la formation, en France, de petites unités de volontaires transylvains.

J'ai tout lieu d'espérer que, sous cette forme limitée la question pourra recevoir une solution favorable.

Je ne manquerai pas, en tous cas, de vous tenir au courant des décisions prises à cet égard et des résultats qui auront été obtenus.

Le Général Chef d'État-Major
Général de l'Armée
Signé: Alby

■ Microf. Franța, r. 177, c. 607—608; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée.

Copie
Secret

Paris, 23 iunie 1918

Președintele Consiliului,
Ministrul de război
către domnul general Iliescu

PRIN scrisoarea din 24 aprilie, mi-ați făcut cunoscută dorința dumneavoastră de a contribui la organizarea unei Legiuni române destinate să lupte pe frontul francez.

Eu m-am preocupat efectiv, de mai multe ori, de această problemă care, încă din luna februarie trecut, a fost supusă atenției Guvernului francez prin ministrul nostru de la Iași și am determinat deja studierea, în acest scop, a posibilității de a face apel la voluntarii români și transilvăneni din Rusia, America, Italia și din Franța, pentru a contribui la formarea de unități speciale.

Dar nu a fost posibil, pînă în prezent, să se treacă la realizarea lor.

Așteptînd ca împrejurările să permită să se ajungă la aceasta, voi pune să se studieze căile care să ducă la formarea, în Franța, de mici unități de voluntari transilvăneni.

Am toate motivele să sper că, sub această formă limitată, problema va putea fi soluționată favorabil.

Nu voi omite, în orice caz, să vă țin la curent cu deciziile luate în această privință și cu rezultatele care vor fi obținute.

Generalul Șef al Statului Major al Armatei
General de Armată
Semnat: Alby

360

1918 (iunie 18)/iulie 1, Paris. **Statutul Comitetului Național al Românilor din Transilvania și din Bucovina, publicat în organul său de presă „La Transylvanie”, din 1 iulie 1918.**

STATUTS du Comité National des Roumains de Transylvanie et de Bucovine

Fondé à Paris le 30 avril 1918 *

- Art. I Il se constitue à Paris un Comité National des Roumains sujets austro-hongrois résidant en France.
- Art. II Le but de ce Comité est de lutter par tous les moyens appropriés pour l'indépendance de la Transylvanie et de la Bucovine, et pour l'union de ces pays avec le royaume de Roumanie.
- Art. III Le siège du Comité est à Paris, 103, rue La Boétie.
- Art. IV Du Comité National font partie, comme membres ordinaires, tous les Roumains sujets austro-hongrois qui adhèrent aux statuts présents.
- Art. V Font partie, en outre, à titre de membres adhérents, les Roumains originaires de Transylvanie ou de Bucovine ainsi que les citoyens roumains du royaume agréés par les membres ordinaires.
- Art. VI Le bureau du comité national se réunit sur la convocation du bureau, ses décisions sont prises à la majorité des voix des membres présents.
- Art. VII Pour atteindre son but, le comité national constitue un comité d'action, dont peuvent faire partie tous les Roumains: a) sujets austro-hongrois, b) nés en Autriche; c) citoyens du royaume:

* Ces statuts ont été reconnus et approuvés par la Préfecture de Police N. 157 932.

ceux qui ont été les initiateurs du rapprochement entre les nations opprimées en Autriche-Hongrie

- Art. VIII Le comité d'action est nommé par le Comité National et il a pleins pouvoirs pour prendre toutes mesures conformes aux fins en vue. Il se met en relation avec les comités reconnus des autres nationalités opprimées d'Autriche-Hongrie, pour une action commune visant la libération des nationalités opprimées par l'Autriche Hongrie.
- Art. IX Le délégué du Comité National est en même temps le président du comité d'action, le secrétaire de ce dernier est le secrétaire général du Comité National.
- Art. X Le comité d'action se réunit à son siège sur la convocation de son président. Ses décisions sont prises à la majorité des voix des membres présents.
- Art. XI L'avoir du Comité National est fourni par des donations et par les cotisations des membres: il est géré par le trésorier, qui rend compte de sa gestion tous les six mois.
- Art. XII Chaque membre du Comité National verse une cotisation mensuelle de 5 francs.
- Art. XIII Le Comité National se dissoudra lorsque le but envisagé lors de sa fondation sera atteint, c'est-à-dire lorsque l'affranchissement des Roumains de Transylvanie (Ardeal, Banat, Crisshana, Maramuresh, Satmer), et de Bucovine sera accompli par l'indépendance de la Transylvanie et de la Bucovine ou par l'union de ces pays avec la Roumanie.

■ Microf. Italia, r. 13, c. 121—122; Archivio Centrale dello Stato fond Presidenza de Consiglio dei Ministri, fasc. 19.4.3.

STATUTUL Comitetului Național al Românilor din Transilvania și din Bucovina

Fondat la Paris la 30 aprilie 1918 *

- Art. I Se constituie la Paris un Comitet Național al Românilor supuși austro-ungari, rezidenți în Franța.
- Art. II Scopul acestui Comitet este de a lupta prin toate mijloacele corespunzătoare pentru independența Transilvaniei și a Bucovinei și pentru unirea acestor regiuni cu Regatul României.
- Art. III Sediul Comitetului este la Paris, strada La Boetie nr. 103.
- Art. IV Din Comitetul Național fac parte, ca membrii obișnuiți, toți românii supuși austro-ungari care aderă la prezentele statute.
- Art. V Fac parte, în plus, cu titlu de membrii așezanți, românii originari din Transilvania sau din Bucovina ca și cetățenii români din Regat, acceptați de către membrii obișnuiți.
- Art. VI Biroul Comitetului Național se reunește la convocarea biroului, deciziile sale sînt luate cu majoritatea voturilor membrilor prezenți.

* Aceste Statute au fost recunoscute și aprobate de Prefectura de Poliție cu nr. 157 932.

- Art. VII Pentru a-și atinge scopul, Comitetul Național constituie un comitet de acțiune din care pot face parte toți românii: a) supuși austro-ungari; b) născuți în Austria; c) cetățeni ai Regatului; cei care au fost inițiatorii apropierei între națiunile oprite din Austro-Ungaria.
- Art. VIII Comitetul de acțiune este numit de Comitetul Național și are puteri depline pentru a lua toate măsurile conforme scopului urmărit. El are relații cu comitetele recunoscute ale altor naționalități oprite din Austro-Ungaria pentru o acțiune comună vizînd eliberarea naționalităților oprite din Austro-Ungaria.
- Art. IX Delegatul Comitetului Național este, în același timp, președintele Comitetului de acțiune, iar secretarul acestuia din urmă este secretarul general al Comitetului Național.
- Art. X Comitetul de acțiune se reunește la sediul său, la convocarea președintelui. Deciziile sale sînt luate cu majoritatea voturilor membrilor prezenți.
- Art. XI Avutul Comitetului Național este obținut prin donații și prin cotizațiile membrilor: el este girat de către casier care dă socoteală de gestiunea sa la fiecare șase luni.
- Art. XII Fiecare membru al Comitetului Național depune o cotizație lunară de 5 franci.
- Art. XIII Comitetul Național se va dizolva atunci cînd scopul urmărit de la înființarea sa va fi îndeplinit, deci atunci cînd eliberarea românilor din Transilvania (Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș, Satu-Mare) și din Bucovina se va realiza prin independența Transilvaniei și a Bucovinei sau prin unirea acestor provincii cu România.

361

1918 <iunie 19>/iulie 2, Roma. **Telegrama lui R. Gallenga către V. Em. Orlando, în care reproduce scrisoarea Comitetului românilor supuși ai altui stat, prin care se cere formarea Legiunii române.**

Da Roma 2 Luglio <1918> ore 10

PRESIDENTE Comitato romeni irredenti mi ha pregato fare pervenire a Sua Eccellenza il Presidente del Consiglio il seguente telegramma: „Riconoscente per l'accoglienza finora fatta da Lei alle nostre domande relative alla formazione delle legioni romene destinate a combattere sul fronte italiano e nello stesso tempo gelosi dell'onore fatto alle legioni czecho-slovacche e polacche che hanno ottenuto la possibilità di combattere accanto alle gloriose bandiere dell'intesa, ufficiali, sottufficiali e soldati romeni prigionieri di guerra in Italia pregano insistentemente l'Eccellenza Vostra di dare dopo previo accordo con gli altri alleati una soluzione quanto più pronta e definitiva alla questione dell'organizzazione delle legioni romene irredente. Posso assicurare che troverà fra di noi combattenti degni dei nostri fratelli italiani eroi del Piave¹. In nome degli Ufficiali, Sottufficiali e anche dei

diocottomila soldati romeni prigionieri di guerra. Simeone Mandrescu, Presidente romeni irredenti”.

Gallenga

■ Microf. Italia, r. 10/3, c. 180—181; Fond Ministero dell Interno, Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.3.9.

Din Roma, 2 iulie 1918, ora 10

PREȘEDINTELE Comitetului românilor supuși ai altui stat m-a rugat să fac să parvină Excelenței Sale, președintelui Consiliului, următoarea telegramă: „Recunoscători pentru modul în care Domnia Voastră a primit pînă acum cererile noastre în legătură cu formarea Legiunilor române destinate să lupte pe frontul italian și, în același timp, stimulați de onoarea ce s-a făcut Legiunilor cehoslovace și poloneze, care au obținut permisiunea de a lupta alături de glorioasele armate ale Antantei, ofițerii, subofițerii și soldații români, prizonieri de război în Italia, roagă insistent pe Excelența Voastră să dea, după ce va fi căzut de acord cu ceilalți Aliați, o rezolvare cît mai rapidă și definitivă problemei organizării Legiunilor de români supuși ai altui stat. Pot să vă asigur că se află între noi combatanți demni de frații noștri italieni, eroii de la Piave ¹. În numele ofițerilor, subofițerilor și al celor 18 000 soldați români prizonieri de război, Simeon Mândrescu, președintele românilor supuși ai altui stat”.

Gallenga

362

1918 <iunie 29>/iulie 12, Washington. Scrisoarea lui Vasile Stoica, vicepreședinte al Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, de la Paris, adresată secretarului de stat al SUA, Robert Lansing, după încheierea păcii cu Germania; hotărîrea transilvănenilor de a continua lupta alături de Aliați, pînă la victoria finală.

Hon. Robert Lansing
Secretary of State
Washington D.C.

July 12, 1918

Sir:

THE peace imposed by the Central Powers upon the Roumanian Kingdom, which was surrounded by enemies on every side, and was without any possibility of help from the side of the Allies, aroused the indignation of the whole Roumanian nation. Especially was it a painful blow for us, the four million Roumanians, who, oppressed by Hungary and Austria, were regar-

¹ La Piave au avut loc, între 24—26 octombrie 1917 și 19—23 iunie 1918, luptele dintre austrieci și italieni.

ng the fight of the Roumanian Kingdom as our salvation, and, deserting the Austro-Hungarian armies, joined the red, yellow and blue banners of Roumania in numbers exceeding one hundred thousand.

The Roumanians, who are today beyond the power of the German fist, especially we Roumanians of Transylvania and of Bucovina, refuse to recognize any peace which will not bring us complete freedom and unite our whole race into a single Roumanian state. Furthermore, we shall do our utmost; we shall organize the forces we have in the Allied Countries and continue the struggle on the side of the Allies to the victorious end.

To this end, a National Council of the Roumanians of Transylvania and Bucovina has been organized in Paris, electing as President Mr. Traian Vuia, as Vice-President Professor Vasile Stoica, now at Washington, numbering among its members several Transylvanian professors at the Roumanian universities, and having the support of all the Roumanian Statesmen who are at present in the Allied Countries. Among these are Senators Draghicesco and Bratashano and General Iliesco, former Chief of Staff of the Roumanian Armies.

The Council immediately took the necessary steps for the organization of a Transylvanian-Roumanian unit on the western front. The Transylvanian prisoners in Italy (former Austro-Hungarian soldiers captured by the Italians) numbering 17,504 troops and 134 officers, volunteered to the last man for service in this unit. Mr. Orlando, Prime-Minister of Italy, in his answer to the request of the Council, stated that „The Italian Government, which is symbolizing from now on the destruction of Austria-Hungary, will see with enthusiasm on the Italian front the Roumanian flag on the side of the Italian, Czecho-Slovak and Yougo-Slav flags“.

This unit will be provided, as far as possible, with Roumanian officers of Transylvania and Roumania, and will fight under the Roumanian flag of free Transylvania. On the same basis, other units will be organized in the Allied Countries, composed of Transylvanians and all these units will be put at the disposal of the High Command of the Allies.

At the same time the French Military Mission under General Berthelot left Roumania, seven thousand five hundred Transylvanian Roumanians, among them very many officers who have fought as volunteers in the Roumanian army, also left Roumania, and, led by the poet Octavian Goga, under the protection of a few French officers, took the Siberian route in order to go through America to the French front. Two months ago they arrived at Samara; since that time no news could be received about them. In all probability they are with the Czecho-Slovak troops somewhere along the Trans-Siberian Railroad.

All these groups of oppressed Roumanians, scattered by the events of the war in so many countries, are inspired by the same thought of bitter fight against the Austro-Hungarian tyranny, and recognize as their supreme authority the Roumanian Council of Paris, whose activity is in perfect harmony with the indications of the high authorities of the Allies and has the recognition of the French and Italian Governments.

As Vice-President of the National Council of the Roumanians of Transylvania and Bucovina, I shall be happy to be at your disposal in every respect concerning the Roumanian problem, and I assure you that our confidence

in the triumph of American arms and American principles of liberty for all nations is unshakable.

I have the honor to be

Yours respectfully,
Vasile Stoica

■ Microf. S.U.A., r. 572, c. 307—309; The National Archives of the United States. Record of the Department of State relating to World War I and its termination, Microcopy 367, roll 98, vol. 91 no. 763.72/10799.

Domnului Robert Lansing
Secretar de Stat
Washington D.C.

12 iulie 1918

Domnule,

PACEA impusă de Puterile Centrale Regatului român, care a fost înconjurat de dușmani din toate părțile și nu a avut nici o posibilitate de ajutor din partea Aliților, a provocat indignarea întregii națiuni române. În mod deosebit aceasta a fost o lovitură dureroasă pentru noi cele patru milioane de români care, oprimați de Ungaria și Austria, vedem în lupta Regatului român salvarea noastră și, dezertind din armatele austro-ungare ne-am alăturat în număr de peste o sută de mii steagului roșu-galben-albastru al României.

Românii care se află astăzi în afara strînsorii pumnului german, îndeosebi noi, românii din Transilvania și Bucovina, refuzăm să recunoaștem orice pace care nu ne va aduce deplina libertate și care nu va uni întregul nostru neam într-un singur stat român. Mai mult, vom face tot ce ne va sta în putință, vom organiza forțele pe care le avem în țările Aliate și vom continua să luptăm de partea Aliților pînă la victoria finală.

În acest scop, la Paris s-a organizat un Consiliu Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, alegînd în funcția de președinte pe domnul Traian Vuia și ca vicepreședinte pe profesorul Vasile Stoica, aflat acum la Washington. Consiliul numără printre membrii săi cîțiva profesori transilvăneni de la universitățile române și se bucură de sprijinul tuturor oamenilor politici români care se află în prezent în țările Aliate. Printre aceștia se numără senatorii Drăghicescu și Brătășanu și generalul Iliescu, fostul șef al Statului Major al Armatei române.

Consiliul a luat imediat măsurile necesare pentru organizarea unei unități formate din români transilvăneni pe frontul de vest. Prizonierii transilvăneni din Italia (foști soldați austro-ungari capturați de italieni), numărînd 17 504 soldați și 134 ofițeri, s-au prezentat voluntari pînă la ultimul om pentru a servi în această unitate. Domnul Orlando, primul ministru al Italiei, în răspunsul său la cererea Consiliului a declarat că „guvernul italian, care de acum înainte va fi simbolul distrugerii Austro-Ungariei, va primi cu entuziasm drapelul românesc pe frontul italian, alături de steagurile italian, cehoslovac și iugoslav”.

În măsura posibilului, unitatea va fi încadrată cu ofițeri români din Transilvania și România și va lupta sub drapelul românesc al Transilvaniei libere. Pe aceleași baze vor fi organizate în țările Aliate și alte unități compuse

un transilvăneni; toate aceste unități vor fi puse la dispoziția Înalțului Comandament al Aliaților.

În momentul în care Misiunea militară franceză de sub conducerea generalului Berthelot a părăsit România, au plecat și șapte mii cinci sute de români transilvăneni, printre care foarte mulți ofițeri, care au luptat ca voluntari în armata română; conduși de poetul Octavian Goga, sub protecția câtorva ofițeri francezi, ei au plecat spre Siberia pentru ca, trecând prin America, să ajungă pe frontul francez. Acum două luni ei ajunseseră la Samara; de atunci, nu s-a mai putut primi nici o știre de la ei. După toate probabilitățile, ei se află împreună cu trupele cehoslovace undeva de-a lungul căii ferate transsiberiene.

Toate aceste grupuri de români oprimați, împrăștiați de evenimentele războiului în atît de multe țări, sînt însuflețiți de același gînd, al unei lupte înverșunate împotriva tiraniei austro-ungare și recunosc ca autoritate supremă Consiliul român de la Paris, a cărui activitate este în deplin acord cu indicațiile înaltelor autorități ale Aliaților și are recunoașterea guvernelor francez și italian.

În calitate de vicepreședinte al Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, voi fi fericit să mă aflu la dispoziția dv. în orice privință care se referă la problema românească și vă asigur că încrederea noastră în triumful armelor americane și principiilor americane de libertate pentru toate națiunile este de nezdruccinat.

Am onoare să fiu

Cu respect al dv,
Vasile Stoica

363

1918 <iunie 29>/iulie 12, Washington. Scrisoarea adresată de V. Stoica, președintele Ligii Naționale Române din SUA, lui R. Lansing, prin care-i aduce la cunoștință crearea acestei organizații și scopurile ei în lupta pentru eliberarea românilor din Imperiul austro-ungar.

Hon. Robert Lansing,
The Secretary of State

1737 H St., N. W.
Washington D.C.
July 12, 1918

Sir,

THE fight against Austria-Hungary from the side of the oppressed nationalities is getting more bitter every day. The work of the Czecho-Slovak and of the Yougo-Slav organizations in this country is very well known. They not only gave valuable information to the American public about conditions in Austria-Hungary, but also put a great number of soldiers into the ranks of the Allies.

Now a new organization is started; that of the Transylvanian Roumanians, which will follow in the same way.

The 5th of July the Roumanians in America, whose number is about 180 000, all of whom originated from Transylvania and Bucovina (Austria-

Hungary), held a national meeting at Youngstown, Ohio, when they decided to form a „Roumanian National League“.

Previously, the 13th of May, at the invitation of Professor Herbert Ad. Miller of Oberlin College, Roumanian leaders in the United States met to discuss the situation of their race in the present conditions, after Roumania was forced to conclude the peace. They elected a committee which published a manifesto for a Roumanian Congress outlining the aims of the organization.

„While Roumania was in the war — says the manifesto — her soldiers were fighting our battles, and her statesmen were telling the world of the justice of our cause. Now she has been crushed, her voice raised in our behalf is silent once more. Our brothers in Hungary and Austria are silent too; the twelve thousand executions of these last four years have succeeded in that at any rate“.

„If our enemies think that silencing the Roumanians of Hungary and Roumania, our nation has stepped out of the ranks of the Allies, theirs is a great mistake. The Roumanian race continues the war shoulder to shoulder with the Allies. If betrayed by Russia, our brothers of the Kingdom have seen themselves obliged to cease fighting, their arms and their flag shall be ours now, for it is our most sacred duty to strain our whole being to achieve complete victory.“

„We Roumanians wish that our people settled, by God's will, between the Dniester, the Theiss and the Danube, in the mountain fortresses of the Carpathians, be a single nation, a united country, under one administration, to defend Latin culture at the mouths of the Danube and at the threshold of the Orient... We Roumanians desire that all the nations on our border be entirely free, organized in national democratic states, extending as far as their tongue is spoken, we wish to respect these nations, be respected by them, and live with them in terms of good and enduring friendliness.“

„This is our program. And we will back with all our strength the United States and the other Allied Nations, who are fighting now for its realization. The peace extorted from Roumania by the Germans and the Magvars has not and will never have any validity. The real peace will be that which will be dictated by the Allies at the end of the war and which will bring justice to the world and to all the nations that have suffered as we have suffered.“

On the basis of this program met the representatives of all the Roumanian organizations in this country at Youngstown, O. the 5th of July.

The meeting was opened at 3 p.m. by professor Basil Stoica. He emphasized the necessity of uniting all the Roumanian factions into a single political group, which shall speak and act for the whole Roumanian nation, as well as the necessity of a strong cooperation with the Czeko-Slovaks, Yougoslaves, Italians and Poles, which have all the same enemy: Austria-Hungary. He outlined the future work of the organization, which will be: to give to the United States and to the Allies exact informations about the Roumanians under Hungarian and Austrian oppression, to help spreading Allied propaganda in Austria-Hungary, and to put in the ranks of the American and Allied armies all the manpower the Roumanian possess in the Allied countries.

The meeting elected a Central Executive board, composed of the best Roumanian leaders in this country. As president was elected professor Basil

Stoica, as vice-presidents Dr. Dionys Moldovan of Cleveland and Mr. John Sufana of Fort Wayne, Ind., as secretaries Mr. I. M. Barbul and Mr. Julius E. V. Ioanovici, two Roumanian editors in this country. Remarkable among the other members of the Executive Board is Rev. T. Rosca, a brilliant Roumanian Clergyman of Cleveland.

Professor Stoica is an author and historian. At the beginning of the European war he was professor in Transylvania, then he deserted into Roumania and fought with the Roumanian Army in the Carpathians against Austria-Hungary where he was twice wounded. Last year he was sent on a mission to the United States. He is well known in Washington circles. He is at the same time the vice-president of the Roumanian National Council of Paris, which has now a unit of 18 000 volunteers under Transylvania Roumanian flag in Italy. Dr. Moldovan a lawyer of Cleveland is the manager of one of the best Roumanian newspapers in America. As such he greatly helped the American authorities in their patriotic work among the Roumanian people in this country. Mr. Sufana is one of the leaders of the Roumanian Beneficial Societies in the United States.

The aims of the Roumanian National League are:

1. To propagate and preserve the spirit of the most correct loyalty toward the United States among the American Roumanians;
2. To help their cultural development;
3. To inform Americans about the life and aspirations of the Roumanian race and to inform Roumanians about American life and American ideals;
4. To put at the disposal of the United States and of the Allies all the forces and resources the Roumanians may have in this country or in the Allied countries.

It aims to form as soon as possible with the help of the American Government, a unit recruited among the non-citizen Roumanians here, which shall be put at the disposal of the Allies, to fight for the liberty of Transylvania. As the number of the Roumanians in America is about 180 000, it will be possible to have a unit of at least 10 000 volunteers, most of whom had for three years military training in the Austro-Hungarian Army.

Concerning its future activity, the Roumanian National League will consider as its basis the principles of self-determination and democracy as they were stated by the President of the United States in his various speeches and lately at the 4th of July celebration at Mount Vernon, and adopted by the Congress of the Oppressed Nationalities of Austria-Hungary held at Rome, whose resolutions concerning the freedom of these nations won entirely the approval of your Excellency.

Yours respectfully,
Vasile Stoica
President of the Roumanian
National League of America

■ Microf. S.U.A., r. 572, c. 300—304; The National Archives of the United States, Washington D. C., Records of the Department of State relating to World War I and its termination, Roll 98; no. 763 72/10798.

Domnule,

LUPTA împotriva Austro-Ungariei purtată de naționalitățile oprimate devine cu fiecare zi din ce în ce mai înverșunată. Activitatea organizațiilor cehoslovace și iugoslave în țara dv. este foarte bine cunoscută. Ele nu numai că prezintă publicului american informații valoroase despre condițiile din Austro-Ungaria, dar au și trimis un mare număr de soldați pe fronturile Aliatilor.

Acum s-a format o nouă organizație: aceea a românilor transilvăneni, care va urma aceeași cale.

La 5 iulie românii din America, al căror număr este de aproximativ 180 000, toți originari din Transilvania și Bucovina (Austro-Ungaria), au participat la un miting național la Youngstown, Ohio, unde au hotărât să formeze o „Ligă Națională Română”.

Anterior, la 13 mai, la invitația profesorului Herbert Ad. Miller de la Oberlin College, fruntașii români din Statele Unite s-au întâlnit să discute situația neamului lor în condițiile de acum, după ce România a fost silită să încheie pacea. Ei au ales un comitet care a publicat un manifest care schițează țelurile organizației în vederea întrunirii unui congres românesc.

„În timp ce România era în război — se spune în manifest — soldații ei luptau în numele nostru iar oamenii ei politici vorbeau lumii despre dreptatea cauzei noastre. Acum, când ea a fost zdrobită, vocea ei, înălțată în sprijinul nostru, a fost încă o dată silită să tacă. Frații noștri din Ungaria și Austria tac și ei; cele douăsprezece mii de execuții din ultimii patru ani au reușit în orice caz să obțină aceasta”.

„Dacă dușmanii noștri cred că, reducându-i pe românii din Ungaria și România la tăcere, națiunea noastră a ieșit din rîndurile Aliatilor, greșeala lor este mare. Națiunea română va continua războiul umăr la umăr cu Aliții. Dacă, trădați de Rusia, frații noștri din Regat s-au văzut obligați să înceteze lupta, armele și stindardul lor vor fi ale noastre acum, pentru că este de datoria noastră sacră să ne străduim, cu întreaga ființă, pentru a obține o victorie deplină”.

„Noi, românii, dorim ca poporul nostru, așezat, prin voia Domnului, între Nistru, Tisa și Dunăre, în fortăreața de munte a Carpaților, să fie o singură națiune, o țară unită, sub o singură administrație, să apere cultura latină la gurile Dunării și la porțile Orientului. Noi, românii, dorim ca toate națiunile de la granițele noastre să fie cu desăvîrșire libere, organizate în state naționale democratice, întinse atîta cît e vorbită limba lor, noi voim să respectăm aceste națiuni, să fim respectați de ele și să trăim în relații de bună și trainică prietenie”.

„Acesta este programul nostru. Și noi vom sprijini cu toate puterile noastre Statele Unite și celelalte națiuni Aliate care luptă acum pentru realizarea acestui program. Pacea smulsă României de germani și maghiari nu a avut și nu va avea niciodată nici un fel de valabilitate. Adevărata pace va fi cea care va fi impusă de Aliți la sfîrșitul războiului și care va aduce dreptate lumii și tuturor națiunilor care au suferit așa cum am suferit noi.”

Pe baza acestui program s-au întrunit reprezentanții tuturor organizațiilor românești din țara dv., la Youngstown, Ohio, la 5 iulie.

Adunarea a fost deschisă la ora 3 p.m. de profesorul Vasile Stoica. El a reliefat necesitatea unirii tuturor fracțiunilor românești într-un singur grup politic care să vorbească și să acționeze în numele întregii națiuni române, ca și necesitatea unei colaborări strânse cu cehoslovacia, iugoslavii, italienii și polonezii, care au toți același dușman: Austro-Ungaria. El a schițat activitatea de viitor a organizației: de a furniza Statelor Unite și Aliatilor informații exacte despre românii aflați sub opresiunea ungară și austriacă, de a ajuta la difuzarea propagandei aliate în Austro-Ungaria și de a trimite în rândul armatelor americane și Aliate toate efectivele pe care românii le au în țările Aliate.

Adunarea a ales un Comitet Central Executiv compus din cei mai importanți fruntași români din țara dv. Președinte a fost ales profesorul Vasile Stoica, vicepreședinți dr. Dionisie Moldovan din Cleveland și domnul John Șufana din Fort Wayne, Indiana, secretari domnul I. N. Barbul și domnul Julius E. V. Ioanovici, doi editori români din țara dv. O figură remarcabilă printre ceilalți membri ai Comitetului Executiv este Reverendul T. Roșca, strălucit cleric român din Cleveland.

Profesorul Stoica este scriitor și istoric. La începutul războiului european el a fost profesor în Transilvania, apoi a dezertat, plecând în România, și a luptat cu armata română împotriva Austro-Ungariei în Carpați, unde a fost de două ori rănit. Anul trecut a fost trimis într-o misiune în Statele Unite. Este binecunoscut în cercurile de la Washington. Este în același timp vicepreședinte al Consiliului Național Român din Paris, care are acum în Italia o unitate de 18 000 de voluntari sub drapelul român transilvănean. Dr. Moldovan, avocat din Cleveland, este directorul unuia din cele mai bune ziare românești din America. În această calitate, el a ajutat mult autoritățile americane în activitatea lor patriotică în rândurile populației românești din această țară. Domnul Șufana este unul din fruntașii societăților românești de binefacere din Statele Unite.

Scopurile Ligii Naționale Române sînt:

1. să propage și să întrețină printre românii americani spiritul desăvîșitei loialități față de Statele Unite;
2. să ajute la progresul lor cultural;
3. să-i informeze pe americani despre viața și aspirațiile națiunii române și să-i informeze pe români despre viața și idealurile americane;
4. să pună la dispoziția Statelor Unite și a Aliatilor toate forțele și resursele pe care le au românii în această țară ori în țările Aliate.

Ea își propune să formeze cît mai curînd posibil, cu sprijinul Guvernului american, o unitate recrutată dintre românii fără cetățenie de aici, care va fi pusă la dispoziția Aliatilor spre a lupta pentru libertatea Transilvaniei. Cum numărul românilor din America este de aproximativ 180 000, va fi posibil să avem o unitate de cel puțin 10 000 de voluntari, dintre care cei mai mulți au fost instruiți timp de trei ani în armata austro-ungară.

În ceea ce privește activitatea viitoare, Liga Națională Română va pune la baza acesteia principiile autodeterminării și democrației, așa cum au fost formulate de președintele Statelor Unite în diferite cuvîntări și, de curînd, la

sărbătorirea zilei de 4 iulie la Mount Vernon, și adoptate de Congresul Naționalităților Oprimăte din Austro-Ungaria, ținut la Roma și ale cărui rezoluții privind libertatea acestor națiuni au câștigat în întregime aprobarea Excelenței Voastre.

Cu respect,

Vasile Stoica

Președinte al Ligii Naționale Române din America

364

1918 <iunie 30>/iulie 13, Paris. **Răspunsul președintelui Comitetului Național Polonez, Roman Dmowski, adresat Comitetului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina în urma felicitării trimise de acesta, cu ocazia recunoașterii independenței Poloniei de către „toate marile națiuni democratice”.**

Paris, le 13 Juillet 1918

Messieurs,

LES paroles que vous avez bien voulu adresser à mon nom au Comité National Polonais, ainsi que les vœux que vous y faites pour la prospérité de notre patrie, nous ont profondément touchés.¹

Permettez-moi, Messieurs, de vous exprimer, au nom du Comité National Polonais, ainsi qu'au mien, les sentiments de notre profonde et sincère gratitude.

La nation polonaise n'a jamais oublié les relations d'amitié qui d'ancienne date existent entre elle et votre nation, et je puis vous affirmer que la Pologne entière a pris une part très vive aux cruels malheurs que le peuple roumain a subis, grâce à l'accumulation de tant de circonstances défavorables. Mais nous croyons fermement au triomphe final de la cause de l'Entente, triomphe qui, seul, pourra donner au monde une paix durable car elle sera basée sur les principes de droit et de la justice. Ce n'est qu'alors, quand recommencera le grand travail créateur dans lequel s'uniront les nations soeurs, que nous comprendrons pleinement combien les intérêts de nos deux peuples se touchent de près. C'est dans ce travail, dans les luttes que nous aurons certainement encore à soutenir contre nos ennemis communs que s'affermira et se cimentera l'ancienne amitié de la Roumanie et de la Pologne, lesquelles pourront alors remplir dignement le rôle important qu'elles sont appelées à jouer dans l'Est européen.

Veuillez agréer, Messieurs, l'expression de notre grande admiration et sincère sympathie pour la vaillante nation roumaine et pour vous les assurances de notre très haute estime, ainsi que de nos sentiments dévoués.

(signé) Roman Dmowski

■ Microf. R. P. Polonă, r. 16, c. 12—13; Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Polski Komitet Narodowy w Paryżu, Dział II, Sekretariat Generalny, cota 82.

Domnilor,

CUVINTELE pe care ați binevoit să le adresați prin mine Comitetului Național Polonez, ca și urările de prosperitate pentru patria noastră, ne-au impresionat profund¹.

Permiteți-mi, domnilor, să vă exprim în numele Comitetului Național Polonez ca și al meu personal, sentimentele noastre de profundă și sinceră gratitudine.

Națiunea poloneză n-a uitat niciodată relațiile de prietenie care există de multă vreme între ea și națiunea dumneavoastră, și eu pot afirma că întreaga Polonie a simțit foarte acut crudele nenorociri pe care poporul român le-a suferit datorită acumulării atîtor circumstanțe defavorabile. Dar noi credem cu fermitate în triumful final al cauzei Antantei, triumf care, numai el, va putea da lumii o pace durabilă, căci ea se va baza pe principiile dreptului și ale justiției. Numai atunci va reîncepe marea muncă creatoare în care se vor uni cele două națiuni surori și noi vom înțelege pe deplin cît de apropiate sînt interesele celor două popoare. În această muncă, în aceste lupte pe care cu siguranță va trebui să le mai susținem împotriva inamicilor noștri comuni, se va întări și cimentea vechea prietenie dintre România și Polonia, care vor putea atunci să-și îndeplinească cu demnitate rolul important pe care sînt chemate să-l joace în estul Europei.

Vă rog să primiți, domnilor, expresia marii noastre admirații și sincerei noastre simpatii pentru viteaza națiune română, iar pentru dumneavoastră asigurările înaltei noastre stime, ca și sentimentele noastre devotate.

(semnat) Roman Dmowski

365

1918 iulie <10>/23, Geneva. **Protestul românilor din Elveția împotriva Tratatului de la București, din 1918, și apelul adresat guvernelor Aliate, în numele poporului român, de a susține revendicările juste ale României.**

Protestation des roumains de Suisse contre le soi-disant traité de Bucarest de 1918

LA paix que les Puissances Centrales ont imposée à la Roumanie est la négation même de l'indépendance politique et économique de notre Patrie. Cette paix est un instrument de haine et de vengeance obtenu par la violence, au mépris des plus élémentaires principes de justice.

Le Peuple roumain ne peut pas l'accepter.

La Roumanie est entrée en guerre aux côtés des puissances de l'Entente, pour la cause de la Liberté et de la Démocratie. Les aspirations vers l'unité et l'indépendance de tout le peuple roumain ont armé son bras. Pour cet idéal, des centaines de milliers de Roumains ont versé leur sang. La Roumanie a été écrasée par la trahison. Cernée, isolée, complètement séparée

¹ La 5 iulie 1918 Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina a adresat lui Roman Dmowski, președintele Comitetului Național Polonez, o scrisoare de felicitare cu ocazia recunoașterii independenței Poloniei de către „toate marile națiuni democratice“.

de ses Alliés, mise dans l'impossibilité de recevoir le moindre secours militaire, privée de tout moyen de ravitaillement, épuisée par de longs efforts et de cruelles épidémies pendant vingt mois, la Roumanie a été contrainte de capituler ; mais son âme vaillant n'a perdu ni la foi en Dieu, ni la confiance dans la Justice de sa cause, ni la certitude dans la victoire du Droit !

Ses ennemis lui ont imposé ce qu'ils appellent une paix d'amitié allemande ; c'est en réalité le plus cruel asservissement.

L'acte de Bucarest n'est pas un traité de paix ; il est en contradiction flagrante avec la notion de paix, telle que le monde civilisé la comprend. Les clauses de ce traité excluent, d'une façon évidente, le libre consentement de la Roumanie ; c'est un acte unilatéral de la plus dure violence, imposé par un ennemi impitoyable.

Le Peuple roumain, désarmé, n'étant plus libre ni dans ses actes, ni dans ses opinions, ne peut manifester sa protestation contre cette paix de spoliation et d'esclavage. Mais il se tourne vers ses grands Alliés, plein de confiance et d'espoir.

Les intérêts de la Nation roumaine sont solidaires des intérêts des grandes Démocraties occidentales. La Roumanie forme, aux portes de la Péninsule Balkanique, la seule digue contre l'envahissement allemand vers le Sud et vers l'Asie.

Au nom du Peuple roumain, nous nous déclarons aujourd'hui comme hier, les alliés des Puissances de l'Entente et nous proclamons nul et non avenu le soi-disant traité de Bucarest de 1918 avec toutes ses clauses et ses conventions additionnelles.

Et c'est aussi au nom du Peuple roumain que nous faisons appel aux gouvernements alliés, en les priant de soutenir et de sauver la Roumanie et ses justes revendications.

Interprètes des sentiments de notre race, nous adressons cette Protestation aux gouvernements et aux peuples qui combattent et souffrent pour un idéal généreux. A tous, nous demandons Justice et Liberté !

Genève, le 23 Juillet 1918

Signé par :

Alexandre Stourdza

Chargé d'un cours libre honoraire à la Sorbonne,

Privat-docent à l'Université de Genève

Emile Petresco, maire de la ville de Bucarest

Constantin Lahovary — ancien magistrat, ancien député

Alexandre Jean Ghika — ancien préfet d'Ilfov

B. M. Ségaller

Docteur Nutriziano

O.C. Călin

■ Microf. Italia, r. 10/3, c. 177—178 ; Fond Ministerio del Interno, Presidenza del Consiglio dei Ministri, fasc. 19.3.8.

Protestul românilor din Elveția împotriva
așa-zisului Tratat de la București din 1918

PACEA pe care Puterile Centrale au impus-o României este negația
însăși a independenței politice și economice a Patriei noastre. Această pace

este un instrument al urii și răzbunării, obținut prin violență, contra celor mai elementare principii de justiție.

Poporul român nu o poate accepta.

România a intrat în război alături de Puterile Antantei, pentru cauza Libertății și a Democrației. Aspirațiile către unitate și independență ale întregului popor i-au înarmat brațul. Pentru acest ideal, sute de mii de români și-au vărsat singele. România a fost strivită prin trădare. Împresurată, izolată, complet separată de Aliții ei, pusă în imposibilitatea de a primi cel mai slab ajutor militar, privată de orice mijloc de aprovizionare, epuizată de eforturi îndelungate și de epidemii îngrozitoare timp de douăzeci de luni, România a fost constrinsă să capituleze; dar sufletul ei viteaz nu și-a pierdut nici credința în Dumnezeu, nici încrederea în justetea cauzei sale, nici siguranța în victoria Dreptății.

Dușmanii ei i-au impus ceea ce ei numesc o pace întemeiată pe prietenia germană; ceea ce este în realitate cea mai cruntă aservire.

Actul de la București nu este un tratat de pace; el este în contradicție flagrantă cu noțiunea de pace, cea pe care lumea civilizată o înțelege. Clauzele acestui tratat exclud, în mod evident, liberul consimțământ al României; acesta este un act unilateral de cea mai mare violență, impus de un dușman necruțător.

Poporul român, dezarmat, nemaifiind liber nici în acțiunile, nici în opiniile sale, nu-și poate manifesta protestul împotriva acestei păci prin care este spoliat și supus sclaviei. Dar el se întoarce către marii săi Aliți, plin de încredere și speranță.

Interesele națiunii române sînt solidare cu interesele marilor Democrații occidentale. România formează, la porțile Peninsulei Balcanice, singura stavilă împotriva invaziei germane către sud și către Asia.

În numele poporului român noi ne declarăm, astăzi ca și ieri, aliații Puterilor Antantei și proclamăm nul și neavenit așa-zisul tratat de la București din 1918, cu toate clauzele și convențiile lui adiționale.

Și, tot în numele poporului român, facem apel la guvernele aliate, rugîndu-le să susțină și să salveze România și revendicările ei îndreptățite.

Interpreți ai sentimentelor neamului nostru, noi adresăm acest protest guvernelor și popoarelor care luptă și suferă pentru un ideal generos. Tuturor noi le cerem Dreptate și Libertate!

Geneva, 23 iulie 1918

Semnat de

Alexandru Sturza

Însărcinat cu ținerea unui curs liber onorific la Sorbona,

Privat-docent al Universității din Geneva

Emil Petrescu, primarul orașului București

Constantin Lahovari, fost magistrat, fost deputat

Alexandru Ioan Ghica, fost prefect de Ilfov

B. M. Ségaller

Dr. Nutrițeanu

O. C. Călin

1918 iulie <11>/24, Roma. Propunerile „Comitetului de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina“ către guvernul italian, în privința formării Legiunii militare române pe teritoriul Italiei.

Comitato di azione dei Romeni di Transilvania, Banato e Bucovina
Roma, Palazzetto Venezia, via San Marco, 52

All'Alto Governo Italiano,

Roma

IL „Comitato di azione dei Romeni di Transilvania, Banato e Bucovina“ considerando il fatto che gli ufficiali romeni irredenti concentrati a Città-ducale, il 18 Luglio 1918, furono dichiarati liberi allo scopo di formare la legione romena, si permette di presentare all'Alto Governo Italiano le seguenti proposte, destinate a continuare questo fatto compiuto:

■ Di decretare la legione quale „Legione dei Romeni irredenti di Transilvania, Banato e Bucovina“, perchè la Romania ufficiale avendo conclusa la pace, se anche ci fosse data la possibilità effettiva, non può esservi rappresentata per i motivi del diritto internazionale.

Per lo stesso motivo e per il motivo, che essendo la legione istituita per i Romeni irredenti, essa sarà rappresentata dal „Comitato di azione dei Romeni di Transilvania, Banato e Bucovina“, senza l'intromissione dei Romeni di Romania, essendo i fatti in accordo colla dichiarazione della Sua Eccellenza il Presidente del Consiglio dei Ministri all'occasione del ricevimento del „Comitato pro Romeni“.

L'incorporazione e la promozione degli ufficiali della legione farà in seguito alle proposte di codesto Comitato, eccetto la promozione „per merito di guerra“.

Il collegamento fra il Governo ed il Comando Supremo Italiano da una parte, e fra la legione dei Romeni irredenti, qual'essere nazionale e formazione militare dall'altra parte, sarà compiuto dal suddetto Comitato.

Alla proposta del Comitato in riguardo della divisa si aggiunge, che sarà italiana ma colle mostrine del tricolore romeno orizzontale; sul berretto nello stesso luogo, dove si trova la stemma italiana, sarà applicata una rosetta in tricolore romeno, e la distinzione del grado si farà per gli ufficiali sul berretto, come hanno gli ufficiali italiani e per mezzo delle lineette sulle spalle, e per i sottufficiali soltanto sulle maniche.

Il Comitato farà ulteriormente le sue proposte riguardanti tutte le questioni della legione dei Romeni irredenti, siano d'ordine generale, o sia speciale, all'Alto Governo Italiano ed al Comando Supremo ogni volta, quando ve ne richiederanno le circostanze.

Roma, 24 Luglio 1918

Presidente,
Mândrescu

■ Microf. Italia. r. 10/3, c. 124—125; Fond Ministero dell'Interno, Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.3.8.

Comitetul de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina
Roma, Palazzetto Venezia, Via San Marco, 52

Înaltului Guvern Italian

Roma

„COMITETUL de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina“, luînd în considerație faptul că militarii români; supuși ai altui stat care se află la Cittaducale, la 18 iulie 1918 au fost declarați liberi să formeze Legiunea Română, își permite să prezinte Înaltului Guvern Italian următoarele propuneri, destinate să ducă la punerea în aplicare a acestui act:.

Decretarea legiunii ca „Legiune a românilor supuși din Transilvania, Banat și Bucovina“, pentru că România, deși a încheiat oficial pacea, n-ar putea fi reprezentată la Conferință, din motive de drept internațional, chiar dacă i s-ar da în mod efectiv această posibilitate.

Pentru același motiv și pentru motivul că legiunea a fost instituită pentru românii supuși ai altui stat, ea va fi reprezentată de „Comitetul de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina“, fără participarea românilor din România, aceste fapte fiind în acord cu declarația Excelenței Sale Președintele Consiliului de Miniștri, făcută cu ocazia primirii „Comitetului Românilor“.

Încorporarea și promovarea în grad a ofițerilor legiunii se va face la punerea acestui comitet, cu excepția deținătorilor ordinului „Pentru merite de război“.

Legătura între Guvern și Comandamentul Suprem Italian și Legiunea românilor supuși ai altui stat, considerată ca entitate națională și formațiune militară, va fi realizată de sus-amintitul Comitet.

La propunerea Comitetului în legătură cu uniforma, se adaugă că aceasta va fi cea italiană, dar cu însemnele tricolorului românesc puse orizontal; pe beretă, în același loc unde se găsește stema italiană, va fi aplicată o rozetă din tricolorul românesc, iar distingerea gradului se va realiza, la ofițeri prin însemne aplicate pe beretă, cum au și ofițerii italieni și prin trese pe epoleți, iar la subofițeri prin însemne aplicate numai pe mîneacă.

Comitetul va înainta ulterior propunerile sale de ordin general sau special, privind toate problemele Legiunii românilor supuși ai altui stat, Înaltului Guvern Italian sau Comandamentului Suprem, ori de cîte ori împrejurările o vor cere.

Roma, 24 iulie 1918

Președinte,
Măndrescu

1918 iulie <15>/28. Nota referitoare la organizarea grupărilor de transilvăneni în Italia și Franța și interesul guvernelor italian și francez în sprijinirea acestora.

Europe

Confidentiel

Comités transylvains en Italie

Minute

28 Juillet 1918

Note

LE gouvernement italien a favorisé le mouvement transylvain en Italie et cherché à en fixer le centre à Rome. Dès que Monsieur Mandresco a entrepris de grouper les prisonniers transylvains, le Gouvernement italien a commencé de lui verser une subvention mensuelle de 2000 liras. Un certain nombre d'officiers prisonniers ont été libérés à la première demande de Monsieur Mandresco ; ils constituent à Rome une espèce de comité et reçoivent chacun 600 liras par mois.

L'Italie ne jouit en Roumanie d'aucun prestige et d'aucune confiance. La politique anti-serbe, qui s'est continuée jusqu'en 1917 (la tentative d'envoi de roumains de Macédoine sur le front d'Orient, à laquelle nous nous sommes opposés, en témoigne) a seule rapproché par moments les deux pays. Il est possible qu'en favorisant maintenant la naissance laborieuse d'un mouvement transylvain, le Gouvernement italien cherche à la fois à faire un contre-poids au mouvement Yougo-Slave et à se ménager pour l'avenir, en Roumanie, des influences qui lui font encore défaut.

Il n'y a en que plus d'intérêt pour nous à conserver la direction de la politique roumaine en Occident, et, pour cela, à provoquer la fusion des groupements qui s'occupent de la question transylvaine dans les pays de l'Entente. Les groupes rivaux de la colonie roumaine de Paris ont été convoqués séparément au département et chapitrés : la seule résistance pourrait venir du groupe Draghicesco-Iliesco, qui se croit sûr de l'appui exclusif de Monsieur Franklin-Bouillon. Tous paraissent cependant avoir accepté l'arbitrage du dr. Jean Cantacuzène, qui est en accord avec le département, et doit les réunir la semaine prochaine.

Il serait peut-être bon cependant d'adopter à notre tour les pratiques du Gouvernement italien en faisant venir à Paris et fournissant des moyens d'existence à Monsieur Blaga, ancien directeur du lycée de Brassov, dont la présence à Christiania a été signalée dans une précédente note et peut-être à Monsieur Cosma, l'un des vétérans des luttes transylvaines, qui se trouve à Milan. Si une décision de principe était prise à cet égard, il y aurait lieu, avant de l'exécuter, d'en parler au dr. Jean Cantacuzène.

■ Microf. Franța, r. 184, c. 593, 594, 595, 596 ; Ministère des Affaires Étrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, série Z, carton 577, Doss. 5 (janv. 1918-août 1921). Roumanie, vol. 41, Transylvanie I, f.4, 4 v ; 5, 5 v.

Notă

GUVERNUL italian a favorizat mișcarea transilvăneană în Italia și a încercat să fixeze centrul acesteia la Roma. Îndată ce domnul Mândrescu s-a angajat să grupeze prizonierii transilvăneni, Guvernul italian a început să-i acorde o subvenție lunară de 2000 lire. Un anumit număr de ofițeri prizonieri au fost eliberați la primele apeluri ale domnului Mândrescu; ei constituie la Roma un fel de comitet și primesc fiecare 600 lire pe lună.

Italia nu se bucură în România de nici un prestigiu și de nici o încredere. Politica antisirbească, care a continuat pînă în 1917 (tentativa trimerii de români din Macedonia pe frontul din Orient, la care ne-am opus, o dovedește) a apropiat, în anumite momente, cele două țări. Este posibil, ca, favorizînd acum apariția laborioasă a unei mișcări transilvănene, Guvernul italian să încerce în același timp să creeze o contrapondere față de mișcarea iugoslavă și să-și rezerve pentru viitor, în România, influențele care îi mai lipsesc încă.

Avem și mai mult interes încă în păstrarea orientării politicii românești în Occident și, pentru aceasta, sîntem interesați să determinăm fuziunea grupurilor care se ocupă de problema transilvăneană în țările Antantei. Grupările rivale ale coloniei române din Paris au fost convocate separat la departament și admonestate: singura rezistență ar putea veni din partea grupului Drăghicescu — Iliescu, care se crede sigur pe sprijinul exclusiv al domnului Franklin-Bouillon. S-ar părea totuși că toate ar fi acceptat arbitrajul dr. Ioan Cantacuzino, care este de acord cu departamentul și care trebuie să le întrunească săptămîna viitoare.

Ar fi bine poate să adoptăm, cu toate acestea, la rîndul nostru, practicile Guvernului italian, chemîndu-l la Paris și furnizîndu-i mijloacele de existență domnului Blaga, fost director al liceului din Brașov, a cărui prezență la Cris-tiania a fost semnalată într-o notă precedentă, și poate și domnului Cosma, unul din veteranii luptelor transilvănene, care se află la Milano. Dacă ar fi luată, în această privință, o hotărîre de principiu, ar fi cazul ca, înainte de a fi pusă în aplicare, să i se vorbească despre aceasta dr. Ioan Cantacuzino.

368

1918 iulie, Roma. Scrisoarea lui V. Em. Orlando către profesorul S. Mândrescu, în problema constituirii Comitetului de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina.

Il Presidente del Consiglio dei Ministri

Roma, Luglio 1918

Pregiatissimo Signore,

MI è pervenuta la sua lettera in data 25 giugno pp. riguardante la costituzione di un Comitato d'azione dei Romeni di Transilvania, Banato e Bucovina.

Mentre prendo atto delle comunicazioni ch'Ella si è compiaciuta di farmi in proposito, mi è grato esprimerLe la viva simpatia del Governo italiano per opera che cotesto Onorevole Comitato si propone di svolgere a favore dei propri connazionali soggetti all'Austria-Ungheria.

Coi migliori voti per trionfo dei comuni ideali di giustizia e di libertà dei popoli, Le porgo gli atti della mia distinta considerazione.

■ Microf. Italia, r. 10/3, c. 126; Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.3.8.

Președintele Consiliului de Miniștri

Roma, iulie 1918

Mult stimate domn,

MI-A parvenit scrisoarea dv. din 25 iunie a.c. privind constituirea unui Comitet de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina.

Luînd cunoștință de cele comunicate de domnia voastră în legătură cu aceste evenimente, am plăcerea să exprim via simpatie cu care Guvernul italian privește activitatea pe care acest onorabil comitet își propune să o desfășoare în favoarea propriilor conaționali, supuși austro-ungari.

Cu cele mai bune urări pentru triumful idealurilor comune de dreptate și libertate a popoarelor, vă rog să primiți expresia distinsei mele considerații.

369

1918 august <4>/17. Aide-mémoire al Ambasadei turce din Berlin referitor la neliniștea populației musulmane din Dobrogea față de propaganda bulgară de anexare a Dobrogei.

Abschrift A 33906

Ambassade Impériale Ottomane

Aide-Mémoire

LE Gouvernement Impérial Ottoman vient d'apprendre d'une source très sûre qu'au quartier-général des étapes bulgares à Médjidié, une réunion s'est tenue sur l'initiative des Bulgares indigènes en vue de réclamer l'annexion de la Dobroudja septentrionale à la Bulgarie. Il y a été décidé d'envoyer au Congrès de Babadagh deux cent délégués et le militaire s'est mis à recruter des membres favorables à l'annexion.

On ne peut s'empêcher de voir là une nouvelle manifestation des menées bulgares qui ont pour but de faire croire que l'annexion est désirée par l'ensemble de la population et ce mouvement est certainement provoqué et alimenté par le Gouvernement Royal.

La population musulmane de cette contrée est très mécontente de la tournure que prennent chaque jour les événements et s'inquiète de voir que ses droits ne sont pas sauvegardés par l'Administration allemande.

Le Gouvernement Impérial qui voit dans ces faits de la part du Gouvernement Bulgare les préparatifs en vue d'un fait accompli conforme à ses désirs,

ne peut pas manquer d'attirer instamment l'attention du Gouvernement Impérial Allemand sur ce qui se passe.

■ Microf. Austria, r. 223, c. 586; Haus- Hof- und Staatsarchiv Wien. Politisches Archiv I, Liasse Krieg 59/n, K. 1045.

Copia A 33906

Ambasada imperială otomană

Aide-Mémoire

GUVERNUL Imperiului Otoman a aflat de curînd, din surse foarte sigure, că la Cartierul general de etapă bulgar de la Medgidia s-a ținut o reuniune, din inițiativa bulgarilor băștinași, cu scopul de a revendica anexarea Dobrogei de Nord la Bulgaria. S-a hotărît să se trimită la Congresul de la Babadag două sute de delegați și armata a trecut la recrutarea de membri favorabili anexării.

Nu ne putem împiedica să vedem în acest act o nouă manifestare a uneltirilor bulgare, care au drept scop de a face să se creadă că anexarea este dorită de întreaga populație, și această mișcare este cu siguranță provocată și alimentată de Guvernul regal.

Populația musulmană din acest ținut este foarte nemulțumită de întorsătura pe care o iau în fiecare zi evenimentele și se îngrijorează văzînd că drepturile sale nu sînt ocrotite de Administrația germană.

Guvernul imperial, care vede în aceste acte ale Guvernului bulgar pregătiri în vederea realizării unei acțiuni conform dorințelor sale, nu ezită să atragă stăruitor atenția Guvernului imperial german asupra a ceea ce se petrece.

370

1918 august <10>/23, Berna. **Raportul Legației austro-ungare din Berna către Ministerul de Externe din Viena, despre activitatea Comitetului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, constituit la Paris, și proclamația acestuia, semnată de Traian Vuia ș.a., care îndeamnă la luptă alături de Aliați.**

Zl. 224

Betreffend: Rumänische Aktion

Bern, am 23. August 1918

WIE mit dem Berichte Zl. 189 vom 17. Mai 1918, betreffend „Rumänen in Frankreich“ gemeldet wurde, haben sich die in Frankreich aufhaltenden Rumänen gleichfalls zu einer eigenen Organisation unter dem Vorsitze des gewesenen rumänischen Ministers Thomas Stelian zusammengeschlossen. Diese Organisation schliesst alle jene rumänischen Staatsangehörigen in sich, die den zwischen Rumänien und den Zentralmächten geschlossenen Frieden nicht anerkennen und nach wie vor Verbündete der Entente bleiben wollen.

Ausser dieser rumänischen Staatsangehörigen vorbehaltenen Organisation hat sich in Paris ein „Nationalkomité der Rumänen aus Transylvanien und der Bukowina“ (Comité national des Roumains de Transylvanie et de Bukovine) gebildet.

Die konstituierende Versammlung dieser Organisation, die lediglich österreichische und ungarische Staatsangehörige umfasst, hat am 30. April 1918 in Paris stattgefunden. Der in dieser Versammlung gewählte Ausschuss hat nachstehende Erklärung abgegeben:

„Beim Ausbruche dieses Krieges wussten die Rumänen aller Länder auf welche Seite ihre Sympathien hinneigen. Sie zögerten keinen Augenblick, ihre Anhänglichkeit an die Sache der Alliierten kundzugeben. Den Rumänen Transylvaniens, war seit langem die Richtung gegeben, nachdem ihre berufenen Führer vor mehr als 30 Jahren erklärt hatten, dass eine Aenderung ihres Geschickes nur durch eine neue Konstellation Europas herbeigeführt werden wird. Das bedeutet, dass ihre Freiheit nur herbeigeführt werden kann, wenn die brutale Gewalt, die in Europa gesetzgebend ist, durch die Gerechtigkeit ersetzt und die Demokratie überall an die Stelle des Feudalismus treten wird. Sie waren sich des schliesslichen Sieges des Rechtes über die Gewalt bewusst, als ihre Jugend die Karpathen überschritt, um sich in die Armee ihrer Brüder aufnehmen zu lassen. Sie waren sich dessen bewusst, dass letztere mit ihnen eines Herzens sind, und sie haben sich auch nicht getäuscht, denn der Mut ihrer Brüder war derart, dass sie sich aus Aerger über ihre Unvorbereitetheit in die Schlacht werfen wollten. Ihre Devise lautete: „Vorwärts mit Gott“. Sie waren sich der Opfer bewusst die sie erwarteten.

Jene, die trotz der auf ihnen lastenden Unterdrückung in Transylvanien verblieben waren, und denen das Schicksal, das ihrer wartete, wohl bekannt war, bekundeten offen ihre Sympathien für die Alliierten und ihre Aufrufe an die Brüder des Königreiches waren so dringlich, dass man sie in Massen zum Tode verurteilt hat.

In diesem Augenblicke unterwarfen sich unsere freien Brüder, die der Sache der Gerechtigkeit alle möglichen übermenschlichen Opfer gebracht hatten, infolge Zusammentreffens unglücklicher Ereignisse einem Gewaltfrieden.

Wir Rumänen von Transylvanien geben unserer Hochachtung Ausdruck gegenüber der Grossmut und Tapferkeit des rumänischen Volkes aus dem Königreiche, das für die Befreiung seiner Brüder alles, sogar seinen Bestand als unabhängige Nation geopfert hat — und können im Einverständnis mit unseren Brüdern, die als Sklaven in der feindlichen Armeedienen, in Italien und Russland gefangen sind — Offiziere und Mannschaft — diesen Kampf nicht als beendet betrachten.

Unsere emigrierten Brüder in den Vereinigten Staaten und in Kanada haben unseren Ruf nicht abgewartet. Sie haben sich in die amerikanische und in die britische Armee einreihen lassen.

Wir haben uns entschlossen das fremde Joch abzuschütteln indem wir in der Reihe der Alliierten kämpfen. Wir erklären unseren geknechteten Brüdern, die noch in den Reihen des Feindes kämpfen, dass sie sich in kürzester Zeit jenen gegenüber befinden werden, die nicht allein ihre Freunde, sondern auch ihre Blutsbrüder sind. Unsere in ihrem Lande verbliebenen unterdrückten Brüder können ihre Stimme nicht erheben, aber wir erklären in ihrem Namen, dass wir unsere Länder Transylvanien, das Banat, die Crisshania, Marmaros und die Bukowina frei und unabhängig wollen und dass wir uns als freies Volk an unsere grossen Alliierten angliedern, indem wir der

gemeinsamen Sache unsere Beihilfe dadurch leihen, dass wir kämpfen, bis die Feinde der Menschheit besiegt sind.

Wir Rumänen aus Transylvanien und den andern von Oesterreich-Ungarn unterjochten Ländern, die wir uns in Frankreich aufhalten und uns heute in Paris versammelt haben, verpflichten uns, den Kampf für unsere Befreiung vom fremden Joche mit allen uns zur Verfügung stehenden Mitteln und unter Beihilfe und Teilnahme unserer Brüder aus Rumänien fortzusetzen — und gründen das nationale Komité der Rumänen aus Transylvanien und der Bukowina.

Paris, den 30. April 1918

T. Vuja, Dionisie Axente, Patruca, Jean Tisca, Moga, Iosef Mureseanu“.

Das genannte Komité steht unter der Patronage mehrerer französischer Persönlichkeiten u.z. Jean Cruppi, gewesenen Minister und Abgeordneten, Paul Deschanel, Präsidenten der Kammer, Edouard Herriot, gewesener Minister und Maire von Lyon und Abgeordneten, De Kerguezec, Abgeordneten, G. Lacour-Gayet, Mitglied der Akademie und Obmann des franko-rumänischen Komités, Georges Lévy, Mitglied der Akademie und Professor an der Schule für politische Wissenschaften, Senator Henry Michel, Mario Roques de Martenne und Albert Thomas.

Das Komité gibt seit Mitte dieses Jahres ein zweimal monatlich erscheinendes Blatt „La Transylvanie“ heraus.

Der in Paris aufhältliche rumänische General Illiesco befasst sich bereits nach vorliegenden Zeitungsnachrichten mit der Aufstellung einer rumänischen Legion in Frankreich.

Gleichlautend an das k. k. Ministerium des Innern.

■ Microf. Austria, r. 222, c. 1057—1059; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 1044, Liasse Krieg 59 k.

Nr. 224

Privește: Acțiunea românească

Berna, 23 august 1918

AȘA cum s-a comunicat prin raportul nr. 189 din 17 mai 1918, cu privire la „Românii din Franța“, românii care se află în Franța s-au reunit, de asemenea, într-o organizație proprie sub președinția fostului ministru român Toma Stelian. Această organizație cuprinde pe toți acei cetățeni români care nu recunosc pacea încheiată între România și Puterile Centrale și vor să rămână acum ca și mai înainte aliați ai Antantei.

Afară de această organizație a cetățenilor români, s-a format la Paris un „Comitet Național al Românilor din Transilvania și Bucovina“ (Comité National des Roumains de Transylvanie et de Bucovine).

Adunarea constitutivă a acestei organizații, care cuprinde numai cetățeni austrieci și ungari, a avut loc la 30 aprilie 1918, la Paris. Comitetul ales în această adunare a dat următoarea proclamație:

„La izbucnirea acestui război, românii din toate țările au știut în ce parte înclină simpatiile lor. Ei n-au ezitat nici o clipă să-și manifeste simpatia față de cauza Aliaților. Românilor din Transilvania li se dăduse încă de mult orientarea, după ce conducătorii lor cei mai indicați declaraseră cu mai bine

de 30 ani în urmă, că o schimbare a soartei lor va interveni numai printr-o nouă constelație a Europei. Aceasta înseamnă că libertatea lor nu poate fi realizată decît atunci cînd forța brutală care face legea în Europa va fi înlocuită cu dreptatea și cînd democrația va lua locul feudalismului. Ei au fost conștienți că dreptul va triumfa în cele din urmă asupra forței, cînd tineretul lor a trecut Carpații, spre a intra în armata fraților lor. Ei au știut că inimile acestora din urmă bat la unison cu ale lor și nu s-au înșelat, căci curajul fraților lor era atît de mare, încît, de cîudă că nu sînt pregătiți, au vrut să se arunce în luptă. Deviza lor era: „Cu Dumnezeu, înainte“. Ei erau conștienți de jertfa care îi aștepta.

Acei care, în ciuda oprîmării apăsătoare din Transilvania, au rămas acolo și care cunoșteau prea bine soarta care îi așteaptă, și-au manifestat în mod deschis simpatiile lor pentru Aliați și apelurile lor către frații din Regat au fost atît de insistente, încît au fost condamnați în masă la moarte.

În acest moment, frații noștri liberi care au adus toate jertfele supraomenești posibile pentru cauza dreptății, ca urmare a unui concurs de întîmplări neferice s-au supus unei păci forțate.

Noi românii din Transilvania exprimăm înalta noastră stimă față de curajul și vitejia poporului român din Regat, care a sacrificat totul, chiar existența sa ca națiune independentă, pentru eliberarea fraților săi și, în acord cu frații noștri care servesc ca sclavi în armata inamică, sînt prizonieri în Italia și Rrusia — ofițeri și soldați — nu putem considera această luptă ca încheiată.

Frații noștri emigrați în Statele Unite și în Canada n-au așteptat chemarea noastră, ei s-au înrolat în armata americană și cea britanică.

Ne-am hotărît să scuturăm jugul străin, luptînd în rîndul Aliaților. Declarăm fraților noștri subjugați care luptă încă în rîndurile inamicului că în cel mai scurt timp ei se vor afla în fața acelor care nu sînt numai prietenii lor, ci și frații lor de sînge. Frații noștri rămași sub oprîmare în țara lor nu pot să-și înalțe vocea, dar noi declarăm în numele lor că vrem să avem libere și independente provinciile noastre, Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureș și Bucovina și că ne alăturăm ca popor liber marilor noștri Aliați, acordînd ajutorul nostru cauzei comune, prin aceea că luptăm pînă la înfrîngerea inamicilor umanității.

Noi, românii din Transilvania și din alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, care ne aflăm în Franță și ne-am întrunit azi la Paris, ne obligăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de jugul străin, cu toate mijloacele care ne stau la dispoziție și cu ajutorul și participarea fraților noștri din România și înființăm Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina.

Paris, 30 aprilie 1918

T. Vuia, Dionisie Axente, Patruca, Jean Tisca, Moga, Iosif Mureșanu“.

Numitul Comitet se află sub patronajul unor personalități franceze și anume Jean Cruppi, fost ministru și deputat, Paul Deschanel, președinte al Camerei, Edouard Herriot, fost ministru, primar al orașului Lyon și deputat, De Kerguezec, deputat, G. Lacour-Gayet, membru al Academiei și președinte al Comitetului franco-român, Georges Lévy, membru al Academiei și profesor la Școala de științe politice, senatorul Henry Michel, Mario Roques de Martenne și Albert Thomas.

Comitetul scoate, începînd de la mijlocul acestui an, o foaie care apare bilunar, „La Transylvanie”.

Generalul român Iliescu, care se află la Paris, se ocupă, potrivit știrilor din presă, de înființarea unei Legiuni Române în Franța.

Cu același conținut, a fost înaintat un raport și către Ministerul de Interne cezaro-crăiesc.

371

1918 <septembrie 27>/octombrie 10, Paris. **Proiectul unei declarații comune a Comitetelor Naționale român, cehoslovac, iugoslav și polonez redactat de Consiliul Național al Unității Române în care se denunță ideea federalizării Austro-Ungariei ca o nouă metodă de asuprire a popoarelor din componența sa, trimis Comitetului Național Polonez pentru a afla punctul său de vedere.**

Comité National pour L'Unité des Roumains

Paris, le 10 Octobre 1918

LE Gouvernement Austro-Hongrois, pour sauver l'Empire des Habsbourg à la veille de sa déroute militaire et de sa décomposition politique, lance, en même temps que sa demande de paix au Président Wilson, l'idée d'une fédéralisation de la Monarchie Dualiste.

Cette fois-ci comme toujours, le Gouvernement Austro-Hongrois suit sa tradition bien connue de chercher, par des formules séduisantes, à éviter les grandes vérités de la pensée politique. Les représentants officiels de la Monarchie de Habsbourg, soutenus seulement par les Magyars et les Allemands d'Autriche, les deux peuples exploités des autres nations qui font la grande majorité dans l'Empire, pensent avoir trouvé, dans l'idée de la fédéralisation, un moyen nouveau pour continuer leur système immoral et anachronique de gouvernement, en écartant les conséquences logiques de la Liberté et de la Justice accentuées par le Président des Etats-Unis.

Les Comités réunis des Nationalités Opprimées de l'Autriche-Hongrie, puisqu'il s'agit de leur existence nationale, dénoncent à l'opinion publique mondial cet acte d'hypocrisie diplomatique.

S'appuyant sur le principe des nationalités et de l'organisation démocratique, les seules bases de la vie d'Etat admises par les Puissances Alliées, ces peuples ont affirmé, d'une façon catégorique, par la parole et par les armes, leur programme politique: la fondation d'Etats nationaux indépendents sur le territoire actuel de l'Autriche-Hongrie.

Ces nations, fermement convaincues que la Paix ne peut se faire et durer sur le continent que par l'apaisement de la conscience des peuples, contestent en conséquence aux Gouvernements de Vienne et de Buda-Pest la légitimité morale et politique de parler en leur nom, à une époque justement où elles ont leurs représentants légaux reconnus par les Alliés. En signalant l'équivoque de la formule de Vienne, les Comités réunis des Nationalités Opprimées d'Autriche-Hongrie expriment, cette fois encore, leur parfaite confiance dans les sentiments de justice des Peuples de l'Etente, persuadés

que la manifestation de la faiblesse intérieure des Puissances Centrales ne sera qu'un stimulant de plus pour hâter la victoire libératrice.

Comité Polonais
Conseil National pour l'Unité des Roumains
Conseil National Tchéco-Slovaque
Comité Yougo-slave

■ Microf. R. P. Polonă, r. 16, c. 19—20; Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Polski Komitet Narodowy w Paryżu, Dział II, Sekretariat Generalny, Kota 82.

Comitetul Național pentru Unitatea Românilor

Paris, 10 octombrie 1918.

GUVERNUL Austro-Ungar, pentru a salva Imperiul habsburgilor, aflat în pragul prăbușirii militare și al dezintegrării politice, lansează, concomitent cu cererea sa de pace adresată președintelui Wilson, ideea unei federalizări a Monarhiei dualiste.

Și acum, ca totdeauna, Guvernul Austro-Ungariei urmează tradiția sa binecunoscută de a căuta, prin formule seducătoare, să eludeze marile adevăruri ale gândirii politice. Reprezentanții oficiali ai Monarhiei de Habsburg, susținuți numai de maghiarii și germanii austrieci, cele două popoare exploatatoare ale celorlalte națiuni, care constituie marea majoritate a Imperiului, cred că au găsit în ideea federalizării un nou mijloc de a promova în continuare sistemul lor imoral și anacronic de guvernare, făcând abstracție de implicațiile logice ale ideilor de libertate și justiție, afirmate de președintele Statelor Unite.

Comitetele reunite ale naționalităților oprimate din Austro-Ungaria, având în vedere că este vorba de existența lor națională, denunță opiniei publice mondiale acest act de ipocrizie diplomatică.

Bazându-se pe principiul naționalităților și al organizării democratice, singurele temeuri ale vieții de stat admise de către Puterile Aliate, aceste popoare au proclamat în mod categoric, prin intermediul cuvântului și al armelor, programul lor politic: constituirea de state naționale independente pe teritoriul actual al Austro-Ungariei.

Aceste națiuni, ferm convinse că pacea nu se poate realiza și nu poate dura pe continent decât acordând satisfacții prin liniștirea conștiinței popoarelor, contestă, prin urmare, guvernelor de la Viena și Budapesta, legitimitatea morală și politică de a vorbi în numele lor, într-o perioadă cînd ele au reprezentanți legali, recunoscuți de către Aliați. Semnalînd echivocul formulei de la Viena, comitetele reunite ale naționalităților oprimate din Austro-Ungaria exprimă și de această dată deplina lor încredere în sentimentele de justiție ale popoarelor Antantei, convinse că dovezile de slăbiciune manifestate în interiorul Puterilor Centrale nu vor fi decât un stimulent în plus pentru a grăbi victoria eliberatoare.

Comitetul Polonez
Comitetul Național pentru Unitatea Românilor
Comitetul Național Cehoslovac
Comitetul Iugoslav

1918 <septembrie 29>/octombrie 12, Paris. **Fragmente dintr-un raport al lui I. Lambert, în legătură cu rezistența din România față de ocupația germană.**

Légation de Belgique en France
Attaché militaire

Paris, le 12 Octobre 1918

Confidentiel

ROUMANIE

L'AGITATION grandit partout spécialement en Moldavie. Des manifestations se sont produites dans les grandes villes. Des officiers allemands ont été malmenés. Mackenzen aurait demandé l'envoi immédiat de renforts.

Il existerait un traité entre l'Allemagne et l'Ukraine d'après lequel celle-ci traverserait immédiatement la Bessarabie et occuperait la Moldavie dans le cas où la Roumanie tenterait de reprendre les armes.

I. Lambert,

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 461; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur Bruxelles. Correspondance Générale, doss. 10 943.

Legăția Belgiei în Franța
Atașatul militar

Paris, 12 octombrie 1918

Confidențial

ROMÂNIA

AGITAȚIA crește pretutindeni, îndeosebi în Moldova. În marile orașe au avut loc manifestații. Ofițeri germani au fost brutalizați. Mackenzen ar fi cerut trimiterea imediată de întăriri.

Între Germania și Ucraina ar exista un tratat potrivit căruia aceasta din urmă, ar traversa imediat Basarabia și ar ocupa Moldova în cazul în care România ar încerca să reia armele.

I. Lambert

1918 <septembrie 29>/octombrie 12, Paris. **Scrisoarea ministrului de externe al Republicii Franceze, Stephen Pichon, prin care își exprimă dorința de a stabili relații cu Consiliul Național al Unității Române și de a-l sprijini în activitatea pe care acesta își propune să o desfășoare.**

République Française
Ministère des Affaires Etrangères
Direction des Affaires Politiques et Commerciales. Europe

Paris, le 12 octobre 1918

A Messieurs les Vice-Présidents du Conseil National de l'Unité Roumaine
Messieurs,

IL me serait agréable d'entrer en relations avec le Conseil National de l'Unité Roumaine dont l'Assemblée générale des Roumains a décidé la Con-

stitution, dont elle a offert la présidence à Monsieur Take Ionescu, et dont vous avez été élus vice-présidents. La réunion dans ce Conseil de personnalités éminentes de Roumanie et de représentants les plus qualifiés des populations Roumaines, encore séparées de la mère-patrie en fait l'image fidèle des assemblées roumaines de l'avenir. Issu des aspirations séculaires de vos compatriotes vers la liberté et l'union de tous les pays Roumains, il en sera l'interprète le plus autorisé.

Au moment où les victoires des armées alliées annoncent le triomphe prochain des principes de Justice qui assureront la libération et la reconnaissance de la Roumanie, ceux qui comme vous n'ont jamais désespéré et ceux qui viennent toujours en nombre croissant s'enrôler pour combattre à nos côtés et faire flotter de nouveau sur les champs de bataille les couleurs des pays Roumains, prépareront avec nous, dans une collaboration confiante un avenir où nos deux pays sortiront plus étroitement unis des épreuves communes qui auront cimenté leurs traditionnelles sympathies et réalisé leurs anciennes affinités. Pour cette tâche, qui répond parfaitement aux sentiments du Gouvernement de la République, le Conseil National de l'Unité Roumaine peut compter sur son entier concours.

Agréez, Messieurs, les assurances de ma considération la plus distinguée.

Stephen Pichon

■ Microf. Italia, r. 13/2, c. 153; Archivio Centrale dello Stato Roma, Fond Presidenza del Consiglio dei Ministri, fasc. 19.29.7.

Republica Franceză
Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Afacerilor Politice și Comerciale. Europa

Paris, 12 octombrie 1918

Domnilor vicepreședinți ai Consiliului Național
pentru Unitatea Română
Domnilor,

MI-AR face o deosebită plăcere să intru în relații cu Consiliul Național al Unității Române, a cărui constituire a fost hotărâtă de Adunarea generală a românilor și care a oferit președinția domnului Take Ionescu, dumneavoastră fiind aleși vicepreședinți. Reunirea în acest Consiliu a unor personalități eminente din România și a reprezentanților celor mai autorizați ai populației române, separate încă de patria mamă, ne oferă imaginea fidelă a adunărilor române din viitor. Rezultat al aspirațiilor seculare ale compatrioților dumneavoastră spre libertate și unitatea tuturor țărilor române, Consiliul va fi interpretul lor cel mai autorizat.

În momentul în care victoriile armatelor Aliate anunță triumful apropiat al principiilor de dreptate ce vor asigura eliberarea și recunoașterea României, cei care ca și dumneavoastră nu au disperat niciodată și cei ce vin să se înroleze mereu, într-un număr tot mai mare, ca să lupte alături de noi și fac să fluture din nou pe cîmpurile de luptă culorile țărilor române, vor pregăti împreună cu noi, într-o colaborare plină de încredere, un viitor în care cele două țări ale noastre vor ieși mai strîns unite din încercările comune, care vor cimenta simpatiile lor tradiționale și vor întări vechile lor afinități.

Pentru realizarea acestui obiectiv care răspunde pe deplin sentimentelor Guvernului Republicii, Comitetul Național al Unității Române poate conta pe deplinul ei concurs.

Primiți, vă rog domnilor, asigurarea distinsei mele considerații.

Stephen Pichon

374

1918 octombrie <2>/15, Roma. **Ordinul ministrului de război al Italiei, B. Zupelli, privind luarea unor măsuri militare și administrative referitoare la organizarea Legiunii Române în această țară.**

Ministero della Guerra,
Segretariato Generale,
Divisione Stato Maggiore, Roma
Sezione 3
Circolare

Urgente, No. 22 630 G-6
Roma, ad 15 Ottobre 1918

Oggetto: *Costituzione della legione romana*

IN conseguenza delle determinazioni adottate dal Reale Governo, per appagare i voti espressi dal Comitato d'Azione Romana in Italia e che riasumono le aspirazioni dei romeni qui residenti e dei prigionieri di guerra Austro-Ungarici, di nazionalità romana, verrà costituita una „Legione Romana“ destinata ad operare a fianco delle truppe italiane sul nostro teatro di guerra.

Quale Comandante della Legione è stato destinato il Brigadiere Generale Ferigo cav. Luciano.

Per le operazioni relative alla costituzione, viene stabilito, a decorrere dal 15 corrente un deposito romeno con sede in Albano Laziale (Roma) quale Comandante il deposito è stato designato il colonnello Ferrajoli cav. Camillo (Fan. Ris.)

Costituzione organica della legione e del deposito:

La Legione sarà costituita in Battaglioni di fanteria di linea che verranno successivamente raggruppati in unità maggiori secondo le formazioni organiche del Reale Esercito Italiano.

Il deposito romeno avrà la costituzione e le attribuzioni di un normale deposito di fanteria di linea del Reale Esercito Italiano.

Dipendenze:

Fino a quando le unità della Legione romana non verranno trasferite a disposizione del Comando Supremo, la Legione rimarrà alla diretta dipendenza di questo Ministero; il deposito romeno, pure essendo alla dipendenza del Comandante, la Legione potrà direttamente corrispondere con questo Ministero per tutte le varie incombenze di servizio.

Operazioni di arruolamento e formazione delle varie unità:

L'arruolamento dei volontari romeni verrà effettuato da una o più commissioni caricate dal Comandante della Legione di concerto con il Comi-

tato d'Azione che agirono presso i campi di concentramento di prigionieri di guerra a seconda delle disposizioni che volta a volta impartirà il Comandante della Legione.

Effettuato l'arruolamento, verrà disposto per l'affluenza progressiva degl'arruolati al deposito; la costituzione delle singole unità verrà regolata dal Comandante della Legione.

Gradazione gerarchica:

Sarà quella del Reale Esercito Italiano.

Uniformi:

Sarà quella dell'arma di fanteria di linea del Reale Esercito Italiano con mostrine dei colori nazionali romeni.

Sul bavero della giubba, al posto delle stellette verrà messo il numero del reggimento. Sul berretto, in luogo del trofeo, verrà posta la coccarda dai colori nazionali romeni, nell'interno della quale verrà posto ancora il numero del reggimento. I distintivi di grado per i graduati di truppa saranno eguali a quelli del Reale Esercito Italiano e per gl'ufficiali saranno costituiti da spranghette di tessuto metallico ai contospallini in numero corrispondente al grado; per gl'ufficiali superiori le spranghette saranno accompagnate da una bordatura in trecciola d'argento. Gl'ufficiali e militari di truppa del Reale Esercito Italiano mandati a prestare servizio nella legione e nel deposito romeno conserveranno le rispettive uniformi, sostituendo quelli dell'arma di fanteria, alle proprie mostrine, quelle della Legione Romana.

Disciplina e giustizia militare:

Finchè non siano impartite disposizioni speciali, saranno in vigore per la Legione Romana il regolamento di disciplina ed il codice penale militare italiano.

Disposizioni di carattere amministrative:

Ai militari arruolati nella Legione Romana spetteranno le competenze stabilite per i corrispondenti del Reale Esercito Italiano.

Tutti gl'ufficiali romeni che sono già stati accettati dal Comitato d'Azione Romana in Italia, indipendentemente dal giorno in cui firmeranno l'atto di arruolamento avranno assegni corrispondenti al loro grado con decorrenza dal 16 corrente. Gl'altri ufficiali che si arruoleranno in seguito, e gli uomini di truppa saranno considerati per gl'atti amministrativi, alla stessa stregua dei militari italiani dal giorno in cui firmeranno l'atto di arruolamento.

Gl'ufficiali ed i militari di truppa italiani che entreranno a fare parte della Legione Romana, saranno amministrati dal deposito romeno.

Gl'uffici di questo Ministero e del Commissariato generale per le armi e munizioni impartiranno senz'altro di propria iniziativa o su richiesta del Comandante della Legione, le conseguenti disposizioni esecutive di rispettiva competenza.

Il Ministro
B. Zuppelli

Urgent, Nr. 22630 G-6
Roma, 15 octombrie 1918

Subiectul: *Constituirea Legiunii Române*

URMARE a hotărîrilor adoptate de Guvernul regal cu privire la satisfacerea cererilor insistente ale Comitetului Român de Acțiune din Italia, care reprezintă aspirațiile românilor aflați aici și ale prizonierilor de război austro-ungari de naționalitate română, se va organiza o Legiune Română destinată să lupte alături de trupele italiene pe teatrul nostru de război.

În funcția de comandant al Legiunii a fost numit generalul de brigadă cavalier Luciano Ferigo.

În vederea realizării lucrărilor privitoare la organizarea acestei unități s-a creat, începînd cu data de 15 ale lunii curente, un serviciu de aprovizionare român cu sediul la Albano Laziale (Roma), al cărui comandant este colonelul cavalier Camillo Ferrajoli (infanterist în rezervă).

Organizarea efectivă a Legiunii și a serviciului de aprovizionare:

Legiunea va fi constituită din batalioane de infanterie de linie, care vor fi grupate în mod succesiv în unități mai mari, așa cum sînt și unitățile armatei regale italiene.

Serviciul român de aprovizionare va avea aceeași organizare și atribuții ca oricare serviciu de infanterie de linie al armatei regale italiene.

Subordonarea :

Pînă în momentul în care unitățile Legiunii Române vor fi puse la dispoziția Comandamentului Suprem, Legiunea va rămîne direct subordonată acestui Minister; serviciul român de aprovizionare, deși subordonat direct comandantului Legiunii, va putea purta corespondență direct cu Ministerul în vederea rezolvării tuturor sarcinilor de serviciu.

Operațiunile de înrolare și formare a diferitelor unități :

Înrolarea voluntarilor români se va efectua de către una sau mai multe comisii însărcinate în acest scop de Comandantul Legiunii, de comun acord cu Comitetul de acțiune, care vor activa pe lîngă taberele de concentrare a prizonierilor de război, în conformitate cu dispozițiile care vor fi date periodic de Comandantul Legiunii.

După efectuarea înrolării se va dispune trimiterea progresivă a celor înrolați, la serviciul de aprovizionare; constituirea fiecărei unități va fi reglementată de Comandantul Legiunii.

Ierarhia gradelor :

Va fi aceea a armatei regale italiene.

Uniforma :

Va fi aceea a armeei infanteriei de linie a armatei regale italiene cu petlițele în culorile naționale românești.

Pe gulerul vestonului, în locul unde se pun steluțele, va fi aplicat numărul regimentului. Pe beretă, în locul arcului, va fi așezată cocarda cu culorile naționale românești, în interiorul căreia va fi pus din nou numărul regimentului. Semnele distinctive ale gradului, pentru gradații trupei, vor

fi la fel cu cele ale armatei regale italiene, iar pentru ofițeri vor fi formate din trese din țesătură, metalică, puse pe contraepoleți într-un număr corespunzător gradului; pentru ofițerii superiori tresele vor fi însoțite de bordură din împletitură de argint. Ofițerii și militarii din trupă, din armata regală italiană, trimiși să lucreze în Legiune și în serviciul român de aprovizionare își vor păstra uniformele lor înlocuind semnele armeei infanteriei cu cele stabilite pentru Legiunea Română.

Disciplina și justiția militară:

Pînă în momentul în care se vor lua dispoziții speciale, va fi în vigoare și pentru Legiunea Română regulamentul de disciplină și codul penal militar italian.

Dispoziții cu caracter administrativ:

Militarilor înrolați în Legiunea Română li se va acorda autoritatea stabilită pentru gradul corespunzător în armata regală italiană.

Toți ofițerii români care au fost deja acceptați de către Comitetul de Acțiune Român din Italia, indiferent de ziua în care semnează actul de înrolare, vor beneficia de alocația corespunzătoare gradului, cu începere de la 16 ale lunii curente. Ceilalți ofițeri care se vor înrola în continuare, ca și oamenii de trupă, vor fi încadrați în actele administrative pe baza aceluiași criteriu ca și militarii italieni, de la data în care au semnat actul de înrolare.

Ofițerii și oamenii de trupă italieni, care vor face parte din Legiunea Română, își vor primi efectele de la serviciul administrativ român.

Serviciile acestui minister, cele ale Comisariatului general al armelor și munițiilor, vor putea da, fără altă precizare, din proprie inițiativă sau la cererea comandantului Legiunii, dispozițiile de rigoare care sînt de competența lor.

Ministru
B. Zuppelli

375

1918 octombrie <4>/17, Paris. **Scrisoarea ambasadorului Marii Britanii la Paris, Edward G. V. Stanley lord Derby, către A. J. Balfour, prin care îi trimite un document referitor la consfătuirea de la Paris a Consiliului Național al Unității Române.**

No. 781
Sir,

Paris, October 17, 1918

I HAVE the honour to transmit to you herewith, in original, a document which I have received from the President of the National Council for the Union of Roumanians relative to the constitution of that body, which was elected at the general Assembly of Roumanians held on the 3rd instant in. Paris.

A copy of a communication from Monsieur Pichon to the Vice-Presidents of the National Council for the Union of Roumanians welcoming the forma-

tion of the Council and assuring them of the support of the French Government is also enclosed herein.

I have the honour to be, with great truth and respect, your most obedient

Derby

CONSEIL NATIONAL POUR L'UNITÉ DES ROUMAINS

114 av. des Champs-Élysées

Paris, le 11 Octobre 1918

Monsieur le Ministre,

Dans la tragique situation où se trouve aujourd'hui la nation roumaine à la suite de très lourds sacrifices faits pour sa grande cause, qui se confond avec l'idéal de justice et de liberté de l'humanité entière, l'Assemblée générale des Roumains, qui a eu lieu le 3 Octobre à Paris, représentant le sentiment réel politique de l'intégrité de notre peuple, a élu son Conseil appelé à créer les rapports nécessaires à la collaboration avec les Puissances Alliées.

Cet organe, constitué sous le nom de „CONSEIL NATIONAL POUR L'UNITÉ DES ROUMAINS“ et qui exprime la conscience unanime des Roumains qui se trouvent sous le joug de la monarchie Austro-Hongroise, indissolublement liés au sort des Roumains du Royaume, est composé comme il suit:

PRÉSIDENT:

Take IONESCU, ancien vice-président du Conseil des Ministres de Roumanie

VICE-PRÉSIDENTS:

Basile LUCACIU, ancien député au Parlement de Buda-Pest, président de la Ligue pour l'Unité de tous les Roumains, membre du Conseil National Roumain de Transylvanie

O. GOGA, membre du Conseil National Roumain de Transylvanie

C. ANGELESCO, ancien ministre

Jean Th. FLORESCO, ancien-président de la Chambre

MEMBRES:

VI. ATHANASOVICI, ancien sénateur

Sevère BOCU, directeur du journal „Tribuna“ de Transylvanie

Paul BRATASHANO, ancien vice-président de la Chambre et du Sénat

C. BASARAB-BRANCOVAN, ancien député

Dr. J. CANTACUZÈNE, président de la Fédération Unioniste Roumaine, professeur à l'Université de Bucarest

L. L. CATARGI, ancien sénateur

Parthenié COSMA, ancien président du Comité National Roumain de Transylvanie

C. COSTESCO-COMANEANO, ancien vice-président du Sénat

C. DIAMANDY, ancien ministre plénipotentiaire

V. DIMITRIU, professeur à l'Université de Jassy

D. DRAGHICESCO, ancien sénateur

J. GAVANESCO, ancien sénateur, doyen de la Faculté des Lettres de Jassy

Dr. Thomas IONESCO, ancien recteur de l'Université de Bucarest, ancien sénateur

D. G. MANY, ancien député, ancien secrétaire général du Ministère des Finances

S. MANDRESCO, profesor la l'Université de Bucarest
C. MILLE, ancien député, directeur des Journaux „Adevărul” et „Dimi-
neatza” de Bucarest et du journal „La Roumanie” de Paris
G. G. MIRONESCO, professeur à l'Université de Bucarest, ancien sénateur
G. MOROIANU, publiciste de Transylvanie
C. SIPSOM, professeur à l'Université de Bucarest
V. STROESCO, président du Comité National Roumain de Bessarabie
N. TITULESCO, ancien ministre
I. URSU, professeur à l'Université de Jassy, publiciste de Transylvanie
Colonel G. VASSESCO, ancien député
Tr. VUIA, docteur en droit de l'Université de Budapest

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 703—705; Public Record Office Londra, Foreign Office, Political
(F.O. 371), vol. 3141, p. 394—395.

Nr. 781

Paris, 17 octombrie 1918

Excelență,

AM onoarea să vă transmit alăturat, în original, un document pe care
l-am primit de la președintele Consiliului Național al Unității Române, rela-
tiv la constituirea acestui organism care a fost ales de Adunarea generală
a românilor, ținută la 3 octombrie crt. la Paris.

Se anexează, de asemenea, o copie a unei comunicări din partea domnu-
lui PICHON către vicepreședinții Consiliului Național al Unității Române,
salutind crearea Consiliului și asigurându-l de sprijinul guvernului francez.

Am onoarea de a fi, cu înaltă sinceritate și respect, al dv. supus

Derby

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU UNITATEA ROMÂNILOR

Champs-Elysées nr. 114

Paris, 11 octombrie 1918

Domnule ministru,

În tragica situație în care se găsește în prezent națiunea română ca
urmare a grelelor sacrificii făcute pentru marea sa cauză, care se confundă
cu idealul de dreptate și de libertate al întregii umanități, Adunarea generală
a Românilor, ce a avut loc la 3 octombrie la Paris, exprimind adevăratele
sentimente politice de integritate ale poporului nostru, și-a ales Consiliul
care este chemat să stabilească raporturile necesare colaborării cu Puterile
Aliate.

Acest organism, constituit sub numele de „CONSILIUL NAȚIONAL
PENTRU UNITATEA ROMÂNILOR” și care exprimă conștiința unanimă a
Românilor ce se află sub jugul monarhiei austro-ungare, indisolubil legați
de soarta românilor din Regat, este format după cum urmează:

PREȘEDINTE:

Take IONESCU, fost vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al României
VICEPREȘEDINȚI:

Vasile LUCACIU, fost deputat în Parlamentul de la Budapesta, președinte al Ligii pentru Unitatea tuturor românilor, membru al Consiliului Național Român din Transilvania

O. GOGA, membru al Consiliului Național Român din Transilvania

C. ANGELESCU, fost ministru

Ion Th. FLORESCU, fost vicepreședinte al Camerei

MEMBRI:

VI. ATHANASOVICI, fost senator

Sever BOCU, director al ziarului „Tribuna” din Transilvania

Paul BRĂȚĂȘANU, fost vicepreședinte al Camerei și al Senatului

C. BASARAB-BRÂNCOVEANU, fost deputat

Dr. Ion CANTACUZINO, președinte al Federației Unioniste Române, profesor la Universitatea din București

L. L. CATARGIU, fost senator

Parthenie COSMA, fost președinte al Comitetului Național Român din Transilvania

C. COSTESCU-COMĂNEANU, fost vicepreședinte al Senatului

C. DIAMANDI, fost ministru plenipotențiar

V. DIMITRIU, profesor la Universitatea din Iași

D. DRĂGHICESCU, fost senator

I. GĂVĂNESCU, fost senator, decan al Facultății de Litere din Iași

Dr. Toma IONESCU, fost rector al Universității din București, fost senator

D. G. MANY, fost deputat, fost secretar general la Ministerul de Finanțe

S. MÂNDRESCU, profesor la Universitatea din București

C. MILLE, fost deputat, director al ziarelor „Adevărul” și „Dimineața” din București și al ziarului „La Roumanie” din Paris

G. G. MIRONESCU, profesor la Universitatea din București, fost senator

G. MOROIANU, publicist din Transilvania

C. SIPSOM, profesor la Universitatea din București

V. STROESCU, președinte al Comitetului Național Român din Basarabia

N. TITULESCU, fost ministru

I. URSU, profesor la Universitatea din Iași, publicist din Transilvania

Colonel G. VASSESCU, fost deputat

Tr. VUIA, doctor în drept al Universității din Budapesta

376

1918 octombrie (5)/18, Budapesta. **Declarația Comitetului Executiv al Partidului Național Român, citită în parlamentul ungar de dr. Al. Vaida-Voievod, în care se subliniază dreptul națiunii române din Imperiul austro-ungar de a-și afirma și valorifica drepturile la o viață națională proprie.**

COMITETUL executiv al Partidului Național Român din Ardeal și Ungaria, ca organ politic al națiunii române din Ardeal și Ungaria, constată că urmările războiului îndreptățesc pretențiunile de veacuri ale națiunii române la deplina libertate națională. Pe temeiul dreptului firesc, că fiecare națiune poate dispune, hotărâ singură și liber de soarta sa — un drept care este acum recunoscut și de către guvernul maghiar prin propunerea de armistițiu a Monarhiei — națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește să

facă acum uz de acest drept și reclame în consecință și pentru ca dreptul ca, liberă de orice înrîurire străină să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere. Organul național al națiunii române din Ungaria și Ardeal nu recunoaște îndreptățirea acestui parlament și acestui guvern să se considere ca reprezentante ale națiunii române, ca să poată reprezenta la congresul general de pace interesele națiunii române din Ungaria și Ardeal — căci apărarea intereselor ei, națiunea română o poate încredința numai unor factori designați de propria ei Adunare Națională.

Afară de organele delegate de Adunarea Națională, sau alese din mijlocul său, așadar de Comitetul Executiv al Partidului Național Român, nimenia nu poate fi îndreptățit să trateze și să hotărască în treburile care se referă la situația politică a națiunii române. Toate deciziile și acordurile care s-ar lua și s-ar face fără aprobarea acestor organe, le declarăm ca nule și fără valoare, care nu leagă întru nimic națiunea română.

Națiunea română care trăiește în Monarhia austro-ungară așteaptă și cere — după multe suferințe de veacuri — afirmarea și valorificarea drepturilor ei, nestrămutate și inalienabile, la deplina viață națională.

■ „Marea Unire de la 1 Decembrie 1918”, Biblioteca Despărțământului București a Asociațiunii „Astra”, București, 1 Decembrie 1943, p. 24—25.

377

1918 octombrie <7>/20. Telegrama lui Hintze, reprezentant al Ministerului de Externe german pe lângă Marele Cartier General german, către Ministerul de Externe, despre declarația lui C. C. Arion, ministrul de externe al României, cu privire la ratificarea păcii de la București.

Telegramm

Abschrift

Grosses Hauptquartier, den 20. Oktober 1918

No. 2519

O.K. Mackensen drahtete der O.H.L. am 18. d.M.

Aussenminister erklärte mir heute nochmals folgendes:

„STELLUNG Ministeriums werde mit Rücksicht auf allgemeine Kriegslage und Entwicklung des deutschen Friedensangebots von Tag zu Tag schwächer. Deutschfreundliche Politik Rumäniens für Zukunft hänge unbedingt davon ab, dass Ministerium gestützt würde. Es sei bereit, Frieden zu ratifizieren. König einverstanden.

Ratifikation bei augenblicklicher Lage aber unmöglich, wenn Ministerium nicht Kammer gleichzeitig mit Ratifikation bestimmte Zusicherungen geben könne. Diese müssten sein:

a) Mittelmächte erkennen Recht Rumäniens auf die gesamte Dobrudscha (einschliesslich des 1913 erworbenen Teiles) an.

b) Mittelmächte sind gemäss der vom Kanzler abgegebenen Erklärung einverstanden, dass Ratifikation kein Hinderniss für evtl. Revision bei allgemeinem Frieden bildet.

c) Österreich-Ungarn ist bereit, Artikel röm. 10—12 des Friedensvertrages im Sinne einer rein militärischen Grenzberechtigung zu revidieren.

zu a) wies ich darauf hin, dass derart formulierte Fassung unmittelbare Spitze gegen Bulgarien habe und meines Erachtens nicht annehmbar sei. Vorschläge nur zu sagen: „Recht auf die gesamte Dobrudscha ohne Grenzbestimmung“ womit Minister schliesslich einverstanden. Es ist bezeichnend, dass heute schon bisher noch nie erwähnter Quadrilater (?) gefordert würde, beweist, dass rumänische Ansprüche täglich wachsen und Eile für uns dringend geboten ist.

zu c) erklärte Minister, dass hiesiger österr.-ungar. Vertreter sich durchaus ablehnend verhalte und erbat deutsche Intervention. Er betonte welchen Eindruck es auf rumänische Volk machen würde, wenn Rumänien Deutschlands Vermittelung territoriale Integrität verdanke, dass evtl. Nachgeben Österreich-Ungarns nur Deutschland zu danken sei, würde allgemein bekannt werden.

Es ist zweifellos dass Ratifikation von Nachgeben Österreich-Ungarns abhängt. Sie zu erreichen wäre auch im unmittelbaren Interesse von grossem Vorteil. Minister Arion erklärte, dass mit Ratifikation eine rumänische Neutralitätserklärung für gesamtes Gebiet erfolgen würde.

O.K.M. befürwortete in Anbetracht allgemeiner Lage schnellste Ratifikation und deshalb ernsteste Vorstellung bei Österreich-Ungarn hinsichtlich Karpathengrenze. Vielleicht könnte dies auch durch Hinweis bei A.O.K. Baden dadurch unterstützt werden, dass bei Wiedereintritt Rumäniens in den Krieg, der bei Sturz Marghilomans und bei ungünstiger Entwicklung der Lage in Türkei mit Sicherheit zu erwarten stehe, deutscherseits nichts für Schutz ungarischer Ostgrenze erfolgen könne, sodass vom König abzugebenden Neutralitätserklärung, die nur durch Ratifikation zu erreichen sei (wenigstens zunächst) dortige Gefahr abwende. Österreich-ungarischerseits steht anscheinend auf kurzfristigem Standpunkt, dass bei allgemeinem Frieden Rumänien Siebenbürgen fordern und man dann durch Gewährung der Karpathengrenze sich mit einer Abzahlung herausziehen könne, sie daher nicht vorzeitig aus der Hand geben will. Dass sie an sich für Österreich-Ungarn nicht mehr zu retten ist, glaubt man wohl auch dort.“ Hinweis an A.O.K. Baden¹ ist seitens O.H.L. erfolgt.

Hintze

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/7, p. 51—53; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Beziehungen Rumäniens zu Oesterreich, Bd. 4.

Telegramă

Copie

Marele Cartier General, 20 octombrie 1918

Nr. 2519

Comandantul superior Mackenzen a telegrafiat Conducerii Superioare a Armatei la 18 octombrie.

Ministrul de externe mi-a declarat azi încă o dată următoarele:

„ȚINÎND seama de situația generală de război și de evoluția propunerii germane de pace, poziția guvernului devine din ce în ce mai slabă. O viitoare politică a României, de prietenie față de Germania, depinde neapărat de sprijinul care i se acordă guvernului. Acesta este dispus să ratifice pacea. Regele e de acord.

Ratificarea este însă imposibilă în situația de față, dacă guvernul nu poate da Camerei, concomitent cu ratificarea, anumite asigurări. Acestea ar trebui să fie:

a) Puterile Centrale recunosc dreptul României asupra Dobrogei întregi (inclusiv teritoriul dobândit în 1913).

b) Puterile Centrale, potrivit declarației făcute de cancelar, sînt de acord că ratificarea nu constituie o piedică pentru o eventuală revizuire la pacea generală.

c) Austro-Ungaria este dispusă să revizuiască, în sensul unei ratificări de graniță pur militare, articolele X—XII din Tratatul de pace.

La a) am arătat că o redactare formulată astfel este o provocare directă la adresa Bulgariei și că, după părerea mea, nu este acceptabilă. Propun să se spună numai: „Dreptul asupra Dobrogei întregi, fără determinarea graniței“, cu care ministrul este de acord în cele din urmă. Este semnificativ că azi a fost cerut Cadrilaterul, care pînă acum n-a fost niciodată amintit, dovadă că revendicările române cresc zilnic și că graba se impune pentru noi în mod urgent.

La c) ministrul a declarat că reprezentantul austro-ungar de aici are o atitudine absolut negativă și a cerut intervenția germană. El a accentuat cît de impresionat ar fi poporul român, dacă România ar datora Germaniei integritatea teritorială, faptul că o eventuală cedare din partea Austro-Ungariei se datorează numai Germaniei ar ajunge la cunoștința tuturor.

Este neîndoielnic că ratificarea depinde de concesiile din partea Austro-Ungariei. Obținerea ei ar fi foarte avantajoasă și în interesul imediat. Ministrul Arion a declarat că o dată cu ratificarea ar avea loc o declarație română de neutralitate pentru tot teritoriul.

Comandantul superior Mackenzen, avînd în vedere situația generală, a susținut cea mai rapidă ratificare și de aceea cea mai serioasă intervenție pe lângă Austro-Ungaria în privința graniței carpatice. Poate că acest lucru ar putea fi sprijinit și la Comandamentul Suprem al armatei Baden, arătîndu-se că, în caz că România intră din nou în război, care este de așteptat în mod sigur o dată cu căderea lui Marghiloman și cu o evoluție nefavorabilă a situației în Turcia, din partea germană nu se va putea face nimic pentru apărarea graniței de răsărit a Ungariei, astfel încît declarația de neutralitate, pe care ar urma să o dea regele și care nu poate fi obținută decît printr-o ratificare, ar abate (cel puțin imediat) un asemenea pericol. Se pare că partea austro-ungară se situează pe poziția fără orizont că la pacea generală România ar putea cere Transilvania și că Austro-Ungaria s-ar putea achita prin acordarea graniței carpatice, de aceea nu vrea să o dea din mîna de pe acum. Că această graniță nu mai poate fi salvată pentru Austro-Ungaria se știe, desigur, și acolo.“ Conducerea superioară a armatei a făcut semnalare la Comandamentul Suprem al armatelor Baden.¹

Hintze

¹ În aceeași problemă vezi și telegrama din 24 octombrie a lui Wilhelm Solf, ministrul de externe al Germaniei (octombrie-decembrie 1918) către ambasadorul Germaniei la Viena, cuprinzînd răspunsul dat Guvernului român în scris la nota acestuia din 17 octombrie. Guvernul german se declară de acord să revizuiască Tratatul de la București, caută să urgenzeze ratificarea tratatului, căci se vede în perspectiva apropiată a prăbușirii guvernului Marghiloman și a reapariției lui Brătianu „ceea ce ar însemna un mare pericol politic și militar care trebuie împiedicat cu toate mijloacele“. (Colecția xerografii, R.F.G., pach. XVII/7, p. 54—56.)

1918 octombrie <10>/23, Paris. Informarea adresată de St. Pichon lui G. Clemenceau, cu privire la situația din Transilvania și proiectele Consiliului Național Român de a intra în legătură cu grupările politice transilvănene pentru a le da o orientare și a asigura unitatea politicii române.

République Française
Ministère des Affaires Étrangères
Direction des Affaires politiques
et commerciales. Europe
Secret

Minute

Communication avec la Transylvanie

LES nouvelles qui nous parviennent par la presse hongroise, autrichienne et allemande, signalent une recrudescence de l'agitation nationaliste roumaine en Transylvanie, où, depuis le début de la guerre, les actes de protestation contre la domination hongroise, si fréquentes qu'ils aient été, n'avaient jamais été le fait que les individualités isolés, la sévérité du régime militaire hongrois ayant enlevé à la population, dont les tendances ne sont cependant pas douteuses, toute possibilité de manifester ses sentiments sous une forme collective et avec quelque ampleur.

Le comité national de l'Union roumaine qui compte parmi ses vice-présidents les deux personnalités transylvaines, les plus notoires et les plus influentes, estime avec raison que les circonstances actuelles lui offrent de nouvelles possibilités d'actions, et qu'il y aurait intérêt à ce qu'il entrât en communication avec les groupes politiques en Transylvanie pour leur donner des directions et assurer l'unité de la politique roumaine. Ces communications seraient faciles à établir par la voie de Salonique où le Conseil national roumain souhaiterait de pouvoir envoyer un émissaire: un officier de marine roumain, récemment engagé dans la marine française, se chargerait volontiers de cette mission.

Je vous serais obligé, de vouloir bien me faire savoir si vous ne voyez pas d'inconvénients à autoriser cet officier à se rendre à Salonique, d'où après s'être présenté au général Berthelot, il passerait clandestinement en Roumanie et en Transylvanie. Je prierai aussitôt, dans ce cas, Monsieur le Ministre de la Marine de le placer dans une situation qui lui permette d'accepter la tâche que ses compatriotes désirent lui confier.

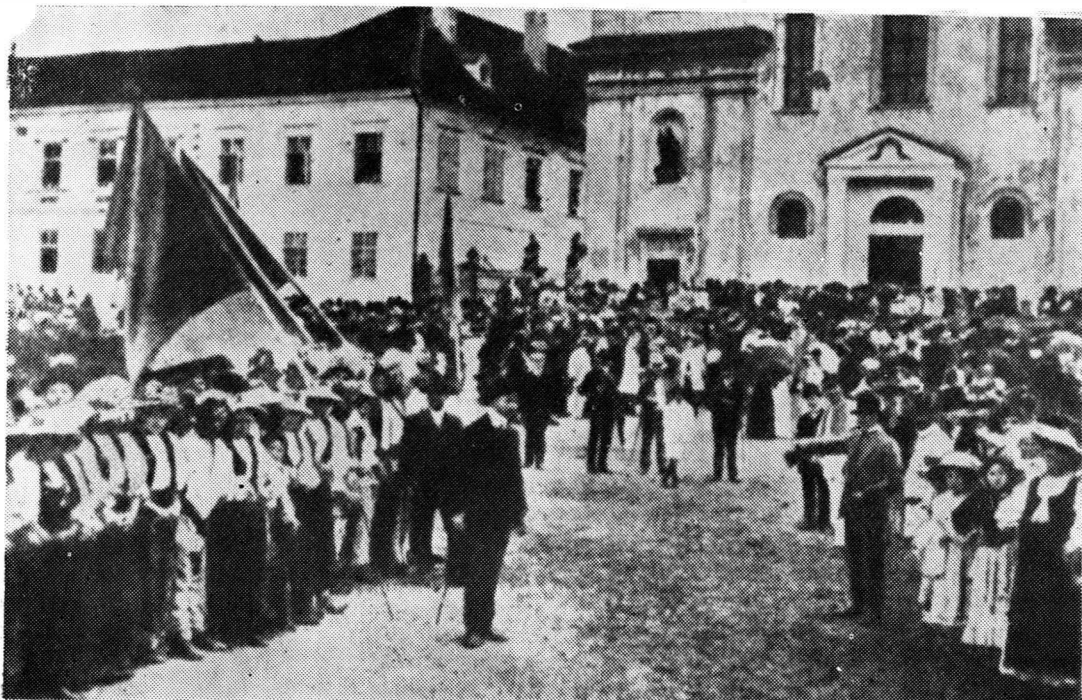
■ Microf. Franța, r. 184, c. 612, 613; 606, 607; Ministères de Affaires Étrangères. Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 41, série Z, carton 577, doss. 5, f. 20, 20^v.; 15. 15^v.

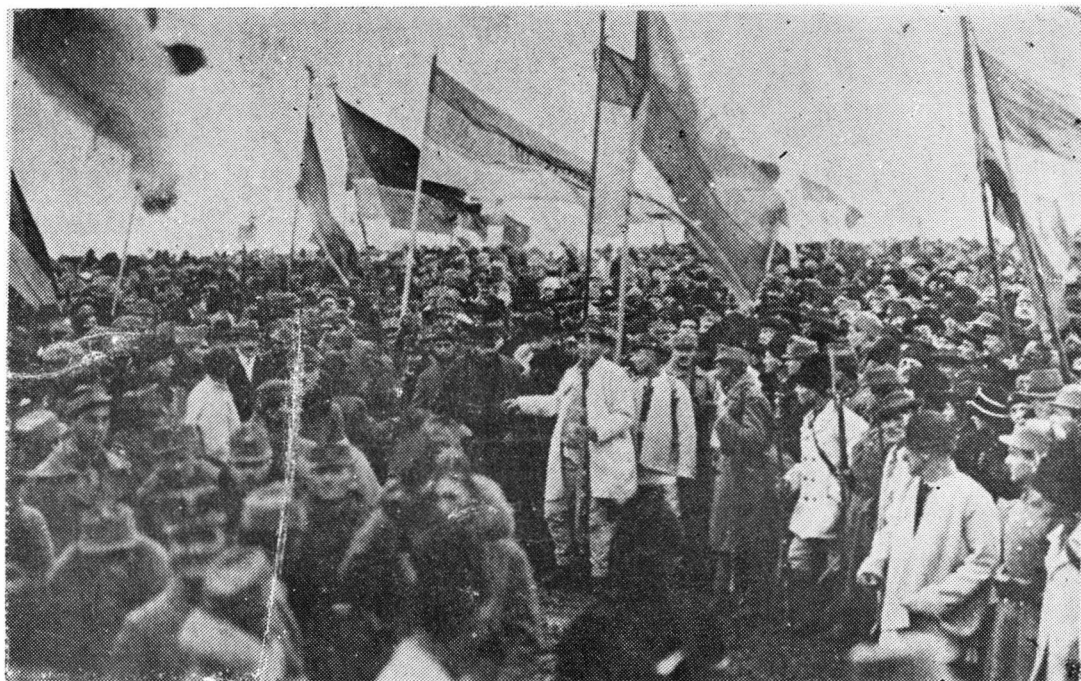
55. 1918. Iuliu Hossu citind în fața poporului hotărârile luate de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

56. 1918. Delegația comunei Lupșa la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

57. 1918 dec.: biric 1. Membrii Consiliului Dirigent și alți fruntași ardeleni; (de la stînga la dreapta) rîndul jos: Alexandru Vaida Voievod, Ștefan Cicio Pop, Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Aurel Vlad; rîndul de sus: Augustin Pordea, Iosif Jumanca, Romul Boilă, Ioan Suciu, Victor Bontescu, Laurențiu Cîrnea, Ștefan Halită, Aurel Lazăr, Emil Hateganu, Ioan Fluraș

53. 1918 decembrie 1. Marca Adunare Națională de la Alba Iulia

59. 1918 decembrie 14. Membri ai delegației care a adus la București Actul de Unire a Transilvaniei cu România. În prim plan: episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu; în rîndul al doilea (de la stînga la dreapta): Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voievod, Caius Brediceanu

60. 1918 decembrie 1. Hipodromul Băneasa. Paradă militară cu ocazia intrării în București a familiei regale, însoțite de generalul Henri Mathias Berthelot și membrii Guvernului

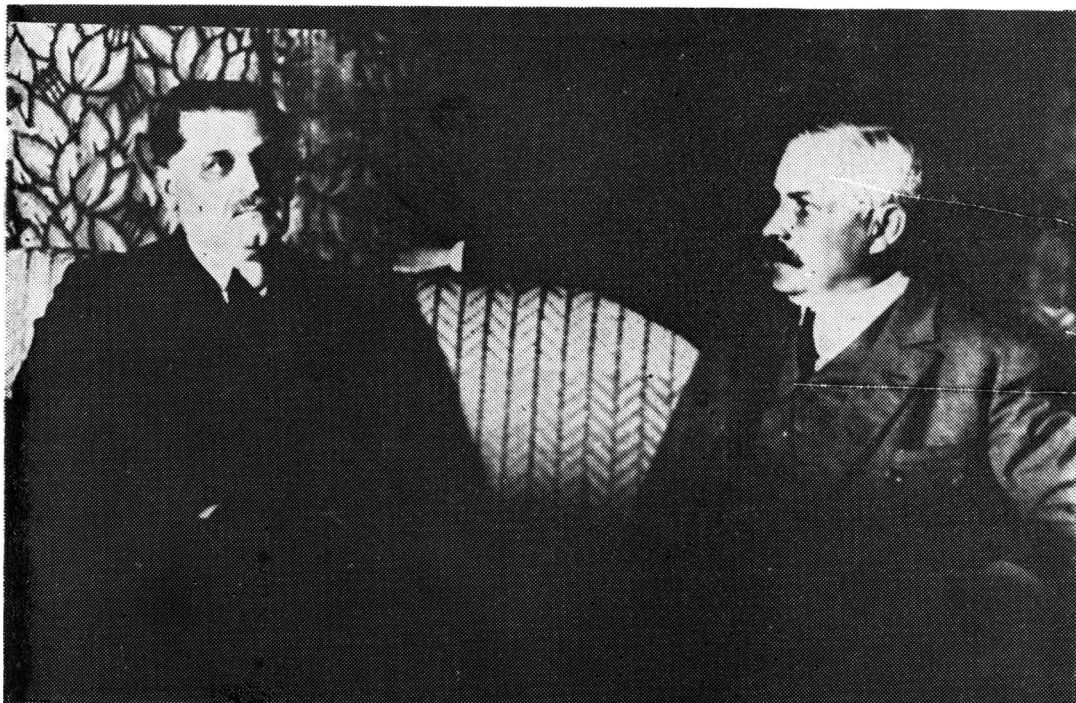
61. <1918> Intrarea trupelor române în Alba Iulia, la 18 decembrie

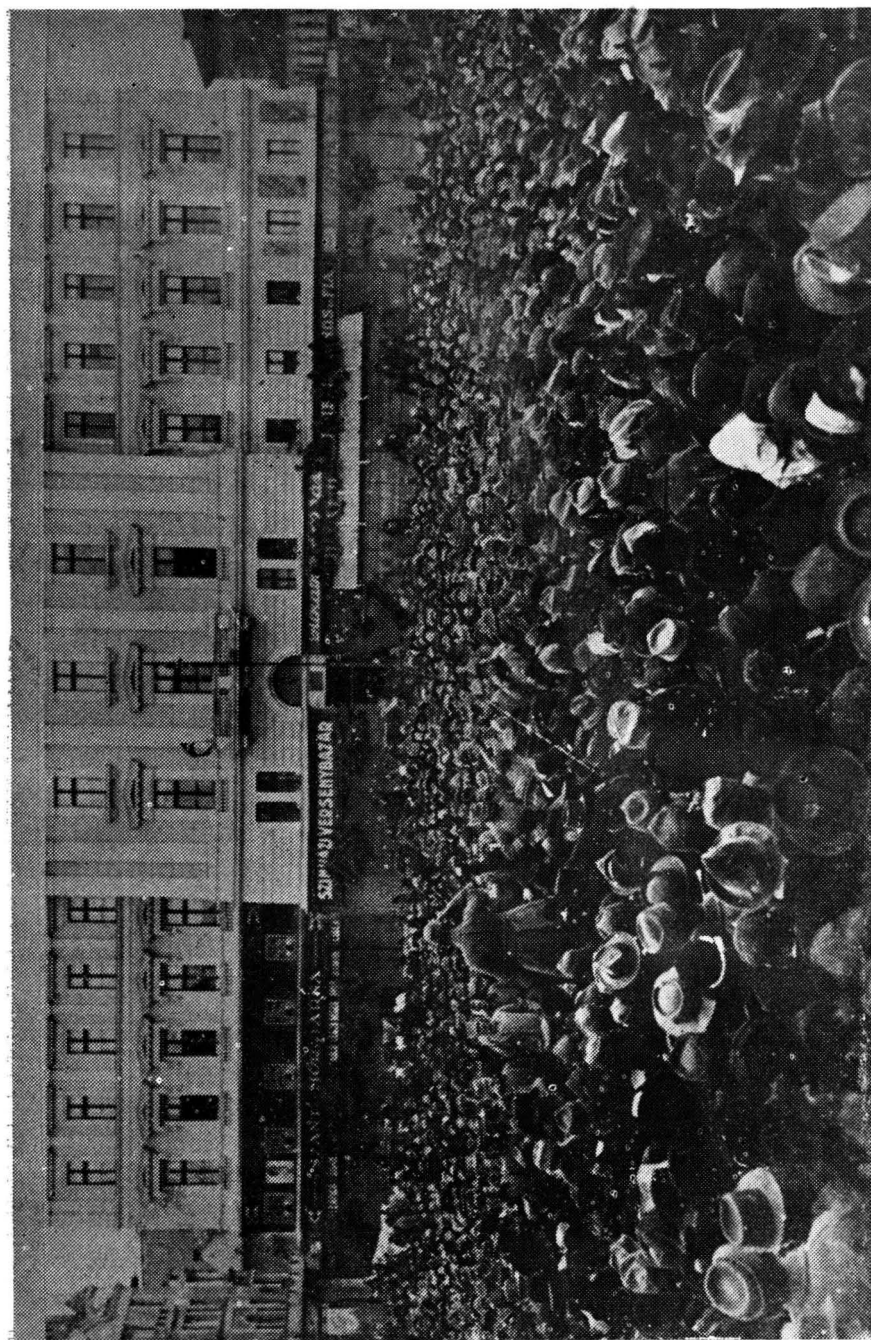

62. Sibiu. Sediul Consiliului Dirigent

63. 1919. Vasile Goldiș și Ioan Suciș

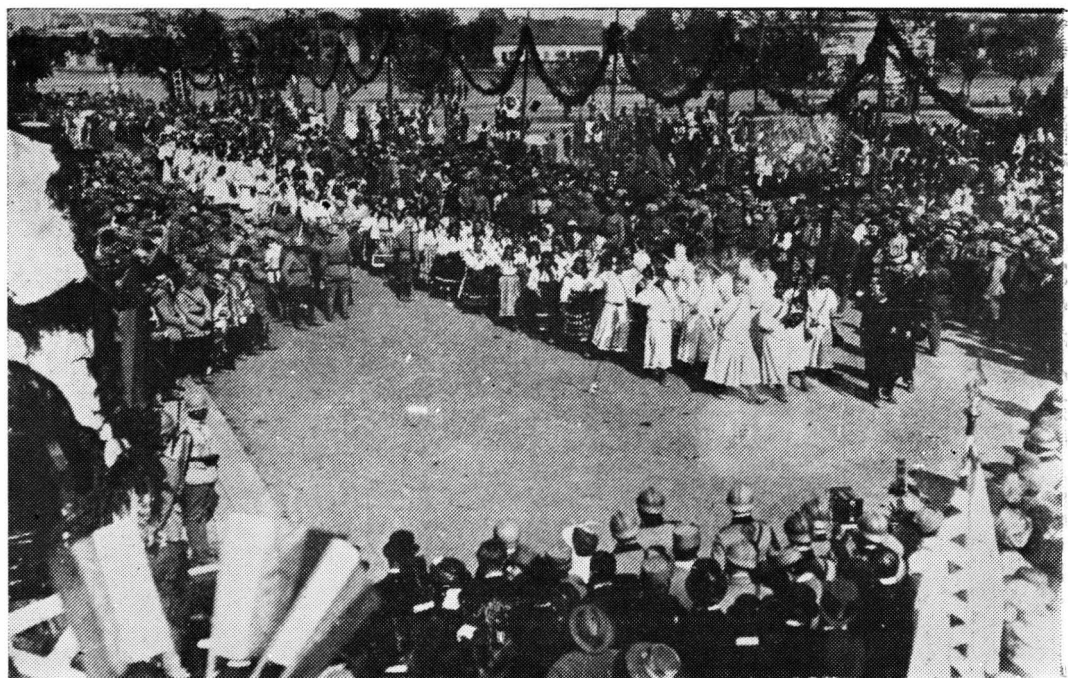
64. 1919 (martie-iulie). Arad. Manifestație cu ocazia intrării trupelor Aliate în oraș

65. 19 19 mai 23. Oradea. Paradă militară

66. 1919 mai 23. Oradea. Dansul călușarilor

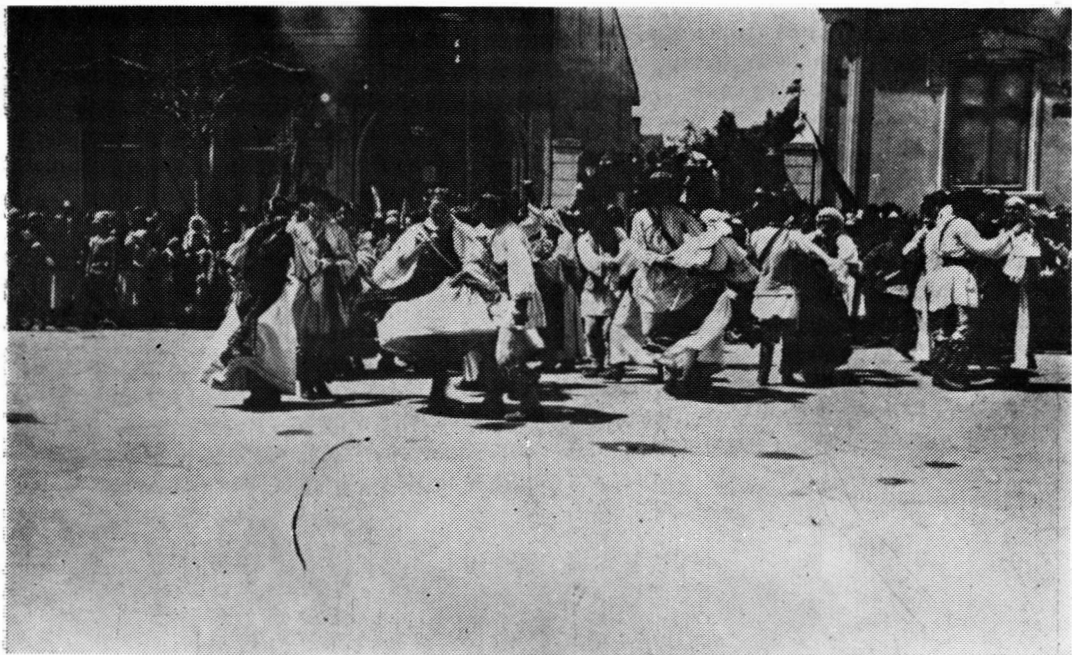

67. 1919 mai 25. Carei. Defilarea populației în costume naționale

68. 1919 mai 27. Trecerea în revistă a trupelor la Cluj

69. 1919 mai 27. Populația dansind dansuri naționale pe străzile Clujului

70. 1919 mai 28. Cîmpia Turzii. Populația adunată înainte de defilare

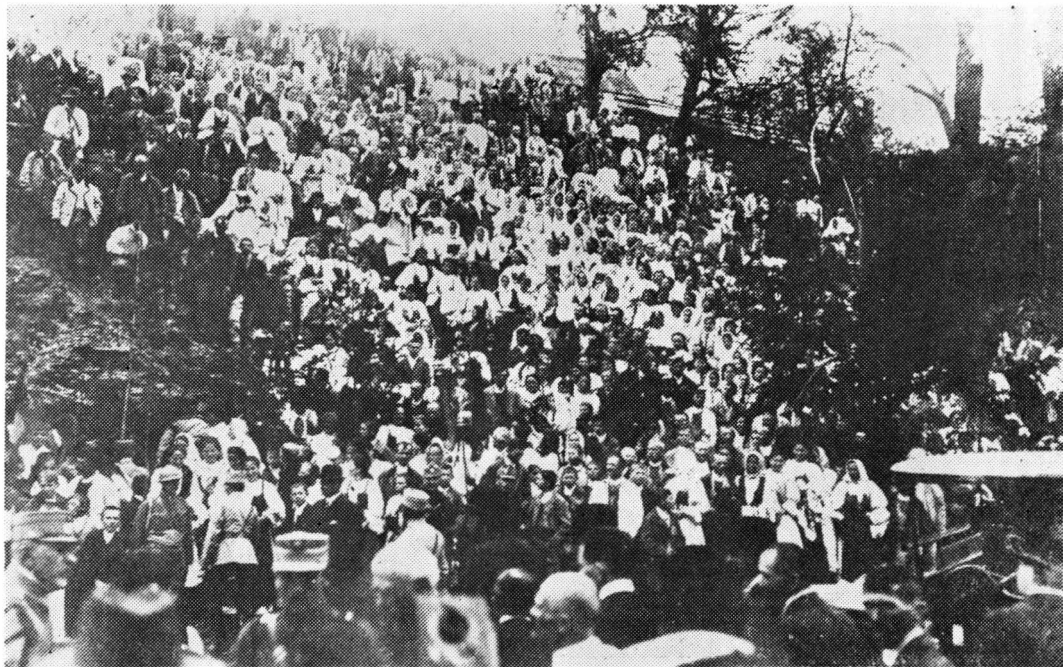

71. 1919 mai 28. Abrud. Defilarea populației în costume naționale

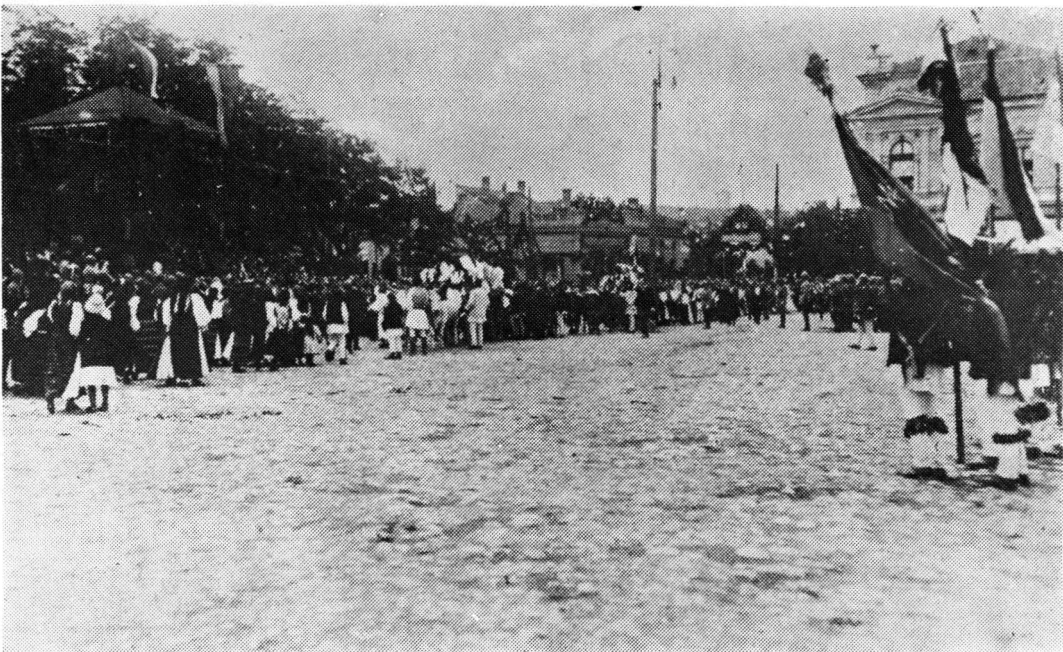
72. 1919 mai 29. Abrud. Hora Unirii

73. 1919 mai 29. Vidra de Sus. Populația adunată în fața casei lui Avram Iancu

74. 1919 mai 30. Alba Iulia. Defilarea populației în costume naționale

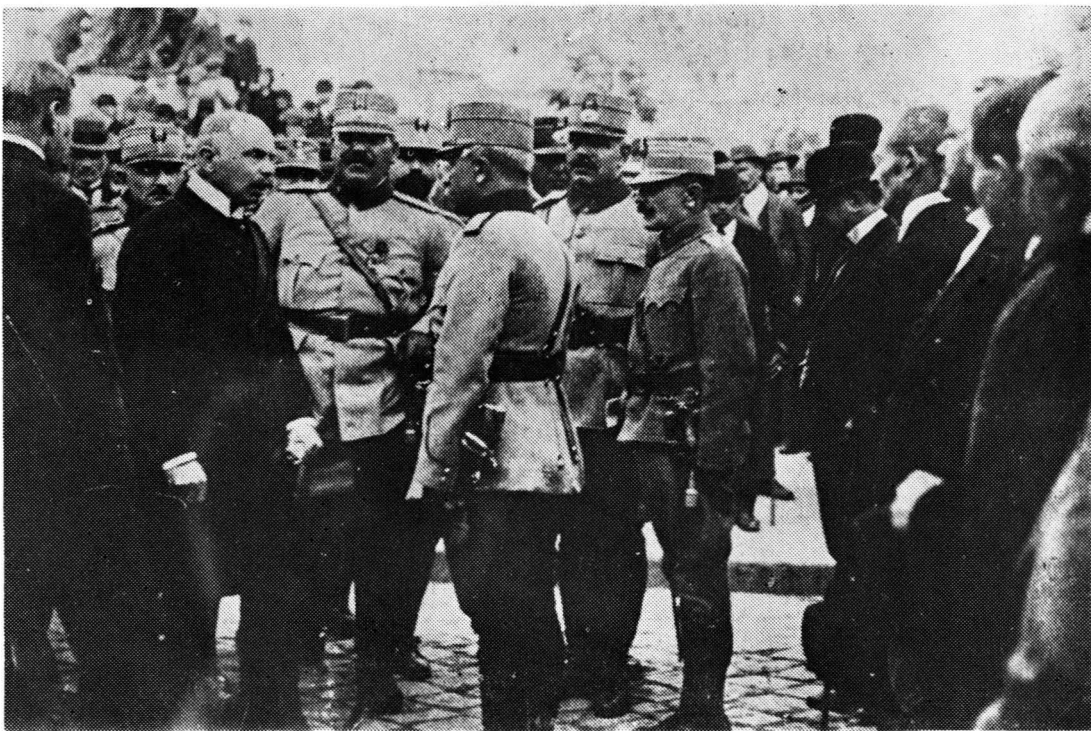

75. 1919 mai 30. Sibiu. Raportul generalului Gh. D. Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania, înainte de defilare

76. 1919 mai 31. Sibiu. Hora Unirii

77. 1919 mai. Generalul Gh. D. Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania, primit de primarul și notabilitățile din Nyiregyháza

78. 1919. Trupele române împărțind alimente populației sărace din Budapesta

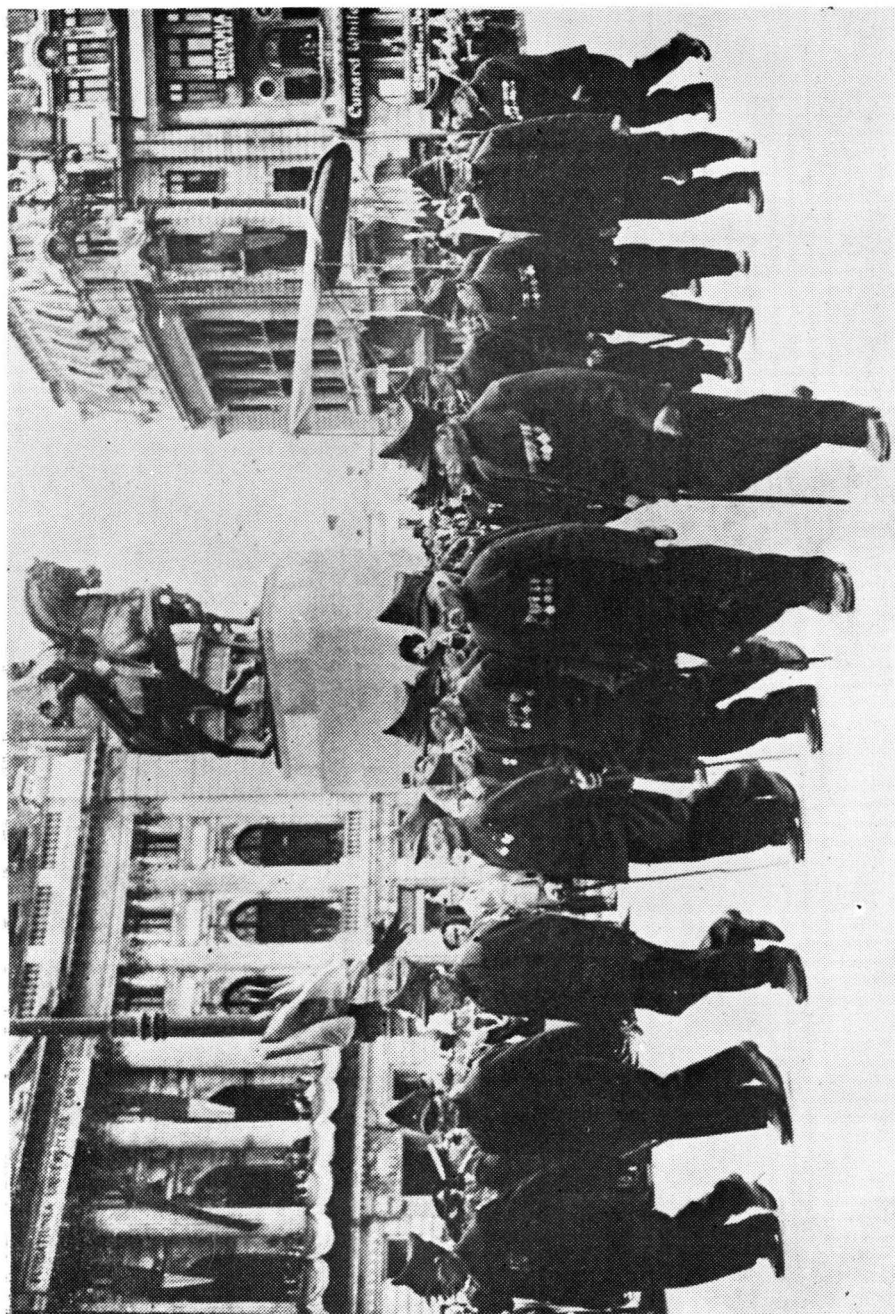

79. 1919 mai 27. Paris. La reședința președintelui S.U.A., (de la stînga la dreapta): Lloyd George David, Vittorio Emmanuele Orlando, Georges Clemenceau, Thomas Woodrow Wilson

80. 1919. Generalul Henri Mathias Berthelot

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

81,7. București. Defilarea veteranilor din primul război mondial

Concept

Comunicarea cu Transilvania

ȘTIRILE ce ne parvin prin presa ungară, austriacă și germană semnalează o recrudescență a agitației naționaliste române din Transilvania unde, de la începutul războiului, actele de protest împotriva dominației ungare, oricât de dese ar fi fost, n-au fost niciodată decât acte individuale, izolate, asprimea regimului militar ungar lipsind populația, ale cărei opinii nu pot fi totuși puse la îndoială, de orice posibilitate de a-și manifesta sentimentele într-o formă colectivă și cu oarecare amploare.

Comitetul Național al Unității Române, care numără printre vicepreședinții săi două personalități transilvănene, cele mai cunoscute și mai influente, consideră, pe bună dreptate, că împrejurările actuale îi oferă noi posibilități de acțiune și că ar prezenta interes să intre în legătură cu grupările politice din Transilvania, pentru a le da o orientare și a asigura unitatea politicii române. Aceste legături ar fi ușor de stabilit prin Salonic, unde Consiliul Național Român ar dori să poată trimite un emisar; un ofițer de marină român, recent angajat în marina franceză, și-ar asuma cu plăcere această sarcină.

V-aș rămâne obligat dacă ați binevoi să-mi comunicați dacă vedeți vreun inconvenient în a autoriza acest ofițer să se deplaseze la Salonic de unde, după ce se va fi prezentat la generalul Berthelot, să treacă clandestin în România și în Transilvania. În acest caz, l-aș ruga imediat pe domnul ministru al marinei să-i ofere prilejul de a putea accepta sarcina pe care compatrioții săi doresc să i-o încredințeze.

379

1918 octombrie <10>/23, <Paris>. Nota Ministerului de Externe al Franței, Direcția afacerilor politice și comerciale, referitoare la Transilvania și Bucovina; activitatea Consiliului Național al Unității Române și dreptul românilor la înfăptuirea unității naționale.

RÉPUBLIQUE FRANCAISE
Ministère des Affaires Étrangères
Direction des Affaires Politiques et commerciales

Note pour Monsieur Raiberti,
rapporteur du budget

Copie

23—10—18

Transylvanie

LA Transylvanie est le berceau de la race roumaine. C'est là que se trouvait autrefois le Royaume des Daces, et c'est là que Trajan installa les colons

romains après la conquête. Pendant deux siècles, la Dacie fit partie de l'Empire et se romanisa complètement. Après le retrait des légions, la Transylvanie se fragmenta ; fuyant les invasions successives la population se réfugia sur les plateaux d'abord, puis dans les hautes vallées des Carpathes, et toute la vie publique se réduisit au Cadre Municipal. Sur la fin du moyen âge apparaissent en Transylvanie et dans le Marmorosh des seigneuries roumaines, et, dans le même temps s'accroît la migration des roumains qui descendent dans la plaine de Valachie et dans les vallées de Moldavie. Tous conservent le souvenir de l'origine transylvaine, et dès ce moment, apparaît chez les Roumains du Danube le désir de se réunir à la Roumanie originelle de par delà les montagnes. La suzeraineté ottomane, qui ne se manifesta point par une administration directe ni par une occupation effective ne mit point obstacle à cette tendance : ce fut sous cette suzeraineté que les grands princes du XVIe siècle, le valaque Michel le Brave et le moldave Pierre Rareș réussirent à grouper sous leur domination la majeure partie des pays roumains. L'Unité qu'ils réalisèrent ainsi ne fut qu'éphémère, mais elle suffit à perpétuer leur souvenir parmi les populations roumaines qui le vénèrent encore. Pour avoir été les premiers délivrés de la suzeraineté ottomane, les Roumains de Transylvanie, du Banat de Temesvar dont ils occupent la partie septentrionale et orientale, et du Marmorosh, tombèrent sous la dépendance plus étroite et plus persistante de la dynastie de Habsbourg. Tout en reconnaissant à la Transylvanie une certaine autonomie, l'Autriche s'appliqua à combattre les affinités qui l'attiraient des principautés de la plaine. Elle organisa les colonies saxonnes qui subsistent toujours sur la frontière de Valachie, elle chercha à rompre l'unité religieuse des pays roumains, et, n'ayant pu parvenir à convertir la Transylvanie au catholicisme, elle institua l'église mixte de Transylvanie. Elle ne parvint pas cependant à leur faire perdre le sentiment de leur nationalité, qui se révéla plus puissant que jamais lorsque, lors de l'institution du régime dualiste, la Transylvanie fut purement et simplement annexée à la Hongrie, et, malgré une protestation, malgré ses tentatives de soulèvement perdit les derniers vestiges de son autonomie. Les Roumains, populations d'artisans et de paysans, manquaient de protecteurs puissants, la plupart des familles nobles ayant depuis longtemps, par un phénomène observé dans beaucoup d'autres régions de l'Europe orientale, adopté la nationalité des conquérants : ils furent, surtout depuis 1867, livrés à une véritable persécution. Lois scolaires, rigueurs administratives, morcellement électoral, procès politiques tout fut mis en œuvre pour les amener à une magyarisation progressive. Leur génie national résista à tout. Nombreux furent ceux qui, dès 1914, passèrent en Roumanie ; après l'intervention roumaine les désertations de roumains de l'armée hongroise et les redditions en masse se multiplièrent et beaucoup de ceux qui abandonnaient ainsi les armées de leurs oppresseurs vinrent s'engager dans l'armée roumaine, ou formèrent en Russie ces corps de volontaires, qui n'eurent pas toujours le temps de prendre part à de nouveaux combats, et dont on retrouve aujourd'hui les débris en Sibérie, mêlés à la vaillante armée des Tchéco-Slovaques.

Le sort des Roumains de Bucovine ne fut pas plus enviable. Jusqu'en 1776 il n'y avait point de Bucovine ; la province qui porte aujourd'hui ce nom était partie intégrante de la principauté moldave. A cette date, sans guerre et sans même un prétexte plausible, l'Autriche forma ses armées en territoire moldave dont elle occupa l'extrême nord ; elle s'y installa, fit sanctionner

son usurpation par une Turquie impuissante, et dès lors soumis les Roumains de sa nouvelle province à un régime analogue que subissait depuis longtemps les Transylvains.

Lorsque la guerre éclata en 1914, le même espoir remplit le cœur des populations roumaines, sur les deux versants des Carpathes. Tandis que les emprisonnement et les supplices se multipliaient en Transylvanie, les plus ardents champions de la cause roumaine passaient la frontière et venaient en Roumanie faire entendre l'appel de leurs compatriotes. Ils furent accueillis avec enthousiasme : jamais guerre ne fut plus populaire que celle qui entraîna les roumains contre leurs ennemis séculaires de Hongrie. Le vieux duché roumain Fogarash vit passer les troupes du Royaume libre ; quand elles durent refluer, beaucoup de notables et beaucoup de simples paysans les suivirent.

Un an et demi les roumains soutinrent le combat après d'effroyables épreuves que la disette et les épidémies aggravèrent encore, ils crurent un instant tenir la victoire qui leur était justement due. Par sa mission militaire, l'armée française s'associait à leurs efforts. On sait dans quelles pénibles circonstances la lutte fut interrompue. Le traité qui fut alors imposé à nos alliés fut cruel, il les dépouilla de riches territoires, leur imposa par ses clauses politiques et économiques la plus étroite sujétion. S'il était possible qu'un traité pareil subsistât, la Roumanie, pour avoir voulu arracher des terres roumaines à l'esclavage, tomberait presque, à son tour, sous la même domination. Mais elle n'a point perdu l'espoir et la prochaine victoire des alliés justifiera la constance de ses sentiments.

Tandis que, sur les rives du Danube, tout une population frémissante aspire au moment où elle pourra s'associer aux événements qui chasseront l'envahisseur de son territoire des Roumains et des Transylvains, parmi les plus illustres sont venus en France, où tant d'anciennes affinités leur assuraient accueil fraternel et où leur activité peut s'employer utilement au triomphe de leur cause nationale et à la victoire commune. Anciens ministres, parlementaires de tous les partis, universitaires, opiniâtres lutteurs de Transylvanie survivants des géôles hongroises, ont constitué sous la présidence de Monsieur Take Ionesco le „Conseil national de l'unité roumaine“ avec lequel le G(ouvernement) français est entré aussitôt en relations officielles.

Ce Conseil a sollicité la reconnaissance des Gouvernements britannique, américain et italien : ils se proposent de coordonner les efforts des roumains dans les pays de l'Entente et d'envoyer des délégations à Londres, à Washington et à Rome. L'une des premières tâches qu'il s'est assigné, est de collaborer à la formation de légions transylvaines et roumaines. Sous les auspices du sénateur Draghicesco et des Transylvains résident dans notre pays un premier groupement de volontaires, recrutés parmi les prisonniers roumains de l'armée austro-hongroise qui se trouvaient en France, a été réuni. Un décret vient d'être rendu qui constitue en France une légion roumaine : le Conseil national se préoccupe d'enrôler pour cette troupe de nouveaux volontaires dans la nombreuse colonie transylvaine des Etats-Unis. Il est entré en rapports également avec les Transylvains, anciens prisonniers de guerre qui se trouvent en grande nombre en Sibérie. Partout il appelle les Roumains à prendre part à la lutte dont les résultats doivent affranchir de la domination étrangère leurs anciennes capitales, leurs villes universitaires, leurs métropoles religieuses qui le subissent encore.

La France qui a secondé au XIX-ème siècle les premiers efforts de l'indépendance roumaine, qui a favorisé l'union des principautés Moldave et Valachie restera fidèle à ses amitiés et à ses principes en s'employant à faciliter la réalisation de l'unité roumaine et à arracher un peuple que tant de sympathie réciproques unissent à elle à une tyrannie qui de siècle en siècle et d'année en année s'est toujours faite plus cruelle.

■ Microf. Franța, r. 184. c. 602—605; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, série Europe 1918—1929, sous-série Roumanie, vol. 41, f. 11—14.

REPUBLICA FRANCEZĂ

Ministerul Afacerilor Externe

Direcția Afacerilor Politice și Comerciale

Notă pentru domnul Raiberti,
raportor al bugetului

Copie

Transilvania

23—10—(19)18

TRANSILVANIA este leagănul neamului românesc. Aici se afla odinioară Regatul dacilor și aici a instalat Traian colonii romani după cucerire. Timp de două secole Dacia a făcut parte din Imperiu și s-a romanizat complet. După retragerea legiunilor, Transilvania s-a fragmentat. Fugind din fața invaziilor succesive, populația s-a refugiat mai întâi pe platouri, apoi în depresiunile înalte ale Carpaților, și întreaga viață publică s-a redus la cadrul municipal. Spre sfârșitul evului mediu au apărut în Transilvania și în Maramureș cnezate române și, în același timp, s-a accentuat migrația românilor care au coborât în câmpia Valahiei și în văile Moldovei. Toți au păstrat amintirea originii transilvănene și, din acest moment, a apărut la românii de la Dunăre dorința de a se reuni cu România de origine, de dincolo de munți. Suzeranitatea otomană, care nu s-a manifestat nici printr-o administrație directă, nici printr-o ocupație efectivă, nu a pus nici un fel de obstacole acestei tendințe; sub această suzeranitate, marii domni din secolul XVI, valahul Mihai Viteazul și moldoveanul Petru Rareș, au reușit să reunească sub domnia lor cea mai mare parte din Țările Române. Unitatea pe care au înfăptuit-o astfel nu a fost decât efemeră, dar ea a fost suficientă ca să perpetueze amintirea ei în rîndul populațiilor române care o venerază încă. Fiind primii eliberați de sub suzeranitatea otomană, românii din Transilvania, din Banatul Timișoarei, unde ocupă partea septentrională și orientală, și din Maramureș, au căzut sub dependența mai strictă și mai persistentă a dinastiei Habsburgilor. Recunoscînd Transilvaniei o anumită autonomie, Austria s-a străduit să combată afinitățile care o atrăgeau spre Principatele de cîmpie. Ea a organizat coloniile săsești care subzistă și acum pe frontiera Valahiei, a încercat să rupă unitatea religioasă a Țărilor Române și, nereușind să convertească Transilvania la catolicism, a instituit biserica mixtă a Transilvaniei. Cu toate acestea, nu a reușit să-i facă să-și piardă sentimentul naționalității lor, care s-a dovedit mai puternic ca oricînd atunci cînd, cu ocazia instituirii regimului dualist, Transilvania a fost pur și simplu anexată Ungariei și, în ciuda protestelor, în ciuda încercărilor sale de a se revolta, a pierdut ultimele vestigii ale autonomiei sale. Românii, populație de meșteșugari și de țărani, au fost

lipsiți de protectori puternici, majoritatea familiilor nobile adoptînd, de mult timp, conform unui fenomen observat în multe alte regiuni din Europa orientală, naționalitatea cuceritorilor: ei au fost, mai ales din 1867, supuși unei adevărate persecuții. Legile școlare, rigorile administrative, divizarea electorală, procesele politice, totul a fost pus în aplicare pentru a-i aduce la o maghiarizare progresivă. Geniul lor național a rezistat la toate. Numeroși au fost cei care, începînd din 1914, au trecut în România; după intervenția română, dezertările românilor din armata ungară și predările în masă s-au înmulțit și mulți dintre cei care au abandonat astfel armatele opresorilor lor s-au înrolat în armata română sau au format în Rusia acele corpuri de voluntari care nu au mai avut timp să ia parte la noile lupte și ale căror rămășițe se regăsesc astăzi în Siberia, integrate în viteaza armată cehoslovacă.

Soarta românilor din Bucovina nu a fost mai fericită. Pînă în 1776 nu s-a putut vorbi deloc de Bucovina ca provincie; provincia care poartă astăzi acest nume a fost parte integrantă a principatului Moldova. La această dată, fără să declare război și fără măcar un pretext plauzibil, Austria și-a concentrat armatele pe teritoriul moldovean din care a ocupat zona nordică; ea s-a instalat acolo, a obținut sancționarea acestei uzurpări din partea unei Turcii neputincioase și de atunci i-a supus pe românii din noua sa provincie la un regim analog celui pe care îl îndurau deja de mult timp transilvănenii.

Cînd a izbucnit războiul în 1914, aceeași speranță a umplut inimile populațiilor române de pe ambele versante ale Carpaților. În timp ce întemnițările și supliciile se înmulțeau în Transilvania, cei mai ardente luptători pentru cauza română treceau frontiera și veneau în România pentru a da glas apelului compatrioților lor. Ei au fost întîmpinați cu entuziasm: nicio-dată un război n-a fost mai popular decît acesta, care i-a antrenat pe români împotriva dușmanilor lor seculari din Ungaria. Vechi ținut românesc, Făgărașul a văzut trecînd trupele Regatului liber; cînd ele au revenit, multe notabilități și mulți țărani simpli le-au urmat.

Un an și jumătate românii au luptat cu dîrzenie, înfruntînd și groaznicele încercări pe care foametea și epidemiile le-au agravat și sperînd pentru o clipă că le aparține victoria care pe drept li se cuvenea. Prin Misiunea sa Militară, armata franceză s-a asociat eforturilor lor. Se știe în ce împrejurări dificile a fost întreruptă lupta. Tratatul care a fost atunci impus aliaților noștri a fost crud; el le-a răpit teritorii bogate, le-a impus, prin clauzele sale politice și economice, cea mai aspră supunere. Dacă un asemenea tratat ar fi subzistat, România, pentru că a vrut să smulgă pămînturile românești din sclavie, ar fi căzut poate, la rîndul său, sub aceeași dominație. Dar ea nu și-a pierdut deloc speranța și apropiata victorie a Aliaților va justifica constanța sentimentelor sale.

În timp ce, pe malurile Dunării, o întreagă populație așteaptă cu nerăbdare clipa cînd va putea să se asocieze evenimentelor care îl vor nimici pe cîmpitorul teritoriului său, o seamă dintre cei mai iluștri români și transilvăneni au venit în Franța, unde atîtea vechi afinități le-au asigurat o primire fraternă și unde activitatea lor poate fi folosită în mod util pentru triumful cauzei lor naționale și pentru victoria comună. Foști miniștri, parlamentari aparținînd tuturor partidelor, universitari, luptători îndrăgiți din Transilvania, supraviețuitori ai temnițelor ungare au constituit sub președinția domnului Take Ionescu Consiliul Național al Unității Române, cu care guvernul francez a intrat, de îndată, în relații oficiale.

Acest Consiliu a solicitat recunoașterea sa de către Guvernele britanic, american și italian; ei își propun că coordoneze eforturile românilor în țările Antantei și să trimită delegații la Londra, Washington și Roma. Una dintre primele sarcini pe care și le-a asumat este de a colabora la formarea de legiuni transilvănene și române. Sub auspiciile senatorului Drăghicescu și ale transilvănenilor care s-au stabilit în țara noastră, s-a format un prim grup de voluntari, recrutați din rândul prizonierilor români din armata austro-ungară care se aflau în Franța. A fost emis un decret prin care se constituie în Franța o Legiune Română; Consiliul Național se preocupă să înroleze pentru acest grup noi voluntari din numeroasa colonie transilvăneană din Statele Unite. El a intrat totodată în legătură cu transilvănenii, foști prizonieri de război, care se găsesc în număr mare în Siberia. Pretutindeni, Consiliul Național îi cheamă pe români să ia parte la lupta ale cărei rezultate trebuie să ducă la eliberarea de sub dominația străină a vechilor lor capitale, a orașelor lor universitare, a metropolelor lor religioase, care se află încă sub această dominație.

Franța, care a secundat în secolul al XIX-lea primele eforturi pentru independența română și care a favorizat unirea principatelor Moldova și Valahia, va rămâne fidelă prietenilor și principiilor sale, folosindu-se de acestea pentru a facilita înfăptuirea unității române și pentru a smulge din brațele unei tiranii, care, de la secol la secol, de la an la an, a devenit tot mai crudă, un popor de care este legată prin atâtea simpatii reciproce.

380

1918 octombrie <10>/23, Cernăuți. **Telegrama președintelui provinciei Bucovina, dr. J. conte de Etzdorf, către ministrul de interne austro-ungar, contele Friedrich conte de Toggenburg, — înaintată în copie și lui O. Czernin — despre apropiata Adunare Națională a românilor din Bucovina; intenția de a proclama solidaritatea cu românii din Transilvania și Ungaria și de a alege un Consiliu Național care să reprezinte interesele românilor din Imperiul austro-ungar.**

K. k. Ministerium des Innern

Staatspolizeiliches Bureau

Chiffrentelegramm

des Landespräsidenten in Cernowitz an den Innenminister vom
23/10.1918 2 Uhr 30 n.m.

„Z: 12084 pr.: Am 27. Oktober stattfindet in Czernowitz eine von dem rumänischen Reichsratsklub, ferner R. R. Abg. Grigorovici und Serbu sowie sämtlichen rumänischen Landtagsparteien einberufenen Nationalversammlung. An derselben teilnehmen alle rumänischen Reichsratsabgeordneten, alle in den letzten Bukowiner Landtag gewählt gewesenen Landtagsabgeordneten, sowie die rumänischen Bürgermeister aus der Bukowina. Anzahl der Teilnehmer ca. 100—150 Personen. Versammlung stattfindet im geschlossenen Raum. Vorsitzender eröffnet Versammlung mit Ansprache, in welcher Wichtigkeit und Grösse der letzten (hierauf folgt im Telegramme irrthümliche Wiederholung der Wörter-sprache in welcher Wichtigkeit und Grösse der

letzten) Ereignisse beleuchtet. Vorsitzender schliesst Begrüßungsrede mit Vorlesung nachstehender von sämtlicher rumänischen Parteien beschlossenen Resolution:

1. Das rumänische Volk in der Bukowina feststellt, dass es Recht hat, sein Los selbst zu bestimmen.

2. Auf Grund dieses Rechtes proklamiert es seine Solidarität mit den Rumänen aus Siebenbürgen und Ungarn.

3. Um gemeinsames Ziel zu erreichen verlangt es Konstituierung einer gemeinsamen Organisation, welche Postulate der Rumänen aus Oesterreich-Ungarn zu formulieren und ihnen Ausdruck zu verleihen hat.

4. Die gemeinsame Organisation wird bestehen aus gewählten Repräsentanten der Rumänen aus Siebenbürgen und Ungarn sowie aus den Repräsentanten der Konstituanten der Rumänen aus der Bukowina.

5. Die Konstituante besteht aus den rumänischen R. R. Abg., aus den gewesenen rumänischen Abgeordneten des bukowinaer Landtages und aus den rumänischen Bürgermeistern des Landes.

6. Die Konstituante wählt einen Nationalrat bestehend aus 36 Mitgliedern.

7. Nur Nationalrat und gemeinsame Organisation haben Recht Interessen der Rumänen des Kaiserreiches zu vertreten; jedem anderen Faktor wird Recht bestritten, in ihrem Namen zu sprechen.

8. Beim Friedenskongress können die Rumänen nur durch ihre Vertrauensmänner vertreten sein.

9. Die nationale Abgrenzungen bleiben vorbehalten Entscheidung des Nationalrates und der gemeinsamen Organisation.

Schluss der Resolution, deren endgültige Textierung eine Aenderung nicht ausschliesst.

Vorstehende Resolution soll von Versammlung per Acclamation angenommen werden.

Andere Reden werden nicht gehalten. Schluss der Versammlung.

Umzug nicht stattfindet. Störung der öffentlichen Ruhe nicht zu befürchten.

Ich werde mich noch weiter bemühen, in Resolution oder wenigstens Eröffnungsansprache Erwähnung Allh. Manifestes und österreichischen Staates erzielen.

Ergeht gleichlautend an Ministerpräsidenten und Innenminister“.

Dechiffriert am 24/10.1918, 2 Uhr früh

Dr. Seydel

■ Xerogr. Austria, pach. XXXIV/95; Allgemeines Verwaltungsarchiv. Ministerium des Intern. K. 2096.

Ministerul de Interne cezaro-crăiesc

Biroul Poliției de Stat

Telegrama cifrată

a președintelui provinciei Bucovina, <expediată> din Cernăuți către ministrul de interne, la 23. X. 1918, ora 2,30 p.m.

„NR. 12084 pr.: La 27 octombrie are loc la Cernăuți o Adunare Națională convocată de Clubul parlamentarilor, apoi de deputații din parlament, Grigorovici și Șerbu, precum și de toate partidele române reprezentate în Dietă.

La adunare iau parte toți deputații români din parlament, toți deputații care fuseseră aleși în ultima dietă bucovineană, precum și primarii români din Bucovina. Numărul participanților este de circa 100—150 persoane. Adunarea are loc în spațiu închis. Președintele deschide adunarea cu o cuvîntare în care este pusă în lumină importanța și amploarea ultimelor evenimente (aici urmează în telegramă o repetare greșită a unor cuvinte). Președintele încheie cuvîntul de salut cu citirea următoarei rezoluții, adoptată de toate partidele române:

1. Poporul român din Bucovina stabilește că are dreptul să-și hotărască singur soarta.

2. În baza acestui drept, el proclamă solidaritatea sa cu românii din Transilvania și din Ungaria.

3. Pentru a atinge scopul comun, cere constituirea unei organizații comune, care să formuleze și să dea expresie postulatelor românilor din Austro-Ungaria.

4. Organizația comună va consta din reprezentanți aleși ai românilor din Transilvania și Ungaria, precum și din reprezentanți ai Constituantei românilor din Bucovina.

5. Constituanta este formată din deputații români din Parlament, din foștii deputați români ai dietei Bucovinei și din primarii români ai provinciei.

6. Constituanta alege un Consiliu Național format din 36 membri.

7. Numai Consiliul Național și organizația comună au dreptul de a reprezenta interesele românilor din Imperiu; oricărui alt factor i se contestă dreptul de a vorbi în numele lor.

8. La Congresul Păcii, românii nu pot fi reprezentați decît de oamenii lor de încredere.

9. Delimitările naționale rămîn la latitudinea Consiliului Național și organizației comune.

Aici se încheie rezoluția, al cărei text definitiv nu exclude o modificare. Rezoluția de mai sus urmează să fie acceptată de către adunare prin aclamații.

Alte cuvîntări nu vor fi ținute. Închiderea adunării.

Procesiune nu are loc. Nu există temerea ca liniștea publică să fie tulburată.

Mă voi osteni în continuare ca în rezoluție sau cel puțin în cuvîntul de deschidere să se amintească manifestul imperial și statul austriac.

Se înaintează o telegramă cu același conținut către președintele Consiliului de Miniștri și către ministrul de interne“.

Descifrat la 24 X 1918, ora 2 dimineața

Dr. Seydel

1. **REPREZENTANȚII** poporului român din Bucovina, întruniți astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918 în capitala Bucovinei, se declară, în puterea suveranității naționale, Constituantă a acestei țări românești.

* *Glasul Bucovinei* I., nr. 3 din 29 octombrie 1918, p. 35—36.

2. Constituanta hotărăște *unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent* și va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu Românii din Transilvania și Ungaria.

3. Spre a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură strânsă între toți românii, Constituanta instituie un Consiliu Național de 50 de membri.

Acest Consiliu ne va reprezenta prin mandatarî și la Conferința de pace, și în afară de el, nu recunoaștem nimănui dreptul de a hotărî sau trata asupra poporului român din Bucovina.

4. Constituanta respinge cu hotărîre orice încercare care ar ținti la știrbirea Bucovinei, dorește însă să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare.

Cernăuți, 27 octombrie 1918

382

1918 octombrie <14>/27, Berlin. **Telegrama lui Wilhelm Stumm, secretar de stat la Ministerul de Externe german către contele Fürstenberg-Stammheim, consulul general al Germaniei la Budapesta, despre orientarea Guvernului ungar spre Antantă.**

Abschrift zu A. 45405

Auf Telegramm No. 220

tit. Fürstenberg

Budapest Nr. 178

Berlin, den 27. Oktober 1918

Telegramm i(n) Z(iffern)

WIR haben kein Interesse daran, die Bildung eines Ministeriums Karolyi, das Graf Andrassy selbst im Gespräch mit Graf Wedel wegen seiner ausgeprägten deutschfeindlichen Tendenzen als höchst unerwünscht für uns bezeichnet hat, zu fördern und zu unterstützen. Diejenigen Kreise, die augenblicklich in einem Abfall von Deutschland und einem Hinübergleiten zur Entente die Rettung Ungarns zu sehen geneigt sind, begehen nicht nur einen Akt groben Undankes gegen uns nach den grossen Diensten, die wir den stark bedrängten Ungarn während des Krieges mehrfach erwiesen haben; sie vergessen insbesondere, dass die bisherige ungarische Politik, welche die Einheitlichkeit des ungarischen Staatswesens erstrebte, und gegen die verschiedenen widerstrebenden Nationalitäten durchführen musste, sich nur durch den starken Rückhalt an Deutschland hat verwirklichen lassen. In dem Augenblick wo Ungarn eigene Wege zu wandeln sich anschickt, und wir infolge dessen keine Veranlassung mehr haben, auf die territorialen Aspirationen seines Nachbarn diplomatisch und, wie in den letzten Jahren, gegebenenfalls auch mit militärischen Machtmitteln dämpfend einzuwirken, geht es seiner Auflösung entgegen und sinkt zum Balkanstaat herab. Euer Hochgebornen wollen sich in vorstehendem Sinne zu massgebenden Persönlichkeiten äussern und ihnen klarmachen, dass nur das Zusammenstehen mit Deutschland sie **vor dem Äussersten** bewahren kann. Die Entente wird sich von ihren Plänen nicht durch einen Karolyi, sondern nur durch harmonisches und geschicktes Zusammenarbeiten der Zentralmächte auf der Friedenskonferenz abbringen lassen. Der Plan, durch unverbindliche Versprechungen Ungarn

abzusprenge und dann leichteres Spiel zu haben, ist doch sehr durchsichtig. Will Ungarn auch noch Siebenbürgen verlieren, so wird eine Politik der Trennung von uns sicher dazu führen. Wir werden die Brücke zu Rumänien leicht finden können, wenn wir in dieser Frage Ungarn nicht stützen.

Stumm 27/10

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 7-8; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn Oesterreich Nr. 104, Bd. 16.

Copie la A. 45 405

La telegrama Nr. 220

Către Fürstenberg

Budapesta Nr. 178

Berlin, 27 octombrie 1918

Telegramă cifrată

NOI nu avem nici un interes să promovăm și să sprijinim formarea unui guvern Károlyi, pe care contele Andrásy însuși, într-o convorbire cu contele Wedel, l-a caracterizat ca foarte nedorit pentru noi, din cauza tendințelor lui în mod pronunțat ostile germanilor. Acele cercuri care momentan sînt înclinate să vadă salvarea Ungariei într-o despărțire de Germania și o alunecare spre Antantă, nu numai că comit un act de grosolană lipsă de recunoștință față de noi, după marile servicii pe care i le-am adus de mai multe ori, în timpul războiului, Ungariei, aflate la strîmtoare; ea uită în special că politica ungară de pînă acum, care tindea spre unitatea statului ungar, unitate pe care era nevoită să o realizeze împotriva diferitelor naționalități potrivnice, a putut fi realizată numai bazîndu-se pe reazemul puternic al Germaniei. În momentul în care Ungaria se pregătește să umble pe propriile căi, iar noi — ca urmare — nu mai avem nici un motiv să exercităm diplomatic, precum și eventual cu mijloace militare, ca în ultimii ani, o influență de potolire a aspirațiilor teritoriale ale vecinului ei, Ungaria se îndreaptă spre descompunere și decade într-un stat balcanic. Domnia Voastră să binevoiască a se exprima în sensul de mai sus față de personalitățile hotărîtoare și să le lămurească că numai o perseverare alături de Germania o poate apăra de o situație extrem de gravă. Antanta nu se va lăsa abătută de la planurile ei de către un Károlyi, ci numai printr-o conlucrare armonioasă și abilă a Puterilor Centrale la Conferința Păcii. Planul de a despărți Ungaria < de aliații ei > prin promisiuni care nu obligă, pentru a avea apoi un joc mai ușor, este totuși prea străveziu. Dacă Ungaria vrea să mai piardă și Transilvania, atunci o politică a separării de noi o va duce în mod sigur la aceasta. Noi vom putea găsi cu ușurință puntea spre România, dacă în această problemă nu sprijinim Ungaria.

Stumm 27/10

1918 octombrie <15>/28, Paris. **Fragment dintr-un raport al lui I. Lambert, referitor la spiritul patriotic și de disciplină al armatei române.**

Légation de Belgique en France

Attaché militaire

Paris, le 28 Octobre 1918

BALKANS

Roumanie,

ON a d'excellents renseignements sur la discipline et l'esprit patriotique de l'armée roumaine qui ne demande qu'à rentrer dans la lutte. Les Paysans sont exaspérés contre l'Allemagne.

le Capitaine Commandant
I. Lambert

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 475; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Exérieur, Bruxelles, Correspondance Générale, doss. 10 943.

Legatia Belgiei în Franța
Atașatul militar

Paris, 28 octombrie 1918

BALCANI

România,

EXISTĂ informații excelente asupra disciplinei și spiritului patriotic al armatei române, care nu cere altceva decât să reentre în luptă. Țăranii sînt foarte iritați împotriva Germaniei.

Căpitanul comandant
I. Lambert

1918 octombrie <15>/28, Roma. **Telegrama șefului cabinetului italian, Petrozziello, către comandantul suprem, col. Siciliani, în legătură cu intrarea trupelor române în Dobrogea și dorința acestora de a înfringe Austria.**

Regno d'Italia
Ministero dell'Interno

Dispaccio telegrafico

Colonnello Siciliani — Comando Supremo

IN aggiunta al mio precedente fonogramma ed a maggiore spiegazione, le comunico seguente notizia che perverebbe da Czernovitz per tramite di Basilea: „Le truppe romene sono già entrate in Dobrugia, decise a giuocare

l'ultima carta. Esse sperano questo volta che riusciranno completamente nel rovesciamento dell' Austria e che le tendenze separatiste che si manifestano in Ungheria affretteranno la nascita della grande Romania".

Capo Gabinetto
Petrozziello

28.10.1918

■ Microf. Italia, r. 10/3, c. 182; Fond Ministero del Interno, Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola. 19.5.14.

Regatul Italiei
Ministerul de Interne

Telegramă

Colonelului Siciliani — Comandamentul suprem

ÎN completare la precedenta mea fonogramă și ca explicație suplimentară, vă comunic următoarea informație care-mi parvine de la Cernăuți prin intermediul lui Basileo: „Trupele române au intrat deja în Dobrogea, decise să joace ultima carte. De data aceasta ele speră să aibă definitiv câștig de cauză prin prăbușirea Austriei iar tendințele separatiste care se manifestă în Ungaria să grăbească nașterea României Mari.“

Șeful Cabinetului
Petrozziello

28.10.1918

385

1918 octombrie <17>/30, București. **Telegrama reprezentantului Austro-Ungariei la București, contele Demblin, către Ministerul de Externe din Viena, în legătură cu ratificarea tratatului de pace separată cu România; știri că regele Ferdinand refuză ratificarea și că în Moldova se fac mobilizări.**

No. 17738

Sekretiert

Telegramm
Graf Demblin

No. 196
Chiffre
Geheim

ddto. Bukarest, 30. Oktober 1918
aufg. 10 U. a.m.
einget. 31/X 8 p.m.

Bezug auf Telegramm No. 102 vom Gestrigen

ICH habe gleich nach Erhalt Euer Exzellenz Telegrammes No. 99 Herrn Arion den Inhalt unserer Antwortnote brieflich und vorerst inoffiziell mitgeteilt, hinzusetzend, dass wir nunmehr die sofortige Ratifizierung des Friedensvertrages, die die Bedingung für die Giltigkeit unserer Konzessionen bil-

1180

det, erwarten, und ihn gebeten, zwecks Besprechung der Details möglichst bald nach Bukarest zu kommen.

Da ich heute von Herrn Arion die telegraphische Mitteilung erhielt, dass er nicht vor Samstag hier eintreffen könne, und er mich bat, mich mit ihm durch Herrn Carp¹ (Leiter der hiesigen Abteilung des Auswärtigen Amtes) in Verbindung zu setzen, habe ich letzterem den Inhalt unserer Note mitgeteilt, wobei ich in Anbetracht geänderten modus procedendi ihm gleich von selbst die drei Punkte auseinandersetzte, über die wir Zusicherungen der rumänischen Regierung erwarteten. Ich habe insbesondere darauf insistiert, dass wir nunmehr — wo alle Wünsche der rumänischen Regierung erfüllt seien — die sofortige Ratifizierung des Friedensvertrages fordern, damit endlich einmal reiner Tisch zwischen uns bestehe. Ich habe diese Forderung umso energischer gestellt, als aus Nachrichten aus Iassy hervorgeht, dass der König sein Spiel, welches dahin zielt, uns bis in den letzten Moment hinzuhalten, fortzusetzen sucht (so soll König sich geäußert haben, es falle ihm nicht ein, einen Friedensvertrag zu ratifizieren; er werde Marghiloman wegschicken, sobald der Zeitpunkt hiefür gekommen sein wird; gleichzeitig mehrten sich die Nachrichten, welche besagen, dass in der Moldau mobilisiert werde, während die fachmännischen Autoritäten — unter ihnen auch Oberst von Randa — nach wie vor behaupten, von einer ernsten Mobilmachung könne, solange Rumänien nicht von der Entente mit Kriegsmaterial versehen werde, nicht die Rede sein). Schliesslich habe ich Herrn Carp gesagt, ich würde es für praktischer finden, wenn gleichwie Deutschland auch wir den Austausch der Ratifikationen in Bukarest vornehmen würden; ich hätte mich bereits mit einem diesbezüglichen Vorschlag an Euer Exzellenz gewandt. Ich bat Herrn Carp, von Vorstehendem Herrn Arion sofort telegraphisch Meldung zu erstatten und mir umgehend dessen Antwort zukommen zu lassen. Je nachdem wie diese Antwort geartet sein wird, werde ich unsere dritte, beziehungsweise zweite Forderung fallen lassen.

Herr Carp selbst, der eigene Ideen nicht hat, hat sich zur Sache nicht geäußert; er ist reine Mittelsperson.

■ Microf. Austria, r. 119, c. 976—977; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 1055.

Nr. 17 738

La secret

Telegramă
Contele Demblin

datată Bucureşti, 30 octombrie 1918

Nr. 196

Expedită la 10 a.m.

Cifrată

Sosită la 31 X 8 p.m.

Secret

Referitor la telegrama nr. 102 de ieri

ÎNDATĂ după primirea telegramei Excelenței Voastre nr. 99, am comunicat în scris și deocamdată neoficial domnului Arion conținutul notei noastre de răspuns, adăugînd că noi așteptăm acum imediat ratificarea Tratatului de pace, care constituie condiția pentru valabilitatea concesiilor noastre și l-am rugat să vină cît mai curînd posibil la Bucureşti, în scopul unor discuții detaliate.

Deoarece am primit astăzi de la domnul Arion comunicarea telegrafică că el nu ar putea sosi aici înainte de sîmbătă și m-a rugat să intru în legătură cu el, prin domnul Carp¹ (șeful Secției de Externe de aici), i-am comunicat acestuia din urmă conținutul notei noastre, expunîndu-i din proprie inițiativă — avînd în vedere procedura noastră modificată — cele trei puncte asupra cărora am așteptat asigurările Guvernului român. Am insistat mai ales asupra faptului că noi cerem acum — cînd toate dorințele Guvernului român au fost îndeplinite — imediată ratificare a Tratatului de pace, pentru ca între noi să fie odată, în fine, lucrurile clare. Am pus această cerere cu atît mai energic, cu cît din știri de la Iași reiese că regele caută să-și continue jocul care tinde să ne amîne pînă în ultima clipă (astfel, se spune că regele s-ar fi exprimat că nici nu-i trece prin cap să ratifice vreun tratat de pace; că îl va înlătura pe Marghiloman îndată ce va fi sosit momentul; totodată se înmulțesc știrile care afirmă că în Moldova se fac mobilizări, în timp ce autoritățile competente — printre care și colonelul von Randa — afirmă, acum ca și mai înainte, că nu poate fi vorba de o mobilizare serioasă atîta timp cît România nu este aprovizionată cu material de război de către Antantă). În sfîrșit, am spus domnului Carp că sînt de părere că ar fi mai practic dacă am proceda și noi, ca și Germania, la schimbul de ratificări la București, și că eu m-am adresat deja Excelenței Voastre cu o astfel de propunere. L-am rugat pe domnul Carp să comunice telegrafic cele de mai sus domnului Arion și să-mi trimită imediat răspunsul acestuia. După modul cum va fi răspunsul respectiv, voi renunța la cea de a treia, respectiv cea de a doua cerere a noastră.

Domnul Carp însuși, care nu are idei proprii, nu s-a exprimat în această chestiune; el este pur și simplu un intermediar.

386

1918 <octombrie 19>/noiembrie 1, Baden. **Telegrama telefonică a trimisului extraordinar cezaro-crăiesc pe lingă comandamentul armatei austriece, K. von Trauttmansdorff, către Ministerul de Externe din Viena, despre Adunarea Națională română din Cernăuți care a proclamat unirea Bucovinei cu România.**

No. 17833

Telephondepesche
Graf Trauttmansdorff

Baden, 1. November 1918
Aufgenommen 7 h p.m.

No. 34256

GENDARMERIEKOMMANDO für Galizien und Bukowina meldet am
28. Oktober aus Czernowitz:

„Gestern nachmittag rumänische Nationalversammlung. Unter Vorsitz des Gutsbesitzers Dr. O. Iancu Ritter von Flondor wurde folgende Resolution auszugsweise gefasst:

1. Die Repräsentanten des rumänischen Volkes der Bukowina erklären sich Kraft der nationalen Souveranität als Konstituante der Bukowina.

¹ Carp, fiul lui Petre Carp, șef de secție în Ministerul de Externe de la București.

2. Die Konstituante beschliesst die Vereinigung der ganzen integren Bukowina mit den anderen rumänischen Ländern in einen unabhängigen Nationalstaat und werde zu diesem Zwecke in voller Solidarität mit den Rumänen aus Siebenbürgen und Ungarn vorgehen.

3. Zu diesem Zwecke setzt die Konstituante einen Nationalrat auf 150 Mitglieder ein, welcher das Land durch Bevollmächtigte bei der Friedenskonferenz vertreten und niemandem das Recht zum Beschliessen oder zum Verhandeln zugeben wird.

4. Die Konstituante weist mit Entschiedenheit jeden Versuch zurück, welcher die Vernichtung der Bukowina beabsichtigen würde, wünscht aber mit den anderen mitbewohnenden Völkern sich zu verständigen. Heute am 28. Oktober erschien Flondor mit Abgeordneten Serbu und Konsistorialrat beim Landespräsidenten Grafen Etdorf und verlangte von diesem die Uebergabe der Regierungsgewalt an den gestern konstituierten Nationalrat, als dessen Bevollmächtigte sie sich erklärten. Auf Begehren Uebergabe der Regierungsgewalt an Nationalrat erwiderte Landespräsident, dass er gemäss Kaiserlichen Manifestes und ihm überdies zugekommener Ministerialweisungen Regierungsgewalt unverändert in bisheriger Weise fortführen wird und daher weder Uebergabe Regierungsgewalt noch Einflussnahme gewähren könne, dass er jedoch dieses Verlangen Zentralregierung weiterleiten werde. Flondor nahm dies zur Kenntnis bemerkend, dass der Uebergang sich selbstverständlich im Wege der Verhandlungen mit der Regierung zu vollziehen haben wird. Weiter verlangt Flondor Zurückziehung rumänischer Soldaten aus Front und Beurlaubung in die Bukowina, da das Weiterkämpfen dieser Soldaten nach Aufhören bisherigen Bestandes Oesterreichs keinen Sinn und Zweck mehr hat und vielleicht anderen Nationalitäten aber nicht der rumänischen nützlich sein könne. Landespräsident erwiderte, dass er im Sinne Allerhöchsten Manifestes unverrückbar auf Standpunkt österreichischen Bundesstaates stehe und dass das Weiterkämpfen der Soldaten den vollberechtigten Sinn und Zweck der Verteidigung des österreichischen Bundesstaates hat, dass er aber auch dieses Begehren der Zentralregierung vorgehen werde. Auch dies nahm Flondor zur Kenntnis. Hierauf betonte Flondor, dass er Uebergabe Regierungsgewalt für besonders dringend halte, damit im Falle feindlicher Invasion bereits nationale Regierung konstituiert und militärisches eventuell mit Brutalisierung verbundenes Regime vermieden werde. Sodann besprach Flondor Evakuierungsmassnahmen und bevor Landespräsident auf Beantwortung überging, stellte er Gegenfrage, ob Flondor Informationen habe, die auf feindliche Invasion hindeuten. Flondor erklärte, keine Informationen zu haben, sagte aber, dass nach seinen Kombinationen seitens Rumäniens ein doppelter Angriff aus der Moldau auf Siebenbürgen und Bukowina und nach seinen Mutmassungen die Besetzung des Landes binnen längstens 14 Tagen erfolgen werde.

Hierauf besprach Landespräsident Evakuierungsmassnahmen, wobei er sich auf bisherigen Standpunkt hinsichtlich Uebergabe Regierungsgewalt stellte. Die Deputation nahm alle Erklärungen Landespräsidenten zur Kenntnis und stellte Ersuchen, zwecks Aufrechterhaltung Ruhe und Ordnung nach Abzug der österreichisch-ungarischen Truppen bis Besetzung Landes durch

Rumänen entweder Soldaten rumänischer Nationalität in den Gemeinden zu beurlauben oder Gendarmerie hier zu belassen und rumänischem Nationalrat zu unterstellen. Landespräsident liess Deputation darüber nicht im Zweifel, dass dies unmöglich sei, und versprach auch, dies bezüglich Zentralregierung zu berichten. Abgeordneter Serbu machte Anerbieten, dass er ohne Unterschied der Nationalität die Bukowina aus Rumänien mit Mehl versorgen werde. Landespräsident verhielt sich diesem Anerbieten gegenüber skeptisch und versicherte, dass er diesbezüglich sogleich Verhandlungen einzuleiten gedenke.

Reichsratsabgeordneter Aurel Ritter von Onciul, hat an Versammlung nicht teilgenommen, weil er auf österreichischem Standpunkt stehe. Reichsratsabgeordnete Isopescul Grecul, Simionovic! und Landeshauptmann Baron Hormuzaki waren bei der gestrigen Nationalversammlung nicht erschienen. Reichsratsabgeordneter Grigorovici wohnte der Versammlung bei, vertrat jedoch nationale Teilung des Landes“.

■ Microf. Austria, r. 119, c. 173—175; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 1057.

Nr. 17 833

Depeșă telefonică
Conte Trauttmansdorff

Baden, 1 noiembrie 1918
Primită : ora 7 p.m

Nr. 34 256

COMANDAMENTUL de jandarmerie pentru Galiția și Bucovina anunță la 28 octombrie din Cernăuți:

„Ieri după amiază Adunare Națională Română. Sub președinția moșierului dr. O. Iancu cavaler de Flondor, a fost redactată următoarea rezoluție în rezumat:

1. Reprezentanții poporului român din Bucovina se declară, în virtutea suveranității naționale, drept Constituantă a Bucovinei.

2. Constituanta hotărăște unirea întregii Bucovine cu celelalte provincii românești într-un stat național independent și va proceda, în acest scop, în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria.

3. În acest scop, Constituanta stabilește un Consiliu Național de 150 membri, care va reprezenta, prin împuterniciți, provincia la Conferința Păcii și nu va admite nimănui dreptul de a decide sau de a trata.

4. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare ce ar avea drept scop nimicirea Bucovinei, dorește însă să se înțeleagă cu celelalte popoare conlocuitoare.

Azi, 28 octombrie, a apărut Flondor cu deputatul Șerbu și cu consilierul consistorial la președintele provinciei, contele Etzdorf, și a cerut de la acesta predarea puterii guvernamentale Consiliului Național care s-a constituit ieri, ai căror împuterniciți s-au declarat. La cererea de a preda puterea guvernamentală Consiliului Național, președintele provinciei a replicat că, potrivit manifestului imperial, precum și instrucțiunilor ministeriale pe care le-a primit, el va conti-

nua să exercite, în forma de pînă acum, puterea guvernamentală și de aceea nu poate admite nici predarea puterii guvernamentale, nici influențarea ei, dar că totuși el va transmite mai departe Guvernului central această cerere. Flondor a luat cunoștință de acest lucru, observînd că predarea se va săvîrși, bineînțeles, pe calea tratativelor cu Guvernul. Mai departe, Flondor cere retragerea soldaților români de pe front și lăsarea la vatră în Bucovina, deoarece lupta pe mai departe a acestor soldați, după încetarea existenței de pînă acum a Austriei, nu mai are nici sens și nici scop și nu mai poate fi utilă decît poate altor naționalități, însă nu celei române. Președintele provinciei a replicat că el stă neclintit pe poziția statului federal austriac, în sensul manifestului imperial și că lupta în continuare a soldaților are sensul și scopul, pe deplin justificat, al apărării statului federal austriac, dar că el va supune Guvernului central și această dorință, și acest lucru a fost luat la cunoștință de Flondor. La aceasta, Flondor a accentuat că el consideră ca deosebit de urgentă predarea puterii guvernamentale, pentru ca, în cazul unei invazii inamice, Guvernul național să fie deja constituit și pentru a se evita un regim militar, legat eventual de brutalizări. Apoi Flondor a discutat măsuri de evacuare și, înainte de a i se da un răspuns, președintele provinciei a pus întrebarea dacă Flondor are informații care indică o invazie inamică. Flondor a declarat că nu are nici un fel de informații, a spus însă că, după calculele sale, va urma din partea României un atac dublu din Moldova asupra Transilvaniei și Bucovinei și, după presupunerile sale, ocuparea provinciei pînă în cel mult 14 zile.

Apoi, președintele provinciei a discutat măsuri de evacuare, rămînînd la punctul său de vedere de pînă acum în privința predării puterii guvernamentale. Deputăția a luat cunoștință de toate declarațiile președintelui provinciei și a cerut ca, în scopul menținerii liniștei și ordinei, după retragerea trupelor austro-ungare și pînă la ocuparea provinciei de către români, să lase la vatră, în sate, soldații de naționalitate română sau să lase aici Jandarmeria și să o subordoneze Consiliului Național Român. Președintele provinciei n-a lăsat nici o îndoială deputăției că acest lucru este imposibil și a promis să raporteze Guvernului central și acest lucru. Deputatul Șerbu s-a oferit să aprovizioneze Bucovina, fără deosebire de naționalitate, cu făină din România. Președintele provinciei s-a arătat sceptic față de această ofertă și a asigurat că se gîndește să înceapă imediat tratative în această privință.

Deputatul din Parlamentul Imperial, Aurel, cavaler de Onciul, n-a luat parte la Adunare, deoarece el se situează pe poziția austriacă. Deputații din Parlamentul Imperial, Isopescul-Grecul, Simionovici și căpitanul provinciei, baronul Hurmuzaki, n-au apărut la Adunarea Națională de ieri. Deputatul în parlament, Grigorovici, a asistat la adunare, însă a susținut împărțirea națională a provinciei.“

1918 (octombrie 20)/noiembrie 2, Londra. Notă a Foreign Office-ului cu privire la Consiliul Național al Unității Române și la necesitatea recunoașterii acestui organism, ca singurul care reprezintă națiunea română.

Note on the National Council of Roumanian Unity

The composition is as follows:

President: Mr. Take Ionescu

Vice Presidents: F. V. Lucaci

Octavian Goga

Dr. Angelescu (late Minister at Washington)

Mr. Florescu (formerly President of the Roumanian Chamber)

And a Council of thirty

THE personnel of the Council is not perfect, since certain party prejudices have had to be conciliated, but the chief points about it are:

1. That it is the only body that ever did, does or can at this moment represent the whole Roumanian race.

2. That the Transylvanian leaders Lucaci and Goga, together with other smaller fry, are taking an active part in running it.

3. It does not pretend to nor could it seek recognition as a Provisional Government, like the Czecho-Slovak Council. What it wants is recognition as the first body ever successfully formed to represent the aspirations of the Roumanian race as a whole.

Why it should be recognised.

1. The French Government has already done so in a carefully worded and very admirable pronouncement. Our failure to take any notice of it is causing great disappointment among Roumanians abroad. To do so at once will help to set this right. It involves us in no obligations of any sort — on the contrary it for the first time gives us some real standing with the Transylvanians, our most reliable friends.

2. Shortly, this Council might prove very useful. If Bratianu and other 'old régime' politicians return to power in Roumania, there will be terrible trouble. Neither the peasants nor Transylvanians will have anything to do with him or the system. The Council might then prove very useful to us as a medium for tactful action.

I would suggest the following form of reply: „That His Majesty's Government have been gratified to observe the formation of a National Council to represent the joint effort of Roumanians of Roumania and the unredeemed lands to make an united independent State and will be pleased to enter into official relations with this Council on all matters bearing on this ideal which has for a long time past been an accepted fact of British policy“.

A.W.L.

Nov. 2.

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 694—696, Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3141, p. 385—387.

Notă asupra Consiliului Național al Unității Române

Consiliul se compune după cum urmează:

Președinte: Domnul Take Ionescu

Vicepreședinți: V. Lucaciu

Octavian Goga

Dr. Angelescu (fost ministru la Washington)

Domnul Florescu (fost președinte al Camerei din România)

și un Consiliu format din 30 de persoane

COMPONENTA Consiliului nu este perfectă, deoarece a fost necesară concilierea anumitor prejudecăți de partid, dar punctele esențiale referitoare la Consiliu sînt:

1. Acesta este singurul organism care a reprezentat, reprezintă și poate reprezenta în acest moment întreaga națiune română.

2. Liderii transilvăneni, Lucaci și Goga, împreună cu alții de mai mică anvergură, iau parte activă la conducerea lui.

3. Nu pretinde și nici nu poate pretinde recunoașterea ca guvern provizoriu, precum Consiliul Cehoslovac. Ceea ce dorește el este recunoașterea ca prim organism care a reușit să se formeze pentru a reprezenta aspirațiile întregii națiuni române.

De ce anume trebuie recunoscut:

1. Guvernul francez a făcut-o deja printr-o declarație atent redactată și demnă de toată admirația. Faptul că noi nu am luat act de existența lui provoacă o mare dezamăgire în rîndul românilor din străinătate. Dacă facem imediat acest lucru, aceasta ar remedia situația. Aceasta nu ne creează obligații de nici un fel ci, din contră, ne creează pentru prima dată un anumit prestigiu real față de transilvăneni, prietenii noștri cei mai de nădejde.

2. În curînd acest Consiliu s-ar putea dovedi foarte util. Dacă Brătianu sau alți politicieni din „vechiul regim” ar reveni la putere în România, s-ar produce o mare tulburare. Nici țărani și nici transilvănenii nu vor colabora cu el sau cu sistemul. Consiliul s-ar putea dovedi atunci foarte util pentru noi ca intermediar în vederea unei acțiuni pline de tact.

Eu aș sugera următoarea formă de răspuns: „Guvernul Majestății Sale este foarte satisfăcut să constate crearea unui Consiliu Național care să reprezinte eforturile comune ale românilor din România și din teritoriile nerecuperate în vederea creării unui stat unitar și independent și va fi bucuros să stabilească relații oficiale cu Consiliul în toate problemele referitoare la acest ideal care, de mult timp constituie un fapt acceptat al politicii britanice.”

A.W.L.

2 noiembrie

<Înainte de 1918 octombrie 21/noiembrie 3>. Telegrama lui R. Lansing către Ministrul Statelor Unite în România, Charles J. Wopicka, prin care — în numele guvernului american — dă asigurări Guvernului și poporului român că apărarea integrității, libertății și independenței României reprezintă o datorie de onoare a Puterilor Aliate.

Zl. 34239

Abschrift

Lansings Telegramm an Wopicka

EUER Exzellenz können der Regierung und dem Volke Rumäniens die Versicherung geben, dass das Verhalten der Vereinigten Staaten gegenüber Rumänien sich durchaus in keiner Weise verändert hat und dass unser Präsident seine Erklärung in allen Punkten aufrecht erhält.

Im Namen der Regierung der Vereinigten Staaten kann ich Ihnen zur Kenntnis bringen, dass die Unversehrtheit, Freiheit und Unabhängigkeit Rumäniens eine Ehrenpflicht der alliierten Mächte darstellt. Wir kennen und würdigen die Opfer die Rumänien für die alliierten Mächte gebracht hat. Die heldenmütige rumänische Armee hat für die hohen Ideale der Menschheit geblutet.

Das rumänische Volk braucht nicht daran zu zweifeln, dass seine Verbündeten gemäss dem Uebereinkommen vom 4./17. August 1916, die nationalen Aspiranten Rumäniens in vollem Umfange aufrecht halten. Es kann keine Rede von dem Verluste auch nur eines Fussbreites rumänischen Bodens zu Gunsten Bulgariens sein. Wer derartige Unmöglichkeiten behauptet, zieht nicht in Betracht, welche Bedeutung bei uns die Gebote der Ehrenpflicht haben. Rumänien darf nur gewinnen und es wird aus den Friedensverhandlungen stolz und mächtig hervorgehen.

Lansing

■ Microf. Austria, r. 221, c. 429; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 520, Liasse XLVII/7 g.

Nr. 34 239

Copie

Telegrama lui Lansing către Wopicka

EXCELENȚA Voastră puteți de asigurarea Guvernului și poporului român că atitudinea Statelor Unite față de România nu s-a schimbat absolut în nici un fel și că președintele nostru își menține declarația în toate punctele.

În numele Guvernului Statelor Unite vă pot aduce la cunoștință că integritatea, libertatea și independența României reprezintă o datorie de onoare a Puterilor Aliate. Noi cunoaștem și apreciem sacrificiile pe care le-a adus România pentru Puterile Aliate. Armata română eroică a sîngerat pentru înalte idealuri ale umanității.

Poporul român nu trebuie să se îndoiască că Aliații săi, potrivit acordului din 4/17 august 1916, mențin în toată plinătatea lor aspirațiile naționale ale

României. Nu poate fi vorba de pierderea nici măcar a unei palme de pământ românesc în favoarea Bulgariei. Cine afirmă asemenea lucruri imposibile nu ia în considerare ce importanță are pentru noi imperativul datoriei de onoare. România nu poate decît să cîștige și ea va ieși mîndră și puternică din tratativele de pace.

Lansing

389

1918 <octombrie 22>/noiembrie 4, Cluj. **Telegrama comisarului militar din Cluj, dr. Vincze, către ministrul fără portofoliu cu problemele naționalităților, Jászi Oszkár, privind înțelegerea dintre Consiliile Naționale română, sas și maghiar referitoare la asigurarea păcii interne.**

1918 november 4

Jászi Oszkár miniszter

S Kolozsvár 1 + 6056 — 101 — 4 — 1/55 m

A ROMÂN nemzeti tanács mai tárgyalásainkon elfogadta a belbéke biztosítása tekintetében tett javaslatainkat román, szász és magyar nemzeti tanácsok katonai tanácsot alakítottak mely a legfőbb katonai hatalmat Siegler Konrád gyalogsági tábornok kezébe tette le azzal, hogy az egységes vezetés érdekében egységes parancsnoklás legyen, de a román legénység, román tisztek, a szász legénység, szász tisztek vezetése alá kerül. Erdély rendjének és nyugalmának megteremtését ma már biztosítottak merem tekinteni. A katonai tanács népbiztosai Siegler tábornokkal együtt intézik a rend fenntartására irányuló katonai operációkat. Mindezt három nyelvű manifestációban, közöljék holnap Erdély minden községével.

Bajtársi üdvözlettel

dr. Vincze — katonai népbiztos

■Microf. Ungaria, r. 77, c. 334—336; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció). Miniszterelnökségi levéltár, Miniszterelnökség. K 40 Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési joga előkészítésével megbízott tárcanélküli miniszter, 1918 — IX — 46.

Ministrului Jaszi Oszkar

4 noiembrie 1918

S Cluj 1 + 6056 — 101 — 4 — 1/55 m

CONSILIUL Național român a acceptat, în cadrul tratativelor de azi, propunerile noastre privitoare la asigurarea păcii interne. Consiliile Naționale română, sas și maghiar au înființat un consiliu militar, punînd puterea militară supremă în mîinile generalului de infanterie Siegler Konrad pentru

a asigura o comandă unitară, iar soldații români vor fi conduși de ofițeri români, soldații sași de ofițeri sași. Îndrăznesc să consider azi că ordinea și liniștea Transilvaniei sînt asigurate. Comisarii Consiliului militar se ocupă, împreună cu generalul Siegler, de operațiunile militare pentru menținerea ordinii. Toate acestea vor fi comunicate, în cursul zilei de mîine, tuturor comunelor din Transilvania prin manifeste trilingve.

Cu salut camaraderesc,

dr. Vincze — comisar militar

390

1918 <octombrie 22>/noiembrie 4, Paris. **Consiliul Național al Unității Române adresează Puterilor Antantei cererea ca românii din fosta Austro-Ungarie să se unească cu frații lor din Regatul României, precum și acordarea de tratament egal cu cel al altor națiuni.**

Conseil National de l'Unité Roumaine

LE malheur ayant voulu que le royaume de Roumanie, qui s'est battu à côté des Puissances de l'Entente, n'ait pas encore réussi à renverser le gouvernement antiroumain et par là ne soit pas représenté aux délibérations de Versailles, le Conseil national de l'Unité Roumaine, composé des Roumains de Transylvanie, de Hongrie et de Bucovine et des Roumains du Royaume, qui ne reconnaissent pas la légitimité de l'actuel gouvernement de Jassy, adressent aux Puissances de l'Entente une demande urgente.

La France, la Grande Bretagne et l'Italie dans le traité d'alliance qu'elles ont conclu avec le Royaume de Roumanie, ont reconnu la légitimité des revendications de la race roumaine, c'est-à-dire ont reconnu que les populations roumaines de Hongrie et de Bucovine demandent à être séparées de l'Autriche Hongrie et à constituer avec les Roumains du Royaume une nouvelle Roumanie qui — il va sans dire — sera un Etat entièrement démocratique, avec une absolue égalité pour toutes les races et croyances, avec le respect des minorités ethniques qu'il pourrait contenir, selon les principes de haute justice pour lesquels se sont battues les nations de l'Entente et la grande démocratie américaine. A cette occasion une carte a été dressée indiquant les territoires d'Autriche et de Hongrie considérés comme roumains. Si sur des points de ce territoire, il y a des prétentions d'autres nations qui se sont battues à côté de l'Entente, vis-à-vis de l'Autriche et des Magyars ces discussions ne sauraient avoir aucune portée.

La preuve que la France, la Grande Bretagne et l'Italie ne se sont pas trompées sur les sentiments des Roumains de Hongrie, c'est que pendant toute la guerre ces Roumains ont manifestés d'une manière éclatante leur volonté de s'unir à leur frères du Royaume.

Plus de cinquante mille Roumains de Hongrie se sont battus dans les rangs de l'armée roumaine dès le commencement de la guerre. Plus de douze mille sont venus ensuite des prisonniers faits par les Russes. En Sibérie, ils se battent parmi les Tchéco-slovaques. En Italie ils ont formé une légion.

En France ils en forment une autre. Mais ce qui est plus catégorique, c'est que le *Comité National*, qui depuis 1881 représente la volonté unanime des Roumains de Hongrie, vient de se mettre sous l'égide des principes proclamés par la Président Wilson. En conséquence il a résolu de se constituer en nation indépendante, séparée de l'Autriche et de la Hongrie. Cette résolution a été portée à la tribune du parlement hongrois par le député Alexandre Vaida, qui, en même temps, a nié au parlement hongrois le droit de représenter la nation roumaine. Cette déclaration a été faite le même jour que celle du député slovaque Juriga qui a déclaré la même chose au nom du peuple slovaque.

Nous savons qu'aujourd'hui il ne s'agit pas des conditions de la paix, mais uniquement de l'armistice; mais d'un armistice qui rende possible et facile l'exécution du traité de paix.

C'est dans ce but que le peuple slovaque a demandé aux gouvernements de l'Entente que les parties slovaques de l'ancien royaume de Hongrie soient occupées par les troupes italiennes pendant l'armistice.

Pour les mêmes raisons nous demandons que les territoires roumains d'Autriche et de Hongrie soient également occupés par les troupes alliées, prises, soit dans l'armée d'Orient, soit dans l'armée italienne comme l'ont demandé les Slovaques.

Notre demande est d'autant plus légitime que dans la séance du 18 Octobre crt. au parlement du Budapest, le député roumain Stefan Popp a affirmé, sans être contredit, que les prisons magyares regorgent de Roumains et que huit tribunaux siègent pour eux. Ce n'est que par une occupation des troupes alliées que l'ordre y pourrait être maintenu, que de graves conflits pourraient être évités et que le congrès de la paix pourrait examiner et décider en pleine liberté et avec la certitude d'une exécution facile et immédiate.

Il ne faut pas non plus oublier qu'il est possible, même très probable, que le régime imposé par les Allemands au Royaume de Roumanie cesse et que justement à cause de la situation douloureuse qui continuerait dans les parties roumaines de la Hongrie, des troubles éclatent dans le Royaume de Roumanie, avec une influence immédiate sur les territoires roumains de Hongrie et cela justement au moment où les gouvernements de l'Entente veulent mettre un frein à tous les désordres et à tous les troubles.

Le Conseil National de l'Unité Roumaine ne demande pas pour les Roumains un traitement de faveur. Il demande seulement que la nation roumaine de Hongrie, dont les frères du Royaume se sont sacrifiés pour elle, à côté de l'Entente, jouisse d'un traitement égal à celui des autres nations libérées.

Le Président du Conseil National de l'Unité Roumaine

Take Ionescu

Les Vice-Présidents et en même temps membres du Comité National Roumain de Hongrie

Dr. Basile Lucaciu

Octavian Goga.

Paris, le 4 Novembre 1918

■ Microf. Franța, r. 182, c. 169—172; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 31, serie Z carton 577, dossier 1 Roumanie; Politique extérieure, Doss. général, f. 154—157.

NEȘANSA a făcut ca Regatul României, care a luptat alături de Antantă, să nu fi reușit încă să răstoarne guvernul antiromânesc și astfel să nu fie reprezentat la deliberările de la Versailles. Consiliul Național al Unității Române, compus din români din Transilvania, din Ungaria, din Bucovina și din Regat, care nu recunosc legitimitatea actualului guvern de la Iași, adresează Puterilor Antantei o cerere urgentă.

Franța, Marea Britanie, Italia, în tratatul de alianță pe care l-au încheiat cu cu Regatul României, au recunoscut legitimitatea revendicărilor nației române, adică au recunoscut că locuitorii români din Ungaria și Bucovina cer să fie separați de Austro-Ungaria și să constituie cu românii din Regat o nouă Românie, care, de la sine înțeles, va fi un stat întrutotul democratic, bazat pe o egalitate absolută pentru toate națiile și credințele, cu respectarea minorităților etnice pe care le-ar cuprinde, potrivit principiilor de înaltă justiție pentru care s-au luptat națiunile Antantei și marea democrație americană. Cu această ocazie s-a întocmit o hartă care indică teritoriile Austriei și Ungariei considerate românești. Dacă asupra unor părți din acest teritoriu există pretenții din partea altor națiuni, care au luptat alături de Antantă, în privința Austriei și a maghiarilor aceste discuții nu ar avea nici o justificare.

Dovada că Franța, Marea Britanie și Italia nu s-au înșelat cu privire la sentimentele românilor din Ungaria constă în aceea că, în toată perioada războiului, acești români și-au manifestat în mod vădit voința de a se uni cu frații lor din Regat.

Peste cincizeci de mii de români din Ungaria au luptat în rândurile armatei române, de la începutul războiului. Peste douăsprezece mii provin din rândul prizonierilor capturați de ruși. În Siberia ei luptă printre cehoslovaci. În Italia au format o legiune. În Franța formează o altă legiune. Dar mai semnificativ este faptul că *Comitetul Național*, care din 1881 reprezintă voința unanimă a românilor din Ungaria, s-a pus sub egida principiilor proclamate de președintele Wilson. În consecință, acest Comitet a hotărât să se constituie ca națiune independentă, separată de Austria și Ungaria. Această hotărâre a fost prezentată la tribuna parlamentului ungar de deputatul Alexandru Vaida, care în același timp a negat acelui parlament dreptul de a reprezenta națiunea română. Această declarație a fost făcută odată cu aceea a deputatului slovac Juriga, care a declarat același lucru în numele poporului slovac.

Noi știm că astăzi nu este vorba de condițiile de pace, ci numai de armistițiu; un armistițiu care face însă posibilă și înlesnește încheierea tratatului de pace.

În acest scop, poporul slovac a cerut guvernelor Antantei ca părțile slovace ale vechiului regat al Ungariei să fie ocupate în timpul armistițiului de trupele italiene.

Din aceleași motive noi cerem, cum au cerut-o și slovacii, ca și teritoriile românilor din Austria și Ungaria să fie ocupate de trupele Aliate, care fac parte fie din armata din Orient, fie din armata italiană.

Cererea noastră este cu atît mai legitimă cu cît în şedinţa din 18 octombrie curent, în parlamentul din Budapesta, deputatul român Ştefan Pop a afirmat, fără a fi contrazis, că închisorile maghiare gem de români şi că opt tribunale sînt rezervate numai pentru judecarea lor. Numai printr-o ocupaţie a trupelor Aliate ar putea fi menţinută ordinea, ar putea fi evitate conflicte grave, iar congresul de pace ar putea examina şi hotărî în deplină libertate şi avînd certitudinea că hotărîrile sale vor fi puse în aplicare fără dificultate şi imediat.

Nu trebuie, de asemenea, să se uite că este posibil, şi chiar probabil, să înceteze regimul impus de germani Regatului României, tocmai din cauza situaţiei dureroase care ar continua să se menţină în părţile româneşti ale Ungariei, să izbucnească tulburări în Regatul României, cu o influenţă imediată asupra teritoriilor româneşti din Ungaria, şi aceasta exact în momentul în care guvernele Antantei vor să pună stavilă tuturor tulburărilor şi dezordinii.

Consiliul Naţional al Unităţii Române nu cere pentru români un tratament de favoare. El cere numai ca naţiunea română din Ungarie, ai cărei fraţi din Regat s-au sacrificat pentru ea, alături de Antantă, să se bucure de un tratament egal cu cel al altor naţiuni eliberate.

Preşedintele Consiliului Naţional al Unităţii Române Take Ionescu Vicepreşedinţii şi totodată membrii ai Comitetului Naţional Român din Ungaria

Dr. Vasile Lucaciu

Octavian Goga

Paris, 4 noiembrie 1918

391

1918 <octombrie 23>/noiembrie 5, Washington. Scrisoarea lui R. Lansing către însărcinatul cu afaceri ad-interim al României la Washington, în care arată că Guvernul american se preocupă de viitorul şi integritatea României şi simpatizează cu ideea de unitate naţională şi cu aspiraţiile românilor de pretutindeni.

Department of State for the Press:

The Secretary of State makes public the following:

From the Secretary of State to the Chargé d'Affaires ad interim of Roumania:

Washington, November 5, 1918

SIR,

THE Government of the United States has constantly had in mind the future welfare and integrity of Roumania as a free and independent country and prior to the existence of a state of war between the United States and

Austria-Hungary a message of sympathy and appreciation was sent by the President to the King of Roumania.

Conditions have changed since that time and the President accordingly desires me to inform you that the Government of the United States is not unmindful of the aspirations of the Roumanian people without as well as within the boundaries of the kingdom. It has witnessed their struggles and sufferings and sacrifices in the cause of freedom from their enemies and their oppressors. With the spirit of national unity and the aspirations of the Roumanians everywhere the Government of the United States deeply sympathizes and will not neglect at the proper time to exert its influence that the just political and territorial rights of the Roumanian people may be obtained and made secure from all foreign aggression.

Accept, Sir, the renewed assurances of my high consideration.

(signed) Robert Lansing

The American Legation at Jassy has been instructed by telegraph to convey the foregoing message to the Roumanian government.

■ Microf. SUA, r. 633, c. 756; Library of Congress, Washington D.C. Presidential Paper Microfilm, Woodrow Wilson Papers, roll 345, Series 4, Case file 3183.

Departamentul de Stat, pentru presă:

Secretarul de stat face publice următoarele:

Din partea secretarului de stat către însărcinatul cu afaceri ad-interim al României:

Washington, 5 noiembrie 1918

Domnule,

GUVERNUL Statelor Unite a avut permanent în vedere bunăstarea și integritatea viitoare a României ca țară independentă și liberă, iar înainte de existența stării de război între Statele Unite și Austro-Ungaria, un mesaj de simpatie și apreciere a fost trimis de președinte regelui României.

Situația s-a schimbat de atunci și președintele dorește în consecință ca să vă informez că Guvernul Statelor Unite nu neglijează aspirațiile poporului român din afară ca și din interiorul granițelor Regatului. El a urmărit luptele, suferințele și sacrificiile poporului român pentru cauza eliberării de sub dușmanii și asupritorii săi. Guvernul Statelor Unite are o simpatie profundă față de spiritul de unitate națională și aspirațiile românilor de pretutindeni și nu va neglija ca, la timpul potrivit, să-și exercite influența pentru ca drepturile politice și teritoriale juste ale poporului român să fie obținute și asigurate împotriva oricărei agresiuni externe.

Primiți, domnule, reînnoirea asigurărilor înaltei mele considerațiuni.

(semnat) Robert Lansing

Legatia americană de la Iași a primit instrucțiuni telegrafice să înmâneze mesajul de mai sus Guvernului român.

1918 <octombrie 23>/noiembrie 5, București. Telegrama lui Horstmann către Ministerul de Externe german, despre convorbirile cu ministrul de externe român, C. C. Arion, în legătură cu acordul Antantei la unirea Bucovinei și Transilvaniei, precum și cu evacuarea trupelor germane din teritoriul ocupat.

Telegramm

Bukarest, den. 5.11.18

Ankunft: den 6.11.18 3Uhr 15Min. Nm.

Der K. Chef der politischen Abteilung an Ausw. Amt
No. 580 v. 5.11

Entzifferung

ANTWORT auf Telegramm No. 617. Ich habe Note weisungsgemäss Minister der auswärtigen Angelegenheiten übergeben. Er war recht besorgt über Entwicklung der Dinge in Moldau und schien wenig Hoffnung zu haben, Ratifikation ¹ jetzt noch durchsetzen zu können. Nach letzten Nachrichten sollen Abgesandte der Bukowina zu Bratianu gekommen sein und Wunsch der Bukowina sowie Siebenbürgens, sich Rumänien anzuschliessen, ausgesprochen haben. Bratianu sei hierauf mit Ententegesandten in Verbindung getreten die schriftliche Erklärung Einverständnisses Entente gegeben hätten. Arion verhehlte sich nicht, dass Regierung hierdurch in äusserste Schwierigkeiten versetzt sei, und dass sie, um sich zu halten, immer mehr auf den Weg weitgehender Annexionen ² gedrängt würde, zugleich habe ich im Einvernehmen mit Oberkommando Möglichkeit einer baldigen Räumung besetzten Gebiets mit Aussenminister besprochen und ihm eindringlich Interesse Rumäniens vorgestellt, dass Räumung sich in ruhiger Form abspiele. Falls Rumänien in dieser Hinsicht nicht durchaus befriedigende Garantien gebe, würden militärische Zerstörungen zur Sicherheit abziehender Truppen notwendig werden. Ferner habe ich Herrn Arion nahegelegt, dass durch Aufruf des Königs oder zum mindesten der Regierung Bevölkerung zur Ruhe ermahnt, allen Bewohnern des Landes, auch Deutschen, Sicherheit Lebens und Eigentums zur Verhinderung Panik zugesagt würden. Möglichkeit Durchzuges durch Moldau beziehungsweise Bukowina wurde besprochen. Herr Arion erklärte sich ausserstande, zu den einzelnen Fragen Stellung zu nehmen ehe er Auswärtiges Amt, König und Ministerpräsident Rücksprache genommen habe.

Ich bat deshalb, dass Ministerpräsident selbst nach eingehender Besprechung in Jassy Donnerstag zur Festlegung aller Einzelheiten nach Bukarest komme.

Horstmann

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 16—17; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Oesterreich Nr. 104, Bd. 16.

Telegramă

București, 5 noiembrie 1918

Sosită: 6 noiembrie 1918, ora 3,15 p.m.

Șeful Secției politice germane către Ministerul de Externe
Nr. 580 din 5.11

Descifrare

RĂSPUNS la telegrama nr. 617. Conform instrucțiunii, am predat ministrului de externe nota. El era foarte îngrijorat de evoluția lucrurilor în Moldova și părea să aibă puțină speranță să mai poată realiza acum ratificarea ¹. După ultimele știri, delegați ai Bucovinei au venit la Brătianu și au exprimat dorința Bucovinei și a Transilvaniei de a se alipi la România. Brătianu a intrat apoi în legătură cu reprezentanții Antantei, care i-ar fi dat declarație în scris că Antanta este de acord. Arion n-a ascuns că guvernul a fost pus, prin aceasta, în extremă dificultate și că, pentru a se menține, este împins din ce în ce mai mult pe calea unor anexiuni ² cât mai largi; totodată, de acord cu Comandamentul superior, am discutat cu ministrul de externe posibilitatea unei apropiate evacuări a teritoriului ocupat și i-am înfățișat insistent interesul României ca evacuarea să se facă într-o formă liniștită. În caz că România nu dă garanții absolut satisfăcătoare în această privință, vor fi necesare acțiuni de distrugere militară pentru siguranța trupelor care se retrag. Apoi i-am recomandat cu insistență domnului Arion ca, prin apelul regelui sau cel puțin al guvernului, populația să fie îndemnată la calm, promițându-se tuturor locuitorilor țării, inclusiv germanilor, securitatea vieții și a proprietății, spre a împiedica panica. S-a discutat posibilitatea evacuării prin Moldova, respectiv Bucovina. Domnul Arion a declarat că nu este în măsură să ia atitudine față de diversele probleme, înainte de a discuta cu Ministerul de Externe, cu regele, cu președintele Consiliului de Miniștri.

De aceea am rugat ca președintele Consiliului de Miniștri, după convorbiri detaliate la Iași, să vină personal joi la București pentru stabilirea tuturor amănuntelor.

Horstmann

393

1918 <octombrie 24>/noiembrie 6, Lugoj. **Raportul comitelui suprem al comitatului Caraș Severin către Jászi Oszkár, referitor la neliniștea din comitat; alungarea autorităților locale, crearea miliției românești și a Consiliilor Naționale române și șvabe; tendința românilor de organizare independentă. Autorul raportului solicită instrucțiuni privind atitudinea pe care să o ia în continuare.**

1563 szám

Krassó-Szörény vármegye főispánjátó

Tárgy: A román nemzeti mozgalom.

Szigoruan bizalmas

Lugos, 1918, évi november hó 6

LUGOSON, vármegyém székhelyén, a népkormány megalakulása óta nekem és a hatóságomnak minden törekvésünk oda irányul, hogy a mai

¹ Este vorba despre ratificarea Tratatului de pace de la București.

² Din punctul de vedere austro-german, unirea provinciilor românești cu România apărea ca o „anexiune”.

sulyos időben az ittlakó magyarok, németek és románok között a békés megértés útját egyengessük. Ezt a célt szolgálja a közbiztonság megvédésére tett minden lépésünk is, különösen, mert a vármegye területén sajnos ugy- szolván minden községben előállott zavarok első kötelességünkkel teszik a közrend helyreállítását. A zavargások sok helyütt oly mértéket öltöttek, hogy a hatóságok velük szemben tehetetlenek voltak és néhány helyről a fősolgabírák, még többről pedig a közjegyzők menekülni voltak kény- telenek, hogy éltüket megmenthessék. A fékevesztett tömeg, amely eleinte csak az állomáshelyéről elbocsátott fegyveres katonákból állott, lassanként az otthonlévő népet is a maga céljainak nyerte meg és nem elégedett meg azzal, hogy a hatóságokat és azok helyiségeit tette pusztítás tárgyává, ha- nem minden olyan tényező ellen fordult, amelyben vagyoni jóléte miatt ellenségét látta. A falukban lévő uri házakat és üzleteket kifosztotta, a mar- hákat elkergette. Azt sem lehetne állítani, hogy ennek valamelyik nemzet ellen irányuló éle volna, amennyiben tisztán román községekben is történ- tek fosztogatások. Az egész sajnálatos zendülés inkább a fékevesztett tömeg szenvedélyének kikapása volt, mindennel szemben, ami eddig a rendet és a konszolidált viszonyokat képviselte.

Magától értetődik, hogy ez anarchiát megtörni, az állam törvényes rendje érdekében kötelességünk. Azonban megfelelő karhatalommal nem rendelkezünk. A katonaság az egész megyében szerte ment és minimális azoknak a katonáknak a száma, akik ma még rendelkezésre állanak. A katonai területi parancsnokságtól, Temesvárról hiába kértünk segítséget, azt a vá- laszt kaptuk, hogy nem tudnak adni. Csendőrség szintén oly csekély mennyi- ségben áll rendelkezésre, hogy ezt számbavehetőnek nem tekinthetjük. Ter- mészetszerűleg arra kell tehát törekednünk, hogy maga a polgárság álljon össze és szervezkedjék polgár-illetve nemzetőrségekbe, amelyeket azonban fel kell fegyverezni. Elegendő fegyver nem áll rendelkezésre, de bizonyos mértékig ezt a célt elérhetjük. Ámde ezzel kapcsolatban felmerül egy kérdés, amelyet tisztázni kell és amelyre vonatkozólag miniszter úrtól utasítást kérek.

A megyében, de különösen Lugoson székelő katonaság tagjai közül azok, akik nem idevalók, a hadügyminiszter úr rendelkezése értelmében illetőségi helyükre távoznak. Itt tehát csak azok maradnak, akik idevalók. Minthogy pedig a megye lakosságának kereken háromnegyed része román, természetes, hogy az idevaló polgárság, nemkülönben a katonaságnak az az ide visszatérő része, amely itthon van, háromnegyed részében román. Most már megindult egy olyan mozgalom, mely szerint határozott román nemzeti színezettel szervezenek miliciaszerű katonaságot, annyit, amennyi a belső rend fenntartására szükséges. Ez a mozgalom a magyarság és német- ség körében aggodalmat keltett, mert tartottak, hogy ellenük irányul. Én tehát ma értekezletre hívtam egybe a következő urakat: Issekutz Aurel alispánt, Réthy Zolt honvédezredes állomás-parancsnokot, Török Lajos lu- gosi rendkörkapitányt, Dobó Remusz honvéd őrnagyot, Neu Ede honvéd- tüzér őrnagyot, a lugosi honvéd sádtartóparancsnokát, Marton századost, a katonai rendőrség parancsnokát és dr. Braniște Valer, a helyben megje- lenő „Drapelul” című román politikai lap szerkesztőjét, aki egyúttal a ro- mánság egyik vezér férfia. Előadtam nekik, hogy feladatunk a közbizton- ság megvédése és minden politikai diskúcio kizárásával, a közrend érdekében szükséges lépések sürgős megtétele.

Az értekezlet eredménye a következőkben szűrődött le: Lugoson alakult már nemzetőrség, amelynek azonban eddig még kevés tagja van s románság abba nem lépett be. Ezeknek álláspontját dr. Braniște abban körvonalazta, hogy az itteni románságot csupán oly jelszóval lehet aktivizálni, amely az ő nemzeti önértékét szolgálja. Ezt a célt tűzte maga elé a forradalmi mozgalom első napjaiban a lugosi 8. honvéd gyalogezred feloszlása után megalakult karhatalmi zászlóalj is, amelynek a parancsnoka Dobó Rémusz őrnagy, tisztjei is legénysége is román, ez a zászlóalj román nemzeti színű lobogot is ugyanilyen színű kokárdát használt. A zászlóalj legénységét a katonai raktárakból nemcsak fegyverrel, hanem egyenruhával és lábbelivel is felszerelték. Mindennek dacára a legénység nagy része elszéledt, mert nem Lugosra való, tehát lakóhelyére távozott. A román vezetőknek azonban erős a bizalmuk, hogy ha a románság programja alapján ők az egész megyében a zászlóalj számára toborozhatnak, akkora milícia rendkívül meg fog erősödni, míg magyar nemzeti alapon ez az akció meddőnek ígérkezik, sőt még aziránt is kételyüket fejezték ki, hogy a nemzetőrök részére előírt eskü a román jelentkezőktől kivethető lesz-e?

Ezzel szemben román részről kijelentették, hogy ha ez a katonai mozgalomuk sikerrel jár és kellő számu karhatalmat képesek szervezni, akkor a közrend fenntartását feltétlenül vállalják és bármiféle lázongságnak elejét veszik.

Elő kell adnom azonban még egy mozzanatot is. A megye területéről több helyről szerzek oly értesülést, mely szerint a románsághoz tartozó polgári elem magához akarja ragadni a közhatalmat, tanácsot alakít és felhívja a közigazgatás vezetőit (főszolgabíró, közbíró) hogy adják át nekik a hivatalt. Információk szerint ezek nem turbulens elemek, hanem román polgárok, akik abból indulnak ki, hogy a népkormány politikája szerint itt most már övék. mint többségé kell hogy legyen a közhatalom. Mindez a mozgalom mégcsak kialakulóban van, de összevetve a különféle helyről érkezett jelentéseket, tisztán kell látni az irányzatot.

Kérdés most már, hogy a kormány minő álláspontot foglal el a mozgalommal szemben és így minő magatartást kell nekem s az államrendelt közigazgatási hatóságoknak magunkévá tennünk addig is, amíg a románság önállósításának a kérdése a békekonferencián vagy a törvényhozás útján el nem intéztetik? Az eddigi rendeletek szerint nemzetőrsegeket kell szervezni, ámde ez Krassó-Szörény megyében és különösen annak székhelyén Lugoson, az említett okok miatt egységesen nem vihető keresztül. Viszont arra, hogy tisztán román nemzeti alapon létesüljön az, utasítás szintén nincs. A hozzánk közel fekvő Temesvárott lejátsszodott és eleinte külön köztársasági irányzatot szolgáló események, amelyeknél a magyar, a sváb, a román és a szerb külön-külön tanácsot alakított és külön nemzeti jelvényt választott, megyém lakosságára nagy hatással volt. Ennek tulajdonítom azt, hogy az itteni románság ma a külön szervezkedést kívánja. Minthogy azonban ez abban a formában, amint nekem előadták és amint én a fentebbiekben jeleztem, teljesen és kizárólag román nemzeti jelleggel bír, kötelességemnek tartom, hogy erről jelentést tegyek és a kormány útmutatását kérem.

Megjegyzem végül, hogy a közrend fenntartása érdekében a belügy-miniszter úr óhajának megfelelőleg, mindennemű politikai állásfoglalást kizárva, hivatalomat és ebből kifolyólag az ellentétek kiegyenlítésére irányuló közhivatali munkásságomat addig folytatni míg a mostani válságos idők

elmulnak s a helyzet tisztázódik, kötelességemnek tartom, de tisztában kell lennem, a népkormány politikájának azzal a részével, amely a románsággal szemben való magatartásomat addig is megszabja.

Ezt a felterjesztést egy idejüleg elküldöm a miniszterelnök, a belügyminiszter, a hadügyminiszter és a nemzetiségi ügyeket vezető miniszter uraknak.

főispán

■ Microf. c. 325—329; Magyar Országos Levéltár Polgári Kori Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség. K 40 Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési joga előkészítésével megbízott tárcanélküli miniszter. K. 40 — 1918 — 1X—127.

Nr. 1563

De la comitele suprem al comitatului
Caraș-Severin

Subiect: Mișcarea națională românească

Strict confidențial

Lugoj, 6 noiembrie 1918

LA Lugoj, reședința comitatului meu, de la formarea guvernului popular, eforturile mele și ale autorităților din subordine sînt îndreptate spre medierea în timpurile grele de azi a înțelegerii pașnice dintre maghiarii, germanii și românii care locuiesc aici. Acestui scop îi servesc toate măsurile luate în vederea apărării ordinii publice, mai ales că în urma tulburărilor apărute, din păcate, mai în toate comunele de pe teritoriul comitatului, prima noastră obligație este restabilirea ordinii publice. În multe locuri tulburările au fost atît de mari încît autoritățile au devenit neputincioase față de ele și din unele localități prim-pretorii, iar din altele mai numeroase notarii publici au fost nevoiți să fugă ca să-și poată salva viața. Masa dezlănțuită, care la început era compusă doar din soldați înarmați eliberați din garnizoanele lor, a atras treptat de partea sa și populația de acasă și nu s-a mulțumit cu nimicirea autorităților locale și a sediilor acestora, ci s-a îndreptat împotriva tuturor acelor factori în care a văzut un inamic al bunăstării sale materiale. A jefuit casele bogătașilor și prăvăliile din sate, a alungat vitele. Nu s-ar putea afirma că toate acestea ar fi fost îndreptate împotriva vreunei națiuni, deoarece și în comune pur românești au avut loc jafuri. Întreaga revoltă regretabilă a fost mai degrabă un exces de pasiuni ale maselor dezlănțuite împotriva a tot ceea ce a reprezentat pînă acum ordinea și raporturile consolidate.

Este de la sine înțeles că sîntem datori să zădărim această anarhie în interesul ordinii legale a statului. Dar nu dispunem de forțe publice corespunzătoare. Armata în întregul comitat s-a împrăștiat și numărul soldaților care ne mai stau azi la dispoziție este foarte mic. Degeaba am cerut ajutor de la comandamentul militar teritorial din Timișoara, căci ni s-a răspuns că nu ni-l pot da. Jandarmeria ne stă la dispoziție și ea într-un număr atît de mic, încît nu poate fi luată în considerație. În mod firesc trebuie deci să asigurăm ca înșiși civilii să se adune și să se organizeze în gărzi civile, respectiv naționale, pe care trebuie însă să le înarmăm. Nu dispunem de suficiente arme, dar, într-o oarecare măsură, acest scop poate fi atins. În legătură cu aceasta se ridică însă o problemă care trebuie clarificată și în legătură cu care cer instrucțiuni de la domnul ministru.

Potrivit instrucțiunilor domnului ministru de război, acei membri ai armatei staționate în comitat, dar mai cu seamă în Lugoj, care nu sînt localnici, să fie trimiși în localitățile lor de origine. Aici rămîn așadar doar localnicii. Întrucît însă aproximativ trei sferturi din populația comitatului este formată din români, este firesc ca civilii de aici, ca și soldații care se întorc acasă, să fie în aceeași proporție români. Este deja inițiată o mișcare de organizare a unei armate gen miliție, cu un caracter pronunțat național român, formată din atîția oameni cîți sînt necesari pentru asigurarea ordinii interioare. Această mișcare a creat îngrijorare în rîndul populației maghiare și germane, întrucît se credea că este îndreptată împotriva lor. Eu i-am convocat, așadar, azi la o consfătuire pe următorii domni: Issekutz Aurel, vicecomite, Réthy Zsolt, colonel de honvezi, comandantul gării, Török Lajos, comandantul poliției din Lugoj, Dobó Remus, maior de honvezi, Neu Ede, maior de artilerie de honvezi, comandantul taberei de honvezi din Lugoj, căpitanul Marton, comandantul poliției militare, și pe dr. Braniște Valer, redactorul foii politice românești locale „Drapelul”, care este, totodată, unul din bărbații de frunte ai populației românești. Lor le-am arătat că sarcina noastră este apărarea siguranței publice și, excluzîndu-se orice discuție politică, să se ia de urgență măsuri în interesul ordinii publice.

Rezultatul consfăturii s-a concretizat în următoarele: la Lugoj s-a format deja Garda națională care, pînă în prezent, are însă un număr mic de membri, iar românii nu au intrat în cadrul ei. Poziția acestora a fost schițată de dr. Braniște, potrivit căruia românii de aici pot fi atrași în această acțiune doar cu o lozincă care slujește demnitatea lor națională. Acest scop și l-a propus și batalionul de pază care s-a înființat după dizolvarea regimentului 8 de honvezi de infanterie din Lugoj în primele zile ale mișcării revoluționare, al cărui comandant, maiorul Dobó Remus, precum și ofițerii și soldații sînt români; acest batalion a adoptat drapelul național românesc și cocardă cu aceleași culori. Efectivul batalionului a fost dotat, din magaziiile militare, nu numai cu arme, dar și cu uniforme și încălțăminte. Cu toate acestea, o mare parte a efectivului s-a împrăștiat, deoarece nu sînt din Lugoj, deci au plecat acasă. Conducătorii români sînt însă ferm convinși că dacă pe baza programului românilor ei vor mobiliza oameni din întregul comitat pentru acest batalion, atunci miliția se va întări foarte mult, în timp ce pe baza națională maghiară această acțiune se conturează a fi ineficace, mai mult, și-au exprimat îndoiala dacă românii care s-ar prezenta pentru înrolare în Garda națională ar putea fi determinați oare să depună jurămîntul?

Față de aceasta, din partea românilor s-a afirmat că dacă această mișcare militară a lor va avea succes și vor putea organiza o forță publică corespunzătoare, atunci își asumă necondiționat asigurarea ordinii publice și vor preveni orice revoltă.

Trebuie să mă refer însă la încă un aspect. Din mai multe locuri ale comitatului mi se transmit informații potrivit cărora grupuri de cetățeni, aparținînd populației românești, vor să preia puterea publică, înființează consilii și somează conducătorii administrației (prim-pretor, notar public) să le predea funcțiile. Conform informațiilor, acestea nu sînt elemente turbulente, ci cetățeni români care consideră că, în conformitate cu politica Guvernului popu-lar, puterea publică aici trebuie să le aparțină, întrucît sînt majoritari. În-treagă această mișcare este doar în formare, dar confruntînd rapoartele sosite din diferite locuri, trebuie să vedem clar direcția în care ea se dezvoltă.

Se pune problema deci care este poziția guvernului în legătură cu această mișcare și, prin urmare, ce atitudine trebuie să am eu și autoritățile administrative din subordine pînă ce problema autodeterminării românilor se va rezolva la Conferința de pace sau pe calea legislației? Potrivit dispozițiilor de pînă acum, trebuie organizate gărzi naționale, dar aceasta în comitatul Caraș-Severin și mai cu seamă în reședința acestuia, în Lugoj, din cauzele amintite, nu se poate realiza în mod unitar. Totodată nu sînt indicații nici în ceea ce privește înființarea acestora numai pe bază națională românească. Evenimentele care au avut loc în apropiatul oraș Timișoara și care la început slujeau o tendință republicană aparte, în cadrul cărora s-au înființat separat sfaturi maghiare, șvabe, românești și sîrbești, alegîndu-și insigne naționale separate, au avut asupra populației comitatului meu o mare influență. Consider că din această cauză românii de aici doresc azi o organizare separată. Întrucît însă în forma în care mi s-a prezentat și așa cum am descris-o eu în cele de mai sus aceasta are în întregime și exclusiv un caracter național românesc, consider de datoria mea să raportez despre aceasta, cerînd indicații din partea guvernului.

Menționez în încheiere că în interesul menținerii ordinii publice, în conformitate cu dorința domnului ministru de interne, excluzînd orice atitudine politică, consider de datoria mea să-mi exercit în continuare funcția și activitatea mea de funcționar public ce derivă din aceasta, îndreptată spre apianarea conflictelor pînă ce aceste vremuri grele de azi vor trece și situația se va clarifica, dar trebuie să fiu edificat asupra acelu aspect al politicii Guvernului popular care să-mi determine atitudinea față de populația românească.

Trimit concomitent acest raport domnilor prim-ministru, ministru de interne, ministru de război și ministru pentru problemele naționalităților.

Comite suprem

394

1918 <octombrie 24>/noiembrie 6, Vladivostok. **Telegrama Comitetului Național al corpului de voluntari români din Rusia către Ministerul de Externe al Franței, prin care cere să se transmită Consiliului Național Cehoslovac că voluntarii români din Rusia declară irevocabilă voința populației din teritoriile românești ale Imperiului austro-ungar de a se uni cu România.**

Affaires Etrangères
No. 21
Analyse

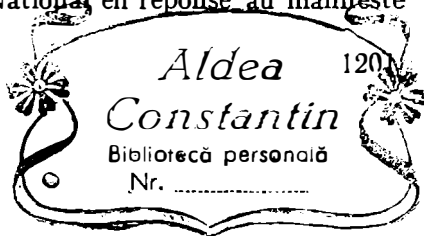
Duplicata bis

Télégramme en clair

Vladivostock, 6 Novembre 1918
reçu le 7, à 12 h 30

LE Comité National Roumain demande de transmettre ce qui suit au Conseil National Tchéco-Slovaque. Le corps d'armée des volontaires roumains en Russie représenté par son Comité National en réponse au manifeste

76 — 1918 la români vol. I — c. 612

de l'Empereur d'Autriche, déclare séparées de l'Autriche-Hongrie les parties roumaines de Transylvanie, du Banat, Krichana, Maramourech, Bichor et Bukhovine, les territoires forment maintenant avec la Roumanie un Etat unique, libre, indépendant. Nous déclarons irrévocable la volonté des habitants de ces régions de devenir et de demeurer citoyens la grande Roumanie nous prions le Gouvernement tchéco-slovaque de prendre acte de cette déclaration. Pour le Comité National Roumain.

■ Microf. Franța, r. 254, c. 971; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Série A, carton 1163, Doss. 7, 1918–1920, Travaux préparatoires de la Conférence, Politique de la Roumanie, f. 1.

Afacerile Externe
Nr. 21
Analiză

Duplicat bis

Telegramă necifrată

Vladivostok, 6 noiembrie 1918
primită la 7 noiembrie, ora 12,30

COMITETUL Național Român cere să se transmită Consiliului Național Cehoslovac următoarele: Corpul de armată al voluntarilor români din Rusia, reprezentat prin Comitetul său Național, ca răspuns la manifestul împăratului Austriei, declară separate de Austro-Ungaria părțile românești ale Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului, Bihorului și Bucovinei, teritorii care formează acum cu România un stat unic, liber, independent. Noi declarăm irevocabilă voința locuitorilor acestor regiuni de a deveni și de a rămîne cetățeni ai României Mari și rugăm guvernul cehoslovac să ia act de această declarație. Pentru Comitetul Național Român.

395

1918 <octombrie 24>/noiembrie 6, Arad. Manifestul Consiliului Național Român adresat națiunii române la încheierea războiului, prin care românii sînt chemați să se înroleze în garda română, pentru a contribui la menținerea ordinii, astfel încît națiunea română să apară în fața lumii „în deplina ei curățenie, nepătată, în întreaga ei splendoare“.

Către Națiunea Română,

RĂZBOIUL lung și sîngeros, început din interese străine, s-a sfîrșit. A învins ideea ca fiecare națiune să dispună liber asupra sorții sale, să fie egal îndreptățită și fiecare om să aibă tot aceleași drepturi. Soarta națiunilor mici este pusă în mîinile cele mai bune și cele mai mari națiuni culte ne garantează realizarea idealurilor noastre.

Durere, s-au ivit și din satele românești vești triste, care ne vorbesc despre jefuiri, fărădelegi și volnicii comise nu din partea poporului conștient și cinstit și a românilor de bine, ci de oameni destrăbălați și de bețivii satelor.

1202

Frați români, frați ostași, care v-ați întors după atâtea suferinți lungi și grozave la vetrele voastre, voi care cu gurile mute ați fost purtați prin toate cîmpurile de război, pline de sînge și suferinți, voi care venind acasă ați aflat familiile voastre flămînzite și neîndreptățite, ascultați de sfatul conducătorilor voștri de un sînge și de o lege.

Frați și soldați români, fiți cu răbdare! Fiți cu atragere și iubire către neamul vostru care în aceste zile a intrat în rîndul națiunilor libere, fiți mari la suflet în ceasurile acestea grele ale anarhiei și vă arătați demni de încrederea și sprijinul anticipat de națiunile mari, culte... ca fiecare popor și fiecare individ să fie egal îndreptățit și stăpin pe soarta sa.

Consiliul Național Român, compus din următorii bărbați: dr. Teodor Mihali, Vasile Goldiș, dr. Alexandru Vaida-Voievod, dr. Ștefan C. Pop, dr. Aurel Vlad și dr. Aurel Lazăr, apoi dintre reprezentanții Partidului Social-Democrat Român: Ioan Flueraș, Iosif Jumanca, Aenea Grapini, Tiron Albani, Dumitru Surdu și Iosif Rănoi, reprezintă astăzi întreg neamul românesc din Ungaria și Ardeal, este recunoscut nu numai de puterile mari ale lumii, ci și de Guvernul unguresc revoluționar.

Fiecare soldat român, dezlegat de jurămîntul dat împăratului, are liberă voie să intre în sfatul militar național român (garda națională română), să poarte simbolul mîndru al suveranității lui naționale, tricolorul, și este supus numai și numai Consiliului Național Român.

Frați români! În curînd o să apară între voi bravii soldați și ofițeri ai gardei naționale române. Alăturați-vă lor și dați-vă brațele și inimile voastre române întru ajutorul și sprijinul lor.

Consiliul Național Român se adresează către voi și vă cere următoarele lucruri:

1. Dați mîna toți cei buni și cinstiți, fără deosebire de neam și lege, și susțineți ordinea, apărați viața și avutul oamenilor.

2. Primiți cu încredere bărbații trimiși de Consiliul Național Român între voi cu scopul de a vă lumina și ajuta.

3. Constituți-vă imediat în gardă locală, în care poate fi primit fiecare om de cînte fără deosebire de neam și lege.

4. Să luați la cunoștință că jafuri și omoruri compromit cauza sfîntă a democrației nouă, care este chemată a închea întreaga lume într-o singură societate, unde vor domni cele mai curate idei: a libertății, frățietății și egalității!

5. Fiecare ofițer și soldat român, care nu s-a anunțat încă și nu are împărțire, are datoria să se prezinte fără întîrziere la biroul Consiliului Național Român (Arad, str. Fabian Gabor nr. 7).

Fiecare român are datoria să contribuie la susținerea ordinei. Jefuitorii sînt cei mai mari dușmani chiar ai poporului românesc. Dați-ne mîna de ajutor ca să putem prezenta înaintea lumii tinere și frumoase națiunea română în deplina ei curățenie, nepătată, în întreaga ei splendoare.

Pentru Consiliul Național Român
dr. Ștefan C. Pop

1918 <octombrie 24>/noiembrie 6, București. **Telegrama lui Demblin către Ministerul de Externe austro-ungar, despre comunicarea guvernului român din Iași în legătură cu cererea Comitetului Național și a populației din Bucovina de a fi luată sub protecția statului român.**

No. 18234

Graf Demblin

No. 207
Chiffre

ddto. Bukarest, 6. November 1918
aufg. 2 U. 40 M. p.m.
einget. 10 Uhr a.m.

12/XI

LEITER der hiesigen Abteilung des Ministeriums des Äussern kam soeben zu mir, um mir folgendes an ihn gerichtetes Telegramm des Ministerpräsidenten aus Jassy zur Kenntnis zu bringen:

„Bitte, dem Grafen Demblin mitzuteilen, dass das Nationalkomitee, welches sich am 27. Oktober in Czernowitz konstituiert hat, sowie die Bevölkerung Suczawa, Itzkany und Gura Humora sich dringend an die rumänische Regierung um Schutz gewendet haben und dass wir angesichts dieses Umstandes genötigt waren, unsere Truppen zum Schutze der Bevölkerung in die Bukowina einrücken zu lassen. Da die kaiserlichen Behörden das Land verlassen haben und die Grenze preisgegeben ist, machen wir Polizeiarbeit gegen die Anarchie, die das Land heimsucht. Ich hielt darauf, die Umstände, unter denen unsere Aktion vor sich geht, genau zu definieren, und ich hoffe, dass Graf Demblin sie auf ihren richtigen Wert einschätzen wird“.

Ich habe Herrn Carp gebeten, Ministerpräsidenten telegraphisch zu antworten, dass ich diese Mitteilung meiner Regierung weitergeben werde, dass ich aber sehr befremdet darüber sei, dass die rumänische Regierung mir von der Bitte des Czernowitzer Nationalkomitees und von der Stellung, die die rumänische Regierung hiezu nehmen wolle, nicht vorgängig Mitteilung gemacht habe.

Ohne Auftrag in der Sache selbst zu protestieren, hielt ich angesichts der von hier aus nicht zu überblickenden staatsrechtlichen Lage nicht für angezeigt.

■ Microf. Austria, r. 119, c. 171; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, K. 1057.

Nr. 18234

Conte Demblin

Nr. 207
Cifrat

datată București, 6 noiembrie 1918
Expeditată: ora 2,40 p.m.
Sosită: ora 10 a.m.

12/XI

CONDUCĂTORUL Secției de aici a Ministerului de Externe a venit chiar acum la mine, spre a-mi aduce la cunoștință următoarea telegramă adresată lui de către președintele Consiliului de Miniștri din Iași:

„Rog comunicați contelui Demblin că Comitetul Național, care s-a constituit la Cernăuți la 27 octombrie, precum și populația din Suceava, Ițcani

și Gura Humorului s-a adresat guvernului român, cerînd de urgență protecția, iar noi, ținînd seamă de această împrejurare, am fost nevoiți să trimitem trupele noastre în Bucovina, pentru protejarea populației. Deoarece autoritățile imperiale au părăsit provincia și au lăsat expusă granița, noi facem muncă de poliție împotriva anarhiei care bîntuie provincia. Am ținut să definim exact împrejurările în care se desfășoară acțiunea noastră și sper că contele Demblin va aprecia-o la justa ei valoare”.

Am rugat pe domnul Carp să răspundă telegrafic președintelui Consiliului de Miniștri că voi transmite guvernului meu această comunicare, dar că sînt foarte consternat că guvernul român nu mi-a comunicat mai înainte rugămintea Comitetului Național din Cernăuți și despre atitudinea pe care guvernul român vrea să o ia față de această rugămintă.

A protesta în această chestiune fără însărcinare dată, am considerat că nu e potrivit, ținînd seamă că de aici nu pot avea o privire de ansamblu din punct de vedere al dreptului internațional public asupra situației.

397

1918 <octombrie 24>/noiembrie 6, <Budapesta>. **Telegrama ministrului de război al Ungariei, Szurmay Sándor, către Comandamentul militar din Făgăraș, prin care comunică aprobarea ca soldații români să depună jurămîntul față de Consiliul Național Român.**

9231 res/1918

Távirat

Katonai állomásparancsnokság Fogaras

SIEGLER Konrád gyalogsági tábornokhoz Kolozsvárra intézett sürgönyömbem hozzájárultam ahhoz hogy román katonaság a román nemzeti tanácsra esküdjék fel. Stop. Ottani román katonaság ennél fogva a magyar nemzeti tanácsra letett eskü alól feloldandó és a román tanácsra haladéktalanul felesketendő.

Hadügyminiszter

■ Microf. Ungaria, r. 75, c. 94; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció). Miniszterelnökségi Levéltár, Miniszterelnökség K 26 Központilag iktatott és irattározott iratok. 1918 poz. II. res. nr. 9231.

Nr. 9231/1918

Telegramă

Comandamentului militar al garnizoanei Făgăraș

PRIN telegrama adresată generalului de infanterie Siegler Konrad din Cluj, am consimțit ca militarii români să depună jurămînt față de Consiliul Național Român. Stop. Ca urmare, militarii români de acolo vor fi des-

legați de jurământul depus față de Consiliul Național Maghiar și vor depune neîntârziat jurământ față de Consiliul Național Român. j

Ministru de război

398

1918 <octombrie 25>/noiembrie 7, Washington. Telegrama prin care se comunică conținutul unei note, din 5 noiembrie, a lui R. Lansing, referitoare la poziția guvernului SUA față de drepturile teritoriale și politice juste ale popoului român.

Affaires Etrangères

No. 1607

Urgent

Télégramme déchiffrée

Washington—New York
reçu 7 Novembre 1918, 1;20

A LA DEMANDE pressante qui lui a été faite par le Ministre des Etats-Unis à Jassy, le Président vient d'adresser au Gouvernement roumain une note assurant que le Gouvernement américain considère toujours avec faveur les aspirations des transylvains à être réunis à la Roumanie. Cette note doit être rendue publique ici, demain, 7 novembre.

Jusserand

■ Microf. Franța, r. 184, c. 614; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 41, série Z, Carton 577, Doss. 5, f. 21.

Afaceri externe

Nr. 1607

Urgent

Telegramă descifrată

Washington — New York
primită la 7 noiembrie, 1,20

LA cererea insistentă ce i-a fost făcută de ministrul Statelor Unite la Iași, președintele a adresat de curînd guvernului român o notă, prin care asigură că guvernul american continuă să privească favorabil aspirațiile transilvănenilor de a se reuni cu România. Această notă va fi dată publicității aici, mâine, 7 noiembrie.

Jusserand

1918 <octombrie 26>/noiembrie 8, Braşov. Raportul lui Lerchen, consulul Germaniei la Braşov, către cancelarul Max von Baden, despre starea de spirit şi rolul hotărâtor al românilor — ca majoritate zdrobitoare — în cheştiunea forme politice viitoare a Transilvaniei.

Kaiserlich Deutsches Konsulat
Kronstadt (Ungarn)
J. No. 2164
K. No. 73

8. November 1918

SEITDEM ich Euer Grossherzoglichen Hoheit am 25 v.M. unter J. Nr. 2083 gehorsamsten Bericht erstattete, haben sich die Ereignisse in Siebenbürgen, wie überhaupt überall in Ungarn, überstürzt. Infolge der völligen Auflösung des österreichisch-ungarischen Militärs ist es leider verschiedentlich zu ernstlichen Exzessen und Plünderungen durch die zügel- und disziplinlose Soldateska gekommen. Hier im Konsulatssitz ist durch sofortige Inangriffnahme vorsorgender Massregeln die Ruhe bisher ziemlich aufrecht erhalten. Die in den letzten Tagen nach hier in verstärkter Anzahl kommenden deutschen Truppen aus Rumänien haben auch bedeutend zur Sicherheit dieser Stadt beigetragen.

Von der Bevölkerung, mit Ausnahme der rumänischen, sind unsere Truppen wohl hauptsächlich in Folge der bestehenden Unsicherheit sympathisch begrüsst. Allerdings ist noch nicht zu übersehen wie dies in Zukunft sich gestalten wird, da die ungarischen Behörden und Einwohner die Anwesenheit der deutschen Truppen infolge Ausscheidens Ungarns aus dem Kriege bald lästig empfinden werden. Bei den siebenbürger Sachsen herrscht im allgemeinen ein Gefühl der Freude vor, einmal wieder deutsche Uniformen hier zu sehen, trotzdem allerdings einige zu fürchten scheinen, dass ein zu grosses Entgegenkommen die jetzige ententistische Regierung verstimmen könnte. So hat man zum Beispiel in Hermannstadt dort angekommenen deutschen Train bedeutet, er möge baldmöglichst weiterziehen. In einigen rein ungarischen Grenzplätzen hat der Bürgermeister die Aufnahme und Einquartierung deutscher Truppen glatt verweigert.

Hinsichtlich der späteren Gestaltung Siebenbürgens scheint man sich ziemlich im Unklaren zu sein. Die vorherrschende Meinung ist, dass, falls es nicht an Rumänien fällt, es im Anschluss an Ungarn sich eine Sonderstellung und Autonomie im ungarischen Staatsverband sichern wird. Ausschlaggebend werden hierfür jedenfalls die Rumänen sein, die bei weitem an Bevölkerungszahl in der Majorität sind.

Es hat sich für Siebenbürgen ein eigens rumänischer Nationalrat mit dem Hauptsitz in Arad und am letzten Sonntag eine Unterabteilung in Klausenburg gebildet, zu der aus allen Teilen Siebenbürgens Delegierte erschienen waren. Die Versammlung fasste einen Beschluss, dass die siebenbürgisch-rumänische Nation unverbrüchlich an dem heiligen Recht festhält, über das eigne Schicksal selbst zu bestimmen. Die Entscheidung über die zukünftige staatliche Platzierung des ganzen rumänischen Volkes wird ausschliesslich der rumänischen Nationalversammlung vorbehalten. Sie beschlossen ferner siebenbürgisch-rumänische Truppen zu organisieren, unter Führung rumä-

nischer Offiziere, mit rumänischer Nationalfahne und rumänischer Kommandosprache. Die Soldaten sollen nur auf den rumänischen Nationalrat vereinigt werden.

Ob es nun für die Rumänen möglich sein wird, diese Beschlüsse auszuführen, hängt wohl hauptsächlich von der Entwicklung der Dinge in Budapest und der Festigung der dortigen Regierung ab. Das innige Verhältnis, welches offenbar zwischen dem ungarischen Ministerpräsident Grafen Karoly und der Entente besteht, wird möglicherweise dazu führen, dass die Sympathien der Entente bei der Frage der Zukunft Siebenbürgens keineswegs *nur* auf Seiten Rumäniens sind, denn bei aller demokratischer Gesinnung Karoly's und seinem Eintreten für die Rechte der Nationalitäten ist er doch vor allem Ungar und auf den möglichst unversehrten Bestand seines Landes bedacht.

Auch hier in Kronstadt haben die Rumänen die zuerst sich unter gleichen Bedingungen, wie die anderen Nationalitäten dem hiesigen Nationalrat angeschlossen hatten, nachträglich erklärt, dass sie alle ihre Beschlüsse von der Zustimmung des Siebenbürgisch Rumänischen Nationalrats abhängig machen müssten.

Lerchen

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 20—22; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Oesterreich 104, Bd. 16.

Consulatul imperial german

Braşov (Ungaria)

J. Nr. 2164

K. Nr. 73

8 noiembrie 1918

DE atunci de când am înaintat Alteţei Voastre ducale prea supusul meu raport din 25 octombrie, sub nr. J. 2083, evenimentele în Transilvania, ca în general pretutindeni în Ungaria, s-au precipitat. În urma descompunerii complete a armatei austro-ungare, s-a ajuns, din nefericire, de mai multe ori la serioase excese şi jafuri, comise de soldăţimea desfrînată şi lipsită de disciplină. Aici, la sediul Consulatului, s-a menţinut pînă acum destul de bine liniştea, prin luarea imediată de măsuri preventive. Trupele germane, care în ultimele zile sosesec aici din România în număr din ce în ce mai mare, au contribuit, de asemenea, mult la securitatea acestui oraş.

Trupele noastre au fost, desigur, în general salutate cu simpatie — ca urmare a nesiguranţei care există — de către populaţie, cu excepţia populaţiei române. Desigur, nu se poate încă prevedea ce se va întîmpla în viitor în această privinţă, căci autorităţile maghiare şi locuitorii unguri vor resimţi în curînd — ca urmare a ieşirii Ungariei din război — prezenţa trupelor germane ca o povară. Printre saşii din Transilvania domneşte în general un sentiment de bucurie, fiindcă văd din nou aici uniforme germane, în ciuda faptului că unii, desigur, se tem că o prea mare amabilitate ar putea indispuce actualul guvern antantist. Astfel, spre exemplu la Sibiu s-a dat de înţeles convoiului german sosit, să plece mai departe cît mai curînd posibil. În cîteva localităţi de graniţă pur maghiare, primarul a refuzat net primirea şi încartiruirea trupelor germane.

În privința formei pe care o va lua mai târziu Transilvania, pare să existe oarecare neclaritate. Opinia dominantă este că, în caz că nu revine României, i se va asigura — raliată la Ungaria — o situație specială și autonomie într-o Federație statală ungară. Hotărâtori în această privință vor fi în orice caz românii care, numeric, alcătuiesc pe departe majoritatea populației.

Pentru Transilvania, s-a format un Consiliu Național Român propriu, cu sediul la Arad, iar în ultima duminică, o subsecție la Cluj, la care au apărut delegați din toate părțile Transilvaniei. Adunarea a luat hotărârea ca națiunea română din Transilvania să țină neclintit la dreptul sfânt de a-și decide ea însăși propria soartă. Hotărârea asupra viitoarei apartenențe statale a întregului popor român rămîne rezervată exclusiv Adunării Naționale Române. Consiliile au mai hotărît să organizeze trupe de români transilvăneni, sub conducerea ofițerilor români, cu drapel național român și limbă română de comandament. Soldații trebuie să depună jurământ numai față de Consiliul Național Român.

Dacă românilor le va fi posibil să realizeze aceste hotărâri, depinde în primul rînd de evoluția lucrurilor la Budapesta și de consolidarea guvernului de acolo. Relația strînsă care există în mod evident între președintele Consiliului de Miniștri ungar, contele Károlyi, și Antantă, poate să aibă drept consecință ca simpatiile Antantei nicidecum să fie *numai* de partea României în problema viitorului Transilvaniei, căci, cu toată atitudinea democratică a lui Károlyi și susținerea de către el a drepturilor naționalităților, el este totuși, înainte de toate, ungar și preocupat de păstrarea — cît mai nevătmată — a integrității țării sale.

Și aici la Brașov, românii, care la început aderaseră la Consiliul Național de aici în aceleași condiții ca și celelalte naționalități, au declarat ulterior că toate hotărârile lor trebuie să depindă de aprobarea Consiliului Național al Românilor din Transilvania.

Lerchen

400

1918 <octombrie 27>/noiembrie 9, Washington. **Telegrama ambasadorului francez în SUA, J. J. Jusserand, către St. Pichon, în legătură cu nota Guvernului american referitoare la respectarea dreptului românilor la realizarea aspirațiilor naționale.**

Affaires Etrangères
No. 1624
Analyse

Télégramme déchiffrée

Duplicata bis

Washington, s<ans> d<ate>, à 1 h 50
reçu le 9 Novembre 1918 à 3 h 15

LA note américaine concernant la Roumanie dont mon télégramme nr. 1607 annonçait l'envoi vient d'être publiée. Dans sa (rédaction) définitive le mot „entre“ ne figure pas mais les Roumains sont assurés, ce qui revient

1209

au même, que le Gouvernement des États-Unis ne (perd) pas de vue les aspirations du peuple Roumain en dehors, aussi bien qu'en dedans des frontières du Royaume. Le même gouvernement qui sympathise avec l'esprit d'union nationale et les aspirations des Roumains en tous lieux exercera le moment venu son influence pour que les justes droits territoriaux et politiques du peuple roumain soient reconnus et mis à l'abri de toute agression étrangère.

Jusserand

■ Microf. Franța, r. 254, c. 978; Ministère des Affaires Étrangères, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Série A, Carton 1163, Doss. 7, 1918–1920, Travaux préparatoires de la Conférence, Politique de la Roumanie, f. 8.

Afacerile Externe

Nr. 1624

Analiză

Duplicat Lis

Telegramă descifrată

Washington, fără dată, la 1,50

Primită în 9 noiembrie 1918, la 3, 15

NOTA americană referitoare la România, a cărei trimitere a fost anunțată prin telegrama mea nr. 1607, a fost de curînd publicată. În redactarea sa definitivă, cuvîntul „între” nu figurează, dar românii sînt asigurați, ceea ce este același lucru, că Guvernul Statelor Unite nu va (pierde) din vedere aspirațiile poporului român din afara, cît și în interiorul frontierelor Regatului. Același guvern, care simpatizează cu spiritul de unire națională și cu aspirațiile românilor, își va exercita influența în toate locurile la momentul potrivit, pentru ca drepturile teritoriale și politice juste ale poporului român să fie recunoscute și puse la adăpost de orice agresiune străină.

Jusserand

401

1918 <octombrie 27>/noiembrie 9, Arad. Nota diplomatică ultimativă a Consiliului Național Român Central, trimisă Guvernului ungar în legătură cu predarea teritoriilor locuite de români.

A Magyar Nemzeti Tanács Kormányának

Budapest

AZ események rohamos fejlődése folytán azon meggyőződésre jutottunk, hogy a népek önrendelkezési jogának értelmében, valamint nemzetünknek és a vele egy területen élő kisebbségeknek érdekében a közrend, vagyon és személybiztonság megóvása céljából már most át kell vennünk Magyarországnak és Erdélynek románok által lakott vidékei fölött a teljes kormányzó

1210

hatalmat. E vidékekhez tartoznak a következő megyék: Torontál, Temes, Krassó-Szörény, Arad, Bihar, Szatmár, Máramaros, Beszterce-Naszód, Szolnok-Doboka, Szilágy, Kolozs, Maros-Torda, Torda-Aranyos, Alsó-fehér, Kisküküllő, Nagyüküllő, Hunyad, Szeben, Brassó, Fogaras, Háromszék, Udvarhely és Csik megyék, valamint Békés, Csanád és Ugocsa megyék román területei.

Intézzon a kormány Magyarország és Erdély nemzeteihez azonnal egy manifestumot ilyen értelemben és rendelje hatalmunk alá az azon területen található minden állami, politikai, közigazgatási, bírósági, iskolai, egyházi, pénzügyi, katonai és közlekedésügyi intézményt, hatóságot és szervet. Ugyanakkor ezen területen minden más imperium megszüntetendő. Ezen esetben garantálhatjuk a közrendet, vagyon-és személybiztonságot. Ellenkező esetben kénytelenek lennénk proklamációban népünknek, az országnak és az egész villágnak tudtára adni, hogy az önrendelkezési jog gyakorlása részünkre lehetetlené tétetett s így a hatóságokkal minden további együttműködést beszüntetünk és a bekövetkező eseményekért a felelőséget nem vállaljuk és azt a maga teljességében a magyar nemzeti tanács jelenlegi kormányára hárítjuk.

Természetes, hogy a kérdéses területen élő más népekkel szemben a magunk részéről respektálni fogjuk a Wilsoni elveket.

A kormányzás átadásának modozatait vegyes bizottság állapítja meg. A kormányt Nagyszebenben fogjuk megalakítani.

Ezen megkerésünkre a választ f. é. november hó 12 délután 6 óráig várjuk.

Kelt Aradon 1918 évi november hó 9-én.

A román nemzeti tanács
Dr. Pop C. István
elnök

■ Microf. R. P. Ungará, r. 39, c. 148—149; Magyar Országos Levéltár Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció), Miniszterelnökségi levéltár, Miniszterelnökség K. 40 Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési joga előkészítésével megbízott tárcanélküli miniszter. — 1918—IX. 240. Vezi și „Marea Unire de la 1 Decembrie 1918” Biblioteca Despărțimintului București al Asociațiunii „Astra”, București, 1 Decembrie 1943, p. 33—34.

Către

Guvernul Consiliului Național Maghiar

Budapesta

În urma desfășurării rapide a evenimentelor am ajuns la convingerea că, în sensul dreptului popoarelor la autodeterminare, precum și în interesul națiunii noastre și al minorităților cu care conviețuiește pe același teritoriu, în scopul păstrării ordinii publice, a securității averii și persoanelor trebuie să preluăm, încă de pe acum, întreaga putere de guvernare în teritoriile Ungariei și Transilvaniei locuite de români. Aceste teritorii sînt formate din următoarele comitate: Torontal, Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihar, Satu Mare, Maramureș, Bistrița-Năsăud, Solnoc-Dăbica, Sălaj, Cluj, Mureș-Turda, Turda-Arieș, Alba de Jos, Tîrnava Mică, Tîrnava Mare, Hunedoara, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Odorhei și Ciuc, precum și teritoriile românești ale comitatelor Békés, Csanád și Ugocsa.

Guvernul să adreseze imediat națiunilor Ungariei și Transilvaniei un manifest în acest sens, prin care să treacă sub autoritatea noastră toate instituțiile, oficialitățile și organele de stat, politice, administrative, de justiție, de învățământ, bisericești, financiare, militare și de transport aflate pe aceste teritorii. Totodată, în aceste teritorii încetează orice altă autoritate. În acest caz, vom garanta ordinea publică și securitatea averii și a persoanelor. În caz contrar, am fi nevoiți ca printr-o proclamație să aducem la cunoștința poporului nostru, țării și întregii lumi, că aplicarea dreptului la autodeterminare a devenit pentru noi imposibilă și că în felul acesta sistăm orice colaborare cu autoritățile, iar pentru viitoarele evenimente nu ne asumăm nici o răspundere, aceasta fiind trecută în întregime asupra guvernului actual al Consiliului Național Maghiar.

Natural că în privința celorlalte popoare care trăiesc pe teritoriul respectiv, în ce ne privește, vom respecta principiile wilsoniene.

Modalitățile de transferare a guvernării să fie stabilite de o comisie mixtă. Guvernul îl vom instala la Sibiu.

La această chemare așteptăm răspunsul până în ziua de 12 noiembrie a.c., orele 6 p.m.

Întocmit la Arad la 9 noiembrie 1918.

Consiliul Național Român
Președinte
dr. Pop C. Ștefan

402

1918 <octombrie 27>/noiembrie 9, <Buftea>. **Telegrama lui Hintze către Ministerul de Externe, despre comunicarea făcută de conducerea armatei germane, generalului A. Mackensen, în legătură cu atitudinea binevoitoare a Guvernului german față de aspirațiile României în Transilvania.**

Telegramm

Gr. Hauptquartier, den 9. November 1918
Ankunft: 4 Uhr 5 Min. Nachm

Excellenz von Hintze an Auswärtiges Amt

Auf Telegramm 2997 (A. 47255)

OHL hat an OK Mackensen gedrahtet:

„ES ist zweckmässig, gelegentlich Durchmarsches durch Siebenbürgen der rumänischen Regierung vertraulich zu erklären, dass deutsche Regierung den Bestrebungen Rumäniens in Siebenbürgen wohlwollend gegenübersteht, wenn Zusammenstöße zwischen deutschen und rumänischen Truppen vermieden werden“.

Hintze

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn; Oesterreich 104, Bd. 16.

Telegramă

Marele Cartier General, 9 noiembrie 1918

Sosită: ora 4,05 p.m.

Excelența Sa von Hintze către Ministerul de Externe

La telegrama 2997 (A. 47 255)

Conducerea Supremă a Armatei a telegrafiat Comandantului Superior Mackensen:

„CU ocazia trecerii trupelor germane prin Transilvania, este util să se declare confidențial Guvernului român că Guvernul german are o atitudine binevoitoare față de aspirațiile României în Transilvania, dacă vor fi evitate ciocniri între trupele germane și cele române“.

Hintze

403

1918 <octombrie 29>/noiembrie 11, <Londra>. **Scrisoarea lui A. J. Balfour către președintele Consiliului Național al Unității Române, Take Ionescu, în care își exprimă simpatia față de lupta românilor pentru unire.**

Foreign Office

November 11, 1918

Dear Mr. Take Ionescu;

IT was a great pleasure to me to receive your letter of the 15th ultimo informing me of the establishment, under your Presidency, of the National Council of Roumanian Unity.

I need hardly assure you that I shall be extremely pleased to enter into relations with a body which is so justly representative of Roumanian opinion, and which has been constituted under the Presidency of one who has never lost faith in the ultimate vindication of the just aspirations of the Roumanian people.

I beg, therefore, that you will convey to the Council an expression of my entire sympathy with them in the task of liberation and restoration that lies before them, and assure them of my hearty co-operation and support in preserving and promoting relations of warm friendship between Great Britain and Roumania, whose efforts and sufferings in the common cause are so deeply appreciated in this country.

(Signed) Arthur James Balfour

■ Microf. Anglia. r. 390, c. 702; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371) vol. 3141, p. 391.

Domnule Take Ionescu,

MI-A făcut o mare plăcere să primesc scrisoarea dv. din data de 15 prin care mă informați asupra creării, sub președinția dv., a Consiliului Național al Unității Române.

Nu cred că mai este nevoie să vă asigur că voi fi deosebit de bucuros să stabilesc relații cu un organism care reprezintă atât de veridic opinia publică românească și care s-a constituit sub președinția unui om care nu și-a pierdut niciodată încrederea în înfăptuirea finală a aspirațiilor juste ale poporului român.

Vă rog, de aceea, să transmiteți membrilor Consiliului expresia întregii mele simpatii față de ei în realizarea sarcinii de eliberare și refacere pe care o au în față și să-i asigurați de cooperarea și sprijinul meu cordial în menținerea și promovarea unor relații de caldă prietenie între Marea Britanie și România, ale cărei eforturi și suferințe pentru cauza comună sînt deosebit de apreciate în țara noastră.

(Semnat) Arthur James Balfour

404

1918 <octombrie 30>/noiembrie 12, Paris. **Raportul lui G. d'Hestroy către P. Hymans, în legătură cu agitația din România, intrarea trupelor române în Transilvania, unde vor fi aclamate ca eliberatoare; trimiterea parlamentarilor la mareșalul Ferdinand Foch; intensificarea tulburărilor țărănești din România.**

Légation de Belgique en France

Paris, le 12 Novembre 1918

No. 8564/2894-P.2

La Roumanie

Monsieur le Ministre,

EN Roumanie le Ministère Marghiloman est tombé dès que l'effondrement de l'Allemagne y fut connu. Coanda, le successeur de Marghiloman, n'est pas un homme politique et n'a pas de parti. Apparemment, il est destiné à préparer les voies à Bratiano qui, d'après un télégramme chiffré, adressé à Monsieur Take Ionesco, ne tarderait pas à être porté au pouvoir par la majorité du pays.

Ce télégramme ajoutait que l'effervescence en Roumanie était extrême et que les troupes entreraient bientôt en Transylvanie où elles seraient saluées en libératrices. Malgré l'isolement, Bucarest a connu immédiatement l'envoi de parlementaires au Maréchal Foch.

Quant au Maréchal Mackensen, il sollicite une prerogative du délai qui lui a été accordé pour faire passer ses troupes par la Hongrie. Elle lui fut refusée et on s'attend à faire des prisonniers.

Les troubles agraires provoquée ou du moins encouragés par les bolchévistes ont pris en Roumanie un caractère de gravité. Depuis 60 ans la question des terres constitue le pivot de la politique intérieure Roumaine. Le Prince Couza en 1864 supprime le servage et attribue à chaque chef de famille 6 hectares pris sur les immenses biens des couvents. Depuis, la question a repris toute son activité à la suite du partage du lot attribué par le Prince Couza entre les enfants de deux générations. Il n'y a pas ou presque pas de propriété dans le Royaume Danubien où les paysans sont forcés de travailler à la dime dans les domaines des grands propriétaires. De là un sourd mécontentement qui, à diverses reprises, notamment en 1907, a amené de dangereuses émeutes. Monsieur Bratiano, libéral, cherche à résoudre la difficulté en obligeant les grands propriétaires à céder contre une juste indemnité une partie de leurs terres à l'Etat qui les rétrocéderait aux paysans, moyennant un paiement à long terme. Monsieur Marghiloman, chef des conservateurs, appuyé par les propriétaires fonciers, s'oppose à un système qu'il considère comme une spoliation déguisée.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de mon très profond respect.

E. de Gaiffier

■ Microf. Belgia, r. 24, c. 405—406; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, France, Série non reliée, vol. 18.

Legatia Belgiei în Franța

Paris, 12 noiembrie 1918

Nr. 8564/2894-82

România

Domnule ministru,

În România Guvernul Marghiloman a căzut, îndată ce s-a aflat aici de prăbușirea Germaniei. Coandă, succesorul lui Marghiloman, nu este un om politic și nu are partid. Aparent, el este menit să deschidă drumurile lui Brătianu, care conform unei telegrame cifrate, adresată domnului Take Ionescu, n-ar întârzia să fie adus la putere de majoritatea țării.

În această telegramă se adăuga că în România agitația era extremă și că trupele vor intra în curînd în Transilvania, unde vor fi aclamate ca eliberatoare. Cu toată izolarea, Bucureștiul a aflat imediat de trimiterea parlamentarilor la mareașul Foch.

Referitor la generalul Mackensen, el solicită o amîinare a termenului care i-a fost acordat pentru a permite trecerea trupelor sale prin Ungaria. Ea i-a fost refuzată și se așteaptă să se ia prizonieri.

Tulburările agrare provocate sau cel puțin încurajate de bolșevici în România s-au agravat. De 60 de ani problema pămîntului constituie pivotul politicii interne române. În 1864 prințul Cuza a desființat iobăgia și a atribuit fiecărui cap de familie 6 hectare luate din imensele averi ale mănăstirilor. De atunci, problema s-a reluat ca urmare a împărțirii lotului atribuit de prințul Cuza între copiii a două generații. Nu există deloc sau aproape deloc proprietate în Regatul dunărean unde țărani să nu fie forțați să muncească pentru dijmă pe domeniile marilor proprietari. De aici rezultă o ne-

mulțumire surdă care, în diferite rînduri, în special în 1907, a declanșat războaie primejdioase. Domnul Brătianu, liberal, caută să rezolve dificultatea, obligîndu-i pe marii proprietari să cedeze, contra unei echitabile despăgubiri, o parte din pămînturile lor statului, care le va retroceda țăranilor în schimbul unei plăți pe termen lung. Domnul Marghiloman, șeful conservatorilor, sprijinit de proprietarii funciari se opune acestui sistem pe care îl consideră o spoliere deghizată.

Primiți, vă rog, domnule Ministru, asigurarea profundului meu respect.

E. de Gaiffier

405

1918 noiembrie 1/⟨14⟩, Iași. Telegrama cifrată a col. Hadžić către M. Rašić, la Salonic, prin care îl informează despre intrarea trupelor române în Brăila, Focșani și Cernăuți; lupta cu trupele bulgare de grăniceri la Tulcea; atacarea teritoriului românesc între Ismail și Isaccea de către artileria bulgară.

Vojni izaslanik

Pov No. 2088

1.XI.1918

Iaș

Depeșa șifra

Gospodinu Ministru vojnom
Solun ili gde bude

RUMUNSKÉ trupe ušle u Brailu, Fokšane i Černovic bez ikakvog otpora. Pri prelazu u Dobrudžu došlo do borbe sa bugarskim graničnim trupama kod Tulče pri čemu Bugarska artilerija tukla rumunsku teritoriju između Izmaila i Isakče. Molim izvestiti i Vrh⟨ovnu⟩ Komandu.

pukov⟨nik⟩ Hadžić

■ Microf. R.S.F. Iugoslavia, r. 130, c. 475; Vojni Istoriski Institut I.N.A., Arhiva bivše srpske vojske, br. 6/171, Fasc. 6, list 1, kutija 454.

Atașatul militar

București

Pov. Nr. 2088

1.XI.1918

Iași

Telegramă cifrată

Domnului ministru de război
Salonic sau unde se află

TRUPELE române au intrat în Brăila, Focșani și Cernăuți fără a li se opune vreo rezistență. La trecerea în Dobrogea s-a ajuns la luptă cu trupele bulgărești de grăniceri lângă Tulcea, cu care ocazie artileria bulgară a

1216

atacat teritoriul românesc dintre Ismail și Isaccea. Rog înștiințați și Comandamentul Suprem.

Col. Hadžić

406

1918 noiembrie <4>/17, Budapesta. Telegrama plutonului de jandarmi din Tîrnăveni către Ministerul de Război din Budapesta referitoare la evenimente petrecute în oraș.

Tăvirat

Másolat

Hadügyminisztérium első osztálya

Budapest

SS. Dicsőszentmárton 372 51 13 5

MAI napon Dicsőszentmárton rendezett tanácsu városban a vármegye lakossága tüntető körmenetet tartott. A vármegye házára a helyi nemzeti tanács és helyettes alispán beleegyezésével a román himnusz éneklése mellett a román nemzeti lobogót kittüzte. <A> gyűlés egyébként rendben folyt le, összeütközés nem történt.

Csendőrszakasz
A másolat hitelül

Budapest, 1918 évi november hó 17-én

■ Microf. R. P. Ungará, r. 77, c. 485; Magyar Országos Levéltár Polgári Kori Központi Körmányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség. K 40 Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési joga előkészítésével megbízott tárcanélküli miniszter. 1918—IX—361.

Telegramă

Copie

Secția I a Ministerului de Război

Budapesta

SS. Tîrnăveni 372 51 13 5

ASTĂZI, în orașul Tîrnăveni populația comitatului a participat la un marș demonstrativ. Întonind imnul românesc, pe sediul comitatului a fost arborat, cu acordul Consiliului Național local și al locțiitorului vicecomitelui, drapelul național românesc. Adunarea s-a desfășurat dealtfel în ordine; nu au avut loc conflicte.

Plutonul de jandarmi
Se confirmă veridicitatea copii

Budapesta, 17 noiembrie 1918

1918 noiembrie <5>/18 Arad. Manifestul Marelui Sfat Național din Ungaria și Transilvania adresat popoarelor lumii, în care se arată că națiunea română și-a declarat voința de a se constitui într-un stat liber și independent, protestând, totodată, împotriva încercărilor Guvernului ungar de a o supune dominației străine.

Către popoarele lumii,

NAȚIUNEA română din Ungaria și Transilvania, ținută de veacuri în robie trupească și sufletească de către clasa stăpînitoare a poporului maghiar, eliberată acum de sclavie prin strălucita învingere a armelor, care s-au luptat pentru drepturile civilizației umane împotriva principiului barbar al opresiunii naționale și de clasă, înaintea guvernului opresorilor de pînă aci, a declarat voința sa de a se constitui în stat liber și independent spre a-și putea nelimita forțele sale în serviciul culturii și al libertății omenești.

Guvernul opresorilor de pînă aci a denegat adeziunea sa la această hotărîre a națiunii române și în fața dreptului firesc al fiecărei națiuni de a fi stăpînă asupra sa și a teritoriului locuit de dînsa, guvernul opresorilor opune forța brutală a statului oprîmător.

De veacuri clasa oprîmatoare a poporului maghiar a sfîșiat trupul națiunii noastre prin icuri străine, iar de la înfăptuirea constituționalismului fals din 1867, scopul mărturisit al politicii de guvernămînt în statul maghiar a fost desființarea noastră națională. Prin colonizări fără rost pe pămîntul strămoșilor noștri, prin maghiarizarea necruțătoare a tuturor acelor români, care au fost nevoiți să aibă raporturi mai nemijlocite cu stăpînirea maghiară, prin invadarea pe teritoriul românesc a sutelor de mii de slujbași publici maghiari, prin împiedicarea poporului nostru de a-și mulțumi însuși trebuințele sale industriale, s-au maghiarizat orașele și s-a împestrițat etnicește teritoriul locuit de națiunea română prin mijloace artificiale și în scopul barbar al nimicirii noastre.

Această stare de lucruri produsă prin opresiune și fărădelege, acum Guvernul maghiar o invocă de justificare a opunerii sale, la hotărîrea națiunii române de a-și întemeia pe pămîntul său strămoșesc statul său liber și independent. Starea produsă prin crima săvîrșită pînă aci împotriva libertății noastre naționale acum se prezintă ca o justificare a noului atentat, ce se intenționează împotriva existenței noastre.

Ar trebui să ne luăm dreptul cu forța, dar oricît de hotărîți sîntem să jertfim viața pentru libertatea națională, în ziua, cînd sărbătorim înfrîngerea civilizațiunii asupra barbariei, și așteptăm legiferarea internațională, care va înlocui forța brutală prin dreptate și va înlătura pretutindeni urmările stăpînitorilor neomenești, națiunea română se abține de la mijloacele barbare la regularea raporturilor dintre popoare, ci iață protestează înaintea lumii întregi împotriva fărădelegii Guvernului maghiar, care și acum încearcă a supune națiunea română dominațiunii străine și o împiedecă de la constituirea sa în stat liber și independent.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania nu dorește să stăpînească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvîrșire de orice clasă istorică stăpînitoare,

națiunea română prin ființa sa însăși este întruparea democrației celei mai desăvârșite. Pe teritoriul său strămoșesc națiunea română este gata a asigura fiecărui popor deplină libertate națională și organizarea sa în stat liber și independent o va întocmi pe temeiurile democrației, care va asigura tuturor indivizilor aflători pe teritoriul său egalitatea condițiilor de viață, unicul mijloc al desăvârșirii omenеști.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania însă nu admite mistificarea îndreptățirii pretențiunilor sale prin stările produse de încercările seculare pentru nimicirea ei, protestează împotriva revendicărilor maghiare asupra teritoriului românesc, care de la descălecarea împăratului Traian și pînă astăzi a fost muncit cu brațele noastre și îngrășat cu sîngele nostru și sub nici o condițiune nu mai voiește să trăiască în legătură de stat cu națiunea maghiară, ci este hotărîtă a-și înființa pe teritoriul locuit de dînsa statul său liber și independent. Anunțînd popoarelor lumii această voință și hotărîre a sa, națiunea română din Ungaria și Transilvania invocă pe seama sa sprijinul lumii civilizate și geniul libertății omenеști declarînd sărbătorește, că din ceasul acesta, oricum ar decide puterile lumii, este hotărîtă a pieri mai bine, decît a suferi mai departe sclavia și atîrnarea.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania speră și așteaptă, că în năzuința ei pentru libertate o va ajuta întreg neamul românesc, cu care una vom fi de aici înainte în veci.

Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania.

Președinte: dr. Ștefan C. Pop

Secretar: dr. Gh. Crișan

■ „Marea Unire de la 1 Decembrie 1918”, Biblioteca Despărțimintului București al Asociațiunii „Astra”, București, 1 Decembrie 1943, p. 41–44. Arhivele Statului, București, Fond Savel Rădulescu, dos. 187, f. 33–36.

408

1918 noiembrie <5>/18, <Londra>. Scrisoarea de răspuns a lui A. J. Balfour adresată președintelui Consiliului Național al Unității Române, Take Ionescu, prin care îl asigură de tot sprijinul Guvernului britanic la Conferința de pace, în vederea realizării unității naționale, chiar în situația în care Aliații nu ar putea întreprinde o acțiune militară în Transilvania.

Mr. Take Ionescu
(for the signature
of the Secretary of
State)

<Londra>, 18 November 1918

Dear Mr. Take Ionescu,

WITH reference to your letter of the 4th instant, urging the necessity for the occupation by Allied troops of the Roumanian lands of Hungary, I assure you that, although it may not be possible for the Allies to take military action that these suggested your letter, H.M. Government will, at the

1219

eventual Peace Congress, give their full sympathy and support to the general principle of Roumanian unification.

Yours sincerely,
(Signed) Arthur James Balfour

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 755; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371) vol. 3141, p. 434.

Domnului Take Ionescu
(pentru semnare la
secretarul de stat)

Londra, 18 noiembrie 1918

Stimate domnule Take Ionescu,

CU referire la scrisoarea dv. din 4, luna curentă, care insistă asupra necesității ca trupele Aliate să ocupe regiunile românești din Ungaria, vă asigur că, deși ar fi posibil ca Aliații să nu fie în măsură să întreprindă o acțiune militară, după cum sugera scrisoarea dv., Guvernul Maiestății Sale, la o eventuală Conferință de pace, va acorda întreaga simpatie și sprijin principiului general al unirii române.

Cu stimă,
(semnat) Arthur James Balfour

409

1918 noiembrie <5>/18, Iași. **Telegrama lui Gruillet către Ministerul de Externe al Franței în care, amintind eforturile și sentimentele românilor în război, consideră că Antanta trebuie să-și respecte obligațiile asumate față de România, insistând asupra necesității unirii Transilvaniei cu România.**

Affaires Etrangères
No. 252

Télégramme en clair

Iassy-Salonique, 18 Novembre 1918—13,30

TOUS les roumains patriotes, tous ceux qui depuis 4 ans sont restés invariablement fidèles à notre cause, tout ce peuple d'instinct latin, que son goût de la mesure, de l'ordre et du bon droit n'a cessé de pousser vers nous, attend avec anxiété un mot de l'entente, le mot qui lui prouvera que les alliés ne l'abandonne pas et qu'ils demeurent prêts à exaucer son idéal national, ce mot n'est pas encore venu s'il ne venait pas, et il semble d'ailleurs impossible à tous qu'il ne vienne pas, un irréparable dommage serait causé d'abord à la Roumanie et ensuite à la France et la plus grande injustice serait commise en même temps que la plus grande maladresse, il convient d'ajouter que c'est la France qui en porterait surtout le poids car comme c'est vers elle que va le maximum de sympathie c'est vers elle qu'irait, l'heure de la déception venue, le maximum de ressentiments; c'est non seule-

ment l'immense intérêt personnel de la France, mais aussi celui de l'équilibre européen et même de la civilisation tout entière qui exige la formation de la Grande Roumanie; les roumains méritent cet accroissement matériel et moral, ils sont entrés dans la lutte sans y être contraints, à l'heure fixée par nous, en dépit d'une conformation géographique déplorable; menacés à la fois sur toutes leurs frontières, ils ont été assaillis simultanément par les bulgares, par les autrichiens par les allemands et par cet autre fléau le typhus, néanmoins à travers les pires revers, ils luttèrent tant qu'ils purent et leur effort fut assez sérieux pour qu'à la date du 1 décembre 1917, près de 86 divisions austro-allemandes fussent concentrées contre eux, allégeant ainsi notre front d'un certain nombre d'unités ennemies, mais pour comble d'infortune, la Russie défaillante devint pour eux, sur leurs arrières, l'adversaire le plus redoutable; pillés, décimés, encerclés, en dépit de leur grande victoire de Marasesti, l'une des plus coûteuses que les Allemands aient eu à supporter, de l'aveu même du maréchal Mackensen, les Roumains durent poser les armes, il leur fallut alors subir la paix la plus monstrueuse, la plus inique, voir leur territoire amoindri, leur plus beau port et leurs plus belles montagnes entre les mains de l'ennemi, leur commerce et leur industrie ruinés à tout jamais, par surcroît l'occupation ennemie la plus brutale qui revela le droit de réquisition jusqu'à l'infamie du pillage, installa à tous les petits foyers la détresse et la famine, une seule pensée a soutenu les Roumains à travers ces épreuves, celle que les 3 divisions chargées de les ruiner étaient soustraites pendant ce temps aux batailles du front occidental. La Roumanie avait, en effet, gardé foi dans notre victoire. Cette victoire est venue, elle attend maintenant que la chaleur et la clarté de ses rayons arrivent jusqu'à elle; le silence de l'Entente sur le sort réservé à la Roumanie fournirait aux Allemands et à leurs amis, s'il se prolongeait, une arme puissante contre nous, ils essayant déjà de s'en servir avec vigueur et perfidie; même vaincue, l'Allemagne pense encore à garder son action économique dans ce pays dont elle sait l'incroyable richesse et qu'il ne tient qu'à nous d'avoir définitivement à nos côtés. La Roumanie peut être demain non pas une alliée, ce ne serait pas assez dire, mais une autre France disposée à tout accueillir à nous, instructions supérieure et primaire, écoles techniques, direction et collaboration industrielle et commerciale, l'heure de réaliser ce gain formidable et décisive, dans la destinée de l'Orient, a sonné. Si nous laissons passer cette heure, nous perdrons ce pays pour toujours, si nous savons en profiter, nous le gagnons à tout jamais, les Allemands le savent, aussi multiplient-ils les intrigues et les fausses nouvelles, avec la complicité d'un gouvernement qui n'a de roumain que le nom, par son intermédiaire l'Allemagne promet à la Roumanie de la soutenir au Congrès de la paix et de lui restituer ses frontières. Il est indispensable de déjouer ces promesses qui ne sont que des menaces déguisées, il suffit pour cela d'affirmer nettement et loyalement à la Roumanie que les engagements pris naguère envers elle, sont toujours valables et que la Transylvanie lui sera attribuée. Nous avons contribué à surexciter chez ce peuple le sentiment national, il ne nous pardonnerait pas, si nous envenions à le trahir, et nous nous aliénerions sans retour ce qu'il nous a donné si spontanément, son amitié et son estime, si sous prétexte de se concilier les bonnes grâces de la Hongrie, certaines nations de l'Entente songeaient à lui laisser la Transylvanie qui ne lui appartient que du droit du plus fort; nous entretiendrions en Orient un foyer d'incendie redoutable,

nous mentirions à tous nos principes de bon droit et de justice, aussi bien qu'à notre politique des nationalités et nous perdriions pour toujours notre influence dans un pays qui peut <et> qui doit être demain une nation de 15 millions d'habitants et qui s'offre à nous d'un mouvement fraternel avec toutes les forces vives de son sol et de sa race; nous nous verrions ainsi frustrés d'un des plus grands résultats de cette guerre, celui d'avoir au seuil de l'Asie une véritable marche¹ française qui deviendra en quelques mois l'entrepôt de toutes nos idées et de tous nos intérêts; enfin nous refuserions son plus solide appui à la barrière des peuples libérés et unifiés que nous voulons élever entre l'Allemagne et l'Orient afin de ruiner à tout jamais en ce sens le besoin de conquête brutale qu'elle n'a pu assouvir en Occident et que répondrions-nous à ce soldat roumain qui ayant laissé l'une de ses jambes sur la pente des Carpathes, s'écrit avec une touchante confiance: j'avais commencé de conquérir l'idéal, on me l'a repris, mais cela m'est égal, car je sais que le Français me le rendra, ce soldat mutilé et dont les regards sont tournés vers l'ouest non seulement parce que c'est dans la direction de la Transylvanie mais aussi parce que plus loin c'est aussi celle de la France, c'est l'image du peuple roumain tout entier.

Graillet

■ Microf. Franța, r. 187, c. 312—315; Ministère des Affaires Etrangères, Archives diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 31, f. 219—222.

Afacerile Externe
Nr. 252

Telegramă necifrată

Iași-Salonic, 18 noiembrie 1918 — 13,30

TOȚI românii patrioți, toți cei care timp de 4 ani au rămas în mod constant fideli cauzei noastre, întreg acest popor de origine latină, pe care simțul măsurii, al ordinii și dreptății l-a îndreptat neconținut spre noi, așteaptă cu neliniște un cuvânt din partea Antantei, cuvânt care să-i demonstreze că Alianții nu-l vor abandona și că rămân fideli angajamentului de a-i împlini idealul național; acest cuvânt nu a venit încă, și dacă nu a venit pînă acum, tuturor li se pare de altfel imposibil să mai vină; un rău ireparabil i s-ar pricini în primul rînd României, și apoi Franței, comițîndu-se în același timp o mare nedreptate, precum și cea mai mare greșală. Este necesar să se adauge că Franței i-ar reveni marea responsabilitate, căci așa cum spre ea se îndreaptă toate simpatiile, tot așa spre ea s-ar îndrepta, în cazul unei decepții, toate resentimentele. Nu numai deosebitul interes personal al Franței, dar și acela al echilibrului european, ca și al civilizației întregi, cer înfăptuirea României Mari; românii merită această compensație materială și morală, ei au intrat în luptă fără a fi constrinși la aceasta, la data stabilită de noi, în ciuda inconvenientelor unei conformații geografice deplorabile; amenințați în același timp la toate frontierele, ei au fost asaltați simultan de bulgari, de austrieci, de germani, trebuind să suporte și alt mare flagel, tifosul. Cu toate acestea, trecînd peste cele mai grele înfrîngerii, ei au luptat cu toate forțele și efortul lor a fost destul de însemnat pentru ca la data de 1 decembrie 1917, aproape 86 divizii austro-germane să fie concentrate împotriva lor, eliberînd astfel

frontul nostru de un anume număr de unități inamice dar, culmea neșansei, Rusia, foarte slăbită, a devenit, în spatele lor, adversarul cel mai redutabil; jefuiți, decimați, încercuiți, în ciuda marii lor victorii de la Mărășești, una dintre cele mai costisitoare pe care au avut-o germanii de suportat, după mărturisirea chiar a mareșalului Mackensen, românii au trebuit să depună armele, au fost nevoiți atunci să încheie pacea cea mai monstruoasă, cea mai nedreaptă, să-și vadă teritoriul micșorat, portul lor cel mai frumos și munții cei mai frumoși în mâinile dușmanului, comerțul și industria ruinate pentru totdeauna; în plus, ocupația dușmană cea mai brutală, care a împins dreptul de rechiziții până la infamia jefuirii, a provocat, în toate micile țiguri, desperare și foamete; un singur gând i-a susținut pe români în toate aceste încercări, acela că cele 3 divizii care aveau misiunea să-i distrugă au fost sustrate în acest timp luptelor de pe frontul occidental. România și-a păstrat efectiv încrederea în victoria noastră, și această victorie a sosit; ea așteaptă acum ca lumina și căldura razelor sale să ajungă până la ea; tăcerea Antantei asupra soartei care i s-a rezervat României ar furniza germanilor și prietenilor lor, dacă s-ar prelungi, o armă puternică împotriva noastră, ei încercînd deja să o folosească cu vigoare și perfidie; chiar învinși, Germania se gîndește încă să-și păstreze influența economică în această țară pe care o știe extraordinar de bogată, țara care nu depinde decît de noi să o avem definitiv de partea noastră. România poate fi mîine nu o aliată, aceasta ar fi prea puțin spus, ci o altă Franță dispusă să primească totul, instrucție superioară și primară, școli tehnice, conducere și colaborare industrială și comercială; momentul realizării acestui cîștig formidabil și decisiv în soarta Orientului a sosit. Dacă lăsăm să treacă acest moment, vom pierde această țară pentru totdeauna; dacă vom ști să profităm de el, o vom cîștiga pentru totdeauna și germanii o știu și de aceea înmulțesc intrigile și știrile false în complicitate cu un guvern care nu are altceva românesc decît numele; prin intermediul acestuia Germania promite României că o va susține la Congresul de pace și că îi va respecta frontierele. Este necesar să fie dezmințite aceste promisiuni, care nu sînt decît amenințări deghizate; este suficient pentru aceasta de a-i confirma României, în mod clar și loial, că angajamentele luate nu de mult față de ea rămîn valabile și că Transilvania îi va fi atribuită. Noi am contribuit la întărirea sentimentului național al acestui popor, el nu ne-ar ierta dacă l-am trăda și am îndepărta definitiv ceea ce ne-a acordat el atît de spontan, prietenia și stima sa, dacă, sub pretextul de a satisface veleitățile Ungariei, unele națiuni ale Antantei ar intenționa să-i lase Transilvania, care nu-i aparține decît în virtutea dreptului celui mai tare; am întreține în Orient un focar de incendiu redutabil, am trăda toate principiile noastre de dreptate și echitate, precum și politica noastră națională și ne-am pierde pentru totdeauna influența într-o țară care poate și trebuie să fie mîine o națiune de 15 milioane de locuitori și care ni se oferă, printr-un gest fratern, cu toate forțele vii ale pămîntului și neamului său; noi ne-am vedea astfel frustrați de unul din cele mai mari succese ale acestui război, acela de a avea în pragul Asiei o veritabilă marcă ¹ franceză care ar deveni, în cîteva luni, antrepozitul tuturor ideilor noastre și al tuturor intereselor noastre; în fine, am refuza sprijinul său cel mai solid, la formarea unei bariere a popoarelor eliberate și unificate, pe care vrem să

¹ Termenul are aici semnificația veche, medievală, de zonă de margine a Imperiului.

o ridicăm între Germania și Orient, pentru a distruge astfel, pentru totdeauna, nevoia de cucerire brutală pe care ea nu a putut să și-o satisfacă în Occident ; și ce am răspunde noi acelui soldat român care, lăsându-și unul din picioare pe versantul Carpaților, ar afirma plin de încredere : am început să cuceresc idealul, mi-a fost luat înapoi, dar îmi este egal, căci eu știu că francezul mi-l va înapoia ; acest soldat mutilat și ale cărui priviri sînt îndreptate spre vest, nu numai pentru că acolo este și Transilvania, dar, de asemenea, pentru că mai departe, în aceeași direcție, se află și Franța ; aceasta este imaginea întregului popor român.

Graillet

410

1918 noiembrie <5>/18, Făgăraș. Raportul vicecomitelui comitatului Făgăraș prin care îl informează pe Ugron Gábor că în comunele din comitat au fost înlocuite autoritățile maghiare cu autoritățile românești, cerîndu-i să intervină pe lângă Consiliul Național Român ca acesta să instaureze ordinea.

Szám: 11784/1918

Fogarasvármegye alispánja

Belügyminiszter Ur !

JELENTEM, hogy Fogarasvármegye területén a megváltozott viszonyok következtében a községi elöljáróságok kénytelenek voltak működésüket beszüntetni.

E községi és közejegyzők egy része kénytelen volt székhelyét elhagyni más része pedig félre kellett álljon.

A járási főszolgabírák közül a fogarasi és sárkányi még helyeiken vannak, a töröcsvári és alsóárpási járási főszolgabíró személyzetével együtt székhelyéről el kellett távozzon.

A közigazgatást a román nemzeti tanács intézkedései értelmében, a kapcsolatos „Napirend” értelmében alakult szervezet vette át.

Dr. Serbán Miklos a román nemzeti tanács elnöke biztosított engem, hogy jelzett szervezete velem egytértve a közrend és belbékét teljes mértékben biztosítani fogja. Nagyobb rendzavarok ezideig nem is fordultak elő.

Mint hogy tehát a közigazgatási teendőknek ez eddigi keretekben való ellátásának lehetősége ez idő szerint megszűnt, kérem Belügyminiszter urat, hogy az aradi román nemzeti bizottságnál kieszközölni sziveskedjék a községi és járási hatóságok helyreállítását.

A világtól elzárva minden karhatalom hiányában a közigazgatás menetét más módon biztosítani nem áll hatalmamban.

Fogaras, 1918 évi november hó 18-án.

Alispán

■ Microf. R. P. Ungară, r. 39, c. 156, Magyar Országos Levéltár Polgári Kori Központi Kormányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség. K 40, Magyarországon élő nemzetek önrendekezési joga előkészítésével megbízott tárca nélküli miniszter 1918—IX—359.

Domnule ministru de interne!

RAPORTEZ că pe teritoriul comitatului Făgăraș, ca urmare a situației schimbate, autoritățile administrative comunale au fost nevoite să-și înceteze activitatea.

O parte din notarii comunali și cercuali au fost nevoiți să-și părăsească reședința, iar cealaltă parte a trebuit să se retragă din funcții.

Dintre prim-pretorii de plasă, cel din Făgăraș și din Șercaia încă mai sînt la locurile lor, cei din Bran și Arpașul de Jos, împreună cu întregul personal au trebuit să-și părăsească posturile.

Administrația a fost preluată de o organizație care funcționează potrivit instrucțiunilor Consiliului Național Român, în sensul aceluia „Ordin de zi”.

Dr. Șerban Nicolae, președintele Consiliului Național Român, m-a asigurat că numitul organ va asigura pe deplin, de comun acord cu mine, ordinea publică și pacea internă. Dezordini mai mari pînă acum nu s-au produs.

Fiindcă îndeplinirea sarcinilor administrației nu mai este așadar posibilă, așa cum a fost prevăzută pînă acum, cer ca domnul ministru de interne să intervină pe lângă Consiliul Național Român din Arad, ca autoritățile din plăși și comune să fie reinstalate în posturile lor.

Izolată de lume, lipsită de orice forță publică, nu-mi stă în putere să asigur funcționarea administrației în alt mod.

Făgăraș, 18 noiembrie 1918.

Vicecomite

411

1918 noiembrie <6>/19, Tîrgu Mureș. **Telegrama comitelui suprem al comitatului Mureș-Turda prin care raportează că primarii din satele românești din nordul comitatului nu mai recunosc jurămîntul depus în fața autorităților maghiare, motivînd că vor depune jurămînt în fața Consiliului Național Român:**

Másolat
Szám 6010

Számjeles távirat

Feladatott: Marosvásárhelyen

Érkezett: 1918 november hó 19-án este 9 h. 35 p.

JELENTEM, hogy Marostorda vármegye Régen felsőjárásában román községi bírók magyar hivatali esküt megtagadják azon indokolással, hogy ők csak a román nemzeti tanácsra tesznek esküt. Számos községben a megalkult román nemzeti tanácsok sorban mozdítják el a tisztviselőket és közigazgatókat, így Marosszentanna községben, mely részben magyar lakossága, az ottani közigazgató elmozdításával román közigazgatóval helyettesítették. Ez állapot a legfényesebb izgatásra vezet, miáltal a közcsend és nyugalom

lom, valamint a már helyre állani látszó személy-és vagyonsbiztonság veszélyeztetve van. Miheztartás véget sűrűs intézkedést kér.

főispán

■ Microf. R. P. Ungaria, r. 39, c. 223; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Kéközponti Kormányhatóságok Levéltárai. Miniszterelnökségi levéltár. Miniszterelnökség K 40 Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési joga előkészítésével megbízott tárcanélküli miniszter — 1918—IX—368.

Copie
Nr. 6010

Telegramă cifrată

Expediată: Tîrgu-Mureş
Sosită: 19 noiembrie 1918, ora 21,35

RAPORTEZ că în comitatul Mureş-Turda, în comunele plăşii Reghin, primarii români se opun jurămîntului în faţa autorităţilor maghiare, pretextînd că ei depun jurămîntul numai faţă de Consiliul Naţional Român. Consiliile Naţionale Române, înfiinţate în numeroase comune, au schimbat pe rînd funcţionarii şi notarii, aşa de exemplu şi în comuna Sîntana de Mureş, în care o parte din locuitori sînt unguri, notarul a fost schimbat cu un notar român. Această stare de lucruri duce la cea mai puternică agitaţie, prin care sînt ameninţate liniştea publică şi calmul, precum şi securitatea persoanelor şi averii, care începuseră să se amelioreze. Cerem instrucţiuni urgente privind atitudinea ce trebuie luată.

|Comite suprem

412

1918 noiembrie <7>/20, Arad. Textul convocării Adunării Naţionale de la Alba Iulia, arătîndu-se hotărîrea naţiunii române din Transilvania şi Ungaria de a-şi spune cuvîntul asupra soartei sale. |

CONVOCARE

ISTORIA ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizaţiei omenesti a scos şi neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina cunoştinţei de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte şi vrem să trăim alături de celelalte naţiuni ale lumii, liberi şi independenţi. În numele dreptăţii eterne şi a principiului liberei dispoziţiuni a naţiunilor, principiu consacrat acum prin evoluţiunea istoriei, naţiunea română din Ungaria şi Transilvania are să-şi spună cuvîntul său hotărîtor asupra sorţii sale şi acest cuvînt va fi respectat de lumea întreagă. El este chiar aşteptat pentru ca la gurile Dunării şi pe drumul unde comunică pulsul vieţii economice între apus şi răsărit să se poată înfăptui ordinea şi neamurilor prejmuitoare să li se procure liniştea necesară pentru munca binecuvîntată spre desăvîrşirea umană. În scopul acesta convocăm:

ADUNAREA NAŢIONALĂ a naţiunii române din Ungaria şi Transilvania **LA ALBA IULIA**, cetatea istorică a neamului nostru, pe ziua de 18 **NOIEMBRIE** v. 1 **DECEMBRIE** st. n. A.C. **LA ORELE 10 A.M.**

La adunare vor lua parte: 1) Episcopii români din Ungaria și Transilvania; 2) toți protopopii în funcțiune ai celor două confesiuni românești; 3) câte un exmis al fiecărui Consistoriu și Capitlu; 4) câte doi exmiși ai societăților culturale (Asociațiune, Fondul de teatru, Asociațiunea Arădană etc.); 5) câte doi exmiși din partea fiecărei reuniuni femeiești; 6) de la fiecare școală, medie (gimnaziu, școală rurală), apoi de la fiecare institut teologic, pedagogic și școală civilă, câte un reprezentant al colegiului profesoral; 7) câte doi delegați de la fiecare reuniune învățătoarească; 8) Garda Națională va fi reprezentată prin câte un ofițer și un soldat din fiecare secțiune județeană; 9) câte doi delegați de la fiecare reuniune de meseriași; 10) delegații Partidului Social-Democrat-Român ca reprezentanți ai muncitorimii organizate; 11) tinerimea universitară prin câte doi exmiși ai săi și în fine, 12) fiecare circumscripție electorală în care locuiesc români, va trimite câte 5 reprezentanți (delegați).

Sîntem convinși că afară de cei care vor reprezenta, în chipul arătat mai sus, toate păturile sociale ale națiunii noastre la această istorică adunare, unde se va hotărî soarta neamului nostru, poate pentru vecie, se va prezenta însuși poporul românesc în număr vrednic de cauza mare și sfîntă. Se vor lua îngrijiri ca toți cei veniți să fie adăpostiți și să fie părtași la consacrarea celor ce se vor hotărî. Biroul Consiliului Național a făcut toate pregătirile de lipsă pentru reușita Adunării, iar frații români de pretutindeni sînt rugați să dea și ei tot ajutorul.

Înainte de începerea Adunării se vor face rugăciuni în cele două biserici din Alba Iulia, cea ortodoxă răsăriteană și cea greco-catolică.

Toate informațiunile mai departe se dau din partea biroului Consiliului Central Național Român din Arad.

Fii tare, neam românesc, în credința ta, căci iată se apropie ceasul mîntuirii tale.

Amin și Doamne ajută!

Arad la 7/20 Novembrie 1918

Marele Sfat al Națiunei Române din Ungaria și Transilvania.

Dr. Ștefan C. Pop
președinte

Dr. Gheorghe Crișan

■ „Marea Unire de la 1 Decembrie 1918”, Biblioteca Despărțimîntului București al Asociațiunii „Astra”, București, 1 Decembrie 1943, p. 49—51 și „Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918”, Acte și Documente, p. 19.

413

1918 noiembrie <7>/20, <Paris>. Telegrama lui St. Pichon către Legația României din Franța, prin care exprimă mulțumiri pentru comunicarea privind evacuarea trupelor germane de pe teritoriul României și satisfacția în legătură cu apropiata înfăptuire a unității naționale.

Europe
Légation de Roumanie
Expédié

20 Novembre 1918
Urgent

PAR votre lettre en date du 15 de ce mois vous avez bien voulu me faire savoir que la Gouvernement roumain a, le 9 de ce mois, signifié au Com-

mandement des troupes allemandes de Roumanie qu'un délai de 24 heures lui était accordé pour faire évacuer par de troupes le territoire du Royaume, et que la mobilisation de l'armée roumaine avait été décrétée.

Je vous remercie de cette communication et je me félicite de voir approcher le jour où la Roumanie, délivrée l'occupation ennemie par la victoire des alliés, réalisera l'oeuvre d'unité nationale à laquelle la France a toujours porté un si vif intérêt.

Ministre

■ Microf. Franța, r. 187, c. 319; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques; Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 31, f. 231.

Europa
Legafia României
Expediat

20 noiembrie 1918
Urgent

PRIN scrisoarea dvs. din 15 luna curentă, ați binevoit să mă înștiințați că Guvernul român a anunțat, în ziua de 9 a acestei luni, Comandamentul trupelor germane din România că i s-a acordat un răgaz de 24 ore pentru evacuarea trupelor de pe teritoriul Regatului și că a fost decretată mobilizarea armatei române.

Vă mulțumesc pentru această comunicare și mă declar fericit văzînd că se apropie ziua în care România, eliberată de ocupația dușmană prin victoria Aliaților, va înfăptui opera de unitate națională, față de care Franța a dovedit întotdeauna un interes atît de viu.

Ministru

414

1918 noiembrie <8>/21, Paris. Telegrama lui iSt. Pichon, cuprinzînd un mesaj al lui G. Clemenceau adresat lui I. I. C. Brătianu, în care acesta își exprimă bucuria de a vedea realizată unitatea Țărilor Române.

Ministère des Affaires Etrangères
A chiffrer

Télégramme

Bureau du chiffre
Expédié J.R.
21 Novembre 1918; 13,15

Le Ministre des Affaires Etrangères
à Iassi par Salonique

POUR Monsieur Bratiano de la part de Monsieur Clemenceau.

Je vous remercie sincèrement des sentiments que vous m'avez exprimés dans le télégramme que m'a transmis M. de St. Aulaire. Le gouvernement français qu'une ancienne et confiante amitié unit à la Roumanie, et qui a

sympathisé avec elle au cours des épreuves qu'elle a traversées, se félicite de la voir aujourd' hui rentrée dans son alliance et travaillant à réaliser l'unité des pays roumains. Je forme des vœux pour son développement pacifique et sa prospérité. S<tephen> Pichon

G<eorges> Clemenceau

■ Microf. Franța, r. 187, c. 343; Ministère des Affaires Etrangères. Archives Diplomatiques, Série Europe 1918— 1929, Sous-série Roumanie, vol. 31, f. 255.

Ministerul Afacerilor Externe
De cifrat

Telegramă

Biroul de cifru

Expediat J.R.

Ministerul Afacerilor Externe
la Iași, prin Salonic

21 noiembrie 1918; 13,15

PENTRU domnul Brătianu din parte domnului Clemenceau.

Vă mulțumesc sincer pentru sentimentele pe care mi le-ați exprimat în telegrama pe care mi-a transmis-o St. Aulaire. Guvernul francez, pe care o veche și trainică prietenie îl leagă de România, și care a simpatizat cu ea în timpul încercărilor grele prin care a trecut, se bucură să o vadă astăzi reintrată în rîndurile Aliaților și acționînd pentru realizarea unității Țărilor Române. Adresez urări pentru dezvoltarea sa pașnică și prosperitatea sa.

Stephen Pichon

Georges Clemenceau

415

1918 noiembrie <9>/22, Roma. Scrisoarea Consiliului Național al Unității Române în care se exprimă gratitudinea față de Guvernul regal al Italiei pentru simpatia și interesul constant manifestat față de eforturile românilor îndreptate spre realizarea unității lor naționale, cerînd recunoașterea sa și sprijinirea activității în Italia.

Roma, 22 Novembre 1918

Signor Presidente del Consiglio,

VOSTRA Eccellenza è stata, del pari che Sua Eccellenza il Signor Barone Sonnino, informata ultimamente a Parigi, della costituzione del Consiglio Nazionale dell'Unità Romana.

Il detto Consiglio è stato l'oggetto da parte dei Governi di Francia e della Gran Bretagna, d'un riconoscimento ufficiale, come ne fan fede le lettere di Sua Eccellenza il Signor Pichon in data del 12 ottobre 1918 e di Sua Eccellenza il Signor Balfour, addi 12 Novembre corr., lettere di cui abbiamo l'onore di rimettere qui unite copie a Vostra Eccellenza.

D'altra parte il Governo degli Stati Uniti, per l'organo del Signor Lansing, ha diretto, il 6 corr., al rappresentante dei Romeni a Washington, una lettera, di cui si allega qui copia, e con la quale egli esprime la profonda simpatia dei Governi degli Stati Uniti per le giuste revendicazioni Romene.

L'interesse che il Governo di Sua Maestà il Re d'Italia ha testimoniato del costante alla Romania, siccome la fervente simpatia con la quale l'Eccellenza Vostra, ha sempre incoraggiato li sforzi dei Romeni intesi a compiere la loro unità Nazionale ci danno la ferma speranza ch'Ella vorrà compiacersi di riconoscere il Consiglio Nazionale dell'Unità Romena e facilitarli in tal guisa, in Italia, il compito al quale ha dedicato la sua attività.

In tale occasione ci sta sommamente a cuore esprimere a Vostra Eccellenza tutta la nostra riconoscenza per le provvidenze prese di recente affine di accelerare la formazione e il reclutamento della legione Romena.

I reggimenti, che tra poco moveranno di quà per riunirsi agli eserciti di Sua Maestà il Re Ferdinando di Romania, porteranno ai loro fratelli, oggi al fine definitivamente liberi dal giogo austriaco e magiario, il bacio materno della Rorna latina, Fonte eterna del diritto e della civiltà.

Voglia gradire, Eccellenza, i sensi del nostro ossequio devoto.

V. Presidenti del Consiglio Nazionale dell'Unità Romena

Dr. Basile Lucaciu

Dr. Angelesco

Membri I. Ursu

Const. Mille

N. Titulescu

■ Microf. Italia, r. 13/2, c. 151—152; Archivio Centrale Dello Stato, Roma, Ministero dell'Interno, Fasc. 19.29.7.

Roma, 22 noiembrie 1918

Domnule Președinte al Consiliului,

EXCELENȚEI Voastre ca și Excelenței Sale baronul Sonnino, vi s-a adus recent la cunoștință *constituirea, la Paris, a Consiliului Național al Unității Române*.

Numitul Consiliu a făcut obiectul recunoașterii oficiale din partea guvernelor Franței și Marii Britanii, după cum ne încredințează scrisoarea Excelenței Sale domnul Pichon, din data de 12 octombrie 1918 și a Excelenței Sale domnul Balfour, din ziua de 12 noiembrie curent, scrisori pe care avem onoarea să le trimitem alăturat în copie Excelenței Voastre.

Pe de altă parte, Guvernul Statelor Unite, prin intermediul domnului Lansing, a adresat, în 6 curent, reprezentantului românilor la Washington, o scrisoare, a cărei copie o anexăm, în care este exprimată profunda simpatie a Guvernului Statelor Unite pentru justele revendicări ale românilor.

Interesul pe care Guvernul și Maiestatea Sa regele Italiei l-au manifestat în mod statornic față de România, ca și via simpatie cu care Excelența Voastră a încurajat întotdeauna eforturile românilor îndreptate spre realizarea unității lor naționale, ne dau speranța certă că veți binevoi să recunoașteți Consiliul Național al Unității Române și să-i facilitați, în chip corespunzător, în Italia, misiunea căreia și-a dedicat activitatea.

Cu această ocazia avem deosebita onoare să exprimăm Excelenței Voastre întreaga noastră recunoștință pentru măsurile luate recent în scopul grăbirii formării și recrutării Legiunii române.

Regimentele, care peste puțină vreme se vor deplasa de aici pentru a se alătura trupelor Maiestății Sale regele Ferdinand al României, vor duce fraților lor, astăzi în sfârșit eliberați pentru totdeauna de sub jugul austriac și maghiar, îmbrățișarea maternă a Romei latine, izvor etern al dreptului și civilizației.

Binevoiți să primiți, Excelență, expresia profundului nostru respect.

Vicepreședinții Consiliului Național al Unității Române

Dr. Vasile Lucaciu

Dr. Angelescu

Membri: I. Ursu

Const. Mille

N. Titulescu

416

〈Înainte de 1918 noiembrie 10/23〉. **Raportul lui E. Fürstenberg către Ministerul de Externe german despre eșuarea tratativelor dintre românii din Transilvania și Guvernul ungar; convocarea Adunării Naționale de la Alba Iulia; raportul numeric al românilor față de celelalte naționalități.**

Kaiserlich Deutsches Generalkonsulat
für Ungarn

A 51850 pr. 6.12.18 p.m.

Die rumänische Frage

„DIE Verhandlungen zwischen der ungarischen Regierung und den Rumänen, die vor einigen Wochen in Arad gepflogen wurden, waren erfolglos geblieben. Die Rumänen hatten derartige Ansprüche gestellt, dass die ungarische Regierung sie nicht erfüllen zu können glaubte, ohne nicht ihrerseits jeden Anspruch auf das von Rumänen bewohnte Gebiet Ungarns preiszugeben. Die Forderungen der Rumänen gipfelten eigentlich in der Anerkennung der völlig selbstständigen Staatlichkeit der Rumänen auf diesem Gebiete. Die Rumänen wollten nun ohne Zustimmung der Regierung ihre nationalen Wünsche verwirklichen und haben zu diesem Zwecke für den ersten Dezember nach Karlsburg eine rumänische Nationalversammlung einberufen. Zweifellos werden sie hier das rumänische Imperium in Ungarn verkünden. Damit würden sie an und für sich schon die Losreissung von Ungarn aussprechen, ob sie aber auch gleichzeitig die Angliederung an das Königreich Rumänien beschliessen, ist noch sehr fraglich. Wenn sie auch diesbezüglich einen Beschluss fassen sollten, so will dieser sicherlich keine Tatsache schaffen, sondern den Rumänen nur ein geeignetes Pressionsmittel gegenüber den Ungarn abgeben. Vielfach spricht man in rumänischen Kreisen auch davon, dass die Nationalversammlung die Autonomie des rumänischen Gebietes Ungarns aussprechen werde, dass jedoch schon jetzt in eine lose

Verbindung mit dem Königreich Rumänien treten werde. Für das ungarische Rumänien würde eine selbstständige Regierung und ein selbstständiges Parlament mit dem Sitz in Hermannstadt geschaffen werden, das eine gewisse Delegation in das rumänische Zentralparlament nach Bukarest entsenden würde. Es ist selbstverständlich, dass die Rumänen den anderen Nationen, also vor allem Ungarn und Sachsen, die weitgehendsten Rechte einräumen. Insbesondere machen sie den Sachsen die verlockendsten Versprechungen, um sie für sich zu gewinnen. Sie beanspruchen für ihr Imperium ausser den sechzehn siebenbürgischen Komitaten noch zwölf Komitate des eigentlichen Ungarns. Auf diesem Gebiete besitzen die Rumänen keineswegs die absolute Mehrheit, die sie ungefähr nur in zwölf Komitaten unbestritten haben. Die Ungarn — insbesondere die Szekler — stehen diesen rumänischen Bestrebungen gegenüber sehr feindselig. Man kann als sicher annehmen, dass sie einer rumänischen Vergewaltigung den äussersten Widerstand entgegensetzen werden. Allerdings verspricht dieser keinen grossen Erfolg, da die Rumänen selbst über gut bewaffnete einheimische Legionen verfügen und ihnen andererseits auch die reichsrumanischen Truppen zur Seite stehen. Gewisse Anzeichen lassen darauf schliessen, dass es ohne blutige Zusammenstösse zwischen Rumänen und Ungarn wohl nicht abgehen könne. Die Siebenbürger Sachsen nehmen eine abwartende Haltung ein. Vor kurzem sind sie noch für die Integrität Ungarns eingetreten, heute sind sie zu wenigstens schon neutral, ja es macht sich sogar eine grosse Stimmung für einen Anschluss an Rumänien bemerkbar. Die Sachsen sind jedenfalls bestrebt, ihr Volk so gut es geht über die schwierige Zeit hinüber zu helfen.

Sehr bemerkenswert sind die Gegensätze zwischen Rumänen und Serben. Beide beanspruchen die südlichen Komitate Ungarns. Die Gegensätze sind schon wiederholt hervorgetreten. Neuerdings hat der Kommandant der serbischen Besetzungstruppen die Rumänen, die auf ihrer Reise zur Nationalversammlung Temesvar passierten, nicht weiterreisen lassen, da er eine politische Agitation der Rumänen unter keinen Umständen dulde.

Fürstenberg

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 49—51; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn Oesterreich, no. 104, Bd. 16.

Consulatul general al Imperiului german
pentru Ungaria
A 51850 prezentat la 6 decembrie 1918 p.m.

Problema română

TRATATIVELE între Guvernul ungar și român, care au fost purtate acum câteva săptămîni la Arad, au rămas fără succes. Românii au ridicat astfel de pretenții, încît Guvernul ungar a considerat că nu le poate îndeplini, fără a renunța la orice pretenție a sa asupra teritoriului Ungariei locuit de români. Postulatele române au culminat de fapt în recunoașterea unui stat al românilor, absolut independent, pe acest teritoriu. Românii vor acum să-și realizeze dorințele lor naționale fără aprobarea guvernului și au convocat în acest scop pentru 1 decembrie, la Alba Iulia, o Adunare Națională Română.

Fără îndoială că aici vor proclama un stat român pe teritoriul Ungariei. Cu aceasta, ei vor pronunța de fapt separarea de Ungaria; dacă însă vor hotărî concomitent încorporarea la Regatul României, este încă foarte problematic. Dacă vor lua în această privință o hotărîre, aceasta nu urmărește, desigur, să creeze o situație de fapt, ci să dea românilor numai un mijloc de presiune potrivit împotriva ungarilor. Adesea se vorbește în cercurile române și despre aceea că Adunarea Națională va pronunța autonomia teritoriului român din Ungaria, care încă de pe acum va intra într-o oarecare legătură cu Regatul României. Pentru statul român de pe teritoriul Ungariei se va crea un guvern independent și un parlament independent cu sediul la Sibiu, care va trimite la București o anumită delegație în Parlamentul central român. E de la sine înțeles că românii vor acorda cele mai largi drepturi celorlalte națiuni, adică mai ales ungarilor și sașilor. Ei fac în special sașilor promisiunile cele mai ademenitoare, spre a-i câștiga de partea lor. Ei revendică pentru statul lor, în afară de cele 16 comitate transilvănene, încă 12 comitate din Ungaria propriu-zisă. Pe acest teritoriu, românii nu posedă în nici un caz majoritatea absolută, pe care o au incontestabil numai în aproximativ 12 comitate. Ungurii, în special secuii, sînt foarte ostili față de aceste năzuințe românești. Se poate presupune ca sigur că, unei samavolnicii din partea românilor, secuii îi vor opune o rezistență extremă. Însă aceasta nu promite vreun succes prea mare, căci românii înșiși dispun de legiuni autohtone bine înarmate; afară de aceasta, ei au de partea lor și trupe din Regat. Anumite semne ne permit să conchidem că fără ciocniri sîngeroase între români și unguri nu se va ajunge la un capăt. Sașii din Transilvania au o atitudine de expectativă. Nu de mult ei au mai militat pentru integritatea Ungariei, azi sînt cel puțin neutri, ba chiar se observă o puternică atmosferă pentru o alipire la România. Sașii fac în orice caz eforturi pentru a ajuta poporul lor, pe cît se poate, să treacă cît se poate de bine prin aceste vremuri grele:

Foarte demne de luat în seamă sînt opozițiile între români și sîrbi. Ambele părți revendică comitatele din Ungaria de Sus. Opozițiile au apărut de repetate ori. De curînd, comandantul trupelor de ocupație sîrbe nule-a permis să călătorească mai departe românilor care treceau în drumul lor spre Adunarea Națională prin Timișoara, deoarece el nu admite în nici un caz o agitație politică a românilor.

Fürstenberg

417

1918 noiembrie <11>/24, Aiud. **Telegrama comitelui suprem din Alba, baronul Bánffy, către Ugron Gábor, privind anunțarea în ziarul „Românul” a Adunării Naționale de la 1 decembrie la Alba Iulia, convocată de Consiliul Național Român.**

Számjelestávirat

Felvette: Halmos, 1918 évi november hó 24-én éjjel 10 óra 5 perckor Nagyenyed, 1377, 117, 4, 5, 30, 703 Res.
Belügyminister Budapest

JELENTEM, hogy Románul czimű lapban hirdetmény jelent mely szerint december első-jén Aradi román nemzeti tanács Gyula-fehérvárott nemzetgyűlést fog tartani, más gyűlésnek tárgyát még nem ösmerem, amint

tudomásomra jut azt közölni fogom, más Gyula-fehérvári polgármestertől
 vett jelentés szerint nagyarányu előkészületek folynak, miből az követ-
 kezthető, hogy több ezer főre menő tömeget szándékoznak egybegyűjteni.
 más összes püspökök, lelkészek és tanítók ott lesznek, ezen kívül 150 főből
 álló román nemzet önvédelmiséget szándékoznak összegyűjteni már a mai
 napon melyet addig is a rend fenntartására képeznek ki.

br. Bánffy
Főispán — Res.

■ Microf. Ungaria, r. 39, c. 164; Magyar Országos Levéltár, Polgári Kori Központi Kor-
mányhatóságok Levéltárai („K” szekció) Miniszterelnökségi levéltár, Miniszterelnökség K 40,
Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési joga előkészítésével megbízott tárcanélküli mi-
niszter — 1918—IX—387.

Telegramă cifrată

Primită de Halmos, anul 1918 luna noiembrie ziua 24, ora 10,05 noaptea
Aiud, 1377, 117, 4, 5,30, 703 Confidențial
Ministerul de Interne Budapesta

RAPORTEZ că în ziarul „Românul” a apărut un anunț potrivit căruia
Consiliul Național Român din Arad va ține Adunarea Națională la 1 decem-
brie la Alba Iulia; nu am cunoștință încă de subiectul adunării, când îl voi
afla, voi anunța; după raportul primit de la primarul din Alba Iulia, au loc
pregătiri foarte mari, din care se poate deduce că vor să adune o masă de
oameni de mai multe mii; vor fi acolo toți episcopii, preoții și învățătorii,
în afară de aceasta intenționează să adune, încă în cursul zilei de azi, o gardă
română de apărare națională formată din 150 persoane, care va fi instruită
până atunci pentru menținerea ordinii.

baron Bánffy
comite suprem
Confidențial

418

1918 noiembrie <13>/26, Budapesta. Telegrama lui E. Fürstenberg către
Ministerul de Externe german despre presa română din Transilvania și cea
săsească, despre Consiliul Național Român și formarea de gărzii naționale
române; relațiile dintre români și sași.

Abschrift

Telegramm

Budapest, den 26. November 1918 8 Uhr 10 nachm.

Ankunft: 27. „ 10 „ 15 „

Der Generalkonsul an Ausw. Amt.

No. 192

AUF No. 256

1. Durch Wolf und Dammert folgendes festgestellt:

Tribuna schon vor Krieg eingegangen. Dafür erscheint jetzt „Romanul”
wieder als Amtsorgan rumänischen Nationalrats.

2. Rom anul in Arad für dort ¹ bestellt. Budapester Organ des Nationalrats ist „Foaia Poporului Roman“. Ich sende letzte 12 Nummern.

3. Sitz des grossen rumänischen Nationalrats ist Arad. Früherer bekannter Abgeordnete Alexander Vajda nur Mitglied. Tatsächlicher Führer ist Advokat Dr. Julius Maniu, der den Nationalrat in Wien vertritt. Nomineller Führer Stefan C. Pop in Arad. Die siebenbürgisch-sächsische Presse, die bei Beginn der Umwälzung noch für die Integrität Ungarns eintrat, nimmt heute schon eine neutrale Stellung ein, d.h. sie tritt für einen friedlichen Ausgleich der ungarischen und rumänischen Interessen ein. Vielfach werden unter den Sachsen schon Stimmen laut, die für einen Anschluss an der rumänischen Nationalrat Partei ergreifen. Die Sachsen sind schon mit dem rumänischen Nationalrate in Budapest in Verhandlungen getreten. Zu dem Anschluss an die Rumänen werden sie durch die Erwägung veranlasst, dass nur auf diese Weise die Ruhe im Lande aufrecht erhalten werden kann. Der rumänische Nationalrat hat den Sachsen die weitgehendsten Versprechungen gemacht und hat sich bereit erklärt alle ihre Wünsche zu erfüllen. An der Aufrichtigkeit dieser Versprechungen der rumänischen Intelligenz, die heute noch die Führung des rumänischen Volks in der Hand hat, ist nicht zu zweifeln. Doch erscheint es fraglich, ob die jetzigen Führer in der Lage sein werden, ihre Versprechungen gegenüber den grossen Begehrlichkeiten der Massen auch einhalten zu können. Die Rumänen haben in Siebenbürgen und den angrenzenden Komitaten unzweifelhaft die unumschränkte Macht in der Hand. Die ungarischen Truppen haben in ihrer ersten Begeisterung für das von der Regierung ausgegebene Schlagwort „Pazifismus“ eine ganz gründliche Demobilisierung vorgenommen, während die rumänischen Truppenteile die Waffen systematisch gesammelt haben. In Siebenbürgen ist die Katzenjammerstimmung sehr rasch eingetreten, da die ungarischen Beamten und Grundbesitzer bald einsehen mussten, dass sie gegenüber den Raubinstinkten des rumänischen Pöbels nach der Demobilisierung völlig wehrlos gegenüber standen. Die Rumänen haben indessen auf dem ganzen Gebiete ihres zukünftigen Imperiums, das nicht weniger als 26 Komitate umfassen soll, starke Legionen gebildet, wobei sie selbst von ungarischen Kreisen und der Ungarischen Regierung in jeder Hinsicht unterstützt worden sind, weil diese Legionen unter dem Vorwande der Aufrechterhaltung der Ordnung gebildet wurden. So kommt es, dass heute die Rumänen gut bewaffnet und ausgerüstet sind, während die Ungarn ohne Waffen dastehen. Die Szekler haben die daraus für sie erwachsende Gefahr erkannt und sich in letzter Zeit wohl mit Unterstützung der amtlichen Stellen auch bewaffnet. Nach zuverlässigen Mitteilungen werden die Szekler den Rumänen bewaffneten Widerstand leisten, sodass Siebenbürgen in allernächster Zeit der Schauplatz eines Bürgerkrieges werden wird, der sicherlich äusserst blutig verlaufen wird, wenn die an der Grenze stehenden reichsrumanischen Truppen nicht gleich mit bedeutenden Kräften eingreifen und den Widerstand der Szekler niederwerfen. Von ungarischer Seite ist man auch an die Sachsen herangetreten, sich in dem bevorstehenden Bürgerkriege auf die Seite der Ungarn zu stellen. Da die Sachsen die Ausichtslosigkeit eines solchen Kampfes einsehen, haben sie abgelehnt und sind nur bestrebt, das sächsische Volk über den Bürgerkrieg, an dessen Ausbruch in wohlinformierten Kreisen nicht gezweifelt wird, so gut es geht hinüber zu retten. Diese Entwicklung der Verhältnisse in Siebenbürgen berührt Deutschland insofern unmittelbar, als ein grosser Teil der Mackensen-Armee noch

în Siebenbürgen steht und sehr leicht in den inneren Krieg verwickelt werden kann. Will man das verhindern, müssen jedenfalls rechtzeitig Massnahmen getroffen werden. In der ungarländischen rumänischen Presse setzt Agitation gegen Oberkommando Mackensen ein. Man behauptet, dass es Absicht habe, in Siebenbürgen zu bleiben, um in stillen Einvernehmen mit ungarischer Regierung mit siebenbürger Sachsen rumänische Besetzung Siebenbürgens zu verhindern. Oberkommando Mackensen wird beschuldigt, in Hermannstädter Hotel, wo rumänischer Nationalrat tagt, heimlich Abhörapparate angebracht zu haben. Deutsche Truppen sollen rumänische Abzeichen abgerissen, rumänische Gardisten erschossen haben und in rumänischen Dörfern Lebensmittel requirieren. Dammert will ungarländischen rumänischen Zeitungen Artikel zusenden und Misstrauen gegen politische und militärische Absichten der Armee Mackensen zu beseitigen versuchen.

gez(eichnet) Furstenberg

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 33—36; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Oesterreich Nr. 104, Bd. 16.

Copie

Telegramă

Budapesta, 26 noiembrie 1918, ora 8,10 p.m.

Sosire: 27 noiembrie 1918, ora 10,15 p.m.

Consulul general către Ministerul de Externe

Nr. 192

LA Nr. 256.

1. Prin Wolf și Dammert, s-au constatat următoarele:

„Tribuna“ și-a încetat apariția încă înainte de război. În loc, reappare acum „Românul“, ca organ oficial al Consiliului Național Român.

2. „Românul“ din Arad a fost comandat pentru acolo.¹

Organul din Budapesta al Consiliului Național este „Foaia Poporului român“. Trimit ultimele 12 numere.

3. Sediul marelui Consiliu Național Român este la Arad. Fostul deputat bine cunoscut, Alexandru Vaida, este numai membru. Conducătorul de fapt este avocatul dr. Iuliu Maniu, care reprezintă la Viena Consiliul Național. Conducătorul nominal la Arad este Ștefan C. Pop. Presa săsească-transilvană, care la începutul răsturnării milita încă pentru integritatea Ungariei, ia astăzi o poziție neutră, adică ea este pentru un echilibru pașnic între interesele ungare și cele române. Adesea se aud deja printre sași voci care sînt de partea unei aderări la Consiliul Național Român. Sașii au intrat deja în tratative cu Consiliul Național Român din Budapesta. Sînt determinați să se alăture românilor din considerentul că numai în felul acesta poate fi menținută liniștea în țară. Consiliul Național Român a făcut sașilor cele mai largi promisiuni și s-a declarat gata să îndeplinească toate dorințele lor. Nu încape nici

¹ Berlin.

o îndoială în sinceritatea acestor promisiuni ale păturii intelectuale române, care mai are încă azi în mînă conducerea poporului român. Totuși este problematic dacă actualii conducători vor fi în situația să poată și respecta promisiunile lor, ținînd seamă de poftele mari ale maselor. Românii dețin în Transilvania și în comitatele vecine, fără îndoială, puterea nelimitată. Trupele ungare, în primul lor entuziasm pentru lozinca „pacifism”, lansată de guvern, au procedat la o demobilizare foarte temeinică, pe cînd unități militare române au strîns sistematic armele. În Transilvania a apărut foarte repede o stare de buimăceală căci funcționarii și moșierii unguri au fost nevoiți să-și dea seama curînd că, după demobilizare, au rămas complet dezarmați în fața instinctelor de jaf ale plebei române. Între timp, românii au format legiuni puternice pe întreg teritoriul viitorului lor stat, care va cuprinde nu mai puțin de 26 comitate, fiind ajutați în toate privințele chiar de cercuri ungare și de Guvernul ungar, deoarece aceste legiuni au fost formate sub pretextul menținerii ordinii. Așa se face că azi românii sînt bine înarmați și echipați, pe cînd ungurii au rămas fără arme. Secuii și-au dat seama de pericolul care rezultă de aici pentru ei și, în ultimul timp, desigur cu sprijinul forurilor oficiale, s-au înarmat și ei. După comunicări de încredere, secuii vor opune românilor rezistență armată, astfel încît Transilvania va deveni foarte curînd teatrul unui război civil, care desigur va decurge extrem de sîngeros, dacă trupele române din Regat, care se află la graniță, nu intervin imediat cu forțe importante să înăbușe rezistența secuilor. Din partea ungară s-a intervenit și pe lîngă sași să se situeze de partea ungurilor în războiul civil care se așteaptă. Deoarece sașii și-au dat seama de lipsa de perspectivă a unei astfel de lupte, ei au refuzat și se străduiesc să salveze pe cît se poate poporul sas dintr-un război civil, a cărui izbucnire nu este pusă la îndoială în cercurile bine informate. Această evoluție a situației în Transilvania privește Germania în mod direct, întrucît o mare parte din armata Mackensen se află încă în Transilvania și poate fi foarte ușor implicată în războiul intern. Dacă se vrea împiedicarea acestui lucru, trebuie luate în orice caz, din timp, măsuri. În presa română din Ungaria a început o agitație împotriva comandamentului lui Mackensen. Se afirmă că are intenția să rămînă în Transilvania, pentru ca, în acord tacit cu Guvernul ungar, cu sașii din Transilvania, să împiedice ocupația română a Transilvaniei. Comandamentul superior Mackensen este acuzat că ar fi instalat în secret aparate de interceptare în Hotelul din Sibiu, unde ține sesiune Consiliul Național Român. Trupe germane — se spune — ar fi smuls cocarde românești, ar fi împușcat membri ai gărzilor române și ar rechiziționa alimente în satele românești. Dammert vrea să trimită ziarelor românești din Ungaria articole și să încerce înlăturarea neîncrederii față de intențiile politice și militare ale armatei Mackensen.

semnat Fürstenberg

Your Excellency,

IT is most gratifying to us that in the name of the oppressed Roumanians from Austria Hungary we should extend to your Excellency the thanks for the assurance which was given of our deliverance from under the unspeakable yoke which oppressed us for centuries.

You know all of our sufferings. The knowledge of those determined you to stand by us. We thank you! Your name will be on every lip of the sons of our nation, and your memory always will be blessed. Every step you make, every word which you say, is watched with interest by the oppressed Roumanians. Your great principles, your assurance given to us, the treaties signed by the Allies, all give us assurance of our deliverance from under the yoke of the enemy. For what you have done for us, for all that the officials and the people of this great Republic have done for the Roumanians, we are thankful.

You are at the start on a long and dangerous voyage; may it be a happy one, and may you return among us, as well as you sail! Long life to the people of the United States! Long life to the Officials of the United States! Long life to you, President of the most glorious country, The United States of America!

Dr. E. Lucaciu
Chairman

■ Microf. SU'A, r. 633, c. 759; Library of Congress, Washington D. C., Presidential Papers Microfilm, Woodrow Wilson Papers, roll 345, Series 4, Case files 3183.

Exelență,

NE este deosebit de agreabil ca, în numele românilor oprimați din Austro-Ungaria, să exprimăm Excelenței Voastre mulțumiri pentru asigurările ce ne-au fost date privind eliberarea noastră de sub jugul odios care ne oprima de veacuri.

Dv. știți toate suferințele noastre. Cunoașterea acestora v-a determinat să vă situați de partea noastră. Vă mulțumim! Numele dv. va fi pe buzele fiilor națiunii noastre, iar amintirea dv. va fi întotdeauna binecuvântată. Fiecare pas pe care îl faceți, fiecare cuvânt pe care îl spuneți sînt privite cu interes de românii oprimați. Mărețele dv. principii, asigurările ce ni le-ați dat, tratativele semnate de Aliați, toate acestea ne asigură de eliberarea noastră de sub jugul dușmanului. Pentru ceea ce ați făcut dv. pentru noi, pentru tot ce oficialitățile guvernamentale și poporul acestei mari Republici au făcut pentru români, vă sîntem recunoscători.

Dv. sînteți la începutul unui drum lung și periculos; fie ca el să fie fericit și să vă reîntoarceți printre noi, la fel de bine ca acum! Trăiască poporul Statelor Unite! Trăiască oficialitățile guvernamentale ale Statelor Unite! Să trăiți dv., președintele celei mai glorioase țări, Statele Unite ale Americii!

Dr. E. Lucaciu
Președinte

1918 noiembrie <14>/27, Washington. Scrisoarea lui W. Wilson adresată lui E. Lucaciu — ca răspuns la un mesaj al acestuia — în care vorbește despre suferințele românilor din Transilvania.

27 November 1918

My dear Dr. Lucaciu

ALLOW me to tell you with what deep and sincere gratification I have read your kind message sent me in the name of the Roumanian from Austria Hungary. Allow me also to assure you of my very deep and sincere interest in their fortunes.

Cordially and sincerely yours,
Woodrow Wilson

■ Microf. SUA, r. 633, c. 761; The Library of Congress Presidential Papers, Woodrow Wilson Papers, Rol 345, Series 4, no. 3183.

27 noiembrie 1918

Stimate Dr. Lucaciu,

PERMITEȚI-MI să vă spun cu cât de adâncă și sinceră mulțumire am citit amabilul dv. mesaj trimis mie în numele românilor din Austro-Ungaria. Permiteți-mi, de asemenea, să vă asigur de profundul și sincerul meu interes pentru soarta lor.

Al dv. cordial și sincer,
Woodrow Wilson

1918 noiembrie <15>/28, Cernăuți. Fragment din procesul-verbal asupra Congresului General al Bucovinei.

Proces-verbal
asupra

Congresului General al Bucovinei, care s-a ținut joi, 15/28 noiembrie 1918, în Sala Sinodală din palatul mitropolitan din Cernăuți

Ordinea de zi: Stabilirea raportului politic între Bucovina și Regatul României

... ¹

Trecînd la ordinea de zi, am onoarea să vă fac propunerea ca să votați următoarea moțiune spre primire:

¹ Numele celor prezenți ca delegați din partea Consiliului Național Român, delegații polonilor, delegații germanilor, reprezentanți ai comunelor rutene de peste Prut, Oaspeți; reprezentanții armatei române din Basarabia, din Ardeal și Ungaria, mai multe mii de reprezentanți ai tuturor națiunilor și stărilor sociale din toate părțile Bucovinei.

CONGRESUL general al Bucovinei, întrunit azi, joi, în 15/28 noiembrie 1918 în sala sinodală din Cernăuți, considerînd că, de la fundarea principatelor române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevii și Cernăuților, a făcut pururea parte din Moldova, care în jurul ei s-a încheat ca stat ;

considerînd că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava, gropnițele domnești de la Răudăuți, Putna și Sucevița, precum și multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei ;

considerînd că fii ai acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea aceluiași domnitori, au apărut de-a lungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încălcărilor din afară și a cotropirii păgîne ;

considerînd că în 1774, prin vicleșug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei și cu de-a-sila alipită coroanei Habsburgilor ;

considerînd că 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocîrmuiri străine, care îi nesocotea drepturile naționale și care prin strîmbătăți și persecuții căuta să-i înstrăineze firea și să învrăjbească celelalte neamuri cu care el voiește să trăiască ca frate ;

considerînd că, în scurgere de 144 de ani, Bucovenenii au luptat ca niște mucenici pe toate cîmpiile de bătălie în Europa sub steag străin pentru menținerea, slava și mărirea asupritorilor lor, și că ei drept răsplată aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite, izgonirea limbii lor din viața publică din școală și chiar din biserică ;

considerînd că în același timp poporul băstinaș a fost împiedicat sistematic de a se folosi de bogățiile izvoarelor de cîștig ale acestei țări și despoiat în mare parte de vechea sa moștenire ;

considerînd că, cu toate acestea, Bucovenenii n-au pierdut nădejdea că ceasul mîntuirii, așteptat cu atîta dor și suferință, va sosi și că moștenirea lor străbună, tăiată prin granițe nelegiuite, se va reîntregi prin realipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan, și că au nutrit vecinic credința că marele vis al neamului se va împlini, cînd se vor uni toate țările române dintre Nistru și Tisa într-un stat național unitar ;

constată că ceasul acesta mare a sunat !

Astăzi, cînd după sfortări și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor ei aliați, s-au întronat în lumea principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile, și cînd în urma loviturilor zdrobitoare Monarchia austro-ungară s-a zguduit în temeliile ei și s-a prăbușit, și toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au cîștigat dreptul de liberă hotărîre de sine, cel dintîi gînd al Bucovinei desrobite se îndreaptă către Regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea desrobirii noastre.

Drept aceea noi, Congresul general al Bucovinei, întrupînd suprema putere a țării și fiind investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale, hotărîm :

„Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare pînă la Ceremuș, Colacin și Nistru cu Regatul României“.

■ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, dos. 56/1918, f. 6—8.

1918 noiembrie <15>/28. **Telegrama Congresului general al Bucovinei către Antantă, prin care face cunoscută unirea cu România.**

„DOMNULE Ministru, Congresul general al Bucovinei în virtutea drepturilor popoarelor de a hotărî singure de soarta lor a votat astăzi în unanimitate realipirea Bucovinei în vechile ei hotare pînă la Ceremuș și Nistru la Regatul României.

Pătrunși de adîncă admirație pentru mărețele principii de libertate și dreptate, de care a fost călăuzită țara dvs., în acest război și de sincera recunoștință pentru jertfele dezinteresate aduse de nobila D-Voastră națiune pentru triumful acestor principii, Vă rugăm să binevoiți a notifica guvernului D-Voastră votul unanim al Congresului general al Bucovinei și a-i tălmăci sentimentele noastre de veșnică mulțumire și recunoștință.

Totodată ne folosim de acest prilej de a exprima Excelenței Voastre și personal mulțumirile noastre cele mai călduroase pentru dragostea cu care ați înfățișat și sprijinit cauza noastră dreaptă în vremile de cea mai grea cumpănă, și în clipele hotărîtoare pentru viața noastră națională”.

■ Arhivele Statului București, fond Sarel Rădulescu, dos. 187, f. 13—14.

1918 noiembrie <15>/28, <Paris>. **Nota Legației României în Franța cu privire la dorința românilor, inclusiv a celor din Austro-Ungaria, de a forma un singur stat; relațiile dintre Comitetul Național al românilor din Transilvania și Comitetul Național Român de la Paris, în problema obținerii modificării condițiilor de armistițiu.**

Légation de Roumanie en France

<Paris> 28 novembre 1918

APRÈS l'union de la Bucovine avec la Roumanie il a été convenu entre le gouvernement roumain et le Comité National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, qu'en ce qui concerne les relations extérieures, le gouvernement du Royaume de Roumanie aura seul qualité pour parler au nom de la Transylvanie et des Roumains de Hongrie. Le Comité National de Transylvanie et de Hongrie n'a d'ailleurs en ce qui concerne même l'organisation intérieure du pays, qu'une existence provisoire. Les Roumains du Royaume et ceux des territoires roumains d'Autriche-Hongrie désirent ne former qu'un seul Etat. Les Serbes, les Yougo-Slaves et les Tchéco-Slovaques ont procédé de même.

Monsieur Maniu, Président du Comité National des Roumains de Transylvanie, vient d'envoyer à Messieurs Jean de Moczonyi et Virgile Tilea, délégués du Comité à Paris, le télégramme suivant : „Par suite de l'union avec le Royaume de Roumanie, veuillez remettre la délégation dont vous êtes porteurs au

Ministre de Roumanie à Paris, qui représente dorénavant nos intérêts et lui communiquer en même temps les instructions que vous avez, afin qu'il puisse obtenir la modification des conditions de l'armistice".

(ss) Maniu

■ Microf. Franța, r. 184, c. 617; Ministère des Affaires Étrangères, Direction des Affaires politiques et commerciales, Archives diplomatiques, vol. 41, série Z, carton 577, docs. 5, f. 24.

Legatia României în Franța

<Paris>, 28 noiembrie 1918

DUPĂ unirea Bucovinei cu România s-a convenit, între Guvernul român și Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Ungaria, ca Guvernul Regatului României să aibă în exclusivitate, în materie de relații externe, calitatea de a vorbi în numele Transilvaniei și al românilor din Ungaria. Comitetul Național al românilor din Transilvania și Ungaria nu are de altfel, în ceea ce privește însăși organizarea internă a țării, decât o existență provizorie. Românii din Regat și cei din teritoriile românești din Austro-Ungaria doresc să formeze un singur stat. Sîrbii, iugoslavii și cehoslovacii au procedat la fel.

Domnul Maniu, președintele Comitetului Național al românilor din Transilvania, a trimis de curînd domnilor Ioan Mocioni și Virgil Tilea, delegați ai Comitetului de la Paris, următoarea telegramă: „Ca urmare a unirii cu Regatul României, vă rog să remiteți delegația, ai cărei purtători sînteți, ministrului României la Paris, care reprezintă de acum înainte interesele noastre și să-i comunicați în același timp instrucțiunile pe care le aveți, spre a putea obține modificarea condițiilor de armistițiu“.

(ss) Maniu

424

1918 noiembrie <15>/28, Budapesta. Raportul lui E. Fürstenberg către Ministerul de Externe german, despre tratativele Guvernului ungar cu naționalitățile slovacă și română.

Telegramm

Budapest, den 28. November 1918,

Ankunft: 29. November 1918 11 Uhr nachm.

Der Generalkonsul an Auswärtiges Amt

No. 305

UNGARISCHE Regierung ist bestrebt, durch Verhandlungen modus vivendi mit Nationalitäten bis zur endgültigen Entscheidung dieser Fragen auf Friedenskongress zu schaffen. Diesbezügliche Verhandlungen mit tschechisch-slowakischem Gesandten Hodza sollen bereits zu prinzipiellem Übereinkommen geführt haben. Nach Hodza handelt es sich darum, dass Slo-

1242

vaken Imperium über fragliches Gebiet übernehmen, ohne dass dadurch weitergehende Ansprüche tschechisch-slowakischen Staates preisgegeben würden. Über die praktische Durchführung des Übereinkommens sollen heute Verhandlungen fortgesetzt werden. Zu diesem Zwecke sind mehrere Mitglieder slowakischen Nationalrates in Budapest eingetroffen. Ziel dieser provisorischen Verständigung ist, Bevölkerung vor nationalen Kämpfen und wirtschaftlichen Erschütterungen zu bewahren. Nationalitätenminister Jaszi hat gestern auch mit dem Vertreter ungarischer Rumänen in Wien Maniu Verhandlungen gepflogen. Angeblich sollen hiesige Rumänen an ungarische Regierung kurz befristetes Ultimatum gestellt haben, ihnen nicht nur zivile Verwaltung in den von ihnen beanspruchten Landesteilen zu überlassen, sondern ihnen auch Recht einzuräumen, selbständiges rumänisches Heer zu organisieren. Im allgemeinen scheint aber unter Rumänen selbst keine einheitliche Auffassung über nächste Ziele zu herrschen, während vor einigen Tagen von zuständiger rumänischer Seite erklärt wurde, dass Rumänen selbständiges rumänisches Imperium in Ungarn anstreben, das auch Königreich Rumänien gegenüber autonom bleiben solle, erklärt nun ein Mitglied rumänischen Nationalrates, dass konstituierende rumänische Nationalversammlung in Karlsburg am 1. Dezember Losreussung Siebenbürgens von Ungarn und Angliederung an Rumänien aussprechen werde. Reichsrumanische Truppen setzen im übrigen im Norden Siebenbürgens Vormarsch fort. Zustand und Stimmung dieser Truppen soll nach zuverlässigen Meldungen sehr schlecht sein, so dass die Soldaten vielfach nach ihrer Heimat desertieren. Bezeichnend für die verworrenen Verhältnisse ist, dass in Südungarn sich grose Gegensätze zwischen Rumänen und Serben, die ja bekanntlich beide auf dieses Gebiet Anspruch erheben, bemerkbar machen, dagegen soll zwischen Rumänen und Tschechen förmlicher Vertrag zustande gekommen sein, wonach sie sich gegenseitig in nationaler und wirtschaftlicher Hinsicht unterstützen wollen. Siebenbürger Sachsen haben gestern mit Maniu Fühlung genommen. Kongress siebenbürger Ungarn in Marosvasarhely stimmt zur Regelung Nationalitätenfrage im Sinne Wilsonscher Prinzipien bei, protestierte jedoch gegen separatistische Bestrebungen. Regierung wird aufgefordert, militärische Trennung Siebenbürgens von Ungarn zu hindern. Ferner wurde beschlossen, mit den Sachsen in Fühlung zu treten. Im allgemeinen wird auf Grund ausländischer Nachrichten allgemeine Situation günstiger beurteilt, da man gegenwärtige Regelung Nationalitätenfrage nur für ein Provisorium hält, das auf Friedenskonferenz sicherlich zu Gunsten Ungarns abgeändert würde. Entente soll angeblich mit Besetzung Landes durch Nachbarstaaten keineswegs einverstanden sein. Auch Rumänen dürften im Sinne Waffenstillstandsvertrages nur bis zur Demarkationslinie vorrücken, also nur Gebiet südlich der Maros besetzen. Polen haben an Nordgrenze Ungarns 60 000 Mann konzentriert und wollen angeblich den Zipser Komitat besetzen.

gez(eichnet) Fürstenberg

Telegramă

Budapesta, 28 noiembrie 1918 —

Sosită: 29 noiembrie 1918, ora 11 p.m.

Nr. 305 Consulatul general către Ministerul de Externe.

GUVERNUL ungar se străduiește să creeze, prin tratative cu naționalitățile, un modus vivendi pînă la hotărîrea definitivă a acestor probleme la Congresul păcii. Tratativele respective cu delegatul cehoslovac Hodža ar fi dus deja — se spune — la un acord principial. După Hodža, e vorba ca slovacii să preia puterea asupra teritoriului în cauză, fără a renunța prin aceasta la pretențiile mai mari ale statului cehoslovac. În ce privește aplicarea în practică a acordului, tratativele vor fi continuate azi. În acest scop, au sosit la Budapesta mai mulți membri ai Consiliului Național Slovac. Ţelul acestei înțelegeri provizorii este de a feri populația de lupte naționale și zguduirii economice. Ministrul naționalităților, Jászai, a purtat tratative ieri și cu reprezentantul românilor din Ungaria, Maniu. Se spune că românii de aici au dat Guvernului ungar un ultimatum cu termen scurt pentru a le preda nu numai administrația civilă în părțile teritoriale revendicate de ei, ci de a le acorda și dreptul să-și organizeze o armată română autonomă. În general, se pare însă că între românii înșiși nu există o concepție unitară despre ținuturile apropiate. Pe cînd acum cîteva zile din partea română competentă s-a declarat că românii tind spre un stat român autonom în Ungaria care să rămînă autonom chiar și față de Regatul României, acum un membru al Consiliului Național român declară că Adunarea Națională Română Constituantă de la Alba Iulia de la 1 decembrie va pronunța separarea Transilvaniei de Ungaria și integrarea la România. Trupe române din Regat continuă de altfel înaintarea în nordul Transilvaniei. Starea și dispoziția acestor trupe este, potrivit unor știri de încredere, foarte proastă, astfel încît soldații dezertează adesea spre patria lor. Caracteristic pentru situația încilcită este că în Ungaria de Sud se observă mari opoziții între români și sîrbi, care, după cum se știe, revendică ambii acest teritoriu, pe cînd, dimpotrivă, între români și cehi s-ar fi ajuns la un acord în toată regula, potrivit căruia ei vor să se sprijine reciproc pe plan național și economic. Sașii din Transilvania au luat ieri contact cu Maniu. Congresul maghiarilor din Transilvania, de la Tîrgu Mureș, aprobă reglementarea problemei naționalităților în sensul principiilor Wilson, protestează însă împotriva tendințelor separatiste. Guvernul este somat să împiedice separarea militară a Transilvaniei de Ungaria. S-a mai hotărît să se intre în contact cu sașii. În general, pe baza știrilor din străinătate, situația generală este apreciată mai favorabil, căci actuala reglementare a problemei naționalităților este considerată ca ceva provizoriu, care se va schimba la Conferința Păcii, desigur în favoarea Ungariei. Se spune că Antanta nu este, în nici un caz, de acord cu ocuparea țării de statele vecine. Chiar și românii nu au voie, în sensul acordului de armistițiu, să înainteze decît pînă la linia de demarcație, așadar să ocupe numai teritoriul de la sud de Mureș. Polonezii au concentrat la granița de nord a Ungariei 60 000 ostași și vor — după cum se spune — să ocupe comitatul Szepes (Spis)

semnat Fürstenberg

1918 <noiembrie 18>/decembrie 1, Paris. **Fragment dintr-un raport al lui I. Lambert către M. F. F. Wiellemans în care semnaleză crearea Consiliului Național al românilor din Austro-Ungaria; mișcările de trupe din Balcani.**

Légation de Belgique en France
Attaché militaire

Paris, le 1 Décembre 1918

Confidentiel

ROUMAINS. Les roumains d'Autriche-Hongrie, réfugiés en Roumanie, ont fondé un Conseil National. Une pétition couverte de 30 000 signatures demande leur rattachement à la Roumanie.

Balkans

L'armée de Mackenzen, protégée sur son flanc droit par la XIème Armée allemande, devait effectuer le 12 Novembre la retraite des fronts du Danube et du Sereth et rentrer en Allemagne par chemin de fer via la Hongrie, la Galicie et la Haute Silésie. Cette opération devait se faire de la manière suivante :

Les troupes de couverture restant en place, le gros des forces devait atteindre le 15 la ligne Turnu Severin, Craiova, Bucarest, Buzău, Rîmnicu Sărat. Sa seconde étape devait se faire sur la ligne Targajiu, Pitești, Targovitchea, Ploști, Craiova et Bucarest restant solidement tenus pendant ce mouvement. Enfin le 20 la retraite générale au delà des Carpathes devait commencer par l'aile droite, sous les ordres de von Scholtz, se dirigeant vers Lugos (Est de Temesvar).

Contrairement à ces prévisions les allemands essayèrent de s'installer, avec l'intention d'hiverner, sur la ligne Rîmnicu Sărat, Buzeu, Ploști, Pitești afin de conserver le plus longtemps possible les régions pétrolifères qu'ils continuent à exploiter.

La voie ferrée Teresiopol, Szolnok, Oderberg est employée pour les évacuations. Les hongrois laissent passer, mais pour chaque train de troupes ils exigent en échange plusieurs trains de charbon.

...

le capitaine commandant
I. Lambert

■ Microf. Belgia, r. 20, c. 502; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles. Correspondance Générale, Doss. 10943.

Legatia Belgiei în Franța
Atașatul militar

Paris, 1 decembrie 1918

Confidențial

ROMÂNII. Românii din Austro-Ungaria, refugiați în România, au înființat un Consiliu Național. O petiție însoțită de 30 000 semnături cere alipirea lor la România.

Balkanii

Armata lui Mackensen, apărută pe flancul său drept de cea de a 11-a armată germană, trebuia să efectueze la 12 noiembrie retragerea frontierelor

de pe Dunăre și Siret și să se întoarcă în Germania, pe calea ferată, prin Ungaria, Galiția și Silezia Superioară. Această operațiune trebuia să se facă în modul următor:

Trupele de acoperire rămânând pe loc, grosul forțelor trebuia să ajungă la 15 ale lunii la linia Turnu Severin, Craiova, București, Buzău, Râmnicu Sărat. Cea de-a doua etapă trebuia să aibă loc pe linia Tîrgu Jiu, Pitești, Tîrgoviște, Ploiești, Craiova și Bucureștiul, continuînd să fie puternic apărate în timpul acestei mișcări. În sfîrșit, la 20, retragerea generală dincolo de Carpați trebuia să înceapă cu aripa dreaptă, aflată sub comanda lui von Scholtz, îndreptîndu-se spre Lugoj (est de Timișoara).

Contrar acestor previziuni, germanii încearcă să se instaleze cu intenția de a rămîne peste iarnă pe linia Râmnicu Sărat, Buzău, Ploiești, Pitești pentru a păstra cît mai mult timp posibil regiunile petrolifere pe care continuă să le exploateze.

Calea ferată Terisiopol, Szolnok, Oderberg este folosită pentru evacuări. Ungurii îi lasă să treacă, dar pentru fiecare tren cu trupe, ei pretind în schimb mai multe trenuri cu cărbune.

...¹

Căpitan comandant
I. Lambert

426

1918 <noiembrie 18>/decembrie 1, Alba Iulia. **Textul rezoluției Adunării Naționale de la Alba Iulia, prin care s-a proclamat unirea cu România a românilor din Transilvania, Banat și Ungaria și a teritoriilor locuite de aceștia.**

I. ADUNAREA Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie — 1 decembrie 1918, decretează unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus-indicate autonomie provizorie pînă la întrunirea Constituantei aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

1. Deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sînul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egală îndreptățire și deplină libertate confesională pentru toate confesiunile din stat.

3. Înfăptuirea desăvîrșită a unui regim curat democratic pe toate tărîmurile vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod pro-

¹ În continuare documentul se ocupă de formarea unui guvern republican la Tîrgovo.

porțional, pentru ambele sexe, în vîrstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

4. Desăvîrșită libertate de presă, asociere și întrunire, libera propagandă a tuturor gîndurilor omenеști.

5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființînd fidei-comisele și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țaranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atît, cît o să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e pe de o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potențarea producțiunii.

6. Muncitorimei industriale i se asigură aceleași drepturi și avantagii, care sînt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.

IV. Adunarea Națională dă expresie dorinței sale, ca congresul de pace să înfăptuiască comuniunea națiunilor libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici, deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

V. Românii adunați în această Adunare Națională salută pe frații lor din Bucovina scăpați din jugul Monarhiei austro-ungare și uniți cu țara mamă România.

VI. Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm liberarea națiunilor subjugate pînă aici în Monarhia austro-ungară, anume națiunile: cehoslovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români, care în acest război și-au vărsat sîngele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.

VIII. Adunarea Națională dă expresiune mulțumitei și admirațiunii sale tuturor Puterilor Aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război au scăpat civilizațiunea de ghiarele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunei române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricînd și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii.

■ „Marea Unire de la 1 Decembrie 1918”, Biblioteca Despărțimintului București al Asociațiunii „Astra”, București, 1 Decembrie 1943, p. 109—111 și „Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918 — Acte și Documente”, p. 10—11.

1918 <noiembrie 19>/decembrie 2, Budapesta. **Telegrama <Consulatului general german pentru Ungaria> către Biroul de expediție Dammert din Berlin, despre Adunarea Națională de la Alba Iulia.**

Telegramm an Dammertverlag ¹ Berlin
aus Budapest vom 2. Dezember

AUS Gyulafehervar erhalten über gestrige rumänische Nationalversammlung folgenden Bericht: Aus sämtlichen Teilen Siebenbürgens strömten seit Tagen Menschenmassen, an Versammlung etwa hunderttausend Mann teilgenommen, auch Vertreter Königreich Rumäniens, General Leonte, erschienen. Sozialisten aus dem Königreiche zahlreich eingetroffen, unter Gästen mehrere französische Fliegeroffiziere. Rumänenvertreter aus Torontal nicht angekommen, da serbischer Kommandant Reiseerlaubnis verweigerte. Für Nationalversammlung wurden aus 123 Bezirken 680 gewählte Vertreter entsandt, Zahl mit Mandat versehenen 1228, darunter Frauen und Soldaten. Rumänische Bischöfe in voller Zahl erschienen. Versammlung halbel mit einer zündenden Rede des Tefan eröffnet. Auf Antrag Sucilus werden Georg Papp und Johann Papp, Arader Bischof zum Präsidenten, Theodor Mihalyi, Stefan Cs. Pop und der Sozialist Johann Flueraș zu Vizepräsidenten gewählt. Die aus neun Punkten bestehende Resolution wurde durch Ladislaus Goldis unterbreitet und einstimmig mit stürmischer Begeisterung angenommen. Resolution ² hat folgenden Wortlaut: Nationalversammlung sämtlicher Rumänen Siebenbürgens, Banats und Ungarns spricht die Vereinigung sämtlicher Rumänen und der von Rumänen bewohnten Gebiete mit Rumänien und ihr Anrecht auf das ganze Banat zwischen der Maros, Theiss und Donau aus. Bis zum Zusammentritt der Konstituante sichert die heutige Nationalversammlung der oberwähnten Gebiete, eine provisorische Autonomie. Anlässlich Gründung des neuen rumänischen Staates beschliesst Nationalversammlung a) volle nationale Freiheit sämtlicher Völker, die in ihrer eigenen Muttersprache lernen, ihre Verwaltung leiten, und sich in allen gesetzlichen Körperschaften vertreten dürfen, b) sämtliche Völker des rumänischen Staates geniessen Religionsfreiheit, c) allgemeines, gleiches, geheimes, unmittelbares, gemeindeweises, proportionales Wahlrecht für alle 21 jährigen Männer und Frauen, d) Vereinsversammlungs- und Pressefreiheit, radikale Agrarreform, die Bodenbesitze werden konskribiert und die Grossbesitze auf Grund der Konskription aufgestellt, damit jeder Landwirt Arbeiterschaft erhält, dieselben Rechte wie die jedes westlichen Staates. Nationalversammlung drückt Wunsch aus, dass der Friedenskongress den Bund aller freien Nationen anerkenne, in dem auch die kleinen Nationen ihr sicheres Gedeihen finden. Nationalversammlung begrüsst alle bisher in Knechtschaft gehaltenen Nationen der gewesenen Monarchie, Tschecho-Slowaken, Deutsch-Oesterreicher, Südslaven, Polen und Ruthenen. Sie begrüsst die freie Bukowina, die bereits mit Rumänien vereinigt ist, sie gibt ihrem Dank und ihrer Bewunderung für die Entente Ausdruck, die die Zivilisation von den Barbaren gerettet hat. Zur Weiterführung der Angelegenheiten der in Siebenbürgen, Ungarn und im Banat lebenden rumänischen Nationen wählt die Nationalversammlung einen grossen Nationalrat, der die Staatsgewalt gegenüber dem Ausland und den übrigen Nationen bis zum Beschluss der Konstituante in Händen halten wird. Die Resolution wurde einstimmig angenommen, worauf noch mehrere Politiker und Bischöfe sprachen, unter anderem auch der Vizepräsident des bessarabischen Parlaments. In der heute Vormittag fortgesetzten Versammlung wurden 120 Mitglieder des grossen Nationalrates gewählt, 20 Plätze haben

die Sozialisten, den Rest die Nationalisten inne. Aus dem Nationalrat, der später auf 450 Mitglieder ergänzt werden soll, wird das Exekutivkomitee hervorgehen, die eigentliche Regierung³ der ungarländischen Rumänen. An ihre Spitze soll Julius Maniu gestellt werden. Nach seiner Konstituierung trat der Nationalrat in eine Beratung ein. Es handelt sich um die Festsetzung der ungarländischen rumänischen Regierung, wofür Nagyszeben, Arad oder Kolozsvár in Aussicht genommen ist. Budapester Blatt „Az Est“ befasst sich eingehend mit Nationalversammlung und feststellt, dass Ungarn wird niemals mit diesem Beschluss sich einverstanden fühlen. Es kommt eine neue Gefahr für Frieden, die Irredenta. In Siebenbürgen, laut Meldung desselben Blattes werden Rumänentruppen spätestens binnen zwei Wochen 26 Komitate besetzen. Provisorische Regierung wird aus Stefan Pop, aus Julius Maniu und Ladislaus Goldis bestehen, Sitz Regierung vorläufig Nagyszeben werden. Das ist das Ende.

■ Xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 46—48; Politisches Archiv des Auswärtigen Amts, Bonn, Oesterreich, no. 104, Bd. 16.

Copie

Telegramă către Editura Dammert¹ Berlin
(expediată) din Budapesta, la 2 decembrie

DIN Alba Iulia primim următorul raport cu privire la Adunarea Națională Română de ieri: Din toate părțile Transilvaniei au venit de câteva zile mase mari de oameni; au participat la Adunare circa 100 000 oameni, a apărut și un reprezentant al Regatului României, generalul Leonte. Au sosit numeroși socialiști din Regat, printre oaspeți au fost mai mulți ofițeri de aviație francezi. Reprezentanți ai românilor din Torontal n-au venit, deoarece comandantul sîrb le-a refuzat permisiunea de călătorie. Pentru Adunarea Națională au fost trimiși din 123 circumscripții 680 reprezentanți aleși. Numărul celor cu mandat a fost de 1228, printre care femei și soldați. Episcopii români au apărut în număr complet. Adunarea a fost deschisă la 10,30 cu discursul înflăcărat al lui Tofan. La propunerea lui Suciu, au fost aleși ca președinți George Pop și Ioan Papp, episcop de Arad, iar ca vice-președinți Teodor Mihali, Ștefan Cicio Pop și socialistul Ioan Fluieraș. Rezoluția, constînd din nouă puncte, a fost prezentată de Vasile Goldiș și unanim acceptată cu însoțire furtunoasă. Rezoluția² are următorul text: Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Ungaria pronunță unirea tuturor românilor și a teritoriilor locuite de români cu România și dreptul lor asupra întregului Banat dintre Mureș, Tisa și Dunăre. Pînă la întrunirea constituantei, Adunarea Națională de azi asigură o autonomie provizorie a teritoriilor amintite mai sus. Cu ocazia fundării noului stat român, Adunarea Națională hotărăște a) deplină libertate națională pentru toate popoarele, cărora li se permite să învețe în propria lor limbă maternă, să conducă administrația lor

¹ Un reprezentant al acestei edituri este propus de Ambasada germană din Viena și apoi și de Consulatul general german din Budapesta, pentru a culege informații și a prelucra probleme românești, în special din presa transilvană. (xerogr. R.F.G., pach. XVII/5, p. 63 și 52). Acesta este probabil și autorul raportului de mai sus.

² Autorul telegramei ori neavînd rezoluția la îndemînă, ori pentru a scurta telegrama a informat cu unele erori și cu conținutul incomplet.

și să fie reprezentate în toate corporațiile legale; b) toate popoarele statului român se bucură de libertate religioasă; c) drept electoral general, egal secret, direct, pe comune, proporțional — pentru toți bărbații și femeile de 21 ani; d) libertatea întrunirilor și a presei, reformă agrară radicală; proprietățile funciare vor fi conscrise și pe baza conscrierii vor fi stabilite moșiile, astfel încât fiecare agricultor să obțină statut de muncitor, aceleași drepturi ca cele din oricare stat din vest. Adunarea Națională își exprimă dorința ca Congresul păcii să recunoască federația tuturor națiunilor libere, în care și națiunile mici să-și găsească prosperarea lor sigură. Adunarea Națională salută toate națiunile fostei Monarhii, ținute pînă acum în robie, ceho-slovaci, germani, austrieci, slavi sudici, polonezi și ruteni. Ea salută Bucovina liberă, care s-a unit deja cu România. Își exprimă recunoștința și admirația pentru Antantă, care a salvat civilizația de barbari. Pentru conducerea în continuare a problemelor națiunilor române care trăiesc în Transilvania, Ungaria și Banat, Adunarea Națională alege un mare Consiliu Național, care va ține în mîini puterea de stat în fața străinătății și a celorlalte națiuni, pînă la hotărîrea Constituantei. Rezoluția a fost unanim acceptată, după care au luat cuvîntul mai mulți oameni politici și episcopi, printre alții și vice-președintele Parlamentului din Basarabia. În adunarea continuată azi înainte de amiază au fost aleși 120 membri în Consiliul Național, din care 20 locuri le dețin socialiștii, iar restul naționaliștii. Din Consiliul Național, care mai tîrziu va fi completat pînă la 450 membri, se va alege Comitetul executiv, guvernul propriu-zis³ al românilor din Ungaria. În fruntea lui va fi pus Iuliu Maniu. După constituirea sa, Consiliul Național a intrat într-o consfătuire. E vorba de stabilirea reședinței guvernului românilor din Ungaria, pentru care au fost propuse Sibiu, Arad sau Cluj. Ziarul din Budapesta „Az Est” se ocupă pe larg de Adunarea Națională și afirmă că Ungaria nu va fi niciodată de acord cu această hotărîre. Se naște un nou pericol pentru pace, iredentă. În Transilvania, potrivit comunicatului din același ziar, trupe române vor ocupa cel mai tîrziu în termen de două săptămîni 26 comitate. Guvernul provizoriu se va compune din Ștefan Pop, Iuliu Maniu și Vasile Goldiș, reședința guvernului deocamdată la Sibiu. Acesta este sfîrșitul.

428

1918 <noiembrie 19>/decembrie 2, Washington. **Telegrama lui W. Wilson adresată reginei Maria, în care exprimă bucuria poporului și Guvernului american de a acorda sprijin României.**

2 December 1918

Her Majesty, the Queen of Roumania
Jassy, Roumania

YOUR Majesty's message has given the deepest pleasure, and I beg to assure you it has been and always will be considered a privilege by the American people and government to do whatever is possible by way of friendly assistance to the people of Roumania.

Woodrow Wilson

³ Sub această denumire se înțelege Consiliul Dirigent.

2 decembrie 1918

Maiestății Sale, Regina României
Iași, România

MESAJUL Maiestății Voastre ne-a oferit cea mai adâncă plăcere și îmi permit să vă asigur că poporul și Guvernul american au considerat și vor considera întotdeauna un privilegiu să facă tot ce este posibil pentru a acorda un ajutor prietenesc poporului României.

Woodrow Wilson

429

1918 noiembrie 22/<decembrie 5>, Belgrad. Informarea generalului M. Rašić către vicepreședintele Consiliului de Miniștri și ministru al afacerilor externe al Serbiei, Stojan Protić, referitoare la unele manifestații în regiunea Banatului, ocupată de trupele sîrbe.

Ministarstvo Vojno
Opšte Vojno Odeljenje
Pov. F.G.O. Br. 15.200

Gospodine Ministre,

OD Načelnika Štaba Vrhovne Komande pod O. Br. 32791 dobio sam ovaj izveštaj:

„U zoni, koju su naše trupe okupirale, zapaža se izvesan rad pojedinaca, uperen protiv naših opštih interesa. Ta agitacija, naročito se jače oseća poslednjih dana u Banatu, specijalno u istočnom njegovom delu, gde se od strane Rumuna čak i vidne manifestacije čine.

Naredio sam, da se svaka ovakva agitacija odmah sprečava, ali i pored toga ipak se po sve dnevno dešavaju pojedini slučajevi. Tako, 8 ovog meseca, jedna grupa u Vršcu, javno je u kolima demonstrirala kroz varoš sa rumunskom narodnom zastavom. 13 ovog meseca jedan Rumun u Kovinu na javnom mestu, gde je bila masa gradjana iskupljena, prilepio je plakat, u kojima je pozivao sve vojnike Rumune, da polože zakletvu Rumunskom Narodnom Veću.

Celokupnim ovim radom rukovodi Rumunsko Narodno Veće u Aradu, a demonstranti su gradjani iz pojedinih krajeva Banata ili Rumuni bivši austro-ugarski oficiri i vojnici, koji su po demobilizaciji Austro-Ugarske vojske, došli svojim domovima. Tamošnje naše vojne vlasti čim koga uhvate od ovih agitatora upućuju u Beograd i dalje se sprovode ovdašnjoj Komandi Mesta, da ih čuva. Ova je mera samo privremena, jer se ni u komandi mesta ne mogu dugo zadržavati a najmanje pak držati u pritvoru kod vojnih vlasti, pošto bi ovakav postupak mogao doći na bitu povod diplomatskoj raspravi.

Isto tako nezgodno je, da se ovi tretiraju kao ratni zarobljenici, naročito to važi za one iz grupe običnih gradjana.

Zato, dostavljajući sve slučajeve Gospodinu Ministru vojnom, čast mi je umoliti, da se pitanje o položaju ovih reši i da se donese rešenje o tome, kako se imaju smatrati i kako sa njima treba dalje postupati.

Pitanje je hitno, zato molim što pre za rešenje".
Imam čast da vam dostavim ovaj izveštaj s molbom za rešenje Min<istarskog> Save<ta>.

Primate, Gospodine Ministre, uverenje mog osobitog poštovanja.
22. novembra 1918. godine
Beograd

Ministar Vojni
Djeneral M. Rašić

■ Microf. R.S.F. Jugosla-via r. 132, c. 140; Savezni Sekretarijat za Inostrane Poslove-Centralni Arhiv, Beograd, Fond Političko odeljenje Ministarstva Inostranih Dela Kraljevine Srbije 1918, Fasc. IX, dos. II, Poř. br. 5110.

Ministerul de Război
Secția generală militară
Confidențial F.G.O. nr. 15.200

Domnule ministru,

DE la șeful Statului Major al Comandamentului Suprem sub O nr. 32794 am primit următoarea comunicare:

„În zona pe care au ocupat-o trupele noastre se observă activitatea unor indivizi îndreptată împotriva intereselor noastre generale. În ultimele zile această agitație se simte mai intens în special în Banat, îndeosebi în partea de răsărit, unde au loc chiar și unele manifestații evidente din partea românilor.

Am ordonat ca orice agitație de acest fel să fie zădărnicită imediat, cu toate acestea aproape zilnic au loc diferite incidente. Astfel, în 8 luna curentă, la Virșeț, un grup a demonstrat în mod public în căruță prin oraș cu steagul național român. În 13 luna curentă, un român din Cuvin a lipit, într-un loc public, unde au fost adunate mase de cetățeni, afișe prin care chema toți ostașii români să depună jurământul în fața Consiliului Național român.

Toate aceste acțiuni sînt conduse de Consiliul Național Român din Arad, iar demonstranții sînt cetățeni din unele colțuri ale Banatului, sau români, foști ofițeri și soldați austro-ungari, care după demobilizarea armatei austro-ungare au revenit la casele lor. Autoritățile noastre militare de acolo, cum prind pe unii din agitatori îi trimit la Belgrad și apoi aceștia sînt trimiși Comandamentului local de aici pentru a fi păziți. Aceasta este doar o măsură provizorie, deoarece nici în comandamentul local nu pot fi ținuți mai mult timp și cu atît mai puțin în detențiune preventivă la autoritățile militare, căci un asemenea procedeu ar putea mai tîrziu să fie obiectul unor dispute diplomatice. De asemenea, este neplăcut ca aceștia să fie tratați ca prizonieri de război, îndeosebi acest lucru este valabil pentru cei din grupul cetățenilor simpli.

De aceea, prezentînd aceste cazuri domnului ministru de război, am onoarea a ruga ca problema situației lor să fie rezolvată și să se ia o hotărîre

privind modul în care aceștia trebuie priviți și cum trebuie procedat cu ei în continuare.

Problema este urgentă, de aceea rog o rezolvare cât mai grabnică“.

Am onoarea a vă trimite acest raport cu rugămintea de a-mi transmite hotărîrea Consiliului de Miniștri.

Primiți, domnule ministru, asigurarea deosebitului meu respect.

22 noiembrie 1918

Belgrad

Ministru de război
general M. Rašić

430

1918 <noiembrie 22>/decembrie 5, București. **Raportul ministrului Spaniei la București, Manuel Mureda, către ministrul de externe al Spaniei, Garcia Prieto, referitor la convocarea Marii Adunări de la Alba Iulia și semnificația ei pentru istoria României.**

Legación de España en Rumania

Excelentísimo Señor,¹

MUY Señor mio: Mientras se celebran en esta ciudad las fiestas y demostraciones tanto oficiales como populares con las que se festeja el retorno ² a la capital del reino, más allá de las fronteras de la antigua Rumania estan ocurriendo hechos de incalculable importancia.

Lo que una sola vez ha acaecido y por espacio de los pocos años que duró el reinado del Principe rumano Miguel „el Bravo“ en el año 1600, de encontrarse reunida toda la raza rumana en las fronteras de la antigua Dacia de Trajano parece que se va a renovar no por vía de las armas sino de la libre voluntad de las regiones que la integran. Es de tener en cuenta que las tropas rumanas, después de haber extendido su ocupación en la Basarabia hasta el Dinestrin, está ahora en camino de ocupar la Bucovina para imponer el orden en esa comarca que saqueaban con sus desórdenes los maximalistas. No faltaba que revelará su deseo de fundirse, sino el Ardeal o sea los rumanos de la Transilvania y Hungría (comprendido el Banato de Temesvar). Este tardanza podía inspirar alguna alarma, pero a disiparla han llegado noticias de allende montes que para el interes rumano no pueden ser mejores.

Con fecha 20 de Noviembre el Gran Consejo de la nación rumana de Hungría y de Transilvania, ha dirigido una convocación a todos los rumanos detras los Carpatos, invitándoles en patrióticos terminos a realizar los actos que la Historia de ellos reclama.

Exhortándoles a revelar su voluntad nacional esta alocución convoca a los rumanos de la Hungría y la Transilvania para que decidan de su suerte, por medio de una Asamblea Nacional que tendrá lugar en la ciudad histórica de Alba Iulia, (que fué la que precisamente eligió como la capital de su reino el Principe de todos los rumanos, Miguel el Bravo). El Domingo, primero de Diciembre es el día fijado para la elección de la Asamblea para la que están convocados los Obispos rumanos de Hungría y de Transilvania y parte del alto clero de las dos confesiones rumanas; dos delegados por cada sociedad de cultura intelectual; dos delegados por cada Reunion de mujeres,

un reprezentante de cada Instituto y escuela civil; dos delegados por cada sociedad profesional; un oficial y un soldado en representación del ejército en cada distrito; dos delegados por cada sociedad de trabajadores; delegados del partido social-demócrata rumano, como representante de los obreros; dos delegados de cada grupo de estudiantes universitarios y cinco representantes por cada distrito teritorial.

Así estarán representados las distintas clases que componen la sociedad en estas partes. Es de presumir la impaciencia con que aquí se espera un acuerdo aunque se abraza la esperanza que sera él de unirse al resto del pueblo rumano constituyendo así la Rumania grande.

Dios guarde a Vuestra Excelencia muchos años.
Bucarest, 5 de Diciembre de 1918

Su más atento seguro servidor
Manuel Multedo

■ Microf. Spania, r. 8, c. 422—427; Ministerio de Asuntos Exteriores, seria Politica, Rumania, legajo 2647, nr. 66.

Legatia Spaniei în România.

Preastimate domn, ¹

STIMATE domn: În vreme ce în acest oraş au loc serbările şi manifestările oficiale şi populare cu care se celebrează întoarcerea ² în capitala Regatului, dincolo de hotarele vechii României se petrec fapte de o incalculabilă importanţă.

Ceea ce s-a mai petrecut o singură dată şi pe o perioadă mică de timp, cât a durat domnia principelui român Mihai „Viteazul” în anul 1600, anume faptul că tot neamul românesc s-a aflat unit în hotarele vechii Dacii a lui Traian, pare că se va realiza din nou şi nu prin forţa armelor, ci prin voinţa liberă a provinciilor care alcătuiesc această ţară. Trebuie să ţinem cont că trupele române, după ce şi-au extins autoritatea în Basarabia până la Nistru, sînt acum pe cale să intre în Bucovina, pentru a impune ordinea în acest ţinut pe care îl jefuiau în dezordinea lor maximalişti. Nu mai lipseau să-şi arate dorinţa de unire decît Ardealul sau românii din Transilvania şi Ungaria (cuprinzînd şi Banatul Timişoarei). Această întîrziere ar fi putut da naştere la oarecare nelinişte dar, pentru a o risipi, cei de peste munţi au trimis ştiri care, pentru interesul românesc, nu pot fi decît bune.

La data de 20 noiembrie, Marele Consiliu al naţiunii române din Ungaria şi Transilvania a adresat o proclamaţie tuturor românilor de dincolo de Carpaţi, chemîndu-i cu îndemnuri patriotice să realizeze faptele pe care istoria le cere de la ei.

Îndemnîndu-i să-şi arate voinţa naţională, această proclamaţie cheamă pe românii din Ungaria şi Transilvania să-şi hotărască soarta în cadrul unei Adunări Naţionale care se va desfăşura în oraşul istoric Alba Iulia (care a

¹ Raportul este adresat ministrului de stat, funcţie care, în organizarea statală spaniolă, corespunde ministrului de externe.

² Este vorba despre revenirea capitalei şi a guvernului la Bucureşti după înfrîngerea ofensivei germane.

fost tocmai acela pe care l-a ales drept capitală a regatului său principele tuturor românilor, Mihai Viteazul).

Duminică, 1 decembrie, este ziua fixată pentru alegerea Adunării, pentru care au fost chemați: episcopii români din Ungaria și Transilvania și o parte a înaltului cler al celor două confesiuni românești, cîte doi delegați pentru fiecare societate culturală, cîte doi delegați pentru fiecare asociație de femei, un reprezentant pentru fiecare institut și școală civilă; doi delegați pentru fiecare asociație profesională, un ofițer și un soldat ca reprezentanți ai armatei pentru fiecare district, doi delegați pentru fiecare asociație de lucrători, delegați ai Partidului Social-Democrat român, ca reprezentant al muncitorilor; doi delegați pentru fiecare grup de studenți universitari și cinci reprezentanți pentru fiecare district teritorial.

Astfel, vor fi reprezentate toate clasele care compun societatea din aceste zone. Este lesne de înțeles nerăbdarea cu care se așteaptă o hotărîre, nutrindu-se speranța că ea va fi unirea cu restul poporului român, constituindu-se astfel România Mare.

Dumnezeu să vă ocrotească, Excelență, întru mulți ani.

București, 5 decembrie 1918

Al dv. respectuos servitor
Manuel Multedo

431

1918 <noiembrie 23>/decembrie 6, Paris. Traducerea în limba maghiară a unei informații a agenției Havas, preluată de ziarul francez „Le Matin”, despre entuziasmul cu care populația română și sașii din Transilvania au întâmpinat unirea cu România.

„Le Matin” (Paris) december 6, 1918

Új tartományok szabadítják föl magukat a magyar iga alól

Bern december 4. — Bécsből táviratozzák:

A ROMÁN nemzeti komité Erdélyben, a Krishana-i bánátban és Maramureschben kikiáltotta a román tartományok csatlakozását a román királysághoz.

A román zászlól obog minden középületen. A lelkesedés leirhatatlan. Az emberek sirnak és csokoloznak az utcákon. E régi szász tartományok (colonies) Erdélyben, akik évszázadokon át osztották a románok szenvedéseit, szívvel-lélekkel részt vesznek örömlükben. (Havas)

Ugyan e szöveget közli az „Excelsior”.

■ Microf. R. P. Ungară, r. 422, c. 1079; *Hadtörténeti Intézet és Múzeum* BUDAPEST
Polgári demokratikus forradalom 1918—1919. Nr. 253, Doboz 15/4, f. 374 v.

„Le Matin” (Paris), 6 decembrie 1918

Noi ținuturi se eliberează de sub jugul maghiar

Berna, 4 decembrie — Conform telegramelor din Viena:

COMITETUL Național Român din Transilvania a proclamat în Crișana, Banat și Maramureș alipirea ținuturilor românești la Regatul României.

Drapelul românesc flutură pe toate clădirile publice. Entuziasmul este de nedescris. Pe străzi oamenii plîng și se sărută. Vechile ținuturi săsești (colonies) din Transilvania, care de secole au împărțit suferințele cu românii, cu inima și sufletul iau parte la bucuria lor. (Havas)

Tot acest text îl publică și „Excelsior“.

432

1918 <noiembrie 23>/decembrie 6, Stockholm. **Telegrama transmisă de ministrul Franței în Suedia, Louis-Charles-Marie Delavaud, din partea ministrului plenipotențiar al României în Suedia, G. Derussi, Consiliului Național Român, cu privire la ocuparea Transilvaniei în perfectă ordine de armata română, fapt relevat de presa ungară; entuziasmul populației române.**

Affaires Etrangères

Stockholm — 6 Décembre 1918 — 17,30
reçu 13,30

Télégramme en clair

CONSEIL National roumain de la part de Derussi. Presse magyare constante qu'occupation Transylvanie par armée roumaine se poursuit méthodiquement et avec ordre parfait. Préparatifs pour Assemblée nationale Alba Iulia furent grandioses. Toutes les heures des trains spéciaux transportèrent population roumaine évaluée cent mille hommes qui acclamèrent grande Roumanie et Roi Ferdinand. Journaux relèvent enthousiasme débordant et ivresse patriotique, mais grand de dignité de cette foule (mot illisible). Télégraphierai suite dès arrivé journaux.

Delavaud

■ Microf. Franța ; r. 182, c. 303 ; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 32, Série Z, carton 577, Dossier général II, f. 13.

Afacerile Externe

Stockholm — 6 decembrie 1918, 17,30
primită 13,30

Telegramă necifrată

CONSILIUL Național Român din partea lui Derussi. Presa maghiară constată că ocuparea Transilvaniei de armata română continuă metodic și în perfectă ordine. Pregătirile pentru Adunarea Națională de la Alba Iulia au fost grandioase. În permanență, trenuri speciale transportau populație română, estimată la 100 000 de oameni, care aclamau România Mare și pe regele Ferdinand. Ziarele relevă entuziasmul debordant și frenezia patriotică, dar marea demnitate a acestei mulțimi (cuvînt ilizibil). Voi telegrafia îndată după sosirea ziarelor.

Delavaud

1918 <noiembrie 25>/decembrie 8, Roma. Scrisoarea ministrului Angliei la Roma, sir J. Rennel Rodd, către A. J. Balfour, în care reproduce scrisoarea Guvernului italian de recunoaștere a formării Consiliului Național al Unității Române.

British Embassy

Rome

No. 394

December 8, 1918

Sir,

I HAVE the honour to report that the Italian Minister for Foreign Affairs has recognised the establishment of the National Council of Roumanian Unity in a letter, translation of which is as follows:

"Gentlemen,

The letter which you were good enough to address to me affords me a welcome opportunity of expressing to you the profound and constant sympathy of the Italian Government with the just and legitimate aspirations of the Roumanian people.

Italy has not forgotten the patriotic enthusiasm and noble sacrifices involved in Roumania's entry into the sanguinary struggle which has now been victoriously brought to an end, for the liberation of the Roumanian race from the enemy yoke and for the common triumph of liberty and justice in the world. The Italian Government will give all its support to the attainment and safeguarding of all the political and territorial rights of the Roumanian people and Nation, inspired by the historic ties which have always united the two peoples and the community of interests held by their respective countrymen who have been subjected to the same foreign domination.

The Italian Government are therefore glad to recognise the National Council of Roumanian unity and to enter relations with it, assuring it of their complete sympathy."

I have the honour to be, with the highest respect, Sir, Your most obedient, humble Servant,

Rennel Rodd

■ Microf. Anglia r. 390, c. 889—890, Public Record Office, London, Foreign Office Political (F.O. 371), vol. 3141, f. 551—552.

Ambasada britanică

Roma

Nr. 394

8 decembrie 1918

Domnule,

AM onoarea de a raporta că Ministerul Afacerilor Externe al Italiei a recunoscut înființarea Consiliului Național al Unității Române, printr-o scrisoare a cărei traducere este următoarea:

„Domnilor,

Scrisoarea pe care ați avut amabilitatea să mi-o adresați îmi oferă prilejul binevenit de a vă exprima simpatia constantă și profundă a Guvernului italian față de aspirațiile drepte și legitime ale poporului român.

Italia nu a uitat entuziasmul patriotic și sacrificiile nobile pe care le-a implicat intrarea României într-o luptă singeroasă, care a ajuns acum la un sfârșit victorios, pentru eliberarea poporului român de sub jugul dușman și pentru triumful comun al libertății și dreptății în lume. Guvernul italian va da întregul său sprijin pentru dobândirea și garantarea tuturor drepturilor politice și teritoriale ale poporului și națiunii române, însuflețit de legăturile istorice care au unit întotdeauna cele două popoare și de comunitatea de interese ale concetățenilor fiecăruia dintre noi, care au fost supuși aceleiași dominații străine.

Guvernul italian este, prin urmare, bucuros să recunoască Consiliul Național al Unității Române și să stabilească relații cu acesta, asigurându-l de întreaga sa simpatie.”

Am onoarea de a fi, cu cel mai înalt respect, Domnule, al dv. prea supus și umil servitor.

Rennel Rodd

434

1918 <noiembrie 25>/decembrie 8, Paris. Aide-mémoire al Legației României în Franța privind intrarea României în război alături de Puterile Antantei; scopul acțiunii române și scurt istoric al operațiilor militare; semnarea tratatului de la București; atitudinea României față de Aliați și necesitatea de a se înlătura îndoiala unor personalități politice franceze în legătură cu calitatea de aliat atribuită României libere și stăpine pe soarta sa.

Légation de Roumanie en France

Remis le 8 Decembre 1918
à Monsieur Pichon par Monsieur Cretziano

Aide-mémoire

LA Roumanie est entrée en guerre contre les Puissances Centrales pour délivrer les Roumains de Hongrie et de Bukovine d'un joug odieux. Elle a conclu à cet effet un traité d'alliance avec les Puissances de l'Entente, et a conduit ses opérations militaires d'accord avec les états majors alliés et en premier lieu avec l'état major russe.

Par suite de circonstances malheureuses qu'il est inutile de rappeler, l'armée roumaine après une courte période d'offensive en Transylvanie, et une défensive héroïque dans les Carpathes, a dû se retirer sur le Sereth ou elle a continué à résister avec l'aide des troupes russes, malgré les circonstances les plus défavorables, notamment les épidémies qui ont fait des centaines de milliers de victimes, aussi bien parmi les soldats que parmi la population civile.

L'armée roumaine réorganisée au printemps de 1917 sous la direction du Général Berthelot, a dessiné encore une vigoureuse offensive au mois de Juillet et a remporté de brillants succès que la défection des troupes russes de Moldovie a malheureusement rendus stériles. Ces troupes non seulement ont lâché pied et renoncé à la lutte, mais n'ont pas tardé à prendre une attitude nettement hostile envers la Roumanie et son Souverain, et se sont mises à piller et à ravager le pays. La question du ravitaillement devenant critique et les troupes roumaines étaient forcées d'occuper divers points stratégiques de la Bessarabie, province d'ailleurs de population roumaine.

Sur ces entrefaites, le gouvernement de fait qui s'était établi à Petrograd prescrivait au généralissime russe de conclure un armistice dans lequel l'armée roumaine se trouvait forcément englobée, quoique son commandant en chef ait refusé de traiter avec l'ennemi.

Pendant les mois suivants, le gouvernement bolchevik tout en négociant avec les Puissances Centrales pour arriver au honteux traité de Brest-Litowsk, traitait la Roumanie en ennemie, emprisonnait le Ministre de Roumanie à Pétrograd, et le personnel de la Légation, et maltraitait les sujets roumains réfugiés en Russie. Ce gouvernement finissait par déclarer formellement la guerre à la Roumanie et expulsait le représentant de l'alliée de la veille. Pendant tout ce temps, malgré les privations de toute sorte que la population avait à supporter malgré l'insolemment croissant de ses Alliés, le gouvernement roumain resta fidèle à ses engagements. Il vint cependant un moment où la situation devint intenable; c'est lorsque le Commandant des troupes austro-allemandes adressa à la Roumanie un ultimatum pour exiger des négociations de paix immédiates. Entourée d'ennemis de tous côtés par la retraite des dernières troupes russes de Bukovine, et l'occupation de l'Ukraine par les troupes austro-allemandes, menacée par les Balchéviks qui occupaient encore Odessa et le sud de l'Ukraine, sa population démoralisée par la famine, et les privations, sans aucun espoir de secours de la part de ses alliés, que pouvait faire la Roumanie? Laisser exterminer son armée et réduire ce qui lui restait de population civile en esclavage, ou céder à la force en conservant son armée qui pourrait ainsi servir à ses alliés lorsque les circonstances changeraient? C'est le parti que choisit Monsieur Bratiano le chef du gouvernement roumain qui avait pris la responsabilité de l'entrée en guerre de son pays. Il est à remarquer à ce propos que si on avait continué la lutte, ou abandonné le pays pour sauver les débris de l'armée par une retraite de plusieurs milliers de kilomètres à travers le steppe russe en plein hiver, les Allemands installés en maîtres dans le pays, n'auraient pas hésité à lever des recrues pour leur armée dans le pays roumain devenu vassal et à s'en servir contre les Alliés.

Monsieur Bratiano n'ayant pu se mettre d'accord avec ses collègues, conservateurs dans cette difficile conjoncture, abandonna le pouvoir et le Général Averesco, un des commandants d'armée qui s'étaient le plus distingués pendant la guerre, prit sa succession. Il n'eut que le temps de signer les préliminaires de paix, en acceptant des conditions extrêmement dures et onéreuses, car il dut résigner ses fonctions, faute d'expérience politique et n'ayant pu inspirer confiance ni au Roi, ni à l'opinion publique, ni aux Alliés.

Au milieu de ce désarroi où aucun des hommes politiques qui avaient été partisans de la guerre ne voulait accepter le pouvoir Sa Majesté le Roi

de Roumanie se vit forcé de faire appel à Monsieur Marghiloman, chef d'un des groupes conservateurs qui avait été opposé à la guerre, non par sympathie pour l'Allemagne comme on le dit couramment, mais par méfiance à l'égard de la Russie. Monsieur Marghiloman avait été partisan décidé de la neutralité de la Roumanie, il est juste de dire que cette neutralité ne pouvait se concevoir sans des rapports amicaux avec les états centraux, par suite de la situation géographique du pays et à ce point de vue les préventions des gouvernements de l'Entente et de la majorité de la population roumaine étaient en grande partie justifiées. A ce moment Monsieur Marghiloman rendait service à son pays en acceptant le pouvoir. Les illusions qu'il se faisait sur les concessions qu'il pouvait obtenir des Allemands furent d'ailleurs de courte durée et il dut accepter et signer le traité de Bucarest qui signifiait la ruine et la servitude de la Roumanie et dont je ne dirai rien sinon que les Allemands ont mérité que ses principes fussent retournés contre eux. Par contre Monsieur Marghiloman obtint le maintien du Roi Ferdinand et de la dynastie qui avaient rompu nettement et définitivement avec leurs attaches d'origine, et que les Allemands haïssent cordialement. Grâce à cela un élément de continuité reste dans la politique roumaine et le jour où les Alliés prirent le dessus, un changement de ministère suffit pour que la Roumanie reprit le fil de sa politique de 1916, franchement et définitivement orientée vers les Etats de l'Entente, champions du principe des nationalités.

Les Alliés ont déclaré hautement qu'ils ne reconnaissaient pas le traité de Bucarest, imposé par la force, et subi en frémissant par les Roumains restés en Roumanie, et repoussé avec indignation par ceux qui avaient pu se réfugier en France. Le Roi et la Reine de Roumanie ont refusé avec une dignité parfaite tout rapprochement avec l'ennemi qui dictait la loi dans leur pays. Retirés dans une modeste maison de campagne de Moldavie, ils ont attendu avec résignation, mais avec un courage indomptable, l'heure de la revanche. Lorsque cette heure a sonné grâce aux succès des Alliés, le Roi a congédié le Ministère de la paix de Bucarest, s'est entouré de conseil^{ers} amis de l'Entente et a mobilisé son armée, en sommant l'armée allemande d'occupation d'évacuer le pays (9 Novembre 1918). Au moment même où le cas de force majeure cessait, la Roumanie reprenait d'elle même son rôle d'alliée, le pacte rentrait en vigueur automatiquement et le chef du nouveau gouvernement mettait l'armée roumaine à la disposition des Puissances de l'Entente. Le surlendemain, 11 Novembre, les Alliés en imposant leurs conditions d'armistice à l'Allemagne, forçaient celle-ci à déclarer la nullité du traité de Bucarest. Une entente s'établit entre le haut commandement roumain et celui des troupes anglo-françaises qui avaient occupé la Bulgarie, les mouvements de celles-ci et de l'armée roumaine allaient être désormais coordonnés. Le 30 Novembre le Roi de Roumanie faisait son entrée solennelle dans la capitale, qu'il avait été forcé d'abandonner deux ans auparavant et le surlendemain les troupes anglo-française qui depuis trois semaines se trouvaient en Roumanie entraient à leur tour à Bucarest. Le Roi de Roumanie recevait leur défilé aux côtés de son ancien compagnon d'armes, le Général Berthelot et son attitude, pas plus que celle de la population n'étaient certes pas celle d'un souverain et d'un peuple neutre assistant avec résignation à l'occupation du pays par une troupe étrangère.

Des lors, y a-t-il un intérêt pour la France et ses alliés à nier à la Roumanie la qualité d'alliée, qu'elle n'avait perdue que contrainte et forcée et

qu'elle a reprise avec enthousiasme dès qu'elle en a eu la possibilité matérielle? Quand même à force d'arguties et de subtilités on pourrait trouver des arguments en faveur de la thèse contraire n'y aurait-il pas une injustice évidente à nier à la Roumanie vidée par les Allemands d'un million de ses habitants et de plusieurs milliards de sa fortune ce qu'on accorde à tel et tel état de l'Asie ou de l'Amérique du Sud qui n'a pas perdu un soldat ni un centime pour la cause commune et dont l'alliance ne s'est guère manifestée que par un vote du parlement ou une déclaration de son gouvernement? Les Roumains réclament l'honneur de figurer parmi ceux qui ont le plus souffert et le plus payé de leur personne.

Quelques jours après la signature de l'armistice, Monsieur Ministre des Affaires Etrangères de France déclarait, au cours d'un entretien, au Ministre de Roumanie qu'à son avis la Roumanie se retrouvait vis-à-vis des Alliés dans la situation antérieure au traité de Bucarest et dernièrement, Monsieur Cretziano recevait du Général Coanda un télégramme contenant une affirmation identique. Cette affirmation était aussitôt communiquée à Monsieur le Directeur Politique du Ministère des Affaires Etrangères. Néanmoins dans certaines occasions solennelles récentes le représentant de la Roumanie s'est vu, avec regret, exclu du nombre des Ministres et Chargés d'affaires alliés. Il semblerait donc qu'un doute subsiste encore dans l'esprit des hommes éminents qui conduisent la politique française sur la qualité à attribuer à la Roumanie libérée et redevenue maîtresse d'elle même. Il importe de dissiper ce doute si tôt que possible parce qu'il ne peut que causer une impression pénible en Roumanie, ce pays qui a tant souffert au faite des Allemands et qui est si heureux de se retrouver en contact avec des amis de son choix, maintenant qu'il s'est réveillée de son mauvais rêve.

Le traité de Bucarest n'a jamais été reconnu par les Alliés et n'a jamais été accepté de bon gré par les Roumaines. Son annulation a été accepté par ceux qui l'avait imposé. On ne doit pas s'en prévaloir pour infliger humiliation à ceux qui ont dû le subir la rage au coeur et jetait un voile de tristesse sur les beaux jours qui semblent devoir enfin luire pour elle. Leur reconnaissance pour leurs Alliés qui les ont libérés par leur magnifique victoire doit rester entière et sans mélange.

■ Microf. Franța, r. 187, c. 358—361; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Série Europe 1918—1929, Sous-série Roumanie, vol. 32.

Legatia României în Franța

Remis în 8 decembrie 1918
domnului Pichon de către domnul Crețianu

Aide-mémoire

ROMÂNIA a intrat în război împotriva Puterilor Centrale pentru a elibera pe românii din Ungaria și Bucovina de un jug odios. Ea a încheiat în acest scop un tratat de alianță cu Puterile Antantei și a condus operațiunile sale militare de comun acord cu Statele Majore Aliate și în primul rând cu Statul Major rus.

În urma unor împrejurări nefericite pe care este inutil să le reamintim, armata română, după o scurtă perioadă de ofensivă în Transilvania și o.

defensivă eroică în Carpați, a trebuit să se retragă la Siret, unde a continuat să reziste cu sprijinul trupelor ruse, în ciuda împrejurărilor foarte defavorabile, îndeosebi epidemiile care au făcut sute de mii de victime, atît printre soldați cît și în rîndul populației civile.

Armata română, reorganizată în primăvara anului 1917 sub conducerea generalului Berthelot, a declanșat încă o ofensivă viguroasă în luna iulie și a reușit să strălucească succese care, datorită retragerii trupelor ruse din Moldova, din nefericire au rămas nefructificate. Aceste trupe nu numai că au dat înapoi și au renunțat la luptă, dar nu au întîrziat să adopte o atitudine în mod net ostilă României și suveranului său și au început să jefuiască și să devasteze țara. Problema aprovizionării a devenit critică și trupele române au fost nevoite să ocupe diverse puncte strategice ale Basarabiei, provincie de altfel cu populație românească.

Tocmai atunci, guvernul, care de fapt se stabilise la Petrograd, recomanda generalisimului rus să încheie un armistițiu în care armata română se găsea prin forța împrejurărilor înglobată, deși comandantul șef al acesteia a refuzat să trateze cu dușmanul.

Lunile următoare, Guvernul bolșevic, negociind cu Puterile Centrale pentru a ajunge la rușinosul tratat de la Brest-Litovsk, a tratat România ca dușman, trimițînd la închisoare pe ministrul României de la Petrograd și personalul Legației și i-a maltratat pe cetățenii români refugiați în Rusia. În cele din urmă, acest Guvern a declarat efectiv război României, expulzînd pe reprezentantul aliatei lui de pînă atunci. În tot acest timp, în ciuda privațiunilor de tot felul pe care populația le avea de suportat, în ciuda izolării crescînde a Aliaților săi, Guvernul român a rămas fidel angajamentelor sale. A sosit totuși un moment cînd situația a devenit insuportabilă: atunci cînd comandantul trupelor austro-germane a adresat României un ultimatum pentru a pretinde negocieri de pace imediate. Înconjurată de dușmani din toate părțile, prin retragerea ultimelor trupe ruse din Bucovina și ocuparea Ucrainei de către trupele austro-germane, amenințată de bolșevicii care ocupau încă Odesa și sudul Ucrainei, iar populația sa demoralizată de foamete și privațiuni, fără nici o speranță de sprijin din partea Aliaților săi, ce putea face România? Să lase să-i fie exterminată armata și populația civilă, ce-i mai rămînea, redusă la sclavie, sau să cedeze forței, păstrîndu-și armata care putea astfel să servească Aliaților săi, atunci cînd împrejurările se vor schimba? Aceasta este hotărîrea pentru care a optat domnul Brătianu, șeful Guvernului român, care și-a luat răspunderea intrării în război a țării sale. Este de remarcat în legătură cu aceasta că, dacă se continua lupta sau se abandona țara pentru a salva rămășițele armatei printr-o retragere de mai multe mii de kilometri, traversînd stepa rusă în plină iarnă, germanii instalați ca stăpîni în țară n-ar fi evitat să încorporeze recruți pentru armata lor din teritoriul românesc devenit vasal, folosindu-i apoi împotriva Aliaților.

Domnul Brătianu, neputînd, în această conjunctură dificilă, să se pună de acord cu colegii săi din Partidul Conservator, a abandonat puterea și generalul Averescu, unul din comandanții de armată care s-a evidențiat în mod deosebit în timpul războiului, i-a devenit succesor. Acesta nu a avut timp decît să semneze preliminarile de pace, acceptînd condiții extrem de dure și apăsătoare, căci pentru că nu a inspirat încredere nici regelui, nici opiniei publice, nici Aliaților, a fost nevoit să renunțe de bună voie la funcțiile sale.

În mijlocul acestui haos, în care nici unul din oamenii politici care erau partizani ai războiului nu voia să accepte puterea, Majestatea Sa regele României s-a văzut forțat să apeleze la domnul Marghiloman, șef al uneia dintre grupările conservatoare care se opunea războiului nu din simpatie față de Germania, cum se spune în mod curent, ci din neîncredere față de Rusia. Domnul Marghiloman era partizan hotărît al neutralității României; este bine să se spună că această neutralitate nu se putea concepe fără raporturi amicale cu Statele Centrale, ca o consecință a poziției geografice a țării, și din acest punct de vedere temerile Guvernului Antantei și ale majorității populației române erau în mare parte justificate. În acest moment, domnul Marghiloman făcea un serviciu țării sale acceptînd puterea. Iluziile pe care și le făcea asupra concesiilor pe care putea să le obțină de la germani au fost, de altfel, de scurtă durată și el a trebuit să accepte și să semneze Tratatul de la București, care însemna ruina și aservirea României și despre care nu voi spune nimic altceva decît că germanii au meritat ca principiile sale constitutive să se întoarcă împotriva lor. În schimb, domnul Marghiloman a obținut menținerea pe tron a regelui Ferdinand și a dinastiei, care au rupt în mod net și definitiv orice legătură cu familia de origine și pe care germanii, din această cauză, îi urăsc din toată inima. Datorită acestui fapt, un element de continuitate rămîne în politica română și, în ziua cînd Aliații au învins, o schimbare a Guvernului a fost suficientă pentru ca România să reia firul politicii sale din 1916, deschis și definitiv orientată spre statele Antantei, apărătoare ale principiului naționalităților.

Aliații au declarat deschis că ei nu recunosc Tratatul de la București, impus prin forță, suportat cu ostilitate de către românii rămași în România și respins cu indignare de cei care au putut să se refugieze în Franța. Regele și regina României au refuzat cu absolută demnitate orice apropiere față de inamicul ce dicta în țara lor. Retrași într-o modestă casă de țară din Moldova, ei au așteptat cu resemnare, dar cu un curaj neclintit, clipa revanșei. Cînd această clipă a sosit, grație succeselor Aliaților, regele a concediat Ministerul păcii de la București, s-a înconjurat de consilieri prieteni ai Antantei și și-a mobilizat armata, somînd armata germană de ocupație să evacueze țara (9 noiembrie 1918). În momentul cînd situația de forță majoră a fost depășită, România și-a reluat singură rolul său de aliată, pactul a reintrat în vigoare în mod automat, iar șeful noului guvern a pus armata română la dispoziția Puterilor Antantei. A treia zi, 11 noiembrie, Aliații, impunîndu-și condițiile de armistițiu Germaniei, au obligat-o pe aceasta să declare nul Tratatul de la București. S-a stabilit o înțelegere între Înalțul Comandament Român și cel al trupelor anglo-franceze care au ocupat Bulgaria, mișcările acestora și ale armatei române fiind de acum înainte coordonate. În 30 noiembrie, regele României își făcea intrarea solemnă în capitala pe care a fost nevoit să o abandoneze cu doi ani în urmă și, după alte trei zile, trupele anglo-franceze, care se aflau de trei săptămîni în România, intrau la rîndul lor în București. Regele României a primit defilarea lor alături de vechiul său tovarăș de arme, generalul Berthelot, și atitudinea sa, la fel ca și cea a populației, nu era fără îndoială cea a unui suveran și a unui popor neutru care asistă cu resemnare la ocuparea țării de către o armată străină.

În consecință, există vreun interes pentru Franța și aliații săi să nege României calitatea de aliată pe care ea nu a pierdut-o decît constrînsă și forțată și pe care și-a reluat-o cu entuziasm, imediat ce a avut posibilitatea

materială să o facă? Totuși, cu pricepere și subtilitate s-ar putea găsi argumente în favoarea tezei contrare și atunci nu ar fi o nedreptate evidentă să se nege României, pe care germanii au golit-o de un milion de locuitori și de bunuri în valoare de mai multe miliarde, ceea ce se acordă unuia sau altuia dintre statele Asiei sau Americii de Sud, care nu a pierdut nici un soldat, nici o centimă pentru cauza comună și a cărei alianță nu s-a manifestat deloc, decât printr-un vot al parlamentului sau o declarație a guvernului său? Românii reclamă onoarea de a figura printre cei ce au suferit cel mai mult și au plătit cel mai mult prin jertfe.

Cîteva zile după semnarea armistițiului, domnul ministru al afacerilor externe al Franței declara în cursul unei conversații ministrului României că, după părerea sa, România se regăsea față de Aliați în situația anterioară Tratatului de la București și, de curînd, domnul Crețianu a primit de la generalul Coandă o telegramă care conține o afirmație identică. Această afirmație a fost imediat comunicată domnului director politic din Ministerul Afacerilor Externe. Totuși, în unele ocazii oficiale recente, reprezentanțul României s-a văzut, cu regret, exclus din rîndul miniștrilor și al însărcinaților cu afaceri ai Aliaților. S-ar părea deci că o îndoială dăinuiește încă în sufletul oamenilor eminenți care conduc politica franceză, asupra statutului care urmează să i se atribui României, liberă și redevenită stăpînă pe soarta sa. Este necesar să se risipească această îndoială cît mai curînd posibil, căci ea nu poate decât să producă o impresie neplăcută în România, această țară care a suferit atît din cauza germanilor și care este acum atît de fericită să se afle din nou în legătură cu prietenii aleși de ea, acum cînd s-a deșteptat din visul său urît.

Tratatul de la București nu a fost niciodată recunoscut de Aliați și nu a fost niciodată acceptat de bună voie de români. Anularea sa a fost acceptată de cei ce l-au impus. Nimeni nu trebuie însă să se prevaleze de acest tratat pentru a-i umili pe cei care au fost nevoiți să-l suporte cu mînie în suflet și nici să arunce un vâl de tristețe peste zilele frumoase care ar trebui, în sfîrșit, să se ivească și pentru ea. Recunoștința lor față de Aliați, care i-au eliberat prin marea lor victorie, trebuie să rămînă neștirbită și neîntinată.

435

1918 <noiembrie 26>/decembrie 9, Stockholm. **Telegrama transmisă de L. Delavaud, din partea lui G. Derussi, Consiliului Național Român, cu privire la Adunarea de la Alba Iulia; proiectul de rezoluție și constituirea Consiliului Dirigent.**

Affaires Etrangères

Télégramme

Duplicata

Stockholm — 9 Décembre 1918 — 19,30
reçu 11 <Décembre> h.6

CONSEIL National Roumain de la part de Derussi. Journaux Maghiars arrivés aujourd'hui publient compte-rendu Assemblée Alba Iulia dont voici résumé. Assemblée fût présidée par George Popp de Băsești et évêque

d'Arad, Ion Pop. Le matin service religieux eut lieu dans église orthodoxe et grecque unie. Puis foule innombrable se réunit sur place où furent exécutés en 1785 Horia et Crișan. Vasile Goldis lut projet résolution dont voici points principaux. Assemblée déclare union avec royaume Roumanie de tous les territoires peuplés de roumains, proclame ses droits inaliénables sur Banat entier, reconnaît à tous les peuples habitant territoire liberté administrative judiciaire, culturelle et religieuse, promet suffrage universel pour les deux sexes, réforme agraire, suppression Fideicommis, émet voeu en faveur société nations, envoie salut aux nations libérées du joug austro-hongrois, salue mémoire soldats roumains morts dans guerre libération, exprime reconnaissance Puissances Alliées, décide Grand Conseil National de deux cents membres. Jules Maniu fit ensuite exposé détaillé, puis délégué socialiste Jumanca déclara adhésion socialistes roumains espèrent pouvoir trouver développement démocratique. Sur proposition Vaida, on émit grand Conseil dans lequel figurent père Pucacin¹ et Octavian Goga. Décisions assemblée furent communiquées par évêque Miron Cristea à foule qui acclama frénétiquement grande Roumanie et son Roi. Cette journée historique s'écoula dans enthousiasme indescriptible et avec une dignité que presse maghyare est obligée constater. Le soir foule venue de tous les coins Transylvanie se dispersa avec calme et sans le moindre incident. Les délégués Bukovine, Bessarabie et Vieille Roumanie participèrent. Journaux hongrois essaient exploiter prétendu conflit provoqué par serbes qui auraient empêché deux cents délégués du Torontal se rendre Alba Iulia. Gouvernement provisoire Roumain² s'est formé sous présidence Jules Maniu avec Stefan Popp, Ion Suciu, Victor Bontescu, Romulus Boila, Ion Flueraș, Iosif Jumanca, Aurel Vlad, Emil Hatzegan, Vasile Goldis, Aurel Lazăr.

Delavaud

■ Microf. Franța, r. 182, c. 313—313; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 32, série Z, carton 577, doss. II, f. 22, 23; vezi și r. 254, c. 983—984.

Afacerile Externe

Telegramă

Duplicat

Stockholm — 9 decembrie 1918 — 19,30
Primită 11 decembrie, ora 6

CONSILIUL Național Român din partea lui Derussi. Ziarele maghiare primite astăzi publică o informare despre Adunarea de la Alba Iulia, al cărei rezumat este următorul: Adunarea a fost prezidată de George Pop de Băsești și de episcopul de Arad, Ion Pop. Dimineața, în bisericile ortodoxă și greco-unită au avut loc slujbe religioase. Apoi, o mulțime imensă s-a întrunit în locul unde au fost executați în 1785 Horia și Crișan. Vasile Goldiș a citit proiectul de rezoluție, ale cărui puncte principale sînt următoarele: Adunarea declară unirea cu Regatul României a tuturor teritoriilor locuite de români, proclamă drepturile sale inalienabile asupra întregului Banat, recunoaște tuturor locuitorilor libertate administrativă, judiciară, culturală și religioasă, promite sufragiul universal pentru cele două sexe, reformă agrară, suprimarea fideicomisului, își exprimă adeziunea la Societatea Națiunilor,

trimite salutul său națiunilor eliberate de sub jugul austro-ungar, salută memoria soldaților români morți în războiul de eliberare, își exprimă recunoștința față de Puterile Aliate, hotărăște formarea Marelui Sfat Național din două sute de membri. Iuliu Maniu a făcut apoi o expunere detaliată. După aceea, delegatul socialist Jumanca a declarat adeziunea socialiștilor români la unirea cu Regatul României, prin care socialiștii români speră să poată găsi calea spre dezvoltarea democratică. La propunerea lui Vaida s-a constituit Marele Sfat, din care fac parte și preotul Pucacin¹ și Octavian Goga. Hotărârile Adunării au fost comunicate de episcopul Miron Cristea mulțimii, care a aclamat frenetic România Mare și pe regele său. Această zi istorică a fost marcată de un entuziasm de nedescris și de o atmosferă de demnitate, pe care presa maghiară a fost obligată să le constate. Seara, mulțimea, venită din toate colțurile Transilvaniei, s-a împrăștiat cu calm și fără cel mai mic incident. Au participat delegați din Bucovina, Basarabia și Vechea Românie. Ziarele ungare încearcă să exploateze pretinsul conflict provocat de sîrbi, care ar fi împiedicat pe cei 200 de delegați ai Torontalului să meargă la Alba Iulia. Guvernul provizoriu român² s-a constituit sub președinția lui Iuliu Maniu, cu Ștefan Pop, Ion Suci, Victor Bontescu, Romulus Boilă, Ion Flueraș, Iosif Jumanca, Aurel Vlad, Emil Hațegan, Vasile Goldiș, Aurel Lazăr.

Delavaud

436

1918 <noiembrie 26>/decembrie 9, Berna. **Raportul ambasadorului britanic la Berna, Horace Rumbold, prin care-i trimite lordului A. J. Balfour, un aide-memoire al delegaților români ai Adunării Naționale din Transilvania, pentru a fi adus la cunoștința Conferinței de pace.**

No. 930

Berne, December 9th, 1918

Sir,

THE Roumanian Minister called on me yesterday accompanied by two delegates from the Transylvanian National Assembly who are on their way to Paris, as I understand, to lay the case of Transylvania before the proper authorities.

These gentlemen left with me an Aide-Mémoire of which a copy is enclosed herewith announcing the decision come to by delegates from the Roumanian provinces in Transylvania and in Hungary to unite with Roumania.

The Aide-Mémoire also deals with the modifications which, in the opinion of the Transylvanian-Roumanians, should be made in the armistice recently concluded at Belgrade.

¹ Greșit în original, este vorba de Vasile Lucaciu.

² Este vorba de Consiliul Dirigent.

The Aide-Mémoire finally calls attention to the danger of the presence at Budapest of the Bulgarian anarchist, Rakowsky.

I have the honour to be with highest respect, Sir, your most obedient, humble servant,

Horace Rumbold

Aide-Mémoire,

No. 1. Sept cents délégués¹ de toutes les provinces roumaines de Transylvanie et de Hongrie représentant toutes les couches sociales, tous les métiers, toutes les confessions religieuses, toutes les tendances politiques (parmi lesquels figuraient aussi quarante socialistes) se sont réunis le premier Décembre dernier à Alba-Iulia, la vieille capitale de la Principauté de Transylvanie et ont proclamé au milieu d'un enthousiasme indescriptible, à *l'unanimité*, l'union définitive et non-conditionnée de ces provinces à la Roumanie. Cent mille habitants, venus de tous les coins du pays, attendaient autour du lieu de la réunion le résultat des délibérations. Lorsque le résultat fut connu par la foule, il fut accueilli avec une joie délirante. Jamais le peuple roumain ne connut plus grand bonheur.

No. 2. Les conditions de l'armistice intervenue entre les autorités magyares et le Haut Commandement des troupes Alliées d'orient doivent être modifiées comme suit:

a) Un nouvel arrangement doit intervenir entre le Gouvernement roumain et les alliées, qui sont désormais *ses Alliées*.

b) L'ancien armistice, conclu à Belgrade, signé par un Gouvernement étranger au pays roumain (le Gouvernement magyar) divise le peuple roumain en deux éléments ce qui provoque des difficultés et confusions considérables.

c) Les autorités magyars et notamment les gendarmes magyars doivent être licenciés et l'autorité confiée au Gouvernement roumain, qui assume et garantit le maintien de l'ordre. La présence même des autorités magyars hostiles à l'élément autochtone (roumain) et désolées de voir leur échapper ces provinces, provoque journellement des incidents regrettables dont on ne peut pas prévoir les conséquences.

No. 3. Deux gros dangers sont à redouter:

a) La famine, mauvaise conseillère, et le manque d'objets de premier nécessité tel que tissus, fil à coudre, coton, cuir, etc.

b) Les menaces bolchevistes entretenues par le Gouvernement magyar lui-même. Nous signalons notamment la présence à Budapest de l'ami et collaborateur de Lénine, *le trop fameux anarchiste bulgare, le docteur Rakowsky*, qui mène une campagne des plus dangereuses pour provoquer le bolchevisme en Slovaquie, en Yougo-Slavie et particulièrement en Transylvanie. Nous possédons à ce sujet le preuve de la complicité du Gouvernement Karolyi qui désire provoquer des troubles dans ces régions dans le seul but de maintenir leur main mise sur ces provinces qui lui échappent.

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 906—909; Public Record Office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371) vol. 3141, f. 564.

Domnule,

MINISTRUL român m-a vizitat ieri, însoțit de doi delegați din partea Adunării Naționale a Transilvaniei care sînt în trecere spre Paris, după cîte înțeleg, pentru a expune cazul Transilvaniei în fața autorităților competente.

Acești domni mi-au lăsat un Aide-mémoire, a cărui copie este anexată, care anunță hotărîrea luată de delegații din provinciile românești din Transilvania și Ungaria de a se uni cu România.

Aide-mémoirul se ocupă, totodată, de modificările care, după părerea românilor transilvăneni, trebuie făcute în cadrul armistițiului recent încheiat la Belgrad.

Aide-mémoirul atrage atenția în cele din urmă asupra pericolului prezenței la Budapesta a anarhistului bulgar Rakovski.

Am onoarea să fiu, cu cel mai profund respect, domnule, al dv. cel mai plecat și umil servitor,

Horace Rumbold

Aide-mémoire,

Nr. 1. Șapte sute de delegați ¹ din toate provinciile românești din Transilvania și din Ungaria, care reprezintă toate păturile sociale, toate meseriile, toate confesiunile religioase, toate tendințele politice (printre care figurează și patruzeci de socialiști) s-au reunit la 1 decembrie curent, la Alba Iulia, vechea capitală a principatului Transilvaniei și au proclamat cu un entuziasm de nedescris, *în unanimitate*, unirea definitivă și necondiționată a acestor provincii cu România. O sută de mii de locuitori veniți din toate colțurile țării așteptau în jurul locului de întrunire rezultatul deliberărilor. Cînd rezultatul a fost cunoscut de mulțime, acesta a fost primit cu o bucurie delirantă. Niciodată poporul român nu a cunoscut o bucurie mai mare.

Nr. 2. Condițiile armistițiului intervenit între autoritățile maghiare și Înalțul Comandament al trupelor Aliate din Orient trebuie să fie modificate după cum urmează:

a) Trebuie să intervină un nou aranjament între Guvernul român și Aliați, care de acum înainte sînt *Aliații săi*.

b) Vechiul armistițiu încheiat la Belgrad, semnat de un guvern străin de Țara Românească (Guvernul maghiar) împarte poporul român în două elemente, ceea ce provoacă dificultăți și confuzii considerabile.

c) Autoritățile maghiare și, în special, jandarmii maghiari trebuie să fie demși, iar autoritatea să fie încredințată Guvernului român, care își asumă și garantează menținerea ordinii. Însăși prezența autorităților maghiare, ostile elementului autohton (român) și dezolate văzînd că le scapă aceste provincii, provoacă zilnic incidente regretabile ale căror consecințe nu se pot prevedea.

Nr. 3. Două mari pericole sînt de temut:

a) Foametea, o sfătuitoare rea, și lipsa de articole de primă necesitate cum ar fi pînzeturi, ață de cusut, bumbac, piele etc.

¹ Autorul Aide-mémoire-ului nu a cunoscut numărul exact al delegaților. La adunarea de la Alba Iulia au fost prezenți 1228 delegați și peste 100 000 participanți.

b) Amenințările bolșevice întretinute chiar de Guvernul ungar. Semnalam în special prezența la Budapesta a prietenului și colaboratorului lui Lenin, *renumitul anarhist bulgar, doctorul Rakovski*, care duce o campanie dintre cele mai periculoase pentru a provoca bolșevismul în Slovacia, Iugoslavia și, în special, în Transilvania. Posedăm în această problemă dovada complicității Guvernului Karolvi, care dorește să provoace tulburări în aceste regiuni cu singurul scop de a-și menține stăpânirea asupra acestor provincii care le scapă.

437

1918 <noiembrie 28>/decembrie 11, Budapesta. **Raportul lui Blücher, agent al Consulatului german din Budapesta, despre Adunarea națională de la Alba Iulia.**

Budapest 11. December 1918

Streng vertraulich!

AUF meiner Reise von Hermannstadt nach Budapest hatte ich Gelegenheit mit verschiedenen rumänischen Intellektuellen zu sprechen, die von der Volksversammlung in Karlsburg (Gyula Fehérvár) kamen. Da ich das Rumänische in gleicher Weise wie das Deutsche beherrsche und da ich in Zivil gereist bin, gaben die Rumänen die den Mitreisenden gegenüber beobachtete Reserve auf, sodass ihre Erzählungen an Interesse gewonnen haben. Die im Nachfolgenden von mir wiedergegebenen Mitteilungen stammen hauptsächlich von dem griechisch-orthodoxen Erzpriester (Bischof) von Lugosch und von einem Neffen des bekannten nationalistischen Führers Pop-Ciciu.¹

Die Versammlung in Karlsburg war aus allen Teilen Siebenbürgens und des Banats stark besucht. Einzelne sprechen von einer Volksmenge bis zu 100 000 Menschen. Wenn auch diese Zahl durchaus übertrieben erscheint, so deutete schon allein die ungeheure Überfüllung unseres Zuges auf einen grossen Zufluss. Die Versammlung wurde in Gegenwart eines reichsrumänischen Generals geführt. Die einzelnen Beschlüsse wurden bereits vor einigen Tagen von der Budapester Presse veröffentlicht und werden, wie wohl anzunehmen ist, auch in Berlin bereits bekannt sein. Von besonderem Interesse dürfte die Stellungnahme der ungarländischen Rumänen zu Reichsrumänien und zum Deutschtum andererseits erscheinen.

Sämtliche Führer der Siebenbürger und Banater Rumänen bekennen sich von vorneherein zu uneingeschränkter Demokratie und stehen somit schon heute in vollem politischen Gegensatz zu den führenden rumänischen Politikern im Königreich. Der in Aussicht genommene zweite Vorsitzende in der neuen Regierung ist Sozialdemokrat und als solcher ein erbitterter Gegner Bratianus, der stets mit grosser Strenge gegen die rumänischen Sozialisten vorgegangen ist. Man ist von der in der rumänischen Politik herrschenden Korruption und Gesinnungslosigkeit vollkommen genau unterrichtet und daher fest entschlossen, trotz der durch die Volksversammlung ausgesprochenen Vereinigung diese nicht mitzumachen. Auch Take Ionescu ist

vollkommen diskreditiert, wenn er auch bei dem zu schliessenden Frieden eine für Rumänien Ausschlag gebende Rolle spielen wird. Jedenfalls besteht der neu organisierte rumänische Gebietsteil darauf, am Friedentisch auch vertreten zu sein und lehnt jede Vertretung durch Reichs-Rumänien ab. Das Verbleiben der jetzigen Dynastie wird nicht in Frage gestellt. Selbst der am weitesten links stehen den Sozialisten ist es bewusst, dass Rumänien noch nicht reif zur Republik ist, wenn sie auch zu König Ferdinand und Königin Marie keinerlei Sympathie hegen. Man steht auf dem Standpunkt *faute de mieux*. Im allgemeinen soll der Grundsatz eingehalten werden: volle Unabhängigkeit der Entwicklung und moralische Einwirkung auf die Fäulnis im bisherigen rumänischen Staatswesen (Verwaltung, Justiz, Polizei, Schulwesen, Bodenbesitz).

Von den Politikern Rumäniens besitzt allein C. Stere allgemeines Vertrauen. Da dieser auch in Bessarabien von den dortigen Rumänen unterstützt wird und auch im besetzt gewesenen Gebiet viele Freunde hat — trotzdem er zu den Kriegsgegnern gehörte — so erblickt man in diesem Manne den Politiker der Zukunft. Über die Person Averescu ist man wenig unterrichtet.

Innerhalb des zukünftigen rumänischen Staatswesens, das etwa 14 Millionen Menschen umfasst, nimmt das deutsche Element mit über einer Million (1/2 Million im Banat, 1/4 Million in Siebenbürgen, je 100 000 in der Bukowina und Bessarabien, 60 000 in Reichsrumänien einschl. Dobrudscha) unter den Nationalitäten eine besondere Rollen ein. Diesem Umstande soll, was das früher ungarische Gebiet anlangt, voll und ganz Rechnung getragen werden. Ich hatte sogar den Eindruck, dass man beabsichtigt, die Deutschen gegen die übrigen nichtrumänischen Nationalitäten auszuspielen. So wird bereits heute davon gesprochen, dass für die deutschen Elemente die Gründung einer deutschen Universität in Hermannstadt genehmigt würde, die für die Deutschen zentraler, als die bereits bestehende in Czernowitz liegen würden. Den Deutschen soll eigene Verwaltung, Kultus, Unterricht und überhaupt vollkommen freie Enthaltung gewährleistet werden.

Von einer ausgesprochenen Sympathie der ungarländisch-Rumänen zu den Entente-Staaten kann heute nicht gesprochen werden, trotzdem sie diesen ihre Freiheit zu verdanken haben. Alle in gelegentlichen Reden diesbezüglich gefallenen Redewendungen sind nur als Ausfluss der augenblicklichen Lage anzusehen.

Die allgemeine Sicherheit in Siebenbürgen ist zur Zeit infolge des Auftretens einzelner Räuberbanden stark gefährdet. Man erwartet von der Besetzung des Landes durch rumänische Truppen volle Wiederherstellung der Sicherheitsverhältnisse, doch befürchtet man andererseits auch die Macht des rumänischen Imperialismus, der vielleicht alle demokratischen Beschlüsse, über den Haufen werfen könnte. Auch für diesen Fall ist man jedoch fest entschlossen, wie ein rumänischer Mediziner sich ausdrückte, nicht etwa das ungarische gegen das moldo-wallachische Joch auszutauschen, sondern sich unter allen Umständen zu behaupten. Einstweilen ist die erste diesbezügliche Attacke dadurch abgeschlagen worden, dass Pop-Ciciu und ein anderer Rumänenführer sich geweigert haben die ihnen im rumänischen Ministerium eingeräumten Sitze anzunehmen, um hierdurch nicht irgendwelche Verpflichtungen mit übernehmen zu müssen.

Blücher

Budapesta, 11 decembrie 1918

Strict confidențial!

ÎN călătoria mea de la Sibiu spre Budapesta, am avut ocazia să vorbesc cu diferiți intelectuali români care veneau de la Adunarea populară de la Alba Iulia. Deoarece stăpînesc limba română la fel ca și limba germană și întrucît am călătorit în haină civilă, românii au lăsat la o parte rezerva păstrată față de tovarășii de călătorie, astfel încît povestirile lor au devenit interesante. Comunicările pe care le fac în cele ce urmează provin în special de la arhiepiscopul greco-ortodox de Lugoj și de la un nepot al cunoscutului conducător naționalist, Pop-Cicio¹.

La Adunarea de la Alba Iulia a luat parte o masă imensă de oameni din toate părțile Transilvaniei și Banatului. Unii vorbesc de o masă populară de pînă la 100 000 oameni. Chiar dacă acest număr pare exagerat, chiar și numai colosala aglomerație a trenului nostru indica o mare afluență. Adunarea a fost ținută în prezența unui general român din Regat. Diferitele hotărîri au fost deja publicate acum cîteva zile de presa din Budapesta și sînt, cum este de presupus, cunoscute și la Berlin. De interes deosebit pare să fie atitudinea românilor din Ungaria față de cei din Regat, iar pe de altă parte, cea față de germani.

Toți conducătorii românilor din Transilvania și Banat se declară, din capul locului, pentru o democrație neîngrădită și se află încă de pe acum în totală opoziție politică față de conducătorii politici români din Regat. Al doilea președinte în perspectivă al noului guvern este social-democrat și, ca atare, un adversar înverșunat al lui Brătianu, care a procedat totdeauna cu mare severitate împotriva socialiștilor români. Oamenii sînt absolut exact informați despre corupția și lipsa de caracter care domină politica română și foarte ferm decizi să nu participe la acestea, în ciuda unirii declarate prin Adunarea populară. Și Take Ionescu este complet discreditat, chiar dacă va juca un rol decisiv pentru România la pacea ce se va încheia. În orice caz, partea teritorială română nou organizată insistă ca la masa tratativelor să fie și ea reprezentată și respinge orice reprezentare prin românii din Regat. Rămînerea actualei dinastii nu este pusă în discuție. Chiar și socialiștii cei mai de stînga sînt conștienți că România nu este coaptă pentru a deveni republică, chiar dacă nu au nici o simpatie față de regele Ferdinand și de regina Maria. Ei se situează pe poziția: „în lipsă de ceva mai bun“. În general, trebuie respectat principiul: deplină independență de dezvoltare și exercitarea unei influențe morale asupra putreziciunii din statul român de pînă acum (administrație, justiție, poliție, școală, proprietate funciară).

Dintre oamenii politici din România, numai C. Șterea se bucură de încredere generală. Deoarece acesta este sprijinit și în Basarabia, de românii de acolo, și are mulți prieteni și în fostul teritoriu ocupat — în ciuda faptului că el a fost printre adversarii războiului — el este considerat drept omul politic al viitorului. Asupra persoanei lui Averescu lumea este puțin informată.

¹ Este vorba despre Pop-Cicio Ștefan (1865—1934), om politic român, jurist.

În cadrul viitorului stat român, care cuprinde circa 14 milioane de oameni, elementul german cu peste un milion (1/2 milion în Banat, 1/4 milion în Transilvania, cîte 100 000 în Bucovina și Basarabia, 60 000 în Regat, inclusiv Dobrogea) va juca, printre celelalte naționalități, un rol deosebit. De această situația se va ține îndeosebi seama în ce privește fostul teritoriu ungar. Am avut chiar impresia că se intenționează folosirea germanilor împotriva celorlalte naționalități neromâne. Se vorbește, încă de pe acum, că s-ar aproba pentru elementele germane fundarea unei Universități germane la Sibiu, care s-ar afla într-o poziție mai centrală pentru germani decît cea deja existentă la Cernăuți; că se va acorda germanilor administrație proprie, cult, învățămînt și în general o dezvoltare absolut liberă.

Despre o simpatie pronunțată a românilor din Ungaria față de statele Antantei, nu se poate vorbi azi, deși își datorează acestora libertatea. Toate frazele rostite în discursurile ocazionale în această privință trebuie considerate numai ca izvorîte din situația actuală.

Siguranța generală în Transilvania este în prezent foarte primejdută ca urmare a apariției unor bande izolate de tîlhari. De la ocuparea țării de către trupele române se așteaptă deplina restabilire a siguranței, iar pe de altă parte, există totuși teama de puterea unui imperialism român, care ar putea eventual să arunce peste bord toate hotărîrile democratice. Chiar și în acest caz, există totuși hotărîrea fermă — cum s-a exprimat un medic român — de a nu schimba jugul maghiar cu cel moldo-valah, ci de a ne impune în orice împrejurare. Deocamdată, primul atac în această privință a fost respins prin aceea că Cicio-Pop și un alt conducător român au refuzat să accepte locurile oferite în Guvernul român pentru a nu fi nevoiți să ia asupra lor, prin aceasta, cine știe ce obligații.

Blücher

438

1918 decembrie <2>/15, Windsor, Canada. **Memoriul românilor din Canada, adresat lui George al V-lea, în care îl roagă să susțină cauza unirii Transilvaniei și Bucovinei cu România, la Congresul de pace de la Paris.**

December 15th 1918

Your Majesty,

WE the Roumanians of the Dominion of Canada, solemnly assembled in Windsor, Ontario, greet Your Majesty and humbly present this, our petition.

We sad hearted refugees from the Roumanian Provinces of Austria-Hungary have sought peace of mind and heart in this Democratic country.

In the country of our birth, we were martyrs to the Austro-Maghiar and Hun system, which not only reduced us to poverty and visited upon us the grossest injustice but has sought to blot out our nationality.

In this, the land of our adoption, we were been blessed with the benefits of civilization and the bounty of Democracy.

After a dark era of frightful suffering in a land of oppression we enjoy here the fruits of liberty.

To Your Majesty of your generous government, solemnly we pledge our obedience, loyalty and fidelity to the Empire of Great Britain.

Now, after the triumph of your armies, together with the brave armies of the Allied Nations over the power of the German-Maghiar, you have generously opened the portals of liberty to an oppressed people.

We, therefore, the suffering people of Austria-Hungary, implore your Majesty and the far seeing statesmen of Great Britain to intervene at the Congress of Peace, that the five million people of Bucovina, Transylvania and all the land up the River of Tisa, shall be liberated from the oppression of the Maghiars and Huns and that they shall be united to the mother country, Roumania, to which all Roumanian People are bound heart and soul. Our petition is that of all the people placed by destiny within the boundaries of the Rivers Dnistru and Tisa, the Carpathian mountains and the Black Sea.

Justice has triumphed and 15 000 000 of our people will be free.

Long Live Your Majesty and Your Noble Dynasty

Long Live Great Britain

Long Live the Democracy of Roumania

Rev. Constantin Lucui

President

Onania S. Bolontanu

George Athanasiu

Secretary

Iohan Siladi

Notary

Windsor Ontario, Canada,

December 15th 1918

Foreign Office

January 22, 1919

Sir,

I am directed by Earl Curzon of Kedleston to acknowledge the receipt of your letter of the 17th instant no. 63222/1919, transmitting a copy of a petition to His Majesty the King from certain Roumains in Canada, praying that the Roumanian districts of Austria-Hungary be incorporated in Roumania, and to state in reply, for the information of Viscount Milner, that Lord Curzon is of opinion that it would be sufficient to inform the petitioners that a copy of the document in question has been forwarded to the delegates of His Majesty's Government at the Peace Conference.

I am Sir, Your most obedient humble servant

J. A. C. Tilley

■ Microf. Anglia, r. 392, c. 1055—1059; Public Record Office, London, Foreign Office (F.O. 371), vol. 3568, f. 257—260.

15 Decembrie 1918

Maiestate,

NOI, românii din Dominionul Canada, adunați în mod solemn la Windsor, Ontario, salutăm pe Maiestatea Voastră și vă prezentăm cu plăcăciune cererea noastră.

Noi, refugiații întristați din provinciile românești din Austro-Ungaria am căutat pacea cugetului și a sufletului în această țară democratică.

În țara noastră de baștină am fost martirii regimului austro-ungar și hun, care nu numai că ne-a redus la sărăcie și ne-a lovit cu cele mai mari nedreptăți, dar a și căutat să ne șteargă naționalitatea.

În țara de adopțiune am fost binecuvântați de binefacerile civilizației și generozitatea democrației.

După o eră de groaznice suferințe într-o țară de opresiune ne bucurăm aici de roadele libertății.

Ne angajăm cu supunere, loialitate și fidelitate față de Imperiul Marii Britanii, față de Maiestatea Voastră și generosului Vostru guvern.

Acum, după triumful eroicelor dv. armate, împreună cu bravele armate ale Națiunilor Aliate asupra puterii germano-maghiare, ați deschis cu generozitate porțile libertății față de un popor oprimat.

De aceea noi, poporul care a suferit în Austro-Ungaria, implorăm pe Maiestatea Voastră și pe oamenii de stat clarvăzători ai Marii Britanii să interveniți la Conferința de Pace ca cele cinci milioane de oameni din Bucovina, Transilvania și din regiunea mai sus de Tisa să fie eliberați de sub asuprirea ungurilor și hunilor și să fie uniți cu patria mamă, România, de care toți românii sînt legați trup și suflet. Petiția noastră este a întregului popor așezat de soartă între hotarele fluviilor Nistru și Tisa, între munții Carpați și Marea Neagră.

Dreptatea a triumfat și 15 000 000 conaționali de-ai noștri vor fi liberi.

Trăiască Maiestatea Voastră și Nobila Voastră Dinastie

Trăiască Marea Britanie

Trăiască Democrația în România

Rev. Constantin Lucui

Președinte

Onania S. Bolontanu

George Athanasie, secretar

John Sidali, notar

Windsor, Ontario, Canada,

Decembrie 15, 1918

Foreign Office

22 ianuarie 1919

Domnule,

Contele Curzon de Kedleston mi-a indicat să confirm primirea scrisorii dv. din 17 curent, nr. 63222/1919, cu care se transmite o copie a memoriului adresat Maiestății Sale regele din partea unor români din Canada, care roagă ca regiunile românești din Austro-Ungaria să intre în componența României și să declar drept răspuns, pentru informarea vicontelui Milner, că lordul Curzon este de părere că ar fi suficient să-i informăm pe petiționari că o copie a documentului în chestiune a fost înaintată delegaților guvernului Maiestății Sale la Conferința de Pace.

Rămîn, domnule, al dv. prea plecat și umil servitor

J. A. C. Tilley

1918 decembrie <11>/24, Budapesta. **Raportul lui E. Fürstenberg către Ministerul de Externe german, despre negocierile Consiliului Dirigent din Sibiu cu sașii, privind unirea cu România.**

Deutsches Generalkonsulat
Budapest
A. Nr. 109

Budapest, den 24. Dezember 1918

DIE Siebenbürger Sachsen sind in der letzteren Zeit von der rumänischen Regierung¹ in Hermannstadt vielfach zu einer Entscheidung über ihr Verhältnis zu den Rumänen gedrängt worden. In den diesbezüglichen Verhandlungen hat insbesondere der rumänische Kultusminister Dr. Goldis die sächsischen Vertreter zu einem sofortigen Anschluss der Sachsen an die Rumänen zu überreden gesucht, indem er ihnen erklärte, die Rumänen würden dadurch in der Lage sein, den Sachsen das grösste Entgegenkommen zu zeigen und sie als völlig gleichberechtigte „Brüder“ zu behandeln. Die Sachsen haben eine ausweichende Antwort erteilt und betont, dass sie keine Bedenken hätten, sich den Rumänen sofort anzuschliessen, wenn sie dessen sicher wären, dass die jetzigen Mitglieder der rumänischen Regierung zu denen sie völliges Vertrauen hätten, auch ferner den ausschlaggebenden Einfluss auf die Neuordnung der Verhältnisse behielten. Da aber das Verhältnis der Hermannstädter Regierung zu der Jassyer Regierung noch nicht geklärt sei und die Sachsen infolgedessen auch keine Bürgschaften dafür hätten, dass die reichsrumänische Regierung auch ihrerseits ihre Wünsche anzuerkennen und zu erfüllen geneigt sei, müssten die Sachsen sich die Entscheidung noch vorbehalten. Die Rumänen haben diese Gründe der Sachsen gebilligt und Dr. Alexander Vajda hat selbst in freimütiger Weise darauf hingewiesen, dass auch innerhalb der Rumänen die Situation noch keineswegs ganz klar sei. Die jetzigen Mitglieder der rumänischen Regierung in Hermannstadt treten prinzipiell für eine grösstmögliche Autonomie des ungarländischen Rumäniens ein. Dagegen gebe es besonders unter den jungen Politikern zahlreiche, die die völlige Verschmelzung mit dem Königreich Rumänien forderten. Diese Strömung würde andererseits wieder einigermassen paralysiert durch die Stellungnahme der rumänischen Sozialdemokraten, die jede Angliederung an Rumänien auf das heftigste bekämpfen. Allerdings könnte nicht ausser acht gelassen werden, dass die rumänischen Sozialdemokraten in Ungarn nur eine sehr geringe politische Bedeutung hätten. Mit Rücksicht auf den grossen Widerstreit der einzelnen Parteien in der Frage des zukünftigen Verhältnisses zu Rumänien sei auch auf der Nationalversammlung in Karlsburg eine endgültige Entscheidung darüber nicht erfolgt. Man sei ferner auch über die Absichten der Jassyer Regierung noch im Unklaren, deren Wünsche aber auf jeden Fall wenigstens bis zu einem gewissen Grade berücksichtigt werden müssten, da ja ohne die Unterstützung des Königreichs Rumänien die ungarländischen Rumänen ihre nationale Selbstständigkeit niemals erlangen und erhalten könnten. Andererseits müsse aber zugegeben werden, dass zwischen den hiesigen Rumänen und den Vertretern der Bojarenherrschaft grosse Gegensätze bestünden, denn die Bojaren seien in dem rumänischen Nationalstaat doch nur Fremdlinge, die eine ausgesprochen egoistisch persönliche Politik machten und auch in nationaler Beziehung völlig unzuverlässig seien.

Die Zugeständnisse, die den Sachsen von den Rumänen gemacht worden sind, gipfeln in der Abgrenzung national-sächsischer Kantone, in denen die Verwaltung völlig in den Händen der Sachsen liegen soll. Aber auch ausserhalb dieser Kantone wird den sächsischen Minderheiten der weitgrösste Schutz zugesichert und eine völlig freie nationale und kulturelle Entwicklung gesetzlich gewährleistet. Unter den Sachsen wird übrigens auch der Plan erwogen, in Hermannstadt eine deutsche Universität zu errichten, und die Rumänen sollen diesen Gedanken sehr wohlwollend gegenüberstehen.

Im allgemeinen macht sich bei den Sachsen eine ziemlich optimistische Auffassung über das zukünftige Geschick ihres Volkes geltend. In nationaler Beziehung erhofft man infolge der kulturellen Überlegenheit der Sachsen eine grosse Entfaltung des deutschen Einflusses, die durch den starken Antagonismus zwischen Rumänen und Magyaren in der günstigsten Weise gefördert werden würde. Auf wirtschaftlichem Gebiete verkennt man keineswegs die grossen Schwierigkeiten, denen die Sachsen durch die nunmehr noch grösser werdenden Expansionsbestrebungen der Rumänen gegenüberstehen. Aber man weist demgegenüber mit Recht darauf hin, dass die Magyaren bisher aus nationalen Gründen besonders die Siedlungsgebiete der Sachsen in wirtschaftlicher Hinsicht auf das stiefmütterlichste behandelt haben und dass durch die fortwährenden Zollkriege mit Rumänien gerade Siebenbürgen wirtschaftlich sehr schwer getroffen worden ist. Die staatliche Neuordnung hat ja vor allem auch den freien Verkehr mit Rumänien zur Folge, der zweifellos für ganz Siebenbürgen einen grossen wirtschaftlichen Aufschwung bedeutet. Es darf aber als sicher angenommen werden, dass die Sachsen wohl imstande sind, diese günstigen Verhältnisse voll und ganz auszunützen.

Weniger optimistisch denkt man über den Übergang und man befürchtet mit Recht, dass der endgültigen Konsolidierung der Verhältnisse noch manche Unruhen und Erschütterungen vorausgehen werden. Unter der magyarischen Bevölkerung, insbesondere unter den Székeln, steigert sich die Erbitterung gegen die Rumänen von Tag zu Tag und die ungarischen Regimenter zeigen grosse Lust, die rumänischen Eindringlinge mit Waffengewalt aus dem Lande zu treiben. Ein solcher Versuch würde aber zweifellos in einen blutigen Bürgerkrieg übergehen und schliesslich in einem bolschewistischen Wirrwarr endigen. Diese Gefahr zu bannen, scheinen die rumänischen Truppen wohl kaum imstande zu sein. Man will allgemein wissen, dass die rumänischen Soldaten schon so kriegsmüde sind, dass sie massenhaft desertieren und in ihre Heimat zurückkehren. Infolgedessen sind auch die Besetzungstruppen überaus schwach und die militärische Besetzung der weniger gefährdeten Orte geschieht vielfach nur durch einige Offiziere. Vor einigen Tagen soll die rumänische Besetzung von Kronstadt plötzlich den Befehl bekommen haben, sofort wieder nach Rumänien zurückzukehren. Es ist nur begreiflich, dass solche Zersetzungssymptome hier vielfach die Hoffnung auf die Wiedererwerbung Siebenbürgens erwecken.

Fürstenberg

SAȘII din Transilvania au fost, în ultimul timp, solicitați de mai multe ori de guvernul român¹ din Sibiu să ia o decizie în ce privește relațiile lor cu românii. În negocierile respective, în special ministrul cultelor, dr. Goldiș, a căutat să-i convingă pe reprezentanții sași la o alipire imediată a sașilor la români, explicându-le că, prin aceasta, românii ar fi în situația de a manifesta față de sași cea mai mare bunăvoință și de a-i trata ca „frați” cu drepturi absolut egale. Sașii au dat un răspuns evaziv și au accentuat că n-ar avea nici o ezitare de a se alipi imediat românilor, dacă ar fi siguri că actualii membri ai guvernului român, în care au deplină încredere, vor păstra și mai departe influența hotărâtoare asupra ordinei noi a situației. Deoarece însă relațiile Guvernului din Sibiu cu guvernul din Iași nu sînt încă clarificate și ca urmare sașii nu au nici o garanție că guvernul din Regat este și el înclinat să recunoască și să îndeplinească dorințele lor, sașii trebuie să-și mai țină în rezervă decizia. Românii au aprobat aceste motive și dr. Alexandru Vaida a arătat în mod deschis că nici între români situația nu este deloc absolut clară. Actualii membri ai Guvernului român din Sibiu susțin în principiu o autonomie cît mai mare posibilă a românilor din Ungaria. Dimpotrivă, există, în special printre politicienii mai tineri, numeroși alții care cer totală contopire cu Regatul României. Acest curent este, pe de altă parte, într-o măsură oarecare paralizat prin poziția social-democraților români, care combat foarte vehement orice încorporare la România. Negreșit că nu trebuie scăpat din vedere că social-democrații români din Ungaria nu au decît o foarte mică importanță politică. Ținînd seama de marea contradicție dintre partide în problema viitoarelor relații cu România, nici în Adunarea Națională de la Alba Iulia nu s-a luat o decizie definitivă în această privință. Nu există claritate nici în privința intențiilor Guvernului de la Iași, ale cărui dorințe trebuie luate în considerație pînă la un anumit punct, căci fără sprijinul Regatului României, românii din Ungaria n-ar fi putut niciodată obține și primi autonomia lor națională. Pe de altă parte, trebuie recunoscut că între românii de aici și reprezentanții boierimii există mari opoziții, căci boierii sînt în statul național român numai niște străini, care au făcut o politică personală pronunțat egoistă și chiar și sub raport național ei nu sînt absolut de încredere.

Promisiunile făcute sașilor de români culminează în delimitarea de cantoane național-săsești, în care administrația să fie complet în mîinile sașilor. Dar chiar și în afara acestor cantoane, minorității săsești i se asigură protecția cea mai largă și i se garantează prin lege o dezvoltare națională și culturală absolut liberă. Printre sași se are în vedere chiar și proiectul de a înființa la Sibiu o Universitate germană, iar românii întîmpină această idee cu foarte multă bunăvoință.

În general, începe să se impună printre sași o concepție destul de optimistă cu privire la viitoarea soartă a poporului lor. Sub raport național, se speră, ca urmare a superiorității culturale a sașilor, într-o creștere mare a influenței germane, care va fi promovată în modul cel mai avantajos datorită antagonismului puternic dintre români și maghiari. În domeniul economic nu se

¹ Consiliul Dirigent.

ignoră nicidecum marile dificultăți cărora sașii trebuie să le facă față, ca urmare a tendințelor expansioniste ale românilor care devin acum din ce în ce mai mari. Dar se obiectează cu dreptate că maghiarii, din motive naționale, au tratat pînă acum sub aspect economic în modul cel mai vitreg, în special teritoriile coloniilor săsești și că, prin neconținutele războaie vamale cu România, tocmai Transilvania a fost lovită foarte rău din punct de vedere economic. Noua ordine statală are ca urmare, înainte de toate, și circulația liberă cu România, care fără îndoială înseamnă un mare avînt economic. Trebuie presupus însă, ca un fapt cert, că sașii sînt în stare să exploateze pe deplin această situație favorabilă.

Mai puțin optimist se gîndesc oamenii la perioada de trecere și există, pe drept cuvînt, teama că o consolidare definitivă a situației va fi precedată de unele tulburări și zguduiri. În rîndurile populației maghiare, în special printre secui, crește din zi în zi îndîrjirea împotriva românilor și regimentele maghiare manifestă mare poftă de a goni din țară, cu forța armelor, pe intrușii români. O asemenea încercare însă s-ar prefăce fără îndoială într-un sîngeros război civil și ar sfîrși în cele din urmă într-o harababură bolșevică. Se pare că trupele române abia dacă sînt în stare să stăvilească acest pericol. Se pretinde ca un fapt general cunoscut, că soldații români sînt deja atît de obosiți de război, încît dezertează în masă și se întorc în patria lor. Ca urmare și trupele de ocupație sînt foarte slabe, iar ocupația militară a localităților mai puțin primejduite se face adesea numai de cîțiva ofițeri. Acum cîteva zile, trupele de ocupație române de la Brașov ar fi primit brusc ordinul să se reîntoarcă imediat în România. Este de înțeles că asemenea simptome de disoluție trezesc aici adesea speranța într-o redobîndire a Transilvaniei.

Fürstenberg

440

1918 decembrie <11>/24, Cluj. **Raportul căpitanului Botka din Cluj adresat Ministerului de Război la Budapesta, în care relatează despre starea de spirit a populației românești din oraș și împrejurimi la intrarea trupelor române în Cluj.**

Telefonjelentés

1918 december hó 24-én 12 óra 45 perckor

Leadta: Kolozsvár, Botka főkapitány

Felvette: Gömbös fogalmazó

JELENTI, hogy a románok most szállták meg Kolozsvárt és a Főtéren nagy ünnepséget rendeztek. Ünnepség után most vonulnak fel csapatok a laktanyákba. Körülbelül 4000 főnyi gyalogság és 2 üteg tüzérség. A környékbéli román lakosság a falvakból zászlók alatt bevonult és tomboló lelkesedéssel fogadta a csapatokat. A szászfenesi román lakosság bevonulás közben a várnegyház előtt egy csomagokkal megrakott kocsin arrahaladó nemzetőrt megtámadott, csomagjait elszedte, őt össze-vissza verte és a környékbéli lakásokat (árvaszéki úlnók lakását) feldúlta. Súlyosabb incidens nem volt. A románság a magyarokról a nemzeti jelvényeket letépi és a sárba tapossa.

1278

A vezérlő tábornokkal a szomszédos Apahida községben a polgármester kíséretében beszéltem, aki kijelentette, hogy a parancsa van Kolozsvárnak mai napon való megszállására a rend fenntartása végett. A közigazgatás működésébe nem szólnak bele, a rendet ő a saját csapataival és az ott levő román nemzetőrséggel tartja fenn, más fegyveres erőt meg nem tűr, sem nemzetőrséget¹, sem csendőrséget. A távirát és telefont cenzura alá fogja venni, a vasúti közlekedést korlátozza. Csapatainak élelmezéséről maga gondoskodik. Ez ideig a telefon még szabadon működik, valószínű azonban, hogy Kolozsvárt is el fogják zárni az országgal való érintkezéstől, amint ez Marosvásárhelyen történt.

■ Microf. R. P. Ungară, r. 422, c. 683, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, Polgár demokratikus forradalom 1918–1919, nr. 164, Doboz 10/5 f. 684.

Raport telefonic

24 decembrie 1918, ora 12,45

Transmis: căpitanul Botka, Cluj

Recepționat: referentul Gömbös

RAPORTEAZĂ că românii au ocupat Clujul acum și au organizat în piața principală o mare serbare. Acum după serbare, trupele se retrag în cazărmi, cu un efectiv de aproximativ 4 000 infanteriști și 2 baterii de artilerie. Locuitorii români din satele din jur au defilat cu steaguri și au întâmpinat trupele cu un entuziasm frenetic. În timpul demonstrației locuitorii români din Florești au atacat în fața prefecturii un membru din garda națională care trecea pe acolo cu o trăsură plină cu pachete, pe care i le-au luat, iar pe el l-au bătut zdravăn, devastând locuințele dimprejur, printre care și locuința asesorului sedriei orfanale. Incidente mai grave nu au fost. Românii rup de pe unguri însemnele naționale și le calcă în noroi.

Am stat de vorbă cu generalul comandant în comuna învecinată, Apahida, în prezența primarului, care a declarat că are ordin să ocupe astăzi Clujul, în vederea menținerii ordinii. El nu se va amesteca în funcționarea administrației, ordinea o va asigura cu propriile trupe și cu garda națională română aflată acolo și nu va tolera altă forță armată, nici garda națională¹, nici Jan-darneria. Va introduce cenzura la telegraf și telefon, va limita circulația pe calea ferată. Se va ocupa personal de aprovizionarea trupelor sale. Până acum telefonul încă mai funcționează liber, probabil însă că vor întrerupe legătura telefonică dintre Cluj și țară, așa cum s-a întâmplat la Tîrgu-Mureș.

441

1918 decembrie <13>/26. Extras din ziarul „L'Orient“, conținând articolul intitulat „Delegația transilvăneană la domnul ministru al Belgiei“ care se referă la vizita făcută de delegația condusă de Al. Vaida-Voievod și Vasile Goldiș la Legația belgiană din București, unde au exprimat mulțumiri pentru sprijinul și simpatia manifestată de Belgia față de problema românilor din Transilvania.

¹ Documentul se referă la Garda Națională maghiară.

Délégation transylvaine chez Monsieur le Ministre de Belgique

LA délégation transylvaine s'est rendue lundi après midi, à la Légation de Belgique, où elle fut reçue par Son Excellence Monsieur van Ypersele de Strihou. Monsieur Vaida Voevod, puis Monsieur Goldiș ont exprimé au ministre de Belgique l'admiration qu'ils éprouvent pour le peuple belge et pour le Roi. Peuple et roi, qui reflétaient la même image de la patrie belge que les allemands essayèrent de nier après lui avoir craché à la face, ont incarné l'idée du devoir. C'est en remplissant ce devoir, — et nous savons si le martyre fut long et douloureux, qu'ils ont rendu au monde un service essentiel, car c'est eux qui ont commencé d'appeler la victoire sur les drapeaux des alliés. Nous vous prions, conclurent Messieurs Vaida Voevod et Goldiș, d'être notre interprète auprès de votre gracieux souverain et de la nation belge, pour lesquels nous nourrissions autrefois tant de sympathies et envers qui, aujourd'hui nous garderons en plus une profonde reconnaissance. Si votre héroïque résistance, en effet, et nous ne l'oublierons pas, a changé le sort du monde, elle fut aussi l'aube de ce jour béni où la Transylvanie s'affranchit de son séculaire oppresseur et où le berceau de la race peut rentrer dans la maison roumaine désormais complètement achevée.

Le ministre de Belgique, après avoir remercié chaleureusement les membres de la Délégation transylvaine pour les sentiments qu'ils portaient au peuple belge et à son Auguste Souverain, leur donna l'assurance qu'il se ferait un devoir et un honneur de les communiquer à son gouvernement. Il ajouta que ce serait un baume précieux sur les plaies de la Belgique que le fraternel et très délicat hommage apporté par la Délégation au nom des nobles et courageuses populations de Transylvanie. La délivrance de la Transylvanie et son union à la Roumanie, a conclu le Ministre, ont causé dans mon pays, où règnent un vif esprit d'indépendance et une grande soif de justice, un joie très sincère.

■ Microf. Belgia, r. 12, c. 365; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Roumanie, Série non reliée, vol. 5.

26 decembrie 1918

Delegația transilvăneană la domnul ministru al Belgiei

DELEGAȚIA transilvăneană s-a prezentat luni după-amiază la Legația Belgiei, unde a fost primită de Excelența Sa, domnul van Ypersele de Strihou. Domnul Vaida-Voievod, apoi domnul Goldiș au exprimat ministrului Belgiei admirația pe care o au pentru poporul belgian și pentru rege. Popor și rege care, reflectînd aceeași imagine a patriei belgiene pe care germanii au încercat să o nege după ce au denigrat-o, au încarnat ideea de datorie. Tocmai îndeplinind această datorie — și noi știm cît de lung și dureros a fost martiriul — ei au adus lumii un serviciu esențial, căci ei sînt cei care au deschis drapelelor Aliaților calea spre victorie. Noi vă rugăm, au încheiat domnii Vaida Voievod și Goldiș, să fiți interpretul nostru pe lîngă mîrinimosul vostru suveran și pe lîngă națiunea belgiană, pentru care am nutrit întotdeauna

multă simpatie și căreia îi purtăm astăzi o și mai adâncă recunoștință. Dacă într-adevăr eroica dumneavoastră rezistență, pe care noi nu o vom uita nicio dată, a schimbat soarta lumii, ea a constituit, totodată, și începutul acelei zile binecuvântate în care Transilvania, leagănul neamului, s-a dezrobii de opresorul său secular și a putut să reintre în casa românească, de-acum înainte împlinită cu adevărat.

Ministrul Belgiei, după ce a mulțumit călduros membrilor delegației transilvănene pentru sentimentele pe care le poartă poporului belgian și augustului său suveran, i-a asigurat că-și face o datorie și o onoare din a le comunica guvernului său. El a adăugat că omagiul fratern și impresionant adus de delegație, în numele nobililor și curajoșilor locuitori ai Transilvaniei, va fi ca un balsam prețios pe rănilor Belgiei. Eliberarea Transilvaniei și unirea ei cu România, a încheiat ministrul, au provocat în țara mea, unde domnește un viu spirit de independență și o mare sete de dreptate, o foarte sinceră bucurie.

442

1918 decembrie <13>/26, Armata de la Dunăre. **Telegrama lui Saint-Aulaire către St. Pichon, în legătură cu dreptul României la realizarea aspirațiilor sale naționale.**

Affaires Etrangères
No. 902
Analyse

Europe
Duplicata bis

Télégramme en clair

Armée du Danube, le 26 Décembre 1918

reçu le 28

26 Décembre 1918
Réponse à 822

TÉLÉGRAMME identique des quatre Ministres alliés avec prière de communiquer aux Gouvernements respectifs.

La Roumanie a droit moralement et politiquement à la réalisation de ses revendications. Elle sait que les Alliés le lui reconnaissent en vertu des principes qu'ils représentent et qui ont été formulés par le Président Wilson le 27 Septembre 1918 lorsqu'il a déclaré que les solutions de la guerre sont nées de la nature même des circonstances de la guerre; tout ce que les hommes d'État ou les assemblées pouvant faire c'est de les réaliser ou de les trahir.

Saint-Aulaire

■ Microf. Franța, r. 187, c. 377; Ministère des Affaires Etrangères. Archives Diplomatiques Série Europe 1918— 1929, sous-série Roumanie, vol. 32.

Telegramă necifrată

Armata de la Dunăre, 26 decembrie 1918

primită la 28 <decembrie>

26 decembrie 1918

Răspuns la 822

TELEGRAMĂ identică a celor patru miniștri Aliați, cu rugămintea de a o comunica guvernelor respective.

România are dreptul, din punct de vedere moral și politic, la realizarea revendicărilor sale. Ea știe că Aliații i-l recunosc în virtutea principiilor pe care ei le reprezintă și care au fost formulate de către președintele Wilson la 27 septembrie 1918, când a declarat că soluționările pe care le aduce războiul sînt izvorîte din însăși natura circumstanțelor războiului; tot ceea ce pot face oamenii de stat sau adunările este să le realizeze sau să le trădeze.

Saint-Aulaire

443

1918 decembrie <14>/27, București. **Raportul lui M. Ypersele de Strihou către P. Hymans, în legătură cu proclamarea unirii cu țara a Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei.**

Légation de Belgique
No. 233/22

Bucarest, le 27 Décembre 1918

Monsieur le Ministre,

UN congrès national tenu à Alba Julia le 1-er décembre dernier a déclaré l'union complète avec le royaume de Roumanie des régions roumaines de l'Ardeal, régions mentionnées dans l'acte d'union lui-même. On sait que l'on désigne par l'Ardeal non seulement la Transylvanie mais encore tout le pays situé dans le territoire de l'ancien royaume de Hongrie, habité par des gens de race roumaine.

Une délégation est venue à Bucarest, ces jours derniers, annoncer au Roi la décision des roumains d'outre-monts. Sa Majesté, par un décret-loi, en date de ce jour, a consacré cette union.

Le Conseil-dirigeant des habitants de l'Ardeal est autorisé jusqu'à l'unification effective et complète, à diriger et à administrer les affaires d'outre-monts, excepté en ce qui concerne la politique étrangère, l'armée, les postes et télégraphes la sûreté générale de l'Etat, la circulation financière, la douane et les emprunts d'Etat, qui dépendront du gouvernement central de Bucarest.

La Bukovine et la Bessarabie ont également proclamé, au même titre que l'Ardeal leur union avec le royaume, les trois nouvelles provinces sont représentées au sein du gouvernement de Bucarest respectivement par un, deux ou trois ministres sans portefeuille.

Mais cette situation, étant donné l'état d'esprit et le caractère des représentants de ces nouvelles provinces, notamment l'évidente supériorité de culture et de moralité des dirigeants de Transylvanie et de Bucovine, et ce qu'ils m'ont appris de leur premier contact avec le gouvernement de Bucarest, laisse espérer qu'elle n'est que provisoire.

Veillez, Monsieur le Ministre, agréer les assurances de mon profond respect.

van Ypersele de Strihou

■ Microf. Belgia, r. 12, c. 366—367; Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Bruxelles, Correspondance Politique, Légations, Roumanie, Série non reliée, vol. 5.

Legatia Belgiei
Nr. 233/22

București, 27 decembrie 1918

Domnule ministru,

UN congres național ținut la Alba Iulia la 1 decembrie a declarat unirea completă cu Regatul României a regiunilor românești din Ardeal, regiuni menționate în chiar actul unirii. Se spune că prin Ardeal se înțelege nu numai Transilvania, ci întreaga regiune situată în teritoriul vechiului Regat al Ungariei, locuită de populație românească.

Acum câteva zile a venit la București o delegație, pentru a anunța regelui hotărîrea românilor de dincolo de munți. Maiestatea Sa, printr-un decret-lege cu data din acea zi, a consacrat această unire.

Consiliul Dirigent al locuitorilor din Ardeal este autorizat, pînă la unificarea efectivă și totală, să conducă și să administreze problemele de dincolo de munți, cu excepția celor referitoare la politica externă, armată, poștă și telegraf, siguranța generală a statului, circulația financiară, vama și împrumuturile de stat, care vor depinde de Guvernul Central de la București.

Bucovina și Basarabia au proclamat și ele la fel ca Ardealul, unirea lor cu Regatul. Cele trei noi provincii sînt reprezentate în sînul Guvernului de la București respectiv prin unu, doi și trei miniștri fără portofoliu.

Această situație însă, dată fiind starea de spirit și caracterul reprezentanților acestor noi provincii, îndeosebi evidenta superioritate de cultură și moralitate a conducătorilor din Transilvania și Bucovina precum și cele ce mi s-au relatat din primul lor contact cu Guvernul de la București, lasă să se întrevadă că ea nu este decît provizorie.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurările profundului meu respect.

van Ypersele de Strihou

1918 decembrie <15>/28, Paris. Telegrama lui St. Pichon adresată miniștrilor plenipotențari ai Franței la București, Londra, Roma, Washington și Bruxelles, referitoare la propunerea Guvernului Republicii Franceze ca România să fie reprezentată la negocierile de pace în calitate de aliată și, în baza Tratatului din 1916, să se formuleze o nouă declarație pentru examinarea revendicărilor ei.

Ministère des Affaires Etrangères
Europe

Paris, 28 Décembre 1918

Télégramme

La Roumanie et le Congrès de Paix

Le ministre des Affaires Etrangères
Bucarest 834—835—836
Londres 7776—7777—7778
Rome 5003—5004—5005
Washington 4398—4399—4400
Bruxelles (par courrier) 905

POUR Washington et Bruxelles: Pour votre Information confidentielle, j'adresse le télégramme suivant au Ministre de France à Bucarest:

Pour Londres et Rome : J'adresse au Ministre de France à Bucarest le télégramme suivant dont je vous prie de communiquer la substance au Gouvernement britannique
italien

Je vous serai obligé d'appuyer en même temps auprès de lui les considérations qui se trouvent exposées dans ce document et de lui demander, s'il est d'accord avec nous, de bien vouloir envoyer à son représentant à Bucarest des instructions identiques :

Pour tous les postes :

Secret

Le Gouvernement de la République, en ce qui le concerne, estime que le Gouvernement roumain, bien qu'il ait signé avec l'Allemagne le traité de Bucarest doit être de nouveau considéré comme allié, en raison de sa participation renouvelée à la guerre contre les Empires centraux. Il propose donc aux Gouvernements alliés, s'ils sont d'accord sur ce point, de traiter la Roumanie en Alliée et de l'admettre en cette qualité à se faire représenter aux négociations de la paix, dans les mêmes conditions que les autres petites puissances Alliées.

Cette décision paraît au Gouvernement français justifiée par l'attitude des Souverains et du peuple roumain, qui, dès qu'ils ont pu échapper à l'oppression allemande, se sont résolument orientés vers les Alliés, avec lesquels ils ont agi d'un commun accord pour chasser les troupes allemandes de leur territoire.

Toutefois le traité du 17 Août 1916 ayant été *en droit* abrogé par le traité de Bucarest, conclu avec nos ennemis, il y aura lieu pour les Alliés de formuler une déclaration nouvelle prenant pour base le traité de 1916 pour l'examen des revendications roumaines compte étant tenu de l'annexion ultérieure de la Bessarabie et des intérêts généraux et spéciaux des Alliés sur lesquels les Puissances auront à se prononcer dans leurs pourparlers prochains.

Je consulte les autres Gouvernements alliés, dont l'assentiment est nécessaire, pour faire attribuer à la Roumanie sa représentation comme Puissance alliée au Congrès; je leur demande de se rallier à notre point de vue à cet égard et d'envoyer des instructions en conséquence à leur représentant à Bucarest.

Toutefois, vous pouvez dès à présent faire connaître au Gouvernement roumain le point de vue français.

S. Pichon

■ Microf. Franța, r. 182, c. 359—360; Ministère des Affaires Etrangères. Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales. Vol. 32, série Z, carton 577, doss. 11, f. 67—68.

Ministerul Afacerilor Externe
Europa

Paris, 28 decembrie 1918

Telegramă

România și
Congresul Păcii

Ministrul Afacerilor Externe la
București 834—835—836
Londra 7776—7777—7778
Roma 5003—5004—5005
Washington 4398—4399—4400
Bruxelles (prin curier) 905

PENTRU Washington și Bruxelles: Pentru informarea dumneavoastră confidențială, adresez telegrama următoare ministrului Franței la București:

Pentru Londra și Roma: Adresez ministrului Franței la București telegrama următoare, al cărui conținut vă rog să-l comunicați guvernului
britanic
italian

V-aș rămîne îndatorat dacă ați prezenta guvernului respectiv considerațiile expuse în acest document, cerîndu-i, concomitent, dacă este de acord cu noi, să binevoiască a trimite reprezentantului său de la București instrucțiuni identice:

Pentru toate posturile:
Secret

Guvernul Republicii, în ceea ce-l privește, apreciază că Guvernul român, deși semnase împreună cu Germania Tratatul de la București, trebuie să fie considerat din nou ca aliat, în virtutea participării sale reînnoite la război împotriva Imperiilor Centrale. El propune deci ca Guvernele Aliate, dacă sînt de acord asupra acestui punct, să trateze România ca aliată și să admită ca în această calitate să fie reprezentată la negocierile de pace în aceleași condiții cu celelalte mici puteri Aliate.

Această hotărîre este considerată de Guvernul francez ca justificată, datorită atitudinii suveranilor și poporului român care, de îndată ce au putut scăpa de opresiunea germană, s-au îndreptat cu hotărîre spre Aliați, cu care au acționat de comun acord pentru izgonirea trupelor germane de pe teritorii lor.

În același timp, Tratatul din 17 august 1916 fiind *de drept* abrogat prin Tratatul de la București, încheiat cu dușmanii noștri, va fi cazul ca Aliații să formuleze o declarație nouă, luînd ca bază Tratatul din 1916, pentru examinarea revendicărilor române, ținîndu-se seamă de anexarea ulterioară a Basarabiei și de interesele generale și speciale ale Aliaților, asupra cărora urmează să se pronunțe puterile în cadrul tratativelor viitoare.

Consult celelalte guverne Aliate, al căror asentiment este necesar, pentru a decide să se atribuie României calitatea de Putere Aliată la Congres; le cer să se ralieze punctului nostru de vedere în această privință și să trimită, în consecință, instrucțiuni reprezentanților lor la București.

Totodată, puteți face cunoscut, încă de pe acum, Guvernului român, punctul de vedere francez.

S. Pichon

445

1918 decembrie 20/<1919 ianuarie 2>, București. **Telegrama cifrată a generalului Hadžić către M. Rašić, despre decretul privind unirea Bucovinei cu Regatul.**

Vojni izaslanik
Bukurešt
Pov. No. 2164
20.XII.1918

Depeșa șifra

Gospodinu Ministru vojnom

Beograd

IUČE obnarodovan ukaz o prisajedinjenju Bukovine Kraljevini, a na osnovi odluke Bukovinske skupštine. Ona će imati dva ministra bez portfelja: jedan u Černovici za administraciju Bukovine, drugi u vladi u Bukureštu.

Djeneral Hadžić

■ Microf. R.S.F. Iugoslavia, r. 130, c. 482; Vojni Istoriski Institut I.N.A., Arhiva bivše, srpske vojske, br. 6/178, Fasc. 6, list 1, kutija 454.

Atașatul militar
București
Pov. Nr. 2164
20.XII.1918

Depeșă cifrată

Către domnul ministru de război

Belgrad

IERI a fost promulgat decretul privind unirea Bucovinei cu Regatul, în baza hotărârii Adunării bucovinene. Ea va avea doi miniștri fără portofoliu: unul la Cernăuți pentru administrarea Bucovinei, cel de-al doilea în Guvern, la București.

General Hadžić

1918 decembrie 21/<1919 ianuarie 3>, Belgrad. Informarea lui M. Rašić către Ministerul de Externe al Serbiei, în legătură cu raportul Comandamentului Suprem referitor la propaganda nefavorabilă a autorităților militare sîrbești desfășurată în zona Banatului; propuneri de măsuri.

Kraljevsko srpsko Ministarstvo Vojno

Opšte vojno odeljenje

Generalštabni odsek

Pov. F.G.O.Br. 16133

Gospodine ministre,

VRHOVNA Komanda pod OBr. 33753 od 13. decembra učinila je ovu predstavku :

„Prema izveštajima Komandanta I. Armije u poslednje vreme, koristeći našu tolerantnost, pojavljuju se u pojedinim mestima lica, koja tajno rade protiv naših vojnih i nacionalnih interesa, širenjem raznih uznemiravajućih glasova, nastranih ideja, rasturanjem plakata, u kojima se naši vojnici pozivaju da bace oružje, idu svojim kućama i t.d.

Od strane naših vojnih vlasti, gde ih ima preduzete su mere, da se svaki ovakav pokušaj spreči, i krivci se zatvaraju i interniraju. Slučajeve ovakve vrste, kad se pojavljuju u sredini u kojoj ima naših trupa lako je sprečiti i ugušiti, ali na granici bliže demarkacionoj liniji, to je teško. Velika prostorija i pri tom mala snaga naših trupa ne dozvoljavaju, da se u tom pogledu postigne potpuna bezbednost. Neprijateljski agenti poznavajući tu našu slabost koriste svaku priliku, da preko demarkacione linije prebace što veći broj svojih ljudi.

Pored toga, sa stvaranjem rumunskog narodnog veća u Aradu, došla je nova opasnost po naše opšte državne interese. Agenti ovih koriste svaku priliku, da kod tamošnjeg naroda proturaju vesti, kako ćemo mi te krajeve napustiti, i saveznici okupirati. I jedan i drugi fakt prestavlja dosta ozbiljne opasnosti, koje još stvar otežavaju u toliko, što su prema odredbama konvencije o primirju, zadržale mađjarske vlasti na okupiranoj prostoriji. Pa, koliko da vojne vlasti čine sa svoje strane sve, što im je u moći, ipak nisu u mogućnosti, da taj uticaj spolja spreče. Zato bi izmedju ostalih mera, u prvom redu trebalo regulisati saobraćaj preko demarkacione linije, naročito na delu Bačke i Banata odrediti izvesne tačke na glavnijim željezničkim prugama i putevima, kuda saobraćaj ima isključivo teći, poštiti jače mere kontrole saobraćaja i putnika, postupajući prema odredbama naših vojnih zakona sa svima licima, koji bi hteli da se mimo ovih određenih prelaznih tačaka, prebace na našu stranu.

Ovim putevima trebalo bi ograničiti i sav promet, i sprečiti na taj način samovoljno izvlačenje potreba, koje mogu lako iscrpeti naše okupirane oblasti.

Dostavljajući ovo meni je čast umoliti G. Ministra Vojnog, da se ovo pitanje što pre reši i rezultat dostavi, kako bih prema tome mogao izdati potrebna naredjenja.

Prelaz bi se mogao ograničiti na mesta kod Karansebeša, Lugoša, Broda, prema Semlaku, Maku kod Segedina, Subotice, Bač Almasu i kod Bajé“.

Po ovome izdao sam Načelniku Štaba Vrhovne Komande ovo naredjenje : „Primio sam Vašu predstavku OBr. 33753 od 13. decembra.

Načelnik će izvoleti izdati sam potrebna naredjenja u duhu svoje pre-stavke, a s ciljem što boljeg osiguranja naših vojnih i u opšte državnih interesa i o izdatim naredjenjima izvestiti me“.

Imam čast da Vas o ovome izvestim u vezi predmeta Pov. F.G.O. Br. 15428 i 15706, poslanih Ministarstvu Inostranih Dela. 30. novembra i 7. decembra ove godine.

Primitive, Gospodine Ministre, uverenje moga osobitog poštovanja.

21. decembra 1918 godine

Beograd

Ministar Vojni i Mornarice
Djeneral M. Rašić

■ Microf. R.S.F. Jugosla-via, r. 132, c. 190—191; Savezni Sekretarijat za Inostrane Psolove-
Centralni Arhiv, Beograd, Fond Političko odeljenje Ministarstva Inostranih Dela Kraljevine
Srbije, 1918, Fasc. IX, dos. II, Pov. br. 6 134.

Ministerul de Război al Regatului sîrb

Secția generală militară

Sectorul Marelui Stat Major

Confidențial F.G.O. nr. 16 133

Domnule ministru,

COMANDAMENTUL Suprem cu O nr. 33 753 din 13 decembrie a făcut următoarea comunicare:

„Conform rapoartelor comandantului armatei I, în ultimul timp, profi-tînd de toleranța noastră, apar în unele localități persoane care acționează în secret împotriva intereselor noastre militare și naționale, prin răspîndirea unor zvonuri alarmiste, a unor idei stranii, prin răspîndirea de afișe prin care soldații noștri sînt chemați să arunce armele, să plece la casele lor etc.

Din partea autorităților noastre militare, acolo unde ele există, au fost luate măsuri ca orice asemenea încercare să fie oprită, iar vinovații să fie reți-nuți și închiși. Situațiile de acest gen, dacă ele apar în mediul în care există trupe de-ale noastre, sînt ușor de oprit și de reprimat, dar la graniță, mai aproape de linia de demarcație, este greu. Spațiul mare și forța mică a trupelor noastre în raport cu acestea nu permit să se realizeze siguranța deplină în această privință. Agenții dușmani, cunoscînd acest punct slab al nostru, folosesc orice prilej ca să strecoare dincolo de linia de demarcație un număr cît mai mare de oameni de-ai lor.

Pe lîngă aceasta, odată cu înființarea Consiliului Național Român la Arad, s-a ivit un nou pericol pentru interesele noastre generale de stat. Agenții acestora folosesc orice ocazie să strecoare zvonuri populației de acolo, că noi vom părăsi acele ținuturi și că le vor ocupa Aliații. Și un fapt și celălalt prezintă un pericol destul de serios, ceea ce face ca problema să fie și mai difi-cilă, întrucît conform prevederilor convenției referitoare la armistițiu, au fost menținute autoritățile maghiare în teritoriul ocupat. Chiar dacă autoritățile militare, în ceea ce le privește, fac tot ce le stă în putință, totuși ele nu sînt

în măsură să împiedice această influență din exterior. De aceea, printre alte măsuri ar trebui, în primul rând, să se reglementeze traficul peste linia de demarcație, în special în Bačka și Banat, să se stabilească anumite puncte pe liniile ferate și șoselele mai importante prin care să decurgă în mod exclusiv traficul, să se înăsprească măsurile privind controlul traficului și al călătorilor, procedându-se conform prevederilor legilor noastre militare cu toate persoanele care ar vrea să se strecoare de partea noastră pe lângă punctele de trecere stabilite.

Pe aceste drumuri, ar trebui limitat întregul trafic și împiedicată în felul acesta realizarea de profituri personale care pot secătui ușor teritoriile noastre ocupate.

Comunicînd acestea, am onoarea a-l ruga pe domnul ministru de război ca această problemă să fie rezolvată cît mai repede și rezultatul să mi se comunice pentru a putea da conform acestuia ordinele necesare.

Trecerea ar putea să se limiteze la localitățile de lângă Caransebeș, Lugoj, Brod, înspre Sendlac, Mak în apropierea Seghedinului, Subotîța, Bač Almas și la Baia“.

În legătură cu aceasta, am dat șefului Statului Major al Comandamentului Suprem următorul ordin:

„Am primit raportul dumneavoastră O nr. 33 753 din 13 decembrie. Șeful Statului Major va binevoi să dea el însuși ordinele necesare în spiritul raportului său și în scopul unei cît mai bune asigurări a intereselor noastre militare și în general de stat și mă va înștiința despre ordinele date“.

Am onoarea a vă informa despre acestea în legătură cu telegramele conf. F.G.O. nr. 15 428 și 15 706, trimise Ministerului Afacerilor Externe în 30 noiembrie și 7 decembrie anul curent.

Primiți, domnule ministru, asigurarea deosebitului meu respect.

21 decembrie 1918

Belgrad

Ministrul de război și al marinei
general M. Rašić

447

<1918 decembrie 21>/1919 ianuarie 3, București. **Telegrama identică a celor patru miniștri Aliți, prin care comunică guvernelor lor consfințirea actului unirii Transilvaniei și Banatului cu România printr-un decret lege.**

Affaires Etrangères

No. 919

Analyse

Télégramme en clair

Duplicata bis

Bucarest, le 3 Janvier 1919-1 h. 20

reçu le 3, à 15 heures

31 Décembre 1918

TÉLÉGRAMME identique des quatre Ministres Alliés avec prière de communiquer aux Gouvernements respectifs.

Le Moniteur Officiel du 26 Décembre publie un décret loi qui consacre l'acte d'union au royaume de Roumanie voté par l'assemblée nationale des Roumains de la Transylvanie et du Banat.

■ Microf. Franța, r. 254, c. 985; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales Série A, Carton 1163, Dossier 7, 1918—1920, Travaux préparatoires de la Conférence Politique de la Roumanie, f. 15.

Afacerile Externe

Nr. 919

Analiză

Telegramă necifrată

Duplicat bis

București, 3 ianuarie 1919—1,20

Primită în 3, la ora 15,00

31 decembrie 1918

TELEGRAMĂ identică a celor patru miniștri Aliați cu rugămintea de a o comunica guvernelor respective.

Monitorul Oficial din 26 decembrie publică un decret-lege, care consfințește actul Unirii la Regatul României, votat de Adunarea Națională a românilor din Transilvania și din Banat.

448

1918 decembrie 23/<1919 ianuarie 5>, București. Telegrama cifrată a generalului Hadžić către M. Rašić, prin care îl informează că trupele lui Simeon Petliura au atacat trupele române la Hotin, Moghilev și Tiraspol și că evenimentele de pe Nistru îi vor determina pe români să-și suplimenteze trupele din Basarabia și Bucovina.

Vojni izaslanik

Bukurešt

Pov. No. 2170

23.XII.1918

Depeša šifra

Gospodinu Ministru vojnom

Beograd

PETLJURINE trupe juče napale rumune jednovremeno kod Hotina, Mogiljeva i Tiraspolja. Dogadjaji na Dnjestru prinudiće Rumune da u Basarabiji i Bukovini pojačaju svoje sadanje trupe onima, kojima bi mogli u nuždi pojačati one u Transilvaniji. Sveza moja depeša No. 2168

Djeneral Hadžić

■ Microf. R.S.F. Iugoslavia, 130 c. 485; Vojni Istoriski Institut I.N.A., Arhiva bivše srpske vojske, Br. 6/181, Fasc. 6, list 1, kutija 454.

Telegramă cifrată

Domnului ministru de război

Belgrad

TRUPELE lui Petliura i-au atacat ieri pe români concomitent la Hotin, Moghilev și Tiraspol. Evenimentele de pe Nistru îi vor obliga pe români să-și întărească trupele din Basarabia și Bucovina cu acelea cu care ar putea la nevoie să le întărească pe cele din Transilvania. În legătură cu telegrama mea nr. 2 168.

General Hadžić

449

<1918 decembrie 24>/1919 ianuarie 6, București. Telegrama lui Saint-Aulaire către Ministerul de Externe francez, cu privire la îndeplinirea obligațiilor României față de Aliați în situația de pe front, după încheierea Tratatului de pace de la București.

Affaires Etrangères

Bucarest par Salonique — 6 Janvier 1919

Duplicata

13,25 reçu 8 à 9 h 20

Télégramme déchiffré

No. 14

IDENTIQUE du Ministre de France et du Ministre d'Angleterre à communiquer à Londres.

Le Président du Conseil ¹ nous a (convoqués) ce matin pour nous communiquer la déclaration suivante:

Le Gouvernement roumain a continué la lutte aussi longtemps qu'elle a été possible, même après la défection (totale) de la Russie et malgré l'hostilité de cette puissance dont le concours constituait un engagement (capital) de l'Entente, la Roumanie a fait tout son devoir et rempli jusqu'à l'extrême limite ses obligations envers ses alliés.

La suspension d'armes que représentait le traité de Bucarest qui ne fût jamais sanctionné par le Roi a cessé sans un jour de (retard) dès que l'armée d'Orient s'est trouvée en mesure de prendre à la frontière roumaine la place abandonnée par l'armée russe.

Le Gouvernement royal ne doute donc pas que le traité du 17 Août 1916 ne soit pleinement en vigueur.

St. Aulaire

■ Microf. Franța, r. 182, c. 373; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 32, Série Z, carton 577, dossier 1, 1918, Roumanie. Politique extérieure, dossier général II, f. 80.

București prin Salonic — 6 ianuarie 1919, 13,25
 Duplicat
 primit la 8 ianuarie, 9,20

Telegramă descifrată

Nr. 14

TELEGRAMĂ identică a ministrului Franței și ministrului Angliei, de comunicat la Londra.

Președintele Consiliului ¹ ne-a (convocat) azi dimineață pentru a ne comunica următoarea declarație:

Guvernul român a continuat lupta atît cît a fost posibil, chiar după abandonarea (totală) din partea Rusiei și în ciuda manifestărilor de ostilitate ale acestei puteri, al cărei concurs constituia un angajament (capital) din partea Antantei. România și-a făcut pe deplin datoria și și-a îndeplinit pînă la limita extremă obligațiile față de Aliații săi.

Armistițiul proclamat de Tratatul de la București, care nu a fost sancționat niciodată de rege, a încetat fără nici o (întîrziere), de îndată ce armata din Orient a fost în măsură să ocupe locul părăsit de armata rusă la frontiera română.

Guvernul regal nu se îndoiește, deci, că Tratatul din 17 august 1916 va intra în vigoare integral.

St. Aulaire

450

<1918 decembrie 24>/1919 ianuarie 6, Paris. Telegrama adresată de St. Pichon miniștrilor plenipotențiarilor ai Franței într-o serie de țări europene, referitoare la problema unirii definitive a Transilvaniei și Banatului cu România.

Ministère des
 Affaires Etrangères
 Chiffre

Télégramme

Bureau du chiffre
 Expédié et recopié
 Paris, le 6 Janvier 1919

Annexion de la Transylvanie et du
 Banat

à Londres, Rome, Bucarest, Belgrade
 Athenes, Prague, Copenhague, Stockholm,
 Cristiania
 Bruxelles (courrier)
 Berne (courrier)
 Madrid (courrier)
 La Haye (courrier)

pour tous sauf Londres et Rome

J'ADRESSE aux Ambassadeurs de France à Londres et à Rome, ainsi qu'à Monsieur Jusserand, le télégramme suivant:

pour tous

¹ M. Pherekyde.

Conformément à tous les précédents, ainsi qu'aux déclarations faites par les gouvernements alliés à diverses reprises le décret publié le 26 décembre par le Moniteur Officiel de Roumanie pour consacrer l'union du Banat et de la Transylvanie avec ce royaume ne comporte aucune conséquence au point de vue international. Quelle que puisse être l'appréciation des gouvernements alliés sur la valeur actuelle du traité du 17 Août 1916 il est de toute évidence que l'annexion des territoires dont il s'agit ne peut être proclamée par la Roumanie seule et ne peut trouver sa consécration que dans le Traité de paix. Pour éviter tout malentendu et pour écarter les réclamations et les difficultés que peut entraîner cet acte il convient que les gouvernements français, anglais, américain, italien prescrivent à leur représentants à Bucarest de déclarer au Gouvernement roumain qu'ils font toute réserve à cet égard et rappellent que le congrès de paix a seul qualité pour se prononcer sur l'attribution définitive des territoires dont il s'agit, en tenant compte à la fois de la situation générale et des vœux des populations.

Je vous prie de demander au gouvernement auprès duquel vous êtes accrédité de bien vouloir, s'il adhère à cette proposition, envoyer d'urgence à son représentant à Bucarest l'instruction de se concerter avec ses trois autres collègues alliés en vue de la démarche identique à effectuer.

Il semblerait opportun de donner officieusement connaissance de cette démarche au gouvernement serbe. Je demande donc également l'envoi d'instructions dans ce sens aux 4 représentants alliés à Belgrade. J'attire votre attention sur le caractère urgent de cette question.

S. Pichon

■ Microf. Franța, r. 184, c. 626—627; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires politiques et commerciales, vol. 41, série Z, carton 577, Doss. 5, f. 32, 32 v.

Ministerul Afacerilor Externe
de cifrat

Biroul Cifrului
Expediat și recopiat
Paris, 6 ianuarie 1919

Telegramă

Anexarea Transilvaniei și a Banatului la Londra, Roma, București, Belgrad, Atena, Praga, Copenhaga, Stockholm, Cristiania, Bruxelles (poștă), Berna (poștă), Madrid (poștă), Haga (poștă)

pentru toți, exceptînd Londra și Roma

ADRESEZ ambasadorilor Franței de la Londra și Roma, precum și domnului Jusserand, următoarea telegramă:

pentru toți:

Conform tuturor actelor precedente, precum și declarațiilor făcute în mai multe rinduri de guvernele Aliate, decretul publicat la 26 decembrie în Monitorul Oficial al României, care consfințește unirea Banatului și Transilvaniei cu acest Regat, nu implică nici o consecință din punct de vedere internațional. Oricare ar fi părerea guvernelor Aliate asupra valorii actuale a Tratatului din 17 august 1916, este clar că anexarea teritoriilor, despre care

este vorba, nu poate fi proclamată numai de România și nu poate fi confirmată decât prin Tratatul de pace. Pentru a evita orice neînțelegere și pentru a înlătura reclamațiile și greutățile pe care le poate atrage după sine acest act, se impune ca guvernele francez, englez, american, italian să recomande reprezentanților lor din București, să declare Guvernului român că ei manifestă rezerve în această privință și reamintesc că numai Congresul de pace are calitatea de a se pronunța asupra atribuirii definitive a teritoriilor în cauză, ținând seama în același timp de situația generală și de dorințele populațiilor.

Vă rog să solicitați guvernului pe lângă care sînteți acreditați să binevoiască, dacă se asociază acestei propuneri, să trimită de urgență reprezentantului său de la București recomandarea de a se pune de acord cu ceilalți trei colegi Aliați în vederea inițierii unor demersuri similare.

Ar fi oportun să se facă cunoscut, în mod oficial, acest demers Guvernului sîrb. Cer deci și trimiterea de instrucțiuni în acest sens, celor 4 reprezentanți Aliați de la Belgrad. Vă atrag atenția asupra caracterului urgent al acestei probleme.

S. Pichon

451

<1918 decembrie 25>/1919 ianuarie 7, București. **Telegrama lui Saint-Aulaire către Ministerul de Externe al Franței, cu privire la neîndeplinirea angajamentelor luate de Antantă față de România prin Tratatul de la 17 august 1916.**

Affaires Etrangères

No. 22

Analyse

Télégramme déchiffré

Duplicata

Bucarest, par Salonique, le 7 Janvier 1919

12 h 30

reçu le 8 à 14 h 25

Extrême urgence

Télégr(amme) identique des 4 Ministres etc.

No 22 du 6 Janvier

LE Président du Conseil nous a convoqués ce matin pour nous faire part de la vive émotion qu'il a éprouvée en recevant un télégramme de Carnavon d'après lequel la Belgique et la Serbie seraient seules admises aux conférences de la paix avec les 4 Grandes Puissances de l'Entente.

Nous avons pris sur nous de déclarer que cette information ne pouvait qu'être inexacte.

Monsieur Bratiano nous a répliqué qu'en tout état de cause „la Roumanie est traitée comme un malheureux qui mérite la pitié et non comme un allié qui a droit à la justice“. Il nous a répété que jusqu'ici nous n'avons pas été autorisés a lui déclarer que le traité de 1916 reste pleinement en vigueur.

Il a confirmé que si la Roumanie ne reçoit pas satisfaction sur ce point, son Gouvernement se retirerait.

Il nous a remis la déclaration suivante (voir mes télégrammes Nos 10 à 12 et reproduisant la déclaration (mot passé) (1 gr. faux) télégrammes pour Rome et Washington) dans laquelle...¹

Saint-Aulaire

Affaires Etrangères

No 23

Analyse

Télégramme déchiffré

Duplicata

Bucarest, 7 Janvier 1919 — 12 h 50
reçu le 8 à 14 heures

Suite du No. précédent. Nous avons le devoir (d'attirer) la plus sérieuse attention de nos Gouvernements sur les considérations suivantes:

1. (Dans les) circonstances qu'il est superflu de rappeler l'Entente n'a pu être à même de remplir les engagements qu'elle avait pris envers la Roumanie par le traité du 17 Août 1916. En premier lieu l'offensive de Salonique qui devait commencer 8 jours avant l'entrée en guerre de la Roumanie, ne s'est pas produite. Néanmoins la Roumanie allant au-delà de ses obligations, s'est engagée à fond à la date fixée avec une loyauté absolue. En outre, elle a continué la lutte après la défection totale de la Russie dont le concours lui (était garanti) (gr. f{au}x) l'Entente et bien que le même Gouvernement russe lui ait déclaré la guerre, les Alliés n'ayant rien fait pour prévenir ou aplanir ce conflit (à suivre)

Saint-Aulaire

Affaires Etrangères

No. 24

Analyse

Télégramme déchiffré

Duplicata

Bucarest, le 7 Janvier 1919, 12 h.
reçu le 8 à 15 h. 10

Extrême urgence

Suite du No précédent

2. Il est absurde, ainsi que nous l'avons déjà fait remarquer, d'assimiler la situation de la Serbie et celle de la Roumanie. D'abord la Serbie a subi la guerre tandis que la Roumanie y a été entraînée par nous, sur la foi des engagements de l'Entente. Puis la Serbie a toujours été en contact avec les Alliés qui ont recueilli son Gouvernement et son armée, la Roumanie prise entre deux ennemis s'étant au contraire trouvé dans un isolement total et dans l'impossibilité absolue, reconnue par tous les (représentants) alliés, de replier ses troupes en Russie.

3. Quant au traité de Bucarest qu'on peut être tenté d'invoquer pour déclarer nos engagements caducs, nous rappelons, qu'il n'a jamais eu de

valeur légale, attendu qu'il a été voté par un parlement inconstitutionnel, n'a jamais été ni sanctionné par le Roi, ni ratifié malgré tous les procédés d'intimidation employés par l'ennemi et les souffrances qui en ont résulté pour le pays (à suivre).

Saint-Aulaire

Affaires Etrangères

No. 25

Analyse

Télégramme déchiffré

Duplicata

Bucarest, par Salonique, 7 Janvier 1919, 18 h. 45

reçu le 8 à 12 h.

No. 25 du 6 Janvier. Suite du No. précédent

4. Ce point de vuë qui est imposé par l'évidence est celui de l'unanimité de l'opinion. Nous devons mettre en garde nos gouvernements contre des personnalités qui ont perdu tout contact avec leur pays depuis de longs mois et dont le langage est inspiré par l'esprit de parti ou par des arrière-pensées d'ambitions personnelles.

Nos gouvernements doivent se rendre compte qu'il s'agit aujourd'hui de savoir si l'Entente maintiendra son influence dans ce pays qui, par la force des choses et en vertu même de nos principes comptera demain 18 millions d'habitants, ou se l'aliénera par ce que tout le monde ici considérerait comme une injustice révoltante et un acte de mauvaise foi évidente.

Nous confirmons que, dans les circonstances actuelles, la retraite de Monsieur Bratiano précipiterait le pays dans l'anarchie alors que nous sommes obligés de faire appel à son concours pour rétablir l'ordre en Russie.

Saint-Aulaire

■ Microf. Franța, r. 182, c. 377—380; Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires politiques et commerciales, vol. 32, Série Z, carton 577, Doss. 1—1918, Roumanie, Politique extérieure, dossier général II, f. 84—87.

Afacerile Externe

Nr. 22

Analiză

Telegramă descifrată

Duplicat

București, prin Salonic, 7 ianuarie 1919, 12,30

Primită pe 8, la ora 14,25

Extremă urgență

Telegramă identică a celor 4 miniștri etc.

nr. 22 din 6 ianuarie

PREȘEDINTELE Consiliului ne-a convocat azi dimineață pentru a ne împărtăși via emoție pe care a încercat-o la primirea unei telegrame de la Carnavon din care reiese că Belgia și Serbia ar fi singurele admise la conferințele de pace cu cele 4 Mari Puteri ale Antantei.

Ne-am asumat răspunderea de a declara că această informație nu putea fi decît inexactă.

Domnul Brătianu ne-a replicat că în orice împrejurare „România este tratată ca un sărman care merită milă și nu ca un aliat care are dreptul la echitate“. El ne-a repetat că pînă acum noi n-am fost autorizați să-i declarăm că Tratatul din 1916 rămîne pe deplin în vigoare. El a confirmat că, dacă România nu primește satisfacție în legătură cu acest punct, guvernul său va demisiona.

El ne-a remis declarația următoare (a se vedea telegramele mele nr. 10—12 și reproducînd declarația (cuvînt sărit) (un grup lipsă) telegramele pentru Roma și Washington în care...¹

Saint-Aulaire

Afacerile Externe

Nr. 23

Analiză

Telegramă descifrată

Duplicat

București, 7 ianuarie 1919 — 12,50

Primită pe 8 la ora 14,00

Urmare la nr. precedent. Este de datoria noastră (să atragem) cu cea mai mare seriozitate atenția guvernelor noastre asupra considerațiilor următoare:

1. (În) împrejurări inutile de reamintit, Antanta n-a fost în stare să-și îndeplinească angajamentele pe care și le-a luat față de România prin Tratatul din 17 august 1916. În primul rînd, ofensiva de la Salonic, care trebuia să înceapă cu 8 zile înainte de intrarea în război a României, nu a avut loc. Totuși, România, depășindu-și obligațiile, s-a angajat temeinic în luptă la data fixată cu o loialitate absolută. Mai mult decît atît, ea a continuat lupta după retragerea totală a Rusiei, al cărei concurs îi (era garantat) de Antantă și cu toate că tot același guvern rus îi declarase război, Aliații nefăcînd nimic ca să prevină sau să aplaneze acest conflict (urmează)

Saint-Aulaire

Afacerile Externe

Nr. 24

Analiză

Telegramă descifrată

Duplicat

București, 7 ianuarie 1919, ora 12

Primită pe 8 ianuarie, la ora 15,10

Urgență extremă

Urmare la nr. precedent

2. Este absurd, după cum am semnalat deja, să se compare situația Serbiei cu cea a României. În primul rînd Serbia a suportat războiul, în timp ce România a fost antrenată în război de noi, în baza angajamentelor Antantei. Apoi, Serbia a fost tot timpul în contact cu Aliații, careși-au atras de partea lor guvernul și armata acesteia, în vreme ce România, aflată între

¹ Punctele de suspensie aparțin autorului documentului, textul nefiind terminat.

doi dușmani, s-a găsit, dimpotrivă, într-o izolare totală și în imposibilitate absolută, recunoscută de toți (reprezentanții) Aliatii, de a-și replea trupele în Rusia.

3. Cît privește Tratatul de la București, pe care putem fi tentați să-l invocăm pentru a declara angajamentele noastre anulate, reamintim că n-a avut niciodată o valoare legală, dat fiind că a fost votat de un parlament neconstituțional și niciodată n-a fost nici sancționat de rege, nici ratificat, în ciuda tuturor intimidărilor la care a recurs dușmanul și a suferințelor care au rezultat pentru țară (urmează)

Saint-Aulaire

Afacerile Externe

Nr. 25

Analiză

Telegramă descifrată

Duplicat

București, prin Salonic, 7 ianuarie 1919, ora 18,45

Primită pe 8, ora 12,00

Nr. 25 din 6 ianuarie. Urmare la nr. precedent

4. Punctul de vedere impus de evidență este acela al unanimității de opinii. Noi trebuie să avertizăm guvernele noastre asupra personalităților care au pierdut orice contact cu țara lor de mai multe luni și al căror limbaj este inspirat de spiritul de partid sau de gânduri ascunse ori ambiții personale.

Guvernele noastre trebuie să-și dea seama că astăzi se pune problema de a ști dacă Antanta își va menține influența în această țară care, prin forța lucrurilor și chiar în virtutea principiilor noastre, va număra în viitorul apropiat 18 milioane de locuitori, sau se va îndepărta de ea printr-un act pe care toată lumea de aici l-ar considera ca o nedreptate revoltătoare și o probă de evidență rea-credință.

Noi confirmăm că, în împrejurările actuale, retragerea domnului Brătianu ar duce țara la anarhie, deși concomitent sîntem nevoiți să apelăm la concursul său pentru a restabili ordinea în Rusia.

Saint-Aulaire

452

<1918 decembrie 25>/1919 ianuarie 7, <București>. Nota primului secretar al Ambasadei Franței la București, Gaillard Lacombe, către Ministerul de Externe al Franței, cu privire la protestele Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Ungaria referitoare la stipulațiile armistițiului încheiat între generalul Louis-Félix-Marie-François Franchet d'Espéray și Guvernul ungar.

7 Janvier 1919

Note

LA substance de toutes ces notes — sauf de celle qui concerne la Dobroudja — a été apportée par Messieurs de Mocsoni et Tilea, envoyés du Conseil National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie.

Tout d'abord, la réunion de toutes les provinces roumaines de Transylvanie et de Hongrie, c'est-à-dire le Banat compris, décidée par l'Assemblée d'Alba Julia y est notifiée comme un fait accompli. En conséquence, les délégués du Conseil National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie ont remis leurs pouvoirs et leurs instructions à Monsieur Antonesco, qui en remettant ces notes conformes aux instructions du Conseil national agit en représentant de la Grande Roumanie unifiée, ce qui est anticiper un peu sur les événements.

Le Conseil National des Roumains de Transylvanie et de Hongrie a abdiqué entre les mains du Gouvernement roumain en remettant officiellement une note qui émane de lui. Monsieur Antonesco agit donc aujourd'hui comme si le Gouvernement roumain qu'il représente faisait siennes toutes les réclamations du Conseil.

Dans son „mémoire“ le Conseil proteste contre les stipulations de l'armistice conclu entre le Général Franchet-d'Espérey et le Gouvernement magyar, — ces stipulations coupant en deux parties soumises à des régimes différents, les territoires de population roumaine. Cette réclamation a quelque fondement. Mais il ne semble pas qu'il soit possible de porter remède à la situation présente, autrement que par des moyens révolutionnaires qui ne sont à la portée que des populations du pays, jusqu'à l'expiration de l'armistice ou la conclusion de la paix. Si l'armistice est renouvelé, ce renouvellement fournira peut-être l'occasion de donner satisfaction, dans une certaine mesure à la réclamation des Roumains mais il est évident que rien de stable ne pourra être fait avant la détermination des frontières, c'est-à-dire avant la paix.

Le Conseil proteste également contre le maintien de l'administration magyare sur tout le territoire de l'ancienne monarchie. Sur ce point encore rien de définitif ne peut être fait avant la paix, le transfert de la souveraineté de ce pays à l'État roumain n'étant pas encore un fait accompli. Les moyens révolutionnaires que les habitants ont déjà employés dans certaines régions de Transylvanie et du Banat ont d'ailleurs remédié en partie aux inconvénients qui nous sont signalés.

Le Conseil proteste contre l'application de la clause d'évacuation aux gardes nationales roumaines récemment formées. En pareille matière le commandement allié est seul juge. D'ailleurs par le fait de l'occupation alliée, ces gardes nationales roumaines ont perdu leur principale raison d'être. Les difficultés n'étaient à redouter que dans les régions occupées par les Serbes, contre les procédés desquels le Conseil proteste; également les dispositions prises récemment qui soumettent à l'occupation française les régions contestées du Banat suppriment toute possibilité de friction.

Enfin, Monsieur Antonesco signale la présence à Bucarest de l'agitateur bolchevick Racowsky; ce personnage est connu: le Departament possède certainement un dossier sur lui. C'est un bulgare d'origine, naturalisé roumain, et dont il est matériellement prouvé qu'il était, dès 1915, à la solde de l'Allemagne. Il serait certainement prudent, si l'on en possède le moyen, de le faire arrêter ou expulser. Son action peut n'avoir pas été étrangère aux récentes échauffourées de Bucarest.

Dans une dernière note Monsieur Antonesco proteste contre le maintien de l'administration bulgare en Dobroudja. Des instructions ont été envoyées il y a quelque temps déjà au Général Franchet d'Espérey pour que les autorités locales fonctionnent seules en Dobroudja, à l'exclusion des autorités administratives d'Etat. La réclamation de Monsieur Antonesco ne s'expliquerait que si ces instructions n'avaient pas été exécutées.

Monsieur Antonesco demande donc que les troupes roumaines soient autorisées à rentrer en Dobroudja, en alléguant l'insuffisance des effectifs des troupes alliées, impuissantes à maintenir l'ordre dans la compagne.

Pour cette réclamation le Gouvernement roumain se place sur un excellent terrain, en invoquant les clauses de l'armistice qui annulent les effets du traité de Bucarest: ipso facto la souveraineté roumaine est rétablie en droit sur la Dobroudja. Les Roumains apprécieraient à coup sûr très hautement d'être autorisés à en réoccuper certains points, c'est peut-être une satisfaction qu'on pourrait leur donner et qui ne nous coûterait rien. Tulcea, Macin, Batadorf, Cernavoda, pourraient sans inconvénient être occupés par eux. Un détachement roumain pourrait même être autorisé à tenir garnison à Constantza si sa présence était compatible avec le maintien d'un commandement allié dans ce port.

Il semble que toutes les notes remises par Monsieur Antonesco et jointes¹ ne comportent pour le moment que des réponses *verbales*.

M. Lacombe

■ Microf. Franța, r. 184, c. 590—592; Ministère des Affaires Étrangères, Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Europe, 1918—1929. Série Z, Carton 577, dossier 5. Roumanie, vol. 41. Transylvanie I, 1—2 v; r. 182, c. 381—384; Ministère des Affaires Étrangères. Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 32, série Z, carton 577, Dossier 1 — 1918 — Roumanie. Politique extérieure, dossier général, II, f. 88—91.

7 ianuarie 1919

Notă

CONȚINUTUL tuturor acestor note — cu excepția celei care privește Dobrogea — a fost prezentat de domnii Mocioni și Tilea, trimiși ai Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Ungaria.

În primul rînd, reunirea tuturor provinciilor românești din Transilvania și Ungaria, înțelegîndu-se prin aceasta și Banatul, hotărîtă de Adunarea de la Alba Iulia, a fost notificată acolo ca un act împlinit. În consecință, delegații Consiliului Național al Românilor din Transilvania și din Ungaria au transmis împuternicirile și instrucțiunile lor domnului Antonescu care, remițînd aceste note conforme instrucțiunilor Consiliului Național, a acționat ca reprezentant al României Mari unificate, anticipînd puțin evenimentele.

Consiliul Național al Românilor din Transilvania și Ungaria a remis puterea Guvernului român, prezentîndu-i oficial o notă emisă de el; domnul Antonescu acționează deci astăzi ca și cînd Guvernul român pe care îl reprezintă și-ar însuși toate cererile Consiliului.

În „memoriul” său, Consiliul protestează împotriva stipulațiilor armistițiului încheiat între generalul Franchet d'Espérey și Guvernul maghiar, aceste stipulații împărțind în două părți, supuse unor regimuri diferite, teritoriile cu locuitori români. Această cerere are o oarecare bază. Dar se pare că nu este posibil să se găsească alt remediu în situația de față, decât prin mijloace revoluționare, care nu sînt decât la îndemîna locuitorilor țării, pînă la expirarea armistițiului sau încheierea păcii. Dacă armistițiul este reînnoit, această reînnoire va oferi probabil ocazia de a da satisfacție, într-o anumită măsură, cererilor românilor; dar este evident că nu se va putea hotărî nimic definitiv înainte de stabilirea frontierelor, adică înaintea încheierii păcii.

Consiliul protestează, de asemenea, împotriva menținerii administrației maghiare pe întregul teritoriu al vechii Monarhii. Nici asupra acestui punct nu se poate hotărî nimic definitiv înainte de încheierea păcii, transferul suveranității asupra acestui teritoriu către statul român nefiind încă un fapt împlinit. Mijloacele revoluționare pe care locuitorii le-au folosit în unele regiuni din Transilvania și din Banat au remediat dealtfel, în parte, inconvenientele care ne-au fost semnalate.

Consiliul protestează împotriva aplicării clauzei de evacuare în cazul gărzilor naționale române recent formate. În astfel de probleme Comandamentul Aliat este singurul judecător. Dealtfel, drept urmare a ocupației Aliatilor, a încetat orice rațiune de existență a gărzilor naționale române. Nu existau temeri să apară dificultăți decât în regiunile ocupate de sirbi, ale căror procedee stîrnesc protestele Consiliului; de asemenea, dispozițiile date recent, care supun ocupației franceze regiunile din Banat asupra cărora există dispute, fac să dispară orice posibilitate de neînțelegere.

În sfîrșit, domnul Antonescu semnalează prezența la București a agitatorului bolșevic Racovski; acest individ este cunoscut; Departamentul posedă cu siguranță un dosar referitor la el. Este bulgar de origine, naturalizat român, și a dovedit efectiv că era, din 1915, plătit de Germania. Ar fi mai prudent, cu siguranță, dacă s-ar găsi un mijloc de a-l aresta sau expulza. Este posibil ca activitatea sa să nu fi fost străină de recente agitaii din București.

Într-o ultimă notă, domnul Antonescu protestează împotriva menținerii administrației bulgare în Dobrogea. De puțin timp au fost trimise instrucțiuni generalului Franchet d'Espérey, care cer ca în Dobrogea să funcționeze numai autoritățile locale, autoritățile administrative de stat fiind excluse. Reclamația domnului Antonescu nu și-ar găsi explicația decât dacă aceste instrucțiuni n-ar fi fost executate.

Domnul Antonescu cere deci ca trupele române să fie autorizate să intre în Dobrogea, motivîndu-și cererea prin insuficiența efectivelor trupelor Aliate, incapabile să mențină ordinea în țară.

În susținerea acestei cereri Guvernul român se bazează pe o motivație bine întemeiată, invocînd clauzele armistițiului, care anulează urmările Tratatului de la București; ipso facto suveranitatea română asupra Dobrogei este repusă în drepturi. Cu siguranță, românii ar aprecia deosebit de mult dacă ar fi autorizați să reocupe acolo anumite zone; această satisfacție li s-ar putea da și nici nu ne-ar costa nimic. Tulcea, Măcin, Batadorf, Cernavodă ar putea să fie ocupate de ei fără inconveniente. Un detașament român ar putea să fie chiar autorizat să-și instaleze garnizoana la Constanța, dacă

prezența sa ar fi compatibilă cu menținerea unui comandament Aliat în acest port.

Se pare că toate notele remise de domnul Antonescu și anexate ¹ la prezenta nu comportă pentru moment decît răspunsuri *verbale*.

M. Lacombe

453

<1918 decembrie 27>/1919 ianuarie 9, Armata de la Dunăre. **Telegrame ale generalului H. M. Berthelot către G. Clemenceau, prin care își exprimă opinia că Alianții nu sînt sinceri cu România și vor să o dea la o parte de la negocierile de pace.**

République Française
Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numero d'enregistrement
à l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 3

Traduction d'un Télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 11/I 1919, à
3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube (par
Salonique)
Date et heure de dépôt: 9. I, 23 h. 10
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 166
Nombre de groupes: 81
Texte: 263/3 Pour Président du Conseil

I. J'AI l'impression qu' en ce moment les Alliés ne parlent pas franchement à la Roumanie. D'après les renseignements que je puis avoir il me semble que l'on veuille tenir Roumanie à l'écart d'une partie des négociations de paix et ne pas la mettre sur le même pied que la Serbie. On ne doit cependant pas faire grief à la Roumanie d'avoir été obligée de faire la paix. Moins favorisée que Serbie, elle... (à suivre).

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 504

Traduction d'un Télégramme chiffré
parparvenu au Ministère le 11 Janvier
1919 à 3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube
Date et heure de dépôt: 9 Janvier
1919 23 h. 10
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 167
Nombre de groupes: 77

¹ Sint anexate 3 note (din 23, 28 iulie, 18 septembrie 1918) referitoare la constituirea în Italia a Comitetului de acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina și în Franța a Consiliului Național al Unității Române.

Nota din 1918 iulie <15>/28 este inclusă în volum ca document independent, nr. 367.

Texte: Elle n'avait pas derrière elle la France pour recueillir ses soldats estropiés, habitants, mais une Russie complètement hostile. Le fait de n'être pas en guerre depuis le début de la guerre mondiale ne doit pas être non plus une cause de sa mise à l'écart. Les Serbes qui ont été attaqués ont bien été forcés de se défendre, tandis que c'est volontairement que les Roumains ont embrassé la cause de l'Entente. Il... (à suivre).

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 506

Traduction d'un Télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 11 Janvier
1919 à 3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube
Date et heure de dépôt: 9.I. 23 h. 10
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 168
Nombre de groupes: 86

Texte: Suite... Il semble également que depuis le jour de la signature de l'armistice avec la Bulgarie, on s'est montré constamment injuste à l'égard des Roumains:

A. En Dobroudja, on a toléré que nos ennemies les Bulgares restent sur le territoire des Roumains, nos amis. Encore maintenant (gr. faux) permet toutes sortes de chantages bulgares et prend fait et cause pour eux contre les Roumains qui n'ont pas encore le droit d'envoyer des troupes dans un pays qui est le leur. C'... (à suivre).

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 508

Traduction d'un télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 11 Janvier
1919 à 3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube
Date et heure de dépôt: 9 Janvier
1919, 23 h. 10
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 177—169
Nombre de groupes: 85

Texte: ...c'est absolument inadmissible.

B. Dans le Banat, faisant table rase du traité de 1916 entre Roumanie, France et Angleterre on a laissé les Serbes occuper le Banat, malmener, rançonner et mettre en prison les habitants de race roumaine et les empêcher de manifester leur désir d'union à la Roumanie.

C. En Transylvanie, on a fixé une limite à l'occupation roumaine absolument arbitraire, uniquement géographique et sans tenir compte de situation ethnographique.

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement
à l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 508

Republique Française
Traduction d'un télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 11 Janvier
1919 à 3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube
Date et heure de dépôt: 9.I, 23 h. 10

Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro 170
Nombre de groupes: 84

Texte: suite... En résumé, on se serait efforcé défavoriser les Roumains en faveur de leurs ennemis séculaires qui sont aussi les nôtres, les Bulgares et les Hongrois, que l'on n'aurait pas mieux réussi.

Cette façon de faire agite tous les esprits en Roumanie et compromet gravement situation de la France qui est prépondérante dans ce pays.

Il ne faut pas oublier que des décisions qui vont être prises dépend l'avenir de la France en Orient.

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement à
l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 689

Traduction d'un télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 11 Janvier
1919, à 3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube
Date et heure de dépôt: 9.I, 23 h. 10
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 171
Nombre de groupes: 80

Texte: suite... Si nous donnons aux Roumains les satisfactions aux quelles ils ont droit et si nous tenons nos engagements, nous aurons dans la Roumanie une véritable colonie française de plus de 15 millions d'habitants où nous pourrions développer notre commerce et notre industrie et où nous nous trouverons comme chez nous.

Au contraire nous ne tenons pas compte de nos engagements, il est certain que les paysans roumains et de la Transylvanie qui sont simplistes ne... (à suivre).

Ministère de la Guerre
Cabinet du Ministre
Numéro d'enregistrement à
l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 679

Traduction d'un télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 11 Janvier
1919 à 3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube
Date et heure de dépôt: 9.I, 23 h. 10
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 172
Nombre de groupes: 95

Texte: suite... ne comprendront pas cet abandon et subiront l'influence de tous les partis antifrançais qui auront alors beau jeu et dont les affirmations contre la France sembleront justifiées.

1. Lorsque j'ai quitté Paris j'ai reçu la mission bien nette de faire rentrer en action la Roumanie à nos côtés: j'y ai réussi. Avant signature de l'armistice ¹ le gouvernement roumain avait déclaré à nouveau la guerre à l'Allemagne

et s'était rangé à nos côtés. Moi même avec les troupes françaises j'avais franchi le Danube.

Ministère de la Guerre
Cabinet de Ministre
Numéro d'enregistrement à
l'arrivée du Service Officiel
des Télégraphes
No. 514

Traduction d'un télégramme chiffré
parvenu au Ministère le 11 Janvier
1919 à 3 heures
Lieu d'origine: Armée du Danube
Date et heure de dépôt: 9.I, 23 h. 10
Destinataire: Ministre Guerre
Expéditeur: Général Berthelot
Numéro: 173
Nombre de groupes: 86

Texte: suite... Puisque le Roi et le Gouvernement roumains ont fait ce que je leur demandais, il semble qu'ils doivent avoir les droits d'anciens et non de nouveaux Alliés. S'il en était autrement, ma situation ici ne serait plus possible et je vous demanderais de bien vouloir me rappeler car je ne pourrais plus parler la tête haute à un Roi et un gouvernement qui nous sont dévoués et qui ont fait tout ce que la France leur a demandé par mon intermédiaire. Fin.

Signé: Général Berthelot

■ Microf. Franța, r. 175, c. 1069—1076; Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée; r. 182, c. 387—394; Ministère des Affaires Etrangères. Archives Diplomatiques, Direction des Affaires Politiques et Commerciales, vol. 32 Série Z, Carton 577, Doss. II, f. 94—101.

Republica Franceză
Ministerul de Război
Cabinetul Ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea
curierului oficial al Telegrafului
Nr. 3

Descifrarea unei telegrame cifrate sosită
la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00
Locul de emitere: Armata de la Dunăre
(prin Salonic)
Data și ora expedierii: 9.I, ora 23,10
Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Barthelot
Nr. 166
Numărul de cuvinte: 81
Text: 236/3 pentru președintele Consiliului

1. AM impresia că în acest moment Aliații nu vorbesc sincer României. Potrivit informațiilor pe care le-am avut la îndemână, mi se pare că se dorește ca România să fie eliminată de la unele din negocierile de pace și să nu fie pusă pe picior de egalitate cu Serbia. Nu trebuie totuși să i se aducă acuzații României pentru că a fost obligată să încheie pace. Mai puțin favorizată ca Serbia, ea... (urmează)

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea
curierului oficial al Telegrafului
Nr. 504

Descifrarea unei telegrame cifrate
sosită la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00
Locul de emitere: Armata de la Dunăre
Data și ora expedierii: 9.I. ora 23,10

Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Berthelot
Nr. 167
Numărul de cuvinte: 77

Text: Ea nu a avut în spatele ei Franța pentru a-și adăposti soldații mutilați, locuitorii, ci o Rusie complet ostilă. Faptul că nu a participat de la început la războiul mondial nu trebuie să mai fie un motiv pentru a fi ținută deoparte. Sîrbii, care fuseseră atacați, au fost nevoiți să se apere, în timp ce românii au îmbrățișat cauza Antantei de bună voie. Se... (urmează)

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea
curierului oficial al Telegrafului
Nr. 506

Descifrarea unei telegrame cifrate
sosite la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00
Locul de emiter: Armata de la Dunăre
Data și ora expedierii: 9.I ora 23,10
Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Berthelot
Nr. 168
Numărul de cuvinte: 86

Text: Urmează... Se pare, de asemenea, că din ziua semnării armistițiului cu Bulgaria, a existat permanent o comportare nedreaptă față de românii:

A. În Dobrogea, s-a tolerat ca dușmanii noștri bulgarii, să rămână pe teritoriul românilor, prietenii noștri. Și acum încă (cuvînt lipsă) se îngăduie bulgarilor tot felul de șantaje și li se ia partea în defavoarea românilor, care nu au încă dreptul să trimită trupe într-o țară care este a lor. Este... (urmează)

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea
curierului oficial al Telegrafului
Nr. 508

Descifrarea unei telegrame cifrate
sită la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00
Locul de emiter: Armata de la Dunăre
Data și ora expedierii: 9.I. 1919, ora
23,10
Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Berthelot
Nr. 177—179
Numărul de cuvinte: 85

Text: ...este absolut inadmisibil.

B. În Banat, făcîndu-se tabula rasa din Tratatul din 1916 între România, Franța și Anglia, sîrbii au fost lăsați să ocupe Banatul, să brutalizeze, să jefuiască, să-i închidă pe locuitorii de naționalitate română și să-i împiedice să-și manifeste dorința de a se uni cu România.

C. În Transilvania, s-a fixat o limită a ocupației române absolut arbitrară, exclusiv geografică și fără a se ține seama de situația etnografică.

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea
curierului oficial al Telegrafului
Nr. 508

Descifrarea unei telegrame cifrate
sosite la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00
Locul de emiter: Armata de la Dunăre
Data și ora expedierii: 9.I, ora 23,10

Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Berthelot
Nr. 170

Numărul de cuvinte: 84

Text: urmare... Pe scurt, s-ar fi făcut eforturi pentru a dezavantaja pe români în profitul dușmanilor lor de secole, care sînt, de asemenea, și ai noștri, bulgarii și ungurii, care nici că se poate să fi reușit mai bine.

Acest mod de a acționa agită spiritele în România și compromite grav situația Franței, care are un mare prestigiu în această țară.

Nu trebuie uitat că de hotărîrile care vor fi luate depinde viitorul Franței în Răsărit.

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea
curierului oficial al Telegrafului
Nr. 689

Descifrarea unei telegrame cifrate so-
site la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00
Locul de emitere: Armata de la Dunăre
Data și ora expedierii: 9.I, 23,10
Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Berthelot
Nr. 171
Număr de cuvinte: 80

Text: urmare... Dacă vom da românilor satisfacțiile la care ei au dreptul și dacă ne vom respecta angajamentele, vom avea în România o adevărată colonie franceză de peste 15 milioane de locuitori, unde ne vom putea dezvolta comerțul și industria și unde ne vom afla ca la noi acasă.

Dacă, dimpotrivă, nu vom ține seama de angajamentele noastre, este sigur că țaranii români și cei din Transilvania, care sînt oameni simpli, nu... (urmează)

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului
Nr. de înregistrare la sosirea
curierului oficial al Telegrafului
Nr. 679

Descifrarea unei telegrame cifrate so-
site la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00
Locul de emitere: Armata de la Dunăre
Data și ora expedierii: 9.I, ora 23,10
Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Berthelot
Nr. 172
Nr. de cuvinte: 95

Text: urmare... nu vor înțelege acest abandon și vor fi supuși influenței tuturor partidelor antifranceze, care vor avea atunci condiții favorabile să acționeze și ale căror afirmații împotriva Franței vor părea justificate.

2. Cînd am părăsit Parisul, am primit misiunea foarte clară de a determina România să reintre în acțiune de partea noastră; și am reușit. Înainte de semnarea armistițiului¹, Guvernul român a declarat din nou război Germaniei și ni s-a alăturat. Eu însumi, cu trupele franceze, am trecut Dunărea.

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului

Descifrarea unei telegrame cifrate so-
site la Minister la 11 ianuarie 1919,
ora 3,00

¹ Armistițiul încheiat la Focșani la 26 noiembrie/9 decembrie 1917 între România și Puterile Centrale.

Nr. de înregistrare la sosirea curieru-Locul de emitere: Armata de la Dunăre
lui oficial al Telegrafului Data și ora expedierii: 9.I, ora 23,10
Nr. 514 Destinatar: ministrul de război
Expeditor: general Berthelot
Nr. 173
Număr de cuvinte: 86

Text: urmare... Întrucît regele și Guvernul român au făcut ceea ce le-am cerut, se pare că trebuie să beneficieze de drepturile ce li se cuvin în calitate de vechi și nu de noi aliați. Dacă lucrurile s-ar petrece altfel, șederea mea aici nu ar mai fi posibilă și v-aș cere să binevoiți a mă rechemă, deoarece nu aș mai putea vorbi cu fruntea sus unui rege și unui guvern care ne sînt devotați și care au făcut tot ceea ce Franța le-a cerut, prin intermediul meu. Sfîrșit.

Semnat: general Berthelot

454

<1918 decembrie 31>/1919 ianuarie 12. Extras din ziarul „Dresdner N.N.“ privind unirea sașilor transilvăneni cu românii; încrederea lor în drepturile acordate de statul român.

Dresdner N.N.

v. 12.1.19

Einigung der Siebenbürger Sachsen mit den Rumänen

Man schreibt uns aus Budapest vom 5. Januar:

EINE auch in Deutschland sehr beachtenswerte Mitteilung kommt aus Hermannstadt in Siebenbürgen. Danach haben die unter der Führung der auch in den reichsdeutschen politischen Kreisen bekannten siebenbürgisch-sächsischen Abgeordneten Rudolf Brandsch und Dr. Schuller stehenden Siebenbürger Sachsen mit der in Siebenbürgen aufgerichteten provisorischen rumänischen Regierung ¹ eine Vereinbarung geschlossen, die das Lossagen von Ungarn und den Anschluss an Grossrumänien bedeutet, wobei natürlich die Aufrechterhaltung der nationalen Rechte der Sachsen und die Unantastbarkeit ihrer Sprache und Kultur vorbehalten wurde. Eine darauf bezügliche Erklärung haben die genannten Sachsenführer dem Präsidenten der vorläufigen rumänischen Regierung in Siebenbürgen, Dr. Maniu, abgegeben, der seinerseits erklärte, dass der rumänische Staat seinen fremdsprachigen Bürgern die weitestgehende Freiheit gewährleiste, sowohl in Bezug auf den Gebrauch ihrer Sprache als bezügliche ihrer kulturellen Entwicklung. Dr. Maniu gab seiner Freude Ausdruck über den Anschluss der sächsischen Nation an Rumänien und versicherte die sächsischen Führer einer viel weitergehenden Freiheit für das siebenbürgische Sachsenvolk, als die von ihm bisher im Rahmen des ungarischen Staates genossene. Diese Vereinbarung ist um so

bemerkenswerter, als der Nationalitätenminister des Kabinetts Karolyi, Dr. Oskar Jaszi, unermüdlich bestrebt ist, die unter dem früheren Regime eingehaltene Politik grundsätzlich zu ändern. Diese Politik hat wegen der Fiktion der „einheitlichen ungarischen politischen Nation“ den im Lande wohnenden Völkern, auch den Deutschen, am wenigsten aber dem Siebenbürger Sachsenvolk, grosse sprachliche und kulturelle Bedrängnisse *aufgelegt*, während Jaszi weitgehende Autonomie zu gewähren bereit ist. Offenbar haben jedoch die Siebenbürger Sachsen zu den Versprechungen der Rumänen mehr Vertrauen als zu denen der Ungarn, auch wenn sie von einem so anerkannt korrekten Politiker, wie es Minister Jaszi ist, gegeben werden.

■ Microf. R.D.G., r. 79, c. 141; Sächs. Hauptstaatsarchiv Dresden, Gesandtschaft Wien Akten XI, 40, Bd. III, Ungarn betr.

Dresdner N.N.

din 12.1.19

Unirea saşilor transilvăneni cu românii

Ni se scrie din Budapesta la 5 ianuarie:

O ŞTIRE, demnă de luat în seamă şi în Germania, ne parvine din Sibiu, din Transilvania. Potrivit acestei ştiri, saşii transilvăneni, aflaţi sub conducerea deputaţilor saşilor transilvăneni, Rudolf Brandsch şi dr. Schuller, cunoscuţi şi în cercurile politice ale germanilor din Imperiu au încheiat o înţelegere cu Guvernul român provizoriu¹ constituit în Transilvania, care înseamnă despărţirea de Ungaria şi unirea cu România Mare, la care bineînţeles şi-au rezervat dreptul de a-şi menţine drepturile naţionale şi inatacabilitatea limbii şi culturii lor. O declaraţie referitoare la aceasta au dat numiţii conducători ai saşilor, preşedintelui guvernului provizoriu român din Transilvania, dr. Maniu, care la rîndul său a declarat că statul român garantează cetăţenilor săi de limbă străină o largă libertate, atît în ce priveşte folosirea limbii lor, cît şi în ce priveşte dezvoltarea lor culturală. Dr. Maniu a dat expresie bucuriei sale în ce priveşte unirea naţiunii săseşti cu România şi a asigurat pe conducătorii saşilor că populaţia săsească din Transilvania se va bucura de mai multă libertate, decît a avut parte pînă acum în cadrul statului ungar. Această înţelegere este cu atît mai remarcabilă, cu cît ministrul naţionalităţilor din cabinetul lui Károlyi, dr. Oskar Jászi, s-a străduit neobosit să schimbe fundamental politica dusă de fostul regim. Această politică, prin ficţiunea unei „naţiuni politice ungare unice“, a impus popoarelor care locuiesc în această ţară, ca şi germanilor, mai puţin însă saşilor din Transilvania, asupriri mari în ce priveşte limba şi cultura, în timp ce Jászi este gata să acorde autonomie largă. După cît se vede, saşii transilvăneni au totuşi mai multă încredere în promisiunile românilor decît în cele ale ungarilor, chiar dacă au fost făcute de un om politic, unanim recunoscut drept corect, cum este ministrul Jászi.

¹ Autorul are în vedere Consiliul Dirigent.

1918 decembrie, <Londra>. Telegrama adresată de Foreign Office lui G. Barclay, privind concluziile lor cu privire la dezideratele delegației române la Conferința de pace.

F<oreign> O<ffice>
December, 1918

YOUR telegram No. 505 (of. Nov. 27 Rumanian Representation at Peace Congress).

2. I fear that you do not clearly appreciate our present attitude towards the Treaty of 1916 and manner in which this Treaty is being exploited by political parties in Rumania.

3. In this first place Rumania, having concluded a separate peace in violation of Article V of the Treaty, we cannot possibly regard that Treaty as still binding. I have rendered this quite clear in several public statements made since Rumania's defection. Whatever representation may be accorded to Rumania at the Peace Congress must therefore be based not on the 1916 Treaty, but on the second declaration of war made by the Coanda Government. On this principle Rumania will attend as a Government Associated but not Allied, and her former Allies will be render no contractual obligations towards her.

3. In the second place, we have the greatest sympathy with Rumanian aspirations for national union. But we feel that these aspirations can only find expression in the final treaty of peace in the form of free *union* with the Rumanian peoples of Austria-Hungary — a union based not only on ethnical justifications but on the unfettered self-determination of the new peoples. It is clear that the only form in which such self-determination can be expressed at the Conference will be by the participation of properly accredited Transylvanian representatives in the Rumanian Delegation, and it was with this in mind that I recently informed the National Council in Paris — the only body which is really together representative of the best elements both in Rumania and Transylvania — through its President M. Take Ionescu, that I should be happy to enter into official relations with them.

Finally, I cannot but regard with apprehension the influence of Rumanian party politics upon the general settlement. I feel that if the Rumanian Government are to avoid friction with both the Transylvanians and the Yugoslavs, the greatest moderation will be called for and I cannot feel that the personal ambitions or prestige of M. Bratianu are considerations which can be allowed to cloud the issues which are at stake.

Further, with reference to joint telegram from Allied Ministers of Nov. 24 (Evacuation of Dobrudja), arrangements made for evacuation of whole province by Bulgaria are purely military, and any retention of Bulgarian administration would be for convenience only. In this connection I must call your attention to necessity of guarding against any forcible mesures of retaliation or repression being taken by Rumanian authorities against Bulgarian inhabitants.

3¹. I fail to understand your warnings against certain Rumanians in Paris and London. You may rest assured that I have acquainted myself with

representative Rumanian and Transylvanian feeling as well as with the prospects of future good relations between the Rumanian people and the Iugoslavs, Czecho-Slovaks and Greeks.

4. I would deprecate any approval of the idea of holding elections in Rumania at a moment when there can be no machinery for consulting the people as a whole or the Transylvanians who form essential part of future Rumanian State. Obtained under such conditions a Parliamentary majority could hardly be representative.

■ Microf. Anglia, r. 390, c. 868—870; Public Record Office, Foreign Office, Political (F.O. 371), vol. 3141.

Foreign Office
decembrie 1918

LA telegrama dv. nr. 505 (din 27 noiembrie. Delegația română la Congresul de pace).

2. Mi-e teamă că dv. nu ați înțeles exact atitudinea noastră actuală față de Tratatul din 1916 și modul în care acest tratat a fost exploatat de partidele politice din România.

3. În primul rând, întrucât România a încheiat o pace separată, prin violarea articolului V al Tratatului, noi nu ne mai putem considera legați prin acest tratat. În acest sens mi-am exprimat părerea cât se poate de clar în diverse declarații publice făcute după retragerea României. Indiferent de reprezentarea care ar putea fi acordată României la Congresul de pace, ea trebuie, în consecință, să fie bazată nu pe Tratatul din 1916, ci pe a doua declarație de război făcută de guvernul Coandă. În baza acestui principiu România va participa ca Guvern Asociat și nu Aliat, iar foștii ei Aliați nu vor mai avea nici o obligație contractuală față de ea.

3. În al doilea rând, noi nutrim cea mai mare simpatie pentru aspirațiile românești de unire națională. Dar considerăm că aceste aspirații pot căpăta expresie în tratatul de pace definitiv numai în forma unei *uniuni* libere cu populația românească din Austro-Ungaria, uniune bazată nu numai pe rațiuni etnice dar și pe autodeterminarea neîngrădită a acestor noi popoare. Este clar că singura formă în care această autodeterminare poate fi exprimată la Conferință va fi prin participarea unor reprezentanți transilvăneni corespunzător acreditați în cadrul delegației române; în acest sens am informat recent Consiliul Național de la Paris — singurul organism care reprezintă într-adevăr cele mai valoroase elemente atât din România cât și din Transilvania — prin președintele acestuia, Take Ionescu, că voi fi fericit să stabilesc relații oficiale cu acest Consiliu.

În sfârșit, nu pot să privesc decât cu neliniște influența politicii partidelor din România asupra unei reglementări generale. Am sentimentul că, dacă Guvernul român dorește să evite fricțiunile atât cu transilvănenii cât și cu iugoslavii, este nevoie de cea mai mare moderație și nu pot crede că ambițiile personale sau prestigiul domnului Brătianu constituie considerente cărora li s-ar putea permite să umbrească problemele care sînt puse în joc.

Mai departe, în legătură cu telegrama comună din partea miniștrilor Aliați, trimisă la 24 noiembrie (evacuarea Dobrogei), aranjamentele convenite

pentru evacuarea întregii provincii de către Bulgaria sînt pur militare, iar orice menținere a administrației bulgare va fi numai formală. În legătură cu aceasta, trebuie să vă atrag atenția asupra necesității de a avertiza împotriva oricăror măsuri de forță, de răzbunare sau de represiune care ar putea fi luate de autoritățile românești față de locuitorii bulgari.

3¹. Nu reușesc să înțeleg avertismentele dv. în legătură cu anumiți români de la Paris și Londra. Vă asigur că am luat cunoștință de sentimentele cele mai reprezentative ale românilor și transilvănenilor, ca și perspectivele bunelor relații viitoare între poporul român și iugoslavi, cehi și greci.

4. Aș fi total împotriva oricărei aprobări a ideii organizării de alegeri în România, cîtă vreme nu poate exista nici o modalitate de a consulta întreaga populație sau pe transilvăneni, care formează o parte esențială a viitorului stat român. Obținută în asemenea condiții, o majoritate parlamentară cu greu ar putea fi reprezentativă.

456

1918. Informarea ministrului de finanțe al Serbiei, St. Protić, către președintele guvernului sîrb, Nikola Pašić, la Paris, în legătură cu discuția sa cu I. I. C. Brătianu referitoare la relațiile Serbiei cu Italia, Albania și Bulgaria, la Tratatul de la Londra și la vechile relații de bună vecinătate și prietenie dintre Serbia și România.

N(ikoli) Pašiću

Pariz

BRATIJANO, rumunski predsednik ministarstva, na prolazu za Pariz, bio je danas pred podne kod mene. Razgovor je trajao malo jače od pola sata. Pitao je o našim odnosima s Italijom, s albancima i bugarima. Za italijane reče da li su nam odnosi sad bolji no pre mesec dana. Rekaosam da su isti. Za albance rekao sam ako italijani ostave albance na miru mi ćemo se s njima lako sporazumeti. Pitao je : da li Italija ne gura malo protiv nas Bugare ; rekao sam da imam taku impresiju i da za to ima prilično znakova, a dodao sam da Bugari traže da govore s nama i direktno i preko čeha. Pitao je : da li imamo ozbiljnijih autonomističkih tendencija ; rekao sam : ne. Naročito se zadržao na odnosu između nas i Italijana. Pitao je za odnos u Dalmaciji : rekao sam mu da nas ima preko šest stotina hiljada, a Italijana osamnaest hiljada, što ga je kao da iznenadilo ; pitao je da li se možemo sporazumeti kad mi tražimo sve : rekao sam da zavisí od njih, mi tražimo sve što je naše po principu nacionalnosti i smatramo da je to sve za nas važno. Onda je pomenuo ugovor londonski, na čemu se duže zadržao i učinio mi utisak da mu je bilo glavno čuti sve naše razloge o tome — držim s toga da tako indirektno sazna naše gledište o rumunskom tajnom ugovoru sa saveznicima našim. Reкао sam mu da taj ugovor za nas ne važi, i on za nas ne postoji. Onda je on dobacio : ali su taj ugovor potpisale i priznale Engleska i Francuska, ne mislite li da su one njim vezane ? Odgovorio

¹ Numerotarea este greșită pe microfilm.

sam : ne, taj je ugovor postao u sa svim drugim prilikama i u drugoj situaciji i on je pretpostavljao postojanje Austro-Ugarske; sad je sa svim druga situacija, sad je on anahronizam i u potpunoj kontradikciji sa svim onim što su saveznici svečano izjavili i proklamovali toliko puta i *što je sve bilo posle londonskoga ugovora*; naročito sam pomenuo govor Lojda Džordža od početka ove godine u kome je on prava Italije sveo na prava koja joj daje načelo narodnosti bez ikakva obzira na londonski ugovor. Na kraju je požalio što žuri i izrazio nadu da će oba naša naroda i u budućnosti biti u dobrim odnosima kao i sve do sada; i u prošlosti i u sadašnjosti, kada su sva iskušenja srećno izdržali i sve bure preturili ostavši kroz sve to vreme dobro susedski i prijateljski. I sa svoje strane sam dao izraza istoj nađi i želji.

O Banatu ništa direktno nije pomenuo za sve vreme razgovora, pa onda nisam ni ja.

Protić

■ Microf. R. S. F. Iugoslavia, r. 132, c. 219—255, Savezni Sekretarijat za Inostrane Poslove—Centralni Arhiv, Beograd, Fond Političko odeljenje Ministarstva Inostranih Dela Kraljevine Srbije, 1918, Fasc. IX, dos. II, Pov. br. 6420.

Către N(ikola) Pašići

Paris

BRĂȚIANU, președintele Guvernului român, în drum spre Paris, a fost astăzi înainte de masă la mine. Discuția a durat ceva mai bine de o jumătate de oră. A întrebat de relațiile noastre cu Italia, cu albanezii și bulgarii. Despre italieni a întrebat dacă relațiile noastre sînt mai bune acum decît cu o lună în urmă. I-am spus că sînt aceleași. Despre albanezi am spus: dacă italienii îi lasă în pace pe albanezi, noi ne vom înțelege ușor cu ei. A întrebat: dacă Italia nu-i împinge puțin pe bulgari împotriva noastră; am spus că am o astfel de impresie și că există destule indicii pentru aceasta și am adăugat că bulgarii caută să vorbească cu noi și direct și prin intermediul cehilor. A întrebat: dacă avem tendințe autonomiste mai serioase; am spus: nu. S-a oprit în special asupra raporturilor noastre cu italienii. A întrebat de raportul în Dalmția: i-am spus că noi sîntem peste șase sute de mii, iar italienii optsprezece mii, lucru care l-a surprins parcă; m-a întrebat dacă ne putem înțelege în cazul în care noi cerem totul; i-am spus că depinde de ei, noi cerem tot ce este al nostru după principiul naționalității și considerăm că toate acestea sînt importante pentru noi. Apoi a amintit tratatul de la Londra, asupra căruia s-a oprit mai îndelung și mi-a făcut impresia că pentru el a fost important să audă toate argumentele noastre referitoare la aceasta — din motivul, consider, de a afla astfel indirect punctul nostru de vedere în legătură cu tratatul secret al românilor cu Aliații noștri. I-am spus că acest tratat nu este valabil pentru noi și că pentru noi el nu există. Atunci el a adăugat: dar acest tratat l-au semnat și l-au recunoscut Anglia și Franța, nu credeți că ele sînt legate prin el? Am răspuns: nu, acest tratat a apărut în cu totul alte împrejurări și în altă situație și avea în vedere existența Austro-Ungariei; acum situația este cu totul alta, acum el este un anacronism și în totală contradicție cu tot ceea ce au declarat solemn Aliații și au proclamat de atîtea

ori și cu *tot ce s-a întâmplat după tratatul de la Londra* ; în mod special am amintit discursul lui Lloyd George de la începutul anului curent, în care a rezumat drepturile Italiei la drepturile ce i le acordă principiul naționalităților, fără vreo referire la tratatul de la Londra. La sfârșit și-a exprimat regretul că se grăbește și a manifestat speranța că cele două popoare ale noastre vor fi și în viitor în relații bune ca și pînă acum ; ca și în trecut, ca și în prezent, cînd au depășit într-un mod fericit toate încercările și au suportat toate furtunile, rămînînd pe tot parcursul timpului în bune relații de vecinătate și prietenie. La rîndu-mi, mi-am exprimat aceeași speranță și dorință.

Despre Banat nu a amintit nimic direct în tot timpul discuțiilor și nici eu.

Protić

LISTA ILUSTRAȚIILOR

1. 1916. Țărani din Dobrogea, emigrând spre Nord
2. Un regiment indreptându-se spre front, cu vioristul său
3. 1916. Sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu și Gheorghe Mănoiu
4. 1917 ianuarie 14. Valea Cașinului. Mitraliere în acțiune
5. 1916. Generalul Ferdinand Foch
6. 1916. Generalul Mihail Vasilievici Alexeev
7. 1917 mai 1. Verdea. Post de comandă
8. 1917 mai 15. Mărăști. Soldați în tranșee
9. 1917 mai 20. Cașin. Hora unor soldați artileriști și țărani
10. 1917 mai. Vizita lui Albert Thomas pe frontul românesc; în stnga, generalul Henri Mathias Berthelot; în dreapta, regele Ferdinand
11. 1917 iunie 9. Iași. Pregătindu-se „Hora Unirii” în Piața Universității, cu ocazia sosirii voluntarilor ardeleni
12. 1917 iunie 15. Jurământul voluntarilor ardeleni întorși din Rusia pentru a lupta alături de frații lor din România
13. 1917 iunie 19. Onești. Generalul Henri Mathias Berthelot, înminind generalului Arthur Văitoianu „Legiunea de onoare”
14. 1917 iulie 11. Prizonieri germani luați în luptele de la Mărășești
15. 1917 iulie. Atașaii misiunilor militare ale Puterilor Antantei în România, în vizită la Marele Cartier General al Armatei române
16. 1917 iulie. Generalul Alexandru Mărgineanu, în tranșeele de la Mărăști
17. 1917 iulie—august. Împăratul Wilhelm II al Germaniei, după inspecția trupelor, însoțit de generalul Erich von Ludendorff și feldmareșalul August von Mackensen
18. 1917 august 6. Obuze inamice, capturate în luptele de la Coșofenești
19. 1917 decembrie 1. Coșofenești. Statul major al Armatei a II-a române; în centru, generalii A. Văitoianu și Al. Averescu
20. 1917. Defilarea Regimentului 4 infanterie Argeș, în fața generalului Alexandru Averescu, cu ocazia decorării regimentului și a steagului, după luptele eroice de la Mărăști
21. 1917. Platoul Șorogari, Iași. Generalul Henri Mathias Berthelot decorându-l pe generalul Constantin Ștefănescu-Amza
22. 1917. Scriitorul Alexandru Vlahuță în vizită pe front, însoțit de colonelul Henri Cihosky
23. 1917. George Enescu în mijlocul unor răniți, la un spital militar
24. (1917). Redacția ziarului *Românul* din Iași, organ de presă al Marelui Cartier General al Armatei române
25. 1917. Cartierul General al Armatelor Aliate. Șefii Armatelor Aliate (de la stnga la dreapta): generalul Henri Pétain, mareșalul Douglas Haig, mareșalul Ferdinand Foch, generalul John Joseph Pershing

26. 1917. Un grup de voluntari români din SUA ; în centru, Vasile Stoica
27. 1917. Nicolae Iorga și generalul Henri Mathias Berthelot
28. 1918 ianuarie 28. Huși. Depunerea jurământului soldaților din Armata I
29. 1918 februarie 4. Generalul Alexandru Averescu
30. 1918 februarie 8. Movilenii de Jos. Post de comandă la Piscul Hrubelor
31. 1918 martie 15. Prizonieri români sosiți din lagărele din Austro-Ungaria
32. 1918 aprilie 6. Indianapolis, SUA. Femei române la parada „Liberty Bond”
33. 1918 aprilie 12/25, Iași. Colonelul Joseph Boyle
34. 1918. Oradea. Manifestație de 1 Mai
35. 1918. Reșița. Sărbătorirea zilei de 1 Mai
36. 1918 septembrie. Avezzano, Italia. Grupul ofițerilor Legiunii române înainte de plecarea pe front. În civil, colonelul Florescu
37. 1918. Marino, Italia. Legiunea voluntarilor români (Vasile Lucaciu oficiind o liturghie)
38. 1918. Membrii Consiliului Național al Unității Române, constituit la 3 octombrie la Paris
39. 1918. Roma. Legiunea voluntarilor români din Italia, înființată la Albano Laziale, împreună cu inițiatorii ei: (1) Nicolae Titulescu, (2) George G. Mironescu, (3) Vasile Lucaciu, (4) Simeon Mindrescu, (5) M. Deșliu
40. 1918. Marino, Italia. Un grup de ofițeri români și italieni la Legiunea voluntarilor români
41. Cluj. Sala Băncii „Economul”, unde s-a întrunit la 28 octombrie 1918 Legiunea I română din Transilvania
42. 1918 noiembrie 17. Adunarea ostașilor și ofițerilor români din Viena, pentru depunerea jurământului către Consiliul Național Român Central
43. 1918. Membrii Consiliului Național Român Central
44. 1918 noiembrie 10. Membrii Consiliului comunal și ai Gărzii Naționale din comuna Agirbiciu
45. 1918 <noiembrie 22>/decembrie 5. București. Document nr. 431
46. 1918 <noiembrie>. Membrii Consiliului Național Român al orașului Alba-Iulia; (de la stînga la dreapta) rîndul de jos: dr. Camil Marciac, protopop Ioan Teulescu, dr. Ion Pap, dr. Alexandru Fodor; rîndul de sus: Virgil Vlad, dr. Rubin Pațiția, Aurel Stoica, dr. Zaharia Munteanu
47. 1918 noiembrie. Garda Națională din comuna Săliște, după depunerea jurământului
48. 1918. Alegerea lui Ștefan Cicio Pop ca delegat pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
49. 1918. Manifestația muncitorilor sindicaliști de la Atelierele C.F.R., din București, pentru alipirea Banatului la România
- 50–51. 1918. Delegația comunei Gălțiu la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
52. 1918. Delegația comunei Lupșa înainte de plecarea la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
53. 1918 decembrie 1. Participanți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
54. Alba Iulia. Sala Unirii
55. 1918. Iuliu Hossu citind în fața poporului hotărârile luate de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
56. 1918. Delegația comunei Lupșa la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
57. 1918 decembrie 1. Membrii Consiliului Dirigent și alți fruntași ardeleni; (de la stînga la dreapta) rîndul de jos: Alexandru Vaida Voievod, Ștefan Cicio Pop, Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Aurel Vlad; rîndul de sus: Augustin Pordea, Iosif Jumanca, Romulus Boilă, Ioan Suciu, Victor Bontescu, Laurențiu Oanea, Ștefan Haliță, Aurel Lazăr, Emil Hațieganu, Ioan Flueraș
58. 1918 decembrie 1. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

59. 1918 decembrie 14. Membri ai delegației care a adus la București Actul de Unire a Transilvaniei cu România. În prim plan: episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu; în rîndul al doilea (de la stînga la dreapta): Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voievod, Caius Bre-diceanu
60. 1918 decembrie 1. Hipodromul Băneasa. Parada militară cu ocazia intrării în București a familiei regale, însoțite de generalul Henri Mathias Berthelot și membrii Guvernului
61. <1918> Intrarea trupelor române în Alba Iulia, la 18 decembrie
62. Sibiu. Sediul Consiliului Dirigent
63. 1919. Vasile Goldiș și Ioan Suciu
64. 1919 <martie—iulie>. Arad. Manifestație cu ocazia intrării trupelor Aliate în oraș
65. 1919 mai 23. Oradea. Paradă militară
66. 1919 mai 23. Oradea. Dansul călușarilor
67. 1919 mai 25. Carei. Defilarea populației în costume naționale
68. 1919 mai 27. Cluj. Trecerea în revistă a trupelor
69. 1919 mai 27. Populația dansînd dansuri naționale pe străzile Clujului
70. 1919 mai 28. Cimpia Turzii. Populația adunată înainte de defilare
71. 1919 mai 28. Abrud. Defilarea populației în costume naționale
72. 1919 mai 29. Abrud. Hora Unirii
73. 1919 mai 29. Vidra de Sus. Populația adunată în fața casei lui Avram Iancu
74. 1919 mai 30. Alba Iulia. Defilarea populației în costume naționale
75. 1919 mai 30. Sibiu. Raportul generalului Gh. D. Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania, înainte de defilare
76. 1919 mai 31. Sibiu. Hora Unirii
77. 1919 mai. Generalul Gh. D. Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania, primit de primarul și notabilitățile din Nyiregyháza
78. 1919. Trupele române împărțind alimente populației sărace din Budapesta
79. 1919 mai 27. Paris. La reședința președintelui SUA (de la stînga la dreapta): Lloyd George David, Vittorio Emmanuele Orlando, Georges Clemenceau, Thomas Woodrow Wilson
80. 1919. Generalul Henri Mathias Berthelot
81. București. Defilarea veteranilor din primul război mondial
1916—1918. Eroii neamului: generalii David Praporgescu, Ion Dragalina, Eremia Grigo-rescu și sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu

A

Abbazia, loc. (Italia), 42
 Abdul Hamid al II-lea, sultan otoman, 19, 23
 Abrud, oraș, 7, 45
 Acord, propuneri pentru un — între Italia și România (sept. 1914), 112; — special de cooperare între Italia și România (1915), 194;
 „Acțiunea Națională”, asociație (București), 151, 182
 „Adevărul”, ziar (București), 10, 55, 99, 101, 150
 Adjud, oraș, 260
 Adunarea Națională a Bucovinei, 445
 Adunarea Națională a Românilor din Cernăuți, 380, 386
 Aehrenthal, Aloys Lexa, von D' —, ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București, 40, 47, 49, 51, 52, 53, 54, 55
 Agnita, loc., 142
 Aide-Mémoire, — al ambasadurilor Turciei la Berlin, 369; — al românilor participanți la Adunarea Națională de la Alba Iulia, prezentat la Paris, 436; — al Legăției României în Franța, 434
 Aiud, oraș, 147
 Alba de Jos, comitat, 27, 78, 314, 401
 Alba Iulia, 7, 56, 159, 412, 416, 417, 424, 427, 430, 432, 435, 436, 437, 439, 443 452; v. și Marea Adunare Națională de la —
 Albania (albanezi), 73, 85, 148, 190, 199, 250, 300, 456
 Albani, Tiron, militant socialist, 395
 Albano Laziale, oraș (Italia), 374
 „Albina”, asociație (Alba Iulia), 7
 Alby, general, șeful Statului Major al armatei franceze, 359

Alexandru al III-lea, țar al Rusiei, 1, 29, 33, 298
 Alexeev, Mihail Vasilievici, general rus, 201, 208, 211, 218, 223, 226, 255, 260, 280, 295, 298, 317
 Alianță, v. și Tratat
 Aliați, 172, 177, 179, 180, 184, 192, 205, 226, 234, 235, 262, 277, 284, 286, 290, 292, 295, 297, 298, 300, 301, 307, 308, 309, 312, 317, 320, 321, 323, 362, 434, 442, 449, 453; cererile —, 169; intervenție a —, 321; obligații ale — față de România, 320
 Alpi (munți), 8, 73
 Alsacia, 302, 311, 317
 America, v. Statele Unite ale Americii
 America de Sud, 434
 Amsler, 286
 Ancona, prizonieri români la —, 350
 Andrássy Gyula, conte —, om politic maghiar, 2, 68, 136, 382
 Andronovici, D. I., colonel, atașat militar al Serbiei la București, 241, 256
 Angelescu, dr. Constantin, om politic, fost ministru, 375, 387, 415
 Anglia (Imperiul britanic, Marea Britanie, englezi), 86, 90, 108, 110, 128, 137, 138, 143, 147, 155, 156, 158, 162, 169, 177, 179, 181, 183, 184, 189, 192, 195, 199, 203, 213, 218, 220, 223, 224, 225, 227, 230, 233, 237, 256, 260, 295, 298, 300, 301, 323, 326, 335, 340, 349, 390, 403, 415, 438, 449, 453, 456; guvernul —, 128, 177, 185, 189, 192, 222, 229, 236, 291, 307, 379
 Antanta, 65, 129, 138, 175, 178, 182, 185, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 199, 201, 208, 209, 210, 213, 216, 217, 221, 223, 227, 238, 239, 243, 245, 248, 251, 253, 257, 259, 263, 265, 274, 279, 297, 300, 306, 316, 318, 322, 327, 330,

* Indicele conține numărul sub care figurează documentele în text. A fost întocmit de Emilia Poștărița, Sabina Spermezan și Vasile Arimia.

- 331, 337, 339, 343, 351, 353, 354, 357, 361, 364, 365, 367, 370, 371, 375, 379, 382, 385, 390, 392, 399, 409, 427, 434, 437, 438, 449, 451, 453; cooperarea României alături de, — 184; înțelegerea României cu —, 181; negocieri între România și —, 181, 222, 230;
- Antonescu, Emanuel N., prof. universitar, 151
- Antonescu, Victor, ministru de finanțe, 286, 297, 452
- Apahida, loc., 40, 440
- Apponyi Albert, conte —, om politic maghiar, 26, 35, 46, 68, 71, 110, 235, 319, v. și Legea —
- Arab Tabia, loc. (Bulgaria), 2
- Arabia, 302
- Arad, 18, 27, 66, 159, 395, 399, 401, 407, 412, 416, 427, 429, 446; — comitat, 7, 66, 401
- Ardeal, v. Transilvania
- „Ardealul“, ziar (București), 149
- Ardeleanu, Ion, avocat, 274, 282
- „Arenele Rômâne“, 45, 55
- Arhanghelsk, port, 185, 208, 210, 215, 220, 225, 227, 260; ruta —, 303
- Arion, Constantin C., 342; ministru de externe al României, 377, 385, 392
- Arion, Virgil C., vicepreședinte al „Ligii Culturale“, 54
- armată, 1, 70, 138, 267; — aliată: 184, 210, 254, 255, Cartier Suprem al — aliate 237;
- americană: 317;
- Antantei: 453;
- austro-ungară: 82, 137, 185, 208, 217, 252, 256, 277, 312, 317, 399; Cartierul General — de la Teschen, 250; Comandament Suprem al — austro-ungare, 196, 305; flota austro-ungară, 350; regimente —, 317, soldați români în — austro-ungară, 146, 197, 256; trupe —, 105, 118, 151, 192, 223, 259, 290, 305, 386,
- bulgară: 210, 223, 237, 252, 298, trupe —, 211, 224, 254;
- cehă: 317;
- engleză: 301; trupe —, 434;
- franceză: 176, 285, 299, ofițeri —, 277, 286, 298; Marele Cartier General francez, 255;
- germană: 185, 197, 252, 264, 271, 288, 294, 317, 425, 434; Cartierul General — german, 103, 316 și Marele — 322; Comandament Suprem —, 248 și Înalt Comandament —, 298; trupe —, 102, 105, 108, 146, 159, 166, 198, 208, 211, 289, 295, 296, 301, 305, 316, 399, 402, 418;
- greacă: 182, 189;
- italiană: 300; Marele Cartier General italian, 259, 263;
- Puterilor Centrale: 266, 312;
- română: 63, 65, 72, 73, 74, 88, 92, 112, 114, 115, 123, 130, 134, 145, 149, 151, 153, 154, 175, 182, 184, 191, 201, 208, 227, 233, 237, 247, 258, 261, 263, 265, 268, 272, 277, 280, 283, 285, 286, 291, 295, 296, 298, 299, 301, 307, 308, 309, 312, 316, 317, 318, 324, 325, 331, 379, 383, 388, 424, 432, 434, — I, 287, 317; — a 2-a, 286, 287; — a 7-a, 298; — a 9-a, 298, — a 11-a, 298; Cartierul General român, 280, 298; — Corpului III, 267; Comandament Suprem —, 237, 295, 308; Divizia a 8-a, 300; divizii —, 269, 272, 285, 287, 296, 301, 317; efective ale —, 153, 295; escadrila —, 294; flota —, 294; Înalt Comandament —, 227, 285, 306; — al frontului de nord, 298; Marele Comandament —, 285, 295, 299, 308; mobilizare —, 72, 182, 413; ofițeri —, 293, 294; pregătirea —, 147, 153; regimente —, 295; rezistența —, 325; — româno-rusă, 237; situația —, 191, 290, 295; situația sanitară a —, 280; soldați din Transilvania în —, 290, 297, 301, 389, 397; starea de spirit a —, 1; trupe —, 96, 98, 102, 124, 126, 210, 222, 241, 266, 277, 285, 295, 299, 384, 396, 402, 404, 440, 452; uniți —, 153; — rusă: 123, 130, 185, 191, 195, 201, 210, 213, 218, 222, 232, 237, 248, 257, 259, 263, 277, 283, 286, 290, 296, 300, 301, 303, 308, 312, 362; — a IV-a, 287; — a IX-a, 286, 287; Cartierul General —, 220, 269, 272, 280, 298; Marele —, 180, 255, 298; Comandament Suprem al —, 208, 237, 298, și — al soldaților revoluției, 301; divizii —, 280, 287, 295, 297, 301; flota —, 227, 237, 241; propaganda socialistă în —, 279; trupe ruso-române, 262, 287; trupe —, 87, 93, 96, 98, 102, 118, 185, 188, 189, 193, 199, 203, 223, 227, 237, 241, 251, 253, 268, 296, 297, 298, 434; uniți —, 297; — sîrbă: 182, 254, 446, 452; brigadă —, 298; — sirbo-rusă, 247; trupe —, 357; — ungară: 235, 271, 393; — trupe, 146 259, 271; voluntari —, 197, v. și război Armenia, 302, 311
- Armenișul de Cimpie, loc., 142
- Armistițiul dintre România și Puterile Centrale (Focșani, nov. 26/dec. 9, 1917), 312, 452;
- Armistițiul de la Belgrad cu Ungaria (1918, nov. 13), 434
- „Armonia“, societate corală, 45
- Árpád, rege al Ungariei, 21, 82
- Arpaș, loc., 81
- Arpașul de Jos, loc., 410
- Asia, 353, 409, 434; — Răsăriteană, 87
- Asociația „Augustina“, 273
- „Asociația comercială și industrială“, Brașov, 14

„Asociația învățătorilor români slăjeni“
(1871), statutul —, 61

„Asociațiunea transilvană pentru literatură
română și cultura poporului român“
(ASTRA) Sibiu, 18, 20

Ațena, 42, 200, 450

Athanasovici, Vladimir, om politic, 375

Austria (Curtea de la Viena, Imperiul
habsburgic, Monarhia habsburgică, austrieci), 5, 7, 23, 27, 43, 49, 58, 67, 83,
84, 85, 89, 93, 100, 105, 106, 112, 138,
143, 145, 151, 153, 154, 155, 159, 174,
178, 183, 184, 185, 187, 188, 193, 198,
199, 208, 211, 217, 221, 222, 229, 233,
240, 242, 248, 251, 259, 263, 270, 296,
298, 300, 302, 342, 350, 362, 363, 370,
371, 379, 384, 385, 394, 409, 421, 427;
absolutism —, 18, 159; guvernul —, 2,
18, 29, 290; politica — în Orient, 51;
problema polonă, 316; propuneri ale —
către România, 113; tratative ale — cu
România, 76; suveranitatea Casei —, 8

Austro-Ungaria (Monarhia austro-ungară,
Monarhie dualistă), 2, 8, 9, 18, 20,
23, 47, 24, 25, 33, 41, 42, 48, 51, 58,
59, 62, 63, 64, 71, 72, 73, 75, 77, 85,
86, 87, 88, 92, 95, 104, 107, 108, 109,
110, 112, 113, 115, 119, 137, 138, 159,
168, 172, 179, 190, 203, 204, 217, 221,
224, 226, 236, 237, 241, 242, 243, 245,
246, 270, 273, 288, 289, 303, 304, 316,
317, 322, 326, 328, 330, 333, 334, 338,
342, 356, 357, 358, 360, 363, 371, 375,
377, 380, 385, 390, 391, 394, 419, 421,
423, 425, 426, 429, 438, 456; Consiliul
de Miniștri —, 103; guvernul —, 36,
37; politica —, 148; relațiile — cu Ro-
mânia, 65, 69, 70, 74, 76, 123; starea
de spirit a popoarelor din —, 68

Averescu, Alexandru, general, 268, 277,
296, 298, 438; guvern condus de —, 332,
335, 336, 342, 434

Axente, Dionisie, om politic, 370

Azarian, M., consul general al Turciei la
Galați, 43

„Az Est“, ziar maghiar, 235, 427

B

Babeu, Zaharia, profesor universitar, 358
Bacău, 259, 267, 298

Bacileri, medic italian 295

Bačka, 446

Baciu, loc. (jud. Cluj), 7

Bácsalmás, loc. (Ungaria), 446

Baden, oraș, 377, 386

Baden, Max von —, cancelar al Germaniei,
399

Baia, loc. (jud. Arad), 446

Balcani, 5, 42, 51, 70, 71, 73, 85, 88, 182,
185, 190, 208, 247, 251, 253, 255, 259,

261, 262, 298, 322, 353, 425; alianță
în —, 64, 65; criza —, 65, 143; Federație
de state în —, 59; Italia și —, 194;
operațiuni militare în —, 191, 192, 193,
268, 300; politica în —, 65; popoarele
din —, 68, 183; probleme în —, 51;
statele din —, 145, 175, 326, 334, v. și
război

Balfour, James Arthur, secretar de stat
englez, pentru afaceri externe, 311, 375,
403, 408, 415, 433, 436

Baltes, publicist, 40

Balogdžić, J., trimis extraordinar și mi-
nistru plenipotențiar al Serbiei la Ațena,
200

Banat, 34, 40, 45, 145, 158, 163, 164, 168,
169, 173, 174, 175, 181, 182, 184, 185,
199, 213, 221, 222, 224, 236, 257, 358,
360, 366, 370, 394, 427, 429, 431, 435,
437, 446, 447, 450, 452, 453, 456; — sir-
besc, 221, 300; — Timișoarei, 19, 227,
379, 430

Banca Națională a României, 7

Bandul de Cimpie, loc., 80

Bánffy, baron —, comite suprem al comi-
tatului Alba, 417

Bánffy Dezső, baron, președinte al Consi-
liului de Miniștri al Ungariei, 40

Barattieri, general italian, 240, 242

Barbu, I. N., secretar al Ligii Naționale
Române din SUA, 363

Barclay, John Head (George) Sir, trimis
extraordinar și ministru plenipotențiar al
Marii Britanii la București, 192, 236, 291,
298, 307, 320, 324, 325, 331, 349, 455
Bardolf, K., colonel, șef al Cancelariei
militare a lui Franz Ferdinand, 56, 57, 60
Barițiu, George, om politic, publicist și
istoric, 7, 18

Barter, general, șef al Misiunii militare
engleze în Rusia, 286

Basarabia, 1, 5, 19, 33, 48, 63, 64, 72, 76,
77, 113, 115, 120, 123, 137, 143, 145,
151, 169, 174, 182, 185, 187, 188, 190,
195, 199, 201, 202, 204, 225, 227, 233,
247, 265, 297, 298, 308, 327, 329, 334,
337, 372, 427, 430, 434, 435, 437, 443,
444, 448; armata rusă în —, 192; lupte
în —, 309

Bathányi Tivadar, om politic maghiar, 235
Bauer, Gustav, militant social-democrat
german, 304

Bavaria, 8, 73

Bayer, căpitan, 159

Bazna, Băile —, 7

Băla, loc., 80

Bănescu, primar la Constanța, 45

Bărcuț, loc., 58

Beiuș, oraș, 18, 159

Beke, canonic din Alba Iulia, 7

Békés, comitat, 264, 401

- Beldiman, Alexandru A., ministru plenipotențiar al României la Berlin, 76, 108, 185, 345
- Belgia (belgieni), 18, 20, 33, 138, 143, 152, 153, 162, 169, 175, 182, 205, 220, 298, 300, 323, 340, 441, 443, 451
- Belgrad, 8, 50, 145, 158, 169, 173, 181, 236, 429, 436, 445, 446, 450
- Belinț, loc., 20
- Belle Săndor, vicecomite al comitatului Făgăraș, 81, 94
- Belloy, de —, căpitan, atașat naval al Franței în România, 294
- Benda, locotenent colonel 7
- Benedek A., secretar de stat la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Ungaria, 61
- Berchtold, Leopold, ministru al afacerilor externe al Austro-Ungariei, 64, 65, 68, 70, 71, 73, 74, 76, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 95, 99, 101, 102, 104, 105, 109, 110, 114, 115, 123, 124, 125, 126, 129, 130, 134, 135, 139, 144, 148
- Berlin, 7, 33, 36, 48, 63, 65, 74, 76, 77, 82, 85, 92, 95, 103, 104, 106, 109, 111, 114, 120, 132, 134, 135, 151, 159, 167, 169, 185, 199, 216, 223, 245, 251, 252, 271, 293, 313, 340, 382, 399, 427, 437, 439
- Berna, 202, 235, 245, 343, 370, 431, 436, 450
- Berthelot, Henri Mathias, general, șeful Misiunii militare franceze în România, comandant al Armatei de la Dunăre, 260, 267, 269, 272, 277, 285, 294, 298, 299, 306, 308, 320, 362, 378, 434, 453
- Berzeviczy Albert, președinte al Comisiei pentru Afaceri Externe a Ungariei, 35, 235
- Betegh, comisar guvernamental la Turda 146
- Bethlen, comite suprem al comitatului Bistrița, 40
- Bethlen András, comite suprem al comitatului Brașov, 15
- Bethmann Hollweg, Theobald von —, cancelar al Germaniei, 51, 59, 62, 63, 67, 88, 103, 137, 159, 251
- Beyens, baron de —, ministru al Belgiei la Berlin, 77, 198, 202, 203, 210, 221, 230, 235, 239, 245, 246, 247, 251, 257, 259, 260, 261, 263, 265
- Bibescu, George Valentin, prinț, 54
- Bibescu, Martha, scriitoare franceză de origine română, 298
- Bidner, Ștefan, publicist, 358
- Biernaert, ministru de externe ad-interim al Belgiei, 21
- Bihor, 394; — comitat, 419
- „Binele public”, ziar (București), 7
- „Birshevița Vjedomnosti”, ziar, 193, 202
- Biserică, greco-catolică și ortodoxă în Transilvania, 7, 18, 40, 46, 52, 61; — ortodoxă și romano-catolică din România, 316; — sașilor, 46; autonomia — române din Transilvania, 56, 57, 66; Consis-
- toriu — din Arad, 66; Consistoriu — din Oradea, 20; episcopate din Transilvania, 57; libertate religioasă, 56; profanarea —, 271; Sinodul — române greco-orientale din comitatul Arad, 66; Sinod diocesan, 18
- Bismarck, Otto von, prinț —, cancelar al Germaniei, 159
- Bistrița, oraș, 40, 142, 197, 237; comitatul — Năsăud, 27, 40, 78, 401; riul —, 259, 300
- Birgău, pasul —, 259
- Birlad, 45, 280
- Blaga, Iosif, profesor, 367
- Blaine, James, secretar de stat al SUA, 19
- Blaj, 7, 11, 18, 46, 52, 55; hotărîrea Adunării populare de la — (din 10 martie 1907), 46
- Blanc, Alberto, baron, — ministru al afacerilor externe al Italiei, 32, 34, 35
- Blondel, Camille, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Franței la București, 63, 154, 218, 220
- Blücher, agent la consulatul german din Budapesta, 437
- Bock, șef al Propagandei germane în România, 276
- Bocu, Sever, director al ziarului „Tribuna” (Arad), 375
- Boemia (cehi), 8, 18, 24, 51, 302
- Boian, loc., lupte —, 295
- Boica, loc., 314
- Boieru, G., 45
- Boilă, Romul, profesor universitar, membru în Consiliul Dirigent, 435
- Boissier, Gustav, însărcinat cu afaceri al Elveției la București, 286, 295, 301, 312
- Bojović, colonel, ministru de război sîrb, 256
- Bolontanu, Onania S., 438
- Bonetti, Antonio, concesionar cinematografic, 195, 276
- Bontescu, Victor, om politic, 314, 435
- Borchgrave, E., ministru plenipotențiar al Belgiei la Viena, 27, 35, 37
- Bordeaux, oraș, 98
- Bošković, M., ministru plenipotențiar al Serbiei la Londra, 224
- Bosnia, 8, 304
- Boston, oraș, 298
- Bota, Vasile, sergent, 197
- Botka, căpitan, 440
- Bozediu, loc., 80
- Böhm-Ermolli, Eduard, baron von —, general colonel, 305
- Brad, oraș, 446
- Bran, 6, 410; pasul —, 7; plasa —, 81
- Brandsch, Rudolf, om politic sas, 58, 282, 454
- Branîște, Valeriu, om politic, publicist, 45, 314, 315, 393
- Brașov, 1, 7, 12, 15, 18, 20, 40, 43, 45, 56, 82, 244, 248, 282, 367, 399; comitatul —, 6, 78, 401
- Braun, K. von —, ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei în Saxonia, 338

- Brăila, 13, 150, 151, 182, 269, 340, 405
 Brătăsănu, Paul, vicepreședinte al Camerei și Senatului, 375
 Brătianu, Dumitru C., om politic, 22
 Brătianu, Ion C., om politic, 2, 7
 Brătianu, Ion (Ionel) I.C., om politic, prim-ministru, 49, 51, 63, 67, 73, 74, 76, 83, 84, 85, 89, 90, 92, 93, 97, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 116, 118, 119, 120, 122, 128, 138, 140, 147, 154, 158, 160, 163, 167, 169, 172, 173, 178, 180, 181, 182, 184, 187, 189, 192, 195, 198, 199, 201, 203, 204, 205, 208, 209, 210, 213, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 223, 230, 232, 233, 236, 237, 238, 239, 243, 246, 251, 252, 257, 260, 263, 272, 279, 286, 290, 291, 295, 297, 298, 300, 316, 327, 329, 336, 347, 387, 392, 396, 404, 414, 434, 437, 451, 455, 456
 Brătianu, Vintilă, ministru de război, 238, 277, 286
 Breaza, loc., 45
 Breda, căpitan de covertă, comandant al marinei franceze, 294
 Brediceanu, Coriolan, publicist și om politic, 45
 Breslau, front la —, 216
 Brest-Litovsk, v. Tratat
 Brețcu, loc., 15
 Briand, Aristide, președinte al Consiliului de Miniștri francez, 210
 Brin, Benedetto, ministru al afacerilor externe al Italiei, 28
 Brincoveanu, Basarab C., fost deputat, 375
 Brosch Alexander von Aarenau, șeful cancelariei arhiducelui Franz Ferdinand, 46
 Browne, Hamilton E., viceconsul britanic la București, 39
 Brôte, Eugen, om politic, 30
 Brusilov, Alexei A., generalul rus, 210, 260, 298
 Bruxelles, 444, 450
 Bucegi, munți, 6
 Bucevski, preot, 45
 Buchman, George William Sir, diplomat britanic, 298
 Bucholtzer, locotenent comandor francez, 294
 Bucovina (bucovineni), 2, 5, 19, 29, 45, 49, 54, 55, 65, 72, 88, 90, 92, 96, 97, 98, 102, 106, 108, 109, 110, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 128, 133, 138, 145, 147, 148, 156, 158, 163, 164, 168, 169, 181, 184, 185, 187, 190, 192, 195, 197, 199, 201, 202, 209, 213, 215, 217, 218, 220, 223, 224, 227, 236, 237, 256, 257, 259, 280, 290, 295, 296, 298, 301, 317, 358, 360, 366, 370, 379, 380, 386, 390, 392, 394, 396, 421, 422, 423, 426, 427, 430, 434, 435, 437, 438, 443, 448; alipirea —, 48
 București, 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 12, 16, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 32, 33, 34, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 62, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 85, 86, 102, 104, 106, 107, 110, 111, 116, 118, 120, 128, 130, 132, 134, 135, 138, 143, 144, 145, 147, 149, 150, 152, 153, 154, 158, 159, 169, 174, 179, 180, 181, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 201, 203, 204, 205, 217, 220, 227, 228, 230, 232, 236, 240, 241, 242, 249, 251, 257, 258, 259, 265, 275, 276, 277, 286, 288, 293, 332, 333, 335, 336, 353, 357, 365, 385, 391, 396, 404, 416, 425, 430, 434, 443, 444, 445, 447, 448, 449, 450, 451, 452; apărarea —, 298; atitudinea față de austrieci la —, 196; autorități britanice la —, 298; demonstrații de stradă la —, 117, 182, 186, 215; evacuarea —, 295; opinia publică din —, 143
 Budapesta, 6, 17, 18, 25, 27, 29, 30, 31, 33, 36, 37, 38, 44, 47, 61, 66, 68, 71, 76, 79, 80, 132, 148, 157, 159, 161, 197, 207, 227, 237, 266, 274, 282, 314, 315, 319, 335, 336, 357, 371, 376, 382, 397, 399, 401, 406, 417, 418, 424, 427, 436, 437, 439, 440, 454; Pesta —, 20, 22, 23, 28, 32, 51, 114, 137, 159
 Budești, loc., 300; mănăstirea —, 6
 Buftea, loc., 298, v. și Tratat
 Buisseret Steenbecque de Blarenghien, conte de —, ministru al Belgiei la Petrograd, 169, 270
 „Bukarester Tagblatt”, ziar, 64
 Buleia, Damian, președinte al Comitetului Național Român din SUA, 273
 Bulgaria (bulgari), 2, 33, 39, 42, 51, 59, 62, 63, 70, 71, 77, 87, 93, 99, 108, 118, 123, 138, 140, 143, 147, 153, 159, 171, 182, 183, 185, 187, 188, 191, 192, 193, 195, 198, 203, 204, 208, 209, 210, 213, 218, 222, 223, 227, 229, 233, 242, 243, 244, 248, 251, 252, 253, 257, 260, 265, 272, 278, 289, 296, 298, 316, 333, 334, 338, 352, 369, 377, 388, 409, 434, 453, 455, 456; Consiliul de Miniștri al —, 250; guvernul —, 65, 322; opoziția —, 190; pretenții ale —, 73; Sobrania —, 74
 Bunea, Augustin, dr., publicist, 46, 52
 Burada, Anghel, preot, 45
 Burghale, 343
 Burian István, ministru al afacerilor externe al Austro-Ungariei, 148, 152, 165, 166, 167, 170, 204, 209, 213, 216, 223, 249
 Burlă, țaran din Cernăuți, 45
 Bussche Haddenhausen, Hilmar von dem —, în misiune specială de război în România, gerant al Legației Germaniei, 103, 108, 109, 110, 114, 120, 131
 Buzău, 260, 425
 Bülow, Bernhard, prinț von —, diplomat și om politic german, 159

- Calafat, loc., 45
 Canada, 370, 438
 Candolle, general italian in misiune in România, 295
 Cantacuzino, Ion, medic, 145, 295, 367, 375
 Cantacuzino, prinț, 260
 Cantacuzino, secretar general in Ministerul de Externe, 54
 Caprivi, Georg Leo, von —, cancelar al Germaniei, 20, 31, 51
 Caransebeș, 18, 446
 Caraș-Severin, comitatul —, 40, 314, 383, 401
 „Carmen”, societate corală (București), 45
 Carmen Sylva, v. Elisabeta, regina României
 Carnot, Marie-François-Sadi, președinte al Republicii Franceze, 33
 Carol I de Habsburg-Lorena, împărat al Austriei (rege al Boemiei și Ungariei sub numele de Carol IV), 330, 332
 Carol al VI-lea de Habsburg, rege al Boemiei și împărat al Austriei, 18
 Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, principe al României, 19; regele —, 8, 22, 23, 24, 27, 33, 35, 36, 37, 42, 45, 48, 63, 64, 69, 73, 74, 75, 76, 93, 95, 97, 106, 108, 109, 110, 112, 114, 115, 116, 123, 124, 126, 130, 135, 140, 182, 188, 259, 334, 342, 343; abdicarea lui —, 90, 92, 105, 107, 129
 Carol al II-lea de Hohenzollern-Sigmaringen, principe al României, 64, 76, 77, 113, 194
 Carp, Petre P., om politic, 34, 55, 77, 85, 152, 199, 240, 288, 293, 298, 316, 385, 396
 Carpați, munți —, 1, 5, 7, 21, 22, 40, 75, 93, 133, 156, 164, 182, 188, 201, 204, 221, 227, 260, 261, 263, 284, 298, 300, 317, 353, 358, 363, 370, 379, 409, 430, 434, 438
 „Carpați” societate (Brăila), 13
 „Carpați” societate (București), 9
 „Carpați” societate (Ploiești), 12
 Cartier, Ede, ministru al Belgiei la Washington, 302
 Casa Regală a României, 316
 Castelnau, Noël-Marie-Joseph-Edouard de Courrière de —, general, șef al Misiunii militare franceze pe lângă Marele Cartier General rus, 272
 Cașin, lupte la —, 286
 Catargiu, Lascăr L., om politic, 375
 Caucaz, frontul din —, 185, 269
 Cavalla, loc. (Grecia), 171
 Căiuți, loc., 267
 Călărași, loc., 300
 Călin, O.C., 365
 Cărpiniș, loc., 149
 Cecil, Robert, lord —, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, 354
 Cehoslovacia (Cehia, cehi, cehoslovaci), 248, 302, 303, 304, 328, 355, 357, 363, 390, 426, 427, 456, 455, 456
 Ceremuș, riu, 236, 421, 422
 Cernat, loc., 7
 Cernavodă, loc., 262, 316, 322, 331, 333, 452
 Cernăuți, 45, 49, 140, 168, 175, 185, 201, 209, 260, 298, 337, 380, 384, 386, 405, 421, 437, 445
 Cheia, mănăstire, 7
 Chiasso, loc. (Italia), 194
 Chiriac, Gheorghe, compozitor, 45
 Chișinău, 337
 Chochine, general rus, 267
 Chüm, căpitan de poliție, 344
 Cincu (Mare), loc., 58, 142
 Civașul de Cimpie, loc., 80
 Cislădie, loc., 142
 Cittaducale (Italia), 351, 358
 Ciuc, comitat, 157, 401
 Ciugureanu, Daniel, președinte al Consiliului de Miniștri al Republicii Democratice Moldovenești, 337, 340
 Ciurcu, Alexandru, om politic și publicist, 45
 Cîmpean, Ion, avocat, 358
 Cîmpeni, oraș, 7
 Cîmpineanu, Ion, om politic, 7
 Cîrlibaba, loc., 201, 259, 261
 Clemenceau, Georges-Benjamin, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de război al Franței, 285, 299, 306, 308, 359, 378, 414, 453
 Cleveland, 363; adunarea românilor din —, 273
 Cluj, oraș, 7, 18, 20, 29, 31, 35, 40, 61, 274, 389, 397, 399, 427, 440; comitatul —, 401; plasa —, 142
 Coandă, Constantin, general, președinte al Consiliului de Miniștri, 404, 434, 455
 Colacin, loc. (Bucovina), 421
 Colomeea, 215, 220
 colonia română din Paris, 348, 367
 Comarnic, 7
 Comisia Europeană a Dunării, 354
 Comitato Sindicale Italiano, 344
 comitete ale soldaților, 283
 Comitetele reunite ale naționalităților oprite din Austro-Ungaria, 371
 Comitetul Apărării Naționale din Maine, 302
 Comitetul Central Executiv al Sovietelor de deputați ale muncitorilor și soldaților, 304
 Comitetul coloniei române de la Paris, 353
 Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina (Roma, 19 iunie 1918), 358, 366, 368, 374
 Comitetul iugoslav, 371

- Comitetul Național al românilor din Transilvania și Bucovina (Paris, 30 aprilie 1918), 370; 423; statut — ,360
- Comitetul Național al românilor din Transilvania și Ungaria, v. Consiliul Național Român Central
- Comitetul Național Cehoslovac, 371
- Comitetul Național Polonez, 364, 371
- Comitetul Național Român al corpului de voluntari români din Rusia, 394
- Comitetul Național Român din America de Nord, 273
- Comitetul Național Român din Cernăuți, constituire — ,396
- Comitetul pentru unitatea românilor, v. Consiliul Național al Unității Române
- Comitetul transilvănean, 339, 341.
- Comșa, Dimitrie dr., om politic, 45
- Confederația Balcanică, 50
- Conferința de la Moscova (1917), 295
- Conferința de la Viena (1855), 151
- Conferința de pace de la Paris, 224, 292, 300, 304, 309, 354, 380, 382, 386, 390, 393, 408, 409, 424, 426, 427, 436, 438, 444, 451, 455
- Conferința Națională a P.N.R. (Sibiu, mai 1881), 18; — (Sibiu, 23 iulie 1893), 28
- Conferința socialistă (Bernă, 1918), 344
- Conferințe interaliat, — 29 nov. 1917 (Paris), 308, 309; 1 febr. 1917 (Petrograd), 272, — 15 iun. 1918 (Versailles), 357
- Congresul general al Bucovinei, 421, 422
- Congresul internațional al muncitorilor (1889, Paris), 17
- Congresul învățătorilor români, organizare — , 61
- Congresul medicilor de la Budapesta (1909), 49
- Congresul naționalităților oprimate din Austro-Ungaria (Budapesta, aug. 1895), 30; — (Roma, 1918), 363
- Conrad von Hötendorf, Franz, general german, 64, 87, 91, 99, 130, 165, 166, 170
- Consiliul de Coroană al României, 85, 123, 129, 138, 199, 240, 243, 252
- Consiliul delegaților muncitorilor și soldaților, 317
- Consiliul Dirigent, 435, 439, 441, 443
- Consiliul Militar, 389
- Consiliul Național al Unității Române (Paris) 371, 387, 390, 403, 415, 433, 455
- Consiliul Național Cehoslovac, 303, 387, 394
- Consiliul Național Maghiar, 389, 397
- Consiliul Național Român din Bucovina, 380, 386
- Consiliul Național Român Central (CNRC), 362, 364, 373, 375, 378, 379, 389, 395, 397, 399, 417, 423, 424, 425, 426, 427, 429, 431, 432, 435, 446, 452; jurămint de credință al comunelor din plasa Reghin către — , 411; nota ultimativă a — către guvernul maghiar, 401; tratative ale sașilor cu — , 418
- Consiliul Național Român comitatense, locale: — Arad și Făgăraș, 410; — Tirnăveni, 406;
- Consiliul Național Săsesc, 389
- Consiliul Național Slovac, 424
- Constantinopol, (Istanbul), 23, 24, 43, 48, 77; 159, 183, 249, 265, 268, 277, 298, 302, 334, 340
- Constanța, 42, 45, 78, 79, 85, 92, 94, 142, 227, 241, 262, 316, 322, 332, 333; portul — , 237, 334, 452
- Constituanta Bucovinei, 386
- Convenția de Armistițiu încheiată de principalele Puteri aliate și asociate cu Ungaria (Belgrad, 1918, oct. 31/13 nov.), 446, 452
- Convenție de delimitare a frontierelor între România și Austro-Ungaria (București, 1887 nov. 25/7 dec.), 16
- Convenție greco-bulgaro-română, intervenție pentru o — , 192
- Convenție militară franco-rusă (1892, aug. 5/17), 77
- Convenție militară încheiată de România cu Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia (București, 4/17 aug. 1916), 172, 173, 180, 181, 203, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 233, 234, 237, 238, 239, 297, 298; — politică, 230, 232, 236, 238; v. și Tratat
- Convenție militară între România și Germania (după încheierea păcii), 342
- Convenție ruso-română de neutralitate (Petrograd, sept. 18/1 oct. 1914), 128, 158, 162, 169, 171
- Convenție specială încheiată de România cu Germania și Austro-Ungaria (București, apr. 24/7 mai 1918), 446
- Corfu, insula, 200, 205, 224, 234, 256; guvernul sîrb în exil — , 327
- Corneni, loc., 287
- Coroianu, Iuliu, om politic, 30, 40
- Copenhaga, 450
- Cosma, Partenie, om politic, 367, 375
- Costescu-Comăneanu, C., om politic, 375
- Costinescu, Em., ministru de finanțe, 179, 194, 195, 220
- Cotruș, Aron, scriitor, publicist, 358
- Coutouly, Gustav de — , ministru plenipotențiar al Franței la București, 16
- Craina, v. Kraina
- Craiova, 346, 425
- Crăciun, Tincu, președinte al Asociației „Augustina” (SUA), 273
- Crăiniceanu, Grigorie, general, 277
- Cricău, loc., 7
- Crispi, Francesco, prim-ministru al Italiei, 35
- Cristescu, Constantin, general șef al Statului Major General român, 298
- Cristiania, loc. (Norvegia), 367, 450

- Cristoceă, preot, 7
 Crișan, George, om politic, 407, 412, 435
 Crișana, 360, 370, 394; unirea — cu România, 431
 Crizbav, loc., 7
 Cretzianu, Alexandru G., atașat la delegația României la Conferința de pace, 434
 Croația (croai), 8, 302
 Cruppi, Jean, fost ministru și deputat, 370
 Csáky Albin, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice a Ungariei, 27
 Csanád, comitat, 401
 Culiănu, Nicolae, președinte al „Ligii Culturale” (Iasi), 41
 „Curierul Prahovei”, ziar (Ploiești), 12
 Curtopassi, François marchiz de —, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Italiei la București, 22, 28, 32, 34
 Curzon of Kadleston, George Nathaniel —, ministru secretar de stat pentru afaceri externe, al Mării Britanii, 438
 Cuvin, loc., 429
 Cuza, Alexandru Ioan, reforma agrară a lui —, 404
 Cvadrupla Antantă, v. Autanta
 Cvrček, general, 319
 Czernin, Otto von Chudenitz, consilier la ambasada austro-ungară la București, 55, și Petrograd, 140
 Czernin, Ottokar Theobald von Chudenitz, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Austro-Ungar la București, 55, 65, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 76, 90, 92, 95, 97, 101, 102, 103, 105, 110, 114, 115, 118, 120, 123, 125, 126, 127, 132, 133, 134, 136, 144, 150, 152, 186, 187, 192, 196, 204, 209, 213, 215, 216, 223, 252, 253; — ministru al afacerilor externe, 275, 282, 288, 293, 305, 313, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 342 380
- D**
- Dacia, 5, 19, 300, 379, 430
 „Dacia”, societate literară, 45
 „Daily Telegraph”, ziar (Londra), 162
 Dalmația, 18, 456
 Dammert, 418
 Danemarca, 340
 Danev, Stojan, președinte al Camerei deputaților din Bulgaria, 65.
 Dardanele, strimtoare, 159, 179, 199, 251, 298
 Davignon, Julien, ministru de externe al Belgiei, 77, 106, 111, 138, 145, 148, 153, 158, 162, 169, 171, 174, 181
 Davila, Alexandru, director al Teatrului Național din București, 45
 Debreceen (Debrețin), oraș, 76, 227, 236, 237
 Declarație:
 — a Rusiei, Franței și Angliei către Guvernul român (iulie/august 1914), 86;
 — a Comitetului Executiv al Partidului Național Român în Parlamentul Ungar, 376;
 — de fidelitate a românilor din America, 273;
 — a secretarului de stat al Marii Britanii, lord R. Cecil, 354.
 De Kerguezec, deputat francez, 370
 Delavrancea, Barbu., scriitor și om politic, 150, 151, 182, 286
 Delbrück, oraș (Germania), 271
 Delcassé, Théophile, ministru de externe al Franței, 163, 164, 176, 181, 183
 Delavaud, Louis-Charles-Marie, ministru al Franței la Stockholm, 430, 432
 Demblin, contele de —, reprezentant al Austro-Ungariei la București, 385, 396
 „Democratul”, ziar (Ploiești), 12
 Densușianu, Aron, poet, profesor universitar, 7, 41
 Densușianu, Nicolae, istoric, 7
 Derby, Edward George Villers Stanley, lord —, ministru plenipotențiar al Marii Britanii la Paris, 375
 Derussi, Gheorghe, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Stockholm, 432, 435
 Deschanel, Paul, președinte al Camerei franceze, 370
 „Deutsche Bank”, 167
 Diamandy (Diamandi), Constantin, ministru plenipotențiar al României la Petrograd, 128, 145, 156, 160, 375
 Diamandy, Manole 7
 Diaz, Armando, general, comandant suprem al Armatei italiene, 350
 Dieta ungară, 18, 27, 56, 58, 196, 380
 Dima, Gheorghe, compozitor, 45
 Dimitriu, Vasile, profesor universitar, 375
 Dimitrov, ministru plenipotențiar al Bulgariei la Atena, 42
 Dinastie, — de Habsburg, 21, 27, 379; — germană, 316; — regală din România, 272, 286, 298, 313, 342
 Diploma imperială (din 4 oct. 1691), 18
 Dissescu, Constantin G., profesor universitar, fost ministru, 145, 182
 Dimbovița, riu, 145
 Dirste, loc., 7, 82
 Dmowski, Roman, președinte al Consiliului Național Polonez, 364
 Dobó, Remus, maior, 393
 Doboș, Filaret, președinte al societății „Dacia”, 45
 Dobrescu, Constantin G., primar al orașului Ploiești, 45

Dobrin, Gheorghe, publicist, 45
 Dobrogea, 1, 2, 5, 39, 42, 51, 153, 182, 185, 191, 194, 199, 201, 211, 227, 237, 241, 243, 247, 250, 255, 257, 259, 260, 261, 262, 263, 265, 268, 298, 304, 313, 327, 332, 333, 335, 336, 338, 352, 353, 369, 377, 384, 405, 437, 452, 453, 455; administrația —, 322; problema —, 316
 Doda, Traian, general român în armata austriacă, 18
 „Doina”, asociație corală, 45
 Domodossola, loc. (Italia), 194
 Doneț, — regiune, 309; — riu, 251; — teritoriu, 308
 Dorohoi, loc., 55
 Dragalina, Ion A., general, 317
 Dragomirescu, Mihail, om politic, 151
 „Drapelul”, ziar (Lugoj), 45, 393
 Drăghicescu, Dimitrie, filozof, senator, 328, 362, 367, 375, 379
 Dreschsler, notar, 7
 Dresden, oraș, 250
 „Dresdner N.N.”, ziar, 454
 Druhova, Ion, preot, 314
 Duhunin, generalissim, 312
 Dumba, C., secretar al Legației Austro-Ungariei la București, 33
 Dumbrăveni (jud. Botoșani), 45
 Dunajec, riu (Polonia), 251
 Dunant, Alphons, consilier federal la Departamentul politic al Ministerului Afacerilor Externe al Elveției, 295, 301, 312
 Dunăre, 1, 3, 5, 55, 145, 169, 182, 203, 224, 227, 229, 237, 242, 262, 265, 294, 298, 322, 353, 363, 379, 426, 427; comunicații pe —, 280; forțele fluviale ale —, 294; gurile —, 115, 120, 287; problema —, 316

Dunca, Ladislau, caporal, 197

E

Egipt, 223
 Elisabeta (Carmen Sylva), regină a României, 45, 167
 Elisabeta, principesă a României, 73
 Elst, L. van der —, secretar general în Ministerul de Externe al Belgiei, 219, 270
 Elveția, 194, 217, 245, 262, 328
 Eminescu, Mihai, 9
 Engels, Friedrich, 304
 Epir, 5
 Eremia, Alexandru, Șt., publicist, 45
 Europa, 2, 8, 18, 23, 29, 35, 40, 41, 51, 68, 85, 115, 140, 143, 159, 179, 182, 204, 209,

216, 251, 284, 296, 298, 304, 307, 317, 325, 344, 364, 370, 379, 422
 Eyarts, William, secretar de stat al SUA, 3
 evrei, 271, 315, 345
 „Excelsior”, ziar (Paris), 432
 exploatarea petrolifere, distrugeri de —, 297; producția —, 286, 316; puțuri —, 297
 Ezdorf, contele de —, guvernator al Bucovinei, 380, 386

F

Fabritius, vicecomite al comitatului Sibiu 142
 „Facla”, revistă (București), 106
 Falkenhayn, Erich von —, general, șef al Marelui Stat Major german, 249, 251, 259, 260, 262, 263, 271
 familia regală, 286, 321
 Farca, Vasile, președinte al asociației „Augustina” (SUA), 273
 Fasciotti, Carlo, baron de —, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Italiei la București, 85, 107, 112, 116, 138, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 201, 236
 Favereau, ministru de externe al Belgiei, 42
 Făgăraș, 56, 81, 116, 410; comitat, 6, 27, 40, 78, 94, 314, 401; adunări secrete în —, 161; comandamentul militar al garnizoanei din —, 397; — munții, 142; — plasă, 81; — ținut românesc, 379
 Făgărașan, medic, 197
 „Federația Unionistă”, 192; apel al —, 182
 Feilitzsch, Arthur, director al pădurilor statului din Transilvania, 40
 Feldioara, loc. (Cluj), 7
 Feldru, loc., 197
 Ferdinand I de Habsburg, împărat al Imperiului romano-german, rege al Ungariei 18
 Ferdinand I de Hohenzollern, — principe moștenitor al României, 64; — rege, 140, 175, 188, 192, 194, 195, 213, 221, 240, 252, 259, 260, 269, 272, 277, 280, 284, 298, 300, 303, 307, 313, 320, 332, 335, 336, 392, 415, 432, 434, 437; proclamația regelui —, 241
 Ferdinand I de Saxa-Coburg-Gotha, principe al Bulgariei, 42, 93, — țar, 203, 221, 250, 251, 257
 Ferigo, Luciano, colonel, atașat militar al Italiei la București, 182, 191, 237, 240, 298; — general de brigadă, comandant al Legiunii române din Albano Laziale, 374
 Ferrojoli, Camillo, colonel italian, 374
 Filipescu, Nicolae (Nicu), om politic, 73, 108, 110, 114, 134, 138, 150, 151, 169, 182, 184, 188, 216, 240
 Finlanda, 33, 302, 303, 329
 Fischer, Victor, secretar onorific al Ligii muncitorilor britanici, 323

- Fischer, Irene, secretar onorific adjunct al Ligii muncitorilor britanici, 323
- Fitcev, M.G., general, ministru de război al Bulgariei, 93
- Flondor, Aurel, cavaler de — , 386
- Flondor, Iancu, cavaler de — , președinte al Consiliului Național și șef al Guvernului provizoriu din Bucovina, 386
- Florescu, Alexandru D., membru al „Ligii culturale”, 45
- Florescu, Ioan Th., om politic, 375, 387
- Florești, loc., 441
- Flourens, Léopold-Emile, ministru de externe al Franței, 16
- Flueraș, Ion, om politic român, 395, 427, 435
- „Foia poporului român” ziar (Budapesta), 416
- Foch, Ferdinand, general, șef al Statutului Major General al Armatei franceze, 285, 308, 404
- Focșani, oraș, 295, 336, 405
- Fonton, Nicolas Antonovici de — , trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Rusiei la București, 23
- Foreign Office, 270, 298, 307, 309, 311, 320
- Forgách J., consilier intim la Ministerul Afacerilor Externe din Viena, 102, 108, 140
- Forgeur, George-Lamoral, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Belgiei la București, 21
- Fort Wayne, Indiana, loc. (SUA), 363
- Franchet D'Espérey, Louis-Félix-Marie-François, general, comandant șef al Armatei Aliate din Orient, 452
- Franklin-Bouillon, Henry, om politic francez, 367
- Franța (francezi), 32, 33, 86, 100, 104, 137, 145, 147, 153, 155, 156, 158, 162, 169, 179, 182, 183, 203, 210, 218, 225, 227, 230, 233, 236, 237, 238, 255, 256, 257, 260, 263, 298, 301, 302, 311, 317, 318, 320, 323, 353, 359, 370, 379, 390, 409, 413, 415, 435, 449, 450, 453; cultura — , 278; guvernul — , 128, 171, 189, 220, 222, 228, 229, 280, 285, 297, 300, 308, 309, 387; opinia publică din — , 176; politica — , 300
- Franz-Ferdinand, arhiduce de Austria-Este, 46, 50, 56, 57, 60
- Franz Joseph I de Habsburg, împărat al Austriei și rege al Ungariei, 21, 22, 23, 25, 31, 36, 48, 108, 137, 217; ordinul — , 7
- Friedrich de Habsburg, arhiduce, 104, 139
- frontieră (graniță), 7, 8, 18, 68, 158, 175, 197, 298, 317; — cu Austro-Ungaria, 16, 49, 71, 167, 295, 296; — cu Bulgaria, 171, 298; — Dobrogei, 54, 316; — cu Polonia, 316, 322; rectificări de — , 60, 120, 313; — României, 121, 160, 174, 196, 201, 220, 223, 228, 229, 270, 301; — României cu Rusia, 7, 168; — cu Serbia, 68, 166; — cu Ungaria, 7, 168
- Fuad, Hikmet M., 50
- Fullajtár Vilmos, 61
- Fürstenberg, Karl Emil prinț de — , trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București 62, 68, 76, 417, 418, 424, 439
- Fürstenberg-Stammheim, Maximilian Egon von — , consul general al Germaniei la Budapesta, 382, 416, 418, 424, 439

G

- Gabruș, învățător 7
- Gaiffier d'Hestroy, ministru al Belgiei la Paris, 260, 265, 270, 404
- Galați, 43, 229; colonia austriacă din — , 196
- Galib, adjunct al ministrului de externe al Turciei, 327.
- Gallenga R., subsecretar de stat la Ministerul de Interne al Italiei, 356, 361
- Galliéni, Joseph-Simon, general, ministru de război al Franței, 258
- Galiția, 18, 29, 88, 102, 106, 108, 109, 114, 148, 159, 164, 166, 173, 176, 185, 204, 211, 218, 220, 223, 236, 251, 257, 271, 286, 297, 298, 317, 386, 425
- Gallipoli, peninsula — , continuarea operațiunilor în — , 189, 192
- Gallwitz, Max, general german, 253
- Gancev, colonel, 322
- García, Prieta, ministru de externe al Spaniei, 430
- Garda cetățenească națională (Banat), 393
- Garda demnității naționale (România), 182
- gărzi naționale, 393, 395, 416, 417, 418, 440, 452
- Gavrilă, dr., Emil, secretar al Comitetului Executiv, 30
- „Gazeta Bucureștiului”, 301
- „Gazeta învățătorilor” (Șimleu Silvaniei), 61
- „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), 7
- „Gazette de Cologne”, 235
- „La Gazette de la Croix” ((Berlin), 77
- Găvănescu, Ion, profesor universitar (Iași), 375
- Gennadios I., ministru plenipotențiar al Greciei la Londra, 325
- Geneva, 365
- George al V-lea, de Saxa-Coburg-Gotha, rege al Angliei, 298, 307, 331, 438
- Georgi, Friedrich, baron, ministru de război al Austro-Ungariei, 72
- Gerbert, medic (Zlatna), 7
- Germania (Imperiu german, germani, nemți), 5, 7, 8, 12, 18, 20, 23, 24, 33, 34, 37, 51, 63, 64, 67, 70, 77, 82, 102, 103, 105, 106,

115, 117, 138, 140, 143, 146, 154, 155, 167, 176, 178, 179, 182, 183, 185, 187, 190, 193, 197, 198, 199, 200, 203, 205, 208, 213, 217, 222, 232, 233, 242, 245, 246, 251, 260, 265, 266, 269, 270, 271, 272, 277, 278, 280, 289, 290, 291, 295, 296, 297, 298, 300, 301, 302, 316, 317, 321, 322, 323, 330, 331, 333, 338, 342, 345, 352, 353, 371, 372, 377, 382, 383, 385, 392, 393, 404, 409, 418, 425, 427, 436, 437, 441, 452, 454; diplomația — , 149, 221; guvernul — , 65, 74, 85, 111, 112, 113 118, 120, 134, 135, 188, 244; Reichul — , 159; starea de spirit în — , 104

Ghenadiev, Nicola Ivanov, om politic bulgar, 145

Gherla, loc., 18, 61

Ghica, Alexandru Ioan, fost prefect (Ilfov), 365

Ghica, Dimitrie, prinț, ministru plenipotențiar al României la Roma, 300, 356

Ghica, Grigore I., ministru plenipotențiar al României la Berlin, 36

Ghica, Leon, președinte al societății corale „Carmen”, 45

Ghica-Comănești, prinț, 298

Gianni, Dimitrie, om politic, 150

Giers, de — , ambasador al Rusiei la Roma, 251

Giesl, A. von — baron, reprezentant al Ministerului de Externe al Austro-Ungariei pe lângă Comandamentul Suprem al Armatei, 118

Gilău, loc., 142

„Giornale d'Italia” (Roma), 251

Giurgiu, 241

Goga, judecător, 7

Goga, Octavian, poet, om politic, 149, 150, 182, 362, 375, 387, 390, 435

Goldiș, Vasile, profesor, om politic, 131, 314, 395, 427, 435, 439, 441

Golukowski, Agenor, ministru de externe al Austro-Ungariei, 16, 41, 45

Gömbös, 440

Gorjan, August, colonel, 4

Gradovici, Emil, voluntar în armata austriacă, 197

Graillet, 409

Gramaticescu, locotenent, 300

Grapini, Enea, militant socialist român, 395

Graz, oraș (Austria), 35

Graziani, Jean-César, general francez, 350

Grădișteanu, Ion, om politic, 150, 182

Grecia (greci), 5, 73, 140, 171, 182, 184, 185, 189, 192, 209, 217, 244, 248, 253, 255, 261, 262, 300, 326, 333, 340, 455; mobilizare în — , 188

Green, J.F., președinte al Ligii muncitorilor britanici, 323

Greenly, general, șef al Misiunii militare britanice la București, 298

Gremdl, J., baron de — , ministru plenipotențiar al Belgiei la Berlin, 36

Grey, Sir Edward, subsecretar de stat al afacerilor externe al Marii Britanii, 199, 298

Grigorescu, Eremia, general, 296

Grigorovici, deputat, 380, 386

Grigorovița, Emanoil, reprezentant al Ministerului Cultelor și Învățămîntului din Bucovina, 45

„Grivița”, local de întrunire a românilor din Brașov, 7

Groote, P. de — , ministru al Belgiei la Berna, 202, 235, 245

Groșești, loc., 305

Grünau, von — , consilier delegație al Germaniei, 342

Guillaume, baron de — , ministru rezident al Belgiei la Atena, 42, 169, 171, 174, 181, 198, 203, 210

Gunaris, D., ministru de interne al Greciei, 192

Gura Humorului, loc., 396

Gurko, Feodor Aleksandrovici, general rus, 269, 272, 280

H

Haab, 286

Hadžić, colonel, atașat militar al Serbiei la București, 287, 405; — general, 445, 448

Haga, 269, 450

Hajdudorog, loc. (Ungaria), diocesa — , 56, 57; episcopat — , 60

Hakmann, N. dr., consul al Austriei la Brăila, 150

Hammerstein, baron de — , colonel, atașat militar al Germaniei la București, 216

Hanswenzl, J., viceconsul al Austriei la Brăila, 13

Hașeganu, Dumitru, vicepreședinte al „Legiunii ardelenne” (Sibiu), 149

Hațieganu, Emil, vicepreședinte al Senatului Național Român, 435

Havas, Agenția internațională de știri — 431

Håvre (Le), port, 158, 169, 171, 174, 203, 219, 221, 230, 239, 270

Haymerle, F., conte de — , consilier la Legăția Austro-Ungariei la București, 68, 69

Heinrich, consilier montanistic la Zlatna, 7

Hélène de Montenegro, regină a Italiei, 194

Helf, delegat al Serviciului de informații de pe lângă Reprezentanța consulară austro-ungară din Craiova, 346, 347

Hell, general german 332, 342

Hentsch, Richard, colonel german, șef al Statului Major al Administrației înilitare în România, 293, 322

Herriot, Edouard, om politic francez, 370

Hertegovina, provincie 8, 51, 304

- Hesse, ducat, 316
Hétfalu, v. Săcele
Hida, loc., 142
Hieronymi Károly, ministru de interne al Ungariei, 27
Hindenburg, Paul von Benckendorff, feld-mareșal, 104, 139, 249, 251, 322
Hintze, reprezentant al Ministerului de Externe pe lângă Marele Cartier german, 377, 402
Hitrov, M.A., trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Rusiei la București, 23
Hirșova, loc., 236
Hodge, John, președinte al Ligii muncitorilor britanici, 323
Hodža, Milan, om politic slovac, 58, 424
Hohenlohe, Gottfried zu, prinț de —, ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la Berlin, 102, 103, 104, 118, 120, 134, 137, 182, 223, 248, 313
„Hora Daciei” asociație corală (Birlad), 45
Horstmann, șef al Secției politice a Administrației germane în România, 392
Hoyos-Sprinzenstein László von —, ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București, 2
Hranilovich, colonel, atașat militar al Austro-Ungariei la București, 68, 76; — general maior, 336
Hübsch, baron, 251
Huedin, loc., 142
„Humanité (L')”, ziar (Paris), 199
Hunedoara, 212; — comitat, 40, 78, 314, 401
Hurmuzaki, baron de —, 386
Huși, loc., 52, 55
Hymans, Paul, ministru al Belgiei la Londra, 162, 169, 171, 174, 181, 404, 443
- I
- Iad, loc., 142
Ialomița, județ —, 242
Ialpuș, cimpie, riu și lac, în Rusia — 259
Iancovescu, C., general, ministru de război, 286
Ianușkevici, general-locotenent rus, 173
Iaroslav, loc., 29
Iași, 2, 22, 23, 41, 48, 49, 269, 275, 277, 279, 280, 283, 284, 286, 290, 291, 294, 295, 296, 301, 303, 307, 312, 317, 318, 320, 321, 335, 349, 352, 354, 355, 359, 385, 390, 392, 398, 409, 428, 439; autorități române și străine la —, 277, 280, 290
Iliescu, Dumitru, general, 182, 208, 220, 359, 362, 367, 370
- Ilva Mare, loc. 197
Imbiviani, om politic italian, 35
Imperii Centrale, v. Puterile Centrale
Imperiul Austro-Ungar, v. Austrc-Ungaria
Imperiul habsburgic, v. Austria
„Indépendance Roumaine” (L'), ziar, (București), 32, 182
Internaționala socialistă, 344
Ioan I. Papp, episcop de Arad, 427, 435
Ioanovici, Iulius E. V., editor român din America, 363
Ionescu, Take, om politic, 68, 69, 70, 93, 108, 114, 143, 169, 184, 188, 200, 215, 216, 240, 286, 321, 373, 379, 387, 390, 403, 404, 408, 437, 455
Ionescu, Thoma, om politic, 182, 375
Iorga, Nicolae, 49, 54, 55, 64
Irești, loc., 305
Isaccea, loc., 405
Ismail, loc. 294, 405
Isonzo, loc. (Italia), 262
Isopescu, Claudio, publicist, 358
Isopescu-Grecul, deputat în Parlamentul austriac, 386
Issekutz Aurel, vicecomite (Lugoj), 393
Istrati, Constantin I., chimist și medic, 45, 182
Italia (italieni), 8, 22, 32, 35, 64, 69, 70, 73, 87, 100, 103, 104, 106, 120, 138, 140, 145, 147, 148, 156, 158, 159, 162, 165, 166, 168, 173, 176, 185, 188, 190, 194, 197, 199, 218, 220, 221, 222, 223, 227, 230, 233, 236, 237, 239, 245, 251, 256, 257, 261, 262, 263, 265, 290, 300, 302, 304, 311, 317, 323, 328, 339, 340, 341, 350, 359, 361, 362, 363, 367, 370, 374, 390, 433, 456; concesiile față de —, 167; înțelegere — Ungaria, 35; guvernul —, 192, 195, 272, 379; unificarea, 8
Ițcani, loc., 396
Iuga, medic militar, 197
„Iulia” asociație (Alba Iulia), 7
Ivanović, Mih., colonel, 234
Izvolski, A. P., ambasador al Rusiei în Franța, 100, 164, 176, 183, 228
iugoslavi, v. Serbia
- J
- Jaczkovics, vicar de Hajdudorog, 60
Jagow, Gottlieb von —, secretar de stat german, 120, 124, 167, 251
Jaksimović, Nicola, 30
Janin, M., general francez, 255
Jankovich Béla, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice din Ungaria, 66
Jászai Oszkár, ministru al naționalităților din Ungaria, 383, 389, 393, 424, 454

Japonia (japonezi), 47, 68, 87; imperiul —, 323
 Joffre, J^{oseph}-Jacques-Césaire, general, comandant șef al Armatei franceze, 218, 220, 223, 254, 255
 Joseph-Ferdinand, arhiduce de Habsburg, general-colonel, 290, 305
 „Journal de Genève”, 286
 „Journal des Débats”, 29
 Jovanović, J., ministru plenipotențiar al Serbiei la Londra, 326
 Jumanca, Iosif, om politic, 395, 435
 Juriga, deputat slovac, 390
 Jusserand, J. J., ambasador al Franței la Washington, 396, 400, 450

K

Kaledin, Alexei Maximovici, general rus, 308, 309
 Kalisz, oraș (Polonia), 298
 Kalmár Hugo, 282
 Kálnoky Gusztáv Zsigmond, ministru de externe al Ungariei, 8, 9, 13, 27, 33, 34, 35, 36, 37, 51
 Kapolna Silvius, aspirant-cadet, 197
 Kara Theodory bey, secretar al Legației Turciei la București, 23, 24
 Károlyi Mihály, prim-ministru al Ungariei, 235, 382, 399, 436, 454
 Kartamișev, consul general al Rusiei la Galați, 196
 Kartavțov, căpitan de covertă, 294
 Kasson, John A., ministru plenipotențiar al SUA la Viena, 3
 Kaulbar, general rus, 51
 Kavess, general german, 290
 Kerenski, Alexandr F., prim-ministru al Guvernului provizoriu rus, 286, 301
 Kerson, loc., 290
 Kuhen-Héderváry Károly, om politic maghiar, 235
 Kiderlen-Wächter, Alfred von —, ministru plenipotențiar al Germaniei la București, 51
 Kiev, 298, 317, 340
 Kiss (Micu), funcționar, 274
 Knöpfler, contabil, 7
 Kogălniceanu, Mihail, 16
 Köllő, vicecomite (Mureș—Turda), 80
 Königes János, vicepreședinte al Asociației comerciale și industriale din Brașov, 14
 Konradsheim, Emil Konrad von —, consilier, consul general al Austro-Ungariei la București, 275, 288, 293, 346, 347
 Konstantinos I (Constantin), rege al Greciei, 188, 192
 Kornilov, Lavr Gheorghievici, general rus, 295
 Korodi Lutz, director al Liceului „Fontana” (Berlin), 82, 271, 282
 Koslinsky, căpitan, 294

Kostyál Miklós, comisar ministerial maghiar, 206, 207
 Krabotin Sándor, ministru de război al Austro-Ungariei, 250
 Kraina, ducat, 8
 Kühlmann, Richard von —, delegat al Germaniei la tratativele de pace de la București, 313, 332, 342
 Kundmann, locotenent-colonel german, 166

L

Lachmann, Friedrich, diplomat austriac, 4, 7
 Lacombe, Gaillard, prim secretar al Ambasadei Franței la București, 452
 Lacour-Gayet, Georges, istoric francez, președintele Societății Franța-România, 370
 Lahovary, Alexandru, ministru de externe, 22, 33, 198
 Lahovary, Alexandru Em., ministru plenipotențiar al României la Paris, 210, 260, 286, 297
 Lahovary, Constantin, fost magistrat și deputat, 365
 Lahovary, Ion N., om politic și diplomat, 152
 Lambert, I., căpitan, atașat militar al Belgiei la Paris, 119, 184, 185, 192, 199, 220, 222, 227, 229, 232, 233, 268, 269, 272, 280, 297, 372, 383, 425
 Landrot, maior în Statul Major al Misiunii militare franceze din România, 267
 Lansing, Robert, secretar de stat al SUA, 217, 284, 298, 317, 348, 362, 363, 388, 391
 Lapedatu, Alexandru, istoric, profesor universitar, 7
 Lassy, locotenent-colonel, șef al Statului Major cezaro-crăiesc din Sibiu, 149
 Laurian, Dimitrie Aug., profesor, publicist, 7
 Lazăr, Aurel, om politic, 395, 435
 lege (legi), — agrară (România), 286; — maghiară: — electorală, 18, 20, 30, 35, 40, — legalității în drepturi a românilor (1863), 18, — militară, 206, — politico-religioase, 36, — a naționalităților XLIV (1868), 18, 27, 30, 40, 46, 58, 67, 71, — școlară (1879), 27; — Legea „Apponyi” (1907), 46, 66, 108, 110, 159
 Legiunea, — ardeleană, 149; — cehă și cehoslovacă, 357, 361; — poloneză, 357, 361; — română din Franța, 359, 370; — română din Italia, 356, 357, 361, 374, 390, 415; — română din Rusia, 357; — românilor subjugată, 366
 Legrand, 143
 Leipzig, 40
 Leipzig, H., von, ministru plenipotențiar german, 338

- Lemberg, oraș, 90, 92, 135, 185, 216, 298
 Lemnos, insulă, 199
 Lenin, Vladimir Ilici, 436
 Leonte, general, 427
 Leopold I de Habsburg, împărat romano-german, 18
 Lerchen, consul german la Brașov, 399
 Leșîtkij, general rus, 259
 Lévy, Raphael-Georges, economist francez, 386
 Leyden, Casimir, conte de —, ministru plenipotențiar al Germaniei la București, 33
 Lietschken von —, vicecomisar (Brașov), 7
 Liga muncitorilor britanici, mesaj al —, 323
 Liga Națională Română din SUA, 363
 Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor (Liga culturală, Liga română), 18, 22, 29, 34, 35, 37, 41, 44, 45, 48, 52, 53, 72, 75; adunări ale —, 41, 49; apelul —, 55; Congresul —, 54; — Dobrogea, 39; Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor (1914), 149, 151, 182; adunare — de la Brăila, 150, 151; publicații ale —, 54; serbările —, 55
 Linsingen, Alexander von —, general-colonel german, 305
 Lionkovski, general rus, 298
 Lituania, 302
 Livermore Falls, Maine, loc. (SUA), 292, 298
 Lloyd-George, David, conte de Dwyfor, prim-ministru al Marii Britanii, 291, 298, 320, 321, 456
 Londra (London), 98, 121, 160, 162, 163, 174, 180, 181, 187, 190, 220, 222, 224, 251, 258, 272, 280, 286, 323, 326, 328, 343, 344, 358, 387, 403, 408, 444, 449, 450, 455
 Lorena, provincie, 302, 311
 Louisa, regină a Prusiei, 292
 Luca, B., student, 274
 Lucaci, d. Vasile, om politic, 31, 150, 151, 182, 196, 375, 387, 390, 415, 435
 Lucaci, Epaminonda, 311, 355, 419, 420
 Ludendorff, Erich, von —, general german, 104, 332
 Lüge, Karl, om politic austriac, 23
 Lugoș, 18, 27, 40, 45, 393, 425, 437, 446
 Lupeni, doleanțe ale muncitorilor din —, 206
 Luxemburg, oraș, 88, 104
 Lyon, 370
- M**
- Macedonia (macedoneni), 23, 65, 73, 223, 248, 257, 261, 300, 367; români —, 45
 Mackensen, August von —, general german, 251, 253, 260, 277, 290, 296, 305, 316, 322, 342, 372, 377, 402, 404, 409, 418, 425, 450
 maghiari, 41, 80, 271, 282, 393, maghiarizare, 2, 27, 28, 33, 40, 48, 131, 271, 407
 Maine, stat (SUA), 298
 Mainau, loc. (Germania), 36
 Maior, T., inginer, 274
 Maiorescu, Titu, 65, 70, 73, 74, 76, 240, 243
 Maleissye, căpitan francez, 277
 Mamornița, 295
 Mangra, Vasile, episcop și mitropolit, 54, 314
 manifest, 395; — de la București, 178; — al Comitetului socialist, 344; — al Marelui Sfat, 407; — imperial, 386
 Maniu, Iuliu, om politic, 127, 134, 282, 418, 423, 424, 427, 435, 454
 Many, D. G., fost deputat, fost secretar general la Ministerul Finanțelor, 375
 Maramureș, 40, 229, 230, 360, 370, 379, 394, 401, 431
 Marchal, locotenent-colonel francez, 267
 Mare, — Adriatică, 162, 233; — Baltică, 192, 302, 336; — Neagră, 4, 135, 227, 237, 241, 287, 298, 316, 322, 334, 336, 438
 Marea Adunare Națională de la Alba Iulia 1 decembrie 1918, 376, 399, 412, 416, 417, 424, 426, 427, 430, 432, 436, 437, 439, 452; Rezoluția —, 435
 Marele Cartier General, v. armată
 Marele Consiliu al Națiunii Române, 430
 Marele Sfat al Națiunii Române, 426, 435
 Marghiloman, Alexandru, om politic, 108, 110, 138, 140, 144, 182, 199, 215, 216, 220, 240, 243, 276, 316, 336, 342, 352, 371, 385, 392, 404, 434
 Maria, regină a României, 167, 182, 194, 195, 292, 298, 349, 428, 437
 Maria Tereza regină a Ungariei, Boemiei și împărăteasă a Austriei, 18
 Marinković, căpitan sîrb, 287
 Marinković, Pavle, ministru plenipotențiar al Serbiei în România, 205, 327
 Markovič, Ince, locuitor al comisarului din Petroșani, 214
 Marna, riu —, 251
 Marschall, von Bieberstein, Adolf, baron, ministru de externe al Germaniei, 36
 Marton, căpitan, 393
 Marterer, general austriac, 103, 104
 Marx, Karl, 304
 Masaryk, Thomáš Garrigue, om politic cehoslovac, 303, 304
 Mason, Lord D., 354
 „Matin” (Le), ziar, 431
 Mavrocordat, Edgar, ministru plenipotențiar al României la Viena, 253
 Mayr, Ernst von —, ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București, 9, 12
 Măcin, loc., 142, 452

- Mărășești, 290, 295, 296, 331, 409
Medgidia, 369
Mediaș, 142
Mehedinți, Simion, profesor universitar, 152
Memorandum, 25, 26, 28, 32, 35, 282, 314;
— adoptat de Conferința socialistă internațională, 344; — al episcopilor ortodocși, 46; — al episcopilor greco-catolici, 46; — al studenților, 18; — al guvernului rus către guvernul român, 160, 227
memorandiști, 23, 29, 31, 32, 34, 35
memoriu, 69, 270; — românilor din Canada, 438
Mérey, K., ambasador al Austro-Ungariei la Roma, 69
Mérode Wersterloo, conte Henri de, marchiz de Westerloo, ministru al afacerilor externe al Belgiei, 27, 29, 35, 36, 37
Michel, Henry, senator francez, 370.
Michotte de Welle, M., ministru plenipotențiar al Belgiei în Serbia, 148, 247
Mihai, Victor, medic militar, 197
Mihai Viteazul, 44, 52, 182, 379, 430
Mihali, Theodor, om politic, 57, 60, 314, 395, 427
Milan I, rege al Serbiei, 8
Milano, 194, 367
Miles, Basil, 292
Milișăuții de Sus, loc, 305
Mille, Constantin, publicist, militant socialist și scriitor, 101, 150, 151, 375, 415
Miller, Herbert Ad., profesor american, 363
Milner, Alfred, om politic britanic, 438
Milovanović, ministru de externe al Serbiei 50
Miron, Cristea, episcop, 314, 315, 435
Miron, Roman, mitropolit, 7, 44.
Mironescu, G. G., profesor universitar, 375
misiune militară; — engleză, 297; — franceză, 277, 299, 362, 379; — rusă, 262; — patriotică română, 317
Mișu, Nicolae, ministru al României la Londra, 326, 343, 344
Mittag, ministru plenipotențiar german, 336
Mindrescu, Simeon C., profesor universitar, 182, 351, 356, 358, 366, 367, 368, 375
Mirza, Atanasie, 358
Mocsony (Mocioni), frații —, 40, 423, 452
Moga, Ioan, istoric, 370
Moghilev, loc., 448
Mohács, loc., 18
Moișa, loc., 80
Moldova, 1, 2, 5, 10, 19, 41, 43, 52, 55, 185, 201, 204, 243, 259, 260, 261, 262, 277, 280, 286, 290, 293, 295, 297, 301, 312, 316, 333, 372, 379, 385, 386, 282, 421, 434
Moldovan, Dionisie, 46, 363
Molnár, preot reformat, 7
Molnár Viktor, comite suprem din comitatul Timiș, 38
Moltke, Helmuth Johannes Ludwig von —, general german, 251
Monastir, loc. 223
„Montagblatt“, ziar (Budapesta) 35
Monts, Anton von —, consul general german la Budapesta, 20, 31
Moravia, front —, 185.
Morel, A., colonel, atașat militar al Belgiei în Italia, 259, 261, 262, 263
Moroianu, G., publicist, 375
Morfun, V. Gh., publicist, 114
Mosolov, A. A., general-locotenent, șef al Cancelariei imperiale ruse, 269
Mott, T., colonel american, 292, 298
Movilenii de Jos, loc., 287
Mudron (Mudrony), Paul, om politic slovac, 30
Multedo, Manuel, ministru plenipotențiar al Spaniei la București, 430
Muntenia, 259, 272
Munteanu, D., 45
Muntenegru, 8, 217, 300; regatul —, 323
Mureș, riu 424, 426, 427; zona —, 250, 259; — de Sus, 80; — Turda, 80, 157, 401, 411
Mureșianu, Aurel, jurist, publicist, 7, 12
Mureșianu, Iosif, 44, 370
musulmani, 302, 369
Mușoiu, Panait, 317
Müller László (Szentgyörgyi), baron, șef de secție la Ministerul de Externe austro-ungar, 337
- N
- național, ideal, aspirații — ale românilor, 40, 44, 46, 49, 106, 143, 144, 152, 160, 178, 298, 314, 322; autonomie —, 30; conștiință —, 68, 69, 151, 159, 317; cultură —, 55; eliberare —, 317; independență —, 323; interesele — ale României, 193, înfrățire —, 55, 68; libertăți —, 310; minorități —, 8; opresiune —, 317; refacere —, 269; viață —, 298; state —, 69
naționalitate, 7, 18, 31, 40, 46, 67, 274, 304, 399; — română, 282; — săsească, 314; chestiunea —, 8, 46, 58, 68, 69, 74, 143, 159, 425; principiul —, 8, 112, 298, 326
națiune, 298, 323; — română, 30, 54, 62, 310; — franceză, 278; — maghiară, 197; — sîrbă, 30; — slovacă, 30; — din Transilvania, 18
națiuni aliate, v. Antanta și Aliați
Nagy Károly, consilier de poliție, 282

Nanu, C. G., ministru plenipotențiar al României la Petersburg, 59
 Napier, H. D., atașat militar al Marii Britanii la București, 192
 Napoleon al III-lea, 8, 292
 Nădaș, valea —, 142
 Năsăud, oraș, 9, 40, 142
 Neamț, județ, 9
 Neniukov, amiral rus, 294
 Neu Ede, maior, 393
 neutralitate, 184, 276; — României, 82, 101, 105, 106, 108, 114, 115, 116, 119, 122, 123, 128, 129, 134, 138, 140, 143, 151, 166, 168, 175, 179, 181, 182, 185, 187, 193, 196, 199, 201, 203, 209, 215, 216, 217, 223, 235; — Bulgariei, 265; — Elveției, 245; — Italiei, 85
 New York, 302, 398
 „New York Times”, ziar, 311
 Nicolae al II-lea, țar al Rusiei, 42, 77, 193, 196, 219, 221, 231, 268, 272, 277, 296, 298
 Nicolae, mare duce, general rus, 156
 Nicolau, bancher, 7
 Nicolau, revizor școlar (jud. Prahova), 45
 Nicolson, Sir Arthur, consul general al Marii Britanii la Budapesta, 18, 20
 Ninger, canonic (Zlatna), 7
 Nistru, 55, 143, 169, 211, 340, 363, 421, 430, 438, 448
 Niș, loc., 148, 175, 182
 Niżniów (Nijniov), loc., 211
 Nostitz, Alfred von Wallwitz, ministru plenipotențiar al Regatului Saxoniei la Viena, 243, 244, 248, 250, 252, 253.
 Norvegia, 340
 „Novoje Vremea”, ziar, (Petersburg) 202
 Neu Sandec (Nowy Sacz), loc. (Polonia), 130
 Nutrițeanu, dr., 365

O

Obadă, Ioachim, profesor, 358.
 Oberndorff, Alfred, ministru plenipotențiar al Germaniei la Sofia, 333
 Obert, protopop (Brașov), 45
 Oderberg loc. —, 425
 Odesa, 113, 259, 291, 298, 303, 327
 Odor, preot din Turcheș, 7
 Odorhei, comitat, 78, 157, 401
 Ohio, stat (SUA), 363
 Oituz, lupte la —, 260, 290, 301
 Olănescu, C., 182
 Olt, 259
 Onciu, Dimitrie, istoric, 55
 Ontario, provincie (Canada), 438
 Oradea, 18, 20
 Oravița, loc., 49

Orient, 257, 259, 300, 409; — Apropiat, 77, 300; problema —, 168; v. război mondial și Salonic
 „L'Orient”, ziar (Bruxelles), 441
 Orlando, Vittorio Emmanuele, președinte al Consiliului de Miniștri al Italiei, 339, 350, 351, 356, 361, 362, 368
 Ormos Zsigmond, comite suprem (Timiș), 11
 Orșova, 29, 193, 260
 Oskar Karl Gustav Adolph de Hohenzollern, prinț —, 316
 Otrobăn, medic militar (Brașov), 7
 Oțel, Ștefan, funcționar, 358

P

pace, — finală, 204, 220, 222, 236, 302, 323, 349, 450; negocieri de —, 310, 355, v. Conferința de Pace, de la Paris și Tratat de —
 Pacea de la Oradea (1583 februarie 24), 18
 Pactul de la Londra (5 sept. 1914), 222
 Painlevé, Paul, ministru de război francez, 285
 Palanca, pas, 153
 Paléologue, Georges-Maurice, ambasador al Franței la Petrograd, 163, 164, 183
 Pálffy, von —, comite al orașului Vrșac (Virșeț), 40
 Pallavicini, J., marchiz de —, ambasador al Austro-Ungariei la Constantinopol, 334
 Panciu, loc., 295, 296
 Panouse, L. de la —, colonel, atașat militar al Franței la Londra —, 258, 259
 Pap, notar (Șard), 7
 Papp, preot reformat (Zizin), 7
 Papp, v. Ioan I. —
 Paris, 2, 53, 121, 143, 145, 160, 163, 174, 176, 180, 181, 183, 190, 198, 199, 203, 210, 220, 222, 226, 227, 229, 233, 251, 257, 260, 263, 265, 268, 269, 270, 272, 280, 285, 286, 295, 297, 299, 300, 320, 328, 339, 340, 344, 353, 358, 359, 360, 362, 364, 370, 371, 372, 373, 375, 378, 383, 390, 404, 415, 423, 425, 431, 434, 436, 444, 450, 456
 Partidul Conservator, 138, 144, 182, 286
 Partidul Conservator-Democrat, 169, 182; — junimist, 169
 Partidul Liberal, 55, 63, 138, 272, 286, 347
 Partidul Muncitoresc Român, 344
 Partidul Național Liberal, 23, 169
 Partidul Național Român din Transilvania, 6, 8, 18, 67, 56, 57, 60, 159, 315, 376, 421
 Partidul Social-Democrat din Bosnia și Hertegovina, 344
 Partidul Social-Democrat din România, 150, 216, 314, 395, 430
 Partidul Socialist Sîrb, Comitetul — din Franța, 344

- Pascu, preot din Turcheș, 7
Pašić, Nikola, prim-ministru al Serbiei, 205, 456
Patiția, Rubin, memorandumist, 45
Patruca, 370
Pauli, viceconsul al Austro-Ungariei la Ploiești, 12
Paulian, I., 22
Paulucci di Calboli R., marchiz de —, ministru plenipotențiar al Italiei la Berna, 245
Payson, Charles, secretar de stat al SUA, 5
Pădureni, loc., 336
Păianu, colonel, 185
Păpăuți, loc., 264
Pelivan, Ion, om politic, 337, 340
Penfield, Frederic C., ambasador al S.U.A. la Viena, 217
Perczel Dezső, ministru de interne al Ungariei, 38
Perticari, Ioan, general, aghiotant al principelui Carol, 194
„Pester Lloyd“, ziar (Budapesta), 58, 252
Petkov, Dobri, ministru bulgar, 333
Pețliura, Semen, general ucrainean, 448
Pețtraru, colonel, 317
Pe rescu, Emil C., primar al orașului București, 365
Petrograd (Petersburg), 29, 59, 65, 119, 140, 145, 158, 168, 169, 171, 175, 190, 191, 201, 213, 219, 221, 223, 231, 239, 251, 259, 263, 268, 269, 270, 272, 277, 284, 286, 295, 298, 303, 306, 309, 328, 329, 340, 434
Petrosani, greva muncitorilor din —, 206, 207; stare de asediu la —, 212
Pietroliello, șef de cabinet la Ministerul de Interne al Italiei, 384
Petr I Karageorghević, rege al Serbiei, 221
Petru Rareș, 379
Pherekyde, Mihail, om politic, 16
Philadelphia, oraș, 273
Philips, William, subsecretar de stat al SUA, 298, 355
Piave, fluviu, (Italia), eroii de pe —, 361
Pichon, F., căpitan, atașat militar francez în România, 153
Pichon, Stephen-Jean-Marie, ministru de externe al Franței, 308, 373, 375, 378, 400, 413, 414, 415, 442, 444, 450
Piemont, provincie, 8, 194
Pisoski, 343
Pitești, 425
Pless (Pszczyna), loc. 249
Ploieșteanu, Nifon, vicar, 45
Ploiești, 1, 12, 45, 54, 298, 425
Poarta, loc., 6
Pogačar, Alois, consul al Austro-Ungariei la Iași, 41
Poklevsky-Koziell, Stanislav A., trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Rusiei la București, 83, 84, 86, 89, 96, 98, 100, 119, 122, 128, 147, 160, 163, 164, 172, 173, 187, 191, 201, 218, 236, 238, 277, 298
Polke, F. L., secretar la Departamentul de Stat (SUA), 298
Polonia (polonezi), 33, 40, 135, 204, 278, 302, 304, 311, 316, 357, 363, 364, 424, 425, 426
Poltava, loc. și zonă militară, 269
Pop de Băsești, George, om politic, 427, 435
Pop, Ștefan Cicio, om politic, 314, 390, 395, 401, 412, 418, 427, 437
Pop, David, învățător, 282
Pop, Ilie, preot, 273
Pop, Valeriu, notar, 358
Popea, Radu, preot, 7
Popea, Victor, preot, 7
Popovici, Ioan, compozitor, 45
Portugalia, 323, 343
Potiorek, Oskar, general austriac, guvernator al Bosniei, 87
Pourtalés, Friedrich, conte de —, ambasador al Germaniei la Petersburg, 59
Praga, 29, 35, 450
Prahova, județ —, 45
Predeal, oraș, 6, 63; pasul —, 298
Preis, cetățean austriac, 195
Prezan, Constantin, general, 298, 300
Principate Române și Dunărene, v. România
Proca, învățător (Rîșnov), 6
Protič, Stojan, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe al Serbiei, 429, 456
Protopopov, D. A., ministru de Interne al Rusiei, 277
Prusia, 87, 168, 370
Pрут, —, 5, 55, 122, 158, 169, 175, 181, 230, 236, 268, 340
Przemysl, frontul rus la —, 216
Pucera, Tașcu, 45
Puterile Centrale (Imperii Centrale), 51, 73, 92, 120, 140, 151, 159, 170, 179, 182, 186, 188, 189, 190, 192, 193, 196, 200, 201, 202, 203, 235, 245, 248, 251, 265, 266, 270, 274, 276, 291, 297, 298, 312, 327, 332, 335, 338, 342, 343, 352, 353, 354, 362, 365, 370, 371, 377, 382, 434, 444, 447
Putna, loc., 269, 286, 421

R

- Radoslavov, Vasil, președinte al Consiliului de Miniștri al Bulgariei, 33, 93, 192, 243, 252, 256, 298, 333
Radu Dimitrie, episcop de Lugoj, 40, 57, 60

Rakovski, Cristian, militant al mișcării muncitorești din România, 436, 452

Randa von —, colonel, 385

Raphael, arhiepiscop, 60

Rașić, M., ministru de război și al marinei din Serbia 405, 429, 445, 446, 448

Rațiu, Ioan, om politic, 22, 23, 28, 30, 32, 35

Răcăciuni, loc., 336

Răcoasa, lupte la —, 287

Rădăuți, 305, 421

Rădoi, Iosif, social-democrat, 395

Rășinari, loc., 149

război, — turco-rus-român (1877–1878), 5; — balcanic (1912–1913), 63, 65, 70, 77, 80, 143, 159; primul — mondial (1914–1918), 64, 68, 70, 72, 73, 76, 82, 84, 85, 87, 100, 104, 106, 117, 118, 123, 124, 135, 138, 141, 143, 147, 151, 153, 158, 159, 163, 168, 170, 183, 185, 186, 188, 194, 195, 198, 199, 201, 204, 205, 216, 218, 221, 224, 225, 227, 229, 239, 240, 241, 247, 249, 255, 261, 265, 266, 273, 274, 276, 278, 291, 297, 310, 314, 316, 320, 322, 323, 326, 331, 332, 334, 345, 347, 349, 418; intrarea României în —, 114, 154, 155, 156, 164, 165, 166, 167, 172, 173, 178, 180, 184, 193, 197, 219, 222, 228, 238, 251, cooperarea României în —, 169, 171, 181, 182, 190; — front: englez, 298; — italian, 290, 341; — din Occident, 176, 251, 290, 298; — din Orient (Salonic), 190, 196, 210, 211, 226, 257, 263, 265, 272, 298, 308, 318; — de rășarit, 305, 307, 309; — România: spre Bulgaria, 221, 254, 258, 277, 298, — de la Jiu, 317; — din Transilvania, 258, 271, 298, 300; — Moldova: 272, 275, 277, 280, 292, 293, 295, 2998, 301, 303, 312, 317, 318, 321; de la Mărășești, 296, pe Prut, 197, pe Siret, 305, — ruso-român, 286, 287; — rus: 189, 192, 298, 301, 312, — din Galiția, 184, 286, — Kovel, 208, — Vladimir — Volinsk, 208; — Ucraina, 312; — ofensivă: Aliaților (Antantei), 201, 213, 220, 237, 262, 317; — bulgaro-germană, 220, 317; — germană, 271, 272, 296, 298, 312; — rusă: 209, 215, 223, 253, în Marea Baltică și Bucovina, 192, — Pripet-Cernăuți, 203; — de la Salonic, 227, 262, 298, 300, — Transilvania, 299; — operațiuni militare, 237, 270; 307; — în Turcia, 175, 277; — vamal, 14, 15; v. și armată

Reghin, 411

Reni, loc., 182, 188, 203, 265

Ressel, colonel român, 336

Reșița, adunarea muncitorilor de la —, 319

Réthy Zsolt, colonel de honvezi, 393

Reval (Talin), oraș, 303

„Revista Românească” (București), 18

revoluție, — de la (1848), 13, 18, 28; — burghezo-democratică din Rusia, 304, 317; pericolul unei — în România, 92, 97, 105, 108, 110, 280, 286, 295, 301

Ribot, Alexandre-Félix-Joseph, președinte al Consiliului de Miniștri, ministru al afacerilor externe al Franței, 283

Rice, Cecil Spring Sir, ambasador al Marii Britanii la Washington, 310

Richthofen von —, consilier de legație german, 333

Rifat pașa, ministru de externe al Turciei, 50

Riga, 255

Rișcă, Ion, jurist, 358

Rivet Mavrody, Charles, reprezentant al ziarului „Le Temps”, 143

Rizov, D., ministru plenipotențiar al Bulgariei la Berlin, 251

Riciu, loc., 80

Rîmnicu Sărat, 345, 426

Rîșnov, 6

Robertson, William Robert, general britanic, 199, 227, 232

Rodna, loc., 142

Roma, 5, 35, 63, 85, 100, 105, 159, 162, 168, 180, 188, 189, 190, 194, 195, 201, 219, 221, 240, 242, 245, 251, 257, 259, 261, 263, 265, 270, 272, 300, 358, 366, 367, 368, 374, 379, 384, 415, 433, 444, 450

România (Regat Dunărean și al României, Țara Românească, Valahia), 1, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 27, 32, 34, 35, 42, 47, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 71, 72, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 108, 109, 110, 111, 113, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 134, 135, 136, 138, 139, 141, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 208, 210, 211, 213, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 241, 243, 246, 247, 248, 251, 253, 255, 256, 257, 259, 260, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 276, 277, 282, 284, 289, 291, 292, 296, 300, 301, 302, 304, 305, 307, 309, 310, 311, 313, 314, 316, 318, 323, 324, 325, 326, 328, 329, 330, 332, 334, 335, 336, 338, 342, 343, 348, 349,

- 352, 353, 354, 355, 358, 362, 363, 364, 365, 367, 370, 372, 373, 377, 378, 379, 382, 383, 385, 386, 387, 388, 390, 391, 398, 399, 400, 402, 403, 404, 409, 414, 415, 416, 418, 422, 423, 425, 427, 428, 429, 430, 433, 434, 435, 436, 438, 442, 449, 450, 451, 453, 455; alianța — cu Bulgaria, 85; Consiliul de Război al —, 327; declarația de război a —, 177, 195, 218, 243, 245, 246, 249, 252; guvernul — (Consiliul de Miniștri), 2, 3, 4, 18, 24, 26, 36, 43, 48, 49, 50, 58, 63, 74, 76, 83, 86, 89, 92, 96, 112, 114, 119, 120, 160, 171, 177, 178, 179, 182, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 202, 213, 215, 216, 218, 269, 272, 275, 280, 283, 286, 290, 295, 297, 303, 306, 308, 312, 317, 320, 413; politica externă a —, 51, 64, 63, 69, 70, 278; relațiile — cu Austro-Ungaria, 35, 62, 64, 73, 74; relațiile — cu Rusia, 59, 160, 279; relațiile — cu Ungaria, 29; situația internă din —, 195, 298, 322, 345; starea de spirit din —, 65, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 76, 92, 97, 130, 137, 140, 196, 321; suveranitatea —, 421; v. și Alianți, Antantă, armată și război
- „România”, ziar (București), 182
- „România Liberă”, ziar, 7, 9
- România Mare, 7, 29, 64, 72, 146, 152, 182, 256, 384, 394, 409, 430, 432, 435, 452, 454
- români:
- din America, 273, 363;
 - din Austro-Ungaria, 66, 143, 197, 224;
 - din Banat, 40, 45, 175, 273, 393;
 - Bucovina, 75, 182;
 - din Dobrogea, 39, 454;
 - din Franța, 370, 456;
 - din Transilvania, 22, 23, 29, 31, 40, 41, 45, 69, 71, 75, 82, 97, 124, 150, 151, 157, 161, 264, 266, 273, 303, 350, 357, 358, 362, 386, 398, 399, 431, 439, 440; aspirații ale —, 7, 36, 169, 202, 203, 227, 229, 231, 233, 239; cereri și concesiile ale —, 55, 56, 57, 108, 114, 127, 131, 132, 134, 135, 151, 156, 163, 167, 169, 416; declarații ale —, 134; demonstrații ale —, 11; doleanțe ale —, 21, 60, 88, 133; deznaționalizarea —, 8; eliberarea națională a —, 7; ideal național al —, 138, 182; oprimarea națională a —, 18, 40; plângeri ale —, 21, 25; problema —, 27, 37, 104, 159, 165, 317; proteste ale —, 38, 69, 139; starea de spirit a —, 18, 20, 274;
 - din Ungaria, 23, 35, 45, 56, 68, 71, 93, 103, 131, 135, 167, 407; concesiile făcute —, 109; „ideea romanică” la —, 40; oprimarea —, 159;
 - protest împotriva persecuțiilor —, 7, 27, 48, 63, 68, 75, 159;
 - din Rusia, 143
- „Românul”, ziar (Arad), 64, 159, 273, 417, 418
- Romberg baron von —, ministru plenipotențiar al Germaniei la Berna, 343
- Rood, Rennel, J., ministru plenipotențiar al Angliei la Roma, 433
- Root Elihu, senator, trimis american în Rusia, 292, 298
- Roques, de Martenne, Mario, senator francez, 370
- Rosilius, informator 101
- Rosetti, C.A., om politic, 7
- Rosetti, Radu, general, 240
- Roosevelt, Theodore R., om politic american, 302
- Rosca, T., preot la Cleveland (SUA), 363
- Rosia Montană, loc., 7
- „La Roumanie”, ziar (Paris), 328, 344
- Rudeanu, Vasile, colonel, 227
- Rudini, Antonio marchiz de —, ministru de externe al Italiei, 22
- Rumbold, Horace, ambasador al Marii Britanii la Berna, 436
- Runciman, viconte de —, și Doxford, Walter, membru al Parlamentului Marii Britanii, 354
- Rupea, loc., 142
- Rus, Pompei, aspirant-cadet, 197
- Ruse (Ruscicu), loc. (Bulgaria), 193, 201
- Rusia 2, 5, 7, 8, 23, 29, 33, 36, 39, 40, 42, 43, 51, 59, 63, 65, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 77, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 93, 97, 98, 99, 103, 104, 105, 108, 109, 110, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 123, 128, 134, 137, 138, 140, 143, 145, 147, 148, 149, 151, 154, 156, 159, 160, 162, 166, 169, 170, 172, 174, 175, 181, 182, 183, 184, 185, 188, 189, 190, 192, 193, 195, 197, 198, 201, 203, 204, 208, 209, 012, 213, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 223, 224, 227, 229, 230, 232, 235, 236, 237, 238, 243, 251, 255, 256, 257, 259, 260, 261, 263, 265, 268, 269, 272, 279, 285, 290, 292, 295, 297, 298, 300, 301, 303, 305, 306, 308, 309, 317, 321, 323, 329, 331, 332, 334, 335, 340, 342, 343, 359, 363, 379, 394, 409, 434, 449, 451, 453; Curtea —, 277; relațiile — cu România, 267; situația internă din —, 345
- „Russkoje Slovo”, ziar (Petersburg) 168, 178, ruteni, 72, 145, 169, 426, 427
- S
- Șabac, oraș, 92
- Sabin, V., secretar al Legiunii ardelenice din București, 149
- Sadova, loc., 347
- Saftu, preot, 45
- Saharov (Zaharov), Vladimir Vladimirovici, general, comandant al armatelor româno-ruse, 272, 277, 300

- Said paşa, ministru de externe al Turciei, 25, 26
- Saint-Aulaire, contele de Beaupoil de —, ministru plenipotenţiar al Franţei în România, 220, 229, 236, 263, 279, 283, 335, 358, 414, 442, 449, 451
- Sainte Adresse, loc. (Franţa), 246
- Salandra, Antonio, preşedinte al Consiliului de Miniştri al Italiei, 85, 107, 112, 188, 189, 190, 191, 194, 201
- Salonic, 78, 188, 189, 190, 198, 199, 203, 208, 210, 211, 220, 223, 224, 225, 226, 227, 229, 233, 237, 238, 247, 251, 256, 262, 298, 318, 335, 340, 357, 378, 409, 451, 453; v. şi război
- Salvaggio-Raggi, marchiz de —, ambasadă al Italiei la Paris, 265
- Sándor János (Csikszentmihályi), ministru de interne al Ungariei, 61, 71, 79, 80, 212, 266, 273, 282
- San Giuliano, A., marchiz de —, ministru de externe al Italiei, 75
- Sanislău, loc., 60
- Sarrail, Maurice-Paul-Emmanuel, general, comandant şef al Armatei franceze de la Salonic, 199, 210, 223, 243, 255, 260, 261, 262, 263, 298
- Sasca Română, loc., 57
- saşi, 7, 8, 18, 20, 40, 58, 159, 271, 389, 399, 416, 418, 424, 431, 439, 454
- Satulung, loc., 7, 14
- Satu-Mare, 360, 401
- Saxonia, 73
- Sazonov, Serghei D., ministru al afacerilor externe al Rusiei, 83, 84, 85, 86, 89, 96, 98, 100, 119, 121, 122, 128, 154, 155, 158, 160, 163, 164, 169, 172, 177, 180, 183, 185, 221, 232, 255, 298
- Săbed, loc., 80
- Săcăreanu, redactor la „România Liberă”, 9
- Săcele (Hétfalu, numire colectivă a şapte sate de lângă Braşov), 15
- Săhleanu, Nestor, publicist, 358
- Sălaj, comitat —, 61, 78, 401
- Sălişte, loc., 15, 45
- Sănătescu, Constantin, maior, 45
- Sărmaşu (Sărmaşu Mare), loc., 142
- Şcerbacev, general rus, comandant al frontului român, 312
- Scheidemann, Philipp, social-democrat german, 304
- Scholtz, Friedrich von —, general german, 425
- Schönburg-Hartenstein, Johann, prinţ, ministru plenipotenţiar al Austro-Ungariei la Bucureşti, 47, 49, 53, 54
- Schuller, dr., deputat sas din Transilvania, 455
- Schuyler, Eugene, consul general al SUA la Bucureşti, 5
- Scodrea, Vasile M., comandor, 294
- Şebeko, N., fost ministru plenipotenţiar al Rusiei la Bucureşti, 63, 195
- secui, 18, 259, 264, 416, 418
- Seddon, J.A., preşedinte general al Ligii muncitorilor britanici, 323
- Segaller, B.M., român stabilit în Elveţia, 365
- Segarcea, loc., 347
- Selim, Gurdji, consul al Turciei la Iaşi, 48
- Sembratowicz, Ludwig, locotenent colonel din Statul Major Austro-Ungar, 1
- Semenov, B.A., agent militar al Rusiei la Bucureşti, 195, 298
- Semlac (Şemlac), loc., 446
- Semlin (Zemun loc.), 181
- Serbia (sirbi), 8, 11, 18, 40, 50, 62, 65, 73, 77, 82, 83, 85, 87, 93, 99, 128, 137, 143, 145, 147, 148, 151, 158, 160, 166, 169, 173, 174, 175, 181, 184, 199, 204, 205, 217, 220, 223, 224, 247, 253, 262, 263, 265, 298, 300, 302, 303, 311, 316, 317, 323, 325, 328, 355, 357, 363, 416, 426, 445, 452, 453, 455
- Serbu, deputat, 380, 386
- Serényi Béla, ministru comerţului al Ungariei, 282
- Serpi, G., viceconsul al Italiei la Brăila, 151
- Seseleanu, Dumitru, casier al Legiunii ardelenene, 149
- Severin, zonă geografică —, 55
- Sfatul Ţării, 340
- Sfat (Marele) al Naţiunii Române din Transilvania şi Ungaria, 407
- Sfatul Naţional Ungar, 401
- Sfaturi naţionale (Timişoara):
— ale maghiarilor, românilor, sirbilor şi şvabilor, 393
- Sfintu Gheorghe, loc., 264
- Siberia, 262, 362, 379, 390
- Sibiu, 7, 18, 22, 27, 28, 40, 45, 58, 78, 141, 142, 146, 149, 159, 282, 314, 399, 401, 416, 418, 427, 437, 439, 454
- Siciliani, colonel italian, 356, 384
- Siegescu, Iosif, profesor şi deputat în Parlamentul ungar, 274
- Siegler, Konrad, general austriac, 389, 397
- Sighişoara, 7, 142
- Sigmaringen, loc. (Germania), 27
- Siladi, Ioan, 438
- Silezia, provincie, 425
- Silistra, oraş (Bulgaria), 59, 71, 258, 263, 386
- Sinaia, 14, 33, 39, 42, 45, 49, 50, 54, 55, 62, 63, 85, 91, 92, 93, 95, 97, 102, 108, 114, 115, 123, 127, 129, 209, 213, 216
- Sipson, Constantin, profesor universitar (Bucureşti), 375
- Siret, riu, 153, 163, 164, 277, 286, 290, 295, 301, 425
- Sintana de Mureş, loc., 80, 411
- Skobelev, Mihail N., general rus, 304
- slavi, 8, 10, 62, 65, 145, 304, 316, 427

- Slavici, Ioan, 35, 52
 Slovacia, (slovaci), 31, 72, 159, 302, 304, 357, 436
 sloveni, 302
 Snowden, Loudon A., ministru rezident al SUA în România, 19
 Socaciu, Alexandru, militant pentru Unire, 358
 Socec, Alexandru, general, 277
 Societatea românilor din Italia, 351; v. și Comitet
 Societatea germană de navigație pe Dunăre, 196
 Societatea transilvană maghiară pentru cultură, 27
 Sofia, 26, 65, 85, 108, 143, 145, 171, 190, 251, 265, 333, 336, 340, 344
 Soiu, preot (Turcheș), 7
 Solca, loc., 305
 Solnoc Dobica, comitat, 78, 314, 401
 Someș, 227, 236
 Sonnino, Giorgio Sidney, ministru de externe al Italiei, 181, 339, 350, 415
 Spalajković, agent diplomatic al Serbiei la Petrograd, 329
 Spania, 340, 430
 Spataru, dr., 40
 Statele Unite ale Americii, 3, 79, 94, 138, 142, 187, 269, 273, 292, 295, 298, 310, 317, 323, 340, 348, 355, 359, 362, 363, 370, 371, 379, 388, 391, 398, 400, 415, 419, 428
 „Steaua Română”, ziar (București), 16
 Steen, van der Jehay W., consilier la Legația Belgiei din Viena, 29; ministru plenipotențiar al Belgiei la Roma, 169, 219, 221, 251, 257, 259, 263, 270, 300
 Stefanović, atașat militar al Serbiei la București, 328
 Stelian, Toma, președinte al coloniei române din Franța, 195, 370
 Stere, Constantin, jurist, om politic și scriitor, 342, 438
 Stiria, ducat, 18
 Stockholm, 433, 436, 451
 Stoica, Vasile, om politic, 317, 362, 363
 Stoilov, Konstantin, președinte al Consiliului de Miniștri al Bulgariei, 33
 Straussenburg, Arthur Arz von —, șef al Statului Major al Austro-Ungariei, 337
 Strimbu, profesor, 7
 Stroescu, V., om politic, 375
 Stuers, A.L.E., cavaler de —, ministru plenipotențiar al Olandei la Paris, 269
 Stumm, Wilhelm, secretar de stat al Ministerului de Externe german, 380, 382
 Sturdza, Alexandru, colonel, 277, 365
 Sturdza, Dimitrie, președinte al Consiliului de Miniștri, 43, 77, 343
 Stürgkh, Karl, conte, general austriac, 103, 223, 248
 Stürmer, Boris, V., președinte al Consiliului de Miniștri al Rusiei, 232, 239, 277
 Subeansky, avocat, 45
 Subotica (Suboțița), loc. 446
 Suceava, oraș, 91, 103, 104, 169, 396, 421
 Sucevița, mănăstire, 421
 Suciuc, Ioan, om politic, 314, 427, 435
 Suedia, 329, 340
 Suhomlinov, Vladimir A., ministru de război al Rusiei, 192
 Süleyman Sabit bey, ministru plenipotențiar al Turciei la București, 10
 Sulina, port, 316
 Surdu, Dumitru, militant social-democrat, vânean, 395
 Suțu, Mihail, 266.
 Swoboda, director al carantinei (Brașov), 7
 Szabó, comisar de poliție (Brașov), 7
 Szapáry Gyula, conte, ministru de interne, președinte al Consiliului de Miniștri al Ungariei, 17, 26
 Szapáry Lőrinc, conte, diplomat austro-ungar, 45
 Széchenyi Pál, conte, ministru al agriculturii, industriei și comerțului al Ungariei, 14
 Szeged (Seghedin), loc. (Ungaria), 236, 446
 Széll Kálmán, președinte al Consiliului de Miniștri al Ungariei, 43, 44
 Szentkereszty Zsigmond, baron, președinte al Tribunalului (Cluj), 31
 Szepes (Zips), comitat —. 424
 Szilassy J., atașat diplomatic la Legația Austro-Ungariei din București, 40
 Szolnok, loc. (Ungaria), 425
 Szerényi József, om politic și economist ungar, 14
 Sztójanovics, baron sîrb 40
 Szurmay Sándor, ministru de război al Ungariei, 397

Ș

- Șaguna, Andrei, mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria, 18
 Șerban, Nicolae, președinte al C.N.R. (Făgăraș), 410
 Șercaia, loc., 410
 Șieu, riu, 237
 Șimleu Silvaniei, oraș, 61
 Șokin, general rus, 267
 Șoitu, I., președinte al Legiunii ardeleni, 149
 Șomănescu, Sava, președinte al Ligii Culturale 54
 Ștefan cel Mare, 421
 Știrbei, Barbu, prinț, om politic, 140, 288, 292
 Știrbei, George, 140
 șvabi, 271

Tabajdi K., general, secretar de stat la Ministerul Apărării al Ungariei, 319
 Tardieu, André, om politic francez, 199
 Tarnopol (Ternopol), loc., 286
 Tatarinov, A., colonel, agent militar al Rusiei în România, 201, 211, 218, 220, 225, 226, 237
 Teaca, loc., 142
 Tecuci, 259, 290, 296
 Teleszky János, ministru de finanțe al Ungariei, 314
 „Temps” (Le), ziar (Paris), 143, 199
 Teodoru, Paul, om politic, 150
 Teschen (Těšín), loc., 139, 165, 170, 250, 252
 Deutsch György Dániel, episcop evanghelic (Sibiu), 7, 18
 Tevfik pașa, Ahmed, ministru de externe al Turciei, 43, 48
 Thomas, Albert, om politic, francez, 370
 Thomson, C.B., locotenent-colonel, atașat militar al Marii Britanii în România, 237, 258, 298
 Thurn und Taxis, Maximilian, conte, reprezentant al Ministerului de Externe austro-ungar pe lângă Marele Stat Major, 165, 170, 249
 Tilea, Viorel Virgil, diplomat, delegat al CNRC la Paris, 424, 453
 „Times” (The), ziar (Londra), 29
 Timiș, comitat —, 40, 401; — pas, 82; — riu, 175
 Timișoara, 38, 40, 149, 393, 416, 425
 „Timpul”, ziar (București), 9, 357
 Tiraspol, loc., 448
 Tirol, ducat, 8
 Tisa, riu, 55, 116, 158, 169, 174, 175, 181, 196, 227, 230, 236, 241, 300, 363, 421, 426, 427, 438
 Tisza István, conte, președinte al Consiliului de Miniștri al Ungariei, 56, 57, 58, 60, 61, 63, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 74, 92, 93, 97, 108, 109, 110, 114, 115, 125, 127, 131, 133, 134, 135, 157, 159, 167, 206, 207, 252, 271, 273, 274, 282, 314
 Tișcă, Ioan, om politic, 370
 Titttoni, Tommaso, ambasador, al Italiei în Franța, 265
 Titulescu, Nicolae, om politic, diplomat, 150, 375, 415; — ministru de finanțe, 286
 Tirgoviște, retragerea armatei germane prin —, 425
 Tirgu Jiu, retragerea armatei germane prin —, 425
 Tirgu Ocna, loc., 301
 Tirgu Mureș, 80, 411, 424, 440
 Tîrnava, — Mare, comitat, 58, 78, 314, 401; — Mică, comitat, 78, 401, 314

Tîrnăveni, oraș, 406
 Toacă, militant pentru unire, 358
 Tofan (Tefan), (Gheorghe), 427
 Tolnai Kornél, președinte al Căilor ferate ungare, 214
 Toncev, D., ministru de finanțe al Bulgariei, 332
 Toplița, loc., 298
 Torontal, comitat, 163, 164, 175, 401, 418, 427, 435
 Török Lajos, comandant de poliție (Lugoj), 393
 Traian, 19, 27, 379, 407, 430
 Transilvania (Ardeal, transilvăneni), 1, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 32, 34, 35, 36, 37, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 55, 57, 63, 64, 97, 69, 71, 72, 75, 84, 88, 95, 97, 98, 102, 104, 105, 106, 108, 110, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 131, 133, 138, 140, 145, 148, 149, 150, 151, 158, 159, 169, 175, 181, 182, 184, 185, 195, 199, 204, 209, 213, 215, 216, 217, 221, 222, 227, 230, 234, 237, 243, 248, 250, 251, 257, 259, 260, 263, 265, 271, 273, 283, 297, 298, 300, 316, 317, 327, 334, 358, 360, 362, 366, 370, 376, 379, 380, 382, 386, 387, 389, 390, 392, 394, 399, 401, 402, 404, 407, 409, 412, 416, 418, 424, 427, 430, 432, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 441, 443, 447, 448, 450, 452, 453, 454, 455; agitație în —, 29, 35; autonomie —, 100, 133, 137; grupări politice din —, 378; întruniri ale românilor din —, 80; problema —, 24, 33, 36, 76, 167; starea de spirit din —, 82, 146, 157; v. și război.
 „La Transylvanie”, ziar (Paris), 360, 370.
 Tratat:
 — de pace ruso-turc (San Stefano, ian. 23/4 febr. (1878), 233;
 — de pace (Berlin, iulie 1/13, 1878), 5, 33, 48, 151, 233;
 — secret încheiat între România și Austro-Ungaria (Viena, oct. 18/30, 1883), 65, 68, 73, 92, 118;
 — secret încheiat de România și Austro-Ungaria (București, ian. 23/5 febr., 1913), 62, 68, 73;
 — de pace între Serbia, Grecia și România de o parte și Bulgaria (București, 10 aug. 1913), 65, 77, 85.
 — de alianță între Tripla Înțelegere și Italia (Londra, apr. 26, 1915), 456;
 — de alianță între România, și Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia (București, aug. 4/17, 1916), 119, 147, 155, 160, 169, 172, 175, 176, 180, 223, 229, 232, 237, 268, 272, 388, 444, 449, 450, 451, 452, 453, 455;

— de pace între Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria, și Rusia Sovietică (Brest-Litovsk, mart. 3, 1918), 306, 316, 320, 321, 322, 327, 340, 372;
— preliminar de pace între România și Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia (mart. 5 Bufta, 1918), 324, 330, 332, 336, 338, 342, 345, 352, 379, 454;
— de pace între România, și Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia (București, apr. 24/7 mai, 1918), 313, 316, 330, 333, 334, 336, 354, 363, 365, 377, 385, 392, 409, 434; protest al românilor din Paris împotriva —, 353;
tratative, — ale românilor cu Guvernul ungar, 60, 71, 76, 416, 426; — ale României cu Antanta și Rusia (condițiile), 108, 115, 121, 151, 155, 158, 160, 169, 173, 176, 220, 222, 223, 224, 228, 238, 310, 316; — ale României cu Puterile Centrale, 64, 114, 170
Trauttmansdorff, Karl Ferdinand, conte —, trimis extraordinar austriac pe lângă Cărtierul Imperial german, 386
Trebusa, loc., 236
Trefort Agoston, ministru al cultelor și instrucțiunii publice al Ungariei (1872 — 1888), 27
Trei Scaune, comitat, 78, 157, 264, 401
Trentin (Trentino), loc. (Italia), 88, 251, 262
„Tribuna“, ziar (Arad), 418
„Tribuna“, ziar (Sibiu), 22, 29, 40
Trieste, port (Italia), 8
Trif, Tit Liviu, avocat, 358
Tripla Alianță, 35, 36, 42, 51, 64, 69, 70, 73, 74, 76, 77, 85, 144
Tripla Înțelegere, 73, 77, 112, 116, 143, 154, 168, 171, 174; v. și Antanta
Tripou, Gavril, om politic, 197
Trotuș, riu, 259, 267, 269
Tschirschky und Bögendorff, Heinrich von —, ambasador al Germaniei la Viena, 103, 109, 124, 134, 137, 167
Tulcea, oraș, 405, 453
Turcia (Imperiul Otoman, turci), 2, 18, 19, 43, 48, 51, 65, 77, 123, 135, 137, 143, 145, 159, 167, 168, 173, 181, 182, 183, 184, 188, 192, 198, 222, 242, 248, 260, 272, 289, 298, 302, 304, 311, 326, 334, 377
Turda, 22, 55, 146
Turda-Arieș, comitat, 27, 401
Turnu Severin, 45, 50, 72, 241, 420.
Turtucaia (Tutrakan), loc. (Bulgaria), 251, 253, 255, 263, 298, 358
Turtureanu, Emil, învățător, 358

T

Țankov, deputat bulgar, 333
Țara Oltului, 55
Țara Românească, v. România
Țara Ungurească, v. Ungaria
Țarskoe Selo, reședința imperială rusă, 121, 272

U

Ucraina, 113, 321, 327, 329, 334, 372, 435,
Udrea, preot din Cernat, 7
Ugocsa, comitat, 401
Ugron Gábor, ministru de interne al Ungariei, 319, 410
Ugron István, consilier la Ambasada Austro-Ungariei din București, 52
Ungaria, (Țara Ungurească, unguri), 1, 2, 5, 7, 8, 11, 12, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 51, 52, 54, 55, 57, 58, 62, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 75, 78, 80, 82, 103, 108, 114, 118, 124, 131, 134, 143, 145, 148, 150, 156, 159, 160, 167, 168, 181, 182, 196, 197, 213, 233, 235, 236, 238, 266, 270, 271, 274, 278, 298, 300, 302, 317, 335, 352, 352., 363, 370 376, 377, 379, 380, 382, 384, 390, 393, 399, 401, 404, 407, 408, 409, 412, 416, 418, 426, 427, 434, 436, 437, 439, 443, 452, 453, 454, 456;
Camera Deputaților —, 74, 252; concesiile — față de români, 137; Guvernul —, 6, 8, 18, 26, 33, 35, 36, 37, 40, 41, 43, 54, 57, 60, 65, 68, 74, 135, 137, 139, 148, 151, 274, 282, 315, 317, 393; mișcarea națională din —, 47; Parlamentul, — 18, 33, 82, 151, 159, 252, 386
Ungvár, loc., 57
Unione Socialista Italiana, 344
Unire: — a Bucovinei, 360, 386, 394, 421, 422, 423, 438, 443, 445; — Transilvaniei, 13, 143, 182, 197, 241, 326, 360, 379, 394, 398, 400, 408, 425, 426, 435, 436, 438, 441, 443, 447, 450, 454
Unitatea națională a românilor, 44, 48, 51, 55, 112, 128, 148, 194, 199, 269, 284, 353, 358, 391, 413, 414
„Universul“, ziar, 55
Urechia, Vasile Alexandrescu, istoric, 35
Ursel, L. conte D'—, ministru de externe al Belgiei, 270
Ursu, Ioan, profesor universitar, publicist, 375, 415
„Utro Rossij“, 304

V

Vaida-Voievod, Alexandru, om politic, 46, 56, 131, 159, 390, 376, 395, 418, 435, 439, 441
Valahia, v. România

Valiceni-Predeal, trecătoare —, 153
 Valona, loc. (Albania), 223
 Vardar, trupe în regiunea —, 193, 221
 Varna, oraș (Bulgaria), 51, 260
 Vartiade, general, 45
 Vásárhelyi Gyula, consilier ministerial, 214
 Vaslui, 340
 Vatra Dornei, 201, 227, 237, 287.
 Văitoianu, Arthur, general, 267
 Vălenii de Munte, 54
 Văscăuți, loc., 305
 Venizelos, Eleuthérios, om politic grec, 188
 Verdun, loc. (Franța), 204, 251
 Versailles, 390
 Verza, Alexie, preot în Satulung, 7
 Verza, Irimia, preot în Satulung, 7
 Victor-Emmanuel al III-lea, regele Italiei, 194, 300
 Vidu, Ion, compozitor, 45
 Viena, 3, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 51, 60, 62, 64, 65, 68, 70, 71, 74, 76, 77, 85, 88, 102, 103, 104, 108, 110, 111, 126, 130, 132, 137, 148, 151, 185, 217, 223, 243, 244, 248, 250, 252, 253, 276, 290, 313, 314, 340, 344, 370, 371, 385, 418, 431
 Vincze dr., comisar militar în Cluj, 389
 Vinga (Teresiopolis), loc., 425
 Vintilă, Ioan, medic, 197
 Vișeu, oraș, 236
 Vitzthum von Eckstädt, Cristoph, conte —, ministru de externe al Saxoniei. 243, 244, 248, 250, 252, 253, 338
 Vîrciorova, pas, 153, 241
 Virșeț (Vrșac), 40, 429
 Vlad, Aurel, om politic, 57, 135, 314, 395, 435
 Vladivostok, port, 210, 215, 227, 394
 voluntari transilvăneni, 149, 283, 317, 327, 359, 379, 394
 Vuia, Traian, inventator și militant pentru unire, 362, 370, 375
 Vuillemin, Joseph, general francez, 267
 Vulcan, Samuil, episcop, 27

W

Waldburg-Wolfegg und Waldsee, Heinrich, conte de —, secretar al Legației Germaniei la București, 63
 Waldhausen, J. von —, ministru plenipotențiar al Germaniei în România, 67, 92, 93, 106
 Walton, colonel, șef al Misiunii britanice de transporturi feroviare, 349
 Washburn, Stanley, maior american corespondent de presă în Rusia și România, 292, 298

Washington, 292, 298, 302, 310, 317, 348, 358, 362, 363, 391, 398, 400, 419, 444
 Wedel Botho, conte, ambasador al Germaniei în Austro-Ungaria, 382
 Weigand, dr. Gustav, profesor (Leipzig), 40
 Wekeola, 35
 Wekerle Sándor, prim-ministru al Ungariei, 27, 36, 40, 314, 319
 Wilhelm al II-lea, împărat al Germaniei, 8, 74, 104, 108, 109, 159, 188, 249, 297, 298, 316, 322, 330.
 Willemans, M.F.F., ministru de război al Belgiei, 184, 220, 227, 229, 268, 269, 272, 280, 297, 425
 Wilson, Sir James, delegat britanic la Institutul internațional de agricultură de la Roma, 270
 Wilson, Thomas Woodrow, președinte al SUA, 284, 310, 348, 371, 390, 419, 420, 419, 420, 428, 442
 Windsor, oraș (Canada), 436, 438
 Wolf, agent al Consulatului Germaniei la Budapesta, 417
 Wollanka, Karl, reprezentant austriac la Secția de informații din Ministerul Afacerilor Externe de la București, 276
 Wopicka, Charles J., ministru plenipotențiar al SUA la București, 388
 Woyrsch, von —, general-colonel austro-ungar, 305

X

Xenopol, Alexandru D., istoric, economist și filozof, 41
 Xenopol, Nicolae, D., scriitor, 182

Y

Youngstown, loc. (SUA), 363
 Ypersele de Strihou, ministru plenipotențiar al Belgiei la București, 71, 106, 111, 138, 153, 169, 174, 179, 230, 239, 290, 296, 300, 303, 441, 443

Z

Zápolya Ioan, voievod al Transilvaniei și rege al Ungariei, 18
 Zichy János, conte, om politic ungar, 235
 Zimmermann, Arthur, secretar de stat la Ministerul de Externe al Germaniei, 102, 106, 109, 134, 202, 271
 „Ziua”, ziar (București), 132
 Ziyâ bey, ambasador al Turciei la Viena, 25, 26
 Zlatna, oraș, 7, 45, 80
 Zizin, loc., 7
 Zuppelli, B., demnitar din Ministerul de Război al Italiei, 374

Redactori: ELEONORA NIȚESCU și IOAN OPRIȘ
Tehnoredactor: ȘTEFANIA MIHAI

Control traduceri:

IOHANNA HENNING, ISABELA POPOVICI,
SERGIU CELAC, ALEXANDRU PEZDERCA

Au mai mai colaborat:

VIORICA GRAMATOPOI, RODICA PANDELE,
ADRIANA SOFIAN, EVA TURCU

*Coli de tipar: 35 pag. planșe: 7 planșe color și
48 planșe alb negru. Bun de tipar: 10 XI 1983*

Tiparul executat sub comanda
nr. 613 la

Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

Vol I — II Lei 140

Vol. I — II Lei 140

